

CHEORGHE VĂDUVA

UNIVERS STRATEGIC

- Editoriale -

ISBN 978-973-0-29275-6

București, 2019

„Tempora mutandur, et nos mutandur cum illis”
Nothar I

ISBN 978-973-0-29275-6

—

GHEORGHE VĂDUVA

UNIVERS STRATEGIC

- Editoriale —

**București
2019**

STÂLP DE ȚARĂ

*Te văd pe o coastă, moșnege cu plete,
Cu sapa pe umăr și gândul la mâine,
C-o turtă în traistă și-n urmă c-un câine,
Pe deal, sus, la vie, urcând pe-îndelete.*

*Nici roua, nici vremea, nici norul de ploaie,
Nici anii, nici albul din barba-ți căltoasă,
Nici iarba uscată, nici foști cei de-acasă
Nu pot să te stingă, nu pot să te-îndoaie.*

*Ești gol ca deșertul din miez de Sahară,
Uscat ca stejarul din sfânta-ți pădure,
Nu-ți pasă de vreme, de timp, de secure,
Ci doar de ideea de sat și de țară.*

*Ai fost în războaie, dar nu-i încă pace,
Pe umăr ai sapa, în suflet o armă,
De-un veac, tot românul se află-n alarmă
Să-și apere glia de hoarda rapace.*

*Dar hoarda-i acuma de-o altă factură,
Cu acte semnate, îți taie stejarii,
Îți fură ogorul, îți ia creișarii,
Te-alungă de-acasă, îți dă peste gură.*

*Îți ia avuția și-ți spune că-i bine,
Îți tulbură mintea, îți suge petrolul,
Îți arde esența, îți fură ogorul,
Te-alungă pe drumuri, acasă la tine...*

*Când ești ca deșertul, te lasă în pace,
Să-ți bântui trecutul să-ți murmuri cetatea,
Să-ți afli, în haos și-n moarte, dreptatea,
Că toate-s făcute și tu n-ai ce face.*

*Ești singur, moșnege, c-un nuc și c-o vie,
Ai tăi sunt departe și n-or să mai vină
Și toate-s în suflet pustiu și ruină,
Căci, azi, libertatea-i o nouă robie.*

*Ești aspru ca vântul ce-n suflet îți bate,
Cu sapa și-un câine, pe drumul de-o viață,
Te scurgi, ca mosorul prin firul de ață,
Pe dealul cu verbe din sfânta-ți cetate.*

*Rămâi, în sat, unic, pe-o coastă amară,
C-un câine și-o sapă, țăran, stâlp de țară...*

Gheorghe Văduva, 1 decembrie 2018

CUPRINS

<i>Stâlp de țară</i>	4
<i>Cuprins.....</i>	5
<i>Introducere.....</i>	7
<i>Nevoia de securitate.....</i>	10
<i>Paradoxala armonie conflictuală a lumii!</i>	13
<i>Dimitrie Cantemir –un spirit peste timp</i>	17
<i>Mediul de securitate. orizonturi neliniștite</i>	23
<i>Cunoaștere, putere, securitate.....</i>	32
<i>Țările, frontierele, securitatea și omul.....</i>	44
<i>11 Septembrie.....</i>	54
<i>Criza de ideal</i>	61
<i>Determinare a nedeterminării.....</i>	67
<i>Cunoașterea noului război.....</i>	79
<i>Marginalii la o certitudine</i>	93
<i>Umanizarea Pământului și o posibilă strategie a prevenirii unui dezastru.</i>	99
<i>Ce este geopolitica? Argument.....</i>	120
<i>Războiul din Afganistan și geopolitica efectului de foaier perturbator.....</i>	130
<i>Devansarea strategică și surprinderea operațională în conflictul de tip asimetric.....</i>	145
<i>Securitate, informație, cogniție</i>	155
<i>Simetric, disimetric și asimetric în dinamica universului cognitiv.....</i>	170
<i>Geopolitica unei falii remanente</i>	186
<i>Război hibrid sau conflict geopolitic cu geometrie perversă?</i>	223
<i>Impactul geopolitic al summit-ului NATO din țara galilor pe axa marea neagră-marea baltică.....</i>	252
<i>Conflictualitatea lumii, între foc și izvor</i>	269
<i>Totul în schimbul tău</i>	303
<i>Dependențe și interdependențe... ..</i>	318
<i>Recondiționarea condiției condiționate</i>	339
<i>Acoperirea strategică azi</i>	348
<i>Recondiționarea condiției umane și amurgul libertății</i>	396
<i>Cognocivilizația și posibilele ei provocări.....</i>	407
<i>În zona zero a unui nou pericol de război.....</i>	420
<i>Posibile riscuri militare în cognospațiu.....</i>	428
<i>Ecce homo!.....</i>	445
<i>Războiul nostru sacru</i>	452
<i>Durabilitatea în dezvoltarea durabilă</i>	468

<i>Puterile puterii.....</i>	<i>489</i>
<i>Putere și iluzie.....</i>	<i>525</i>
<i>Securitate și insecuritate, azi.....</i>	<i>540</i>
<i>O nouă configurație a unui ideal care nu există</i>	<i>560</i>

INTRODUCERE

Universul strategic al acestei lumi este imens. Încapă în el aproape orice. De aceea, în martie 2010, când am realizat și publicat primul număr al revistei *Univers Strategie*, specializată, la acea dată, doar în studii strategice de securitate și apărare, am realizat cât de largi sunt orizonturile pe care va trebui să le investigăm, să le cunoaștem și să le înțelegem și cât de dificili vor fi pașii prin jungla celui mai organizat domeniu al conflictualității umane de pe Terra, cel al securității și apărării. Securitatea și apărarea nu fac, în opinia noastră corp comun, ci doar se înscriu într-un areal deopotrivă tensionat și cooperant în care viețuiește și conviețuiește această lume.

Ulterior, revista și-a extins domeniul într-un areal interdisciplinar și multidisciplinar, întrucât securitatea și apărarea nu se reduc la ce fac forțele și mijloacele specializate în siguranță și securitate sau în pregătirea și ducerea războaielor armate, ci cuprind, ca un foc planetar și chiar universal – Universul este un foc, pentru că stelele și chiar planetele încă vii viețuiesc în formațiuni extrem de dense și de complexe, care ard, focul lor însemnând, de fapt, viața lor – și, de aceea, tot ceea ce există, și este sau nu la vedere, există, pentru că se confruntă, într-o stare permanent conflictuală, dinamic conflictuală, și, într-un fel, într-un război fără limite, cu arme de foc, cu arme economice și financiare, cu arme psihotronice, cu arme mediatice, cu arme-cuvânt, voce sau imagine și chiar cu arme-gând. Problematika este extrem de vastă și de complexă – tot ce există merită să existe, să trăiască și să piară –, iar creuzetul în care se amestecă și se transformă totul face și al parte, ca tot ce există, din viață.

Am încercat să comentăm, secvențial și în limitele generate de procesualitatea infinită a cunoașterii, universul strategic al lucrurilor mărunte, al faptelor și al verbelor, al cunoașterii și al conflictualității eterne a acestei lumi complicate și greu de înțeles, în care trăim și pe care o iubim.

Subiectivul și obiectivul, abstractul și concretul, totul și nimicul au continuat să existe și să coexiste în îmbinarea și combinarea cuvintelor, în ceea ce trăim și gândim, în proiectele noastre de viitor, în pașii pe care-i fac oamenii și mediile lor spre mâine, spre ieri sau spre nicăieri.

Nimic nu este bătut pentru totdeauna în cuie, nimic nu este absolut liber, pentru că absolutul nu există decât în imaginația noastră sau în modul de a gândi al oamenilor fără creier și fără inimă. Toți ceilalți trăiesc în infinitatea clipei și în limitele universului cognoscibil.

Spațiul cibernetic a deschis și el noi orizonturi, orizonturi în orizonturi, noi forme de existență – cele virtuale – și noi forme de război, cel

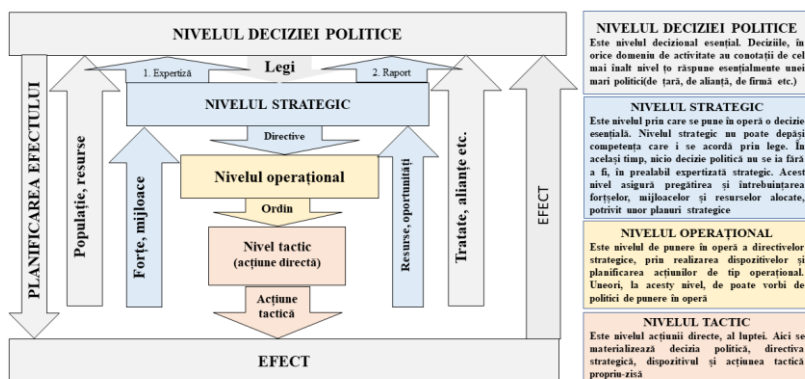
cibernetice. Pentru că oamenii se bat în tot ce au și pentru tot ce au, în șpăngi terestre, navele, aeriene, cosmice și virtuale, în bani, în sloganuri și, mai ales, în cuvinte, în fapte, în gânduri, în lucruri mari și în nimicuri. Nimic din ceea ce există nu este un dat, ci un efect al distrugerii, al construcției, al devenirii.

Strategia este, deopotrivă, știința adică teoria, dar și practica, experiența, abilitatea și arta de a pune în operă deciziile (în esența lor, politice) cu privire la un proiect care presupune, luptă, confruntare, război. Nu există strategie acolo unde nu există decizie de tip politic, acolo unde nu există conflict, acolo unde nu există război. Și cum războiul pe care-l știm cu toții din istoria tuturor războaielor – cel dus cu pumnul, cu piatra, cu arcul, cu sabia, cu ghioaga, cu armele de foc, cu armele nucleare, cu armele de înaltă precizie, cu armele inteligente etc. – nu este și nu a fost niciodată un solitar, ci s-a cramponat și-a asumat totdeauna o dimensiune economică, una socială, una juridică, una psihologică, una mediatică și, mai ales, una cognitivă, astăzi și una cibernetică, atunci și strategia și-a extins mereu universul.

Azi, se pare că există strategii pentru orice: pentru fabricarea pantofilor, pentru cultivarea porumbului, pentru escaladarea Everestului, pentru facerea de bine sau de rău, ceea ce, evident, este o vulgarizare a strategiei, dar și o realitate a extinderii ei, pentru că, pentru toate aceste domenii și pentru multe altele, inclusiv pentru evadarea în Cosmos, există politici, dar nu în sensul de „punere în operă”, ci în cel decizional, pentru orice. Pentru câștigarea alegerilor, pentru cucerirea piețelor și a zonelor cu resurse, pentru refacerea sferelor de influență, pentru denigrarea adversarilor etc. etc. Ceea ce este bine de știut, de cunoscut, de înțeles și de analizat.

Orice om cu scaun la cap își face, pentru aproape orice, un plan în care nu amestecă nivelurile acțiunii eficiente, chiar dacă este vorba de cucerirea lumii sau doar de baterea unui cui într-un perete sau într-un cap pătrat.

În linii general, aceste niveluri sunt prezentate în schema de mai jos.

Tehnologia modernă, tehnologia informației, rețeaua, spațiul cibernetic și începutul trecerii la o nouă civilizație – de fapt, o continuare a sintezei celor vechi – cognocivilizația, sau civilizația bazată pe cunoaștere – estompează cumva diferențele uriașe odinioară, nesemnificative azi, dintre aceste niveluri, dar nu le elimină. Pentru că, totdeauna, strategiile sunt strategii, iar tacticile, tactici. E drept, există acțiuni tactice care au impact sau valoare strategică – așa cum a fost acțiunea celor 8 avioane F-16 israeliene, echipate cu câte două bombe MK-84, escortate de 6 avioane F-15, care au zburat la 50 de metri de sol, prin deșert, și au distrus reactorul nuclear irakian Osirak în construcție undeva la sud de Bagdad. Dar și aici decizia a fost politico-militară, luată sub presiune, care a implicat două state și, la urma urmei, două civilizații.

Există, desigur, mai multe exemple în istoria războaielor și confruntărilor armate, când acțiunea tactică, adesea izolată, a avut efecte strategice sau chiar suporturi strategice, dar de aici nu rezultă că nivelurile decizionale nu se mențin. Amestecul lor ar genera adevărate catastrofe.

Situația de azi a României, în care nivelul deciziei politice nu-și cunoaște nici măsura, nici importanța, nici responsabilitatea, lipsa unei expertize strategice serioase sau a solicitării acesteia, lipsa de maturitate politică și strategică a celor cu responsabilități mari în acest domeniu și neînțelegerea fenomenelor geopolitice și geostrategice care se produc azi în zona noastră de interes strategic, de amenințare și stres strategic și multe, foarte multe altele au dus la o situație aproape fără precedent în istoria României. Datorită unor decizii politice totalmente neadecvate situației politice și strategice, lipsei de viziune a celor care o conduc, precum și impunerii unor interese antiromânești, România și-a pierdut aproape întreaga forță de muncă înalt calificată, și-a bulversat și chiar și-a deteriorat sistemul educațional, și-a înstrăinat o mare parte din pământul arabil și din resurse, a permis să-i fie rase de pe suprafața pământului pădurile seculare, și-a distrus economia, industria de apărare, și-a diminuat semnificativ capacitatea de apărare, accentuând direct sau indirect, anomia socială, insecuritatea țării și a generațiilor viitoare etc. etc.

De aceea, considerăm că este bine să dezbatem aceste subiecte, să scriem despre ele, să aducem în văzul lumii orbul strategic al politicianilor și strategilor noștri care și-au uitat rolul, competențele și menirea, care au uitat să privească în viitor și să vadă în trecut. Sunt atât de multe de făcut azi în domeniul politico-militar și strategic și atât de încâlcită este jungla nefacerii nimic sa a facerii unor lucruri inutile și chiar periculoase, încât țara a ajuns la un punct în care, prin orbii ei licențiați în viziuni de tot felul, mai puțin românești, îi este greu chiar să se și privească în oglindă.

Din acest motiv am scris noi aceste editoriale.

NEVOIA DE SECURITATE

Dezvoltarea societății omenești, expansiunea ei în spațiu, în timp și în complexitate generează fără încetare o tot mai acută nevoie de securitate. Desigur, securitatea este o funcție intrinsecă a sistemelor și proceselor, o condiție esențială a evoluției durabile și a exercitării controlului conflictualității. Dar, din păcate, nevoia de securitate nu este totdeauna identică cu funcția de securitate a sistemelor și proceselor, cu mecanismele de securitate, cu capacitatea reală a sistemelor și proceselor de a-și asigura propria securitate, nici cu realitatea efectivă a acesteia. Această nevoie est din ce în ce mai mare și mai presantă. Evoluția societății omenești nu este lineară, ci nelineară și complexă, deci, în mare parte, imprevizibilă, și, de aceea, ea se caracterizează, între altele, și printr-un înalt grad de incertitudine, de insecuritate. Nu știm precis ce se va întâmpla mâine. În orice moment, se poate produce o nenorocire. Variabilitatea sistemelor și proceselor, intervenția unor factori aleatori sau care nu pot fi evaluați și prognozați cu precizie, emergența unor potențiale crize și conflicte, impactul economic și social al unor fenomene naturale de risc semnificativ, chiar de risc extrem (cutremure catastrofale, taifune, inundații etc.), tensiunile din relațiile internaționale, numeroasele probleme nerezolvate, conflictele înghețate sau în derulare, programele nucleare dubioase ale unor țări, diferendele nesoluționate, ideologiile extremiste și extremismul religios și/sau etnico-religios sunt doar câțiva dintre factorii care fracturează certitudinea, care măresc gradul de incertitudine. E drept, acestea sunt caracteristicile în care trăim. Viața oamenilor își are certitudinile și incertitudinile ei, dar niciuna dintre acestea nu rămâne constantă, ci oscilează mereu între o valoare de maxim și una de minim, fără să le atingă vreodată.

Dacă definim securitatea ca o stare de echilibru dinamic, prin care se asigură funcționarea, în limite normale, a sistemelor și proceselor, și ținem seama de factorii perturbatori care bulversează mereu această stare, vom constata că, de fapt, o astfel de stare nu se fundamentează pe certitudini, ci doar pe nevoia de certitudini, pe efectele mai mult sau mai puțin previzibile – dar dorite, planificate și chiar posibil a fi realizate – ale unor eforturi susținute pentru gestionarea sau controlul incertitudinii. Spre exemplu, la doar câteva luni după ce s-a realizat Uniunea pentru Mediterana, care grupează statele Uniunii Europene și o serie de state din sudul și estul Mediteranei și Adriaticii (Albania, Algeria, Bosnia și Herțegovina, Croația, Egipt, Israel, Iordania, Liban, Maroc, Mauritania, Monaco, Muntenegru, Autoritatea Palestiniană, Siria, Tunisia, Turcia și Liga Arabă), a izbucnit războiul din Fâșia Gaza, iar efortul acestei organizații, de altfel, benefică

pentru normalizarea și progresul zonei Mediteranei, a înregistrat mai degrabă un eșec. De aici nu rezultă că o astfel de organizație nu-și are rostul, ci doar faptul că, în zona Mediteranei, ca în foarte multe alte zone din lume, punctele dintre certitudini și incertitudini, dintre succese și eșecuri sunt, deocamdată, fragile și nesigure. Discrepanțele uriașe dintre țările europene și cele din zona africană, regimurile politice și ideologiile diferite, efectele trecutului și mentalitățile, dar mai ales realitățile, ca și numeroasele chestiuni nerezolvate vor genera mereu noi probleme, unele chiar conflictuale. Dar, de aici, nu rezultă că o astfel de organizație nu-și are rostul, ci, dimpotrivă, se confirmă faptul că ea răspunde, în primul rând unei nevoi de securitate economică, socială, regională, ecologică și chiar individuală, într-o zonă în care, din antichitate și până în prezent, au existat, în cea mai mare parte a timpului, conflicte și războaie.

Și Organizația Economică a Mării Negre a rezultat tot dintr-o nevoie acută de securitate economică în această zonă. Și chiar dacă, de-a lungul istoriei, statele riverane și cele de pe cercul următor nu au fost totdeauna în relații de bună vecinătate, actuala etapă face necesară și posibilă o construcție de securitate intrinsecă și temeinică în această zonă, pe temeiul unor interese comune și unor cerințe de foarte mare actualitate: integrarea Turciei, Ucrainei și a țărilor caucaziene în Uniunea Europeană, realizarea, în zonă, și punerea în aplicare a unor concepte de securitate energetică, maritimă, a transporturilor și comunicațiilor și, mai ales crearea unor condiții pentru o dezvoltare durabilă.

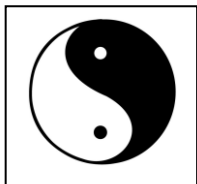
Toate țările, atât cele din zona extinsă a Mării Negre, cât și cele care fac parte din Uniunea pentru Mediterana – chiar și cele ale Uniunii Europene – au unele probleme de securitate internă, de securitate a mediului, a locurilor de muncă, a persoanei și instituțiilor, de securitate cibernetică, de securitate transfrontalieră, a infrastructurilor critice etc. Ele devin tot mai mult interdependente, atât pe plan național, cât și pe plan regional, în interiorul continentului și în vecinătățile acestuia. Considerăm că studiile de securitate trebuie să analizeze constant și profund aceste interdependențe, să evalueze gradul lor de coeziune și de interinfluențare, sursele conflictuale și cele care permit sau pot permite gestionarea conflictualității, colaborarea și cooperarea, cunoașterea, evaluarea și prognozarea riscului.

Nevoia de securitate face parte dintre acele suporturi vitale ale existenței, coexistenței și dezvoltării durabile. Ea răspunde unui interes vital și se fundamentează pe un sistem de valori comune, care-i dau temeinicie și vitalitate. Astăzi, securitatea este tot atât de importantă ca producția, creația, dezvoltarea, infrastructura, viața. Nevoia de securitate este direct proporțională cu provocările, pericolele și amenințările la adresa sistemelor și proceselor, a omului și a societății omenești și invers proporțională cu gradul de risc. Securitatea asigură toate condițiile necesare pentru a se

reduce nivelul de risc și a se spori gradul de certitudine. Securitate deplină înseamnă risc minim. Desigur, securitate deplină, într-o lume în care agresiunea informațională crește în proporție directă cu cantitatea de informație, este foarte greu de realizat. Dar nu și imposibil. De aceea, în viitorul proiect al societății omenești – societatea bazată pe cunoaștere –, locul securității devine unul esențial. Ea face parte din structura de rezistență a unei astfel de societăți, este una dintre primele condiții pentru ca o astfel de societate să poată exista și funcționa. Dacă acceptăm o astfel de perspectivă, atunci instituțiile de securitate și funcțiile de securitate ale sistemelor și proceselor trebuie să cunoască un reviriment semnificativ, o reformă substanțială, devenind, din structuri cu funcțiuni asiguratoare, structuri cu roluri și funcțiuni vitale.

PARADOXALA ARMONIE CONFLICTUALĂ A LUMII!

Lumea este conflictuală. Așa a fost mereu și, probabil, așa va fi mereu. Întregul Univers este conflictual. Conflictul este omniprezent, întrucât generează mișcare, dezvoltare. Dezvoltarea se face prin construcție durabilă și, concomitent, prin negare, prin distrugere. Construcția presupune o structură de rezistență, care, în arhitectura lumii, înseamnă valori, adică adevărate cărămizi care se assemblează în corpul ei durabil, dar și efect al acțiunii de asamblare, viziune în viitor, deschidere spre viitor și, deopotrivă, negare a ceea ce a fost înaintea ei, distrugere a ceea ce a fost și, potrivit unui interes, trebuie distrus. Trist, dar așa este lumea făcută. *Esse est excruciar*. Tot ce există merită să piară. Pentru că nimic din ceea ce există nu este și nu poate fi veșnic. Chiar și valorile – pe temeiul cărora se edifică unitatea și durata lumii – sunt perisabile. După un anumit timp, se degradează. Pentru că ele nu sunt active, nu produc, nu se reproduc, ci doar atestă, susțin și se susțin. Ele fac parte din arhitectura de unitate și stabilitate a lumii, dar nu ele îndeamnă la acțiune, nu ele constituie mobilul și motivul acțiunii, ci interesul. Interesul generează politici, iar politicile sunt conflictuale. Putem privi lumea prin valorile ei, dar și prin interesele care o macină, o distrug și, în același timp, o fac mereu activă, constructivă.

Interesul îndeamnă omul și lumea lui la acțiune, iar unele dintre efectele și produsele acțiunii, teaurizându-se, devin valori. Sistemele de valori sunt cele care au înălțat lumea la gradul de civilizație de azi. Dar, fără acțiune și, prin aceasta, fără acumularea de noi valori, lumea ar fi doar un muzeu... Procesualitatea acestei lumi, a lumii în care trăim, deși pare previzibilă și, în acest sens, cognoscibilă și gestionabilă, este, în fond, complexă, cu desfășurări previzibile și cu o mulțime imensă de transformări imprevizibile, departe de echilibru, care generează incertitudini și angoase, nesiguranță și, în anumite zone, un modus vivendi pe muchie de cuțit...

Echilibru dinamic și foarte complicat dintre valorile acumulate și asamblate în sisteme de valori, interesele care determină acțiuni și acțiunile care generează produse și efecte ce pot deveni valori durabile sau doar niște rezultate cu existență efemeră, precum și existența a numeroși factori aleatori și imprevizibili, care duc la ceea ce am putea numi evoluție haotică, deci incontrolabilă, departe de echilibru, configurează coordonatele în care poate fi identificată, definită și evaluată starea de securitate sau de insecuritate a lumii sau a componentelor ei. Cele două stări se completează reciproc și,

împreună alcătuiesc un întreg. Niciuna nu este însă completă, încheiată, desăvârșită. Sistemele și procesele tind spre o stare de securitate integrală pe care nu o pot atinge însă niciodată. Faptul că trăim într-o lume dinamică, în continuă mișcare, într-o lume în care realitățile și voințele se confruntă nu doar pentru a soluționa diferențele dintre ele, ci și pentru a se poziționa cât mai avantajos în maratonul duratei și în cel al siguranței și securității zilei de azi și a celei de mâine, ne face extrem de vulnerabili la presiunile, pericolele și amenințările devenirii. Privim în viitor, dar trăim în prezent. Această realitate ne îndeamnă să explorăm trecutul, să apelăm la silogism, la statistică, la fapt și la logică, fără să ținem totdeauna seama că, din faptul că soarele a răsărit în fiecare zi, nu rezultă cu necesitate că el va răsări și mâine...

Sistemele și procesele au grijă să-și optimizeze atât cât pot și cum pot sistemele de protecție și pe cele de securitate intrinsecă, dar securitatea, ca și insecuritatea lor, nu depinde numai de ele, ci și de o mulțime de alți factori care pot influența semnificativ devenirea, adică dezvoltarea, progresul sau, dimpotrivă, deteriorarea și chiar distrugerea acestora. Trăim într-o lumea nesigură...

După unii autori¹, spre exemplu, dacă s-ar face un referendum în Germania, probabil că peste 90 la sută din populație ar vota pentru părăsirea zonei euro și pentru întoarcerea la marca germană. În 1991, la summit-ul de la Maastricht, Helmut Kohl și Francois Mitterand au decis euro. Pentru conducătorii germani era aproape o filozofie primordială, de supraviețuire, să se realizeze banalizarea Germaniei și de difuziunea ei într-un concept european și într-o dimensiune integrală europeană. Integrarea era considerată modalitatea cea mai eficientă de a se termina odată pentru totdeauna cu *Sonderweg*-ul german, cu naționalismul german și cu vina pentru declanșarea a trei războaie, cele din 1870, 1914 și 1939. Unificarea, trimiterea militarilor germd'un facon accetpable, ani peste frontieră în cadrul unor misiuni de menținere a păcii, contribuția remarcabilă la susținerea financiară și economică a Uniunii Europene sunt deja realități pe care o parte a populației le consideră drept poveri...

Nu există însă alternativă. Nici pentru Germania, nici pentru alte țări din Europa, nici pentru Europa. Europa Unită înseamnă ieșire din conflictualitatea sa ancestrală sau, dacă o astfel de ieșire nu este pe deplin posibilă, atunci gestionarea ei printr-un management politic și strategic european pe măsură. Aproape toate țările din Europa se confruntă cu efectele istoriei, cu o parte dintre fantasmеle istoriei, dar și cu efectele extrem de reale ale crizei actuale, iar Uniunea nu reușește să găsească totdeauna soluții

¹ Érik le Boucher, *La question allemande*, 30.04.2020, <http://www.lesechos.fr/info/analyses/020508431308-la-question-allemande.htm>

convenabile pentru toată lumea. Politica europeană de vecinătate, parteneriatul estic, dimensiunea mediteraneeană, dimensiunea nordică, acordul de parteneriat și cooperare cu Rusia, noile negocieri în vederea unui nou acord, problemele care țin de securitatea energetică, parteneriatul cu China și cel cu Statele Unite etc., recentul Tratat de la Lisabona, dar mai ales noile reconfigurări geopolitice în care sistemele financiare, rețelele informaționale, organizațiile internaționale, NATO, UE, organizațiile regionale și marile puteri cu greu reușesc să-și armonizeze interesele sub presiunile noilor provocări, sfidări, pericole și amenințări la care lumea este tot mai vulnerabilă, iar riscurile din ce în ce mai mari și mai greu de calculat și de asumat. Toate acestea sunt componente ale unei arhitecturi de securitate, deopotrivă, mai degrabă fragilă decât robustă, flancată puternic de numeroase efecte insecuritare.

Încheierea Războiului Rece, cu victoria Occidentului democratic, nu a soluționat nici pe departe problema echilibrului strategic, ci, dimpotrivă, a creat noi dezechilibre, cu numeroase focare active de conflictualitate extremă. Problemele lumii sunt tot mai numeroase, iar soluțiile tot mai greu de găsit. Potrivit Strategiei Europene de Securitate, anual, mor de foame sau de malnutriție patruzeci de milioane de oameni, în timp ce alte milioane își părăsesc țările și căminele în căutarea unui loc de muncă, decalajele dintre lumea bogată și cea săracă devin tot mai mari, resursele tot mai puține, dificultățile tot mai acute. Lumea se află în plin război economic, bătăliile pentru piețe și resurse fiind în plină desfășurare, cu evoluții greu previzibile, criza financiară a relevat vulnerabilități ce nu pot fi acoperite, care reclamă reforma radicală a sistemului financiar actual, iar înarmările, deși toate armele sunt puse sub control, se continuă. În lume există în jur de 12.000 de capete nucleare active, care constituie cea mai teribilă amenințare din câte au existat vreodată, în timp ce pe planșetele producătorilor de armamente se află noi tipuri de arme, bazate pe amplificarea undelor, pe laseri, pe nanotehnologii etc.

Neproliferarea și controlul armamentelor nu soluționează pericolul nuclear, nici pe cel al armelor de distrugere în masă, ci doar permit o oarecare gestionare (destul de precară, dar alta nu există) a amenințării. Americanii și rușii își vor reduce numărul rachetelor balistice și al ogivelor nucleare, la 1550 rachete de fiecare parte, dar nu vor renunța niciodată la ele. Unele țări, în pofida tratatelor de neproliferare, se vor dota cu astfel de arme, altele vor căuta soluții mult mai sofisticate. Pentru că, într-o lume conflictuală, fiecare se pregătește, atât cât poate și cum poate, pentru a face față pericolelor și amenințărilor pe care le consideră reale sau posibile.

Nimeni nu a renunțat vreodată la armele sale, decât atunci și numai atunci când le-a înlocuit cu altele mai perfecționate și mai performante. Sistemele de arme de mare precizie, rachetele strategice noi, ultraperfor-

mente, unele dintre ele nedetectabile sau greu detectabile, noile sisteme de comandă, control, comunicații, computere, informații, cercetare și supraveghere tind să acopere, prin forța lor și prin efectul de rețea, întreaga planetă, constituindu-se într-un fel de putere a puterii sau de garant al puterii politice și economice în bătălia pentru supremație strategică pe toate planurile.

Amenințare și descurajare, presiune, decompensare și, rareori, decompresie... Efecte în lanț omnidirecționale. Un fluture bate din aripi pe țărmul Mării Negre și, peste o lună, din această cauză, s-ar putea să avem de-a face cu un uragan pustiitor în Pacific, ne spune teoria haosului tradusă în limbaj comun... Un electron rebel fuge de pe orbită și, din această cauză, am putea avea de-a face cu o catastrofă în zona ionosferei și, pe lanțul causal, cu distrugerea vieții de pe planeta Pământ... Probabila topire a ghețarilor și, din această cauză, distrugerea coastelor, generarea de comportamente ciudate ale tuturor sistemelor și proceselor evolutive în bifurcații, schimbarea axei de rotație a planetei, a mișcării de revoluție, intrarea în turbionul cosmic... Scenarii catastrofale sau realități posibile... O evoluție periculoasă a cunoștințelor ar putea duce la generarea de concepte producătoare de evoluții imprevizibile și periculoase în planul cunoașterii, la transformarea Cuvântului-demiurg în impuls distructiv...

Despre ce fel de securitate vorbim?

O securitate a insecurității, o armonie între da și nu, între yng și yang, adică în spațiul probabilității condiționate, o echilibrare relativă a unei lumi care, în fiecare moment, se dezechilibrează, a unei lumi care, globalizându-se, se refragmentează, care generează prosperitate pentru unii și sărăcie pentru alții, siguranță relativă pentru câțiva și nesiguranță, angoasă și terorism pentru toți ceilalți, adică pentru 90 la sută din populația planetei...

Și totuși, o securitate există. O securitate nesigură, flexibilă, fluidă, cu creșteri și descreșteri previzibile sau imprevizibile, reale sau imaginare, cu repere clare, durate pe suportul marilor sisteme culturale și concretizate în pilonii marilor civilizații, dar și cu desfășurări haotice în previzibilul și imprevizibilul interdependențelor dintre state, dintre entitățile care-și schimbă mereu identitatea și chiar vocația, în paradoxala armonie conflictuală a lumii în care trăim. Paradoxala armonie conflictuală a lumii în care trăim... Oximoronul acestei lumi.

DIMITRIE CANTEMIR – UN SPIRIT PESTE TIMP

Dimitrie Cantemir este primul mare cărturar de formație enciclopedică de pe teritoriul țării noastre. El a fost, deopotrivă, filosof, umanist, artist și, bineînțeles, un mare scriitor. El s-a format, în principal, la Constantinopol care, în vremea aceea, era un spațiu de confluență culturală dintre Vest și Est, dintre cultura creștină și cea musulmană, mai ales sub influența unei spiritualități foarte generoase care izvoră, între altele, și din conflictul neoaristotelismului și partida tradiționalistă ce înclina spre catolicism. Constantinopolul era o poartă deschisă spre toate orizonturile, dar mai ales spre orizonturile noi, iluministe care veneau dinspre Renaștere. Cartea *Sacrosanctae scientiae indepingibilis imago*, care trebuia să fie prima parte a unui sistem filosofic cantemirist, este o ilustrare a unei gândiri generoase, care răscolea, prin textele vremii, timpul reflecției filosofice, undeva la confluența dintre efectele aristotelismului și neoaristotelismului și cele ale Renașterii.

Importanța filosofică a operelor lui Cantemir nu se află numai în scrierile filosofice, ci în ansamblul operei marelui cărturar. Aparent, între *Sacrosanctae* și *Istoria ieroglică* există o serie întreagă de contraste, dar prima este o operă filosofică, iar cea de a doua o frumoasă operă literară. Destinele omului depind, în viziunea marelui om de carte, nu numai de providență, ci și de șansă, de împrejurări și de iscusința celui care își înfruntă soarta. Se regăsesc, în scrierile sale, virtuțile omului, create, ca morală și datorie etică, încă în filosofia antică, cu predominanță în cea greacă, la Protagoras, potrivit căroră „Omul este măsura tuturor lucrurilor, a celor ce există pentru că există, și a celor ce nu există, pentru că nu există”.

Cantemir a fost însetat de cunoaștere. Dar el nu este un simplu devorator de literatură, documente istorice și informație. El este efectiv un căutător, un creator, un om cu o sete „faustică de cunoaștere”² care depășește cu mult granițele culturii medievale și chiar pe cele ale vremii sale. Cantemir nu este un avangardist al epocii de final al Evului Mediu, ci un constructor conștiincios, curajos și migălos al unui timp universal, un gânditor profund și expansiv care trece cu mult peste marginile timpului său. El este un cărturar care folosește „nemărginitul ocean a toată știința”, pentru a cunoaște și înțelege lumea și orizonturile ei, într-o epocă de mari deschideri spre cunoaștere.

Prima sa operă este *Divanul*, sau gâlceava înțeleptului cu lumea, sau giudețul sufletului cu trupul. A apărut în 1698, la Iași, în românește și în

² *Istoria filosofiei românești*, vol. I, Editura Academiei RSR, 1972, p. 61

grecește. Este tema disputei dintre suflet și trup, tradițională în literatura medievală, care se regăsește și în Dioptra lui Filip Solitarul. Dialogul dintre Înțelept și Lume (Înțeleptul fiind Sufletul și Lumea fiind Trupul), unde se confruntă ascetismul specific credinței, inclusiv Ortodoxismului, și concepția hedonistă, laică are o deschidere socratică, prin universalitate, realism și nemărginire.

Gândirea lui Cantemir se formează și se dezvoltă într-un climat înfloritor, renașcentist, viguros. Cunoașterea trecea, la marile spirite ale vremii, pe prim plan. Tot ce se sedimentase în Evul Mediu, într-un fel de feude sau de celule ale redescoperirii și cunoașterii, primea un nou impuls, un nou gir. Venise vremea reînfloririi. Vechile repere ale Evului Mediu – acele feude aproape autarhice – unde, totuși, erau traduși, citiți și comentați marii filosofi ai Antichității și în care s-au format o mulțime de alți gânditori, deopotrivă, speculativi și pragmatici, cu preocupări științifice foarte concrete, mai ales în domeniul medicinei, al fizicii, matematicii, astronomiei, între care se situează și Avicena și Averoes, se îmbină cu efectele explosive ale Renașterii. Cu alte cuvinte, Renașterea reunifică aceste monade medievale ale cunoașterii, le scoate din limitele eonului dogmatic, cum ar fi spus Blaga, le deschide spre univers, le supune dezbaterii și reiluminării prin dialog, cercetare și creație.

Formulele prin care Cantemir își dezvoltă ideile sale de sinteză curajoasă între două lumi, la conexiunea de idei, mentalități și civilizații, sunt diversificate și, în general, constructive, creative. Cantemir nu este un scrib, nu este un gramatic, ci este un spirit iluminist, universal. El are capacitatea de a vedea dincolo de ceea ce se vede, de a înțelege dincolo de ce pare de neînțeles, de a cunoaște și înțelege Timpul, Mișcarea, Sinteza, Esența. Metodologia lui, chiar și atunci când folosește forma dialogului înțeleptului cu lumea, este euristică. Mișcarea evoluează către sinteză, către înțelegere, reconciliere, conviețuire. Înțeleptul atacă, acuză, iar Lumea se apără. Partea a treia a acestei lucrări este o reconciliere între Înțelept și Lume, adică o sinteză, în care autorul folosește o mulțime de citate mai ales din Seneca și Epictet. Această parte este, de fapt, o traducere a lucrării cărturarului unitarian polonez Andrei Wissowatius, *Stimuli virtutum, fraena peccatorum*, tipărită la Amsterdam în 1682.

Cantemir are capacitatea și harul de a dura sinteze, de a conexa valorile într-un suport generat tocmai de zona de falie și, în același timp, de confluență strategică între culturi și civilizații în care s-a format ca intelectual și în care a trăit anii săi cei mai setoși de cunoaștere. Ecourile Bizanțului trebuie să fie fost foarte puternice și foarte rezonante, pentru tânărul Cantemir, format și educat la Constantinopol, în timp ce presiunile Renașterii erau, de fapt, expansiuni, deschideri spre un nou univers științific și cultural, în care celulele păstrătoare și generatoare de cultură ale Evului

Mediu au găsit condiții de comunicare și înflorire. Cantemir, situându-se pe valul acestei conexiuni, explorează totul, notează, privește critic, dar predominant constructiv, lumea. Dar nu oricum, ci sufletul la patria sa, cu gândul la neamul său pe care îl slujește inteligent și tenace. Viziunea sa nu este însă dogmatică, uniformă, rectilinie, ci nuanțată, realistă, comunicativă, de deschidere, de dialog și nu cramponată în sloganuri, cum erau obiceiurile vremii.

Cantemir explorează lumea și civilizațiile, de la Vest la Est și de la Est la Vest, într-o continuă și neliniștită dialectică. Extrage masiv date, informații și învățături din opera filosofului flamand Jan Baptist Van Helmont (1577-1644), renașcentist, care a făcut descoperiri interesante în domeniul chimiei și medicinei. Scrie un studiu foarte voluminos despre această operă, intitulat *Fizica universală și filosofia conformă cu credința creștină și necesară acesteia* a lui J.B. Van Helmont, care-i oferă o alternativă, mai exact, o completare la neoaristotelismul ce domina școlile vremii și în care se formase și el. Aceste extrase din Helmont pregăteau cea mai dezvoltată lucrare filosofică a lui Cantemir, *Sacrosanctae scientiae indepingibilis imago* (Icoana de nezugrăvit a științei sacrosancte), scrisă în 1700. Era o încercare foarte curajoasă, pentru că, de secole, nimeni din lumea ortodoxă, până la el, nu realizare acest lucru.

Metoda scolastică, descriptivă, combinativă și riguroasă din *Sacrosanctae* este completată cu discursul liber și variat din *Istoria ieroglifică* unde plaja de exprimare și de construcție literară și filosofică este mult mai largă și mai consistentă. Aici se găsesc de toate: logică, filozofie, literatură, artă, argumente filosofice, logice și lingvistice.

Istoria ieroglifică este o creație, este o ieșire din modele. Prin această lucrare și în această lucrare, Cantemir își pune în valoare erudiția, viziunea, ideile, capacitatea de a construi, de a genera spiritualitate, artă și cunoaștere.

Dar, înainte de toate, marele cărturar este trudit pe tărâmul gândului, este un mare gânditor. Iar cu gândirea se ocupă filosofia. Ca orice gânditor din vremea sa, și el a dorit să realizeze un sistem filosofic. Sistemul filosofic al lui Cantemir trebuia să fie alcătuit din trei componente: teologo-fizica, teologo-metafizică și teologo-etica.³ Dacă ar fi reușit să realizeze toate aceste trei părți, am fi avut, poate, un sistem încheiat, coerent, care l-ar fi propulsat pe marele cărturar român în lumea iluștrilor filosofi din primele generații de la finele Evului Mediu și desăvârșirea Renașterii, într-o foarte sensibilă zonă a gândirii filosofice, așa cum trebuie să fi fost cea de falii și confluente dintre civilizațiile care au urmat Bizanțului. Dar Cantemir nu a fost un simplu filosof, nici un simplu scriitor, nici un simplu diplomat sau un politician cu orizonturi foarte largi, benefice pentru geografia acelor vremuri. A fost toate

³ *Istoria filosofiei românești*, vol. 1, Editura Academiei, 1972, București, p. 63

acestea la un loc. Mai mult, el a fost și a rămas toată viața un spirit umanist, universal, un spirit peste timp, un spirit neliniștit, căutător în toate și descoperitor în toate, de la arhitecturi care anticipau construcții geopolitice eurasiatice, la crearea unor suporturi pentru renașterea neamului său, aflat, atunci, ca și acum, între coloși ce se confruntă pentru a rezolva în curtea altora diferendul dintre ei, care creează, între ei, zone de siguranță strategică, adică zone-tampon, condamnate la neliniște și luptă continuă pentru supraviețuire.

Sacrosanctae cuprinde șase cărți care realizează o construcție unitară și coerentă. Prima dintre ele se intitulează *Prezentarea științei sacre*. Ea este, de fapt, o introducere în cadrul alegoric în care va fi scrisă întreaga lucrare. Autorul intră în dialog cu un bătrân, care nu poate fi altceva decât „știința sacră”. Acest bătrân îi arată autoului, într-o oglindă pe care o are pe piept, istoria creației. În acele vremuri, precum în întreaga Antichitate, bătrânii erau simbolul înțelepciunii. De altfel, întreaga operă este un dialog între autor și acest bătrân care întruchipează sacralitatea științei, depozitarul cunoașterii, al înțelepciunii acumulată în timp.

Cărțile următoare, a doua și a treia, continuă acest dialog. Cartea a doua se intitulează *Creațiunea sacră a universului*, iar cea de a treia, *Progresul creațiunii adică Operațiunea naturală*. Aceste cărți conțin, de fapt, fizica lui Cantemir, un fel de comentarii la cele șase zile ale creațiunii, după modelul vechilor „Hexameronuri” patristice. Aici, Cantemir se folosește de scrierile lui Van Helmont, de însemnările sale despre această operă și comentează foarte liber textul biblic. De fapt, folosește acest text ca suport sau doar ca punct de plecare, pentru a-și expune propriile idei în legătură cu procesul creației, atât în dimensiunea cosmogonică, după obiceiurile vremii, cât și în ceea ce privește condiția omului și a mediului său natural de după păcat. El are în vedere cam tot ce ține de această relație om-natură, de mediul în care omul trăiește, pământul, marea, fenomenele meteorologice și toate celelalte.

Cartea a patra se intitulează *Despre timp sau eternitate și depășește* cadrul aristotelic al discuțiilor despre definiția naturii, loc, mișcare etc. Ea abordează o problematică complexă, de orientare ontologică, a duratei, a timpului universal a eternității, a raporturilor și determinărilor. Desigur, încă nu putem vorbi aici de o teorie a existenței, așa cum o știm noi astăzi, dar, pentru acele timpuri, cele scrise de Cantemir reprezentau chestiuni de pionierat și chiar de o teorie incipientă a existenței și a cunoașterii.

Cartea a cincea, *Despre viață, sau cvadrupla formă a lucrurilor*, se referă la cele patru forme ale lucrurilor și la raporturile dintre forma universală, eternă de existență, Dumnezeu, și formele de existență particulare, idei pe care o vom găsi mai târziu la mai toți marii filosofi care s-au ocupat de teoria existenței și de teoria cunoașterii.

Cartea a șasea, *Îmbrăcămintea științei sacre* în care se explică conservarea lucrurilor și operațiunea sufletului liber, tratează unele chestiuni care țin de fizica aristotelică, cum ar fi, de exemplu, hazardul (casus) sau norocul (fortuna), dar și de cunoaștere a unor raporturi mult mai profunde. Aici, Cantemir se referă, mai ales, la raportul dintre natură și providență, dintre providență și liberul arbitru, ceea ce ar fi trebuit să constituie un suport ontologic pentru celelalte două părți: teologo-metafizică și teologo-etica.

Sacrosanctae nu este izolată de alte scrieri ale marelui cărturar, ci face corp comun cu acestea. Ideile lui cu privire la spațiu, timp, lume, mișcare, calități și defecte ale oamenilor, legitate și subiectivitate, determinare obiectivă și subiectivă, devenire etc., se regăsesc și în *Divanul*, și în *Descriptio Moldavie*, și *Istoria ieroglifică* și în alte scrieri. Toate scrierile lui Cantemir formează un tot, sunt complementare, au o logică specială și o coerență aparte, de tip enciclopedic.

Dimitrie Cantemir nu este pur și simplu omul timpului său, ci omul duratei. Dar, în timpul său, el a creat, printr-un efort extraordinar și printr-o mare capacitate de a înțelege lumea, un suport al unei spiritualități fără granițe, ale unei spiritualități universale. Aproape că nu există niciuna dintre temele timpului său și din temele care proiectau înțelepciunea devenirii care să nu-și fi găsit un colțisor de expresie în paginile scrise de marele cărturar. Pentru că, el a cunoscut, ca nimeni altul, civilizațiile acelor timpuri de pe continentul european și de la confluența cu continentul asiatic, a trăit în fiecare dintre aceste civilizații, dar și la confluența lor, și acest lucru i-a dat posibilitatea să întrevadă orizonturile viitoare și spațiile de conexiune.

Din acest motiv și din multe altele, Dimitrie Cantemir este un spirit universal, este un cărturar care vine din trecut și se duce în viitor. L-am întâlnit, spre exemplu, în muzeul unei divizii de blindate rusești – *Cantemirovka* –, dar și în biblioteci americane, iar muzica scrisă de el pare să atragă și azi muzicologi importanți, întrucât are ceva special, ceva ce nu a fost foarte bine cunoscut și înțeles, ceva care comunică și generează altfel, într-o altă configurație, într-o altă fizionomie.

Întreaga operă a lui Dimitrie Cantemir generează spiritualitate și cerință de cunoaștere și de înțelegere a spațiilor de conexiune. Pentru că el a trăit acolo, în spațiile și orizonturile marilor conexiuni care generau încă de pe atunci europenismul de mai târziu, pus în anumite tipare de pacea de la Westfalia și regenerat prin noua spiritualitate de conexiune și integralitate europeană.

Din păcate, niciunul din manuscrisele originale ale marelui cărturar nu a ajuns în biblioteci sau arhive românești.⁴

⁴ D. Cantemir, *Opere complete*, vol. I, Editura Academiei RSR, București, 1974, p.3

Dante spunea că scrierile pot fi înțelese în patru sensuri: literal, adică în sensul strict al cuvintelor, alegoric, adică precum un adevăr învăluit într-o minciună frumoasă, și în sens moral și anagogic, adică mai presus de sens, în suprasens, în semantica internă a creației, lămuritor. Scrierile lui Cantemir au, după trei secole, un ecou reverberant și actual. Ceva din creațiile sale, inclusiv pentru cei care nu le-au citit, ci doar le-au resimțit, adică spiritul lor, se transmite în fiecare dintre noi, ca o conștiință a confluenței intercivilizaționale, în care valorile sunt mai tari ca timpul și mai vaste ca nemărginirea.

MEDIUL DE SECURITATE. ORIZONTURI NELINIȘTITE

- Environnement de sécurité. Horizons sans silence -

Anul 2010 nu a adus mai multă securitate pe planetă. Dimpotrivă, prin modul în care marile puteri, organizațiile și organismele internaționale, instituțiile financiare și alte entități au acționat sau nu, s-a creat un și mai mare grad de incertitudine. Lumea nu s-a depolarizat – probabil, că nu se va depolariza niciodată pe deplin –, dar marile puteri de ieri și de azi au avut grijă să se re poziționeze cât se poate de avantajos în noul context geopolitic și geostrategic, dominat de criza financiară, de competiția pentru resurse și de continuarea falierii strategice a lumii. Criza din Orientul Apropiat este departe de a fi rezolvată, centrul conflictualității fiind partajat în câteva nuclee, unul dintre acestea continuând să fie situat în zona tensiunilor cronice și deosebit de acute între Israel și populația palestiniană, între Israel și Iran, pe problema programului nuclear al Iranului, un altul, în Irak, un altul, în zona caucaziană și cel mai activ dintre ele în zona Afghanistanului.

Dincolo de aceste focare, care sunt cu greu gestionate și, mai ales gestionabile, există zone unde tensiunile, incidentele și conflictele pot degenera rapid în războaie. Una dintre ele este cea coreeană. Linia de demarcație – de fapt, frontiera dintre cele două state coreene – are încă aspectul unei linii a unui front, iar incidentele și sistemele de provocare nu sunt nici pe departe minore. Bombardarea, la 23 noiembrie 2010, de către Coreea de Nord a insulei Yeonpyeong, care are 1.500 de locuitori și un detașament al armatei Coreii de Sud, constituie cel mai grav incident care s-a produs între cele două țări din anii 1950 încoace. Coreea de Nord arată că, de fapt, ea n-a făcut altceva decât să riposteze la un atac cu proiectile efectuat de Coreea de Sud. Cele cincizeci de proiectile lansate de nord-coreeni au provocat patru morți, dintre care doi militari, 18 răniți, dintre care 15 soldați ai detașamentului sud-coreean, și pagube materiale.

În urma acestui incident, președintele american și cel sud-coreean au decis să treacă la un nivel superior de pregătire și să desfășoare manevrele prevăzute pe 28 noiembrie în Marea Galbenă, la care participă portavionul George Washington, cu 75 de avioane la bord și un echipaj de 6000 de militari.

China, Statele Unite și Rusia au găsit, totuși, modalități diplomatice de a trece peste incident, iar demonstrațiile ulterioare au arătat că, deși marile

puteri își arată câteodată mușchii pentru a ține situația sub control, nimeni nu dorește escaladarea unei situații pe muchie de cuțit care ar putea duce la un dezastru. Coreea de Nord s-a dotat deja cu arma nucleară și, chiar dacă nu prezintă un pericol iminent pentru Statele Unite, pentru Japonia sau pentru alte țări, așa cum se susține adesea, această realitate arată că statele nu au încă încredere unele în altele și continuă să-și ia toate măsurile pe care le consideră necesare pentru a-și asigura propria securitate. Din același motiv, s-au dotat cu arme nucleare India, Pakistanul și Israelul.

Programul nuclear al Iranului a fost și este încă pe punctul de a genera un nou război în Golf, dacă Israelul nu se abține de la un atac preventiv de tipul celui efectuat la 7 iulie 1981 asupra reactorului nuclear irakian de la Tamuz, importat din Franța, pe care statul evreu îl considera un pericol pentru teritoriul său. Există însă și alte țări, îndeosebi din Asia de Sud-Est care intenționează să se doteze cu arma nucleară și, probabil, în viitor, numărul lor va crește. Este de la sine înțeles că, oricâte tratate de neproliferare vor fi elaborate, convenite și semnate, atâta vreme cât unele țări au arme nucleare iar altele nu, o parte dintre cele ce nu au astfel de arme vor face tot posibilul pentru a le obține sau pentru a găsi altele și mai performante. Oricât de grav a fost avertismentul celui de-Al Doilea Război Mondial în ceea ce privește pericolul armelor, nimeni nu a renunțat la arme, ci, dimpotrivă, marile puteri au continuat să se înarmeze sau să constituie în puternice alianțe, iar celelalte țări să se alinieze, într-o formă sau alta, la aceste tendințe.

Situația din Afganistan este, deasemenea, departe de a fi rezolvată. Creșterea neîncrederii în guvernul Karzai ar putea complica și mai mult lucrurile, ducând chiar la un eșec al misiunii ISAF, mai ales dacă, în 2011, se retrag forțele americane, așa cum a promis președintele Barak Obama. Situația din Afganistan se corelează cu recrudescența acțiunilor musulmanilor din Pakistan, cu tensiunile existente și nesoluționate din zona Kașmirului, cu situația din Asia Centrală și cu cea din Caucaz.

Situația este, deasemenea, explozivă și în Sudan, unde, probabil, separarea sudului țării ar putea genera un război local de mare intensitate. Oricum, conflictualitatea din regiunile africane duce la degradarea situației pe continentul african, fără extensii mondiale semnificative. Dar creșterea, și în 2011, a conflictualității continentului african înseamnă încă o bilă neagră în configurarea mediului de securitate al deceniului următor.

Pericolul cel mai mare și, în același timp, amenințarea numărul unu asupra mediului de securitate al anului 2011 și, în general, al deceniului următor, îl constituie proliferarea armelor de distrugere în masă, a mijloacelor CBRN (chimice, biologice, radiologice, nucleare) și îndeosebi a celor nucleare, precum și a sistemelor de arme de mare precizie și a celor

bazate pe biotehnologii, nanotehnologii, amplificare undelor, efecte geofizice și geoclimatice etc..

Faptul că armatele au fost scoase din cazărmi, că ele sunt supuse unui control civil (democratic), că bugetele alocate cheltuielilor militar scad sau sunt prevăzute să scadă nu rezolvă nici pe departe probleme conflictualității lumii, ale crizei, conflictului și războiului. Nu armatele fac războaiele. Ele doar le duc și le suportă în cea mai mare măsură. Războiul este o continuare a politicii, este o urmare a unei decizii politice, o punere în operă a acesteia și el se duce prin toate mijloace pe care decidentul politic le consideră necesare și oportune, inclusiv prin cele militare, care sunt și cele decisive în cazul escaladării conflictului.

Desigur, este necesară o decizie politică pentru controlul armelor nucleare, pentru neproliferare, pentru reducerea lor și, evident, pentru dezarmare. Dar este greu de presupus că o astfel de decizie va fi și imparțială și corectă pentru toate statele, atâta vreme cât unele au putere nucleară, iar altele nu au. Cele cinci țări nucleare care alcătuiesc pentagonul nuclear „autorizat” al planetei – Statele Unite, Rusia, China, Franța și Marea Britanie – sunt țările învingătoare în cel de-Al Doilea Război Mondial și membrii permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU. Aceasta este realitatea și ea s-a constituit prin forță, în urma uni război pustiitor, din efectele căruia nu s-a ieșit încă pe deplin nici acum. Aceste cinci țări au exportat, de-a lungul anilor, în cincizeci de țări (Australia, Jamaica, Vietnam etc.) nici mai mult, nici mai puțin decât 20.000 de kilotone de uraniu substanțial îmbogățit, suficient pentru 800 de bombe nucleare. Și chiar dacă dotarea unei țări cu astfel de arme este dificilă și anevoioasă (este nevoie de specialiști, de tehnologie înaltă, de vectori, de infrastructuri, de material fisionabil și fuzionabil în cantități suficiente etc.), nu încapă nicio îndoială că, practic, orice țară se poate dota cu astfel de arme, dacă dorește neapărat și dacă va considera necesar să o facă.

Mai mult, astfel de mijloace CBRN pot ajunge în mâna unor rețele teroriste transnaționale, iar acest lucru ar distruge complet fragilul echilibru strategic creat de-a lungul anilor și ar adânci și mai mult haosul insecuritar care se instalează din ce în ce mai mult, în condițiile în care crizele financiare și economice devastează îndeosebi țările sărace și adâncesc faliile strategice dintre entitățile și identitățile care se poziționează din ce în ce mai accentual pe poziții de forță.

Un astfel de mediu de securitate precar, viciat, nesigur, proliferază neîncrederea, suspiciunea și angoasa, iar sărăcirea populației numeroase a planetei, recrudescența fenomenului migrației ilegale, a traficului ilicit și rețelilor de tip terorist accentuează și mai mult conflictualitatea. Deseori s-a spus că nu există o legătură directă între sărăcie și violență, că nu sărăcia provoacă violența – ceea ce este foarte adevărat, în sensul că nu doar săracii

sunt infractori, contrabandiști, traficanți și criminali –, dar mediul prolix, nesiguranța și angoasa, teama și neîncrederea creează un mediu confuz, propice pentru proliferarea rețelelor criminalității, inclusiv sau mai ales ale criminalității transfrontaliere. Criminalii, traficanții, farsorii, baronii locali sunt oameni bogați, care corup pe unii dintre oficiali (sau ei înșiși devin oficiali), finanțează economia de tip subteran, pun la cale criminalitatea de tip economic și financiar, întrețin rețelele mafiote, subminează statul sau îl controlează, prin rețelele pe care le infiltrează în partide politice, în instituții ale statului, în ONG-uri și în ONGI-uri.

Considerăm că, și în următorii ani, mediul de securitate se va configura pe cel puțin trei categorii de dimensiuni esențiale: geopolitică și geostrategică; economică și financiară; comprehensivă și disuasivă.

Dimensiunea geopolitică și geostrategică se referă la poziționarea marilor puteri și a fiecărei țări în parte într-un areal geografic, politic, al relațiilor internaționale, economic, mai ales energetic, informațional, cultural și militar, astfel încât să beneficieze de un avantaj maxim, de un mediu propice dezvoltării durabile și, evident, de siguranță strategică. Parteneriatele strategice au o miză geopolitică și geostrategică imensă, fiecare țară căutând un partener strategic cât mai avantajos cu putință. Analiza atentă a acestor parteneriate conduce la identificare unor tendințe de reconfigurare geopolitică și, pe această bază, la un registru de opțiuni privind modul de formulare și materializare a interesului național vital. În acest sens, pentru viitorul imediat, se conturează destul de clar trei sau patru centre de putere planetară, care vor coagula în jurul lor, probabil, cea mai mare parte a statelor: Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană, BRIC (Brazilia, Rusia, India, China), Lumea arabo-musulmană.

Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană ar trebui, în mod firesc, să alcătuiască, împreună, un centru de putere, dar realitatea arată că interesele americane în spațiul european se diminuează semnificativ și se mută spre zona Pacificului, spre cea a Orientului Mijlociu și spre zona arctică, unde se bănuiesc uriașe resurse pe petrol, în timp ce interesele Uniunii Europene se orientează tot mai mult spre continentul asiatic și spre propriile sale probleme de integrare, de extindere și de securitate energetică.

Țările BRIC (Brazilia, Rusia, India și China), deși sunt diferite unele de altele din toate punctele de vedere (economie, cultură, civilizație, teritoriu), alcătuiesc, împreună, un fel de uriașă entitate paradoxală, dar care servește nemijlocit interesului strategic vital al fiecăreia dintre cele patru mari puteri. De aceea, este foarte posibil să asistăm la o arhitectură geopolitică și geostrategică transpacifică de foarte mare amploare. Nu factorul civilizațional, ci cel politic, economic și strategic generează și fundamentează o astfel de entitate care intră în concurență cu Statele Unite,

deși Statele Unite au parteneriate strategice cu Rusia și cu India, iar relațiile cu China încep să aibă un contur cât se poate de pozitiv, fiecare dintre cele două mari puteri străduindu-se să iasă dintr-o retorică ideologică și să se concentreze asupra realităților dinamice ale acestor vremuri și responsabilităților uriașe ce le revin din reconfigurarea din ce în ce mai periculoasă și mai greu de gestionat a mediului internațional de securitate, în epoca globalizării intempestive.

Țările arabe și musulmane, deși departe de a fi unitare, constituie, totuși, o entitate extrem de importantă, care crește rapid din punct de vedere numeric, are un potențial uriaș de inteligență și se situează, în mare parte, pe culoarul strategic energetic al lumii (Africa de Nord Est, Orientul Mijlociu, Asia Centrală). Această lume este, la ora actuală, destul de divizată, dar unitară în conceptele și preceptele ei, mai ales în cele religioase. O parte din această lume se simte agresată, iar cealaltă parte oscilează între valorile occidentale, pe care nu le poate respinge, și cele tradiționale de la care nu poate abdica. Foarte puține țări au reușit să îmbine aceste sisteme de valori care sunt doar diferite, nu și conflictuale (valorile nu sunt conflictuale!), iar situația din Irak, Iran, Afganistan, zona uigură din China, Asia Centrală și chiar din Turcia (care este o țară cu religie islamică) arată că există suficiente coordonate de coagulare, în timp, a acestor țări sau a majorității lor într-un adevărat centru de putere planetară.

Dimensiunea economică și financiară constituie, de fapt, motorul relațiilor internaționale și factorul determinant al interesului vital al omenirii și al fiecărei națiuni în parte. Puterea economică a Statelor Unite ar putea fi afectată de criză și de situația dolarului, puternic concurat de moneda europeană, de politica financiară a Chinei și de o posibilă reformă a sistemului financiar internațional. La ora actuală, țările BRIC au, împreună, un PIB mai mare decât cel al Statelor Unite și decât cel al Uniunii Europene, dar mai mic decât cel însumat al SUA și UE. Sunt însă economii emergente, cu un ritm de dezvoltare foarte ridicat, China situându-se, la ora actuală, pe locul doi în lume în ceea ce privește creșterea economică. Pentru a continua să domine lumea din punct de vedere economic și financiar și să contrabalanseze dezvoltarea impetuoasă a țărilor BRIC, ar fi necesar ca SUA și UE să se constituie într-un centru de putere economico-financiară, deși acest lucru este destul de dificil, având în vedere existența două monede concurente (dolarul și euro) și interesele destul de diferite ale celor două mari entități.

Dimensiunea comprehensivă și disuasivă constituie, după opinia noastră, elementul esențial al mediului de securitate al planetei. Ea presupune cunoașterea foarte exactă a realităților și tendințelor pe planul conflictualității, cunoașterea și analizarea amănunțită, în dinamica lor, a provocărilor, pericolelor și amenințărilor la adresa securității planetei, a

sistemelor de generare a acestora, a vulnerabilităților statelor la acestea, și evaluarea și gestionarea corespunzătoare a riscurilor care rezultă de aici.

Elementul esențial al acestei dimensiuni îl constituie, la ora actuală Statele Unite ale Americii. Întregul mecanism de securitate a planetei se bazează pe forța militară uriașă a Statelor Unite, distribuită în baze militare situate în puncte-cheie pe întreaga suprafață a planetei, susținută de componenta nucleară strategică americană și de cea a Aliaților, dar, într-un fel, sprijinită, și de uriașele forțele nucleare strategice ale Rusiei.

Statele Unite ale Americii se constituie într-o superputere financiară, economică, politică și militară, cu funcții și roluri deosebite în actuala configurație a mediului de securitate. De fapt, gestionarea actuală a mediului de securitate este realizată, așa cum subliniam mai sus, de Statele Unite, în general, prin mijloace proprii, fapt pentru care se și numește „jandarmul lumii”. Condiția lor actuală este, mai degrabă, cea de superputere solitară. Statele Unite dispun de o uriașă forță militară, amplasată în baze militare care înconjoară lumea și controlează, practic, din punct de vedere strategic, întregul mediu de securitate.

Este vorba nu doar o putere imensă, care ar putea luneca ușor spre arbitrar sau discreționar (ceea ce, evident, nu se întâmplă), ci mai ales o responsabilitate imensă. Ar trebui să ne întrebăm ce se va întâmpla atunci când această uriașă forță disuasivă se va retrage pe continent, sau nu-și va mai asuma răspunderea gestionării crizelor și conflictelor. Acest lucru ar fi posibil, întrucât, după toate datele, alocările bugetare americane pentru cheltuielile de apărare urmează să fie diminuate. Și așa, multe dintre programele de înzestrare a forțelor aeriene, forțelor navele, forțelor terestre, infanteriei marine și chiar a pazei de coastă cu noile tipuri de avioane (F 22 și F 35) sau de alte mijloace aeriene, navale și terestre s-au diminuat semnificativ sau au fost prelungite, datorită impactului crizei financiare.

Cine își va asuma, în locul Statelor Unite, o astfel de responsabilitate? Nici China, nici Federația Rusă, nici Uniunea Europeană nu intenționează să-și asume nici separat, nici împreună o astfel de responsabilitate. Desigur, ONU, care este în drept să o facă, ar trebui să elaboreze politici și strategii coerente de gestionare a crizelor, conflictelor și războaielor. Dar ONU nu are forțe armate la dispoziție și, chiar dacă le-ar avea, acestea nu ar putea fi organizate și întrebuințate, din punct de vedere strategic, unitar și disuasiv, așa cum se întâmplă acum. După spargerea bipolarității, Statele Unite, ca unică superputere, a preluat, într-un fel, responsabilitatea gestionării conflictualității militare a lumii, chiar dacă, din punct de vedere politic, această sarcină revenea și revine ONU. Acest lucru a fost posibil și datorită plasării anterioare a bazelor militare americane, în puncte importante, aproape pe întreaga suprafață a planetei după o laborioasă strategie de îndiguire, elaborată la sugestia geopoliticianului Nicholas J. Spykman.

Funcția disuasivă a fost și este exercitată, în principal de Statele Unite, desigur, în parteneriat strategic cu Uniunea Europeană și cu Rusia. Eventualitatea retragere a Statelor Unite din calitatea de stat care își asumă conducerea și coordonarea, cu sau fără mandat ONU, a strategiilor de gestionare a conflictualității militare a lumii ar crea un puternic dezechilibru strategic.

La ora actuală, Statele Unite ale Americii se prezintă mai mult ca o superputere solitară, întrucât trebuie să facă față unor uriașe presiuni economice și financiare, dar și unor provocări de securitate, care nu se reduc doar la amenințarea teroristă, chiar dacă efectul 11 septembrie 2001 continuă să fie încă puternic. Uniunea Europeană și chiar NATO nu sunt dispuse să-și asume responsabilități globale. Preluarea scutului antirachetă din zona europeană de către NATO reprezintă nu doar o soluție la opoziția Rusiei, ci și un semnal de transfer a o parte din responsabilitățile gestionării conflictualității pe umerii NATO, mai exact, și pe cei ai Uniunii Europene. În acest context, pentru 2011, se pune tranșant întrebarea: Va deveni Uniunea Europeană un partener strategic al Statelor Unite în gestionarea conflictualității lumii sau va continua să se preocupe doar de zona sa de interes, de problemele extinderii, de cele ale bunei vecinătăți, de securitatea energetică și de dimensiunea eurasiatică? Greu de răspuns.

Rusia continuă, pe de o parte, să proiecteze și chiar să impună un nou concept de securitate europeană, iar marile țări din Europa, chiar și după semnarea Tratatului de la Lisabona, nu dau semne că ar dori să participe în vreun fel la gestionarea mediului global de securitate. Mai mult, recenta întâlnire la vârf dintre Rusia, Germania și Franța, deci între Rusia și motorul Uniunii Europene, arată o regroupare a forțelor și opțiunilor care proiectează o nouă dimensiune geopolitică și geostrategică, susținută și de proiectele North Stream și South Stream, primul dintre ele deja în execuție. Noul acord de parteneriat și colaborare dintre Rusia și Uniunea Europeană este încă în dezbateră, dar Rusia a pedalat puternic pe necesitatea unui nou concept de securitate și cooperare europeană.

Probabil că, în 2011 și în anii următori, procesul de reconfigurare geopolitică și geostrategică, atât la nivel global, cât și la nivel euro-asiatic, va fi unul semnificativ, inclusiv prin includerea în ecuație, în afară de Rusia, care redevine un actor important pe scena europeană și pe cea mondială, și a celeilalte țări euro-asiatice, Turcia.

Țările afectate de criză se vor confrunta, probabil, și în continuare cu mari probleme, singurul mod în măsură să reducă efectele și să genereze politici și strategii de refacere și reconstrucție fiind elaborarea, de către guvernele naționale a unor programe viabile. Îndatorarea excesivă la FMI și la alte bănci, lipsa locurilor de muncă, scăderile economice dramatice, migrația creierelor și a populației calificate va secătui în continuare țările

prinse pe picior greșit, cu o proastă guvernare, între care se situează și România, în folosul țărilor efectiv profitoare de pe urma crizei și care nu sunt dispuse să facă aproape nici un fel de efort pentru a ajuta țările sărace sau sărăcite, în afară de acela de a le îndatora și mai mult, pe zeci sau chiar pe sute de ani.

Considerăm că una dintre amenințările majore ale anilor viitori va fi și intensificarea ciberatacurilor și recrudescența efectelor acestora, prin intermediul rețelelor, asupra tuturor domeniilor vieții economice și sociale. Desigur, populația se confruntă și se va confrunta cu mari probleme ce țin de existența zilnică, de câștigul vieții, de supraviețuire și nu se va concentra asupra percepției și înțelegerii filosofiei și fizionomiei acestui tip de agresiune. Va simți însă indirect efectele ciberatacurilor, în primul rând, asupra propriei persoane și, le gat de aceasta, pe plan economic, financiar, al protecției informației și bunurilor intelectuale.

România este partener strategic al Statelor Unite ale Americii, dar mu valorifică aproape în nici un fel această oportunitate, fie din cauza unui birocratism românesc excesiv și nejustificat, fie din lipsa unor proiecte clare și a unor inițiative care să vină dinspre partea interesată, adică dinspre România. Participarea efectivă a României la realizarea scutului antirachetă și punerea la dispoziția forțelor armate americane a unor facilități de instruire nu sunt și nu au fost urmate și de alte proiecte care să genereze beneficii pentru România, iar vina nu este a Statelor Unite.

Măsurile luate pentru ieșirea din criză sunt în general restrictive și insecuritate. Ele nu vizează nici relansarea economică, nici protecția cetățeanului, nici dezvoltarea durabilă, ci, dimpotrivă, îndatorarea țării și a omului de rând, transformarea cetățeanului român într-un țăp ispășitor pentru o situație dramatică pe care guvernării și politicienii nu și-o asumă, de parcă nu ei ar fi cei care au luat decizii nefundamentate ce au dus la evoluții și desfășurări dezastruoase sau, în orice caz, insecuritare. Este greu de presupus că, în 2011, România va reuși să-și echilibreze situația economică și financiară, atâta vreme cât nu are nici politici și strategii coerente și înțelepte, nici proiecte pe măsură și, în consecință, nici mijloacele necesare.

În aceste condiții, probabil, va continua procesul de emigrare a creierelor se va continua, concomitent cu lipsa locurilor de muncă, cu degradarea stării de sănătate a populației, cu amplificarea violenței stradale și a infraționalității, a criminalității transfrontaliere și rețelelor traficante, cu lipsa accesului la educație, cu scumpirea insuportabilă a actului educațional și cu degradarea infrastructurilor.

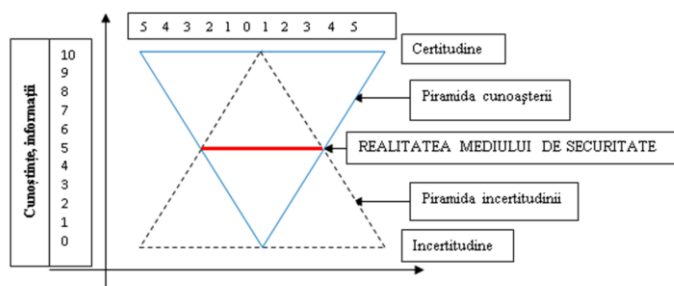
Diminuarea abuzivă a salariilor, recalcularea arbitrară a pensiilor, scumpirea medicamentelor și a vieții, introducerea, pe post de reformă, a unor măsuri nefundamentate de reorganizare a sistemului de învățământ și a celui de sănătate, trecerea rapidă prin Parlament a unor legi care lovesc

dramatic în condiția umană vor duce, pe de o parte, la înstrăinarea dramatică a avuției țării, la sufocarea instituției judecătorești cu procese grave, care aduc în instanță încălcarea drepturilor omului și, pe de altă parte, la crearea și întreținerea unei stări de haos care va spori la maximum gradul de insecuritate a persoanei, proprietății, legii și instituției, la deteriorarea gravă a identității și chiar la pierderea iremediabilă a acesteia, inclusiv a celei naționale.

CUNOAȘTERE, PUTERE, SECURITATE

Chiar și pentru cercetătorii care se ocupă în fiecare zi de analizarea, evaluarea și estimarea evoluției mediului național și internațional de securitate, unele evenimente pot fi surprinzătoare, iar fenomenele și procesele care stau la baza dinamicilor configurative ale acestui mediu pot avea – și chiar au – evoluții imprevizibile. Nu este, desigur, o noutate. În general, gradul de incertitudine în ceea ce privește dinamica fenomenelor sociale este destul de mare. Dar, după anul 2000, parcă a devenit și mai mare. Unii afirmă că accentuarea incertitudinii în ceea ce privește dinamica mediului de securitate, cu toate componentele sale – economice, politice, sociale, societale, informaționale, etnico-religioase, ecologice, militare etc. –, este doar aparentă. Incertitudinea și certitudinea alcătuiesc, împreună, o sumă nulă. Cu cât crește una, cu atât descrește cealaltă. Dar nimeni nu le poate măsura cu precizie. Pentru că ele operează în viitor. Sau, în orice caz, gradul de incertitudine nu este și nu poate fi același pentru toată lumea. Incertitudinea este invers proporțională cu nivelul de cunoștințe și informații, îndeosebi cu cel al informației strategice și operative. Piramida cunoașterii și cea a incertitudinii sunt opuse. Ele pot oferi însă un model de înțelegere a raporturilor care se creează între elementele și evenimentele mediului de securitate. Realitatea mediului de securitate se află undeva, între cele două extreme și variază în funcție de acestea. Incertitudinea și certitudinea sunt definite pe probabilitatea condiționată a unor evenimente, iar aceste evenimente care privesc și definesc mediul de securitate sunt, la rândul lor, în cea mai mare măsură, un produs al acțiunii oamenilor, adică al unor decizii politice care au ca suport fel de fel de interese, de la cele vitale, la cele ale unor rețele și ale diferitelor cercuri, grupuri, organizații etc.

Dacă certitudinea și incertitudinea sunt invers proporționale, în sensul că descreșterea uneia depinde sau implică creșterea celeilalte, realitatea rămâne constantă. Nu realitatea influențează gradul de certitudine și pe cel de incertitudine, ci cunoașterea ei. Realitatea nu este nici certă, nici incertă. Ea este doar dinamică. Adică schimbătoare. Certitudinea și incertitudinea sunt noțiuni care definesc modul cum omul cunoaște realitatea, în dinamica ei trecută, prezentă și viitoare. Desigur, cunoașterea este un proces orientat și nu doar o realitate independentă. Realitatea cunoașterii nu este totuna, spre exemplu, cu cunoașterea realității, dar cunoașterea realității cunoașterii face parte din ceea ce se cheamă cunoașterea cunoașterii. În acest caz, cunoașterea devine propria ei realitate.

1. Disimetrie și asimetrie

Dincolo de jocul de cuvinte, se derulează o realitate complicată, care trece de granițele percepției și reprezentării: *realitatea cunoașterii*. În acest proces al cunoașterii, omul se implică pe sine. Pentru că realitatea lui – ca parte componentă a realității naturii – se îndepărtează (cel puțin așa crede el) de realitatea geofizică nemijlocită, adică de mediul fizic în care trăiește, și se reconstruiește într-un mediu spiritual unde se operează cu noțiuni, categorii și concepte, cu propoziții, raționamente și cu simboluri. Omul este, în această dimensiune, cunoaștere, adică informație.

Recentele experimente – inclusiv cel de la Geneva, dar și cel cunoscut sub denumirea de *experimentul de la Philadelphia*, din 12 august 1943 – și, probabil, multe altele, de care noi, muritorii de rând, nu știm mai nimic, arată că Universul implică și alte dimensiuni decât cele cunoscute de noi. Experimentul CERN de la Geneva din 2008 (CERN - Organizația Europeană de Cercetare Nucleară) s-a efectuat la 92 de metri sub pământ, pe o arie de 29 de kilometri și a costat nouă miliarde de euro. Suportul acestui experiment constă într-o mașinărie (un reactor) extrem de sofisticată. Este vorba de cea mai puternică mașinărie din câte s-au realizat vreodată, destinată să deslușească tainele atomului, ca suport al Universului, adică mecanismele interioare ale materiei și energiei. La acest experiment, lucrează 5.000 de fizicieni din toată lumea și participă, într-o formă sau alta, 20 de state.

Construcția acestei mașinării a început încă din 1994. Mulți cercetători s-au îndoit de reușita acestui experiment, iar unii au prevăzut chiar evoluții catastrofice. Cei implicați în experiment și-au văzut însă de treabă, iar rezultatele se pare că sunt pe măsură.

După cum spune profesorul Lucian Iordănescu, cuantele de energie din CERN au ca ipoteză (este vorba de o ipoteză matematică) dispariția spațiilor intraatomice (când atomii se lovesc) și crearea unui nucleu atât de dens încât gravitația lui are valoarea unui claustr galactic.⁵ Având în vedere că, potrivit ecuațiilor care au dus la o astfel de realitate matematică, un claustr galactic înseamnă cam 11.000 de galaxii, rezultă că materia se prăbușește în sine. Aceasta este ceea ce se cheamă o *gaură neagră*, adică un fel de poartă prin care materia revine la stare ei de informație. Deci materia nu se pierde, ci trece doar într-o altă dimensiune. Aceasta înseamnă că găurii negre i se asociază o gaură albă. Nu se pierde nimic. Se creează doar o realitate paralelă, în echilibru cu prima. Legea conservării materiei, informației și energiei este valabilă și aici, ca oriunde în Univers. Așa cum electronul smuls de pe orbita unui atom nu se pierde, ci trece într-o altă stare (dar și atomul, fără un electron, trece, temporar, într-o altă stare), nici materia care trece în informație sau în energie nu se pierde, ci doar se transformă. Așa a apărut, spre exemplu, în cadrul experimentului CERN, zirconiu, un material fiabil și pur, care nu absoarbe câmpuri de energie. Această calitate face din zirconiu un material special, cu aplicații în tehnologia militară și în cea a reactoarelor nucleare (țevile din vasul Calandria, de la reactorul nuclear de la Cernavodă, sunt din zirconiu. Acestea au o geometrie perfectă, cu o toleranță doar de patru microni. Neutronul are o traiectorie foarte precisă, tocmai datorită acestei calități a zirconului de a nu absorbi câmpuri de energie. La capătul acestei traiectorii foarte precise, el lovește exact atomul de alături, sparge nucleul acestuia și generează reacția în lanț. Dacă zirconiu ar absorbi o parte din energie, traiectoria neutronului n-ar mai fi precisă, iar reacția ar eșua. Diametrul Vasului Calandria este de 12 metri. În urma descoperirilor de la CERN, ar putea ajunge la 1 metru, având însă aceleași calități.

Tot aici, în cadrul acestui experiment, precizează profesorul Lucian Iordănescu, au fost rezolvate și unele probleme referitoare la teleportare, care țin direct de problematica spațiu-timp. Este vorba de teleportare în trepte de vibrație. Se pare că Einstein și Tesla au cunoscut acest lucru. Așa a fost posibilă, în 1943, în plin război, teleportarea unui vas cu tot echipajul la bord. Dar aceste calități sunt foarte rare, fiind proprii unui număr foarte limitat de oameni de știință. Dacă, spre exemplu, s-ar trece de la vibrația de 80 de Ghz/sec, cât are ADN-ul nostru, la una de 500 de Terra herți, cât are lumina, corpul nostru ar deveni... lumină. Ar trece, adică, într-o altă dimensiune, fără a pierde însă informația inițială sau cantitatea de informație de care dispune. Corpul omenesc (ca oricare altă entitate din Univers) este și informație, mai exact, substanță, informație și energie. Aceasta înseamnă, de

⁵ <http://adevarulsuprem.blogspot.com/2010/09/experimentul-de-la-geneva.html>

fapt, posibilitatea de a trece peste granițele timpului și spațiului, așa cum le percepem noi, în dimensiunea în care ne aflăm. Dacă omul are calități, precum simpatia, empatia etc., astfel de calități le au și alte entități din Univers care, dacă se situează pe aceeași frecvență, pot comunica între ele, indiferent de distanțele fizice la care se află.

Adevărata putere constă, deci, în cunoaștere. Acest experiment nu scoate omul din mediul său, ci îl racordează doar la posibilitatea cunoașterii și înțelegerii și alor dimensiuni și, poate, în viitor, și a accesului la alte forme și dimensiuni ale existenței sale.

Aceste tulburătoare dezvăluiri – atâtea câte ajung la nivelul cunoașterii comune – relevă, pe de o parte, rolul cunoașterii în înțelegerea Universului și a Omului și, pe de altă parte, disimetria și asimetria proceselor prin care se construiește mecanismul puterii, așa cum este el înțeles și structurat pe planeta Pământ, dominată de o ființă cu vocație universală, denumită Om.

De-a lungul miilor de ani, omul a făcut progrese importante în cunoașterea Universului și, desigur, a Sinelui, dar a rămas foarte departe de cunoașterea și constituirea unui mediu de securitate sigur și viabil pentru propriile sale proiecte de evoluție în viitor. Este limpede că omul nu poate accesa alte medii dacă nu cunoaște și nu înțelege dimensiunile existențiale ale acestora, dacă nu comunică în termeni reali cu acestea. Poate că nu este încă pregătit să o facă, întrucât nu a atins acel nivel de cunoaștere care să-i permită acest lucru. Omul nu se cunoaște foarte bine nici pe sine, ca să nu mai vorbim de dificultatea cunoașterii și înțelegerii mecanismelor și proceselor complicate în care el trăiește.

Disimetria de care vorbeam este, în primul rând, una în plan cognitiv. Între nivelul cunoașterii comune și cel al cunoașterii științifice nu există aproape nicio punte de legătură substanțială. Cunoașterea științifică devine din ce în ce mai dificilă, mai sofisticată și mai încifrată, în timp ce cunoașterea comună rămâne la nivelul senzației, percepției, reprezentării și, desigur, al gândirii concrete. Gândirea concretă este centrată pe cotidian, pe planificarea comună a vieții individuale sau de grup, generând un *modus cognoscendi* pragmatic, limitat la resurse și obiective de supraviețuire sau prin care se urmărește doar o viață mai bună, în aceeași dimensiune existențială. Evenimentele cunoașterii științifice sunt proiectate precar și simplist în cunoașterea comună, chiar dacă o parte dintre noțiunile, categoriile și conceptele științifice realizate în avangardă își au efecte și la nivelul cunoașterii comune. Desigur, societatea cunoașterii își propune să micșoreze intervalul și decalajul dintre cunoașterea științifică și cunoașterea comună, dar asimetria rămâne. Probabil că omenirea va rămâne încă multă vreme, chiar și în epoca societății cunoașterii, asimptotică la o societate epistemologică.

Deși produsele înalt tehnologizate și efectele cunoașterii științifice își găsesc destul de rapid finalitate în viața oamenilor și a comunităților, influențându-le modul de a trăi, oamenii și comunitățile din care fac parte continuă să genereze și să întrețină, în viața lor și în mediul în care trăiesc, mecanisme disimetrice și asimetrice bazate îndeosebi pe interese, dar și pe valori. Sistemele de valori, care le definesc identitatea, comunitatea și viața (valorile sunt suporturi de neînlocuit ale duratei), constituie doar un areal, mai exact, o casă care-i adăpostește. O casă nu ține de foame și nu oferă orizonturi nelimitate de cunoaștere, dar îi adăpostește pe oameni pe pământ. Valorile se constituie în temelii ale culturii și civilizației, ale unității lumii. Ele nu generează conflicte și războaie, ci doar unitate, durată și conexiune. Ele nu sunt putere, ci suport al puterii. Nu există putere acolo unde nu există valori. Și nu există valori, acolo unde nu există cunoaștere teaurizată.

Dar nu valorile generează acțiunea, ci interesele. Oamenii se grupează nu doar pe principiul valorilor care-i conexează, ci mai ales pe baza intereselor care se constituie în mobiluri, în motive ale acțiunii. Motivația este foarte importantă, este esențială în acțiunea umană. Iar interesele, ca motive sau imbolduri ale acțiunii umane, generează domeniul politic, înțeles ca sinteză a intereselor, ca expresie a generării scopurilor și obiectivelor acțiunii umane eficiente. Nivelul decident al acțiunii umane eficiente îl constituie cel politic. Aici, la acest nivel, se constituie, de fapt, puterea. Din păcate, de foarte multe ori, acest nivel iese din calitatea sa de efect, de nivel-sinteză și se transformă în nivel discreționar, cu evoluții haotice și imprevizibile care-l tind să-l facă un nivel rupt de esență, asimptotic la un Absolut bizar și, pornind de aici, la Absurd.

2. Potențial, putere, securitate

Există putere acolo și numai acolo unde există resurse generative de putere, adică potențial. Potențialul puterii este dinamic și complex. Potențialul de putere nu se află însă în stare naturală. El este o construcție care combină mii și mii de resurse după formule și arhitecturi complicate. De aceea, așa cum am spus mai sus, adevărata putere vine din cunoaștere. Pentru că doar cunoașterea asigură înțelegerea proceselor și fenomenelor, a cauzelor și efectelor acestora.

Nu există securitate acolo unde nu există putere. Raporturile în această lume bazată pe state sunt, în viziunea realiștilor, dar nu numai, raporturi de putere. Conceptul de *Putere* nu este însă echivalent cu cel de *Putere dată*, de *Putere discreționară*, de *Putere absolută*, de *Putere eternă*. Este adevărat că orice Putere tinde spre o dimensiune absolută, dar, de aici și până la *Puterea de tip absolut* este o mare diferență. Puterea este o mașină uriașă care

funcționează, deopotrivă, defazat și asimetric. Un fel de mașinărie care are tot timpul nevoie de reglaje, fără a ajunge vreodată la perfecțiune.

Puterea este ca un fel de pietroi al lui Sisif. Adică, mai mult o condamnare, decât o libertate. Pentru că puterea înrobește, subjugă. Dar, oricât ar fi de complicată și de sofisticată, puterea va fi totdeauna necesară. Pentru că, acolo unde nu există putere, nu există nici stabilitate, nici siguranță, nici condiții de dezvoltare, nu există nimic.

Puterea nu este un concept fără acoperire în realitate, ci o realitate care implică o conceptualizare pe măsură. Puterea nu este și nu poate fi un lucru în sine. Puterea este o realitate care include deopotrivă oameni, concepte, mentalități, convingeri etc., deci, cunoaștere și, pe această bază, proiecte, infrastructuri, elemente durabile și, evident, resurse. Dar și conștiință și voință. Nu poți să ai putere dacă nu vrei să ai putere. Desigur, nu este suficient *să vrei*, trebuie *să și poți*. La urma urmei, *a putea* înseamnă a avea potențial, a avea putere și resurse. Nu există însă *a putea* fără *a vrea*. Dar *a vrea* și *a putea* presupun *a ști*. Cu alte cuvinte, în societatea omenească, nu există nici voință, nici putere fără cunoaștere, fără știință și fără capacitatea de a folosi în mod inteligent, posibilitățile, realitățile și resursele.

Nu există putere fără cunoaștere. De fapt, cea mai mare putere vine din cunoaștere. *Adevărata putere înseamnă cunoaștere*, adică știință, experiență, pricepere, abilitate, înțelepciune, artă. Cea mai mare putere în această lume o au savanții. Pentru că ei generează adevărata forță care creează, în fiecare zi, societatea cunoașterii. Înainte de toate, omul este o ființă capabilă de cunoaștere. Dimensiunea gnoseologică a acestei lumi nu se reduce însă la capacitatea și capabilitatea omului de a cunoaște. Procesul cunoașterii este unul foarte complex, care presupune percepție, reprezentare, sensibilitate, memorie, intuiție, capacitate de asimilare și de acomodare la un mediu dinamic, informație, comunicare, baze de date, capabilitate de trecere de la un sistem de referință la altul, de la o stare la alta și chiar de la o dimensiune la alta, sisteme de valori, conexiuni, interdependențe... Și câte altele!

Știm acum că nu doar omul are această miraculoasă capacitate de cunoaștere. Ceea ce complică și mai mult lucrurile. Recentele descoperiri arată că, practic, tot ce există în univers, de la foton la galaxii, generează, transmite, recepționează, înmagazinează și prelucrează informație, într-un sistem n dimensional. Se cunosc (evident, de către om) încă puține lucruri cu privire la trecerea de la o dimensiune la alta, iar recentul experiment de la Geneva a făcut, după unele date, descoperiri uluitoare despre aceste treceri. Experimentul Philadelphia, în care două minți luminate – Einstein și Tesla – au realizat, pentru prima dată; teleportarea unei nave dintr-un loc anume într-un alt loc precis, creând, practic, două lumi paralele este o dovadă a acestei realități... ADN-ul meu are, cum afirmam mai sus, o frecvență de vreo 80 de

GHz/sec. S-ar putea ca ADN-ul unei alte entități biologice să aibă o frecvență de un milion de GHz/sec. Deși acea entitate există și se poate afla chiar lângă mine, eu nu am cum s-o văd, s-o percep, s-o cunosc, s-o înțeleg... Pentru că, de fapt, ea este într-o altă lume. Într-o lume paralelă. Decât doar... matematic. Dar ea poate ști totul despre mine. Mai ales dacă are capacitatea de a se modula în frecvență. Crearea aparaturii radio cu salt de frecvență este o aplicație care, păstrând proporțiile, arată cam ce înseamnă această dimensiune. Iată una dintre adevăratele dimensiuni ale Puterii...

Poate că, în anii următori, întrucât Soarele se comportă oarecum ciudat, producând mutații în C14, în C12 și creând C7, vom afla și alte lucruri. C7 reprezintă deja o altă dimensiune, întrucât, se știe, Carbonul este, în formula sa C12 (6 protoni, 6 neutroni, 6 electroni), unul dintre elementele de bază ale structurii ființei biologice.

Întregul sistem solar va trece, începând cu 2012, printr-o centură fonică⁶. Această trecere se pare că desenează o nouă eră, care va dura 2000 de ani și, probabil, va schimba complet condițiile de viață pe Terra. Sau, în orice caz, le va modifica. Dar aceasta este o altă problemă. Am relevat-o aici, pentru a arăta că problematica Puterii trece cu mult dincolo de dimensiunea politică a Puterii, iar spațiul cognitiv ne scoate din viziunea extrem de îngustă în care este percepută Puterea la noi și ne oferă o altă dimensiune, complexă și nelineară, a acestui concept.

Revenind la sistemul nostru de referință – cel al relațiilor internaționale între state suverane –, trebuie să spunem că, în această dimensiune, fiecare stat se prezintă așa cum este, cum s-a pregătit, cum se pregătește pentru astfel de relații, cum le cunoaște și cum le înțelege. Relațiile internaționale înseamnă, deopotrivă, colaborare, cooperare, participare la un efort comun pentru realizarea unor obiective necesare civilizației pământenilor și supraviețuirii lor, dar și confruntare. Mai mult, s-ar putea

⁶ Sistemul nostru solar este situat pe ultima orbită a Centrului Galactic și se rotește în jurul stelei Alcyone, „soarele” acestui Centru, în 25.920 ani. Centrul Galactic se află în constelația Pleiadelor, situată, față de planeta Pământ, la 400 de ani-lumină. Centura fonică a Centrului Galactic este asemănătoare centurii magnetice a pământului, având formă de elipsă, iar Sistemul solar, în traiectoria sa, trece de două ori, într-un ciclu, prin această centură, fiecare trecere durând 2000 de ani, și de două ori prin zona în care nu există o astfel de centură, zonă care se numește noaptea galactică. În noaptea galactică, pe planeta Pământ, există zi-noapte, ca până acum, iar în timpul traversării centurii fonice – care se caracterizează printr-o puternică emisie electromagnetică, inclusiv în banda X – va fi numai zi. Evident, zi galactică. Fenomenul este însă mult mai complex decât această descriere simplă, iar efectele sale greu previzibile. Vom trăi și vom vedea. Matematic însă, se știe ce se va întâmpla.

spune că ponderea confruntării în relațiile internaționale este mult mai mare decât cea a colaborării efective. De altfel, cum bine se știe, orice colaborare presupune armonizarea intereselor, deci confruntare, dar și acceptarea diferențelor. Într-o lume în care motorul și mobilul acțiunii îl reprezintă interesul, regula – chiar și cea a colaborării – este dată de confruntare, nu de acceptare necondiționată.

Dacă un stat se întemeiază pe o filosofie a umilinței (ca politică de stat), afirmând, de la început, că el nu se bazează pe forța, voința și înțelepciunea cetățenilor săi, care nu s-ar afla, crede el, prin conducătorii săi, la nivelul altora, nici pe forța valorilor și intereselor sale, ci doar pe unele conjuncturi favorabile, că nu are nicio pretenție, pentru că nu are efectiv puterea de a susține și impune o pretenție și, ca atare, că este slab și neajutorat, că nu are nici un cuvânt de spus în această lume, că depinde în totalitate de voința și de mila celorlalte state, el nu va putea exista și rezista sub semnul duratei. Interesant este că o astfel de opțiune nu este nici ancestrală, nici continuă, nici bătută în cuie, ci conjuncturală și vremelnică. Sunt guverne – cum ar fi, spre exemplu toate guvernele Chinei – care nu au semnat niciodată vreun document sau vreun act prin care să fi cedat o palmă din pământul țării, dar și guverne care n-au îndrăznit să se opună dictatelor și rapturilor teritoriale, pe motiv că, oricum, n-ar fi avut nicio șansă.

Suportul imbatabil al puterii unui stat este dat, în primul rând, de *cultura* aceluia stat, adică de sistemele sale de valori, de simbolurile, conștiința, credința și rațiunea de a fi a poporului care îl întemeiază, de forța inteligenței și voința de a fi cu adevărat o națiune, – în sensul de entitate păstrătoare și creatoare de valori –, de forța interesului vital, adică de motivul și mobilul acțiunii, de mândria, demnitatea și înțelepciunea celor care îl conduc. Pe lume, există nu numai lei și elefanți, ci și căprioare, fluturi și amibe. Fiecare își are locul, rolul, rațiunea și puterea sa. La unii, puterea constă în forța fizică, la alții în înțelepciune, în capacitatea de adaptare, în modul în care relaționează cu mediul.

Totuși, puterea nu este doar un efect, mai ales, orice efect. Ea este, în primul rând, o construcție foarte complicată, cu numeroase determinări, realități, meandre și rezultate. La nivelul planetei și la cel al fiecărui stat în parte, se întâlnesc și se confruntă foarte multe componente ale puterii. Niciuna dintre aceste componente nu trebuie luată în mod izolat sau în mod absolut. Puterea este, în ultimă instanță, un cumul de interdependențe. Acest cumul este departe de a fi armonios. El tinde spre o integrare deplină a elementelor care îl compun, dar nu va atinge niciodată pragul unei integralități depline, ci va rămâne totdeauna sub el, în cel mai fericit caz, asimptotic la el.

Din păcate, politicienii lumii – sau cel puțin ai noștri, cei din România tuturor posibilităților și imposibilităților – nu înțeleg, nu vor, nu pot sau nu

sunt interesați să înțeleagă complexitatea fenomenului puterii. Pe mulți dintre ei nu-i interesează puterea ca sinteză de efecte, puterea ca fenomen, puterea ca arhitectură coerentă și consistentă de eficiență și durată, de integrare demnă, onorabilă și de durată în sistemul internațional de state, mai exact în comunitatea internațională a statelor de drept, ci doar efectul personalizat al acesteia.

Puterea, în viziunea unora dintre politicienii care au guvernat România de-a lungul secolelor, a însemnat doar situarea lor, a celor aleși sau ajunși la putere, pe o treaptă superioară a deciziei semnificative pe care ei au avut șansa să fie, nu și responsabilitatea acesteia. Sau, oricum, responsabilitatea, în cazul celor mai mulți dintre ei, nu s-a regăsit în funcționarea realistă, corectă și coerentă a mecanismelor de generare și construcție efectivă a puterii, ci în dărâmarea puterii celeilalte părți, în finalul ei și, în cele din urmă, ca efect de efecte, în pierderea ei. Cu alte cuvinte, puterea politică românească a fost rareori cu adevărat responsabilă. A fost rareori o *putere cu caracter și de caracter*, o putere care să respecte totdeauna un prag sau sub care nu se poate coborî. Puterea politică românească a fost, de regulă, egoistă sau superficială, guvernată de un pragmatism mărunț, obedientă, în exterior, unor terți (mari puteri, alte entități transfrontaliere, mafii, organizații subversive, bănci, grupuri de interese (unele chiar antiromânești etc.) și foarte arogantă în interior, cel puțin, neatentă și, de cele mai multe ori, lipsită de respect față de valorile naționale și de cetățenii țării. Conservatorismul, liberalismul, neoliberalismul, socialismul, comunismul, filosofia economiei de piață, modernismul de toate nuanțele și de toate facturile etc. au fost și sunt, de cele mai multe ori, doar vorbe fără înțeles, cu iz electoral, iar efectul lor se vede azi în nivelul de dezvoltare a națiunii, în modul iresponsabil în care sunt distruse resursele, în cârpeli de tot felul, în devalorizarea monedei naționale, în înstrăinarea aberantă a avuției țării, în renunțarea la valorile națiunii, în sărăcirea populației, în bulversarea fără precedent a sistemului educațional, în umilirea istoriei, în desconsiderarea valorilor, în promovarea mediocrității, în exacerbaria birocratismului păgubos, în îndatorarea sine die a populației, în pângărirea sufletului. De cele mai multe ori, a fost dominată de o filozofie a vremelniceii păguboase, predominant interesată de propria-i condiție și, în general, iresponsabilă. Ea nu a fost capabilă să facă față situațiilor dificile cu care s-a confruntat și a cedat mult prea ușor presiunilor venite dinspre toate orizonturile. Rareori, și-a asumat decizii și acțiuni riscante, care să protejeze patrimoniul, populația și viața și să onoreze cu adevărat calitățile excepționale și eroismul inteligent și uriaș al acestui popor.

Puterea politică din România (este vorba de o parte dintre partidele politice ajunse la putere) a fost rareori generatoare sau purtătoare de ideal, responsabilă de viitor, conștientă de potențialul real al națiunii, capabilă de o

cunoaștere profundă a determinărilor – mai ales a celor științifice –, receptivă la pulsul vieții, demnă și onorabilă.

Majoritatea celor care s-au aflat vremelnice la frâiele țării au adoptat politica unui dicton de supraviețuitoare umilitoare „capul ce se pleacă sabia nu-l taie”, de cele mai multe ori, fără nicio justificare, fără a face acest gest dintr-o necesitate înțeleasă. Pentru că, totdeauna, capul plecat a fost fie tăiat de sabie, fie pus în lanțuri. Decizia de a intra în Primul Război Mondial, cu totul nepregătită pentru o astfel de confruntare (întrucât conducerea politică n-a înțeles la timp necesitatea unei pregătiri temeinice a armatei și a țării pentru un război de întregire), plimbarea diviziilor pe jos, pe căruțe și pe trenuri din Carpați la Dunăre și invers, insuficiența materialului de război și, în general, atitudinea politică cel puțin neatentă, ca să nu spunem altfel, față de armată au generat, în intervalul 1877-1916, dar și între cele două războaie mondiale, o lipsă condamnată de grijă față de dotarea armatei și de pregătirea ei corespunzătoare. Atunci, ca și acum, conducerea politică a țării a crezut că alții vor avea grijă de noi, iar alianțele pe care le-a făcut, așa cum le-a făcut, n-au putut în nici un fel compensa lipsa de grijă față de armata țării. De prea multe ori, în istoria sa, conducerea politică românească a crezut că țara aceasta nu are nevoie de armată, că frontierele sunt bătute în cuie, iar armata, în timp de pace, este o povară prea mare pentru un guvern sărac și prea incomodă pentru niște politicieni corupți, puși pe căpățuială. Privirea lor, a celor mai mulți dintre ei, n-a reușit nici măcar să vadă bârna din ochii lor. De aici și până la înțelegerea marilor probleme ale planetei, ale civilizației universale este o cale foarte lungă... Și totuși, nu poate exista putere adevărată, putere eficientă decât în contextul integrat al determinărilor universale.

3. Nu există putere acolo unde nu există capacitate și capacitate militară!

Nici un element nu poate lipsi din ecuația Puterii. Nici capacitatea și capacitatea procesului cunoașterii, nici sistemele de valori, nici resursele, nici dimensiunile interesului vital. Nici știința, nici conștiința, nici arta de a crea, nici forța rațiunii, nici rațiunea forței, nici capacitatea politică, diplomatică, intelectuală, economică, informațională. Și nici capacitatea militară. Capacitatea și capacitatea militară nu reprezintă ultimul dintre factorii de putere sau, în orice caz, nu este și nu poate fi un factor marginal, opțional. Dimpotrivă, capacitatea și capacitatea militară reprezintă un factor care face parte din structura de rezistență a Puterii, din coloana ei vertebrală. Într-o lume în care regula este confruntarea, în care chiar și armonia se bazează pe confruntare, puterea militară este esențială, este vitală. A fost o vreme când finalitatea întregului potențial al unei națiuni se

concretiza în capacitatea acesteia de a genera potențial militar. Piatra e piatră și grâul e grâu – scria Eugen Ionescu, deosebind cele două stări, dar și corelându-le. E drept, unii dintre cei școliți prin alte locuri remarcabile, chiar la școli foarte înalte, n-au înțeles nici ce este piatra, nici ce este grâul. Unii dintre aceștia au ieșit din dimensiunea țării și s-au situat într-o dimensiune fără frontiere, într-o dimensiune care, în mod real, nu există. Imaginea lui Arhimede ucis de un soldat roman, în timp ce se cufunda asupra cercurilor sale desenate pe nisip, este percepută ca un simbol al incompatibilității între forța brută și forța intelectului. Piatra nu face grâu. Dar, fără piatră, n-ar exista temelii. Înapoia soldatului care l-a ucis pe Arhimede – și care reprezintă un tragic accident al istoriei – se generau condițiile care au făcut posibil dreptul roman și cultura romană care a fundamentat civilizația actuală. Fără colosala sa forță militară, Imperiul Roman n-ar fi existat. Adevărații intelectuali ai lumii au înțeles foarte bine rolul armatelor și au făcut posibil ca războiul, ca formă ultimă a conflictualității lumii, să fie gestionat, să fie pus adică în principii. Marii generali ai marilor armate ale lumii n-au fost niște brute, ci niște oameni geniali, care și-au slujit, prin forța militară a statului, națiunile lor. Nu armatele au generat războaiele și conflictele lumii, ci decidenții politici ai statelor și imperiilor. Armatele au fost doar instrumente ale acestor decidenți, instituții de risc extrem și, adesea, instituții de sacrificiu. Scrierile ironice sau răutăcioase ale unor inconștienți care fac armatele vinovate de războaie sunt nu numai lipsite de realism, ci și nedrepte. Într-o lume în care omul este lup pentru om, în care găurile negre din galaxii creează găuri albe, adică lumi paralele pentru echilibrul Universului, armatele sunt instrumente de generare și păstrare a echilibrului, de descurajare a războiului și nu de generare a acestuia. Astăzi, puterea militară are rol disuasiv și de echilibru strategic. Prima dintre misiunile armatelor – în afară de cea a apărării națiunilor care le-au creat – este aceea de a gestiona crizele, războaiele și conflictele, de a menține conflictualitatea cât mai jos și de a nu permite escaladarea războiului. Pentru că, în condițiile de azi, o astfel de escaladare ar putea duce la distrugerea omenirii.

Domeniul militar este tot atât de important ca oricare alt domeniu al societății omenеști, dar misiunea lui este una de risc extrem. Nu există putere a statului acolo unde nu există capacitate și capabilitate militară. Ideea de a nu investi în mijloace militare este tot atât de criminală ca ideea reducerii investițiilor în domeniul educațional. Fără educație, o națiune, se prăbușește și moare. Fără o forță militară capabilă să intervină atunci când este nevoie și acolo unde este necesar, o națiune ajunge nedemnă și vasală. Ideea că nu mai există războaie și, deci, nu mai avem nevoie de armată este nu numai nerealistă și dăunătoare, dar și criminală. Atâta vreme cât lumea este conflictuală, iar bătălia pentru piețe, resurse, putere, influență, poziționare

geopolitică favorabilă, bunăstare și prosperitate nu are, practic, limite, toate forțele și mijloacele sunt importante, iar managementul lor ține de știința, experiența și arta viețuirii și supraviețuirii într-un mediu de securitate fluid, cu evoluții greu previzibile sau chiar imprevizibile. Desigur, nu armata este unicul stâlp al națiunii, dar ea rămâne, încă pentru multă vreme, unul dintre pilonii de susținere a puterii statului – alături educație, economie și credință –, ultima forță de apărare și de contraatac, instituția de risc extrem, pregătită să învingă sau să moară (dacă pentru viața și supraviețuirea națiunii este necesar acest sacrificiu).

Domeniile la care ne-am referit mai sus nu sunt opuse între ele, nu se află în competiție, așa cum se sugerează uneori de către unii politicieni care nu înțeleg, nu vor sau nu pot să înțeleagă principiile care guvernează această lume conflictuală și realitățile ei, uneori, sublime, dar, ce cele mai multe ori, dramatice.

Concluzie

Securitatea nu este un dat, nu este o stare la care ai dreptul fără să faci nimic. Securitatea este o construcție dificilă și nedurabilă, fluidă și capricioasă, pe care trebuie s-o întreții mereu și în care trebuie să investești mereu, pentru că mereu ai nevoie de ea. Nu poți avea însă securitate, dacă nu ai putere. Securitatea este o funcție importantă a sistemului, dar sistemul n-o primește de-a gata, ci trebuie să o reconstruiască în fiecare zi. Nu poți fi niciodată în deplină securitate, dacă nu reușești să corelezi și să integrezi într-un tot cele patru mari componente ale Puterii: cunoașterea, patrimoniul (adică sistemele de valori), potențialul, interesul vital.

ȚĂRILE, FRONTIERELE, SECURITATEA ȘI OMUL

Ce mai este, astăzi, o țară? Să zicem că ar mai fi doar un petic de pământ, din puținul pământ al oamenilor deja înghesuiți prin marile metropole, unde un grup de oameni spune, printr-o voce impersonală sau personalizată la grup, într-o limbă a grupului și printr-un sistem de legi elaborat de grup, în consonanță, în rezonanță, sau, dimpotrivă, în contrast și chiar în conflict cu vocile altor grupuri de oameni, fiecare cu porțiunea lui de voce și de pământ din pământul oamenilor, mai exact din pământul Pământului, că arealul acesta este al lui, este casa lui, vocația lui, cultura lui, mama lui, Universul lui, pământul lui. Fiecare spune despre țara lui așa. Și numai așa. Desigur, mai puțin guvernul României, care a ieșit demult din arealul cuvântului de Țară și plutește undeva, între cer și Pământ, pe aripile FMI și ale fanteziilor de partajare. Dar peticul acesta de pământ, mai mare sau mai mic, mai bogat sau mai sărac în resurse, în istorii, în bătălii sau în poeme, nu este și nu a fost așa dintotdeauna. Pentru că oamenii nu sunt copaci, iar popoarele nu sunt păduri să crească doar în anumite locuri. Omul, chiar dacă își are izvorul și rădăcinile într-un loc, poate trăi, fizicește și spiritualicește, și în alte locuri. Pentru că trunchiul lui, deși nu se rupe niciodată de rădăcini, se poate „teleporta” oriunde, inclusiv în Cosmos, poate trăi, adică, oriunde. Sau dacă nu-i place să se teleporteze sau să plece în patru-vânturi în căutarea unui loc mai bun sub soare, grupul, dacă este suficient de puternic, încearcă să-și extindă arealul, cucerește spațiul și timpul altor grupuri și devine imperiu.

Omul fizic și spiritual este fluid ca apa râurilor și a fluviilor. Toate apele curgătoare izvorăsc din pământ și curg spre mare, unde dispar în apa oceanului planetar. Unele rămân veșnic acolo, altele se întorc sub formă de nori și de ploi, și tot așa, ciclul se repetă. Nici omul nu face excepție de la acest ciclu. Și el este tot așa, ca izvoarele, pâraiele, râurile și fluviile. Nu-și uită niciodată izvorul, pentru că trăiește din apa lui. Dar apa nu curge niciodată în sus și, pe cale de consecință, nici omul nu curge spre trecut, ci spre viitor, adică spre oceanul planetar al oamenilor izvorâți din pământ. Poate fi, desigur, și invers, dacă acceptăm că viața, deci și viața omului, a apărut în ocean. În acest caz, curgerea nu este decât întoarcere. Dar nu pe firul apei în sus, pe unde poate să se întoarcă numai gândul și sufletul, ci pe firul apei în jos.

Indiferent cum ar fi, omul este ca apa. Curge. Nu-l poți ține în lanțuri, nu-l poți închide în frontiere. Iar țările lui, adică bucățile de pământ din pământul lumii, mai mari sau mai mici, în funcție de vremuri și vremuri, asta și sunt. Sau așa cred unii că sunt. Areale îngrădite. Și îngrădădite. Sau

poate doar popasuri istorice în curgerea omului spre marele „ocean” al oamenilor, care poate fi ultima și prima rațiune a existenței pe această planetă.

Astea sunt speculații de doi bani! ați spune, pentru că, despre lume și pământul ei, se poate afirma, nega și demonstra aproape orice. Din momentul în care oamenii au devenit grup – de fapt, eu cred că așa au fost dintotdeauna, întrucât omul este o ființă socială, el nu poate trăi decât în grup –, teoria și practica grupului au ocupat, cred, toată mintea, iscusința și priceperea oamenilor...

Viața, pe planeta Pământ, nu este ușoară. Și n-a fost niciodată ușoară. Pentru că ea nu izvorăște din armonie, ci din conflict. Armonia, pentru om, este relativă, pentru că echilibrul nu poate fi decât dinamic. Aceasta înseamnă că nici omul, nici grupul, nici lumea în care trăiește nu pot trăi în echilibre durabile, ci vor tinde totdeauna atât spre echilibru, cât și spre spargerea acestuia și crearea de noi orizonturi.

Țările sunt și ele areale ale grupurilor care nu se pot echilibra niciodată pe deplin între ele. Oamenii au încercat și încearcă fel de fel de soluții, dar, cum bine se știe, ele nu vizează realizarea echilibrului universal, a echilibrului etern, ci doar realizarea și impunerea intereselor. Nici nu este posibil un echilibru etern, întrucât aceasta ar însemna entropie zero, adică moartea sistemului, întrucât, dacă entropia lui este nulă, înseamnă că sistemul nu mai are resurse pentru a realiza schimbul de substanțe, de energie și de informație cu mediul. Iar fără acest schimb, sistemul trece în neființă.

În mod normal, echilibrele sunt realizate de armonizarea sistemelor de valori. Întrucât sistemele de valori totdeauna se echilibrează. Mai exact se reunesc în mari sisteme de valori care ridică suportul civilizațional al omenirii pe trepte superioare. Conceptul fundamental al civilizației este cultura. Conceptul fundamental al culturii este valoarea. Valoarea este ceea ce rămâne după ce totul a trecut, ceea ce se acumulează și contează, ceea ce este acceptat și confirmat în timp, ceea ce creează patrimoniul, cultura organizațională și, ca efect, civilizația. Nu există însă valoare în sine. Valoarea este doar un rezultat. Un efect al unei acțiuni care s-a finalizat în ceva durabil. Noi, oamenii, trăim în acest ceva durabil, dar nu ne limităm la el, ci trecem dincolo de el, întrucât vocația noastră este aceea de a merge înainte, de a crea, de a construi și, în același timp, de a nega durabilul. Durabilul, de vreme ce l-am construit, rămâne, dar noi, oamenii, mergem mai departe. Deci nu valoarea, ci interesul generează acțiunea. Iar rezultatul acțiunii poate fi o valoare care se tezaurizează.

Țara este, deopotrivă, un tezaur, adică un spațiu în care se depozitează și se armonizează valori, și un spațiu generativ și gestionar al acțiunii oamenilor, întrucât numai acțiunea creează valoare. Iar suportul acțiunii,

mobilitatea ei, motivul ei îl constituie totdeauna interesul. Nu valoarea, ci interesul ne cheamă și ne îndeamnă la muncă, la învățătură, la creație. Interesul este cel care dinamizează lumea oamenilor. El generează războiul și tot el, după război, aduce pacea.

Țara este spațiul de generare a siguranței strategice pentru cetățenii săi și, de aceea, în epoca în care trăim, țara este suverană. Suverană și indispensabilă, chiar dacă unii o consideră restrictivă și desuetă. Aceasta înseamnă că deasupra ei nu mai există nimic. Instituțiile internaționale, începând cu Organizația Națiunilor Unite, cu NATO, cu Uniunea Europeană etc. și continuând cu cele regionale, nu sunt altceva decât instrumente comune ale statelor membre și servesc interesele acestora. Oricât de complexe și de complicate ar fi aceste instituții, oricât de importante ar fi ele în elaborarea unor decizii majore pentru echilibrul și dinamica relațiilor internaționale, pentru gestionarea puterii – pentru că, la urma urmei, ecuația puterii este cea care guvernează lumea –, țara este totdeauna cea care decide. Ea are primul și ultimul cuvânt în relațiile cu alte țări. Ea are primul și ultimul cuvânt în această lume a oamenilor.

Aceste relații interțări se bazează, așa cum spuneam, și cum o spun de multă vreme realiștii în frunte cu Hans Morgenthau, pe putere. Ecuația puterii nu înseamnă doar configurarea calității și capacității de a construi o putere ce amenință sau poate amenința o altă putere, de a se constitui într-un pericol potențial sau într-un pericol orientat (amenințare), ci generarea capacităților de a menține structura sistemului numit țară și de a-i asigura acestuia parametrii necesari de funcționare corectă și eficientă, în orice condiții. Adică și atunci când puterea numită Țară este în ofensivă, precum și atunci când Țara trebuie să se apere împotriva altor puteri (țări sau coaliții de țări, rețele de tot felul, fel de fel de organizații care sfredelesc aceste păduri milenare de oameni numite Țări).

Puterea nu este doar putere financiară, economică și militară, ci și o arhitectură complexă și dinamică în care se includ sisteme de valori, patrimoniu, cultură organizațională remarcabilă, potențial al minții, adică capacitate de a produce gândire, concepte, teorii. Toate acestea se concretizează, la nivelul unei țări, în crearea unor suporturi viabile de bunăstare, prosperitate și securitate.

Fiecare țară este delimitată de țările și teritoriile vecine prin frontiere, iar metamorfoza acestor frontiere a urmat, în linii generale, configurația impusă de filozofia și fizionomia de putere și, evident, de interese. Încet, încet, frontierele au devenit, din linii care separă și opun, linii care identifică și unesc sau reunesc. Azi, aceste linii n-au dispărut, cum cred unii, ci doar au îmbrăcat formele, aspectele și definițiile impuse de vremuri, de vremuri și de oameni.

Scriam cândva că oamenii sunt frontiere și că, din această perspectivă, frontierele sunt sacre, pentru că oamenii sunt unici și irepetabili, iar templele lor, adică țările lor sunt sfinte. Pentru că, noi, oamenii, avem nevoie de identitate, de societate, de delimitare, de proprietate, de comunicare, de perenitate și de eternitate. Frontierele sunt indispensabile oamenilor, pentru că oamenii au, dintotdeauna, mare nevoie de ele. Dar și frontierele au nevoie de oameni. Această simbioză ne-a determinat ca, la un moment dat, să afirmăm că, frontierele nu sunt numai linii care separă, identifică și opun, unesc sau reunesc, adică funcții ale identității și ale duratei, ci și valori, mai exact limite sau hotare de areal. Încet, încet, ele s-au transformat, din linii care îngrădesc, separă și opun, în linii care delimitează, identifică și unesc. Dar n-au încetat niciodată să fie în expansiune. Pentru că omul este o ființă expansivă, ofensivă, chiar agresivă. Și tot ce ține de el se află tot timpul în expansiune. Expansiune teritorială, expansiune a puterii, expansiune a cunoașterii... De aceea, putem spune că frontierele, sub toate aspectele și definițiile lor, și îndeosebi frontierele ofensive, expansive constituie una dintre formele vitale de existență a ființei umane. Omul nu poate exista fără frontierele sale, fie ele doar gard de ulucă, frontiere sau bariere individuale, personale, de grup, de țară, de înțelegere sau de cunoaștere. În acest sens, odată cu ultima frontieră în expansiune, va dispărea și ultimul om. Pentru că omul nu poate trăi fără expansiune, fără cunoaștere...

Țările sunt areale, patrimoniul, temple, resurse, vetre și case ale oamenilor. Construite prin milenii. Păstrate și apărate de-a lungul mileniilor, împotriva frontierelor expansive. Apărarea cea mai eficientă s-a realizat prin cultură, prin valori. Expansiunea a avut, ca motiv, interesul, iar ca argument și ca mijloc, forța. Așa s-a constituit puterea. Puterea sprijinită pe suportul valorilor și, în prelungirea ei, puterea generată și amplificată de interes. Nu există putere fără țară, așa cum nu există nici țară fără putere. Numai că țările nu sunt singurele care intră în această ecuație. Pentru că nu există numai țări pe lumea aceasta și instrumente și construcții realizate de aceste țări, ci și numeroase alte arhitecturi extrem de complicate, unele, fluide, altele foarte rigide sau asimetrice, care s-au ridicat pe solul conflictualității interțări sau pe cel al cooperării și colaborării dintre țări și grupuri de țări. Toate au beneficiat de creșterile civilizaționale, de suporturile trainice create de sistemele de valori, de progresul economic, științific și spiritual al lumii. Unele sunt un produs firesc al evoluției economice, tehnologice, informaționale și civilizaționale, altele sunt un efect al acestora, un altfel de efect, desigur, unul de tip vâsc, un efect parazit, un rezultat al tendințelor spre evoluții imprevizibile și chiar haotice.

Țările și oamenii au avut nevoie de infrastructuri transfrontaliere, de rețele economice și informaționale, de suporturi financiare pentru relațiile lor economice și sociale, deci de un sistem financiar internațional, de rețele de

bănci și de un sistem interbancar puternic. Toate țările și toți oamenii au avut nevoie de așa ceva. Sau au acceptat că au nevoie de așa ceva. Dar, la umbra acestora, au apărut și s-au dezvoltat paradisurile fiscale, grupul Bilderberg, clubul de la Roma, multinaționalele, puternicele organizații ale țărilor puternic industrializate, Organizația Mondială a Comerțului și multe, multe alte structuri care, deși nu sunt suprastatale, contribuie semnificativ la impunerea interesului lor întregii lumi, la dirijarea evoluției relațiilor internaționale și chiar a conflictualității spre realizarea anumitor scopuri și obiective care nu sunt în favoarea tuturor țărilor, ci, dimpotrivă, dezavantajează majoritatea țărilor, în favoarea unor grupuri foarte restrânse. Așa se explică faptul că, în timp ce doar un număr de oameni care reprezintă doar câteva procente din populația lumii dețin 90 % din bogăția planetei, în fiecare an, în lume, mor de foame și de malnutriție 45 de milioane de oameni. Adică, în fiecare an, dispar de pe pământ cam cât au dispărut, timp de cinci ani, în cel de-Al Doilea Război Mondial. De altfel, cum bine se știe, există unii oameni – de la președinți de state la savanți – care susțin și acum că planeta Pământ trece printr-o puternică criză de suprapopulare și ar trebui luate grabnice măsuri pentru a reduce această populație care, în 2050, va fi de peste nouă miliarde... Pământul nu o va putea suporta, decreteează ei, bazându-se pe calcule neo-Malthusianiste sau de altă natură, și, de aceea, ar trebui reduse la câteva sute de milioane... Dar cum să faci asta, când țările își protejează cetățenii, iar războiul ofensiv este scos în afara legii de către Carta ONU?!

Ar exista, în viziunea acestor neodemiurghi, doar o singură cale: guvernul mondial. Deja au fost create și experimentate aproape toate instituțiile și cvasitotalitatea elementelor de care ar avea nevoie un astfel de guvern pentru a controla planeta oamenilor: bănci mondiale, rețele informaționale, care asigură instaurarea rapidă a unui C4I2SR (Comanda, Control, Comunicații, Computer, Informații, Intelligence, Supraveghere, Recunoaștere), ca la armată, infrastructuri, baze militare, mari platforme geo-economice și geo-energetice, îndeosebi geo-energetice, sisteme de supraveghere cosmică etc. etc.

Țările sunt, în viziunea unora dintre acești noi demiurghi, desuete. Sunt structuri din epoca națiunilor care fragmentează lumea și îngreunează funcționarea sistemelor de comandă-control-supraveghere planetare, dau de furcă băncilor și pun bețe în roate circulației libere a forței de muncă, îndeosebi a creierelor și inteligențelor creatoare.

Țările devin, dacă ne-am lua după acești indivizi bolnavi de obsesia controlului planetei, o amenințare gravă la adresa securității lumii, întrucât se constituie în adevărate obstacole în calea expansiunii rețelelor și fac dificilă, chiar imposibilă gestionarea lumii și a resurselor ei... Unele țări sunt conduse de dictatori sângeroși și criminali care nu pot fi pedepsiți în țara lor

pentru că dețin puterea discreționară și, de aceea, s-au înființat Curtea Penală Internațională de la Roma și tribunalele internaționale (pentru Iugoslavia, pentru Ruanda etc.) ca să-i pedepsească pe acești ticăloși care-și schingiuesc popoarele! Așa este, dar CPI și tribunalele internaționale speciale nu sunt situate deasupra statelor, ci sunt create de state pentru a le ajuta să rezolve astfel de probleme dificile, cum sunt cele ce țin de judecarea crimelor de război sau a crimelor săvârșite împotriva umanității. Aceste tribunale nu ating cu nimic suveranitatea statelor, ci, dimpotrivă, le ajută să și-o exercite.

Ei, acești noi dumnezei ai planetei – capete luminate sau eminente cenușii în paradisurile fiscale, sisteme financiare internaționale care scapă oricărui control, rețele transfrontaliere de tot felul, organizații mafioate, grupuri de presiune, conspirații de tot felul etc. – par a fi principalii vinovați de toate relele care ni se întâmplă. Este, cum bine se știe, foarte adevărat, dar nu și singurul adevăr. Ar mai trebui spus că țările se apropie de un prag al ieșirii din propria lor competență, de unde rezultă că sunt necesare noi abordări ale problemelor naționale și internaționale, ale dezvoltării, ale energiei, ale crizelor, conflictelor și războaielor, ale resurselor, ale informației, educației, comportamentului și relațiilor dintre oameni.

Informația și tehnologia de vârf au revoluționat complet lumea. Mai exact, ar fi trebuit s-o revoluționeze. Dar lumea se supune legii numerelor mari, nu răspunde prompt la stimuli, la schimbări, la nou. Are nevoie de spațiu larg pentru a vira. Are nevoie de timp. De foarte mult timp. Tot ce s-a întâmplat în ultimul deceniu al secolului al XX-lea și în primul deceniu al secolului al XXI-lea arată că omenirea trece printr-un prag critic. După spargerea bipolarității, conflictualitatea lumii a crescut, iar cursa înarmărilor nu a încetat. Nici războaiele nu s-au oprit. Dimpotrivă, s-au amplificat. După un calcul pe care l-am făcut noi, în 60 de ani de pace, câți au trecut de la încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial până în momentul efectuării acelui calcul, au avut loc 727 de crize, conflicte și războaie, ceea ce înseamnă că, fiecare an de pace din cei 60 conține 12 ani de crize, conflicte și războaie.

Aproape toate țările din lume sunt supuse la presiuni fantastice – economice, financiare, demografice (negative sau pozitive), politice, informaționale, mediatice, psihologice și, mai ales, strategice – cărora cu greu le mai pot face față. Datoria publică a Statelor Unite a depășit deja PIB-ul (este vorba de un PIB uriaș, de 14.528,4 miliarde de dolari!), marile puteri din Uniunea Europeană nu sunt capabile să creeze o mare putere europeană mai puternică decât ele, care să fie cu adevărat Europa Unită, pentru că nu pot depăși frontiera la care au ajuns, nu pot ieși din areal, nu pot renunța la suveranitate, nu pot transfera suveranitatea la nivelul UE. Nu este încă timpul. Rusia, China, India și Brazilia se reunesc în ceea ce înseamnă BRIC (Brazilia, Rusia, India, China), iar în aproape toate țările Orientului Mijlociu

și ale Africii s-au declanșat, cvasispontan, mișcări violente care au scos sute de mii și chiar milioane de oameni în stradă.

Sunt, oare, acești oameni manipulați de marea finanță, care dorește să întrețină conflictualitatea lumii, de conspirația mondializării și de alte forțe care doresc să distrugă Orientul Mijlociu sau să-l transforme într-un depozit cuminte de petrol și de resurse strategice? Sau este vorba de o mișcare generată de incompatibilitățile teribile ale acestei lumi, de faliile uriașe săpate și adâncite în mijlocul ei, de necesitatea unor reforme reale, care să armonizeze cât de cât contrariile? Se poate oare realiza, în această lume, o armonizare a contrariilor? Greu de spus! Probabil că nu.

Sunt, oare, țările, ca entități de bază ale acestei lumi, desuete? Toate țările sunt desuete sau numai unele? Cine hotărăște care sunt desuete și care nu sunt? Și de ce? Unele dintre țări – cum ar fi, spre exemplu, marile puteri financiare, economice, tehnologice, informaționale și militare – sunt de rangul unu, cu drept nedrept la toate, iar toate celelalte țări își ies din competență și trebuie să devină altceva? Altceva ce? Piețe de desfacere? Dar nu pot exista piețe acolo unde nu există întreprinderi, locuri de muncă, deci economie, bani și oameni! Dacă nu piețe de desfacere, sau nu numai piețe de desfacere, atunci ce? Areale în care populațiile trebuie distruse, prin migrare, înfometare, amestec și dezrădăcinare?

Dorește cineva ca țările lumii să fie altceva decât au fost ele de mii de ani? Altceva ce? Un fel de hoteluri în care noi, oamenii lumii oamenilor, liberi și foarte independenți, ca pasărea pământului, nelegați de nimic, nici de casă, nici de masă, nici de familie, nici de strămoși, nici de rădăcini, le vom alege pentru a locui în ele, în funcție de cum ne pasă sau de cum le pasă celor ai cui sclavi vom redeveni? Vor fi țările lumii un fel de țări-hoteluri care vor găzdui, vremelnice, niște populații aflate într-o veșnică mișcare spre nicăieri? Sau țările vor fi un fel de mari incinte sau mari întreprinderi, unde forța de muncă va staționa atâta vreme cât are de lucru, apoi se va duce în altă parte, acolo unde va găsi de lucru? Sunt țările, în forma lor de organizare actuală, obstacole în calea rețelelor informaționale, financiare, economice, comerciale, energetice, industriale etc. etc.?

Desigur, acestea sunt doar câteva din milioanele de întrebări care frământă din ce în ce mai mult oamenii, țările și lumea. Nu ni le-am pune și nu s-ar pune, dacă lucrurile ar merge bine, dacă țările s-ar îndrepta spre bunăstare, prosperitate și securitate. Din păcate, aceste trei componente ale existenței noastre optimiste – bunăstare, prosperitate, deci progres, și securitate – sunt foarte departe de a fi realizate. Economia românească aproape a dispărut, pământul este, în mare parte nemuncit, agricultura distrusă (România, unul dintre marile grânare ale Europei, din toate timpurile, importă azi 70 la sută din produsele alimentare necesare populației), peste șase-șapte milioane de români au părăsit țara sau lucrează

pe unde apucă – mulți dintre ei, la negru –, salariile scad, atât în instituțiile bugetare, cât și în mediul privat, marile platforme industriale de odinioară au dispărut, în sensul că fierul vechi rezultat din ele a fost deja exportat în acești ultimi 20 de ani (în portul Constanța, al patrulea port ca mărime din Europa și portul cu cea mai mare adâncime dintre toate porturile de la Marea Neagră, mai sunt, la unele dane, doar câteva grămezi de fier vechi, ultimele, care așteaptă să fie încărcat în vapoare și să ajungă la alte combinate decât cele românești), industria siderurgică românească a dispărut, construcțiile de mașini de asemenea, industria alimentară nu mai contează, industria textilă a fost strivită... România era o mare putere în industria petrolieră, acum este nimeni... Din pământul țării se scoteau, în 1976, an obișnuit, 14 milioane de tone de petrol și se consumau tot 14, iar petrolul luat din Irak și din Iran, pentru prestațiile făcute, era vândut în Europa Occidentală la preț de dumping. Acum, din același pământ, se mai scot doar 5 milioane de tone, dar nu pentru România, ci pentru Austria. Guvernele de după 1990, rând pe rând, și-au luat mâna de pe economie, de pe finanțe, de pe resurse, de pe pământ, de pe gând, de pe oameni și de pe țară... Sunt guverne ale nimănui. Guverne făcătoare de legi proaste, neaplicabile, și de teancuri de ordonanțe care schimbă alte ordonanțe, justifică fraudele din voturile parlamentarilor și fericesc o țară care are pământ din pământul lui Dumnezeu...

Sistemul educațional și cel de sănătate au fost de atâtea ori reformate, încât, la ora actuală sunt complet pe butuci, educația costă cu mult mai mult decât poate suporta bietul om, iar sănătatea și mai mult, locurile de muncă devin inaccesibile ca Everestul, în timp ce guvernul, parlamentul, președinția și toate instituțiile lor se ocupă de regionalizare, organizare teritorială, închideri de școli și de spitale, reduceri și tăieri de pensii și salarii, darea oamenilor afară și trimiterea lor unde a dus mutu' iapa...

Ce se întâmplă cu țara aceasta a noastră? Mai este ea, oare, țara noastră? Prin ce anume, dacă românii nu mai au aproape nimic din ce aveau? Nu mai au nici bănci, nici unități industriale, nici unități economice, nici unelte agricole, ci doar câte un petic de pământ (dacă nu cumva l-au vândut între timp), pe care nu pot să-l muncească. N-au cu ce și n-au nici de ce. Pentru că munca primitivă, cu sapa și cu calul, nu-i ajută nici să supraviețuiască, nici să-și trimită copiii la școală, nici să facă vreo afacere. Iar cei care au mai rămas prin satele noastre prăfuite și necăjite sunt prea bătrâni pentru a mai da cu sapa. Ce se întâmplă și ce se va întâmpla cu oamenii? Ce se întâmplă cu pământul, cu drumurile, cu casele țăranilor? Au apărut, desigur, câmpuri de vile – unele adevărate bijuterii, altele opulente, arogante și lipsite de gust –, dar casele românilor au îmbătrânit, s-au scofâlcit, iar curțile lor au fost inundate de bălării, clanurile de țigani, care-și zic acum rromi, ca și cum numele țării ar veni de la numele pe care și-l arogă

ei, fac acum legea în unele dintre marile orașe, ca să nu mai vorbim de cartierele stăpânite de găștile lor și ale interlopilor, cerșetorii și sinucigașii s-au înmulțit, cimitirele sunt pline de cruci noi, mințile de gânduri negre, ochii de lacrimi...

Nu ne atacă nimeni, deci n-avem nevoie de armată și, de aceea, aproape am desființat-o, polițiștii sunt prea numeroși pentru străzile noastre seci și pentru satele aproape pustii, chiar dacă numărul infractorilor și infracțiunilor este în creștere, închisorile sunt pline, școlile aproape goale...

Care mai este idealul României? Care mai este interesul vital al țării? Dar interesul ei pivot? Dar interesele ei importante? Dar cele comune, obișnuite, accesibile și necesare oricărui dintre noi? Cum formulează oficialii interes vital? Unde, în ce documente, îl formulează? Care mai este crezul nostru? Care mai sunt liderii pe care trebuie să-i urmărim? Desigur, la toate aceste întrebări nu există răspunsuri care să merite a fi reținute. Țara a fost rasă de pe suprafața idealului ei de țară. Țara noastră nu mai este a noastră, iar noi nu mai suntem copii ei, soldații ei, profesorii și învățătorii generați de ea, intelectualii ei, muncitorii ei, cetățenii ei. Suntem robi ai unei Europe care nu ne vrea, suntem populație migratoare, prost primită și prost plătită, căutători de locuri de muncă, spaima foburgurilor de prin Italia, Spania, Franța și cine mai știe de pe unde, cerșetorii Europei... Suntem prost hrăniți, prost plătiți, prost instruiți și uitați de Dumnezeu pe drumurile fără sensuri și fără repere ale unei vieți fără speranță ... Ecce homo.

Spun toate acestea, pentru că, în lipsa unor idealuri și unor repere fundamentale care să jaloneze și să argumenteze arhitectura de modernizare a țării, de mobilizare și optimizare a resurselor ei, a oamenilor și minților lor strălucitoare, totul se prăbușește. Împrumuturile de la FMI sau de la toți cei care sunt interesați să ne îndatoreze pentru o mie de ani nu suplinesc idealul național, nu țin de cald și de foame, nu rezolvă marile probleme ale națiunii și ale oamenilor, ci doar trec națiunea în sclavie, într-un nou tip de sclavie. Nu este, desigur, numai situația României. Multe țări se află pe punctul de a falimenta. Dar România nu trebuia să ajungă aici. Are tot ce-i trebuie pentru a fi o țară prosperă, înfloritoare. Îi lipsește doar capul politic esențial. I-a lipsit în toate timpurile un cap politic genial, dar acum acesta îi lipsește chiar cu desăvârșire.

În lipsa unui cap politic demn, inteligent și cutezător, a unei clase politice serioase, care să știe principiile elementare de guvernare și să fie capabilă să formuleze interesul vital real al națiunii, corabia românească plutește în derivă, ruginește și ia apă chiar în sala mașinilor...

Nu conspirația tăcerii, interesele marilor grupuri financiare sau de altă natură, agresiunea frontierelor și rețelelor distrugătoare de țări, a denigratorilor și revanșarzilor reprezintă principala amenințare pentru

România, ci incapacitatea clasei politice românești de a cunoaște, înțelege, iubi, proteja și conduce România. Singura realizare de mare prestigiu a tuturor guvernelor și parlamentelor care s-au succedat la conducerea țării în ultimele două decenii este aceea a formării rușinii de a fi român, a disprețului față de drapel și de țară, a denigrării simbolurilor, a iubirii și speranței.

Or, fără aceste izvoare ale inimii, ale minții și ale sufletului, omul își usucă rădăcinile și moare undeva, odată cu frunzele sale care se spulberă în vânturile lumii.

11 SEPTEMBRIE...

Ceea ce s-a petrecut la 11 septembrie 2001 în cel mai complicat oraș din lume – New York – nu are termeni de comparație cu nimic. Distrugerea celor două turnuri înalte de o jumătate de kilometru, și lovirea clădirii Pentagonului, prin folosirea, în acest sens, pe post de bombe, a unor avioane de line americane par secvențe din filme SF de foarte proastă calitate. Atacarea chiar cu avioane autohtone ale celor două super-mândrii ale arhitecturii americane nu înseamnă doar dărâmarea lor fizică, ci lovirea unor simboluri esențiale ale puterii politice, financiare și militare americane. Este un caz unic, un eveniment care te zgârie pe creier, un eveniment zgârie-creier, care te năucește pur și simplu, pentru că așa ceva nu s-a mai pomenit... Nu mintea omenească produce monștri, ci doar somnul rațiunii... Pentru că, într-adevăr, este vorba de somnul sau chiar de moartea rațiunii. Iar rațiunea umană, chiar și cea insuficientă, adică cea ieșită din principiul de bază al logicii, cel al rațiunii suficiente, refuză să conceapă așa ceva...

Ultimul bubuit de tun dintr-un mare război, cel de-Al Doilea Război Mondial – un război al eșecului lumii, al armelor monstruoșității, rușinii și blestemului omenirii –, se spune că s-a stins demult, chiar dacă replicile lui se mai aud și astăzi prin Orientul Apropiat, prin Orientul Mijlociu, prin Afganistan și prin alte locuri de pe planetă. Acestea din urmă se numesc, eufemistic, războaie pentru menținerea sau impunerea păcii, iar armele care le slujesc, deși depășesc cu mult puterea de distrugere, precizia și efectele dorite, ochite, planificate și „justificate” ale armelor folosite în cel de-Al Doilea Război Mondial, nu sunt privite ca monstruoșități, ci ca arme de mare precizie, inteligente și chiar... prețuite.

Atunci, în deceniul al cincilea al secolului al XX-lea, în miezul acestui deceniu de coșmar, omenirea s-a speriat și s-a uimit de amploarea și efectele în lanț ale marii conflagrații mondiale – mai ales că Hiroshima și Nagasaki au cunoscut forța distrugătoare a energiei nucleare (care este energia Universului), transformată în cea mai teribilă armă cunoscută vreodată de omenire, arma nucleară – și și-a jurat în barbă că n-o să mai tolereze niciodată asemenea catastrofe. Au apărut imediat tribunale care au judecat, din fotoliul învingătorilor, criminalii de război – evident, pe cei din tabăra adversă, pentru că, în partea cealaltă, a apărătorilor, războiul era considerat legitim –, ONU a bătut cu pumnul în masă și a spus, în traducere liberă: „Gata, ajunge! Războiul trebuie scos grabnic în afara legii!” (deși legea eternă a lumii este războiul continuu!), iar Europa de Vest, teritoriu al statelor de unde au pornit și Primul Război Mondial și cel de-Al Doilea și

cruciadele și războaiele napoleoniene și războiul de 30 de ani etc. etc., a jurat că n-o să mai accepte niciodată ca, în spațiul său civilizațional, să mai existe vreodată confruntări sângeroase. Confruntările pot fi oriunde în lume, mai puțin în spațiul vest-european, vinovat de cele două conflagrații mondiale și de câte altele!

Dar, chiar din primii ani de după război, continentul s-a rupt în două – de o parte fiind Vestul cu NATO și de cealaltă parte Estul cu Tratatul de la Varșovia, capitalismul și comunismul intrând imediat într-o confruntare extrem de fierbinte, exprimată, între altele și printr-un Război Rece, care a durat o jumătate de secol de jeratec. În acest timp, s-au creat noi arme, Europa devenind din nou spațiul cu cea mai mare concentrare de arme, cu o linie a frontului, cu un război intelligence în plină desfășurare, cu politici și strategii dintre cele mai teribile și mai tensionate. Criza Berlinului, criza rachetelor din Marea Caraibilor din 1962, numeroase alte situații extrem de sensibile care au dus omenirea la o muchie de cuțit de o nouă catastrofă creată de oameni și de armele lor – indiferent care ar fi fost motivele – arată că oamenii planetei Pământ trăiesc pe un butoi de pulbere pe care ei înșiși l-au creat.

Pericolul unui război devastator n-a dispărut nici după ce Războiul Rece s-a încheiat. Ba, mai mult, datorită unor realități pe care unii le consideră inacceptabile (explozia demografică asimetrică, divizarea tot mai accentuată a lumii în bogați și săraci, conflictul deopotrivă cronic și emergent dintre Nord și Sud, dintre prejudecățile religioase, noile războaie economice și, mai ales, financiare, accentuarea fundamentalismelor de tot felul, crizele de sistem, de proces și cele induse, crizele energetice etc. etc.), s-au acumulat prea multe tensiuni care pot genera oricând o explozie necontrolabilă. Să nu uităm că, potrivit datelor înscrise în Strategia Solana, anual mor de foame sau de malnutriție 45 de milioane de oameni!

De fapt, criza fundamentală a omenirii este una politică. Oamenii nu sunt capabili să scoată politica din conflictualitate, să genereze politici benefice pentru toți, iar grupurile de interese sunt mult prea puternice pentru a accepta politici și strategii de armonizare planetară. Se pare că legea de funcționare a societății omenești nu este armonizarea prin construcție dinamică, ci impunerea prin forță. Relațiile din această lume sunt, în esența lor, relații de putere. Puterea este totdeauna brutală și discreționată, chiar și atunci când vrea să pară subtilă și constructivă. Puterea generează, pe de o parte, putere și adversitate și, pe de altă parte, simetrie, disimetrie și asimetrie.

Simetria reprezintă încă aristocratismul și cavalerismul acestei lumi, atât cât a mai rămas din grăunțele de noblețe care o fi existat cândva. Nu-i atac pe cei slabi. Mă confrunt doar cu cel egal cu mine.

Disimetria înseamnă disproporție uriașă, incapacitate a celui slab de a reacționa în fața celui puternic, dominanță politică, strategică și informațională de către minoritatea extrem de puternică, mândrie, de o parte, adică la vârful politic, tehnologic, financiar, informațional și militar, și umilință cumplită de cealaltă parte, adică pentru 90 la sută dintre țările și dintre oamenii lumii reale.

Asimetria înseamnă, în relațiile internaționale, în relațiile de putere, acțiune de ambele părți și nu doar acceptare a sortii, a disproporției, a puterii și a umilinței. Dar cei puternici vor acționa, de regulă, disproporționat, prin forță, mijloace financiare, mijloace înalt tehnologizate, în superioritate tehnologică, informațională, financiară și militară, dar și subtil și stratagemic. Cei slabi vor acționa punctual, tactic și stratagemic, exploatând la maximum vulnerabilitățile Puterii.

În confruntarea asimetrică, ambele tabere folosesc – așa cum o dovedește de altfel și realitatea confruntărilor de pe această planetă – politici și strategii predominant teroriste. Puterea terorizează prin putere, lovind unde dorește, când dorește și cum dorește, îndeosebi centrele adverse importante și zonele vitale, pentru a-și asigura dominanța strategică, iar cei care nu au putere terorizează prin exploatarea vulnerabilităților, prin lovirea acolo unde se poate – de regulă, acolo unde doare –, pentru a crea confuzie, teamă, nesiguranță și insecuritate pe stradă, în oraș, în țară, în lume și în viață.

Atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 se înscriu în această morală asimetrică lipsită de orice morală, în această logică paradoxală a confruntărilor asimetrice bizare. Sunt atacuri foarte simple, ca în jocurile de copii cu castele de nisip și avioane de plastic, surprinzătoare, foarte eficiente, extrem de dureroase, pe care omenirea nu le va uita niciodată, întrucât reprezintă o palmă pe obrazul ei, dată chiar de ea însăși, care-i va aminti mereu cât de nedreaptă, de ticăloasă și de mizerabilă poate fi uneori. E drept, în această lume, cresc și șerpi veninoși, și lei sălbatici, și porumbei albi, și criminali, și genii. Nu știm în ce măsură coexistă, știm însă precis că există. Nu-i putem amesteca, dar nici nu-i putem scoate din determinismul dinamic și păcătos al acestei lumi. Bomba atomică nu a fost creată de criminali, nici de cerșetori, ci de savanți.

La 11 septembrie 2001, teroriștii au ales, ca ținte, marile simboluri ale Statelor Unite ale Americii, ale Lumii moderne, ale Lumii occidentale, ale civilizației occidentale. Casa Albă reprezintă simbolul Puterii și Mândriei Statelor Unite, a Lumii democratice, a unei istorii scurte, glorioase și impresionante, reședința celui mai puternic om de pe planetă, Președintele Statelor Unite, liderul democrației mondiale, al civilizației occidentale, Pentagonul reprezintă simbolul Puterii Militare, iar complexul World Trade Center reprezenta, la acea dată, simbolul Puterii financiare, dar și simbolul

urbanismului vertical, al artei arhitecturale moderne, construcții unice pe planetă, mândrie a arhitecților care le-au proiectat și a constructorilor care le-au înălțat, a uriașei citadele New York și a Lumii Noi.

La începutul lunii iulie 1991, am vizitat unul dintre cele două turnuri (cel fără antenă). De acolo, de sus, se vedea marea metropolă cu sutele ei de zgârie-nori, Statuia Libertății, Portul și, într-un fel, am rămas uimit de tot ce am aflat în acea oră cât a durat vizita mea. America, măreața Americă, țara spre care se îndreaptă azi și de un secol încoace, cu admirație, toate privirile lumii, crease acest complex arhitectural unic în lume, de o măreție și o frumusețe tulburătoare... Când am coborât de pe platforma înaltă a turnului, era ora 16.00

Pe 11 septembrie 2001, tot la ora 16.00, ora Bucureștiului, la terminarea programului de lucru, văd, pe ecranul televizorului de la ofițerul de serviciu de la Academia de Înalte Studii Militare din București (Universitatea Națională de Apărare „Carol I” de azi), în timp ce predam cheia de la Centru de Studii Strategice de Apărare și Securitate, unde lucram, imaginea cutremurătoare când un avion intra direct în turnul pe care-l vizitasem eu cu zece ani în urmă... Era ca și cum acest avion ar fi pătruns brutal, cu cele 90 de tone de kerosen, chiar în inima mea...

În aceste zile, am citit undeva, într-un ziar, că George Bush a afirmat, într-un interviu luat recent, la zece ani după tragicul eveniment care a schimbat lumea, că, atunci când a primit vestea (se afla în vizită la o școală din Florida), a crezut că un avion ușor și-a pierdut controlul și s-a izbit de unul dintre turnurile din New York, din cauza vremii proaste sau pentru că o fi fost ceva în neregulă cu pilotul... Dar, când i s-a șoptit la ureche că a fost lovit și cel de-al doilea turn, a înțeles că America este atacată...

Fostului lider de la Casa Albă nu-i plan amintirile. Nu l-a impresionat cu nimic nici moartea lui Ossama bin Laden. A privit-o doar ca pe un final...

... S-au scris și se vor scrie multe despre atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 asupra complexului celor două turnuri World Trade Center, asupra clădirii Pentagonului și, mai ales, asupra Casei Albe, acesta din urmă fiind eșuat... S-au formulat întrebări care nu au primit încă răspunsuri satisfăcătoare, așa cum nu au primit nici întrebările referitoare la atacurile japoneze de la Pearl Harbor, s-au formulat ipoteze, au fost exprimate îndoieli, s-au deschis și s-au închis anchete, au fost publicate zeci de mii de pagini... America a fost și rămâne o uriașă țară a tuturor posibilităților – de la un sistem democratic unic în lume la asasinarea Președinților, de la bombardarea atomică nejustificată, la finele celui de-Al Doilea Război Mondial, a orașelor japoneze Hiroshima și Nagasaki (astăzi, orașe înfloritoare) la suportarea atacurilor teroriste de la 11 septembrie, de la criza de pe Wall Street, care zguduie lumea, la uriașa datorie publică de peste

14.400 miliarde de dolari, mai mare decât PIB-ul american etc. – și, de aceea, speculațiile fac casă destul de bună cu realitățile, dezastrele cu mărețiile. America rămâne însă un vârf de lance în prefigurarea și configurarea civilizației viitorului, în pofida acțiunilor unor grupuri de interese care îi fac și ei, ca și nouă, tuturor, viața un calvar...

Indiferent care ar fi fost motivul, mobilul, suportul, obiectivul și scopurile atacurilor teroriste de la 11 septembrie 2001 – pentru că teroriste au fost! –, acestea au schimbat complet paradigma de securitate a acestei lumi, iar acțiunile și reacțiile care au urmat și care încă vor mai urma arată că, între dreptate și nedreptate, între mizerie și bunăstare, între securitate și insecuritate, între moarte și viață, nu există nici măcar un singur pas. Sau, oricum, acest pas, dacă acceptăm că există, nu poate fi decât unul împleticit, ezitant și chiar pervers.

În acele atacuri sângeroase, și-au pierdut viața 2993 de oameni. Ar trebui adăugați și cei care și-au pierdut viața (americani și neamericani) în Irak, în Afganistan, în Orientul Apropiat, în nordul Africii, adică peste tot unde s-a declanșat tsunami-ul efectelor directe sau indirecte, lineare sau haotice ale evenimentelor de la 11 septembrie 2001. Dar, mai ales, ar trebui adăugate, în rândul uriașelor pierderi, al pierderilor irecuperabile, continuarea divizării lumii, sporirea ostilităților, accentuarea extremismului și intoleranței, multiplicarea scenariilor devastatoare, conspirative, creșterea gradului de insecuritate umană, economică, socială, informațională și militară, accentuarea falșilor strategice de tot felul, eșecul omului de a fi bun, cinstit, eșecul guvernărilor, eșecul dezastruos al sistemului financiar (în măsura în care există un astfel de sistem), dezastrele din sistemele educaționale, degradarea condiției umane, atât în locurile imunde ale acestei planete, cât și în rândul elitelor ei, eșecul politic lamentabil al partidelor politice și democrațiilor coruptibile, excesul de birocrație, poluarea mediului uman, pervertirea inteligențelor, mișcarea haotică a creierelor în cadrul unei piețe haotice a muncii, devastatoare pentru anumite țări, între care și România, adâncirea decalajelor, triumful mitocăniei și al jafului la drumul mare, manifestat nu în jungla pitonilor și leilor înfometați, ci în cea a oamenilor nesătui de putere și de influență, dar supraplini de amărăciunea și insecuritatea bogăției și, pentru ceilalți, adică pentru 90 la sută dintre pământeni, de disperarea și agresivitatea sărăciei...

La 11 septembrie 2011, americanii comemorează, cu tristețe și nebucurie, un deceniu de la acele evenimente care le-au zguduit viața, care au zguduit lumea. Americanii sunt oameni sinceri și pragmatici, la fel ca noi, la fel ca foarte mulți alți oameni de pe planeta Pământ. Ei știu să se bucure de lucrurile simple, știu să se respecte, cred în valorile lor și în puterea Americii de a merge mai departe, chiar dacă, în acest an, țara lor, marea și

puternica lor țară, a fost la un pas de a intra în incapacitate de plată, de faliment. Americanul de rând, ca și românul de rând, nu iubește ticăloșia și perversitatea, războiul și terorismul. El dorește doar bunăstare și securitate. Dar lucrurile astea sunt din ce în ce mai rare și din ce în ce mai scumpe. După zece ani de la acele atacuri teroriste, America nu o duce mai bine. Nici România. Nici lumea întreagă. O duc mai bine câțiva privilegiați, câțiva „norocoși” foarte bogați și foarte puternici. Dar nici ei nu se pot considera fericiți, pentru că nici ei nu sunt în deplină siguranță. Azi, ești miliardar, iar mâine, falimentar. Azi, ești fericit, iar mâine îți pui ștreangul de gât...

Aceasta este, de fapt, lumea reală în care trăim. Atacurile teroriste de la 11 septembrie 2011, deși au schimbat lumea, n-au schimbat, de fapt, nimic. Au reconfirmat doar un adevăr dureros. Se pare că terorismul face parte din esența lumii, fiind acea otravă care se păstrează în sticlute și care îți este turnată pe gât sau injectată în vene fie dintr-odată, în doze letale, pentru o moarte fulgerătoare, precum cea de la 11 septembrie 2001, pentru cei care au fost în turnuri, fie picătură cu picătură, pentru o moarte de durată, pentru noi, ceilalți.

Picătura teroristă este o picătură de otravă. Ți se bagă pe gât și atunci când, fără nici un motiv, ești dat afară din serviciu și nu-ți mai poți achita creditul luat de la bancă pentru a-ți cumpăra un apartament și pe care ar trebui să-l returnezi în 30 de ani, și atunci când guvernul se împrumută la FMI pentru că n-a avut chibzuința să se ocupe de economia țării (pe motiv că ar fi prost manager, deși el are cei mai buni specialiști și cele mai bune școli), și atunci când fondul de pensii, acumulat în zeci de ani, a fost furat sau cheltuit pe altceva și nu mai există bani ei celor care i-au economisit (în buzunarul statului) pentru pensii, iar bătrânii devin o povară pentru guvernațiile iresponsabile și ticăloase, și atunci când economia țării este vândută pe doi lei sau făcută cadou la alții, iar milioanele de oameni trebuie să plece în lume pentru a-și găsi de lucru, și atunci când oculta și grupurile din paradisurile fiscale stresează elitele coruptibile, și atunci când, apare, din senin, o gripă porcină, și atunci când prostia trece pe post de inteligență creatoare și face să cadă la bacalaureat 60 la sută din absolvenții liceelor, și atunci când clanurile de țigani sau de fel de fel de interlopi și de feciori de bani gata se bat cu săbii în centrul unor orașe cândva respectabile, și atunci când fete de 13-14 ani sunt răpite și introduse în rețele de prostituție, și atunci când omul uită că este om și devine, pentru semenul lui, fiară...

Asemenea lucruri se petrec mai ales la noi, în frumoasa, în eterna România, unde o mână de îmbuibăți și de iresponsabili au distrus avuțiile națiuni, dar și în Statele Unite, unde criza începută pe Wall Street a creat situații foarte grele, și în aproape toate țările de pe mapamond unde partidele se bat pentru puterea politică, guvernele nu găsesc soluții viabile, iar oamenii nu știu ce se va întâmpla cu ei, cu familiile lor și cu țările lor mâine.

Comemorarea unui deceniu de la cumplitele atacuri teroriste nu poate fi decât tristă și lucidă. Acele evenimente reprezintă, în continuare, un act de inculpare pentru terorismul lumii, dar și pentru politicienii lumii (terorismul este, în primul rând, un act politic!), care, orbiți de putere și de campaniile pentru cucerirea sau menținerea puterii, se detașează de adevăratele probleme ale lumii, inversează prioritățile, deturneză esențialul. De regulă, esențialul rămâne invizibil pentru ochii lor care nu știu, nu pot sau nu vor să vadă nici măcar ceea ce se vede.

Ossama bin Laden a fost ucis, dar terorismul n-a dispărut. Face parte din viața noastră, trăiește în noi ca un vâsc în vârful unui copac, umbrindu-i frunzele și ramurile, ca un chist în miezul creierului, ca un implant printre mitocondrii sau printre catenele de adenină, timină, guanină și citozină din ADN. Cei care au atacat, la bordul unor avioane de linie performante, turnurile World Trade Center și clădirea Pentagonului și, dacă n-ar fi fost opriți, și Casa Albă au fost instruiți în Occident, chiar în Statele Unite. De ce au făcut ei un astfel de gest? Ce forță malefică i-a împins pentru a genera acest dezastru? Unde sunt și unde au fost, în zilele și săptămânile pregătirii unui astfel de act, valorile în care au fost pregătiți, respectul față de om și de ființa umană, de valorile create de om? Unde au fost și unde sunt valorile în care ar trebui să creadă parlamentarii europeni corupți, parlamentarii români care nu-și onorează în nici un fel nici statutul, nici rațiunea de a fi aleși ai neamului, cei care măsluiesc voturi la alegeri, cei care mituiesc, păcălesc, profită și fură? Există oare și alt fel de valori decât cele în care și prin care este construită și constituită această lume? Care sunt acelea?

CRIZA DE IDEAL

Actuala criză financiară zguduie din toate temelile o ordine politică, economică, socială și morală considerată cândva ca fiind generatoare de idealuri, de constructivitate și de prosperitate. Este vorba de o prosperitate condiționată, dar, în același timp, aleatoare, variabilă, diferențiată și conflictuală, pe un suport de insecuritate – pentru că, în dialectica devenirii politice, economice și sociale, interesele nu sunt nici armonioase, nici conciliante, ci conflictuale –, dar efectul s-a materializat dintotdeauna și se va materializa, probabil, totdeauna în creație, în inovație, adică în noi tehnologii, în noi cunoștințe, în noi facilități pentru viața oamenilor, pentru cultura lor organizațională și, în consecință, pentru civilizație, pentru cunoaștere. Aici intervine unul dintre marile paradoxuri ale lumii: din conflictualitate se naște, deopotrivă, echilibrul, adică pace, și progresul.

Lumea merge înainte nu înapoi. Progresul societății omenеști – chiar dacă se prezintă extrem de diferențiat și de partajat – este ireversibil. Lumea nu se mai poate întoarce la arcul cu săgeți sau la plugul de lemn, decât dacă ar fi complet distrusă, împreună cu tot patrimoniul ei, inclusiv cu cel al cunoașterii, și ar trebui să ia totul de la capăt. De fapt, n-ar trebui să reia nimic de la capăt, pentru că ar fi o altă lume, probabil, ruptă parțial sau integral de lumea în care trăim noi, o lume a războaielor și armoniilor conflictuale. Desigur, o nouă lume nu s-ar mai dezvolta nu în același condiții, pentru că nici planeta Pământ nu ar rămâne și nu rămâne aceeași, identică cu sine în toate timpurile și pe toată durata vieții sale. Și ea, ca oricare alt obiect din Univers, a apărut cândva și va dispărea cândva. În acest interval de timp, trece, ca și omul, prin toate ciclurile vieții. Este foarte probabil ca, pe planeta Pământ, să se mai fi petrecut așa ceva. Cert este că lumea merge înainte, spre performanță (chiar dacă accesul la performanță nu este o chestiune comună), și nu înapoi. Iar mersul cu orice preț înainte înseamnă, uneori, efecte marginale grave și cadavre, multe cadavre, pe câmpurile de bătaie și la margine de drum.

Motorul care împinge cercetarea științifică înainte spre a obține noi performanțe este *interesul*. Imboldul acțiunii este interesul, nu valoarea. Valoarea este doar un efect cumulat și acumulat. Interesul este un impuls, un imbold, o determinare. Interesul generează acțiunea, iar rezultatul acțiunii este un obiect, un produs, un efect. Evident, un obiect (un produs, un efect) cerut de trebuințele oamenilor, mai exact, de piață. Dar și un efect colateral sau chiar nedorit. Dată fiind această dialectică a interesului care vine din trebuințe și generează acțiuni producătoare de efecte, putem spune,

simplificând un pic lucrurile și generalizând, fără să fim acuzați de acea greșeală din logică denumită *generalizare pripită*, că întreaga omenire a devenit o imensă piață. Totul se cumpără și totul se vinde. În afara pieței nu mai există nimic, sau aproape nimic. Avem economie de piață, cultură de piață, efecte de piață, gândire de piață. Fiecare om de pe această planetă se pregătește, ani în șir, uneori, chiar zeci de ani (de fapt, se pregătește toată viața), pentru a presta o muncă plătită, pentru a-și vinde întreaga durată a vieții, în schimbul unei sume de bani necesară pentru trebuințele vieții. Fiecare om de pe planetă își caută, în rândul oamenilor, un loc de muncă pentru a-și câștiga, prin muncă, cele necesare vieții. Omul nu mai trăiește, precum pinguinul sau șarpele, doar în mediul natural primar, hrănindu-se cu ce dă natura. El și-a creat propriul lui mediu, propriile lui trebuințe – cele mai multe ideale –, inclusiv o cultură a vocației și a idealului. Viața lui, a omului, a devenit, de multă vreme, nelineară și complexă. Pentru că omul își vinde, într-adevăr, munca, dar o face în numele unui ideal. Chiar și cei care gestionează marea finanță – și se presupune că au venituri imense – prestează o muncă tot pentru a-și câștiga existența. E drept, parametrii existenței lor, în detalii, sunt alții decât cei ai țăranului care muncește pământul, ai muncitorului care se află într-o linie de producție, ai inginerului sau ai profesorului, în general, prost plătit; dar, în esență, coordonatele existenței umane sunt cam aceleași. Ontologia, gnoseologia și logica sunt cam la fel pentru toți oamenii, chiar dacă foarte puțin dintre ei înțeleg alte niveluri ale existenței și cunoașterii, decât cele ale muncii, ale trudei, ale idealului și ale speranței.

Omul este însă și o ființă socială. Protagoras spune că omul este măsura tuturor lucrurilor – desigur, pentru că el este cel care creează lucrurile, inclusiv ideile și conceptele, conform trebuințelor sale –, dar nu doar în mod individual și irepetabil, ci într-un determinism dinamic și complicat, care-l face dependent sută la sută de ceilalți. Uneori, acest lucru se uită. Unii dintre noi uită sau nu mai vor să vadă ce le datorează celorlalți, cât de dependent este de ei, cât de dependentă și de condiționată este individualitatea (desigur, relativă) a fiecăruia. Și, totuși, fiecare om este unic și irepetabil în Univers. Nimeni nu este și nu poate fi ca el, chiar dacă toți oamenii se aseamănă. Asemănarea nu este identitate. Ceea ce îi unește pe oameni nu este numai trebuința vieții materiale, hrana și munca pentru a câștiga fiecare, în contextul celorlalți, cele necesare traiului. Ceea ce îi unește pe oameni este idealul. Idealul a creat țări și popoare, pentru că a creat cunoaștere, înțelegere, orizonturi și căi de urmat pentru a ajunge acolo. Dar idealul nu poate fi niciodată atins. Viața omului depinde de ideal, dar este asimptotică la el. Cu cât te apropii mai mult de acest ideal, cu atât el se îndepărtează mai mult. Adevăratul soare al oamenilor nu este astrul de fiecare zi care ne dă căldură, lumină și viață, ci idealul. Idealul este soarele

care luminează omului viața, pentru că îi luminează gândul. Pentru că omul de pe planeta Pământ este mai mult decât un sistem material integral deschis, mai mult decât un sistem energetic, mai mult decât un mânuitor de unelte. Omul de pe planeta Pământ este gând. Iar gândul tinde totdeauna spre un ideal. Idealul poate fi individual – fiecare om își are orizontul lui –, dar și comun. Între cele două tipuri de ideal – cel individual și cel comun – există conexiuni și interdeterminări permanente și extrem de puternice. Idealul comun îi unește pe oameni în mari și trainice comunități, le dă un sens comun al vieții, un orizont care îi cheamă, un drum spre acel orizont, un motiv al acțiunii și un imbold din care se regenerează și se reidentifică idealul individual. Când idealul comun dispare, comunitatea își pierde orizontul și se destramă. Idealul individual își caută alte determinări, alte orizonturi, alt ideal comun din care să se regenereze. Fără acest ideal comun, omul se înstrăinează și cu greu se mai poate regăsi.

Din păcate, globalizarea – ca tăvălug care distruge idealurile comune țărilor, popoarelor, culturilor, religiilor și mai micilor sau mai marilor grupări de oameni – nu se constituie într-un orizont ideal, ci doar într-o amenințare. Omul nu înțelege globalizarea ca pe o contopire de idealuri, ci ca pe un sistem de negare, de distrugere a idealurilor specifice comunităților, în numele unui ideal care nu aduce altceva decât un drum spre entropie zero, iar entropia zero înseamnă lipsă de mișcare, lipsă de ideal, deci moarte. Moartea comunităților și, implicit, moartea suporturilor idealurilor individuale. Spunem și subliniem acest lucru, nu pentru am nega sau am combate procesul de globalizare – care, așa cum se știe, este un proces obiectiv, chiar dacă și el, ca oricare altul, se supune aceluia *esse est excruciar* (tot ce există merită să piară) –, ci pentru a atrage atenția că nu se poate sări peste etape, că impunerea acestui proces poate duce la declanșarea unui contraproces, cel de fragmentare sau refragmentare a lumii. Comunitățile – cele mai multe dintre ele grupate, la ora actuală în state – s-au constituit în timp, pe baza unui ideal comunitar clar și foarte puternic (constituirea, consolidarea și dezvoltarea respectivei comunități), deci, a unui ideal politic, pe un suport cultural și civilizațional foarte puternic și foarte bine identificat și animat de un interes comun vital – cel al constituirii, construirii și consolidării statului de drept în granițele sale firești determinate de areal și de gradul de integralitate ale aceluia areal cultural, economic și civilizațional. Desigur, interesele acestor comunități au fost dintotdeauna diferite – de foarte multe ori, chiar conflictuale –, ceea ce a dus la relații bazate pe putere și chiar la războaie. Unii spun că epoca aceasta uriașă a constituirii și consolidării națiunilor s-ar cam fi încheiat. Oricum, este vorba, în concepția multora, de o epocă plină de conflicte și războaie, de o epocă dramatică. Fără a nega acest adevăr evident, trebuie să subliniem că epoca națiunilor încă nu s-a încheiat. În pofida globalizării informației, dezvoltării filosofiei și

fizionomiei de rețea, apariției unei economii fără frontiere, mai exact, transfrontaliere (deși marile corporații transnaționale își au frontierele lor foarte bine definite, precum și nucleele lor importante în anumite state) comunitățile omenești au nevoie de state, chiar dacă statele par a ieși din determinările comunităților pe care le administrează (statul nu se reduce la administrația de stat, ci rămâne încă totalitatea cetățenilor unei țări, deci o comunitate de valori, acțiuni și interese).

Încă odată, simțim nevoia să subliniem că statele lumii sunt suverane, în sensul că suveranitatea aparține popoarelor respective, că deasupra statelor nu există nimic, în afara răspunderilor asumate de fiecare, că organizațiile și organisme internaționale sau regionale nu sunt suprastatele, ci interstatate, în sensul că ele au fost create de state pentru a facilita și a optimiza raporturile dintre ele. Era și este necesar acest lucru, întrucât statele sunt diferite, iar interesele lor nu sunt armonioase ci, predominant concurente, contradictorii și chiar conflictuale. Organizațiile și organisme internaționale nu sunt nici state, nici reuniuni de state, nici noi entități civilizaționale, ci instrumente comune ale statelor membre.

În condițiile recrudescenței economiei transfrontaliere, a globalizării informației, transporturilor și infrastructurilor, a presiunilor financiare extrem de mari, ale crizei energetice și de materii prime strategice, ale amplificării criminalității organizate, traficului de arme, de droguri și de persoane, ale terorismului, migrației ilegale și asimetriei demografice, cu efectele complicate care decurg de aici, idealurile s-au estompat și ele, s-au bulversat, s-au contopit asimetric sau, pur și simplu, s-au risipit. Idealurile lumii islamice, spre exemplu, s-au radicalizat, chiar dacă Sharia și Coranul îndeamnă la armonie. Revoluțiile recente din lumea arabă arată că idealurile acestei lumi nu se reduc la cucerirea lumii occidentale și la impunerea islamismului pe glob, ci vizează înlăturarea dictaturilor, eliberarea de sloganuri, accesul la valorile civilizației tehnologice și informaționale, dar și reidentificarea identităților, reidealizarea idealurilor, libertate și respect față de om. Desigur, și acestea sunt sloganuri și trebuie luate cu rezervele de rigoare, pentru că islamismul (înțeles ca o altoire a interesului politic pe portaitoi religios) este activ, ofensiv și chiar agresiv vizavi de civilizația occidentală, din ale cărei valori preia, prin vocea tinerilor, noțiunea sau ideea de libertate.

Ofensiva islamică nu este însă una culturală – pentru că, la ora actuală, în cultura civilizațională predomină cultura tehnologică și informațională – ci una demografică și identitară. Idealurile acestei lumi se extind dincolo de arealele ei tradiționale (și ele ofensate major, de-șă lungul secolelor de interesele politice și economice ale Occidentului și nu numai), fenomenul cuceririi Vestului fiind deosebit de acut. Spre exemplu, numărul de copii pe familie musulmană din Europa este de 8,5, ceea ce generează o explozie

demografică, în timp ce, în țările europene occidentale, numărul acestora per familie este doar de 1,5. Dacă lucrurile se continuă așa – și nu există șanse să se continue altfel – înseamnă că, în următorul secol populația continentului european va fi predominant musulmană, chiar dacă statele își vor păstra vechile denumiri și chiar filosofia, fizionomia și obiceiurile. Pentru că, spre exemplu, magrebienii din Franța sunt francezi, iar turcii care s-au stabilit în Germania sunt germani. Care vor fi efectele acestor transformări demografice pe planul idealurilor europene? Dar ale idealurilor fiecărei țări?

Când țara noastră era divizată și românii trăiau izolați, în provincii istorice, asupriți de alții și folosiți de marile imperii ca zone tampon, idealul tuturor românilor era să aibă o țară a lor, România. Acum, când au deja această țară care, istoric vorbind, abia s-a înfiripat, care va mai fi idealul românilor? Vor mai dori ei să trăiască în România, să consolideze arealul nostru strămoșesc, să ridice țara din noroiul în care au cufundat-o conducerile politice iresponsabile și conjuncturile istorice nefavorabile, să recupereze valorile pierdute, vândute sau dăruite pur și simplu altora și să refacă această minunată grădină dăruită de Dumnezeu? Există oare vreun politician român care gândește în acești termeni? La români și la cei care-i conduc, în condițiile unei crize financiare acute, ale distrugerii economiei naționale și neînlocuirii acesteia printr-o economie de rețea transfrontalieră puternică și benefică, prin care să se asigure un PIB corespunzător și o dezvoltare durabilă, mai există oare un ideal național? Mai doresc românii să rămână în România sau le este mai bine prin alte părți? În condițiile în care țiganii și-au luat nume de rromi, sfidând pur și simplu numele de român, iar comportamentul lor este, din toate timpurile, unul de nerespect al conceptului de țară și de muncă, dar din punct de vedere demografic devenind extrem de puternici, chiar dominanți, ce se va întâmpla cu această țară? Care sunt și care vor mai fi idealurile ei?

De aici, se pune tranșant întrebarea: Există o criză de ideal în România? Și-a epuizat oare țara aceasta a noastră, înainte de a se consolidat ca stat național și unitar, înainte de a-și valorifica potențialul uriaș, înainte de a onora darul lui Dumnezeu (ne referim la frumusețea și bogăția acestor ținuturi dumnezeiești date de Creator românilor să-și facă o țară), resursele și idealurile? Își mai regăsesc oare românii, în idealul național, un suport, unicul suport, benefic și generos, pentru idealurile lor, sau își vor căuta aiurea, în patru-vânturile lumii, alte noi suporturi de ideal? Va fi oare posibil așa ceva?

Întrebări la care nu se poate răspunde tranșant negativ, doar pentru motivul că guvernele nu au reușit să conducă România pe drumul cel bun, iar criza financiară și presiunile unor cercuri care vor să distrugă entitatea și identitatea statelor sunt din ce în ce mai mari. Românii, considerăm noi, nu și-au epuizat nici pe departe resursa de ideal. Dimpotrivă, noi considerăm că

această resursă de ideal încă nu a fost folosită. Probabil că mulți dintre noi nici nu știm cu adevărat că există, ci doar presupunem că există, pentru că ne place să credem ființa noastră nu și-a secăt izvoarele, că ar fi prea devreme, în logica istoriei, să se producă o astfel de catastrofă. Sunt țări care pur și simplu au fost desființate și au revenit puternic, atingând valori nebănuite.

Noi considerăm că resursele de ideal ale noastre, ale românilor, mai ales ale generațiilor tinere, sunt inepuizabile. Oamenii, oricât ar fi de dezamăgiți de cei care conduc țara, mai cred încă în destinul țării și în idealurile ei, care sunt și ale lor, adică ale noastre, ale tuturor. Ei știu că țara merită să înflorească și să rodească frumos, că va reuși cândva să depășească situația grea în care au dus-o hoția, incompetența și prostia multora din cei care au condus-o și să redevină una dintre cele mai frumoase grădini ale continentului european și ale lumii.

Trăim, într-adevăr, o criză de ideal. Dar nu pentru că un astfel de ideal ar lipsi, ci pentru că sunt încă prea mulți aceia care nu au ochi să vadă și minte să înțeleagă că o țară își reunește cetățenii săi doar pe un suport de valori și pe un gând comun frumos și optimist, care se chemă ideal și care prefigurează un orizont clar, o speranță care se va împlini și un efort care merită făcut.

DETERMINARE A NEDETERMINĂRII

Abstract

Este oare necesară o ordine a lumii? De ce ar fi? Pe ce criterii se poate realiza aceasta și de către cine? Cum? Cine anume și de ce își poate asuma dreptul sau, mai degrabă, responsabilitatea ordonării lumii? Și, la urma urmei, ce înseamnă ordinea lumii? Dar dezordinea? Dar ordonarea ei? Dar dezordonarea? Ordinea lumii (dacă se acceptă, totuși, că există o astfel de ordine), este lăsată de la Dumnezeu sau a fost și este creată și actualizată de oameni?

Cuvinte-cheie: ordine, valoare, interes, dinamică, geopolitică, vocație, patrimoniu, cultură, civilizație

1. Schiță de contrasistem

Desigur, la aceste întrebări – și la multe altele – există, de multă vreme, numeroase și variate răspunsuri. Și, de aici, infinite controverse. Omul nu este dispus să accepte *dat*-ul, decât în măsura în care îi folosește la ceva. Dacă nu-i folosește, îl privește ca pe ceva exterior și nu-i acordă, practic, nicio importanță. Și nicio șansă. Este cazul și conceptului de *ordine a lumii* sau de *nouă ordine a lumii*. Acest concept pare atât de îndepărtat de preocupările cotidiene sau pe termen lung ale omului individual, preocupări care țin de condiția sa și de modul concret în care trăiește, încât îl tratează ca pe orice lucru exterior, probabil prețios, dar neimportant și de prisos.

Totuși, pentru universul cunoașterii și pentru cel al înțelegerii rostului omului în lume și al lumii ca exterioritate și, în același timp, ca interioritate a sa și mediului său uman, este necesar să ne aplecăm și asupra acestui concept. *Este lumea – înțeleasă ca societate a oamenilor, cu toate componentele și elementele acesteia, începând cu ființa umană, cu omul individual și continuând cu societatea omenească și cu infrastructurile acesteia – un sistem? Și dacă da, atunci care sunt structurile și funcțiunile acestui sistem? Avem de-a face cu un sistem, cu un sistem de sisteme sau doar cu un conglomerat care se structurează aleatoriu și haotic? Acceptă oare oamenii să existe și să evolueze în rigoarea sistemică a schimbului permanent de substanță, de energie și de informație cu mediul? Care mediul? Mediul cosmic? Mediul geofizic? Mediul fizic? Mediul social? Mediul virtual? Mediul cunoașterii? Sau toate acestea la un loc? Sau omul se*

consideră o ființă cu totul specială, un demiurg, adică un creator și un moderator de sisteme și nu doar un simplu element al unui sistem pe care nu-l poate nici cunoaște pe deplin, nici gestiona în mod eficient, nici controla în mod necesar?

Dacă cei peste șapte miliarde de oameni individuali, de diferite vârste, profesii, religii etc. sunt peste șapte miliarde de centre importante, de centre vitale ale acestei lumi, atunci lumea nu este altceva decât o rețea în continuă mișcare a acestor centre care se supune legii numerelor mari și se dezvoltă după legile și principiile Naturii, ale Cosmosului, al Universului. Acest lucru pare să fi fost foarte bine înțeles de sofști, de unde și celebra afirmație atribuită lui Protagoras, potrivit căreia *omul este măsura tuturor lucrurilor, a celor ce există pentru că există și a celor ce nu există, pentru că nu există*. Știm însă foarte bine că o astfel de afirmație este doar metaforică, pentru a se sublinia importanța și unicitatea ființei umane în acest Univers, deopotrivă, cognoscibil și misterios, infinit și partajat. O astfel de realitate nu există. Omul nu este chiar măsura tuturor lucrurilor, ci doar măsurătorul lor, prins mereu în cabestanele neînțelese niciodată pe deplin ale cunoașterii, care-l ancorează mereu de un ideal și de un orizont asimptotic la ideal.

Lumea omului este, deopotrivă, o lume a valorilor, a cunoașterii și a interesului. Valorile sunt efecte speciale ale acțiunii, care se asamblează în mari sisteme ce se constituie într-un puternic patrimoniu național, internațional și universal și care ridică, pe măsură ce acumulările de valori cresc, civilizația tot mai sus. Probabil că procesul acestei construiri și înălțări a piedestalului de valori ale omului și ale lumii se aseamănă foarte mult cu modul în care au fost ridicate piramidele. Acolo, în vârf, se află valorile încă neautentificate, încă neconfirmate de timp, încă în construcție și sedimentare, valorile abia forjate, valorile fierbinți, valorile înflorite. Ele sunt foarte puține, pentru că procesul de selecție, în ceea ce privește valorile, este foarte complex și foarte dur. Nu orice rezultat al unei acțiuni umane reprezintă o valoare. Valorile autentice – cele confirmate de timp și rămase nealterate sub semnul duratei – sunt destul de rare. Dar nu valorile împing lumea înainte. Ele doar o ridică mai sus, tot mai sus pe panta crescătoare a devenirii. Motivul și mobilul acțiunii nu-l constituie valoare, ci interesul.

Înainte de a trece la analiza suporturilor, coordonatelor și reperelor de construcție a ordinii lumii, ne vom opri, preț de câteva fraze, la dinamica arhitecturii valorii și a sistemelor de valori, la cea a interesului și a procesualității acțiunii umane, întrucât, deși rareori le respectă, omul trăiește în acest uriaș patrimoniu pe care el însuși și l-a creat și pe care îl dezvoltă în fiecare zi – valorile –, dar este obligat să acționeze și să reacționeze, în funcție nu de valori, ci de interese. Valorile pot constitui doar seturile de suporturi și de principii, care-i dau omului identitate, securitate, moralitate și

certitudine. La origina procesualității acestei dinamici, se află, însă, totdeauna, interesul.

Valoarea poate fi definită ca monadă a culturii și civilizației, întrucât ea este un efect durabil, confirmat de timp și evaluat de om și de societate ca esență a unei realități, golită de lucrurile și caracteristicile ei trecătoare. Valoarea este ceea ce rămâne după ce totul a trecut, este grăuntele de diamant extras din tonele de steril, este ceea ce strălucește și durează dincolo de avalanșe și furtuni. Valoarea este piatra de temelie a culturii, iar cultura este nucleul greu al civilizației. Valorile sunt, în edificiul culturii și civilizației, precum cărămizile într-un templu. Ele se assemblează în mari sisteme de valori, iar pe aceste sisteme se constituie temelia lumii, durata și durabilitatea ei. Valorile nu sunt conflictuale, pentru că sunt esențe, pentru că sunt pure, pentru că sunt efecte trecute prin șlefuirile vremurilor, ale cunoașterii și ale adevărului universal, ale adevărului absolut. Valorile sunt Dumnezeiești, pentru că reprezintă bobul pur de rouă al efectului acțiunii umane, adică ce au mai bun și mai frumos oamenii, și propria lor sinteză a rezultatului acțiunii calificate, laborioase, geniale. Valorile nu generează acțiunea, nu se constituie în mobiluri ale acțiunii, întrucât ele sunt ultimul efect sintetic al acțiunii, esența ei, aurul ei. Valorile nu fac războaie și nu îndeamnă la conflict și la acțiune. Ele nu sunt decât verigi sau zale prețioase în înlănțuirea de aur a lumii, în durata și universalitatea ei.

Ceea ce nu fac valorile, fac *interesele*, cele care proiectează voința omului în viitor. Interesul este mobilul și motivul acțiunii; el este cel care construiește un orizont de așteptare, o cale, un scop, un obiectiv, un *modus vivendi* și un *modus cognoscendi*. Evident, nu o face pe un loc gol, ci pe un loc acoperit cu edificii, cu realități și realizări, cu sisteme de valori care jalonează timpul, spațiul, principiile, morala, gândul și viața. Interesul este conflictual, pentru că este dinamic și complex, pentru că este proiect în viitor, pentru că implică, deopotrivă, o negare și o afirmare, o distrugere și o creație, adică o devenire, o transformare, pentru că este creație, pentru că este orizont de așteptare.

Omul acționează totdeauna din interes, iar interesul va fi totdeauna, atâta vreme cât va exista viață umană pe pământ, mobilul acțiunii, motorul ei de neoprit. Nu valorile îl îndeamnă pe om să construiască rachete și nave spațiale pentru a ajunge pe Marte, ci dorința lui de a cunoaște, interesul lui de a descoperi noi orizonturi ale propriei sale existențe, desigur, pentru a-și ameliora această existență, pentru a înțelege Universul, pentru a câștiga și a adăuga un plus de securitate și de bunăstare la condiția sa. Nu valorile îl îndeamnă pe om să declanșeze un conflict sau un război, ci interesul lui de a debloca o situație strategică în favoarea lui, a comunității sale și a mediului său de viață. Nu valorile lumii determină schimbarea și transformarea

continuă a ordinii lumii, ci interesele marilor sale entități și orizonturile de așteptare edificate pe baza acestor interese.

Valorile, de îndată ce s-au produs, se assemblează automat în sisteme de valori, se integrează automat în aceste sisteme, generând o nouă fațetă a construcției, o nouă configurație, o nouă spirală, o nouă ascensiune realizată și fixată pentru eternitate sau pentru o mare durată. Valorile își află singure locul, pentru că, fiind unice și irepetabile, și locurile lor sunt unice, necesare și irepetabile. Fiecare valoare își are locul ei. Nu va exista niciodată o situație în care mai multe valori să se bată pe un loc. Totdeauna, valorile, de îndată ce vor atinge acest statut, vor avea locul lor în integralitatea și complementaritatea lumii, în unitatea și indestructibilitatea ei. Valorile își au și ele viața lor, durata Unele sunt tot atât de longevive precum comunitatea căreia îi aparțin și pe care o definesc, avându-și viața lor, durata lor și „ADN”-ul lor, altele se degradează în timp. Vor urma însă altele care își au locul și rațiunea lor...

Am putea, desigur, să vorbim de o ordine a lumii bazată pe sistemele ei de valori, în sensul construcției obiective a edificiului piramidal al unității și identității lumii, însă, știm foarte bine că politicile și strategiile care se ocupă, din toate timpurile, de noua ordine a lumii nu au în vedere consemnarea unei realități realizată prin legea de compoziție a sistemelor, a temelior acestora sau a construcțiilor piramidale durabile, ci doar construcția voluntară, bazată pe un proiect, cu scopuri și obiective fixate printr-o planificare strategică de mare anvergură.

Noua ordine a lumii – de care se vorbește de atâta vreme și atât de mult – este, în primul rând, un proiect politic, mai ales al marilor puteri, și nu doar un efect al unei evoluții obiective. De aici nu rezultă că un astfel de proiect nu ține seama de sistemele de valori și de evoluția obiectivă a lumii. Rezultă doar că nu valorile determină acest proiect, ci interesele, cele care configurează, de altfel, și voința de a construi și realiza un astfel de proiect. Este adevărat, omul, fiind o ființă conștientă de sine și de mediul în care trăiește, dorește să transforme acest mediu potrivit dorințelor și intereselor sale și nu să accepte ca natura să rezolve această problemă în locul său. La urma urmei, societatea omenească nu este o societate a efectului natural obiectiv, ci una a cunoașterii, deci a efectului natural obiectiv cognoscibil, previzibil și modelabil, supus voinței subiective, adică modificat, transformat, reconfigurat, deci, subiectiv.

Ce înseamnă însă voință subiectivă (desigur, voința este totdeauna subiectivă) la nivelul omenirii, ca societate a cunoașterii? A efectuat oare cineva vreodată un referendum planetar pentru a configura această voință colectivă prin sinteza voințelor individuale? Este oare posibil așa ceva? Greu de răspuns. Probabil că nu. Oamenii sunt mult prea diferiți pentru a accepta o dimensiune universală, neclară și confuză, a propriei lor existențe

individuale, pe care fiecare o înțelege altfel, adică altfel decât alt om, aflat pe un alt meridian, în funcție nu doar de valorile sale, ci, mai ales, în funcție de interesele, temerile, angoasele și speranțele sale. Altfel, dar nu prea departe de ceea ce înseamnă a fi om. Tot ceea ce se știe – în măsura în care chiar se știe – este că omul individual se află încă foarte departe, mult prea departe de dimensiunea globală sau universală a propriei sale existențe și mult prea aproape de nevoile sale de zi cu zi, pentru putea înțelege pe deplin suporturile unei construcții, poate necesare, dar care va rămâne mereu fără identitate pentru el.

Nu omul de rând, omul de linie, este cel care configurează noua ordine a lumii, ci omul ieșit din rând, omul suit pe o platformă, omul care își asumă un drept sau o responsabilitate, nu de dragul valorilor universale ale lumii, ci sub presiunea intereselor sale sau ale grupului din care face parte.

Comentatorii sau observatorii conceptului și realităților noii ordini mondiale pot privi această problematică dintr-o perspectivă istorică, geopolitică și geostrategică, sociologică sau psihologică, științifică sau doar a simțului comun. Globalizarea și evoluția complicată a lumii generează foarte multe întrebări care nu au încă răspunsuri, iar cercetarea științifică nu a ajuns încă la capacitatea de a prevedea cu exactitate dinamica lumii și ordinea ei intempestivă, aleatoare sau rezultată efectiv din combinarea realităților și tendințelor, sub presiunea variabilă și greu identificabilă și cuantificabilă a determinărilor. Numeroasele institute de cercetare științifică, academiile, universitățile, structurile de analiză și prognoză de tot felul pot formula ipoteze, studii, chiar avertismente, pot realiza scenarii, pot efectua demonstrații pentru a aduce argumente pro sau contra, pot expertiza fel de fel de decizii politice în acest amplu demers de cunoaștere și chiar de acțiune a coordonatelor ordinii mondiale, pot constitui modele matematice sau de altă natură ale acesteia, dar nu pot realiza absolut nimic din ceea ce presupune o astfel de arhitectură a noii ordini mondiale și a coordonatelor pe care ar putea fi ea construită și constituită efectiv fără aportul complet și, adesea, exclusiv al decidentului politic.

Din păcate, arhitecții noii ordini mondiale – indiferent cum s-ar numi aceasta – nu sunt nici savanți, nici oameni de știință, nici acele mari comunități academice care ar fi îndreptățite să aibă un punct de vedere, ci doar oameni politici, adesea incuți sau foarte mărunți din punct de vedere intelectual și, mai ales, moral, aflați în diferite funcții importante – de regulă, șefi de state, prim-miniștri, parlamentari, finanțiști uriași, șefi ai unor organizații transfrontaliere cu impact global, reprezentanți mai mult sau mai puțin din umbră ai sionismului, ai masoneriei și încă vreo câțiva, de prin alte grupuri iluminate sau oculte etc. –, care se gândesc la binele omenirii, de regulă, prin ocheanul binelui lor sau al arealului lor, al avantajelor pe care le poate aduce un concept sau altul, al centrelor vitale care pot fi cucerite sau

anihilate, al accesului la piețe și resurse, al puterii politice, financiare, economice și militare, al dominanței informaționale și strategice, al modelării lumii în sensul dorit de ei, al Puterii și al Banului. Unii dintre acești foarte mari arhitecți politici sau de altă natură, dar mai ales politici, chiar cred că sunt sau pot fi demiurgii lumii, alții sunt doar foarte realiști, își cunosc bine limitele, locul și rolul, și nu vor altceva decât vrea toată lumea: putere, influență, dominanță, bani.

Așadar, arhitecții noii ordini mondiale (vizibili sau nu, unii foarte vocali, alții doar tăcuți și bine ascunși) nu sunt nici pe departe unitari, nici îndreptățiți, nici mandatați de cineva, nici „autorizați”, ci doar interesați.

În toate filosofii și configurările unei astfel de ordini, se află două tipuri de determinări, unele obiective, celelalte subiective. Cele obiective sunt, de regulă, folosite ca pretext, iar cele subiective sunt definite ca funcții sau efecte de context. Binele omenirii a devenit un fel de scop planetar, pe care adepții noii ordini încearcă să-l definească fie pe un suport pe care-l denumesc democratic și prosper, în care sunt promovate economia de piață, spiritul liberal partajat cu cel conservator, drepturile omului și înlăturarea dictaturii de orice fel (ca și cum impunerea democrației n-ar fi tot o formă de dictatură), fie pe un suport religios, în care necredincioșii ar trebui pedepsiți, excomunicați, arși pe rug sau jupuiți de vii.

Efectele primei perspective sunt consonante cu efectele celei de a doua și se exprimă în recrudescența conflictualității lumii, în reconfigurarea centrelor de putere, care sunt cam aceleași de milenii, în adâncirea faliilor strategice, în creșterea anomiei sociale în aproape toate țările lumii, în amplificarea rețelilor traficante, a fenomenului terorist, în adâncirea decalajelor dintre țările bogate și țările sărace, în zecile de milioane de oameni care mor anual pe glob de foame sau datorită bolilor de malnutriție, în recrudescența violențelor, în butoiul cu pulbere care stă gata să explodeze în Orientul Mijlociu, în uriașa criză financiară care se poate finaliza, ca și cea din 1929-1939, cu un război mondial pustiitor și în atâtea alte situații conflictuale grave și paradoxale care nu produc nici pe departe vreo ordine, ci o cumplită și periculoasă dezordine.

2. Certitudini cu geometrie incertă

De ce dorește Israelul cu atâta ardoare să lovească instalațiile nucleare ale Iranului, așa cum a făcut-o, în 1981, cu reactorul francez Osiriak, în Irak, la sud de Bagdad, fără să fi mișcat cineva vreun deget, ca și cum lumii întregi, inclusiv Franței, cea care a efectuat lucrările și care, de fapt, construise reactorul respectiv, ar fi „delegat” nu i-ar fi păsat? A autorizat, oare, ONU avioanele F-16 israeliene să facă treaba asta? Desigur că nu. Atunci de ce i s-a permis Israelului să lovească o instalație nucleară

din Irak, fără acordul ONU, fără declarație de război, fără urmări în planul relațiilor internaționale? De ce s-a permis ca India, Pakistanul și Israelul să se doteze cu arme nucleare și altora nu? Simplul fapt că unii au semnat tratatul de neproliferare, iar alții nu, nu poate constitui, în condițiile în care vorbim de suveranitate, egalitate, respect și independență, un criteriu moral și legitim de departajare.

Ar trebui, potrivit dreptului internațional, să nu avem mai multe categorii de state, ci doar state suverane care s-au obligat să respecte dreptul internațional și legile de conviețuire pe această planetă. Dar, în realitate, avem mai multe categorii de state. Statele nucleare nu vor putea fi niciodată pe picior de egalitate, în ceea ce privește garanțiile de securitate și adevărul conflictualității lumii, cu statele care nu dețin astfel de arme. Totdeauna statele nucleare vor exercita presiuni disuasive asupra celorlalte și niciodată nu va fi invers, decât prin mijloace asimetrice. În lume, există dintotdeauna disimetrie, ceea ce, în planul securității și apărării, înseamnă disproporționalitate, iar simetria nu este decât relativă și conceptuală, pe niveluri putere. Disimetria proliferează dominanța strategică a celui foarte puternic, războiul non-contact și dictatura forței. Din disimetrie se iese prin asimetrie, adică prin exploatarea vulnerabilităților celuilalt, evadând însă din legi și din principii și revenind la o sintagmă demult condamnată de legile civilizației: *scopul scuza mijloacele*. Asimetrie poate să însemne teroare, minciună, lovire sub centură, dezinformare, atacul populației civile, înfometare, gherilă, insurgență și contra-insurgență, diversiune, criminalitate transfrontalieră, pervertire a valorilor, adică distrugere, folosire a mijloacelor artizanale de distrugere sau a unor componente chimice, biologice, radiologice și nucleare pentru a produce pierderi uriașe celuilalt etc. etc. Este însă greu de presupus că asimetria (adică neacceptarea supușeniei și a dominanței și lovirea celuilalt cu tot ce poți, dar și reacția disproporționată sau tot asimetrică a celuilalt) va putea anihila vreodată disproporționalitatea, supremația armei nucleare sau uriașele decalaje economice dintre lumea tot mai bogată și lumea tot mai săracă. Cu alte cuvinte, dreptul internațional nu este foarte drept, de vreme ce unii au voie iar alții nu la sistemele de arme performante, în speță la armele de distrugere în masă.

Care ar fi, totuși, noua posibilă ordine a lumii? Țări nucleare și țări nenucleare? Țări puternice și țări slabe? Țări foarte bogate și țări aduse în sapă de lemn? Țări foarte bine guvernate și țări foarte prost guvernate? Țări importante și țări mai puțin importante? Țări democratice și țări nedemocratice? Țări care se constituie în centre de putere și țări în afara acestor centre, adică țări periferice? Cine stabilește ierarhiile și categoriile și pe ce criterii? Desigur, se va spune că organizațiile și organisme internaționale care, așa cum bine se știe, nu sunt superioare statelor, nu sunt șefii statelor, ci instrumente create de state pentru a facilita și armoniza

relațiile dintre ele. E drept, Consiliul de Securitate al ONU stabilește (a se citi: dictează) o acțiune sau alta, un tip de comportament sau altul, în limitele competențelor pe care i le-au fixat statele membre ale ONU și în cele ale dreptului internațional.

Este drept că se vorbește de multă vreme de o guvernare mondială, dar asta ar însemna desființarea statelor sau federalizarea lumii, or, deocamdată, așa ceva nu s-a legitimat în nici un fel. Probabil că, în viitor, așa va fi, dar de la cruda realitate în care peste 40 de milioane de oameni mor în fiecare an de foame și de malnutriție, în timp ce câteva milioane nu mai știu ce să facă cu banii, cu iahturile și cu averile personale nesfârșite și nefolositoare, este o distanță uriașă. O astfel de ordine nu poate fi, totuși, desființată decât printr-un egalitarism utopic de tipul celui comunist care, tocmai a fost redus la tăcere, fiind considerat dictatorial, periculos și drept amenințare gravă pentru incomensurabila democrație a lumii partajată în state, în bogați și săraci, în sedentari și migratori, în credincioși și necredincioși, în savanți, oameni obișnuiți și debili mintali, în bătrâni, maturi, tineri și copii, în bărbați și femei, în patroni și lucrători, în profesori și elevi, în noi și ceilalți, în unii și alții, reuniți sau separați prin valori, interese, pasiuni și indiferențe...

Președintele George Bush și alții ca el și cu el s-au încăpățânat să transforme Orientul Mijlociu în Marele Orient Mijlociu Democratic și Prosper, dar unele dintre țările acestui Orient foarte bogat în cel mai ieftin petrol din lume nu doresc neapărat acest lucru. Nu doresc însă nici să fie așa cum este el acum, de vreme ce primăvara arabă i-a alungat de la cârma unor țări pe niște conducători matusalemici, l-a omorât pe asimetricul Ghadafi, a declanșat un război în Siria, iar Isrealul așteaptă, cu motoarele avioanelor pornite, permisiunea de decolare pentru a ataca Iranul. Din palestineni nu a mai rămas aproape nimic, fragmentarea, partajarea și izolarea acestei populații care își vrea țara ei înapoi este aproape gata. Dincolo de frontierele Israelului, Hezbollahul adună sute sau poate mii de aruncătoare de proiectile reactive – de rachete le zic unii – și mijloace antitanc, cu care, speră, probabil, să producă un adevărat dezastru Tsahalului. Unii analiști cunoscători în ale armamentelor, politicilor și strategiilor subtile de confruntare asimetrică vorbesc de o armată ascunsă a Iranului, adică de sute, mii sau zeci de mii de oameni, împrăștiați prin toate țările posibil inamice, care, la un semn, vor declanșa arma biologică, adică vor slobozi niște viruși care vor distruge cel puțin un miliard de oameni. Nu știu de ce ar face-o. Pentru că, oricum, musulmanii, în lupta lor cu civilizația occidentală, în măsura în care există cu adevărat o astfel de luptă, au o armă mult mai teribilă decât cea nucleară: *arma demografică*. Spre exemplu, în lumea musulmană din Europa, se nasc cam opt copii per familie, ceea ce înseamnă explozie demografică și o uriașă presiune geopolitică asupra spațiului european, unde numărul copiilor per familie este doar de 1,5, ceea ce

înseamnă creștere negativă (deci pericol de dispariție în câteva sute de ani), dacă ne gândim la tipul de calcul pe care îl făcea Conea. El utilizează un termen – *druckquotient*, care aparține lui Alexandru Supan, și este folosit pentru a evalua presiunea la care este supus un stat din partea vecinilor săi. Pentru că, așa cum sublinia Kjellen, orice stat trebuie să se considere, într-o anumită formă, asediat. Formula *druckquotient*-ului este una foarte simplă. *Druckquotient*-ul se obține prin însumarea populațiilor țărilor vecine și împărțirea acestei sume la numărul locuitorilor statului propriu.

$$Dk = \frac{P_{v1} + P_{v2} + \dots + P_{vn}}{P_p} = \frac{\sum_1^n P_v}{P_p},$$

unde Dk reprezintă *Druckquotient*-ul, $P_{v1} \dots P_{vn}$, populațiile țărilor vecine, iar P_p populația proprie. În acea vreme, *druckquotient*-ul calculat de Supan era, pentru Olanda, de 11,7, pentru Belgia, de 14,7, pentru România, de 30,8 și, pentru Elveția, de 50,9.

Putem face acest calcul și azi, pe cel puțin două paliere – cel exterior, care cuprinde populațiile în creștere sau descreștere ale țărilor vecine (vecinătatea mai mult sau mai puțin liniștită de care vorbește Uniunea Europeană) și cel interior, compus din emigranți și cetățeni de alte etnii și alte religii care s-au stabilit definitiv în interiorul Uniunii Europene și al fiecărei țări din Uniune. Folosind acest calcul, putem evalua uriașa presiune demografică exercitată în special de lumea musulmană asupra continentului european.

$$Dk = \frac{P_{i1} + P_{i2} + \dots + P_{in}}{P_p} = \frac{\sum_1^n P_i}{P_p},$$

unde i_n reprezintă populația străină (în speță, musulmană) din interiorul Uniunii Europene sau al fiecărei țări.

Însumarea celor două tipuri de presiuni dau presiunea reală cu care se confruntă și se va confrunta Uniunea Europeană în prezent și în viitor

De aici nu rezultă că agitarea Orientului Mijlociu și a Orientului Apropiat face parte din strategia indirectă a Europei sau a unor țări din Europa pentru a reduce această presiune. Rezultă doar că problemele care se cer soluționate sunt mult mai complicate decât dorințele unor șefi de state de a organiza lumea cum vor ei sau cum cred ei că ar fi mai bine.

Druckquotient-ul, folosit cu foarte mult atenție, poate releva o situație posibilă privind adevăratele presiuni demografice care vor contribui, probabil la schimbarea lumii. Desigur, civilizația occidentală – una dintre

cele mai performante de pe planetă – are suficiente resurse pentru a-și soluționa problemele cu care se confruntă, dar ele nu pot fi rezolvate decât dacă se ține seama de toate valorile și de toate interesele acestei lumi, de toate presiunile, de toate pericolele și amenințările.

Noi suntem de părere că nu noua ordine a lumii contează, ci modul în care sunt soluționate problemele resurselor, ale piețelor, ale populațiilor, ale mediului și cele ale modului de viață al oamenilor. Există un uriaș conflict între mondializarea informației, economiei, infrastructurii și chiar a modului de viață al oamenilor (care devine din ce în ce mai dependent de informație și de rețea, de imagine, de resurse și de piețe), modul în care funcționează finanțele, care devin, deopotrivă, dominante, dictatoriale (pe ele nu le controlează nimeni) și perturbatoare și realitatea unui sistem internațional bazat pe state suverane.

Din păcate, se pare că, prin noile politici financiare restrictive și perturbatoare, ne întoarcem la ceea ce Kjellen numea stare de asediu. Desigur, pare impropriu să vorbim, astăzi, în epoca rețelei și a Internetului, a deschiderii totale spre informație, comunicare și spre alte orizonturi ale lumii, de o stare de asediarea a unui stat de către alte state, dar modul în care funcționează sistemul financiar generator de crize (datorită, în primul rând, componentei sale speculative), precum și uriașele decalaje între interesele unora dintre marile puteri sau ale altor state-pivot sau privilegiate sugerează o astfel de asociație. Spre exemplu, atunci când un stat nu face ce zic unele dintre celelalte state sau ce hotărăște un anumit forum sau ce o fi, asupra statului respectiv se exercită presiuni economice și financiare, se instituie un embargo și chiar se intervine în forță. Poate că astfel de măsuri sunt justificate din anumite puncte de vedere. Dar un stat nu este o entitate golită de conținut, o piesă pe o tablă de șah, ci o țară în care trăiesc milioane de oameni, în care există viață, idealuri, cunoaștere, o istorie, o cultură, un patrimoniu, vocație, valori, interese, orizonturi de așteptare, temeri și speranțe... Măsurile punitive sunt, ca și odinioară, suportate de populație, de fiecare om în parte, adică de această primă și ultimă entitate supremă, unică și indivizibilă, a civilizației umane, care este omul fizic, omul care trăiește – cât trăiește –, muncește, învață, speră.

În ce măsură folosește noua ordine a lumii, indiferent cum ar fi ea denumită sau configurată, acestui om – care ar trebui să fie, dacă nu măsura tuturor lucrurilor, atunci măcar decidentul principal al propriului său mod de viață –, rămâne de văzut. Depinde în ce tabără se află acest om. Și pentru că orice ordine creează și dependențe, atunci, el, omul, va migra spre acele locuri mai sigure, care-l feresc de uragane și avalanșe, de inundații și revărsări, de efecte ale efectelor conflictualității endogene a acestei lumi, în esența ei schimbătoare și nesigură.

Din punctul de vedere al noului realism geopolitic, presiunile de care vorbea Kjellen se continuă. Unele dintre ele iau forma migrației uriașe, a interesului energetic, altele se mențin în termenii unor competiții sau ai unor concurențe pentru resurse, piețe, putere și influență sau pur și simplu pentru obținerea unor avantaje, inclusiv a avantajului de a te stabili unde dorești pe planeta Pământ sau în Univers, dar și acela de a-ți putea păstra țara, cultura, istoria, bucuria și demnitatea.

Unii vor spune că așa a fost lumea făcută, unele state fiind extrem de puternice, din toate punctele de vedere, iar altele fiind extrem de slabe. Vinovați n-ar fi, zic acești unii sau alții, liderii lumii – dacă se poate vorbi de așa ceva, atunci când avem de-a face cu state suverane –, ci conducătorii statelor sărace, popoarele care nu au cultura necesară, sunt leneșe și nu înțeleg principiile democrației și ale economiei de piață, guvernarile proaste și, poate, neșansa. *Cine și de ce are dreptul să pună etichete pe fruntea popoarelor? Pe ce bază?...*

Desigur, și unii și alții au dreptate. Într-adevăr, așa este lumea făcută. Pentru că avem de-a face cu o lume inegală, conflictuală și confuză, o parte a ei fiind în permanență agresată și adusă în sapă de lemn, iar o alta aflată mereu în ofensivă, cap de afiș, avangardă, beneficiară autoritară a piețelor, resurselor, tehnologiilor, finanțelor și creierelor. Într-adevăr, există o lume îmbuibată, de regulă, fără frontiere, și o lume înfometată, de regulă închisă în bantustane de tot felul, condamnată la noi forme de sclavie, folosită ca masă de manevră, ca mână de lucru ieftină sau uitată pur și simplu pe străzile și pe maidanele lumii. *De ce este așa? Se poate ieși oare vreodată din această ordine dezordonată, din această stare de inegalitate cumplită, din această stare de insecuritate și de disproporționalitate dramatică? Și, la urma urmei, de ce ar fi necesar acest lucru? Cui ia-r folosi?*

Există, de când lumea, dictatori și state dictatoriale, traficanți și rețele ale traficantilor, cercuri de interese fără limite și fără frontiere, state prospere și state eșuate, miliardari și muritori de foame, teroriști și state teroriste, atitudini imperiale și atitudini înrobitoare, presiuni financiare imense și efecte ale dezechilibrelor financiare imense, bunăstare și crize, savanți și analfabeți, nomazi și sedentari, frontiere și falii, certitudini și angoase.

Poate oare, vreodată, să schimbe cineva această realitate ancestrală a lumii? Cum?

În loc de concluzie

Și în mileniul al III-lea, sub oblăduirea neputincioasă a ONU, lumea este tot așa, cum a fost mereu, de când se știe: egală și inegală, disproporționată și asimetrică, unitară și diversificată, sedentară și migratoare, împăciuitoare sau furioasă, liniștiră sau revoltată, tristă,

bucuroasă, îndurerată, nobilă, păcătoasă, săracă sau bogată, dreaptă sau nedreaptă, cu avangarda în cosmos și cu ariergarda în epoca de piatră, cenușie sau frumos colorată, dar, în esența ei, minunată. Obsesia unora de a o supune neapărat matricei de ordine pe care o doresc ei, de a o pune la colț, în genunchi pe coji de nucă sau în carapace lustruite cu idealuri și sloganuri de tot felul ar putea, mai degrabă, s-o distruge.

CUNOAȘTEREA NOULUI RĂZBOI

Trăim într-o lume care se așează și se reasează mereu, în fiecare zi, pe fundamente vechi de când lumea, dar și pe fundamente foarte noi, abia însăilate, unele mult prea rigide, altele mult prea fluide, precum și pe orizonturi mult prea încolțurate ieșite, adesea mult prea mult din filozofia formei și chiar din luciditate. Este o lume care se dezvoltă într-un ritm infernal și se scufundă într-un infern magnific. Infernalul constă în dramatismul mișcării care ucide esențialul, iar magnificul în florile care cresc printre ruine și pe morminte. Orizonturile sunt, uneori, limpezi, iar limpezimile, de cele mai multe ori, nu au niciun fel de orizont. Sunt limpezimi-fractali, care evoluează în forme imprevizibile, interferări de transparențe ciudate și de opacități năucitoare. Dincolo de ele, se află marginaliile nelimpezimilor clare, ele însele extrase dintr-un haos în care nu există margini. Oamenii cred, totuși, în propria lor devenire și trăiesc cu sentimentul confuz că, undeva, cândva, vor ajunge acolo unde au plecat, că, după orice noapte, vine o nouă zi, că, după ploaie, poate fi din nou un cer senin, cu foarte mult soare nearzător. Dar, indiferent de vreme, își vor continua drumul. Evident, dacă, între timp, nu vor fi uitat încotro au plecat. Sau dacă nu vor fi siliți să uite ceea ce, în mod normal, ar fi de neuitat.

1. Margini și mărginiri

Totuși, ne place să credem că știm destul de clar cam pe unde am putea să ajungem noi, toți deopotrivă, dar fiecare în legea lui, într-un final, previzibil, în cadrul sistemului extrem de mărginit în care trăim. Pentru că noi, oamenii, nu trăim niciodată dincolo de marginile și mărginirile arealului din care facem parte, ci doar în sistemul lui de referință, pe care nu îndrăznim nici să-l negăm cu vehemență, nici să-l acceptăm cu nonșalanță. Chiar dacă zburăm în Cosmos și gândim infinitul, viața noastră rămâne legată, în timp real, de gravitație, în vreme ce gândul caută, paradoxal, marginile infinitului, adesea, fără să se detașeze prea mult de lucrurile mărunte ale experienței, ale vieții de zi cu zi, ale cunoașterii comune și ale intuiției sensibile. Sunt prea puțini cei care înțeleg limbajele formale, deși toți beneficiem, aproape în fiecare clipă, de efectele lor. Omul primește mai mult decât dă și beneficiază mai mult decât are. De unde acest surplus? Probabil că din uriașul efect sinergic al cunoașterii cunoașterii, adică al epistemologiei. Condiția noastră este aceea a determinării nedeterminării determinate, iar acest lucru ne împinge într-o antinomie pe care o acceptăm

ca pe un dat, ca pe o axiomă, dar nu în totalitate, ci doar în părțile care ne convin. Tot acest proces complicat este, de la un capăt la altul, contradictoriu și chiar conflictual, omul – cel foarte mulțumit-nemulțumit de sine și cam totdeauna nemulțumit de ceilalți – fiind, totuși, într-un continuu conflict chiar cu sine însuși. În momentul când încetează acest conflict, omul dispare, iese din viață.

Între aceste determinări ale nedeterminărilor determinate se situează și *războiul*, acest tăvălug infernal care înspăimântă și, paradoxal – tot paradoxal! – înnobilează lumea. Deși a fost definit ca instrument al politicii, războiul poate fi redefinit, credem noi, în termeni mai puțin politici, ca un act de onoare al politicii, poate singurul, în care sângele spală covorul murdar, mârșăvia și perversitatea, iar onoarea bătăliei învinge lașitatea uneltirii. Războiul nu este, totuși, unic făcător de soluții, ci doar un mod prin care oamenii ies din lașitate și ajung, lucizi, în acest ring unde, cei care au rămas încă oameni de onoare se confruntă, cu armele vieții și ale morții. Nu neapărat și numai în folosul lor, ci pentru mai-binele celorlalți. Războiul nu este un spectacol sângeros, în genul luptelor de gladiatori, pentru a satisface trebuințele violente ale unor spectatori descreierați, chiar dacă mulți dintre cei care au trimis armatele pe câmpurile de bătaie nu au fost prea departe de acest eufemism. Războiul rămâne marele act de curaj al unei nații, în confruntarea cu unul sau mai mulți adversari care-i stau în cale sau care n-au loc de ea și, de aceea, îi atacă hotarele. Războiul cel adevărat rămâne, credem noi, de competența țărilor și a națiunilor. Noul război – așa cum pare să fie el în viitor – iese din ce în ce mai mult din această competență. Hotarele de azi pot fi atacate, ce-i drept, și altfel, prin mijloace mult mai subtile și mai eficiente, cum ar fi, spre exemplu, cele financiare. Câteva bănci, împreună cu cei care se află în spatele lor, pot aduce în sapă de lemn și cea mai puternică țară din lume, fără ca aceasta să se poată apăra în vreun fel, de una singură, de un astfel de atac. Sau dacă o face, va păți ce a pățit România după ce și-a achitat datoria externă și a hotărât să nu se mai împrumute cu dobânzi exorbitante la niciuna dintre acele bănci care, între timp, au devenit cămătarii oficialii ai unei lumii din ce în ce mai străine. Pentru că, în momentul de față, finanțele gestionează lumea, nu lumea finanțele.

Ultima creastă a războiului, fie el de apărare, de apărare activă sau de apărare prin atac preventiv sau preemptiv (de preîntâmpinare), ca să nu-i spunem de agresiune, o reprezintă soluția militară, adică războiul dus cu armele de foc. Două astfel de teribile războaie mondiale duse cu cele mai moderne arme de foc ale momentului au zguduit lumea, iar un al treilea – cel rece – a aruncat-o într-o beligeranță asimetrică din care este foarte greu de spus sau de presupus cum se va ieși, dacă se va mai putea ieși vreodată, înainte de finalul finalului. Unele mici părți din uriașele arsenale clasice și

nucleare, convenționale și neconvenționale, cunoscute sau necunoscute, acumulate de omenire sunt distruse numai și numai în măsura în care sunt înlocuite cu altele noi, de sute de ori mai perfecționate și mai performante. Ideea că lumea se va dezarma vreodată, înainte de a pieri, este o iluzie, este o utopie. Niciodată, nici o țară respectabilă din lume – și toate țările acestei lumi sunt și trebuie să fie respectate și respectabile – nu a renunțat vreodată, de bună voie și nesilită de nimeni, la vreuna din armele sale, decât atunci când a fost învinsă într-un război și obligată să-și reducă armele și armatele sau atunci când a reușit să înlocuiască armele vechi, uzate, cu unele noi, mai performante. Și, probabil, așa va fi mereu, întrucât raporturile între state nu sunt numai de colaborare, respect și încredere reciprocă deplină, ci și de altă natură, adică bazate pe putere și influență. Desigur, noțiunea de putere trebuie înțeleasă în toate coordonatele sale, de la cele de potențial financiar (cel care face, astăzi, jocurile politice și strategice ale lumii), de potențial economic, social, informațional și militar, la cele de inteligență creatoare și efecte civilizaționale ale unor sisteme de valori acumulate în mii de ani. Dar componenta militară nu va lipsi niciodată din această construcție a puterii, întrucât este miezul ei dur, miezul ei de oțel, adică acel proiectil-săgeată din uraniu sărăcit menit să străpungă orice blindaj. Iar când noul blindaj va rezista acestuia, se va inventa un alt proiectil care să-l străpungă și pe acesta. Competiția aceasta nu se va opri, probabil, niciodată. Pentru că așa este lumea făcută.

Desigur, unii dintre pacifiștii acestei planete vor spune, probabil, că războiul este un act primitiv, barbar și murdar, alții, îndeosebi politicieni oportuniști, se vor revolta sau vor zâmbi superior în colțul buzelor, când vor vedea kaki în fața ochilor, îi vor disprețui și îi vor ataca pe militari prin tot arsenalul lor de mârșavii de tot felul, dar spusele și făcăturile lor nu vor însemna nimic nici pentru omenire, nici pentru fenomenul război, întrucât războiul nu are nevoie nici de etichetările lor, nici de elogiile fanilor violenței gratuite. Ei, acești părelnici de toate felurile, nu vor schimba, probabil, mai nimic, din fierberile lumii, pentru că ideile și părerile lor nu au acoperire în realitate, pentru că nu exprimă decât o emoție aproape viscerală, în fața unei grozăvii echivalentă cu ciocnirea a două planete, cu erupția unui uriaș vulcan sau cu un tsunami de tipul celui din 15 martie 2011, care a măturat peste 200 de kilometri din coasta japoneză.

Războiul este un fenomen tragic al lumii, iar lumea este, într-un fel, un multiplu de evenimente care-l generează și-l reproduc din generație în generație. De aceea, războiul ține pasul cu filozofia și ideologia lumii, cu psihologia oamenilor și tehnologia civilizațiilor, cu informația, cu gândirea, cu procesul cunoașterii, dar nu se abate de la esența lui. Mai mult, anumite componente ale războiului se situează în avangarda strategică a științei și tehnologiei, generează progres și chiar echilibru strategic, într-o lume care

produce, în primul rând, dezechilibre. Să nu uităm că multe dintre descoperirile cercetării științifice din domeniul militar – Internet, GPS etc. – au devenit, azi, bunuri comune pentru întreaga omenire, dar și un mod facil de a o controla.

Prin aceste cuvinte, nu preamărim zeul Război și nu ne situăm în nici un fel în slujba generării lui. De altfel, el nu are nevoie de preamăriri sau de etichete, întrucât face parte din dialectica esenței conflictuale a societății omenești, din viața ei, din fierberea ei interioară, din dramatismul ei ancestral. Ceea ce vedem noi – orașe înfloritoare, infrastructuri minunate, mașini de lux, avioane care spulberă distanțele, tehnologii din ce în ce mai sofisticate care justifică munca, hărnicia și chiar lenea și înnobilează inteligența creatoare, oameni fericiți sau care, uneori, sunt fericiți – nu este decât un efect de suprafață. IT și înalta tehnologie îl îndepărtează din ce în ce mai mult pe om de natura sa inițială, dar nu-l scoate din spațiul geofizic în care el trăiește și în care are un sens. Dincolo de acest spațiu, omul nu are sens. În interiorul acestui spațiu, ele se vrea un demiurg, deși nu este decât un produs. Natura îi acceptă vocația, dar nu și-o însușește, decât în foarte mică măsură, în sensul că lasă loc (atât cât lasă) infrastructurilor de care are nevoie omul pentru a trăi așa cum vrea el, cum crede el că vrea, dar, de îndată ce omul nu se mai ocupă de acestea, în foarte scurt timp (la scara planetei, evident), natura le inundă cu vegetație, le acoperă cu nisip sau pur și simplu le transformă în elemente primare. Desigur, prin natură înțelegem și determinarea cosmică.

Toate acestea sunt raționamente banale pe care orice școlar le știe pentru că i le spune doamna învățătoare. Porumbeii, în piața mare a orașului, se bat pe cele câteva grăunțe pe care le aruncă trecătorii sau municipalitatea sau pe care le aduce vântul. Acele grăunțe sunt, pentru ei, vitale. Când vor dispărea grăunțele, vor dispărea și porumbeii. Oamenii se războiesc tot pentru un soi de grăunțe, adică pentru tot ce există și de care au nevoi vitale: hrană, apă, resurse, idei, concepte, formule, texte, țară, simboluri, convingeri sau iluzii. Chiar și cei mai puțin viguroși dintre oamenii fizici, „sobolanii de bibliotecă”, cum li se spune de câteva secole încoace studiosilor, se războiesc și ei teribil, în idei dar nu numai în idei, pentru că, la urma urmei, ei, acești oameni de carte, de bibliotecă și de laborator, acești învățați care știu totul despre nimic, au descoperit și armele de foc, și arma nucleară și armele cu laseri și armele care folosesc biotehnologiile, nanotehnologiile sau tehnologiile de amplificare a undelor și unele modalități de a folosi energia cosmică spre binele sau spre răul oamenilor.

Vrem să spunem doar că războiul face parte din viața noastră, este impregnat în ADN-un nostru, precum culoarea ochilor sau predispoziția de a învăța cuvinte și de a trăi în lumea cuvintelor, o lume teribilă, în care poți fi azi fericit și mâine nefericit, astăzi viu și mâine mort. Confruntarea de pe

scena politică românească din ultimii ani dovedește că războiul oamenilor nu are nici un fel de limite, că el poate fi sublim, precum bătălia de la Transimene, unde un batalion de vârstnici, în frunte cu Leonidas, a dat una dintre cele mai teribile dovezi de onoare, de patriotism și de demnitate cunoscute în istorie, dar și ticălos și abject, precum bătălia din ultimii ani de pe scena politică românească. Toți își doresc puterea cu orice preț, iar cei care spun că nu și-o doresc, în realitate, și-o doresc de două ori mai mult. Unii, poate, vor s-o întrebuințeze în folosul omenirii sau al oamenilor, adică al nostru, al celorlalți, alții se îmbolnăvesc rapid de cauzele și efectele ei perverse și dictatoriale și o doresc veșnic. Pentru a o folosi, pentru a se bate în piept cu aura ei sau pentru a-și face scut din efectele ei. Este vorba de puterea discreționată, care, în această lume – chiar dacă a îmbrăcat pe ici pe acolo toga democrației – trăiește și supraviețuiește la discreția celor puternici, fie ei prinți, cerșetori, masoni, bancheri, gestionari sau beneficiari ai paradisurilor fiscale, muritori de rang superior sau boschetari de rând. În aceste zile foarte murdare, se dovedește din nou că ticăloșia a depășit orice limite, iar pragul de la care omul devine fiară s-a coborât deja în stradă, în parlamente, la nivelul ADN-ului, mitocondriilor și kinestozomilor. Este un prag intrinsec, conținut în fiecare celulă și în fiecare monadă spirituală, care, pe măsură ce înnobilează ființa umană, o și degradează ireversibil.

Poporul român va avea foarte multe de făcut pentru a ieși din mizeria agresivă în care a fost aruncat în ultimii ani, fără voia lui (dar cu înconștiența lui) de niște aleși ai nației cu mentalitatea unor pungăși de drumul mare, din acest război al gunoaielor pestilențiale și al șmecherilor ajunși pe post de „generali”, într-o „armată” a clanurilor și bătaușilor umbrelor străzilor imunde, a maidanelor, catacombelor ascunse în palate, creierelor spălate și șmecheriilor alba-neagra de cartier mărginaș. Tot felul de indivizi dintre cei care nu sunt capabili să lege zece cuvinte într-o frază fără să comită un anacolut, dar și dintre cei care se consideră oameni subțiri și strigă cât îi ține gura că sunt cei mai cinstiți, cei mai curați și cei mai corecți din lume, dar au în conturi, pe numele lor sau al altora, prin fel de fel paradisuri fiscale milioane de euro sau dolari, valori imense furate din averea națiunii, spun, în văzul și auzul lumii, „Pe cuvântul meu de onoare”, într-o lume în care onoarea nu numai că nu mai are niciun preț, dar este considerată un delict impardonabil.

Unii dintre acești oameni fără caracter ajunși (cum au ajuns) în fruntea țării, unele purtătoare de rochii scumpe, cu zâmbete devenite inexpressive, de carton lucios sau de hârtie creponată, devenite (prin aroganță și lipsă de cultură) podoabe penibile în politichia românească, inși cu un tupeu incredibil, funcționari publici de un birocratism vecin cu cretinismul au murdărit și murdăresc, în fiecare zi, sufletul credul al românului de rând – elev, student, masterand, țăran, muncitor, profesor, medic, academician,

plătitor de impozite și taxe –, scos din comunism și aruncat pe drumurile noi scalvii naționale și europene. Poate că alegerile din toamnă vor curma această stare de umilință înfricoșătoare, dar este foarte puțin probabil ca răul produs în acești ani îngrozitori, de distrugere a economiei și resurselor și de îndatorare sine die a țării, să poată fie recuperată cu ușurință. Ceea ce nu au reușit să facă nici rapturile teritoriale din 1940, nici cel de-Al Doilea Război Mondial, nici Războiul Rece, nici comunismul au făcut proprii noștri guvernanți pdl-iști și udmr-iști din ultimii opt ani, dând câștig de cauză unor fantome în acest război al umbrelor dus împotriva României. Acesta nu a fost, nu este și nu poate fi un război de onoare, ci doar unul foarte murdar, de un tip pervers, dus de către cei care cred sau își închipuie că ne fac pe noi să credem că ei nu doresc altceva decât să „fericească norodul”, cum a zis cândva Eminescu, cu chipul lor arogant de sfinți de cartier, prin tăieri de salarii, prin tot felul de taxe, impozite, privatizări, afaceri profitabile pentru ei, prin învrăjbiri, prin umilirea și banalizarea gradelor militare superioare, inclusiv a celui de general, transformându-le în alvițe politice, prin jignirea profesorilor și medicilor, prin nesocotirea oamenilor de carte și prin câte altele...

Războiul de onoare unul din vremea cavalerilor medievali, dar mijloacele lui, politicile și strategiile noului război, ale celui de azi, au ieșit demult din principii și continuă o dezvoltare haotică și, deci, în foarte mare măsură, imprevizibilă a confruntării și conflictului. Războiul nostru, al onoarei, demnității, soluției tranșate prin forța armelor a fost năpădit de alte mijloace – în primul rând, financiare –, dar și de abjecțiunea politicii și este pe cale de a se transforma, din mijloc de deblocare, prin forța armelor, a unui situații strategice complicate, în mijloc pervers și, în același timp, oribil de tranșare a puterii și influenței, de proliferare a insecurității și nesiguranței, de nouă sclavizare – de data aceasta, foarte subtilă – a omului calificat, a omului care nu are altă avere importantă în afară de calificarea sa, în afară de capacitatea sa de a munci. Nu munca este, azi, prețuită, ci proprietatea, dar cei mai mulți dintre oamenii planetei trăiesc nu neapărat din proprietate, ci din munca pe care o prestează și pe care o vând la un preț mai mare sau mai mic (de foarte multe ori, cu mult sub limita celui necesar strictei supraviețuiri), băncilor, firmelor de tot felul, afaceriștilor puși pe căpătuială și chiar instituțiilor statului. De aici nu rezultă că băncile, firmele, afaceriștii și instituțiile statului ar fi neavenite și că ar trebui distruse, ci doar că unele dintre acestea îl jecmănesc pe bietul om, îl transformă în sclav, dându-i iluzia că, dacă muncește de la 08.00 la 17.00, cu o oră pauză la prânz pentru masă, este un om foarte fericit. Sigur că este fericit, de vreme ce are un loc de muncă și, în cei 50 de ani de activitate (dacă, între timp, nu este dat afară), acumulează 108.000 ore lucrate, celelalte două treimi din acest timp rămânându-i pentru somn, masă, deplasarea la și de la serviciu și, eventual,

pentru a citi o carte sau a se uita la televizor și a fi îndoctrinat cu noile sloganuri ale unei societăți care nu dă doi bani pe el, în calitatea lui de nou sclav la societății de consum, decât în măsura în care, cu banii câștigați, cumpără produse de consum, devenind, adică, un bun și fidel cumpărător.

Societatea actuală, indiferent cum s-ar numi, deși își pune pe frontispiciu conceptul de „cunoaștere”, este foarte departe de ceea ce se cheamă cunoaștere. Sau, în orice caz, cunoașterea nu este doar un efort al individului care încearcă să acceseze universalul, ci mai ales un sistem programat și extrem de agresiv al societății de consum pentru a-l determina pe individ să afle că există fel de fel de produse extraordinare – inclusiv produse culturale, adică generate pentru piață – și să le cumpere. Produsul cultural nu este echivalent cu valoarea, nu este valoare, deși unele pot atinge și acest parametru. În cultura de piață, produsul cultural este un bun degradabil, ce trebuie cumpărat și întrebuințat ca atare.

Noul război este o agresiune continuă (care, uneori, se mai numește și informare) a băncilor, firmelor, multinaționalelor, cămătarilor de tot felul și chiar a unora dintre instituțiile birocratizate excesiv ale statului împotriva omului-cumpărător, împotriva omului-plătitor de taxe și impozite, conexasă cu o altă agresiune continuă împotriva omului-cunoscător sau a omului-profesionist, pentru ca el să acumuleze acele cunoștințe și deprinderi care să-l facă util, adică producător de bunuri de consum și cumpărător fidel al acestora. Oricât de simplistă ar fi această schemă, ea funcționează perfect. Din masa oamenilor reali, se selectează masa oamenilor consumatori, din masa oamenilor consumatori se selectează masa oamenilor utili și din cea a oamenilor utili masa oamenilor performanți. Aceasta din urmă nu poate exista decât în cadrul unui echilibru care să genereze un tip de cerere pe care să se modeleze oferta. Deasupra tuturor se află sistemul financiar care face cărțile și le măsluiește cum dorește el.

Aceasta este fațeta cea mai largă și cea mai puțin vizibilă a noului război. Ne este foarte greu să știm cum se vor comporta, în continuare statele, mai ales în timpul unei crize declanșate nu întâmplător, desigur, de pe Wall Street, cu efecte dezastruoase pentru țările de la periferia lumii, adică pentru cei mai mulți dintre cei care alcătuiesc marea masă a oamenilor reali.

2. Dezechilibru, inegalitate, conflict

Societatea, așa cum este ea acum – și cum a fost din toate timpurile –, generează discrepanțe uriașe, inegalitate, polarizare și insecuritate. De fapt, starea normală a unei societăți conflictuale nu este securitatea, ci insecuritatea, adică dezechilibrul dinamic și chiar amenințarea. În acest cadru, contează foarte mult diseminarea și concentrarea puterii. A considera

că omenirea a ieșit din raporturile de putere dintre state și că organizațiile și instituțiile internaționale pot echilibra și controla aceste raporturi rămâne o iluzie sau, în orice caz, un mod foarte simplist și mult prea încrezător de a cunoaște și înțelege dinamica realității. Clasa politică a lumii nu este chiar cea mai performantă parte a societății omenești, nici cea mai responsabilă – așa cum ar trebui să fie –, ci, din păcate, partea cea mai conflictuală, cea mai coruptă și cea mai coruptibilă a omenirii, cea mai interesată în partajarea puterii și cea mai mare profitoare a puterii. Între clasa politică și restul lumii, s-a creat o prăpastie uriașă, greu de acoperit, iar absenteismul mare la alegeri și numeroasele forme de exprimare a neîncrederii populației într-un partid sau în altul, într-un lider sau în altul sunt semnale foarte serioase că lumea cere cu insistență reformarea acestei clase politice, ieșirea ei din starea în care a adus-o și o aduce zilnic lupta pentru putere și influență și din pericolul pe care îl reprezintă ea în calitate de decident unic în domeniul păcii și al războiului, al stabilității și dezvoltării durabile.

S-ar putea spune că, înapoia clasei politice a lumii, se află uriașul interes financiar, sistemul cămătăresc legal care nu ține seama de nimic altceva decât de managementul câștigului și de „organizarea” unor procese care să mențină securitatea deplină a mecanismelor puterii financiare și un nivel de insecuritate suficient de mare care să genereze profit. Când sistemul financiar al lumii se clatină, războiul armelor – această ultimă etapă a războiului lumii – este la doi pași, iar războiul armelor, odată declanșat, poate scăpa cu ușurință de sub orice control (cel puțin, pentru o anumită perioadă de timp), întrucât, așa cum au demonstrat-o ultimele conflagrații mondiale, războiul reasează echilibrele și relegitimează puterea, dar nu elimină conflictualitatea ei.

Noul război s-a globalizat, în primul rând, prin extensie și prin expansiune, iar efectele rețelei și cele ale globalității factorilor generatori de conflicte soluționabile prin război sunt atât de numeroase și de complicate, încât riscul de conflict armat foarte violent a devenit uriaș. Statele Unite au fost pe punctul de a ataca Iranul, așa cum au atacat Irakul, iar Israelul amenință și acum că va distruge, probabil, fie printr-o intervenție a aviației de tipul celei din 1981 asupra reactorului francez Osirak pe când acesta se afla abia în curs de instalare, de către francezi, la sud de Bagdad, fie printr-un atac cu rachete strategice cu încărcătură clasică, sau printr-un comando, dar se bănuiește că o astfel de acțiune n-ar putea rămâne fără urmări pentru statul evreu, întrucât Iranul, la nivel Hezbollah, dar nu numai, ar fi achiziționat o cantitate uriașă de proiectele reactive cu instalațiile aferente și, în plus, ar fi activat, în toată lumea, celulele și rețelele sale purtătoare de arme biologice. Lansarea simultană, în punctele cele mai aglomerate și în zonele de propagare imediată, a unor viruși distrugători ar putea duce la declanșarea unor epidemii îngrozitoare. În aceste condiții, folosirea armei

nucleare tactice sau chiar strategice pentru lovirea Iranului n-ar fi de nici un folos, dar ar putea genera acel război nuclear de care toată lumea se teme și care a constituit principala amenințare din vremea Războiului Rece.

3. Cauze, efecte, conexiuni

Cauzele care mențin acest risc imens nu rezidă numai în programul nuclear al Iranului, în acțiunile teroriste sau în alte acțiuni asimetrice, ci și în numeroasele probleme geopolitice și geostrategice nerezolvate sau rezolvate în mod arbitrar, în re poziționarea forțelor în vederea unei eventuale confruntări în domeniul resurselor energetice (în primul rând, prin descurajare și prin crearea faptului împlinit), dar nu numai din aceste motive. Existând în mod real un pericol de război, fiecare dintre marile țări, dar și dintre țările aliate sau care consideră că se află într-o situație dezavantajată caută și va căuta, probabil, și în continuare să-și elaboreze politicile și strategiile adecvate și să-și re poziționeze forțele, mijloacele și resursele în așa fel încât să prevină surprinderea strategică și, în caz de conflict major, să iasă în avantaj sau să limiteze la minim pierderile și efectele nefavorabile.

Chiar dacă marile metropole par liniștite și pline de farmecul generat de anii de pace de care au beneficiat după cel de-Al Doilea Război Mondial, tensiunile acumulate la nivelul planetei oamenilor sunt foarte mari, iar războiul, odată declanșat, poate scăpa rapid din constrângerile Cartei ONU (așa cum a scăpat războiul financiar, mai exact, componenta financiară a noului război) și folosit pentru reechilibrarea unei situații strategice care, în opinia noastră, nu mai poate fi soluționată printr-o confruntare armată de tipul războiului mondial și nici prin acțiuni punctuale pentru distrugerea sau „cumințirea” țărilor rebele, așa cum se procedează în momentul de față. Gradul de risc este foarte mare, chiar dacă nivelul de civilizație tehnologică și informațională a atins cote incredibile, oferind și asigurând omenirii un nivel de confort informațional și civilizațional nemaicunoscut până acum. Noul război are de toate: puternice cohorte financiare, multinaționale în rețea, sateliți activi, senzori pe toate orbitele, pe toate lungimile de undă, pe toate frecvențele, în toate mediile și în toate impulsurile, sisteme performante Intelligence, Informații, Cercetare, Supraveghere, sisteme de dezinformare ultraperformante, media care transmite informații și imagini în timp real, armament strategic amplasat în toate punctele importante ale planetei, forțe nucleare gata în orice moment să spulbere planeta sau porțiuni importante din aceasta, minți îndeajuns de înfierbântate, de agresate, de tulburate, de interesate sau de chinuite care pot genera și întreține starea de insecuritate din perioadele de pre-criză și de criză, dar și oameni lucizi care, probabil, se vor strădui să prevină un dezastru, menținând conflictualitatea lumii sub un control cel puțin promițător.

4. Mai este oare posibil un nou Război Rece?

Doamna Hillary Clinton este de părere că secolul al XXI-lea va fi „secolul Pacificului și al Statelor Unite”⁷. În „Wall Street Journal”, se publică, la 25 noiembrie 2011, un articol semnat de Hugh White, un universitar australian, fost secretar adjunct pentru Apărarea Națională, prin care se arată că vizita președintelui american în Asia constituie începutului „Doctrinei Obama”, iar această doctrină vizează, ca și „Doctrina Truman”, același obiectiv, care constă în contracararea unui rival. Doctrina Truman, apărută pe 12 martie 1947⁸, viza contracararea Uniunii Sovietice. Doctrina Obama vizează, în principiu, se spune în articol, stoparea sau încetinirea dezvoltării Chinei. Ceea ce ar însemna, apreciază articolul respectiv, declanșarea unui nou Război Rece, cu consecințe ce pot deveni foarte grave pentru Statele Unite. Să nu uităm că Barak Obama a fost elev al lui Zbigniew Brzezinski, fost consilier de securitate națională al președintelui Jimmy Carter, care a readus pe tapet, în lumea anglo-saxonă, politica anti-rusă. China nu dorește însă acest lucru și nu răspunde pe măsură unei astfel de provocări, chiar dacă măsurile pe care le ia această înțeleaptă țară ar putea fi interpretate și ca răspuns la o eventuală nouă strategie de îngrădire de tipul celei folosite, în anii Războiului Rece, de către Statele Unite, împotriva uniunii Sovietice.

Cele două curente care se înfruntă azi în lume – cel care descrie epoca actuală ca fiind a dezvoltării și cooperării și cel care prevede izbucnirea unui nou Război Rece – nu au, în opinia noastră, fluența necesară pentru a convinge lumea că merge pe calea bună sau pe calea rea. China nu dorește confruntare și hegemonie, ci pace și dezvoltare durabilă, în timp ce Statele Unite și China nu se află în conflict, ci, dimpotrivă, în raporturi economice foarte strânse. Volumul schimburilor comerciale sino-americane este de 400 de miliarde de dolari, iar China nu-și propune în nici un caz să detroneze Statele Unite de pe amplasamentele sale lor geopolitice și geostrategice și nici să participe la vreo cursă a înarmărilor. Dimpotrivă, doctrina chineză vizează consolidarea cooperării cu Statele Unite, pe baza respectului mutual și avantajului reciproc.

Dar și China are își problemele ei. Una dintre acestea este uriașul consum de resurse energetice. În 2020, va consuma 13,6 milioane de barili de petrol brut pe zi, iar în 2035, acest consum va crește la 16,9⁹, majoritatea

⁷ *Une nouvelle guerre froide pourrait-elle éclater ?*,
<http://french.people.com.cn/Chine/7679418.html>

⁸ De la această dată, se consideră că a început Războiul Rece.

⁹ <http://www.michelcollon.info/Une-nouvelle-guerre-froide-se.html?lang=fr>

fiind importat, atât prin conducte terestre din Rusia și din țările Asiei Centrale, cât și din Orientul Mijlociu, pe cale maritimă. Dar calea maritimă nu este suficient protejată. În această situație, China este nevoită să opteze pentru crearea unei puternice flote militare care să asigure, în primul rând, protecția acestor transporturi, îndeosebi în Marea Chinei Meridionale. Mai este însă ceva. Statele Unite au intensificat legăturile cu țările din Asia de Sud-Est, inclusiv cu Vietnamul, precum și cu Australia, unde amplasează deja forțe ale infanteriei marine. Interesele americane în Pacific cresc (președintele Obama a încheiat deja acorduri comerciale cu nouă țări din regiune, intenționând, în același timp, să intensifice colaborarea militară cu Singapore, cu Thailanda și chiar cu Vietnam). Mai mult, în pofida prevederilor de reducere a bugetului militar care, în momentul de față, reprezintă 43% din totalul cheltuielilor militare ale lumii (chiar 50 %, dacă se au în vedere și celelalte cheltuieli care intră în acest buget), americanii continuă să-și modernizeze și să-și perfecționeze forțele armate. Toate cheltuielile militare americane cunoscute, însumate, ajung la cifra de 900 de miliarde de dolari, chiar dacă noua strategie de securitate prevede ca, în zece ani, să se facă o reducere de 450 miliarde dolari, adică de 45 de miliarde de dolari pe an. Americanii nu glumesc cu politica lor de securitate națională și nici cu strategia aferentă și nu tratează aceste domenii vitale ca o povară inutilă, așa cum sunt ele tratate, spre exemplu, în România. Americanii știu foarte bine că, pentru a supraviețui în această lume, trebuie să fii puternic, înțelept și prevăzător, să-ți faci iarna car și vara sanie, cum spune o vorbă românească. Desigur, fiecare face după cum îl ține cureaua, dar noul război cere, în primul rând, viziune pe termen lung, gândire strategică și multă înțelepciune. Americanii au forțe speciale desfășurate în 75 de țări (cu doi ani în urmă, erau desfășurate în 60), după cum spune *Washington Post*, în urma unei anchete efectuate în acest sens, dar toate celelalte forțe (terestre, aeriene, navale, ale infanteriei marine și ale gărzii de coastă), inclusiv cele nucleare, se modernizează și se perfecționează pentru a deveni mai suple, mai ușor manevrabile, capabile să îndeplinească în orice moment obiectivele și misiunile stabilite prin strategia de securitate națională.

Americanii își propun să fie în orice moment în măsură să contracareze un război de proporții și să facă față amenințării teroriste sau oricărui alt conflict. Evident, în acest sens, arsenalul nuclear și complexul care-l susțin vor fi, la rândul lor, modernizate. O parte însemnată a cheltuielilor militare americane rămâne secretă, întrucât este alocată serviciilor secrete și acțiunilor acestora. Dacă adăugăm uriașul potențial de cercetare științifică, noile arme, noile tehnologii care pot genera mijloace neconvenționale, dimensiunea spațială a cunoașterii pe care o implementează și o dezvoltă toate țările mari din lume, realizăm că ultima creastă a noului război rămâne,

de fapt, *războiul armelor de foc*, miezul cel mai dur al conflictualității lumii, garantul de neînlocuit – cel puțin în această etapă a dezvoltării mijloacelor conflictualității planetei – al unei securități măcinată de dezechilibrul continuu de forțe. Același lucru îl fac și Rusia care, după precizările foarte clare ale președintelui Vladimir Putin, își modernizează arsenalele, inclusiv pe cele nucleare, și China, chiar dacă esența politicii sinice este, în primul rând, una de dezvoltare durabilă, de cooperare și colaborare, și India, și țările din America Latină, și Australia care se aliniază din ce în ce mai mult conceptului american de securitate activă, și țările europene, și cele africane și, mai ales, cele ale orientului Mijlociu, unde aproape toată lumea este cu glonțul pe țevă.

După cum rezultă din aceste câteva considerații, noul război, deși pare ieșit din competențele armatelor și trecut pe seama unor dimensiuni mai puțin militare, cum a fi cele financiare, cele informaționale, cele mediatice, cele psihologice etc., realitățile arată că armatele lumii se perfecționează și se dezvoltă (chiar dacă scad din punct de vedere numeric) și se pregătesc cu toată seriozitatea pentru a face față, prin mijloacele lor cele mai performante, noului război.

Va fi acest nou război unul foarte rece, de tipul celui despre care unii supun că s-ar fi încheiat odată cu implozia comunismului? Sau acest Război Rece se va încheia abia atunci când China și Coreea de Nord vor renunța la comunism și vor intra și ele, cu speranță și dezinvoltură, așa cum am făcut-o noi, în rândul celor capitaliste?

Greu de răspuns. Întrebarea însă persistă: Reprezintă aceste realități premise ale unui nou război rece? Poate că nu, întrucât China nu este interesată de hegemonia mondială (având alte căi de expansiune), dar nici nu poate să nu reacționeze în situația în care Statele Unite își amplacează forțe militare în Asia de Sud-Est, în Afganistan și în Asia Centrală, adică în jurul Chinei, iar ieșirea ei la oceanul cald și la zonele *off shore* cu resurse energetice ar putea va fi blocată sau controlată. Doresc oare Statele Unite să provoace un nou Război Rece, de data aceasta cu China? Sunt voci, chiar în Statele Unite, care spun că da. Noi credem, împreună cu miliardele de oameni de pe această planetă că răspunsul corect ar putea fi unul negativ. Dar, ca oricare altă țară care se respectă, și americanii doresc să-și protejeze, și prin mijloace militare și prin acorduri încheiate cu diferite țări, interesele economice din zonă, concomitent cu amplasarea forțelor pentru o posibilă viitoare confruntare pentru petrolul arctic, unde principalul competitor rămâne Rusia.

Vârful de consum petrolier brut în SUA a fost de 20,8 milioane tone pe zi, iar cel mai recent este de 19,5 milioane tone zilnic. Statele Unite, Rusia, Canada, Norvegia, Danemarca (prin Groenlanda) și chiar Uniunea Europeană se pregătesc deja pentru o competiție, probabil mult mai dură

decât cele de până acum, pentru petrolul arctic. Deocamdată, resursele petrolifere și gazifere ale Oceanului Arctic nu sunt probate, dar se știe deja că, în străfundurile acestui ocean, există astfel de resurse și încă în cantități foarte mari. Desigur, costurile ar fi, la ora actuală, foarte mari (în jur de 90 de dolari barilul), dar dacă prețul de pe piața petrolului crește cu mult peste această valoare, atunci exploatarea lui ar putea deveni rentabilă.

Totuși, cele mai ieftine resurse rămân cele din Golful Persic (2-3 dolari barilul), dar situația tensionată de aici ridică deja destule probleme. Orientul Mijlociu reprezintă, la ora actuală, noul butoi cu pulbere al planetei, iar tendințele predominante nu sunt cele de ameliorare a conflictualității, ci, dimpotrivă, cele de proliferare a acesteia. Lumea arabă este deja răvășită, iar Israelul nu mai poate fi chiar atât de sigur pe efectele securitare sau securizante (evident, pentru el) ale unei eventuale bombardări a instalațiilor nucleare ale Iranului. Probabil că Iranul va câștiga această dispută fără vărsare de sânge, iar efectele ar putea fi începutul echilibrării raportului de forțe cu Israelul, ceea ce, evident, statul evreu nu dorește și nu acceptă. În pofida retoricii lui Ahmadinejad, este greu de presupus că Iranul va ataca statul evreu din solidaritate cu populația palestiniană izolată în Fâșia Gaza sau încercuită în insulițe (mici localități, cartiere etc.) care pot fi cu ușurință supravegheate, controlate și anihilate. Nimeni nu este totuși chiar atât de nebun încât să-și asume riscul declanșării unui război pe care nu-l va mai putea controla.

Este drept, centrul geopoliticii americane s-a mutat în Pacific. Americanii au interese economice, geopolitice și geostrategice în zonă, dar constituirea BRICS chiar dacă nu vizează neapărat îngrădirea politicii americane în Pacific, ci doar cooperarea economică și dezvoltarea durabilă a țărilor membre (Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud) și, în acest sens, realizarea unei bănci, în contrapondere la Banca Mondială, reprezintă sau ar putea reprezenta, în anumite condiții, o contrapondere la politica americană a Pacificului și, deci, un procedeu de diminuare, prin mijloace economice și financiare, a puterii americane în zonă. Probabil că, în timp, dimensiunii financiare și economice i se va asocia și una militară. Această perspectivă ar însemna însă declanșarea unui nou Război Rece, de datarea aceasta, în zona Pacificului. Oricum, cursa înarmărilor se continuă, pentru că este greu de presupus că, în timp ce americanii alocă 900 de miliarde de dolari pentru cheltuielile militare, dotându-se cu avioane performante F 35, cu noi sisteme de arme inteligente, unele bazate pe amplificarea undelor, pe laseri, pe nanotehnologii sau pe alte elemente, unele complet necunoscute, cu noi capacități de ducere a oricărui tip de război, celelalte mari puteri vor sta cu mâinile în sân. Într-un fel, și la scară planetară, se întâmplă cam ce se întâmplă în Orientul Mijlociu. Într-o vreme, singura țară care deținea arma nucleară în Orientul Mijlociu era Israelul, tolerat de ONU în acest sens, chiar

dacă statul evreu n-a spus niciodată ferm nici că are nici că nu are astfel de arme. Ulterior, s-au mai dotat cu arma nucleară India și Pakistanul, situate în vecinătatea Orientului Mijlociu, și nu este foarte sigur dacă nu cumva și alte țări din zonă au achiziționat sau nu arme nucleare. Programul nuclear al Irakului a fost stopat, iar cel al Iranului constituie, la ora actuală, o problemă care poate degenera fie într-un război de durată cu consecințe imprevizibile, fie într-o catastrofă nucleară cu risc imens.

În loc de concluzie

Chiar dacă, în marea majoritate a țărilor lumii, armele tac (deși se fac), omenirea se află, totuși, în plin război. Un război foarte complicat, ieșit parțial din teatrele de operații militare, un război financiar, un război mediatic, un război informațional, un război pentru resurse energetice, un război care vizează re poziționări geopolitice, un război care vizează dominarea sau „cumințirea” unor țări sau unor zone conflictuale, un război cognitiv și chiar un război de tip terorist și, evident, unul împotriva terorismului sau suporturilor acestuia, pentru care se află forțele NATO în Afganistan, pentru care mor oameni și se distrug valori, un război împotriva dictatorilor de orice fel, împotriva plagiatorilor și persoanelor corupte, un război prin care lumea caută să se limpezească sau, dimpotrivă, să se tulbure și mai tare. Dar aceste forme enunțate aici nu sunt unice și irepetabile, nici singurele, ci doar părți componente sau etape ce pot genera situații favorabile declanșării uriașelor arsenale de arme și de armate care înghit în fiecare minut peste trei milioane de dolari din bugetele planetei.

Aceste armate și uriașele lor arsenale nu sunt doar disuasive, ci și amenințătoare. Poate că, toate, la un loc, încearcă din răspuțeri să prevină un posibil război distrugător, dar acest lucru nu ține de competența lor, ci de cea a decidenților politici care sunt din ce în ce mai răvășiți, mai corupți și mai vulnerabili la presiunile celor care se află înapoia lor. Decidenții politici, cum bine se știe, nu sunt dictatorii planetei și cu atât mai puțin creierele planetei, ci doar niște terminale ale unor rețele uriașe în ale căror noduri neuronale se pot produce, în timp sau doar la un moment dat, evenimente imprevizibile sau chiar furtuni devastatoare.

MARGINALII LA O CERTITUDINE

Omenirea a atins un prag de unde, probabil, nu se va mai putea întoarce înapoi. Dar și peste el e foarte greu și, mai ales, foarte periculos să se treacă, în condițiile în care, tot probabil, nici nu se va mai putea opri vreodată. Inerția este mult prea mare și motoarele mult prea puternice pentru a trece pedala accelerației pe ralanti. Desigur, starea aceasta n-o poți vedea nici din avion și nici din tine însuși, întrucât ambele sisteme de referință sunt fie prea sus, prea largi și prea rapide, fie prea jos și prea înguste, sau prea personalizate, pentru ca, din interiorul sau din exteriorul lor, să poți cuprinde și înțelege complet realitățile, profunzimile, perspectivele și desfășurările lumii. Omul merge împreună cu lumea, având, totuși, impresia și chiar senzația că el este măsura ei, a lumii, că el este, de fapt, lumea, mai exact, atomul lumii, că lumea însăși n-ar exista dacă n-ar fi el s-o vadă, s-o multiplice și s-o care în spinare. Lumea este, pentru om, un fel de pietroi al lui Sisif, iar muntele pe care trebuie să-l care și să-l tot care nu pare a fi nici prea bine definit, nici prea bine cunoscut. El, omul, știe doar atât: că, atâta timp cât trăiește, trebuie să ducă în spinare povara lumii întregi. Povara acestei lumi de cele mai multe ori insensibilă și ingrată. Acesta este un lucru cert. Celelalte, adică cele care rezultă din ce-ar mai putea să fie, sunt doar niște paliative, adică niște mici incertitudini, fără vreo miză importantă pentru viață.

De altfel, nici lumea, ca pietroi sau ca noțiune de pietroi, nu este prea clar definită și prea clar localizată. Poate fi doar un fragment insignifiant, deasupra căruia se situează alte și alte fragmente, din ce în ce mai mari și din ce în ce mai arogante, ca în orice ierarhie de la sclav la Împărat, în fața cărora trebuie să te pleci sau să îngenunchezi, ca în fața oricărui unși, ca în fața oricărui sfinți, adică a oamenilor cu nimb.

Toate, dar absolut toate – de la pohtele pohtite, cum ar fi spus cronicarii, ale unor puteri mai mici sau mai mari sau ale unor birocrați ajunși și puși în fruntea sau în staff-ul unor instituții internaționale – sunt venite de undeva, de sus, de la Sus-ul nostru ce se crede cel mai de sus dintre Sus-uri, care-și spune democratic și prosper, care leagă și dezleagă toate misterele, în numele popoarelor și în folosul cui trebuie. Aceste instituții, la rândul lor, prin unii dintre acești funcționari ai lor mai mari sau mai mici, ce sunt foarte convinși că ei și numai ei sunt centrul vital al acestora și al lumii, că ei și numai ei sunt cei care cară în spate aceste instituții pe care le vor suprastatale (pentru că ei sunt suprastatali), cred că nu ele sunt în slujba statelor, ci statele sunt în ograda lor și, de aceea, nu uită să le dea, din când în când (sau mai mereu), unora dintre state, câte un bobârnac, atunci când cred ei, după

mintea lor globalizată peste măsură și peste orice virtute, că statele respective (care au, totuși, parlamente, guverne și Constituție) nu sunt prea ascultătoare și nu-și fac temele, așa cum li s-a spus și chiar îndrăznesc să creadă că sunt state suverane, dovedind acest lucru prin vot. Unii dintre acești funcționari suiți deasupra statelor servesc, cu un devotament demn de cartea unor foarte triste recorduri, niște interese pe care, probabil, toată lumea le știe, dar acești uriași vulturi ai lumii (sau cel puțin ai continentului european) nu vor să-și piardă prețiosul lor timp cu definirea lor. *Aquila non capit muscas*.

Este impresionant cum unii dintre acești oficiali ajunși în fruntea altor oficiali și mai oficiali pun etichete pe țări și popoare, definesc, într-o singură frază, chiar de tip monocuvânt, cam ce sunt și cum sunt unele dintre state și populațiile lor, iar concluzia implicită ar putea fi aceea că unele dintre state nu prea știu ce fac, că sunt imature, deși au vârste cuprinse în milenii, că populațiile sunt alcătuite din niște entități dubioase și chiar periculoase, care contează numai în măsura în care sunt cuminți sau cuminiți, ca niște demos ce sunt, demos fără *kratos*, și răspund cât mai prompt și cât mai exact cerințelor de la centru și nu votează ce vor ele și cum vor ele. Dacă votul lor – evident, al unora dintre ele – nu se înscrie în marja de percepție și de interes a unora dintre acești sus-puși, a acestor demnitari de la Înalta Poartă, atunci acest vot nu există, întrucât nu contează. Înalta Poartă nu dă explicații popoarelor de furnici și nu poate fi trasă la răspundere de nimeni.

Poate că, într-un fel, cele scrise mai sus poartă amprenta unei amărăciuni, a unei reprezentări, dar respingerea de către unele popoare din Europa a Proiectului Constituției Europene, elaborarea și punerea în operă a unor măsuri de austeritate de către unele state, la presiunea, recomandarea sau sugestia unora dintre instituțiile europene, cufundarea rapidă și greu explicabilă a unor țări într-o criză financiară care a apărut și pe teritoriul lor și pe care o suportă dramatic populațiile lor, deși aceste țări au cedat demult puterea financiară și, implicit, pe cea economică altora, elaborarea, pe spezele acestor țări, a unor proiecte de regionalizare sau de reîmpărțire administrativă care ar putea duce la adevărate catastrofe în aceste teritorii, elaborarea a fel de fel de reguli și de recomandări care scot unele state și unele populații din tradițiile lor milenare etc. pot avea consecințe dintre cele mai grave pentru unele dintre statele și populațiile europene încă suverane.

Dacă Europa se vrea a fi sau a deveni o țară fără frontiere interioare este, probabil, după reprezentarea și înțelegerea noastră, un posibil proiect foarte bun. Este un vis al multor europeni care au crezut și încă mai cred că o Europă fără frontiere, că o Europă-stat ar însemna o Europă fără războaie și conflicte majore, o Europă unitară și prosperă, ceea ce, de asemenea, poate fi foarte adevărat după cel mai simplu dintre silogismele Stagiritului.

Războaiele europene au fost războaie frontaliere, iar dispariția frontierelor înseamnă dispariția războaielor – e simplu, nu, e la mintea cocoșului! –, numai că nimeni nu poate trece cu buretele peste niște identități care se numesc state și care s-au format în sute și chiar în mii de ani. Iar dacă acel cineva o face, trebuie să o facă în mod corect și cinstit. Toate încercările de până acum de a face așa ceva s-au încheiat însă catastrofic. Mai mult, pentru că statele nu au atins toate încă limita maximă a propriei lor competențe, pentru a deveni, în felul acesta, în mod obiectiv, incompetente în noua dimensiune europeană și a ceda astfel locul unor noi forme de organizare politică, economică, socială, culturală, militară și teritorială, obligarea lor să facă așa ceva, fără un proiect serios și consistent de stat cât Europa sau măcar cât spațiul Uniunii Europene, ar duce, probabil, la frustrări nemărginite și la comportamente pe măsură. Ceea ce s-a realizat, de-a lungul mileniilor, prin politici, tratative, presiuni și războaie, deși, în multe privințe poartă amprenta politicilor de forță și dictat, a unor tratative sub presiunea forței și chiar a două mari războaie mondiale extrem de sângeroase, cele mai mari cunoscute vreodată de istoria lumii, precum și a unui Război Rece, dar și prin voința, înțelepciunea și puțința culturii europene, sunt uriașe sisteme de valori care, se știe, stau la temelia lumii democratice.

La ora actuală, statul este unitatea de bază a sistemului internațional, iar schimbarea voluntaristă și nechibzuită a acestei configurații, în părțile în care doresc unii și nu doresc alții, seamănă cu altceva decât cu un proiect pe măsura valorii continentului nostru. Actuala criză financiară, pozițiile diferite ale liderilor europeni, problemele grave pe care le pune sistemul financiar actual, care s-a autonomizat și generează evoluții haotice și imprevizibile, datorită atât speculațiilor, cât și unora dintre marile interese care nu sunt chiar în văzul lumii, bătlia continuă și nemiloasă pentru piețe, resurse, putere și influență sunt realități mai mult sau mai puțin vizibile, dar pe care, într-o formă sau alta, toată lumea le știe și le acceptă. N-ai ce să faci pentru a opri erupțiile vulcanice, frecarea plăcilor geofizice, căldura solară sau rotirea planetelor.

Cu toate acestea, oamenii nu se întorc la sapa de lemn, nu se mută în peșteri sau în bordeie, nu renunță la calculatoare sau la modul lor de viață specific civilizației tehnologice și informaționale actuale și viitoare, societății bazate din ce în ce mai mult pe cunoaștere și, mai ales, pe cunoașterea științifică. Aceasta este o certitudine în care trăim și care, în felul ei, ne aduce partea de bucurie și de fericire pe care ți-o poate aduce calculatorul, rețeaua, GPS-ul, telefonul mobil, istoria, valoarea, viața și nemărginita iubire.

Dar omul trăiește sub scepтрul amenințării. Aproape totul în jur este periculos și chiar amenințător: radiația penetrantă din timpul exploziilor solare, mersul pe stradă, prezența substanțelor nocive în alimente, insecuri-

tatea locului de muncă și nesiguranța lui, șomajul, dar și certurile politicienilor, mediul de securitate în care sabia lui Damocles înseamnă arsenale nucleare ce pot fi oricând declanșate, state care nu respectă ceea ce le impun alte state, războiul continuu al piețelor, resurselor, puterii și influenței, proiectele gigantice care se opun altor proiecte gigantice de schimbare a structurii și configurației lumii, criminalitatea transfrontalieră, traficul ilegal de droguri, arme și persoane, fenomenul migrației, îndeosebi cel al migrației ilegale, adică necontrolate, fundamentalismul de orice fel dus la extrem, adică extremismul, terorismul, intoleranța etc.

Omenirea trăiește sub presiunea complexă și complicată a intereselor de tot felul, a finanței și a armelor, a exploziei demografice și a catastrofelor demografice, a structurilor politice care, în loc să încerce cât de cât să armonizeze interesele, generează totdeauna conflict, a presiunilor geofizice care se intensifică (spre exemplu, erupțiile vulcanice și cutremurele s-au dublat față de perioadele anterioare), a temerilor și nesiguranței zilei de mâine...

Noi credem, totuși, că presiunea cea mai mare – chiar dacă ea nu pare vizibilă, ci, dimpotrivă, oarecum desuetă și nerealistă – o reprezintă arsenalele militare. Armele lumii sunt atât de perfecționate și atât de sofisticate, încât aproape că devin intangibile. Omul le-a creat pentru a se apăra și pentru a-și impune voința asupra altor oameni, dar ele au atins un prag care deja îl sugrumă pe om. Desigur, politicienii – cei care sunt totdeauna responsabili de declanșarea războaielor și conflictelor armate, a conflictelor politice, în general – se fac că nu le văd, că nu le pasă de acești monștri nucleari, tehnologici, informaționali, geofizici și chiar psihologici, care stau la pândă în viziunile lor, că nu le acordă nicio atenție sau că țarcurile pe care le creează în jurul lor sunt foarte sigure. În realitate, la adăpostul amenințării acestor arme, ei continuă să se bată și prin alte mijloace pentru ce s-au bătut ei de când au apărut pe pământ: pentru putere și influență. Desigur, bătăliile de azi sunt sau par a fi strategice, inflamează Orientul Mijlociu, mențin un focar exploziv în Orientul Apropiat, pun pe butuci Africa, revigorează puterile emergente.

Totul pare sub control, dar râurile subterane devin fluvii, iar ceea ce se vede nu este decât o suprafață lustruită. Acolo, în adânc, magma fierbe. Crizele financiare sunt astfel de semnale care vin din adâncuri, iar comportamentul partidelor și grupărilor politice din toată lumea atinge cote intolerante și agresive îngrijorătoare. Violența devine intrinsecă. O regăsești aproape pretutindeni. Înseși populațiile devin tot mai nemulțumite, mai divizate și mai... neimportante. Politicienii se luptă între ei nu pentru a sluji aceste populații, ci pentru a le câștiga de partea lor, pentru a le capta, într-o formă sau alta, și, adesea, aproape prin orice mijloace, votul. Uneori, așa cum s-a văzut, spre exemplu, la referendumul românesc din august 2012 pentru destituirea președintelui României, votul populației nu a contat. El a

fost pur și simplu invalidat prin praguri impuse în mod arbitrar și acceptate în mod iresponsabil, prin decizii prolixе, lipsite de orice argument logic, ale unei Curți Constituționale, ca urmare a unor jocuri și a unor presiuni venite și din afară, din partea unor oficiali ai altor țări și instituții europene, ca și cum, într-un stat suveran, deasupra voinței unei populații exprimată prin vot, ar mai putea fi, legitim, și altceva.

Desigur, nu s-a petrecut același lucru și cu voturile negative ale unor populații din unele țări europene care au respins unele proiecte ale Uniunii Europene, dar cazul României este tratat în mod simplist, arbitrar, ilegal și umilitor de către reprezentanți ai unor instituții și ai câtorva țări care nu aveau, în nici un caz, un astfel de drept. Fără îndoială, într-un astfel de proces, intervin foarte multe elemente și foarte multe situații. Sperăm că, în anii următori, cazul acesta va fi reluat, cercetat în mod foarte amănunțit și explicat celor 8,4 milioane de români care și-au exercitat, prin vot, un drept constituțional, într-un stat de drept, dar și celorlalți, care, din varii motive, nu și l-au exercitat, adică au renunțat la el.

Facem referire la această situație, deși ea nu mai pare a fi de actualitate, întrucât ea reprezintă încă o dovadă a fragilității foarte mari a mediului de securitate și a amplificării tensiunilor și presiunilor care devin din ce în ce mai mult amenințări grave, de tipul celor din preajma celui de-Al Doilea Război Mondial. Presiunile care au fost exercitate asupra României nu s-au efectuat prin mecanisme legitime europene, prin sisteme de cooperare și parteneriat, ci prin persoane și personalități, prin oficiali, prin mijloace și proceduri neoficiale, ceea ce dezvăluie o fațetă a unor lucruri ascunse, extrem de îngrijorătoare.

Nu orientarea politică este importantă aici, nu lupta dintre partide, nu doctrina, ci intensitatea și natura confruntării și a impunerii, acceptanța și mecanismele absolut dictatoriale, de supunere a unei populații la presiuni specifice altor vremuri, în nerespect față de cetățeanul suveran, față de dreptul lui de vot. Certitudinea democratică, exprimată prin ideea absolută de vot, într-un stat de drept, devine incertitudine prin crearea artificială a îndoielii cu privire la modul în care cetățeanul și-l poate exercita și asupra modului în care, poate, și l-a exercitat. Dar de aici nu rezultă că fiecare cetățean care iese la vot este un posibil autor al unui vot fraudulos, deci, un posibil infractor și, de aceea, trebuie suspectat, cercetat și interogat și nici că trebuie să dea socoteală asupra modului cum a votat. Desigur, procurorul trebuie să cerceteze orice reclamație, orice suspect care ar fi încălcat legea. De aici nu rezultă că cetățenii votanți ai României sunt suspecti și trebuie să facă obiectul investigației procuraturii, pentru că unii dintre reprezentanții acestei instituții, care se dorește a fi a statului de drept, cred că românii sunt suspecti de fraudă electorală și, deci, niște posibili infractori la legea electorală. Aceasta nu înseamnă independența Justiției, ci transformarea

acesteia într-o instituție de terorism judiciar. Faptul că unii dintre procurori au mers din sat în sat și i-au pus pe votanți să jure cu mâna pe biblie, adesea pe capota unei mașini sau la poarta casei acestora, că spun adevărul și numai adevărul în legătură cu votul lor reprezintă cel puțin un exces de zel, ca să nu spunem o atitudine de dispreț profund față de cetățeanul român. Aceasta au înțeles sau înțeleg acei respectivi oficiali europeni prin asigurarea independenței Justiției? Acesta este motivul pentru care unii dintre ei au creat și întreținut suspiciuni asupra legalității și legitimității modului în care românii au votat la referendum? Dacă existau astfel de suspiciuni, de ce nu și-au trimis observatori în secțiile de votare? Un comportament – ca și avertismentul gratuit al fostului ambasador al SUA în România că este necesar ca, în această țară, care are, spre onoarea ei, un parteneriat strategic cu Statele Unite să se respecte statul de drept –, ni se pare a fi o atitudine cel puțin nechibzuită, ca să nu-i spunem altfel. Iar când acest lucru se petrece din partea unui oficial american, care, în imaginea noastră, trebuie să fie un campion al democrației și adevărului adevărat, așa cum este America, dezamăgirea este teribil de mare.

Greșelile mari, impardonabile, făcute de reprezentanți de marcă din clasa politică românească, de-a lungul ultimilor 22 de ani, care se adaugă la cele făcute de cei de dinaintea lor, din vechiul regim, au dus la vulnerabilizarea fără precedent a țării, la falimentarea economică, politică și financiară a națiunii, la umilirea și înrobirea populației. Poate că, într-o formă sau alta, și alte țări, precum, spre exemplu, Grecia, trec prin situații grele, dar, din păcate, comportamentul oficialilor români din aceste două decenii a transformat țara într-o nevolnică, într-o moluscă, într-un spațiu pe care românii îl părăsesc în căutarea unui loc de muncă, a unor mijloace de supraviețuire, a unui alt spațiu de securitate, a unui alt adăpost.

Populația este amețită, dezorientată, vulnerabilizată, divizată și nesigură. Fiecare om caută să supraviețuiască cum poate, ca și cum ar fi venit, peste el, ciuma sau potopul lui Noe. Doar de Ziua Națională, românii au sărutat drapelul Țării și au simțit, probabil, în inima lor că pământul acesta încă ne aparține și că, într-un fel, mai suntem responsabili pentru el.

Actualele alegeri au dus la creșterea numărului parlamentarilor și, probabil, la noi fronturi și probleme ale bătăliei politice, televiziunile comentează copios, iarna se înstăpânește virulent, albind îndoielile și generând poate singura certitudine a acestui final de an: încă un an din suferința românească și din insecuritatea securității lumii este pe punctul de a trece.

UMANIZAREA PĂMÂNTULUI ȘI O POSIBILĂ STRATEGIE A PREVENIRII UNUI DEZASTRU

Rezumat

Pământul este, deopotrivă, o planetă, o resursă și un efect. O planetă pe care este posibilă viața și o resursă rezultată dintr-un efect cosmic și geofizic, care întreține viața. În același timp, pământul – ca planetă a oamenilor – este, din ce în ce mai mult, și un produs al vieții și activității oamenilor. Oamenii sunt pământeni, pământul este omenesc. Umanizarea pământului poate să însemne înnobilarea pământului, dar și vulnerabilizarea lui. Oamenii sunt, pentru pământ, o binecuvântare, prin efectul de cunoaștere, dar și o amenințare care tinde din ce în ce mai mult spre extrem. Deocamdată, din câte știm noi până în acest moment, omul este singurul produs al pământului (sau, poate, doar un oaspete sedentarizat) conștient de sine, care intervine în filosofia și fizionomia naturii, creându-și o natură proprie, bazată pe cunoaștere. Care vor fi efectele?

Cuvinte-cheie : pământ, resursă, efect, infrastructură, dominare, strategie, civilizație a cunoașterii, cunoaștere, epistemologie

Résumé

La Terre est, également, une planète, une ressource et un effet. Une planète sur laquelle la vie est possible, une ressource qui résulte d'un effet cosmique et géophysique et qui nourrit la vie. En même temps, la Terre – comme planète des hommes – est, de plus en plus, un produit de la vie et de l'activité des hommes aussi. Les hommes appartiennent à la Terre, la Terre appartient aux hommes. L'humanisation de la Terre peut signifier ennoblir la Terre, mais aussi la vulnérabiliser. Les hommes sont, pour la Terre, une bénédiction, par l'effet de connaissance, mais aussi une menace qui tend de plus en plus sur l'extrême. Pour moment, l'homme, comme on le sait aujourd'hui, est le seul produit de la Terre (ou, peut-être, hôte sédentarisé de la Terre), conscient de soi-même, qui intervient sur la philosophie et sur la physionomie de la nature, en créant, pour soi-même, une nature spéciale, basée sur la connaissance. Lesquelles seront les effets ?

Mots-clefs : terre, ressource, effet, infrastructure, domination, stratégie, civilisation de la connaissance, la connaissance, épistémologie

Introducere

Din câte știm noi, astăzi, nimeni nu se mai îndoiește de un adevăr care nu a devenit încă absolut, dar care este evident: *oamenii aparțin pământului*. Nu știm foarte exact, dacă și pământul – ne referim la planeta Pământ – aparține cu adevărat oamenilor, dar tot omul știe că solul, ca și subsolul, se află în proprietatea unora dintre oameni. Mai exact, în posesia lor. Oamenii au partajat totul. Fiecare vrea să fie proprietar și, în același timp, fiecare vrea să fie nu orice fel de proprietar, ci un proprietar unic și absolut. Și chiar dacă proprietatea – inclusiv proprietatea asupra pământului – este sfântă, întrucât ea generează acel suport de libertate de care are nevoie omul, ea constituie și va constitui, probabil pentru foarte mult vreme, mărul discordiei hominienilor. Nu știm dacă omul s-a născut proprietar, știm însă că esența vieții și libertății lui n-o reprezintă doar cunoașterea, ci și proprietatea. Dar proprietatea asupra pământului și nu numai, oricât ar fi de importantă, rămâne, totuși, relativă, rămâne o convenție.

Omul nu este însă numai proprietar, ci și transformator și creator. Viața lui se desfășoară între două verbe – ambele auxiliare –, dar, indispensabile, întrucât activează un *modus vivendi*, cel al oamenilor: *a fi* și *a avea*. Omul trăiește cumva în această auxiliaritate, singura care-i jalonează și-i marchează existența. *Sunt ce sunt* și *Am ce am*. Verbele *a voi* și *a putea* sunt, de asemenea, importante pentru ființa umană, dar niciodată nu vor ajunge la valoarea (pentru om) a verbelor auxiliare.

Spunem toate acestea, la începutul acestui raționament, pentru că omul nu este doar ceea ce pare a fi: unul dintre cele mai fragile mamifere de pe Terra, poate chiar cel mai fragil, întrucât are nevoie de îmbrăcăminte și de adăpost pentru a supraviețui. Omul este cea mai mare putere de pe planetă. Este, cum spunea Protagoras, măsura tuturor lucrurilor. Puterea sa imensă nu se aseamănă cu a celorlalte ființe de pe planetă, nu este ca a lor, nu constă în forța mușchilor, a fălcilor și a haitei. Forța imensă a omului este de o altă natură. Puterea sa este dată de cunoaștere, adică de o altă dimensiune, care, cel puțin pentru actualul nivel al cunoștințelor noastre, nu se mai întâlnește la altă ființă care viețuiește pe Terra.

Aici apare marele paradox: *cea mai fragilă ființă de pe Terra devine, prin cunoaștere, cea mai puternică*. Iar cunoașterea este proprie doar ființei umane. Însă, din păcate, se pare că puterea omului nu este încă în avantajul planetei căreia îi aparține, ci doar în avantajul lui însuși, adică al unui mod de viață care pare a intra în conflict cu ceea ce este și cu ceea ce vrea

Pământul. Cunoașterea, raportată la relația omului cu natura, pare mai degrabă un mod prin care omul își taie creanga de sub picioare, decât o modalitate de a cultiva alt pom. Mai mult, omul este un distrugător al naturii și nu un protector al ei, chiar dacă unii se străduiesc să fie apărători și protectori ai naturii Terrei. Omul își construiește propria sa natură care o schimbă pe cea inițială, pe cea care se află acolo, dincolo de el și din care face și el parte. Omul schimbă, transformă natura printr-un efect de cunoaștere, folosindu-se, totuși, de mijloacele ei. Evident, și celelalte animale se folosesc de mijloacele naturii pentru a se hrăni, pentru a se adăposti, pentru a supraviețui și pentru a se reproduce. Dar modul în care o fac aparține primului nivel de interacțiune între regnul animal și cel vegetal și chiar inter regnuri sau intraregn: cel de culegător, cel de răpitor. Omul nu mai este de multă vreme simplu culegător, nici simplu răpitor sau vânător. Probabil că nu a fost niciodată numai un simplu culegător sau numai un simplu vânător. Omul este un transformator și un creator. În acest sens, se pun câteva întrebări tranșante: *De ce nu se mulțumește omul cu natura inițială? De ce simte nevoia să o schimbe, ca și cum natura ar fi doar un obiect și nu propriul său ambient? De ce natura nu-l protejează de efectele ei nocive? Vine cumva din afara ei?*

La seria aceasta de întrebări se pot adăuga și altele, foarte multe. Dacă omul face parte din natura planetei Pământ, așa cum fac parte și celelalte animale – unele dintre ele cu o existență mai îndelungată decât cea a omului –, atunci de ce niciuna dintre speciile biosferei nu s-a îndepărtat atât de mult de cerințele efective ale mediului, așa cum a făcut-o omul, și continuă să se adapteze la condițiile impuse de mediu, fără a încerca să-l schimbe? Niciuna dintre speciile de plante și animale de pe Terra n-a reușit să se îndepărteze de natura-mamă, adică de mediul lor de viață.

Omul pare a fi cu totul altceva decât un animal inteligent, decât cel mai inteligent dintre mamifere. El pare a fi un demiurg, un creator de natură, un altfel de locuitor al planetei, un adaptat doar la anumite condiții și anume la acelea care țin de condiția biologică, în sensul că organismul lui nu este esențialmente diferit de cel al animalelor care se află pe planeta Pământ, de unde și concluzia că tot ce există ca viață pe Terra vine din același izvor inițial, din același trunchi.

Totuși, spre deosebire de toate celelalte plante și animale cunoscute de pe planeta noastră, el este singurul care face parte dintr-o altă esență și dintr-un alt spațiu, inaccesibil celorlalte animale: *spațiul cunoașterii*. Prin cunoaștere, omul se deosebește radical de celelalte animale, iar acest lucru este greu de explicat prin antropogeneză.

Condiția umană este adesea privită și luată ca o axiomă. Există pur și simplu, deci nu are nevoie de explicații și, existând, este luată ca un dat sau ca o premisă majoră pentru orice raționament deductiv. Explicația (de fapt

dogma) potrivit căreia omul a fost creat de Dumnezeu după chipul și asemănarea Sa poate avea valoare pentru credință, așa cum viteza luminii, ca viteză absolută, are importanță pentru teoria relativității, iar Ideea Absolută a lui Hegel are importanță pentru sistemul său filosofic, dar nu este suficientă pentru relația om-natură, pentru relația om-planeta Pământ.

Este această relație una de tip endogen, care aparține planetei Pământ, sau este de natură exogenă, în sensul că, în această relație, intervine cunoașterea, care este cu totul altceva decât creează natura Terrei? De ce nu este omul adaptat complet la condițiile de viață de pe pământ și are nevoie de mijloace speciale pentru a supraviețui (îmbrăcăminte, locuință, infrastructuri etc.), așa cum spre exemplu, un cosmonaut, pentru a ieși din spațiul gravitației terestre și din cel al atmosferei, are nevoie de o rachetă, care să-i asigure ieșirea din gravitație, și de alte mijloace care să-i asigure condițiile biologice de pe pământ (temperatură, aer respirabil, apă, hrană)?

Desigur, s-ar putea răspunde în fel și chip la această ultimă întrebare. Ea nu dovedește că omul nu aparține Terrei, ci doar faptul că, în afara Terrei, pentru a supraviețui, omul are nevoie de condițiile de pe Terra (aer, apă, presiune, temperatură, hrană). De acolo, din Cosmos, planeta Pământ – Planeta Albastră – apare ca o sferă albastră, de o frumusețe tulburătoare. Exupéry, în *Terre des hommes*, descriind experiența formidabilă a piloților de pe primele linii aeriene, relevă farmecul acestui Pământ văzut de sus, văzut din cer. Toți oamenii au astăzi posibilitatea să vadă din cer minunățiile naturale ale planetei. Survolul spațiilor nelocuite din Canada, acolo unde nu există nici un drum, nicio cărare, ci doar apă, vegetație mărunță de tundră și locuri neumblate, survolul coastelor în care apa transparentă a oceanelor dezvăluie culorile adâncurilor, survolul zonelor de gheață, al zonelor vulcanice, al munților Himalaya cu uriașele lor fluvii albe, urme ale curgerii ghețarilor, și altor locuri minunate de pe planetă dezvăluie ochilor ceea ce se află dincolo de ei și de imaginație: natura în sine, natura neviolată de om, dar supusă meandrelor planetei, zbuciumului din adâncuri și interacțiunii cu Universul. Toate acestea sunt minunate, dar, în scurt timp, omul le va acoperi cu drumuri, cu viaducte, cu uriașe construcții din fier, materiale compozite, beton și sticlă, cu saloane de înfrumusețare, cu cazinouri și restaurante, cu infrastructuri și instrumente ale unui mod de viață care nu are nimic de-a face cu natura Planetei Albastre, ba, dimpotrivă, o neagă și chiar o sfidează deși se sprijină efectiv pe ea.

1. Conflicte, incompatibilități, paradoxuri

Locuința animalului terestru, ca și a celui care trăiește în mediul acvatic, este simplă: o vizuină, un bârlog, un culcuș, un cuib, o piatră, o

adâncitură sau nimic. Locuința omului este complexă și sofisticată, dependentă de numeroase infrastructuri, de o configurație nespecifică mediului natural, condiției geofizice și geoclimatice a Terrei. Omul impune planetei o altă natură, un alt mod de organizare, care, deși folosește materia primă existentă aici – material de construcție, resurse energetice etc. –, este altceva decât creează natura. De aceea, între mediul uman și cel natural există un conflict uriaș, care deschide o adevărată falie între cele două medii, în măsura în care acceptăm și demonstrăm că mediul uman nu este inclus în întregime în cel natural, între natura oamenilor și natura planetei. Natura planetei, atât cea minerală, cât și cea vegetală sau animală, ca de altfel, întregul bios al Pământului devine pentru om doar o resursă. Ținând seama de aceste realități, se pare că grija lui, a omului, va fi, de-acum încolo, nu cum s-o respecte și s-o conserve așa cum este, ci cum s-o reproducă, nu cum s-o protejeze, ci cum s-o transforme, cum s-o amplifice, cum s-o performeze în interesul lui și nu în cel al naturii planetei. Omul s-a amestecat destul de brutal, dar și complicat, sofisticat, atât în lumea plantelor, cât și în cea a animalelor. A creat noi specii de plante, evident, combinându-le sau folosindu-le pe cele existente, a creat noi specii de animale, umblând la ADN-ul acestora, practicând, la început, metode simple de adaptare, apoi trecând la folosirea unor metode foarte sofisticate ale ingineriei genetice. Această inginerie a creat naturi uluitoare, dar care nu se arondează pe deplin la natura-mamă, care schimbă, de fapt, această natură, pe care natura, dacă le acceptă, se va transforma încet, încet, în ceea ce vrea omul să fie, adică într-o natură artificială, impusă și întreținută de mâna omului.

Ar fi însă nedrept să-l considerăm pe om – fie el venetic sau pământean get-beget – ca dușman al Pământului, ca reprezentant al altor civilizații, ca un fel de coloană a cincea a acestora pe Terra, în cadrul unui uriaș război interplanetar. Fără a exclude și o astfel de posibilitate – deși ne îndoim că ar putea exista așa-ceva –, omul actual este strict dependent de condițiile naturale ale planetei (apă, aer, hrană) și se comportă ca un summum al vieții pe pământ. El este vârful biologic al planetei, este avangarda ei spre elaborarea și implementarea unui concept de cunoaștere a interacțiunilor stelare și de management al acestora.

Aceasta este o altă dimensiune a acestui uriaș paradox. Omul nu este numai un produs al planetei, nu este numai un distrugător al naturii care, probabil, l-a generat (sau nu), în favoarea unei alte naturi, favorabile numai lui, ci și un posibil apărător al planetei, probabil singurul de pe Terra care își poate asuma o asemenea responsabilitate. Dar, pentru aceasta, omul ar trebui să atingă un nou nivel al condiției sale cognitive, al societății sale epistemologice, cel al conexiunilor și determinărilor cognitive cosmice.

În aceste condiții, natura umană nu ar mai fi anti-natură sau contra-natură, ci ar reprezenta, probabil, un suport al politicilor și strategiilor de

securitate și apărare planetară. Dar, în lipsa unor certitudini, și acestea sunt presupuneri sau doar simple speculații.

Deocamdată, în mediul marii cunoașteri, omul se află doar în prima fază, aceea de culegător de date și informații despre mediul cosmic și, în acest context, despre Terra însăși și despre interacțiunile acesteia cu spațiile siderale. La finele anului trecut, planeta Pământ a intrat, împreună cu cea mai mare parte a sistemului solar, în centura fonică a Centrului Galactic, iar trecerea prin această centură elipsoidală va dura cam două milenii. Cunoașterea presiunilor, a noilor condiții și, pe această bază, a vulnerabilităților și punctelor forte ale sistemului solar și ale planetei noastre devine foarte importantă, mai ales pentru viitor, dar o astfel de cunoaștere reprezintă abia începutul.

2. Este oare omul capabil să protejeze mediul natural?

Desigur, cu toții dorim un răspuns afirmativ. Ar trebui ca omul să poată fi efectiv capabil să protejeze mediu său de viață, întrucât acest mediu și numai el îi asigură resursele necesare supraviețuirii pe planeta Pământ. Acesta pare a fi un imperativ categoric, dar noi ne îndoim de autenticitatea și realismul acestui *Trebuie!* Deși, probabil că, de mulți ani, omul își tot pune această problemă a protejării mediului natural în care trăiește, el nu face altceva decât să-l îngrădească și să-l distrugă sistematic. Aproape tot ce face omul – de la activitățile economice la propriile sale fapte individuale – distruge, într-o formă sau alta ambientul.

Poate că omul, cel care locuiește la ora actuală planeta Pământ, nu este sută la sută pământean. Poate că a venit de undeva, dintr-un alt campus planetar cu condiții asemănătoare de viață și, ajuns aici, s-a adaptat cât de cât la condițiile de aici, condiții care, oricum, nu erau chiar identice, întrucât cele de aici conțin anotimpuri, distribuție inegală a resurselor, variații climatice, situație geofizică activă, nelinearitate și imprevizibilitate în evoluția fenomenelor distructive, luptă pentru supraviețuire.

Dar condițiile de viață umană pe care și le creează omul pe planeta Pământ nu sunt agreate de natură. Imediat ce omul părăsește un loc, natura îl inundă, îl copleșește și, într-un timp extrem de scurt la scara Universului, distruge tot ce a construit omul. Cetățile acadiene din Sumer au intrat în nisip, din vechile construcții care au jalonat civilizația egipteană au rămas numai piramidele, iar mormintele și relicvele care se află în pământ, în pofida faptului că unele sunt relativ conservate, vor dispărea și ele în scurt timp, dacă nu vor fi protejate de om. Întregul mediu îi este ostil omului, mult mai ostil decât îi este animalului adaptat la condițiile sale.

Desigur, s-ar putea spune că omul nu distruge natura, ci, folosindu-și inteligența sa și cunoașterea, o perfecționează, o înfrumusețează, o ajută să

iasă din sălbăticie și să devină umană, la îndemâna tuturor și îndeosebi a copiilor și celor ce nu sunt Tarzani. În acest sens, între jungla amazoniană și un parc în care cresc cei mai frumoși arbori de pe Terra și/sau arbori creați de om prin ingineria genetică, într-un ambient organizat, aliniat, care reproduce figuri de animale, eroi din desenele animate etc. etc. și prin care nu mișună cobre, piton, tigri sau gorile, este preferabil parcul. Nici un om nu preferă jungla în locul unui astfel de parc, decât atunci când vrea să afle cum arată o astfel de junglă. Dar natura nu va transforma niciodată jungla amazoniană în parc, ci va prefăce orice parc din lume părăsit de om într-o mică junglă.

Cu timpul, omul a devenit conștient de acțiunea sa distrugătoare asupra mediului natural și, de foarte multă vreme, fără să renunțe la mediul său specific de viață – mediul urban sau rural – cu infrastructuri specifice și facilități necesare vieții umane, încearcă să menajeze mediul natural, creând rezervații, adică bantustane vegetale și animale, și elaborând programe pentru protecția diferitelor specii de plante și de animale, monitorizând evoluția și involuția acestui mediu, sesizând primejdiile, provocările și pericolele la adresa acestuia.

După opinia noastră, omul nu este pe deplin capabil să protejeze mediul natural în care trăiește, dar unii dintre oameni fac tot ce este posibil pentru ca transformarea naturii planetei într-un ambient necesar vieții și civilizației umane să fie cât mai puțin dureroasă pentru natură. Procesul de transformare a naturii planetei în ambient uman, deci de umanizare a naturii planetei este ireversibil. Sau cel puțin așa pare acum.

Planeta are o suprafață totală de 510.065.700 km² din care 360.700.000 km² (70,71 %) o reprezintă suprafața oceanelor și 149.400.000 km² (29,29 %) suprafața uscatului.¹⁰ Numărul locuitorilor planetei este, la ora actuală, 7.073.619.015. Calculând densitatea medie a populației actuale obținem o densitate de aproximativ 49,347 locuitori pe km² de uscat (dacă raportăm numărul populației la întreaga suprafață a planetei, obținem o densitate de 13,868 locuitori pe km²). În anul 2115, când se va atinge vârful traiectoriei demografice, densitatea populației pe suprafața terestră va fi de aproximativ 83,668 locuitori pe km², iar raportată la întreaga suprafață a Terrei de 24,5 locuitori pe km².

Probabil că planeta Pământ, chiar și în situația împuținării resurselor sale, va suporta o astfel de populație. *Îi va suporta însă și infrastructurile? Îi va suporta și modificările pe care le aduce mediului biotic?* Rămâne de văzut. Oricum, mediul natural de viață de azi este radical deosebit de cel de acum două mii de ani. Probabil că, dacă prin absurd ar fi posibil să apară undeva, pe planeta Pământ, un om de acum 2000 de ani, acesta n-ar reuși să

¹⁰ Sursa datelor: Sursa: http://www.notre-planete.info/terre/chiffres_cle.php

supraviețuiescă nici măcar o zi în mediul natural actual. Este valabilă, credem, și reciprocă. Un om de azi, n-ar putea trăi în mediul bio-socio-psihologic de acum 2000 de ani.

Aceasta este prețul progresului. Condițiile de viață se schimbă, iar planeta Pământ, cel puțin în dimensiunea ei biologică, se schimbă și ea. De aici nu rezultă că pericolele și amenințările la adresa populației umane a planetei și chiar la adresa biosferei sunt excluse, ci doar ideea că, potrivit statisticilor, chiar și în vârful traiectoriei demografice, care se prezintă a fi un vârf de sarcină, Pământul mai poate, totuși, suporta oamenii, chiar dacă ei înșiși devin insuportabili, cu condiția ca omul să nu producă el însuși catastrofe cu efecte irecuperabile.

Nu este exclusă deci nici posibilitatea ca omul însuși să pună capăt propriei sale existențe, dacă, într-o zi, dintr-o cauză sau alta, ca urmare a unei crize sau a unei alte nebunii specific umane, vor fi explodate, accidental sau nu, cele 12.000 de ogive nucleare active. Dezastrul poate însă interveni și dacă planeta Pământ nu poate evita ciocnirea cu obiect cosmic de mari dimensiuni pe care nu-l poate distruge în straturile superioare ale atmosferei.

3. O posibilă strategie contra-dezastru

Deși nu este încă timpul, omul trebuie să se gândească la momentul în care planeta Pământ își va lua adio de la el, mulțumindu-i pentru vizită și trimițându-l în lumea celor veșnici sau alungându-l pur și simplu din spațiul său. Sau la acel moment când, datorită faptului că de mii de ani își taie singur creanga de sub picioare, distrugând mediul natural în favoarea unui concept arhitectonic și infrastructural care nu este agreat de planeta Pământ, va trebui să suporte efectul de falie dintre presiunile create de om asupra mediului natural și reacțiile posibile (și previzibile) ale acestui mediu.

Și într-un caz și în celălalt, omul trebuie să fie pregătit să accepte sau să nu accepte un astfel de final sau o astfel de trecere. Dincolo de ceea ce se poate specula sau imagina, există o realitate iminentă, previzibilă în esența ei. Potrivit datelor pe care le avem noi, muritorii de rând, despre om și condiția sa terestră, drumul pe care probabil îl vom mai parcurge, dacă vârful de sarcină de care vorbeam mai sus devine un simplu punct pe o linie ascendentă spre insuportabilitate, adică spre un summum al unui spațiu suprasaturat, cu zeci de miliarde de oameni și infrastructuri care, probabil, nu vor mai încăpea nici pe suprafața terestră, nici pe cea acvatică, atunci finalul ar putea fi o sufocare prin consumarea tuturor resurselor.

Oricât de “grijulie” ar fi Terra cu populația ei de hominieni inteligenți și perspicace, nu are cum să le dea la toți mâncare, nici cum să le asigure resurse și loc de casă, iar presupunerile pesimiste malthusiene se vor dovedi reale. Pământul este o planetă vie, cu o activitate geofizică destul de intensă,

dar care nu mai este ce a fost. Pământul nu mai este demult planetă incandescentă, iar evoluția lui este, logic vorbind, spre o răcire din ce în ce mai accentuată. Probabil că, înainte de a dispărea, va deveni un simplu bolovan inert în Sistemul Solar și în Univers. Deocamdată însă, temperatura lui interioară, la 100 km adâncime, este de 2.400°C, iar temperatura exteriorului, la 100 km altitudine, este de -100°C.¹¹ Această diferență uriașă spune foarte multe. Este clar că omul nu va exista veșnic pe planeta Pământ, în forma în care este acum. Problema finalului este dacă acesta va fi unul brusc, datorat unei catastrofe endogene sau exogene sau dacă va fi unul firesc, în sensul că tot ce există merită să piară.

O asemenea premisă este mai mult decât tristă, dar așa cum bine se știe, potrivit legii conservării și transformării energiei, în natură, nimic nu se pierde, nimic nu se câștigă, ci totul se transformă. *Când?*, *Cum?* și *De ce?* rămân întrebări fără relevanță aici, în acest raționament care privește Omul și Pământul... Este, deci, la mintea oricui, că, la un moment dat, Pământul nu ne va mai putea suporta sau că va deveni inert față de prezența sau dispariția noastră și a biosferei în general.

Acest raționament, pentru ființa umană, constituie, deopotrivă, o realitate care, la un moment dat, poate deveni un summum al provocărilor, pericolelor și amenințărilor la adresa vieții, în general, și a ființei umane, în particular și o perspectivă care trebuie să genereze o soluție. Nici soluția, nici modalitățile de găsim a ei nu sunt lineare și tranșante, ci de durată, nelineare și extrem de complicate.

Umanizarea planetei este firească, din perspectiva oamenilor și a mediului de viață, dar poate deveni periculoasă atunci când omul își distruge ambientul natural în favoarea unuia artificial, creat deci de el, de om, fără respectarea legilor naturii sau prin încălcarea acestora. Este posibilă construirea de pârtii de schi la Dubai sau în plin deșert, prin folosirea unor incinte construite de om și a unor instalații adecvate. Este posibilă și realizarea unor condiții excepționale de viață pentru om, create de el însuși, dar, într-o zi, fără ca omul să știe precis când și cum, se poate declanșa un cutremur uriaș care să spulbere pur și simplu orașe întregi de pe suprafața pământului. Este posibilă și poziționarea cosmică, accidentală sau nu, a unui corp ceresc de dimensiuni comparabile cu cele ale lunii pe o traiectorie în jurul planetei Pământ, care ar putea duce la o creștere bruscă a nivelului apei oceanelor în anumite porțiuni și inundarea tuturor coastelor din acea zonă cu valuri de peste o sută cincizeci de metri, așa cum se presupune că s-ar fi petrecut lucrurile când Luna a devenit satelit natural al Terrei.

Aceste fenomene și multe altele sunt posibile și chiar previzibile. Oamenii de știință le supraveghează cu multă atenție și le monitorizează

¹¹ Sursa: http://www.notre-planete.info/terre/chiffres_cle.php

(evident, pe cele descoperite) de foarte multă vreme. Dar mijloacele de protecție a planetei împotriva lor și a efectelor lor nu sunt și nu pot fi, toate, la îndemâna omului, deși există câteva, de la rachetele balistice, la sistemele cu laseri și sistemele de amplificare a undelor și de producere a unor puternice câmpuri sau scuturi de protecție.

Există, de asemenea, programe de cercetare în vederea conceperii și realizării unor sisteme de securitate și de apărare care să facă posibilă protecția planetei sau măcar a unor regiuni întinse împotriva unor astfel de efecte generate de presiunile cosmice. Unul dintre aceste programe, dar nu singurul, este HAARP (High Frequency Active Auroral Research Program), care studiază comportamentul ionosferei la bombardarea cu unde de înaltă frecvență.

Așadar, problema fundamentală a planetei Pământ începe să fie transmutată din ce în ce mai mult pe o componenta biosferei, care depășește dimensiunea naturală a mediului biologic, și anume pe *populație*. Factorul demografic capătă astfel o valoare cosmică, fiind foarte important și foarte

ANUL	POPULAȚIA	NAȘTERI LA 1000 DE LOCUITORI
50.000 î.H.	2	-
8000 î.H..	5 000 000	80
1	300 000 000	80
1200	450 000 000	60
1650	500 000 000	60
1750	795 000 000	50
1850	1 265 000 000	40
1900	1 656 000 000	40
1950	2 516 000 000	31-38
1995	5 760 000 000	31
2011	6 987 000 000	23

responsabil pentru securitatea planetei. Iată cum se prezintă acest factor¹²:

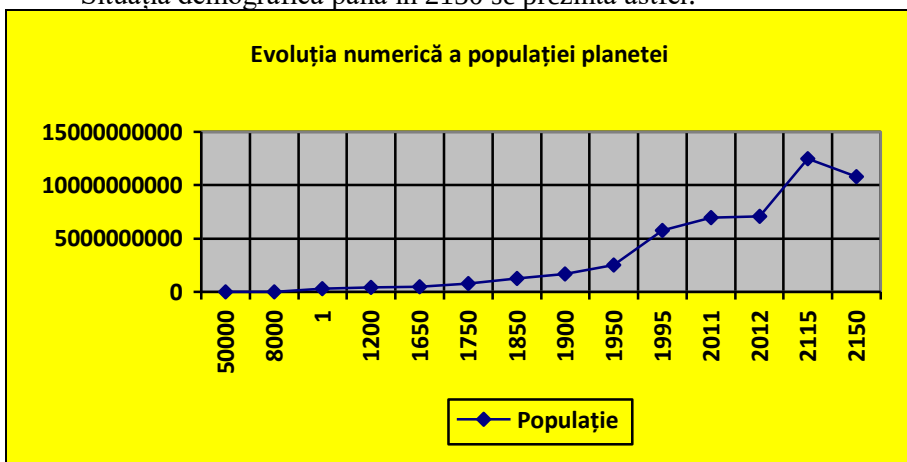
În 2012, populația de pe Terra a depășit cifra de 7 miliarde (7.073.619.015) locuitori, iar numărul de nașteri la mia de locuitori era de 19,2, în timp ce rata de mortalitate era de 8,2 la mia de locuitori. Creșterea

¹² Sursa: *Estimations du Population Reference Bureau*,
<http://www.prb.org/FrenchContent/Articles/2013/people-ever-lived-fr.aspx>

naturală era, între 2005 și 2010 de 1,2.¹³ În multe țări, acest indicator începe să fie negativ, populația din aceste țări, inclusiv din România, fiind în scădere.

Dar, pe ansamblul planetei, populația este în creștere. Potrivit unor estimări¹⁴, populația planetei va fi, în 2050, de zece miliarde de locuitori și, probabil, va continua să crească în același ritm până la un maximum de 12,5 miliarde, care se prognozează a fi atins în 2115, urmând ca, după aceea, să înceapă să scadă, coborând, în 2150, la 10 miliarde de locuitori, cauza principală constituind-o scăderea numărului nașterilor per familie și în special al fetelor.

Situația demografică până în 2150 se prezintă astfel:

Există, desigur și alte cauze, cum ar fi degradarea și îmbătrânirea ființei umane, epuizarea resurselor pe care civilizația le exploatează excesiv etc. Astfel, se pare că resursele de zinc se vor epuiza în 2025, cele de uraniu în 2040, cele de nichel în 2048, cele de petrol în 2050, cele de gaze naturale în 2072, cele de cărbune în 2158.¹⁵

De regulă, estimările de până acum în legătură cu epuizarea resurselor de petrol, spre exemplu, nu s-au confirmat. E greu de crezut, spre exemplu, că, după următorii 12 ani, nu va mai exista zinc pe planeta noastră! Pământul este o planetă vie, în plină activitate, iar unele dintre resursele importante pentru biosferă, dar și pentru viața planetei, vor continua să se reproducă. Unii cercetători (echipa condusă de Vladimir Porfiriev, dar nu numai),

¹³ Sursa: <http://www.universalis.fr/chiffres-monde/demographie/>

¹⁴ <http://www.planetoscope.com/natalite/5-croissance-de-la-population-mondiale-sur-terre-naissances---deces-.html>

¹⁵ *Ibidem*

continuând cercetările începute cu mulți ani în urmă, au ajuns, în 1960, la concluzia că petrolul nu este de natură biotică, ci abiotică, el producându-se în profunzimile pământului, la temperaturi foarte înalte și la presiuni foarte mari, și ieșind la suprafață (adică în profunzimile scoarței terestre care are o grosime de 30 de km), sub forma unor erupții reci. De unde rezultă că, atâta vreme cât pământul va avea o activitate geofizică, vor exista și condiții care reproduc petrolul. Importantă nu este, deci, resursa ca atare, care, dacă acceptăm această teorie, este practic inepuizabilă, ci mijloacele care să asigure extracția ei de la adâncimi foarte mari, de 15-20 km și chiar mai mult. De aceea, abia acum începe să fie valorificată pe deplin invenția inginerului român Ion Șt. Basgan privind forajul la mare adâncime, depășirea succesivă a unor praguri, începând cu cel de două mii de metri, apoi pe cel de 9000 de metri și atingerea celor 15.000 de metri, prin folosirea ingenioasă a unor teorii și aplicații de mare rafinament, cum este, spre exemplu, cea a sonicității a unui alt mare inventator român, George (Gogu) Constantinescu.¹⁶

Și încă ceva, foarte important. Petrolul și gazul natural nu sunt unicele resurse de energie care pot fi folosite de pământeni. Energia Universului se pare că este cea nucleară, numai că ea nu poate fi, la ora actuală, gestionată în mod corespunzător. E mult prea tânără și prea agresivă în cunoașterea oamenilor! Și chiar dacă ar putea fi, marii magnați ai petrolului și gazului, adică ai civilizației petrolului și gazului, n-ar permite așa ceva, decât dacă s-ar produce o revoluție în domeniul energetic, o mare revoluție, care să impună un astfel de salt. Este vorba un salt asemănător celui produs în mijloacele militare de la arcul cu săgeți la armele de foc, de la armele de foc la arma nucleară și de la arma nucleară la arma de amplificare a undelor și de influențare a comportamentului uman.

Oamenii nu se supun chiar totdeauna voinței Pământului și Cosmosului, ci modelează existentul potrivit unor trebuințe specifice. Creându-și propria natură, agresează cumva natura-mamă, o obligă adică să asimileze și producțiile lor, ale oamenilor, iar ea, de voie, de nevoie, le acceptă, atâta vreme cât oamenii sunt prezenți, ca și cum s-ar teme de ei. Dar de îndată ce ei părăsesc locul, natura și-l reia și începe să facă ordine și curățenie.

Dacă am privi umanizarea planetei numai din această perspectivă, efectul ar fi denaturalizarea planetei. Mai exact, transformarea naturii

¹⁶ Inginerul Ion Șt. Basgan este unul dintre acei inventatori care au lăsat în urma lor viitorul. Totuși, inginerul Basgan pare, astăzi, ca mai toți oamenii comuni, doar un fost de care prea puțini își mai aduc aminte. Inginerul Basgan, chiar dacă a avut un comportament modest – ca al oricărui om de valoare –, nu a fost totuși un om comun, ci o minte scilipitoare și un mare inventator.

geologice și biologice a planetei într-o natură umană. Omul are față de natură o atitudine agresivă (pe care el o numește constructivă), așa cum civilizația actuală, în expansiunea ei spre toate orizonturile, a avut, la fel, de-a lungul secolelor, o atitudine ofensivă, chiar agresivă, distrugând practic civilizațiile străvechi existente pe continentul american și impunând-o pe cea europeană, sub însemnul civilizării acestor spații necivilizate, dar care au creat, totuși, Machu Picchu, un monument al civilizației incașe, piramida de la Chichen Itza Castilio, templele și edificiile unor culturi care nici astăzi nu sunt cunoscute pe deplin în toată măreția și splendoarea lor.

Așa fac oamenii în efortul lor de civilizare a planetei: impun. Adică dăruim și construim. Proiectul lor nu este însă pe deplin consonant cu proiectul naturii. Omul transformă natura planetei în ce vrea el, amăgindu-se cu gândul că natura se va supune lui, omului, și că el, omul-demiurg, va putea schimba lumea. Autostrăzile vor străbate Amazonia, așa cum străbat, la ora actuală deșertul Nevada, infrastructurile energetice vor traversa oceanele, multe dintre marile orașe ale viitorului vor fi construite, probabil, sub pământ și chiar în adâncul oceanelor, mai ales când se vor inventa și perfecționa sistemele de desalinizare a apei și de extragere din ea a Oxigenului respirabil și a hidrogenului consumabil. Oceanele ocupă 71% din suprafața planetei și conțin 97% din cantitatea de apă a planetei. Ele beneficiază de 80% din cantitatea de precipitații și atrag 90% din energia Terrei. De asemenea, oceanele contribuie la distribuirea căldurii solare pe planetă. Salinitatea și temperatura determină densitatea oceanelor și joacă un rol important în configurarea curenților oceanici. Cercetătorii de la [Scripps Institution of Oceanography](http://scripps.institutionofoceano.org) (UC San Diego) au constatat că, în ultima jumătate a secolului al XX-lea, în salinitatea oceanelor s-au produs modificări, cauzate de om.¹⁷ Încălzirea planetei și creșterea dioxidului de carbon, datorită activităților umane, arată că salinitatea oceanelor, în special a Atlanticului de Nord este în scădere. Combinarea analizei salinității cu analiza temperaturii ajută la înțelegerea evoluției globale a oceanelor.

Desigur, viața omului, așa cum arată el acum, nu este posibilă în profunzimile oceanului, așa cum nu este posibilă nici în spațiul cosmic. Dar omul trăiește bine mersi în stațiile orbitale, în navele spațiale și, probabil, în viitor, se vor realiza adevărate baze orbitale locuibile, la foarte mare altitudine, din care să se continue explorarea spațiului cosmic, a planetelor sistemului solar și a altor constelații, planete și corpuri cerești mai îndepărtate.

Aceasta este dimensiunea exogenă a cunoașterii științifice și a epistemologiei spațiului cosmic. Există însă și o dimensiune endogenă a

¹⁷ Les activités humaines modifient la salinité océanique, http://www.notre-planete.info/actualites/actu_3655_salinite_ocean_rechauffement_climatique.php

acestei cunoașteri, aceea a planetei Pământ și a interacțiunii dintre natura geofizică și geoclimatică, natura cosmică și natura umană. În general, între natura geofizică și geoclimatică și natura umană nu există o deplină corespondență. Se pare că natura umană nu este pe deplin conținută în cea pământeană, chiar dacă omul este un produs al pământului, așa cum știe toată lumea, deși, după unele teorii, s-ar putea să nu fie. Atitudinea omului față de natură nu este doar una de adaptare cuminte la cerințele ei, ci și una de modificare a acestor condiții, de creare, chiar împotriva naturii planetare, a unei naturi specifice și favorabile ființei umane.

Atitudinea omului este una de tip acaparator, dominator. Dar tot acaparatoare este și atitudinea naturii, întrucât aceasta distruge tot ce face mâna omului, atunci când poate să o facă. Omul lucrează, în general, împotriva naturii și nu în favoarea acesteia, iar natura reacționează ca atare.

Și totuși între natura planetei și natura umană există o strânsă interacțiune. Aceasta este prezentă în teoriile geopoliticienilor, dar și în numeroasele opere literare, artistice și științifice.

În 1916, Kjellen publică o lucrare „*Statul ca o formă de viață*”, care are o influență foarte puternică asupra lui Karl Haushofer (1869-1946) și a altor geopoliticieni. Statul este un organism viu, susține Kjellen, între spațiul locuit de oameni, politica statului, și calitatea oamenilor stabilindu-se o condiționare importantă, esențială chiar, pentru că omul este o ființă pământeană.

Ratzel preia de la Kjellen, ideea statului ca organism viu. Statul, în concepția lui Ratzel, are două elemente principale: *oamenii și spațiul geografic*. Poporul n-are nicio legătură cu socialul. Ele este un ansamblu de indivizi legați între ei nu prin rasă, ci prin pământul pe care se află. Pământul ca suport, pământul ca spațiu determinant în fizionomia și filosofia ființei umane, are un rol demiurgic asupra ființei umane, în sensul că pământul l-a creat pe om și tot el îl adăpostește, îl transformă și îl păstrează pentru eternitate. Și chiar dacă nu l-ar fi creat pământul, planeta deja l-a acceptat, l-a adaptat și l-a asimilat în cea mai mare măsură.

De fapt, considerăm noi, se pare că spațiul geografic este cel care a generat sau, în orice caz, a condiționat, în mare măsură (nu în totalitate!), diferența dintre populațiile sedentare și cele migratoare.

Sedentarul trăiește într-un spațiu plin, într-un spațiu cu resurse. Filosofia lui este cea a spațiului plin. Omul culege ce-i dă natura și cultivă pământul, pentru că pământul este fertil. De aceea, pe el nu-l interesează plecarea, nu-l interesează orizonturile, ci doar dimensiunea verticală, adică cerul care-i dă lumină, căldură și ploaie, și pământul care-i dă roade. Sedentarul privește la cer și se roagă la Dumnezeu să-i dea ploaie și soare, și la pământul pe care-l muncește și-l iubește, să-i dea roade. Caracterul lui se formează în această relație, în această construcție repetitivă ca ziua și

noaptea, ca anotimpurile și ca viața. În aceste condiții de supraviețuire într-un mediu natural, sedentarul nu ofensează pământul, ci îl ajută, îl iubește ca pe o ființă, îl înobilează, chiar dacă pământul nu-i acceptă în totalitate nici acțiunea, nici efectul ei. Evident, în secolul al XXI-lea, nici sedentarul nu mai este același cu cel de la începuturile lumii.

Populațiile migratoare s-au format, în general, într-un spațiu ostil, într-un spațiu fără resurse. Evident, nu există un singur spațiu de acest gen, dar când ne referim la acest concept, îl localizăm mai ales în arealul dintre nordul Mării Caspice și Extremul Orient, un spațiu de stepă, pe care Gérard Chaliand, în studiul introductiv la celebra sa lucrare *Anthologie mondiale de la stratégie*, îl numește foaier perturbator.¹⁸ Pentru migrator – războinic sau nu –, esențială este plecarea. În căutarea unui loc mai bun sub soare. Filozofia lui este una a spațiului gol. De aceea, privirea lui scrutează orizonturile, în căutarea hranei, adăpostului și condițiilor de supraviețuire. El nu poartă amprenta pământului, ci pe cea a mișcării, a căutării unui loc mai bun, fie pentru a prădui populațiile de acolo (dacă este migrator războinic), fie pentru a se stabili, a se sedentariza, chiar dacă filosofia populațiilor migratoare, cel puțin în vremea antichității și Evului Mediu, nu era una de acest gen. Ele nu puteau trăi fără mișcare, se sufocau. Spațiul plin era, pentru ele, presant, copleșitor. Dar, cum bine se știe, în cele din urmă, și aceste populații migratoare s-au sedentarizat, chiar dacă mai păstrează și acum ceva din esențele spiritului migrator al strămoșilor.

Kjellen refuza politica naționalităților, deja în vogă după Primul Război Mondial, susținând mai degrabă o politică imperială de tipul celei din fostul Imperiu Austro-Ungar, sau poate una apropiată de ceea ce numim azi stat multietnic modern, deși ne îndoim că poate exista așa ceva sub semnul duratei. Concepția lui Ratzel pune statul și elementele sale deasupra populațiilor. Acestea fac parte din stat, sunt o parte a acestuia, dar nu totul. Statul este esențial, el are o importanță foarte mare. Karl Haushofer va folosi altfel ceea ce Ratzel numea *spațiu vital*, mai exact, *spațiul de viață* și va dezvolta un concept – *pan iden* –, un fel de zone de hegemonie, dominate de civilizațiile puternice, expansive. Pivotal geografic, *hearttland*-ul, de care vorbea Mackinder și, în consonanță, *rimland*-ul – pivoții de margine – relevați de Nicolas Spykman și conținuți în strategia americană de îndiguire (containment) a comunismului, sunt alte repere clare și inconfundabile ale analizei interacțiunii dintre spațiu și om, dintre spațiu și civilizație.

Tocmai aceasta este geopolitica. O știință a interacțiunilor și presiunilor dintre state, cum o numea Ion Conea. Oamenii și spațiul pe care-l locuiesc formează, adesea, identități specifice, cu un rol excepțional în

¹⁸ Gérard Chaliand, *Anthologie mondiale de la stratégie des origines jusqu'au nucléaire*, Edition Laffont, Paris, 1990.

istorie și în planificarea viitorului. Pământul a fost deja împărțit. Mai sunt doar resursele adâncurilor – și ele cumva limitate, deși se regenerează prin activitatea geofizică a planetei –, dar omul va continua, pe de o parte, să se războiască cu semenul său pentru piețe, resurse, putere, dominare și influență și, pe de altă parte, să aplice o politică de „acoperire strategică”, prin infrastructuri și edificii ale propriei sale imaginații, a spațiului natural, regenerându-l, mai exact, convertindu-l în unul dominat de natura umană. America de zi este suprapusă peste America civilizațiilor anterioare, din care n-au mai rămas decât niște urme. Impresionante, ce-i drept, dar doar urme.

Acțiunile omului asupra naturii pământene și presiunile cosmice generează un set de provocări pericole și amenințări pentru om și pentru planeta Pământ, care, exploatarea vulnerabilităților planetei și ale oamenilor la acestea, ar putea genera, cândva, un dezastru.

De aceea, considerăm că ar fi bine ca omul, având în vedere sistemele și fluxurile de provocări, pericole și amenințări la adresa planetei și, implicit la adresa sa, unele dintre ele generate chiar de el însuși, precum și vulnerabilitățile la acestea, să calculeze cât se poate de precis (în măsura în care poate fi vorba de precizie când vorbim de Univers) nivelul de risc, cu valori între 0 și 1, și, pe baza celor rezultate și a nevoii de supraviețuire, dezvoltare și securitate, să elaboreze o strategie sau un set de strategii de prevenire a unui dezastru și de generare a unui comportament uman adecvat.

Este necesar acest lucru, întrucât umanizarea planetei ar putea însemna nu doar dominarea spațiului natural de către oameni, ci și generarea unui dezechilibru care să ducă la prăbușirea condițiilor naturale de viață ale oamenilor și, ca atare, la distrugerea propriului ambient și, prin urmare, la dispariția omului de pe pământ.

Noi considerăm că este necesară o decizie politică, unanim acceptată, prin care să se definească și să se legifereze un sistem de norme, principii și proceduri, consemnate în legi și reglementări clare privind acest domeniu vital pentru supraviețuirea omului pe planetă și chiar pentru supraviețuirea planetei, din perspectiva, ființei umane.

O *strategie de apărare, protecție și securitate a planetei și mediului uman* ar trebui să fie în măsură să pună în operă deciziile politice cu privire la acest domeniu și să asigure condițiile, forțele, mijloacele, dispozitivele și acțiunile necesare.

O astfel de strategie ar trebui să cuprindă, între altele, un *obiectiv strategic* și, prin urmare, un *concept strategic de apărare, protecție și securitate a planetei Pământ, a mediului natural și a celui uman* și un *sistem coerent de forțe, mijloace, dispozitive și acțiuni* care să ducă la realizarea acestui obiectiv.

Obiectivul strategic ar putea fi acela de a apăra planeta, mediul natural și mediul uman împotriva unor sisteme și fluxuri de provocări, pericole și amenințări cosmice, terestre și umane, de a preveni pe cât posibil un dezastru și, în cazul producerii acestuia, de a-i limita efectele, de a lichida urmările și de a proteja ființa umană și mediul ei de viață.

Conceptul strategic

I. Calcularea nivelului de risc, în funcție de nivelul provocărilor, pericolelor și amenințărilor și de nivelul vulnerabilității la acestea.

a. Mecanisme sau sisteme complexe de identificare, monitorizare, analizare, evaluare (pe o scală de la 0 la 1), diagnosticare, prognosticare și descriere amănunțită a seturilor, mulțimilor și fluxurilor de provocări, pericole și amenințări (PPA) exogene (îndeosebi, cosmice, dar nu numai) și endogene (specifice planetei și mediului de viață al oamenilor) la adresa planetei și a mediului de viață al oamenilor.

b. Mecanisme sau sisteme de identificare, monitorizare, analizare, evaluare (pe o scală de la 0 la 1) și prognosticare a vulnerabilităților planetei, biosferei, mediului biotic și populației la acestea (V), și de descriere amănunțită a acestora.

c. Pe baza analizei, evaluării și prognosticării PPA și V, calcularea nivelului de risc (R), prin intersecția celor două mulțimi:

$$R = A.V,$$

în care R este riscul, A reprezintă pericolul și amenințarea, iar V, vulnerabilitatea la acestea.

d. Formularea *intelligence*-ului și elaborarea expertizei informaționale pentru factorii decidenți.

e. Cunoașterea științifică a întregului areal al nivelului de risc și a condiționărilor acestuia.

f. Stabilirea clară a sistemului global și a sistemelor naționale de identificare, supraveghere, monitorizare, analizare, evaluare, diagnosticare și prognozare a seturilor și mulțimilor (luxurilor) de provocări, pericole și amenințări la adresa planetei, a mediului natural și a mediului uman.

II. Elaborarea, mai exact, actualizarea conceptului strategic de apărare, protecție și securitate a planetei și mediului uman

a. Definirea, a conceptului strategic de apărare, a conceptului strategic de protecție și a conceptului strategic de securitate a planetei, a mediului natural și a mediului uman și cunoașterea detaliată a acestor concepte, atât prin mijloace științifice, cât și prin mijloace comune, pragmatice.

b. Delimitarea domeniilor acestor concepte și a intercondiționărilor între ele.

III. Definirea și structurarea Sistemului Global de Apărare, Protecție și Securitate al Pământului (SGAPSP), a sistemelor și subsistemelor regionale și naționale, a principiilor, regulilor și algoritmilor de structurare, configurare, pregătire și funcționare a acestora, în principal pe trei grupe mari:

1. Elemente și structuri ale SGAPSP, stabilirea competențelor, atribuțiilor, locațiilor și modalităților de pregătire și de acțiune a acestora.

2. Elemente și structuri zonale ale SGAPSP, aliniate cumva la marile sisteme de securitate globală și regională, la dispozitivele strategice ale NATO, ale Uniunii Europene și ale altor mari puteri, dar cu atribuții în toate mediile (cosmic, pământean, informațional și cognitiv)

3. Elemente și structuri naționale ale SGAPSP, care funcționează integrat, potrivit conceptului strategic unic, dar și particular și secvențial, în funcția de caracteristicile țării și mediului în care se constituie.

IV. Conceperea și structurarea, pentru fiecare grup de elemente ale SGAPSP și sistemelor zonale și naționale, a forțelor, mijloacelor, resurselor, dispozitivelor și acțiunilor. În acest sens, pe niveluri ale planificării și acțiunii strategice (strategic, operațional și tactic), vom avea următoarele posibile configurații:

A. Forțe

1. *Forțe destinate dispozitivelor globale, zonale și naționale de identificare, supraveghere, monitorizare, evaluare, diagnosticare și prognozare a sistemelor și fluxurilor de provocări, pericole și amenințări, a vulnerabilităților la acestea și de calculare a gradului de risc, la toate domeniile: cosmic, al naturii planetei, al naturii umane (mediului uman);*

2. *Forțe desinate apărării, protecției și securității planetei, mediului natural și mediului uman la nivel global, zonal și național:*

a. *Forțe de reacție imediată (rapidă) sau în urgențe;*

b. *Forțe principale*

c. *Forțe auxiliare;*

d. *Forțe de sprijin nemijlocit*

3. *Forțe de sprijin.*

Toate aceste categorii de forțe se cer structurate, organizate și pregătite pe cele trei mari domenii enunțate mai sus:

- cosmic (stații orbitale, sateliți, mijloace de propulsie cosmică, mijloace de investigare, supraveghere și monitorizare a sistemului solar și a cosmosului, de identificare, monitorizare, evaluare, diagnosticare și prognozare a PPA și de apărare și protecție împotriva acestora etc.);

- planetar (mijloace conexe cu cele cosmice, care să asigure îndeplinirea aceluiași sarcini la nivelul planetei și la nivelul diferitelor zone);

- uman (mijloace de apărare și protecție a mediului uman și a ființei umane).

Pentru fiecare categorie de forțe, pentru fiecare nivel sunt necesare un management specific, un sistem coerent de pregătire și perfecționare și seturi clare de competențe și atribuții, în sisteme coerente, deopotrivă lineare și nelineare.

B. Mijloace

Cele mai importante componente ale acestor strategii sunt **mijloacele**. Când este vorba de acțiuni pentru apărarea planetei, a naturii și a mediului uman, avem în vedere folosirea întregii capacități a omenirii pentru crearea mijloacelor necesare, precum și pentru elaborarea politicilor, strategiilor și acțiunilor menite să permită folosirea eficientă a acestora.

Este de așteptat ca, în viitor, să se acorde o atenție prioritară acestor mijloace, conflictul principal cunoscând o deplasare spre apărarea și protecția comună împotriva sistemelor și fluxurilor de PPA cosmice, planetare și de natură umană, care vizează însăși planeta și existența oamenilor. Deja omul începe să devină conștient de aceste uriașe sisteme PPA la adresa planetei și a mediului de viață uman și să înțeleagă nevoia solidarității umane în acest sens.

Întreaga cunoaștere de până acum, întreaga inteligență și putere de creație a oamenilor trebuie să se concentreze (și suntem convinși că se va concentra) din ce în ce mai mult pe crearea mijloacelor necesare pentru apărarea, protecția și securitatea planetei și, implicit, a ființei umane. Aceste mijloace reprezintă, efectiv, rezultatele unui efort uman îndelungat, ale capacității omului de a crea, inventa, dezvolta, transforma, schimba, valorifica și folosi în mod ingenios și productiv resursele de care dispune.

Omul este demiurgul mijloacelor care pot duce fie la ofensarea naturii și, prin urmare, la adâncirea faliei dintre mediul uman și mediul natural și, în consecință, la întreținerea și regenerarea unui conflict pe care omul nu are cum să-l câștige, fie la folosirea lor pentru apărarea și protecția planetei. Rămâne însă de văzut cum va fi rezolvat conflictul principal dintre om și natură.

C. Resurse

Resursele sunt, în principal, de două categorii:

- *resursele de care dispune planeta*, care par a fi epuizabile sau, oricum, strict condiționate de activitatea geofizică și geoclimatică a planetei Pământ și de interacțiunile acesteia cu mediu cosmic;

- *resursele de care dispune ființa umană*, care sunt, practic, inepuizabile, datorită capacității omului de a cunoaște Universul, de a crea și folosi spațiul virtual. *Inteligența oamenilor este cea mai valoroasă resursă a planetei Pământ*. Depinde însă de modul în care va fi folosită pentru realizarea obiectivului strategic enunțat mai sus.

Viziunea optimistă este aceea că omul nu va distruge, ci va salva planeta Pământ și mediul de viață al oamenilor pe care, probabil, și-l va însuși din ce în ce mai mult și Terra. Aceasta nu înseamnă că Terra va crea infrastructuri necesare naturii umane, ci doar că ar fi posibil ca, în viitor, să nu le mai distrugă cu atâta ușurință, chiar și atunci când omul le apără cu înverșunare.

D. Acțiuni

Acțiunile omului asupra mediului său de viață sunt numeroase și foarte diversificate. Cele mai multe dintre ele au un caracter riguros, strict planificat, cu obiective precise și reglementări clare. Există însă și acțiuni (mai ales reacții) imprevizibile – cele mai multe dintre acestea situându-se în spațiul creativ –, care au efecte imprevizibile. Nu știm foarte precis cum va acționa omul în anul 2115, anul vârfului traiectoriei demografice, dar știm că, în acel an este foarte posibil ca determinările și coordonatele acțiunii umane să fie relativ modificate față de cele de azi.

Este foarte posibil ca marile comunități umane să-și reorienteze efortul de la realizarea unor obiective ce țin de putere, dominare a piețelor și resurselor, control și influență asupra altor comunități, spre o sinergie a puterii și o redirectionare a acestora spre apărarea, protecția și securitatea planetei și, implicit, a mediului de viață.

Planificarea strategică a unor acțiuni posibile, realizarea din timp a suporturilor de acțiune și a unor dispozitive fac parte din această strategie de apărare, protecție și securitate a planetei și a mediului uman și deschid suporturile necesare pentru domeniile operațional și tactic.

Concluzii

1. La ora actuală, omul aparține planetei Pământ. Relația dintre om și mediul său planetar de viață este încă una foarte complexă și foarte complicată, iar procesul de adaptare reciprocă este încă tensionat și distructiv. Natura Terrei și natura umană se află într-un raport de contrarietate, dacă nu chiar de opoziție, care generează un conflict greu gestionabil. Este puțin probabil ca, în viitorul apropiat, acest raport să se schimbe sau să se amelioreze, întrucât omul se află încă într-o ofensivă primitivă de cucerire a planetei, chiar dacă o face cu mijloacele cele mai moderne pe care el însuși le-a creat cu acest scop. Considerăm că va veni însă un moment când acest conflict se va ameliora, Terra acceptând infrastructurile mai puțin agresive și mai puțin poluante create de om și omul înțelegând că nu poate distruge natura din care el însuși face parte, pentru că, dacă va continua în acest fel, va ajunge să-și distrugă propriul său suport de existență.

2. Omul începe deja să fie în măsură să identifice, să monitorizeze, să evalueze, să diagnosticheze și să prognozeze principalele provocări, pericole și amenințări cosmice sau generate de activitatea umană, dar și de altă natură, care, exploatând vulnerabilitățile planetei și ale mediului uman, să genereze schimbări nefavorabile vieții pe pământ sau chiar un dezastru. Va veni o vreme când astfel de acțiuni umane de cunoaștere și evaluare a PPA și a vulnerabilităților la acestea să nu mai fie secundare, aleatoare și, într-un fel, aleatoare, ci sistematice, prioritare și consonante cu înseși scopurile și rațiunile vieții conștiente pe Pământ. Acel moment va schimba radical atitudinea omului, transformându-l dintr-un produs și dintr-un simplu beneficiar într-un factor responsabil pentru viața planetei și pentru mediul său de viață.

3. Căldura căminului și austeritatea mediului, îndepărtarea de natură sau, dimpotrivă, întoarcerea la locuința naturală – pământeană, subpământeană, lacustră, acvatică sau subacvatică, poate și dincolo de atmosferă, în baze umane situate pe stații orbitale –, reprezintă elemente destul de clare (unele deja existente, altele doar previzibile) ale condiției umane. Ne place să credem că omul, deși prin acțiunile sale pare și chiar este ostil propriei planete sau doar planetei pe care locuiește, va găsi, totuși, mijloacele necesare pentru a contribui efectiv la apărarea, protecția și securitatea ei, fie și prin umanizarea ei.

CE ESTE GEOPOLITICA? ARGUMENT

Ce este geopolitica? Mai întâi, ar fi util să răspundem la întrebarea: *Ce nu este geopolitica?* Geopolitica nu este politică, așa cum se crede adesea, ci metodă de analiză în folosul politicii, mai exact, este, în afară de tot ce se crede că este și de tot ce, de fapt, nu este, geopolitica are, în primul rând, calitatea de metodă de analiză în folosul politicii. De asemenea, geopolitica nu este un concept militar și nu face parte dintr-un concept militar. Nu este strategie, nici geostrategie, strategia fiind știința, experiența și arta de a pune în operă o decizie politică esențială, iar geostrategia nefiind altceva decât un sistem de constrângeri geografice pentru un strateg sau pentru teoreticianul specializat în domeniul strategic.

Geopolitica nu este politică geografică, nici geografie politică, ci este o proiecție a politicii în coordonate geografice, evident în interesul politicii statului și nu al geografiei. O posibilă definiție, simplificată la maximum, ar putea suna cam așa: *geopolitica reprezintă o modalitate de studiere a determinărilor geografice care intervin în politica internă și externă a statului și mai ales a posibilelor efecte.*

Cu alte cuvinte geopolitica este un studiu de proiecții politice de anvergură într-un spațiu geografic, o modalitate de analiză și de configurare a acestei analize pe coordonate geografice, în folosul politicii. Și, evident, un studiu detaliat în folosul puterii mai ales a proiecției puterii. Iar Conea al nostru, care este de departe unul dintre marii geopoliticieni ai lumii, în Cartea lui, „Geopolitica o știință nouă”, spune că geopolitica nu va studia statele în parte, ci jocul politic dintre ele. Mai exact, geopolitica va fi știința relațiilor și, mai bine, a presiunilor dintre state. (*Geopolitica o știință nouă*, volumul *Geopolitica*, p. 78.)

Aceste definiții ale geopoliticii arată că, de fapt, noi trebuie să analizăm atât spațiul în care trăim efectiv, cât și spațiul de interes pentru noi și pentru alții. Pentru că lumea este interdependentă. Nu trăiești numai în casa ta, care este foarte importantă pentru tine și pentru restul lumii, ci și în spațiul din jurul casei, în satul în care te găsești, pe strada adiacentă, într-o regiune, într-o țară, pe un continent, pe planeta Pământ, în Sistemul Solar etc. ... Te interesează, deci, și casa vecinului, pentru că, dacă ia foc, ia foc și casa a ta.

Trebuie să studiezi toate împrejurările, toate realitățile și, pe cât posibil, toate ipotezele. Și abia atunci știi sau ai putea să știi despre ce e vorba și ai putea fi în măsură să iei o decizie în cunoștință de cauză. Analiza aceasta a spațiului geografic este impusă de nevoia de a-mi proiecta și de a-ți

proiecta devenirea, de a-mi proiecta și de a-ți proiecta propria acțiune, dintr-un interes, din interesul meu, din interesul tău, din interesul statului meu sau din interesul grupului de state din care face parte și țara mea, sau din interesul meu, ca mare putere, dacă sunt mare putere, sau din interesul meu ca stat prăpădit, care n-am mai nimic, dar trebuie să supraviețuiesc în această lume a monștrilor... Trebuie să fiu foarte atent, căci altfel nu exist, dispar de pe pământul acesta. Și dacă nu exist eu, nu există nici populația care trăiește pe acest spațiu. Pentru că eu sunt produsul acestei populații, iar populația este mediul meu și chiar rațiunea existenței mele.

Lucrurile nu trebuie privite neapărat în partea lor primitivă, ci mai ales în interdependența lor dinamică, în sensul că, totdeauna, unul este condiționat de celălalt, că altul este condiționat de un altul al său sau al altora. Nimic nu există în mod absolut izolat. Nu există sisteme închise. Sistemele închise mor, toate sistemele sunt deschise, în sensul că viața lor depinde de calitatea și cantitatea schimbului de substanță, de energie și de informație cu mediul, cu celelalte sisteme și procese. Momentul când un sistem se închide este, efectiv momentul în care acesta începe să dispară.

Termenul de geopolitică a fost folosit pentru prima dată de Rudolf Kjellen, într-un articol publicat în 1901.

În 1916, Kjellen publică o lucrare „Statul ca o formă de viață”, care are o influență foarte puternică asupra lui Karl Haushofer (1869-1946), unul dintre marii geopoliticieni germani, general în armata germană, care a părăsit armata în 1918, după război, dezamăgit, și, după aceea, s-a ocupat de geopolitică.

Primul teoretician al geopoliticii este considerat însă germanul Friedrich Ratzel (1844-1904).

Foarte interesant este faptul că o parte din geopoliticieni și chiar dintre cei care predau geopolitica prin universități sunt foști militari, probabil pentru motivul că ei cunosc cel mai bine, pe viu, valoarea spațiului geografic în acțiunea umană.

Dar, într-o vreme, geopolitica a devenit o știință ingrată. De ce? Aici avem în vedere unele considerații post-factum.

S-a spus, adesea că Războiul Mondial a fost un efect al acestor studii geopolitice, al proiecțiilor pe care le-au făcut Haushofer, Ratzel și alții cu privire la rolul spațiului geografic în politică, la influența lui asupra vieții oamenilor, la necesitatea și emergența spațiului vital etc.

Nu este însă așa. Din faptul că un criminal folosește o informație pe care o ia de pe Internet nu rezultă că Internetul ar fi vinovat că respectivul a săvârșit o crimă. De faptul că s-a declanșat un război, nu sunt de vină geopoliticienii. Nu e de vină matematica că Dăianu, unul dintre marii noștri specialiști în domeniul economiei și finanțelor, a pierdut două milioane de euro, că a jucat la bursă și i-a pierdut. Dăianu, care e un mare specialist, un

om specializat în macroeconomie, nu este, desigur, vinovat de acest mecanism, chiar dacă el însuși a suportat efectul speculației financiare, investind în condiții de risc. Aici este paradoxul. Uneori, cele mai nepotrivite haine le poartă chiar creatorul de modă.

Einstein nu e vinovat că a formulat ecuația $E = mc^2$. Nici soții Curie pentru producerea bombei atomice. Nu ei au aruncat bomba atomică la Hiroshima și Nagasaki. Einstein și cu Tesla au participat la experimentul Philadelphia doar până la un punct. Experimentul a constatat, de fapt, în schimbarea frecvenței unei nave, ceea ce a făcut posibil ca ea să apară, în același timp, la sute de km departe de locul respectiv. Nimeni nu-și explică cum. Pentru că situația amenința să fie scăpată de sub control, Einstein și Tesla s-au retras din experiment. Și experimentul de la Geneva a dovedit, de asemenea, că este posibilă schimbarea de frecvență.

Să revenim. Lucrările de geopolitică elaborate la începutul secolului al XX-lea sunt foarte interesante. Dar, în urma efectelor celui de-Al Doilea Război Mondial, studiarea geopoliticii a fost interzisă. Câțiva profesori francezii și nemți s-au întâlnit și au discutat despre faptul că unii dintre confrății lor – Ratzel, Hausoffer, Makinder etc. – au fost acuzați de generarea unor teorii care au dus la declanșarea războiului. Era cazul ca, măcar pentru o vreme, să se renunța la disciplina Geopolitică predată în Universități. Și s-a renunțat, fără nicio problemă.

Asta a fost în Vest. În partea cealaltă, în est, în zona socialismului, liderii de acolo au considerat geopolitica o știință reacționară și nici măcar numele ei nu mai trebuia pronunțat. Mai mult, nu se mai vorbea de geopolitică, întrucât, cei din Est considerau că presiunile dintre state erau determinate de un suport ideologic, că ideologiile ar fi tras granița dintre Est și Vest și nu analiza, prin mijloace politice, a spațiului geografic. Estul consideră că geopolitica este o știință absolut reacționară și total neavenită.

Ulterior, s-a revenit asupra acestor considerații categorice. Americanii, spre exemplu, s-au folosit în modul cel mai eficient posibil de un concept elaborat de Nicolas Spykman – *rimland* –, pentru punerea în aplicare a unei politici de îndiguire (containment) în îngrădirea acestui spațiu al Estului comunist; alții spun pur și simplu că nu se puteau lipsi de analiza geopolitică, și acesta este, de fapt, adevărul.

Cei care au declanșat cel de-al Doilea Război Mondial s-au folosit de unele din teoriile și studiile geopoliticienilor din acea vreme, dar nu le-au urmat ad-litteram.

Raporturile dintre geografie și politică, studiate îndeosebi de Ratzel, dar și scrierile lui Haushofer, îndeosebi cele referitoare la panism, și nu numai ale lor par a fi stat la baza teoriei spațiului vital. Acesta este însă un mod simplist de a privi lucrurile și a justifica un război care are cu totul alte cauze decât efectul studiilor geopolitice.

Să nu uităm că avem de-a face cu epoca naționalismului și colonialismului. Este epoca în care fiecare stat urmărea să-și constituie acele suporturi de putere care să-i asigure, în primul rând, supraviețuirea într-o lume încrâncenată, în transformare, și, în al doilea rând, securitatea, pe baza căreia să aibă acces la ceea ce astăzi numim dezvoltare durabilă.

În 1950, în urma unei reuniuni a unor istorici și geografi francezi și germani, s-a luat decizia ca geopolitica să fie scoasă din universități. Tot Vestul a pus-o în aplicare.

În Uniunea Sovietică și în țările estice, devenite socialiste, geopolitica era considerată o știință reacționară și, ca atare, era interzisă, atât în școli, cât și în mediul politic și științific

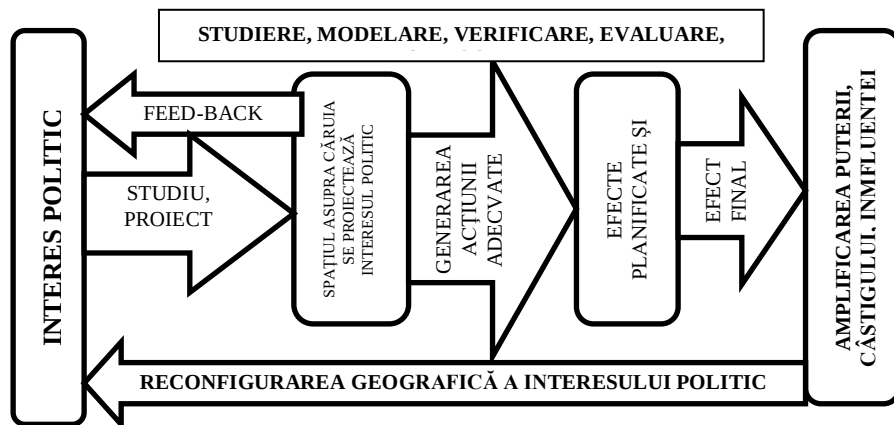
Geopolitica este, totuși, o știință. O știință, care analizează spațiul geografic în funcție de interesele popoarelor sau în funcție de presiuni, cum spunea Conea.

S-a dovedit însă foarte rapid că numai analiza ideologică nu este suficientă, iar situațiile care s-au petrecut (ieșirea Franței din structurile NATO, conceptul lui Willy Brandt de Ostpolitik, Cortina de Fier, ruptura sovietică și iugoslavă, revoluția din Ungaria, ocuparea Cehoslovaciei, conflictul sino-sovietic, poziția incomodă a României, mișcare de nealinier etc.) au arătat că factorul geografic este foarte important în decizia politică și el nu poate fi înlocuit cu cel ideologic.

Yve Lacoste îndrăznește, prin anii 1980, să susțină reabilitarea geopoliticii, dar repunerea în drepturi a acestei discipline începe odată cu apariția lucrărilor „*Sfârșitul istoriei și ultimul om*” a lui Francis Fukuyama și „*Ciocnirea civilizațiilor*” a lui Samuel P. Huntington, care a apărut în 1996. În 1993, Huntington a publicat un articol, în *Foreign Affaire*, care a fost foarte controversat. Atunci, mărturisește chiar el, s-a hotărât să dezvolte tema. Huntington era, pe atunci, profesor la Harvard. Tema abordată în acel articol – confruntarea sau ciocnirea viitoare a civilizațiilor – a deranjat foarte multă lume. Este și motivul pentru care el s-a hotărât să o dezvolte. De altfel, analiza care o face este destul de pertinentă. Vom reveni asupra ei, atunci când vom trata unele probleme ale geopoliticii americane actuale. O să studiem aici, în același context, pe Alfred Mahan (1840-1904), pe Halford Makinder (1861-1947) și pe Nicolas Spykman (1893-1943), care sunt reprezentanți de seamă ai geopoliticii anglosaxone. Dar și pe Ion Conea (1900-1974), care este un reprezentant important al geopoliticii românești.

Lista celor care vor fi prezentați în paginile următoare este însă ceva mai lungă, fără a încerca să cuprindă toți geopoliticienii, mai ales dacă avem în vedere faptul că, de geopolitică, acum, se ocupă absolut toată lumea, în mai toate școlile, în mai toate universitățile și în numeroase alte instituții care au apărut, după 1990, ca ciupercile după ploaie.

Geopolitica, deși a trecut prin experiențe dintre cele mai complicate, rămâne totuși una dintre științele cele mai flexibile și mai transparente la semnificație.

Schema nr. 1. Un posibil model geopolitic

În Schema nr. 1 se prezintă un posibil model, cam cum s-ar reprezenta grafic această geopolitică. Mai întâi, avem de-a face cu un interes politic care este formulat și nu prea e formulat, în sensul că, atunci când se face analiza, el se prezintă doar ca o idee, ca o schemă. E formulat, deci, în linii mari. Este absolută nevoie de expertizarea lui. Este nevoie de proiectarea lui într-un spațiu geografic. Păi, în acest sens, se face un studiu asupra spațiului respectiv pe care se proiectează interesul politic. Apare, în mod necesar o relație de feed-back de aici, ce rezultă din toată schema aceasta și se modifică parametrii interesului în funcție de ce rezultă. După aceea, după ce se modifică ce rezultă, se generează o acțiune referitoare la acest spațiu. Mă duc să-l cuceresc, să-l folosesc, să-l eliberez, să ajut populațiile de acolo, să-l democratizez, fac alianțe, fac coaliții, fac ce trebuie, căci am nevoie de acest spațiu pentru nu neapărat de dragul lui, ci, evident, interesul meu. Rezultă, tot în mod necesar, niște efecte. Unele sunt planificate și altele sunt doar rezultate. Unele sunt dorite, altele sunt nedorite. Unele sunt previzibile, altele sunt imprevizibile. Unele sunt principale, altele sunt colaterale. Americanii și NATO au bombardat Iugoslavia, dar au lovit și podurile de la Novi Sad peste Dunăre, oprind navigația, provocând pagube de miliarde de euro țărilor dunărene. Acestea au fost efecte colaterale, așa a fost atunci, dar ce să faci, aceste riscuri fac parte din ordinea războiului. Nimeni nu s-a plâns de ele, toată lumea le-a acceptat ca... efecte de război.

Acesta este un efect final. Dar care este sau ar putea fi efectul efectului? Unde la ce duce acesta? Evident, la amplificarea puterii, la câștigarea influenței și, completăm, la reducerea vulnerabilității statului respectiv, pentru că eu, de pildă, am un interes pe care-l proiectez în spațiul respectiv, nu pentru ca să mă duc acolo să-i cuceresc pe ăia sau să iau petrolul ălor, ci pentru ca să mă protejez, pentru ca să văd, ca să devansez, ca să-mi reduc vulnerabilitatea la presiunile care vin din spațiul acela sau din alte spații. Și eu trebuie să trăiesc pe lumea aceasta, chiar dacă sunt mic și neînsemnat. Nu vorbesc de România, că ea nu e mică și neînsemnată. Inconștienții care au condus-o și o conduc au făcut-o și o fac mereu, cu fiecare generație umilită, mică și neînsemnată. România este o țară medie care are (sau avea) putere economică, politică, intelectuală, putere a inteligenței, care are o istorie, o cultură, o limbă frumoasă, are tot ce-i trebuie pentru ca să fie respectată, prețuită, fericită și prosperă. Elveția este un conglomerat pe lângă țara aceasta a noastră care este unitară, deși au trecut peste ea toate tăvălugurile istoriei năvălitoare și distrugătoare. Păcat. Dar eu cred că, în cele din urmă, vom reuși să ieșim din presiunile acestea care se exercită asupra noastră. Vom ieși în mod sigur, ca întotdeauna de-a lungul miilor de ani; acum suntem zăpăciți rău, suntem agitați ca un mușuroi de furnici. Furnicile, încet, încet, după ce agitația a trecut, își fac mușuroiul la loc și trăiesc, în continuare, spațiul lor. Așa se întâmplă și cu noi, acum trăim vremuri grele dar, au fost și mai grele cândva... Totul este în mișcare, totul este dinamic. Se revine la unele concepte care au fost cândva interzise, au fost considerate criminale, se revine la vechii pivoți, apar alții noi, nici o filă din istorie nu poate rămâne nescrisă, nici un fapt nu rămâne fără efect.

Apar noi concepte care se atribuie geopoliticii de azi și care creează noi seturi de probleme în ceea ce privește geopolitica alianțelor, a coalițiilor, a reconstrucțiilor teritoriale, a refacerilor și regăsirilor identitare.

Apar însă și destule exagerări. Toată lumea face geopolitică acum. Dar, de la marii geopoliticieni ai tuturor timpurilor, chiar dacă geopolitica este o știință nouă, cum zicea Conea, la recrudescența ei de azi, cam tot ce este important a fost spus. Așa cum, spre exemplu, după filozofia clasică germană după Hegel, Kant, Fichte, Schelling, Descartes etc., nu au mai prea fost multe lucruri importante de spus. După explorarea, cucerirea și terminarea cuceririi teritoriilor din lumea aceasta, politica colonială, în forma ei brutală, teritorială, nu mai are sens. De aici nu rezultă că ea a și dispărut, ci că a trecut doar, ca mai tot ce trece și devine pe lumea aceasta, la forma și formule mai subtile, facilitate de rețea, de tehnologie, de informație și de noua urgență a Puterii. Așa și aici. Geopolitica renaște. Vulgar, elevat, brutal sau stratagemic, în spectrul vizibil sau în cel invizibil, așa cum sunt toate pe planeta Pământ. Renaște, pentru că omul nu trăiește numai cu capul în nori, ci și cu picioarele pe pământ. În geopolitică, deși geopolitica este

o știință relativ nou, unele lucruri au ajuns în partea lor finală și, desigur, vor dispărea, întrucât sun desuete și trebuie altceva. Altele abia așteaptă să treacă pragul analizei și recunoașterii, cu ar fi spre exemplu, geopolitica de rețea, sau geopolitica cibernetică. Asta nu înseamnă că civilizația occidentală este mai puțin agresivă, mai puțin ofensivă, dar această civilizație nu se mai duce cu forțe expediționare să mai cucerească teritorii, că n-are de ce. Teritoriile pot fi cucerite, azi, prin bit. N-ai cum să te întorci la spadă și la arc, la flintă sau la corăbiile lui Magelan. Puterea, în lumea aceasta, face altceva, are alte arme și alte argumente. Puterea, azi, exportă informație, exportă tehnologie, exportă rețea, exportă influență, aduce resurse, stăpânește nodurile de rețea, punctele tari, piețele și vulnerabilitățile.

Geopolitica, deși continuă să fie considerată ca o metodă extinsă, ca studiu “comandat” de interesul politic, începe să iasă din aceste tipare și să devină un fel de soluție universală sau ca suport al unor posibile soluții cam la toate problemele pe care le ridică domeniul politic, mai ales în dimensiunea sa strategică.

În managementul situațiilor de risc, uneori, strategia este pusă înaintea deciziei politice, iar geopolitica înaintea tuturor. Dar, așa cum s-a subliniat deja, geopolitica nu este strategie, nici geostrategie, ci știință și metodă de analiză și de expertiză a unor decizii politice și strategice.

Paralel, are loc un proces de “specializare” a geopoliticii nu doar pe situații și areale, ci și pe domenii, interese și acțiuni.

Se pare că nimeni nu poate să mai trăiască în afara supermarketurilor, în afara internetului. Dacă nu ești conectat la internet, pur și simplu nu ești, ieși afară din rând. Sigur că lumea nu depinde în mod absolut necesar de ce faci sau nu faci tu, de ce faci, dar ti depinzi, în mod necesar, de rețea, de mediul în care trăiești, de spațiul real și, în aceeași măsură de cel virtual. Sigur că nu toată lumea e conectată la internet, dar efectul de internet afectează pe toată lumea. În cele din urmă, toate lumea va fi în rețea. Mai exact, într-o formă sau alta, este deja în rețea. Există rețele de magazine, rețele de întreprinderi, rețele de comunicații, rețele virtuale etc. Orice întreprindere din țara aceasta nu este izolată; ea este dependentă de o altă întreprindere, aflat în altă parte, în țară sau în afara acesteia. De aceea nu contează prea mult de unde vine, cine este managerul acestei întreprinderi. Important este să fie competent, să-și facă treaba bine și instituția respectivă să funcționeze performant. Acest lucru este esențial. Și el se afla la baza unui nou modus vivendi care situează și geopolitica pe un alt palier. O astfel de filozofie a societății de consum, în care contează ce se produce și ce se cumpără, fiecare individ de pe mapamond fiind un cumpărător și un împrumutat veșnic la bănci, revoluționează și științele geopoliticii.

Acestea sunt obiectivele către care se tinde, aceasta este suportul pe care se reconstruiește noua funcție a noii geopolitici. De aici nu rezultă că statul renunță la propria sa identitate, sau la suveranitate. O să renunțe și la suveranitate, vorbesc de statele Uniunii Europene, atunci când UE va deveni stat, va deveni stat suveran de state fără suveranitate, pentru că altfel nu poate să funcționeze în geometria complicată și conflictuală a lumii. Dar aceasta este o altă problemă care conexează geopolitica cu dreptul. Dacă UE nu are suveranitate, nu contează în relația cu alte state non-europene, chiar dacă se încearcă artifiiciul de a i se aloca uniunii un fel de metasuveranitate, sau de suveranitate preluată parțial de la statele membre sau încredințate de acestea mamei Europa. În construcția aceasta dificilă, tendința este către integrare nu către dezbinare, sau către discriminare, dar procesul este foarte greu și nu se poate face peste noapte.

Spunem toate acestea, întrucât cazul Uniunii Europene este unul cu totul special, iar construcția europeană nu este un joc de puzzle, nici un șantier care începe cu distrugerea a tot ce există și cu nivelarea terenului pe care se va ridica noul edificiu unional. Uniunea este uniune, iar efectul ei geopolitic poate fi unul de sinteză, în care trebuie să dispară faliile. Însă faliile nu dispar decât în anumite condiții și în zeci de ani, poate chiar în sute de ani, deși și o astfel de perspectivă este discutabilă...

Dacă ne aducem bine aminte, constatăm că multe din politicile europene integrative au eșuat. De ce au eșuat? Pentru că nu au respectat și nu respectă întocmai condițiile necesare. Sunt multe lucruri de spus și, probabil vor fi spunea la vremea potrivită. Unii consideră geopolitica cam un fel de factotum. Ne întoarcem iar la Makinder!? Sau la geopolitica germană? Ei, nu e chiar așa.

Geopolitica oferă o anumită expertiză. Oferă anumite date, informații și judecăți apreciative despre un spațiu, în funcție de interesele care se proiectează în acel spațiu și e foarte important ca o astfel de expertiză să fie coerentă, consistentă și mai ales, competentă. De aceea geopolitica capătă aspecte noi: energetice, de colaborare, de cooperare, de parteneriat, sau dimpotrivă, de opoziție, de adâncirea faliilor strategice, dar și virtuale, de rețea, de conexiune și de confluență sau, dimpotrivă, de falii flexibile, fluide, așa cum este informația, așa cum este, de fapt, cunoașterea.

Sunt multe de spus despre geopolitica de falie, despre geopolitica efectului. Ne apropiem, din ce în ce mai mult, de o situație în care, aproape orice fel de acțiune trebuie să pornească de la efect.

La începutul secolului al XX-lea, a apărut un nou curent filozofic, așa-numitul pragmatism american, reprezentat de Charles Peirce, William James și John Dewey și de alții, în care se analizează, în general, efectul. Există unele situații când efectul poate să treacă chiar înaintea cauzei, nu în sensul

că se inversează logica, relația cauză-efect (orice efect are o cauză, orice cauză are un efect), ci în sensul că, uneori, cauza gândită, cauza rațională este precedată de analiza efectului. Nu te dotezi cu arma nucleară, de exemplu, dacă nu te gândești la consecințe, dacă nu calculezi efectele unei astfel de opțiuni.

Înainte de a te dota cu această armă, te gândești, ce faci cu ea la ce-ți folosește. Și dacă te dotezi cu ea, ce urmează? Faci ce face Iranul? Negi că te dotezi, dar ești suspectat, cel puțin de marile puteri, că, de fapt, te dotezi pe ascuns, încălcând tratatul pe care l-ai semnat?! Faci ce au făcut Israelul, India și Pakistanul?! Mergi înainte, folosind la maximum conjuncturile favorabile și tăcerea marilor puteri? Își asumi astfel de presiuni? Crezi că poți rezista la ele? Crezi că poți face ce dorești, că vei fi lăsat să faci ceea ce crezi tu că ar trebui sau că ar fi bine să faci?

Probabil că nu știi cu precizie la ce te expui. Sau te expui, pentru că nu poți accepta să n-ai putere, într-o lume în care, așa cum scria Hans J. Morgenthau¹⁹, puterea contează.

Trebuie să iei o decizie. Poate că rezisti, poate că nu. Poate că Iranul nu are de gând să folosească arma nucleară. Nu știm la ce i-ar folosi! Sau poate că are de gând! Cine știe ce e în capul lor, acolo!

Acest exemplu folosește la demonstrația că, totdeauna, acțiunea se bazează, din ce în ce mai mult, pe efecte, iar efectul trebuie pus, din acest punct de vedere, chiar înaintea cauzei.

Ei, bine sunt încă multe întrebări care necesită unul sau mai multe răspunsuri. Ce este geopolitica, ce este geostrategia, Care sunt raporturile ei cu geostrategia?.. Din aceste întrebări care sunt pe site, vom selecta întrebările care sunt în chestionar, dar răspunsurile vor fi luate de acolo. Pentru că în testul grilă, aveți întrebarea și trei răspunsuri din care trebuie să alegeți unul, nu mai multe.

Epoca globalizării se caracterizează, între altele, și prin concentrarea efectelor, mai exact prin acțiunea bazată pe efect. Într-un fel, rezultă că inclusiv studiile, metodele, tehnicile și procedurile – unele dintre ele, standardizate – răspund și trebuie să răspundă acestui criteriu. În acest caz, există tendința ca geopolitica să iasă din definițiile ei tradiționale și să devină tot mai mult planificare, suport al acțiunii, concentrare de efecte în planul conexiunilor politicilor statelor și organismelor internaționale etc.

Geopolitica tinde să devină un fel de factotum, incluzând tot mai mult în domeniul ei politicile economice, financiare și chiar militare.

¹⁹ Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni*, Editura Collegium, Polirom, București 2007

Din cele spuse până acum, rezultă o serie de întrebări care contează foarte mult în cunoașterea și înțelegerea acestui domeniu atât de important. Printre acestea, pot fi situate și următoarele:

1. *Ce nu este geopolitica?*
2. *Ce este geopolitica?*
3. *Care este raportul ei cu geostrategia? Este geostrategia un instrument pentru punerea în operă a rezultatelor sau efectelor geopoliticii?*
4. *Cine face geopolitica?*
5. *Care sunt tendințele evoluției geopoliticii în epoca globalizării? Se globalizează și ea?*
6. *Oferă geopolitica soluții politice și strategice situațiilor complexe, chiar conflictuale, sau rămâne doar un posibil suport pentru posibile soluții politice și strategice?*

RĂZBOIUL DIN AFGANISTAN ȘI GEOPOLITICA EFECTULUI DE FOAIER PERTURBATOR

Întrebări

De ce este Afganistanul o problemă de securitate atât de complicată încât, de secole, nimeni nu o poate rezolva, nici măcar Afganistanul? Și, la urma urmei, în ce constă această problemă? Reprezintă Afganistanul un pericol real pentru cineva? Pentru cine? Și de ce? Pe cine a atacat Afganistanul? Reprezintă Afganistanul un pericol pentru el însuși sau pentru mondializarea planetei? Este Afganistanul un obstacol în calea mondializării?! Spațiul în care se află această țară are vreo importanță geopolitică și geostrategică de un tip special, care creează dureri de cap sau este vorba de un interes aparte al marilor puteri ale lumii, atât al celor din vecinătatea apropiată, cât și al celorlalte? Este Afganistanul un măr al discordiei în spațiul asiatic, sau interesele geopolitice ale marilor actori internaționali induc în această țară haos și conflictualitate? Cauzele acestei eterne conflictualități intra-afgane și ale Afganistanului cu o parte din restul lumii sunt endogene sau exogene? Este Afganistanul un leagăn al terorismului internațional, sau o parte dintre acești teroriști și-au format aici unele baze de antrenament și de adăpost, profitând de haosul din țară și de extremismul islamist existent și aici? Care este sau ar putea fi, în fond, miza geopolitică și geostrategică a Afganistanului?

Cuvinte-cheie: zona, geopolitic, geostrategic, afgan, trib, taliban, extremism, interes, rută, foaier, război, droguri

Questions

L'Afghanistan, c'est un problème de sécurité assez compliqué, que, depuis des siècles, personne ne peut pas le résoudre, même si l'Afghanistan aussi ? Et, en définitif, ce problème en quoi consiste-il ? Afghanistan est un danger pour quelqu'un ? Pour qui ? Et pour quoi ? Lequel ? L'Afghanistan représente-il un péril pour lui-même ou pour mondialisation de la planète ? L'Afghanistan est-il un obstacle sur le chemin de la mondialisation ? L'espace de ce pays a-t-il une certaine importance géopolitique et géostratégique de type spécial, qui donne des douleurs de tête ou il s'agit d'un intérêt particulier des grandes

puissances du monde, tant ceux de proximité, comme les autres aussi ? L'Afghanistan, est-il une pomme de discorde dans l'espace asiatique, ou les intérêts géopolitiques des grands acteurs internationaux mènent dans ce pays chaos et conflictualité ? Les causes de cette éternelle conflictualité intra-afghane et de l'Afghanistan avec une partie du monde sont-elles endogènes ou exogènes ? L'Afghanistan est-il un berceau du terrorisme international, ou une partie de ceux terroristes y a formé des bases d'entraînement et des abris, en profitant de chaos de pays et d'extrémisme islamiste de cet endroit ? Quel est ou pourrait être, en fond, la mise géopolitique et géostratégique de l'Afghanistan ?

Mots-clefs : zone, géopolitique, géostratégique, afghane, taliban, extrémisme, intérêt, route, foyer, guerre, drogue

1. Realități, premise, paradoxuri

Afganistanul nu este o țară complet diferită de țările din zonă, mai ales de țările vecine. Și, totuși, diferențele sunt nu numai remarcabile, ci și foarte consistente și chiar contondente. Afganistanul pare un vulcan cu erupții paradoxale, așezat între alți vulcani cu erupții paradoxale, dar a cărui lavă nu trece dincolo de limitele erupției. Afganistanul pare o țară ciudată, foarte spectaculoasă, dar cu nimic spectaculos în ea, neinteresantă, chiar ternă, pe alocuri primitivă, dar mereu în centrul atenției marilor puteri, neunitară, dar unitară în acțiunea și reacția ei față de presiunile exterioare, săracă, dar râvnită de marile puteri etc.

Istoria teritoriului pe care se află azi Afganistanul începe cu 12 secole înaintea erei noastre, când se află aici o serie de triburi de origine indo-europeană, dar, de-a lungul acestor secole, s-au perindat pe aici și alte semănții (perși, kușani, sasanizi, greci, heftaliți). În anul 625, acest teritoriu este ocupat de arabi, care impun o nouă cultură și o nouă religie.

Statul afgan independent ia naștere în secolul al XVIII-lea, sub Ahmed Șah (1747-1772). Acest stat capătă o anumită putere și reușește să cucerească Kashmirul, Punjabul, Belugistanul și chiar să se extindă și în Asia Centrală, cucerind unele părți din Uzbekistan și Tadjikistan.

Acest teritoriu este situat într-o zonă geopolitică extrem de sensibilă, întrucât se constituie într-un culoar care face legătura între Asia Centrală și subcontinentul indian. De-a lungul timpurilor, această poziție strategică avea să concentreze asupra ei presiuni extrem de mari, tocmai datorită rolului său de tranzit între continentul asiatic, în zona lui centrală, cu resurse energetice, dar și cu resurse conflictuale imense, și subcontinentul indian, între foaierul

perturbator, cum numește Gérard Chaliand²⁰ teritoriul dintre nordul Mării Caspice și Extremul Orient, și India, mai ales India britanică.

Într-un fel, Afganistanul a avut și încă are cam aceeași poziție ingrată pe care a avut-o și România în vremea imperiilor. Numai că, spre deosebire de Afganistan, care, într-un fel, și-a păstrat același teritoriu, teritoriul României – care este ce a mai rămas din teritoriul Daciei – a fost tot timpul sfârtecat, cotoplit și adjudecat de marile imperii (Țarist, Habsburgic și Otoman), sau folosit ca zonă de siguranță strategică între ele, iar reunificarea lui în teritoriul de azi al României a fost posibilă numai după căderea acestor imperii și cu sacrificiile imense ale unei Românii intrate în război (în Primul Război Mondial) pe un front de 1400 de kilometri, cu armată o subdotată cu armament și mijloace de luptă și obligată să lupte deodată pe două fronturi uriașe – unul în Carpați, altul la Dunăre – într-un război de tranșee, în care ea făcea manevre pe spații de sute de kilometri, pe direcții interioare, pe jos, cu trenul și cu căruța.

În secolul al XIX-lea, teritoriul Afganistanului a fost folosit ca zonă-tampon între Imperiul Rus și India Britanică, iar rolul acesta de zonă de siguranță strategică pentru marile țări din jur – Imperiul Rus, ulterior, Uniunea Sovietică, India și Pakistan, China și chiar Iran –, de fapt, între trei sau chiar patru mari zone de interes strategic pentru resursele Asiei Centrale și, deopotrivă, pentru reconfigurările geopolitice trecute, prezente și viitoare, va continua și în epoca actuală. De menționat că Afganistanul face legătura, în partea adiacentă Asiei Centrale și a Estului Orientului Mijlociu, între aceste două spații energetice strategice, extrem de importante pentru actuala civilizație a planetei, civilizație care, așa cum se știe, se află în faza petrolului, fiind, deci o civilizație bazată pe petrol.

Mai mult, așa cum vom sublinia mai jos, Afganistanul dispune de resurse strategice extrem de importante, cum ar fi cuprul și litiul, ceea ce concentrează și mai mult asupra lui interesul nemijlocit al unor cercuri sau entități esențiale ale actualei civilizații de pe Terra.

Așadar, Afganistanul nu este doar o țară extrem de săracă, unde se produce însă materia primă pentru 90 la sută din drogurile care se vând pe piețele Vestului, o civilizație arhaică, cramponată în Evul Mediu, ci și un spațiu extrem de important pentru controlul resurselor, al rutelor spre acestea, cum spunea Brzezinski, în *Marea tablă de șah*, referitor la importanța strategică pentru America a unui astfel de control, dar și pentru un management (optim pentru unii și dezastruos pentru alții) al celui mai important spațiu de confruntare între zona *heartland*-ului și cea a *rimland*-ului. Aceste concepte geopolitice care au animat secolul al XX-lea, având

²⁰ Gérard Chaliand, *Antologie mondiale de la strategie*, Studiu Introductiv, Edition Laffont, Paris, 1991

partea lor de contribuție (evident, explicativă) la filozofia și fizionomia celor două Războaie Mondiale și ale Războiului Rece, care, de asemenea, a fost tot un război mondial, deopotrivă, brutal, îndelungat și cu numeroase efecte în cascadă și pe termen foarte lung, reverberează...

...În urma a două războaie purtate de Marea Britanie împotriva Afganistanului (1839-1842) și 1878-1880), aceasta instaurează un protectorat asupra acestei țări, ceea ce echivalează cu transformarea acesteia în ceea ce, de fapt, și era: zonă de siguranță strategică a Indiei Britanice, în fapt, a interesului geopolitic al Marii Britanii în fața colosului rus, *heartland*-ului de care vorbea britanicul Mackinder.

Dar, în pofida acestor războaie și a uriașelor presiuni exercitate din patru-vânturile zonei și ale lumii, Afganistanul nu a putut fi supus. La 28 februarie 1919, în epoca eliberării unora dintre națiuni de sub dominația imperială, în urma respingerii intervenției militare britanice din mai-iunie 1919, recunoscută prin Tratatul de la Rawalpindi din 19 august 1919, Afganistanul își proclamă independența.

Într-un fel, această țară intră, cum se spune, în rândul lumii. Dar lumea – prin lume înțelegând îndeosebi marile puteri strategice și interesele lor esențiale – nu aveau cum să lase această țară în bună pace, de vreme ce ea se situează într-o zonă atât de importantă, din punct de vedere geopolitic și geostrategic, pentru ele.

2. Un război cu geometrie complicată

Jean-Charles JAUFFRET, profesor la Universitatea de Științe Po Aix, la catedra de istoria apărării, unde conduce masteratul "*Istorie militară comparată, geostrategie, apărare și securitate*", a publicat, în 2013, o lucrare foarte interesantă despre războiul din Afganistan.²¹

Cu ocazia publicării cărții, el a realizat și o sinteză despre cercetarea²² sa asupra acestui subiect. Își începe sinteza cu un exemplu. Pentru că în Afganistan este război, iar acest război a fost declanșat de americani, la 6 aprilie, au fost uciși șase americani, între care se afla și un tânăr diplomat. A urmat un raid de represalii efectuat de aviația coaliției în care au fost uciși tot șase afgani, între care se afla și un copil. Teroare și contra-teroare? se întreabă profesorul Jauffret. Greu de tras o concluzie. Totuși, se pare că, din august 2012, rata pierderilor coaliției a scăzut. Desigur, în această perioadă, războiul din Afganistan intrând deja într-un fel de rutină neinteresantă pentru

²¹ Jean-Charles Jauffret, *La guerre inachevée. Afghanistan, 2001-2013*, Paris, éd. Autrement, avril, 2013, 341 pages.

²² Jean-Charles Jauffret, *Afghanistan, 2001-2013: une guerre inachevée*, <http://www.diploweb.com/Afghanistan-2001-2013-une-guerre.html>

media, care se concentra asupra evenimentelor din Mali, din Coreea de Nord și din Siria, statisticile nu mai prezentau vreo surpriză. Dar de aici nu rezultă că Afganistanul s-a cumițit, iar coaliția a obținut deja o victorie consistentă.

Acțiunea de pedepsire a Afganistanului în urma acțiunilor teroriste de la 11 septembrie și atacarea acestuia de o coaliție de state condusă de SUA, ca un act de legitimă apărare, care a activat, de altfel, și art. 5 din Tratatul de la Washington, a intrat în Capcana Afgană (d'Hervé Ghesquière et Stéphane Taponier, reportage *Le Pieu afgane*). După 12 ani de război, coaliția și cele două misiuni Enduring Freedom și ISAF n-au rezolvat niciuna dintre marile probleme pentru care s-a declanșat un război, ci, dimpotrivă, au bulversat și mai mult această țară care produce 90 la sută din materia primă din care se fabrică drogurile ce se vând pe piața occidentală. Acum, în apropierea retragerii grosului forțelor din Afganistan, Occidentul – care a promis totul – va lăsa o țară a drogurilor, o corupție generalizată, mii de morți și un niște talibani mai puternici decât oricând, după aprecierile renumitului reporter Eris de Lavarène. Coaliția nu s-a atins de clanurile producătoare de droguri, nici de cultivatorii de mac, nici de rețelele de preparare a drogurilor și de distribuție a acestora.

Motivul oficial al intervenției, după cum bine se știe, a fost acela că Afganistanul reprezintă cea mai importantă bază de pregătire a teroriștilor din rețeaua Al Qaeda și că, aici, se ascunde ben Laden, autorul atacurilor teroriste de la 11 septembrie 2001, logistica sa și bazele de antrenament. Zeci de țări, între care și România, s-au alăturat imediat coaliției și au pornit fără întârziere cruciada împotriva Afganistanului. Talibanii au fost înlăturați rapid de la putere, dar cu asta nu s-a rezolvat nimic. Talibanii au rămas peste tot – în prăpăditele sate afgane, în Kabul, în Kandahar, la granița cu Pakistanul, în grotele montane etc. – și au continuat, aproape nestingheriți, lupta. Din vânzarea drogurilor și-au cumpărat arme, au inventat DEI²³-urile, unele dintre ele cu telecomandă, au folosit ambuscadele, atacurile sinucigașe și cam toată gama de acțiuni și procedee asimetrice ale războiului de atriție. Ben Laden, practic, nu mai avea nicio legătură cu ce se petrecea în Afganistan, rețeaua sa fiind, practic spulberată sau sfărțecată și obligată să continue acțiunile individuale sau de grup pe cont propriu, pentru a perpetua o faimă deja câștigată prin acțiunile (pe care și le-a revendicat) asupra turnurilor din New York, asupra centrului puterii militare – Pentagonul – și prin tentativa de a ataca sediul puterii absolute americane – Casa Albă.

Uriașa coaliție nu a ajutat în nici un fel această țară blestemată să fie zonă de siguranță strategică între interesul Occidentului în Subcontinent, pe *rimland* și în Oceanul Indian și Interesul marelui Imperiu rus. Dimpotrivă, a răscolit și mai tare lucrurile, întrucât regimul impus la Kabul, în afară de

²³ DEI – dispozitiv exploziv improvizat.

faptul că nu are susținere islamică, nu are nici fizionomia și filosofia necesare conducerii unei astfel de țări și implementării unor reforme democratice. Este greu de presupus că șefii de clanuri și baronii locali vor renunța vreodată, de bună voie și nesiliți de nimeni, la modul lor de viață, la privilegiile lor și, mai ales, la cultura lor, în parte nomadă, în parte legată de o supraviețuire tensionată, între Indii și Asia Centrală, între Puterea Continentală și Puterea Maritimă.

Așa cum am subliniat și în alte studii, Afganistanul nu este o țară ca toate celelalte. Ea este o țară agitată, o țară supură presiunilor și obligată să riposteze asimetric pentru a putea supraviețui.

Din motive aproximativ asemănătoare cu ale britanicilor, dar și cu cele ale americanilor, sovieticii au încercat să transforme Afganistanul într-o zonă de siguranță strategică pentru ei, instaurând acolo un regim convenabil, un regim tentant pentru omul sărac, un regim socialist. Dar Afganistanul nu poate fi o țară socialistă, așa cum nu poate fi nici o țară capitalistă, în sensul capitalismului din democrațiile occidentale. Afganistanul nu este nici putere colonială, așa cum au fost și cum încă sunt marile țări din Europa occidentală, nici putere emergentă, așa cum sunt țările din BRICS, întrucât nu s-a format, nu a trăit și nu s-a dezvoltat în condiții de stabilitate și vecinătate liniștiră.

Istoria țării este cea a unor triburi care se războiesc între ele nu pentru teritoriu, ci pentru un anumit tip de putere și influență în același spațiu. Afganii sunt afgani și atât. Ei trăiesc așa cum au trăit strămoșii lor, știu să lupte și să respecte numite principii care sunt ale lor și numai ale lor. Spațiul în care trăiesc i-a determinat și i-a obligat să fie așa. Încercarea sovieticilor de a transforma Afganistanul într-o zonă de siguranță strategică pentru ei a eșuat.

Sovieticii au atacat Afganistanul, în ziua de Crăciun ortodox – 25 decembrie – a anului 1979, sprijinind, de fapt, Partidul Popular Democrat din Afganistan, în lupta împotriva rebelilor mujahedini, sprijiniți de SUA, Arabia Saudită, Pakistan și alte state musulmane. Războiul s-a încheiat indecis – nu se putea lupta cu tancuri și elicoptere moderne împotriva unor forțe de gherilă care acționau cam ca talibanii de azi –, ultimele trupe sovietice fiind retrase pe 15 mai 1988 și pe 15 februarie 1989. A fost un război fără rost, fără o valoare geopolitică specială. Sovieticii au încercat să nu le permită americanilor să se instaleze pe *rimland*, așa cum au făcut-o cu ani în urmă în Coreea de Nord și în Vietnam, dar americanii s-au instalat totuși pe *rimland*, constituind pactele NATO, CENTO și SEATO și aplicând, în cele din urmă cu succes, strategia lor de îndiguire a comunismului și a pivotului eurasiatic, reprezentat, la acea dată, nu de Germania și de Rusia, ci doar de Uniunea Sovietică.

Sir Sherard Cowper-Coles, fost ambasador britanic în Afganistan, a scris o carte despre acest război (*Cables from Kabul: the Inside Story of the West*²⁴) prin care demonstrează că războiul este pierdut. De fapt ce s-a urmărit prin acest război? O simplă răzbunare? Pedepsirea afganilor pentru că au permis constituirea de baze de antrenament pentru teroriștii din rețelele Al Qaeda? Dar, în Afganistan, încă din timpul războiului împotriva sovieticilor, astfel de baze au fost încurajate și chiar finanțate de Occident și de lumea islamică. S-a urmărit cumva stabilizarea acestui stat și transformarea lui într-un aliat al Statelor Unite? Dar Afganistanul nu a fost niciodată aliat cu nimeni. Transformarea Afganistanului într-un stat democratic și prosper, parte a Marelui Orient Mijlociu democratic și prosper, așa cum credea, mai exact, cum spunea George Bush, întrucât e greu de acceptat că președintele american chiar credea într-un astfel de proiect, care ar fi schimbat din temelii chiar temeliiile lumii islamice, este încă o utopie. Dar primăvara arabă arată că, de fapt, țările din Orientul Mijlociu, din Nordul Africii și de oriunde în lume tind spre o configurație democratică.

Afganistanul, ca, de altfel, întreaga zonă, reprezintă una dintre cele mai complexe regiuni ale planetei. Cum să crezi că o astfel de zonă poate fi transformată în una de tip occidental doar printr-o intervenție militară care să instituie un guvern pro-occidental? După 2 mai 2011, când a fost ucis ben Laden de un comando american, chiar și cea mai emoțională rațiune a intervenției a devenit lipsită de rațiune. Mai mult, Forța Internațională de Asistență și Securitate, cu toate eforturile de justificare a continuării operațiilor și acțiunilor de asistență, risca să fie transformată în armată de ocupație. Rațiunea intervenției în Afganistan dispăruse cu desăvârșire.

Hamid Karzai a încercat, la Washington, la 10-11 ianuarie 2012, să obțină un răspuns clar de la Obama privind menținerea unor baze ale forțelor speciale (în 2012, aceste forțe aveau un efectiv de 14.000 de oameni) și ale forțelor aeriene și după 2014. Răspunsuri pe care le-a primit sau le-a dedus au fost de tip indecis. În acest timp, ca prin minune, atacurile talibane s-au rărit, arătând că, practic, nu mai este nevoie de prezența forțelor străine, că acestea se pot retrage în voie, pentru că țara este deja stabilă. De cealaltă parte, atacurile cu rachete Hellfire, efectuate cam din patru în patru zile, atât în Afganistan, cât și în Pakistan, asociate cu inacțiunea talibanilor, creează impresia îndeplinirii misiunilor intervenției și că a sosit vremea retragerii. De altfel, încă din anul 2009, talibanii au participat la negocierile de pace, îndeosebi la cele de la Doha. Începând cu 4 februarie 2013, la Londra, a fost elaborat un plan de pace de către Hamid Karzai, Asif Zardari din Pakistan și David Cameron. Convorbirile cu talibanii au relevat recunoașterea de facto a

²⁴ Sherard Cowper-Coles, *Cables from Kabul: The Inside Story of the West's Afghanistan Campaign*, Amazon

unei înfrângeri politice și a necesității unei soluții pe termen scurt care nu țin seama de securitatea țării.

Planificarea acestei retrageri – promisă de Obama – pare una precipitată. În 2012, cele șase milioane de refugiați afgani (din care 1,7 milioane în Pakistan) au refuzat să se întoarcă în țară. Taberele de refugiați din jurul Kabulului s-au amplificat. Cei dezrădăcinați trăiesc în grotle din apropiere, în timp ce baronii drogurilor și prădătorii ajutoarelor internaționale trăiesc într-un lux exorbitant. Unii dintre guvernanți, incapabili de un proiect pe termen lung, iau drumul Dubai-ului și Qatarului, construindu-și acolo locuințe somptuoase.

În 2012, au fost uciși 304 oficiali afgani, dintre care mulți guvernatori, ceea ce reprezintă o creștere cu 700 % față de anii anteriori. Între martie 2012 și martie 2013, au fost uciși 3000 de soldați și polițiști afgani. Cam atâția au fost uciși și dintre militarii coaliției, începând cu 2001.

Este posibil ca, după retragerea forțelor coaliției, să apară două tabere afgane. Un dintre ele este posibil să regrupeze în jurul talibanilor revanșarzi, un bloc pashtun și, de cealaltă parte, după 2011, în jurul Alianței de Nord, un Front Național pentru Afganistan, sub autoritatea lui Ahmed Zia Massoud, fratele regretatului comandant, care să regrupeze tadjicii, uzbekii și hazarașii. S-ar putea ca administrația Karzai de azi să constituie o grupare șiiită.

Coaliția va lăsa totuși un minim de forțe, pentru a preveni renașterea Al-Qaeda în teritoriul afgan. Ipoteza menținerii unor baze americane și ale NATO, inclusiv o forță de reacție rapidă, care să sprijine armata națională afgană (ANA) este luată în calcul. Anders Fogh Rasmussen, secretarul general al NATO, vorbea de acest lucru încă în 2011. Dar guvernul de la Kabul nu controlează, practic, decât orașul Kabul și împrejurimile acestuia. Este greu de presupus că, fără un sprijin masiv NATO și american, guvernul ar putea controla altceva în afară de locul în care se află el.

Deci, este foarte posibil ca țara să se împartă în diferite forțe, în funcție de interesele baronilor și ale unor rețele și să înceapă un război civil.

În Afganistan, au fost însă descoperite serioase zăcăminte de litium de cupru și de alte materiale strategice și, fără îndoială, investitorii străini, îndeosebi din China și India, nu vor ezita să încheie parteneriate strategice cu guvernul și după 2014. Dacă pleacă americanii, pot veni chinezii și indienii. Deja o parte din firme sunt acolo.

Corupția generalizată, puterea fără limite a baronilor drogurilor, corupția endemică a forțelor afgane nu pot genera decât o armată în serviciul unei feudalități decrepite. Probabil că americanii nu vor lăsa comorile de război (este vorba de zăcăminte miniere și de hidrocarburi în valoare de 1.000-3.000 de miliarde de dolari) și vor păstra, în Afganistan, și după 2014, o forță suficient de mare care să asigure securitatea firmelor ce vor exploata pe termen lung aceste resurse.

Acum, că s-au descoperit numeroase resurse – unele încă de pe vremea invaziei sovietice –, urmează o perioadă în care vor fi construite infrastructuri, aeroporturi, spitale, universități. Nu încapă nicio îndoială că și afganii, îndeosebi cei tineri, vor folosi avantajele internetului, ale rețelei, mai ales că, în această perioadă, o parte dintre ei și-au făcut studiile în Occident.

Mandatul lui Karzai se termină în 2014 și nu intenționează să candideze pentru un al treilea. Ar putea candida însă fratele său și atunci mafia de azi s-ar perpetua.²⁵ Oricum, influența primăverii arabe se simte chiar și aici. Rămâne însă de văzut dacă pornirile spre modernitate și influențele Occidentului vor fi suficient de puternice pentru a estompa cei peste 40 de ani de suferință și a da posibilitatea afganilor să-și rezolve ei înșiși problemele și să meargă mai departe.

Ceea ce, în opinia noastră, este destul de îndoielnic, de vreme ce bătălia pentru resurse, putere și influență nu se duce doar între clanurile afgane, ci mai ales între marile puteri care doresc o altă reconfigurare geopolitică a zonei.

3. Pierderi în războiul din Afganistan

Pierderile americane se ridică la peste 2000 de militari, conform datelor Pentagonului, dar și unor site-uri independente, ca, de exemplu, icasualties.org. Dintre aceștia, 1557 au fost uciși în timpul luptelor, 34 sunt femei. Cele mai mari pierderi americane s-au produs în anul 2010 (499 morți), iar 150 au fost uciși în primele luni ale anului 2012. În această perioadă, au fost răniți 16.402 militari americani.

În 2012, se aflau în Afganistan 90.000 de militari americani și 40.000 de militari din cadrul coaliției internaționale dirijată de NATO. Până la acea dată, fuseseră uciși 1039 militari din forțele NATO, din care 418 britanici.²⁶ La 30 aprilie 2013, pierderile britanice se ridicau la 444 militari din care 401 uciși în luptă.²⁷

Războiul împotriva terorismului declanșat de George W Bush a costat, până în 2011, suma de 1283 miliarde dolari, pentru primele trei operații principale: *Enduring Freedom*, în Afganistan, *Iraqi Freedom*, în Irak, și *Noble Eagle* prin care s-a vizat consolidarea securității bazelor militare, precum și 227.000 la 300.000 de morți, dintre care 116.657 civili (51%), între 76 și 108.000 islamiști, insurgenți și/sau talibani (34-36%), 25.297 militari din forțele armate și paramilitare loialiste în Irak și în Afganistan

²⁵ Jean-Charles Jauffret, *Ibidem*

²⁶ Sursa: http://www.lemonde.fr/ameriques/article/2012/06/14/les-militaires-americains-passent-le-cap-des-2-000-morts-en-afghanistan_1718908_3222.html

²⁷ Sursa: <https://www.gov.uk/government/fields-of-operation/afghanistan>

(11%) și 8975 militari americani, britanici și de alte națiuni participanți la coaliție (3,9%).²⁸

Atentatele de la 11 septembrie 2001 au făcut 2996 de victime, între care 343 pompieri și 59 polițiști, sosiți la fața locului pentru a ajuta victimele.

Există, desigur și alte statistici. Guardian estima, în octombrie 2010, la 109.032 numărul civililor și militarilor morți în Irak între 2004 și 2009, din care 66.081 civili, 23.984 inamici, 15.196 soldați irakieni și 3771 soldați ai coaliției. Site-ul icasualties.org a estimat numărul militarilor morți din cadrul coaliției la 4770, dintre care 4452 americani și 179 britanici, morți în lupte în Irak după 2003, și 244, dintre care 1556 americani, 364 britanici și 56 francezi, în Afganistan, începând cu 2001.

Trebuie adăugați, pentru Irak, 16.595 militari din forțele de securitate irakiene post-Saddam, 1764 contractanți privați, 1002 Sahwa Fiilor Irakului, forțe supletive ale armatei irakiene, și între 38.778 și 70.278 morți din rândurile soldaților pro-Saddam și ale insurgenților.

În Afganistan, s-au înregistrat 7.500 de morți din rândurile forțelor de securitate afgane, 200 din cadrul Alianței Nordului și mai mult de 38.000 de talibani și insurgenți. Un studiu publicat de revista medicală *The Lancet* estima numărul morților între 2003 și 2006 la 654.965, adică 2,5% din populația irakiană. Astăzi, această cifră este estimată la 1.455.590 morți irakieni. În Afganistan, după estimările ONU, numărul civililor uciși după 2006 pare a fi 9759, dintre care 6269 uciși de forțele antiguvernamentale și 2723 de coaliție sau de soldații armatei regulate irakiene. La aceștia se adaugă între 6.300 și 23.600 civili morți direct sau indirect în războiul din 2001-2003. Trebuie să se țină seama și de ceea ce se numește privatizarea războiului, adică de societățile militare private angajate în Irak și în Afganistan, ale căror efective sunt de 112.092 și 95.461 (adică 207.533), depășind efectivele trupelor regulate: 79.100, în Irak și 95.900, în Afganistan, adică 175.000 de militari.

Canadienii au pierdut în Afganistan, din 2002, 162 de oameni (158 militari, 2 lucrători în domeniul umanitar, 1 jurnalist și 1 diplomat).²⁹

Pierderile românești în Afganistan se ridică la 19 militari din 1726 participanți la misiuni.

Pierderile românești, pe ani: 2003: 2; 2005: 1; 2006: 1; 2007: 1; 2008: 3; 2009: 3; 2010: 6; 2011: 2. Pierderile românești, pe provincii: Kabul: 4; Kandahar: 4; Sudul Afganistanului: 3; Laghman: 3; Zabul: 7.

²⁸ Sursa: <http://owni.fr/2011/05/02/les-300-000-morts-de-la-guerre-contre-le-terrorisme/>

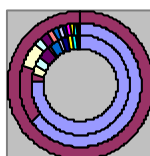
²⁹ Pierderi canadiene <http://www.radio-canada.ca/nouvelles/National/2010/06/22/005-Afghanistan-Qui-morts.shtml>

Topul pierderilor ISAF: 1. SUA: 1570 din 90.000; 2. Marea Britanie: 364 din 9500; 3. Canada: 155 din 2900; 4. Franța: 56 din 3979; 5. Germania: 49 din 4909; 6. Danemarca: 40 din 748; 7. Italia: 36 din 3815; 8. Spania: 30 din 1499; 9. Polonia: 26 din 2527; 10. Olanda: 25 din 197; 11. Australia: 23 din 1550; 12. România: 19 din 1726; 13. Norvegia: 10 din 413; 14. Estonia: 8 din 158; 15. Georgia: 7 din 924. Surse: icasualties.org; isaf.nato.org.³⁰

Totalul pierderilor ISAF

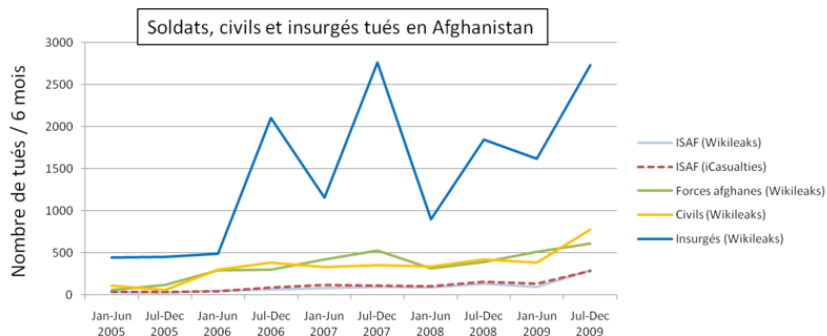
%	Pierderi	Efective	
1,74	1570	90.000	SUA
3,83	364	9.500	M. Britanie
5,34	155	2.900	Canada
1,40	56	3979	Franța
0,99	49	4909	Germania
5,35	40	748	Danemarca
0,94	36	3815	Italia
2	30	1499	Spania
1,02	26	2527	Polonia
12,7	25	197	Olanda
1,5	23	1550	Australia
1,10	19	1726	România
2,42	10	413	Norvegia
5,06	8	158	Estonia
0,75	7	924	Georgia
1,93	2418	124.815	Total

Efective și pierderi ale ISAF în Afganistan

SUA	M.Britanie	Canada	Franța	Germania
Danemarca	Italia	Spania	Polonia	Olanda
Australia	România	Norvegia	Estonia	Georgia

³⁰ A de vedea și: adevarul.ro/international/in-lume/dictionar-fp-pierderile-romanesti-afghanistan-pierderile-aliatilor-1_50ada3267c42d5a663987fee/index.html

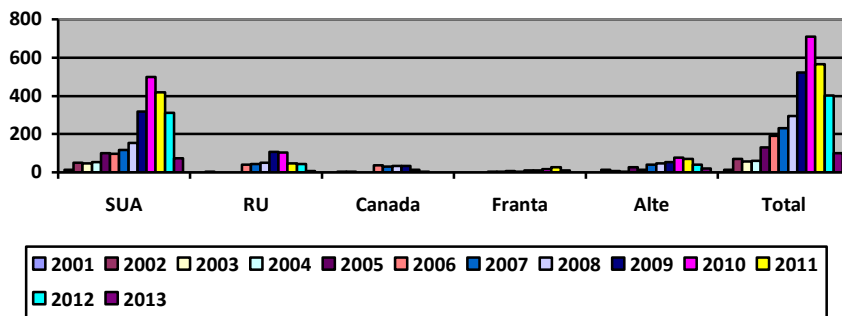

Pierderi militare ale coaliției

Pierderi militare ale coaliției³¹

Anul	SUA	Regatul Unit	Canada	Franța	Celelalte	Total
2001	12	0	0	0	0	12
2002	49	3	4	0	14	70
2003	48	0	2	0	8	58
2004	52	1	1	3	3	60
2005	99	1	1	2	28	131
2006	98	39	36	6	12	191
2007	117	42	30	3	40	232
2008	155	51	32	11	46	295
2009	317	108	32	11	53	521
2010	499	103	15	16	78	711
2011	418	46	5	26	71	566
2012	310	44	0	10	39	403
2013	75	6	0	0	19	100
Total	2.249	444	158	88	411	3.350

³¹ Sursa:

Aceste date în legătură cu pierderile suferite de coaliție în Afganistan și, în general, în teatrele de operații declanșate în cadrul războiului împotriva terorismului sunt edificatoare. Desigur, deși acest război are deja 12 ani de când se desfășoară, iar teatrul de război este, practic, întreaga planetă, pierderile nu sunt de ordinul zecilor de milioane de morți și răniți, așa cum au fost în cel de-Al Doilea Război Mondial. De aici nu rezultă că pericolul escaladării conflictului și declanșării unei confruntări la scară mai mare și cu alte mijloace, inclusiv ADM, ar fi mai mic. Arsenalele actuale și tensiunile care s-au acumulat în acești ani, deși n-au reușit să dezbinе lumea occidentală și, în general, lumea civilizată, creează efectiv un pericol pe care, în anumite împrejurări, anumite cercuri de interes sr putea să-l exacerbeze.

Este foarte puțin probabil, dacă nu chiar imposibil, ca, din cauza Afganistanului sau a Siriei sau a altor țări care nu-și pot controla mediul de securitate, să de declanșeze un conflict major, chiar un război între Statele Unite și China, sau între NATO și puterile emergente etc. Dar continuarea presiunilor pe anumite zone de interes strategic – între care se situează și cea a Afganistanului – ar putea genera situații complexe, care să scape de sub control de securitate și de declanșeze conflicte mai mari.

Probabil că, în 2014, americanii nu vor pleca cu toții din Afganistan, ci vor continua, pe de o parte, să sprijine FNSA (în speță, armata afgană) pentru controlul antiterorist și contraterorist și, pe de altă parte, să asigure securitatea firmelor și altor componente americane care vor investi în această țară pentru exploatarea resurselor strategice de care toată lumea are mare nevoie.

4. Efecte posibile

În luna iunie a anului 2011, președintele Obama a anunțat că forțele militare americane vor fi retrase din Afganistan, urmând ca responsabilitatea pentru securitatea țării să fie transferată Forțelor Naționale de Securitate din

Afganistan (FNSA), adică, în principal, Armatei Naționale Afgane (ANA). În acest sens, a fost elaborat, pentru fiecare an, un plan de retragere a forțelor. Urma ca, până la finele anului 2012, armata afgană să-și asume în jur de 50 % dintre responsabilitățile de securitate. Efectivele forțelor de securitate afgane urmau să fie, în octombrie 2012, de 352.000 militari, îndrumate și consiliate de forțele americane și de cele ale ISAF. În acest sens, americanii au suplimentat numărul instructorilor care pregătesc, împreună cu celelalte componente ale ISAF, armata afgană, adică forțele de securitate afgane.

Anul 2013 este un an de tranziție, mai exact, de transfer a o mare parte din responsabilitățile de securitate, către armata afgană.

În aceste planuri se prevedea că forțele americane și cele ale ISAF vor înceta, la finele anului 2013, operațiile și acțiunile de luptă, urmând ca FSNA să preia efectiv aceste misiuni.

Retragerea trupelor americane, ca și a celorlalte forțe participante la coaliție, inclusiv ale ISAF, se va face în mod treptat. Până la sfârșitul acestui an, 2013, americanii, spre de exemplu, care constituie de departe principala forță a coaliției, va menține un efectiv de 68.000 de oameni, iar faptul că CIA își strânge și restrânge deja dispozitivele arată că teatrul de război din Afganistan, din punct de vedere militar, nu mai prezintă un pericol. Este posibil ca, până la finele anului, numărul militarilor americani să fie chiar mai redus.

Nu știm dacă americanii se gândesc la o intervenție în Siria sau chiar în Iran, cert este însă că zonele se cer detensionate, iar coarda nu poate fi prea mult întinsă. Consolidarea dispozitivului din Mediterana cu încă patru nave purtătoare de rachete de croazieră Tomahawk arată că americanii încă n-au plecat din Europa și nici din zona fierbinte a Orientului Mijlociu. De fapt, oricât ar fi Pacificul de nucleu al noului interes strategic americani, considerăm că americanii nu vor abandona niciuna dintre zonele de interes strategic pentru ei, iar primăvara arabă, departe de a fi fost o reușită occidentală, nu prezintă încă un avanpost pentru o soluție politico-strategică pe termen lung.

Este însă timpul ca militarii americani și cei ai ISAF să nu mai moară în Afganistan, într-un conflict cu niște rebeli care nu are efectiv nici un orizont strategic important. Este însă foarte important – așa cum, într-un fel s-au petrecut lucrurile și în Kosovo – ca americanii și alte forțe care-și permit acest lucru să asigure securitate exploatarea resurselor descoperite, menținând, în același timp, și un cap de pot strategic într-o zonă de interes geopolitic important. Oricât ar fi China de interesată pentru controlul acestei zone – deosebit de importantă și pentru ea –, este foarte puțin probabil ca Beijingul să intre în conflict cu SUA sau cu ISAF. Mai degrabă, dacă va fi nevoie, China va colabora cu forțe și mijloace pentru securizarea post-

conflict a zonei, având în vedere interesul ei deosebit pentru securitatea frontierei chineze în zona uigură, adică a celei mai mari provincii din China – Xianjiang – și a eventualelor conducte care se vor construi pentru aducerea petrolului gazului din Asia Centrală.

În afară de distrugerea bazelor de antrenament ale teroriștilor, de o puternică strategie de imagine (valabilă pentru poporul american), de accesul la resursele strategice care s-au descoperit între timp în Afganistan și de implementarea unui dispozitiv cu valoare geopolitică generală, cu rol de siguranță strategică (și de control strategic) al unei zone atât de importante privind coridorul resurselor energetice – Golf, Casipca, Asia Centrală –, deci de prezență americană semnificativă, considerăm că toate celelalte scopuri și obiective nu justifică în nici un fel continuarea acestui război.

Acțiunile în forță, într-o viziune geopolitică semnificativă, au fost necesare pentru crearea condițiilor trecerii la o influențare în timp, consistentă și durabilă. Tinerii din Afganistan, ca mai toți tinerii din lume, vor voi, din ce în ce mai mult, un calculator performant, accesul la internet, accesul la civilizația cunoașterii, iar pentru acest lucru, războiul a deschis deja porțile luminilor care vin de la apus.

În loc de concluzie

Analizând succesele, dar și pierderile, misiunile îndeplinite, acțiunile forțelor care au făcut și fac parte din coaliție, nu putem să nu remarcăm comportamentul foarte bun al militarilor români, calitățile lor deosebite, spiritul lor de corp, inteligența și iscusința cu care și-au îndeplini misiunile, deși mijloacele și armamentul din dotare sunt, în principal, cele de dinainte de 1989 – cu unele ajustări și cu unele achiziții nesemnificative din ultimii ani –, dar într-o concepție modernă, bine conturată și foarte bine pusă în aplicare.

Din păcate, din diverse motive, dar mai ales din cauza incapacității decidenților politici și economici din România de a se concentra pe obiectivele importante ale țării din această perioadă, pe interesul ei vital, lamentându-se în fel de fel de competiții (unele de-a dreptul stupide) pentru putere și influență, prezența notabilă, sacrificiile și succesele deosebite ale militarilor români care au acționat în Irak, în Afganistan, în Angola, în Balcanii de Vest etc. nu a fost îndeajuns valorificate pentru și printr-o o prezență românească (politică, economică, culturală) remarcabilă în zonă, care să aducă statului român și, deopotrivă, țării-gazdă beneficii substanțiale.

DEVANSAREA STRATEGICĂ ȘI SURPRINDEREA Operațională ÎN CONFLICTUL DE TIP ASIMETRIC

Abstract

Conflictele din ultimele decenii au arătat că surprinderea strategică nu este un concept fără acoperire, cum s-a afirmat adesea, ci, dimpotrivă, au relevat că formele ei de manifestare s-au complicat și s-au multiplicat, iar readucerea ei în orizontul cercetării științifice redevine necesară și benefică, atât pentru teoria strategiei și pentru practica strategică, cât mai ales pentru arta strategică. Surprinderea strategică a ieșit din determinismul de tip mecanicist de odinioară, rigid și inflexibil, și, în condițiile unui determinism dinamic și complex, flexibil și adaptabil la condițiile inițiale și, mai ales, ulterioare, ea capătă forme noi, mult mai subtile. Una dintre acestea este reanimarea vechiului concept al devansării strategice, talonat îndeaproape de ceea ce am putem numi surprindere operațională.

Cuvinte-cheie: surprindere, devansare, strategică, operațională, spațiul luptei, teatru de operații, zone de operații

Résumé

Les conflits des dernières décennies ont relevé que la surprise stratégique n'est pas, quand même, un concept sans couverture, comme on a souvent affirmé, mais, au contraire, on a relevé que ses formes de manifestation se sont compliquées et multipliées et sa projection sur l'horizon de la recherche scientifique redevient nécessaire et bénéfique pour la théorie et pratique stratégique et notamment pour l'art stratégique. La surprise stratégique a quitté le déterminisme mécaniciste d'autrefois, rigide et inflexible, et dans les conditions d'un déterminisme dynamique et complexe, flexible et adaptable aux conditions initiales et, surtout, ultérieures, elle reçoit des formes nouvelles, plus subtiles. L'une de ces formes est la réanimation d'un vieux concept du devancement stratégique, talonné de près de ce qu'on pourrait nommer la surprise opérationnelle.

Mots-clefs : surprise, devancement, stratégique, opérationnelle, l'espace du combat, théâtre d'opération, zone d'opération

1. Permanența războiului

Noi, oamenii, credem că trăim în bună pace, că starea de pace și de liniște este condiția noastră esențială și, la urma urmei, caracteristica fundamentală a vieții și civilizației oamenilor. Desigur, omul este un zbătător, un fel de electron care se mișcă toată viața pe o orbită, dar acest lucru nu-l deranjează, ci, dimpotrivă, chiar îl face fericit. Pentru că nu are timp să ruginească și să viseze la prostii. Viața este destul de grea și ea trebuie câștigată. Numai că un astfel de *modus vivendi*, foarte sugestiv exprimat de cuvintele latine *Viviere militariae est* (A trăi înseamnă a lupta), este departe de a fi unul în bună pace. Din păcate sau, poate, din fericire, omul trăiește într-un război continuu, în care el este, deopotrivă, un soldat mărunt, de linie, și, câteodată, un mare general.

Cel mai mare și mai vestit din Univers, atunci când este vorba de războiul lui. Acest război continuu, care se duce pe toate planurile, în toate mediile – inclusiv în cel al cunoașterii – și prin toate mijloacele – inclusiv prin arme inteligente (informaționale, politice, economice, financiare, "culturale" și militare etc.) și chiar prin arme care țin de domeniul acțiunii cognitive – arme ale războiului cognitiv, cel mai cumplit război al omenirii – este specific societății omenești, este o caracteristică esențială, o binecuvântare și, deopotrivă, un blestem al ei. Este o binecuvântare, atunci când distruge răul, când blochează o situație strategică foarte complicată, când eliberează omul de jugul altui om și este un blestem, atunci când produce doar moarte, suferință și distrugeri. Toate războaiele din lume produc moarte, suferință și distrugeri, dar aceste efecte fac parte din *modus-vivendi* al oamenilor pe planeta Pământ și nimeni nu mai încearcă să schimbe acest "dat", ci doar să supraviețuiască, unii în filosofia lui acel "capul ce se pleacă sabia nu-l taie", alții în filosofia lui "nu-i totuna leu să mori sau câine-înlanțuit", cum scria Coșbuc.

Războiul, azi, nu diferă fundamental de ce a fost el ieri. Este cam același război, în sensul că face parte din aceeași categorie a unui gen proxim neschimbat și a unei diferențe specifice tot atât de perene, are aceleași scopuri și obiective, dar care se realizează cu alte mijloace și în alte condiții. De-a lungul veacurilor, acest fenomen complex, specific societății omenești, dar care-și extrage seva din conflictualitatea lumii și a Universului, nu a fost niciodată linear și, prin urmare, pe deplin previzibil, chiar dacă are principii și urmează o dialectică cognoscibilă, rezultată din legitățile sale și din prevederile dreptului păcii și al războiului, ci totdeauna, cel puțin în fazele ulterioare declanșării sale, a devenit și, probabil, va deveni

și în continuare nelinear și imprevizibil. Imprevizibilitatea războiului este, la urma urmei, cea care scoate, într-un fel, războiul din principii sau, mai precis, tinde să-l scoată, întrucât, așa cum se știe, este greu să scoți un fenomen din principiile sale, atâta vreme cât acel fenomen are principii. Dar poți să-l faci să-și piardă capul...

Războiul nu este însă un fenomen ca toate celelalte, chiar dacă efectele lui sunt, ca și ale unora dintre fenomenele naturale (uragane, cutremure, avalanșe, inundații, căderi de meteoriți etc.), dezastruoase. Războiul este un fenomen al societății omenesti, un seism al ei, un mod de descărcare și de anulare a energiilor negative, definit ca un mijloc de deblocare a unei situații strategice și, în același timp, ca o continuare a politicii prin mijloace violente, prin mijloace armate. Dacă este o "continuare a politicii" sau un mod de a pune în operă o decizie politică (pentru că politica face războiul și nu invers), atunci devine foarte clar că fenomenul acesta este legat *stricto sensu* și *in extenso* de interesele vitale sau considerate a fi vitale ale oamenilor și grupurilor sociale în care ei trăiesc. Cu alte cuvinte, războiul este un produs și un efect al interesului, pentru că el, interesul, este dinamic, complex, complicat, variabil și conflictual. Pentru că el este mobilul acțiunii umane, inclusiv al acțiunii umane eficiente. Definiția dată de Clausewitz războiului și rămasă aproape aceeași prin vremurile care au trecut, nu face altceva decât să arate izvorul acestui fenomen, făcând legătura logică dintre genul proxim (continuare a politicii) și diferența specifică (mijloace violente). Fiind un astfel de fenomen, este de la sine înțeles că el se înscrie în dinamismul și nelinearitatea fenomenelor social-politice, oricât de riguros ar fi el, potrivit principiilor sale.

În legătură cu principiile războiului – unele rămase neschimbate, cum subliniam mai sus, altele adăugate pe parcurs, datorită noilor tehnologii –, trebuie spus că există o luptă continuă între a le respecta integral și a nu le respecta integral, a le respecta selectiv și a nu le respecta conjunctural. Într-o confruntare directă, simetrică, în care sunt respectate niște reguli impuse și acceptate apriori, învinge, de regulă, cel mai puternic. Dar sunt și situații când învinge cel mai abil, cel care folosește manevre iscusite, cel care dispune de mijloace adecvate, cel mai bine pregătit sau, uneori, cel care, în momentul confruntării, găsește o modalitate iscusită de a-l devansa pe inamic și de a cuceri sau recuceri inițiativa strategică, operațională sau tactică.

Războiul mai este privit și ca singura confruntare bărbătească, pe viață și pe moarte, în care trebuie să învingă cel cinstit și cel viteaz. Și totuși, acest fenomen nu a fost niciodată o luptă cinstită, ca un meci de box sau ca o confruntare pe un teren de fotbal (deși și aici lucrurile nu sunt chiar lineare și eminamente corecte), ca un eveniment generat și validat de o strângere de mână, de acel tradițional "batem palma".

Dar, chiar și în cadrul unei confruntări cinstite, riguroase, după reguli pe care niciuna dintre părți nu le încalcă, tot trebuie să existe (și există efectiv) modalități de inducere în eroare a adversarului, de punere a acestuia în fața unui fapt împlinit, de intimidare, de surprindere sau de devansare. În bătălia de la Cannae din anul 216 î.e.n., Hannibal și-a echipat trupa în culori vii, cu efect năucitor asupra celor 86.000 de soldați ai unei armate romane din elita acelor vremuri, iar efectul psihologic, însoțit de arta strategică și iscusința acestui mare general, au dus la înfrângerea unei armate vestite și de aproape două ori mai numeroase decât armata cartaginezului, care număra 50.000 de soldați. Peste ani, în 149, î.H., în bătălia de la Cartagina, Scipio, avea să folosească o stratagemă asemănătoare, sperînd, cu sunete infernale, elefanții lui Hannibal și întorcându-i pe aceștia împotriva armatei cartaginezului.

Toate războaiele lumii sunt pline de momente în care iscusința generalilor, inițiativa vreunui căpitan sau o manevră inteligentă au dus la surprinderea adversarului și chiar la câștigarea războiului. Aproape toate războaiele napoleonene poartă amprenta manevrei iscusite pentru realizarea superiorității numerice în locul potrivit și la momentul voit (*Les gros bataillons ont toujours raison*). *Arta războiului* a lui Sun Tzî ca și *Arthashastra* indianului Kautilya, reprezintă culegeri de stratageme, adică de mijloace prin care un comandant militar sau un stat poate câștiga sau pierde o bătălie sau un război. În toate războaiele lumii a existat, într-un fel sau altul, *disimetrie* (disproporționalitate) și *asimetrie*, adică anti-disproporționalitate sau de mod de anihilare a efectului previzibil al acesteia. Asimetria este tot un fel de disproporționalitate, dar nu numai atât. Asimetria este, deopotrivă, disproporționalitate și diferență în ceea ce privește alcătuirea forțelor, mijloacelor și resurselor, cantitatea acestora, înzestrarea, instruirea și dispunerea forțelor, dar și diferență esențială în ceea ce privește conceptul strategic, atitudinea strategică, modul de acțiune, principiile și regulile de angajare (sau lipsa acestora) etc. Aceste aspecte există, într-o formă sau alta, în toate războaiele lumii și, probabil, vor continua să existe și în viitor.

Deși tehnologia de vârf și, îndeosebi, tehnologia informației centrează, din ce în ce mai mult, efortul pe efect și pe o tendință de uniformizare a mijloacelor de luptă (toate armatele au în înzestrare cam aceleași tipuri de arme), diferențele se mențin. Ele sunt date nu numai de accesul la tehnologiile de vârf sau la sistemele de arme inteligente, la sistemele de arme neconvenționale etc., ci și de universul cunoașterii, de dinamica intereselor vitale, de cultura organizațională, de raporturile de putere, de interesele marii finanțe și de mulți alți factori, unii care țin de anumite personalități, de ambițiile unor dictatori, de interese de grup și de multe altele.

Deși unii dintre noi neagă conceptul de război asimetric, mai ales în epoca societății bazate pe cunoaștere, noi considerăm că acesta este nu

numai posibil, ci și real și într-o evoluție din ce în ce mai accentuată și mai tensionată, direct proporțională cu extinderea acestui fenomen acestuia și la alte domenii decât cele ce țin de confruntarea armată ca urmare a unei decizii politice, cum ar fi cel financiar, cel economic, cel informațional, cel al produselor culturale de piață și chiar cel al cunoașterii, sau a matricei acestuia în numeroase alte domenii decât cele ale confruntării armate.

Diferențele și mobilurile unor astfel de extensii ale războiului sunt date de interesele vitale ale statelor, de interesele unor grupuri și rețele transfrontaliere, de bătăliile pentru piețe și resurse, de atitudinile de dominanță strategică manifestate (sau nu) de marile puteri și de puterile din umbră, de tendințele de reconfigurare geopolitică a zonelor de interes strategic major, de efectele procesului de globalizare intempestivă asupra raporturilor de putere etc.

Războiul a avut, așadar, din toate timpurile, gradul lui de parșivenie și de asimetrie, chiar dacă generațiile de dinaintea noastră l-au venerat ca pe un act eroic, în care contează curajul, bărbăția, moralitatea și dreptatea. Fără a neglija aceste virtuți ale războiului – care poate fi definit ca fenomen al curajului și al oamenilor curajoși –, trebuie să reamintim faptul că, în război, trebuie să ai nu numai forță, ci și iscusință, inteligență, capacitate de a-l devansa pe adversar, nu doar numeric și calitativ, ci și prin puterea minții și nu doar prin cea a armelor. Adesea, armele, fără inteligență, produc doar dezastru.

Mai mult, războiul este un fenomen nu numai complex, nu numai cu grad de risc ridicat, un fenomen de risc extrem, ci și un fenomen permanent al omenirii, care se desfășoară sub toate formele și formulele posibile, prin toate armele și prin toate mijloacele, în sensul că lumea se divide și se confruntă continuu, chiar și atunci când domnește pacea și securitatea. Războiul are perioadele sale de comunitate, de joasă intensitate, de așteptare strategică, dar niciodată nu încetează. De aceea, considerăm că este foarte important ca, în cercetarea acestui fenomen, să avem în vedere toate meandrele și conceptele acestuia și să analizăm, cât se poate de detaliat, momentele așteptării strategice, pe cele ale tensiunii strategice și pe cele ale confruntării directe sau indirecte, ale bătăliei, dar și manevrele intrinseci sau extrinseci care asigură devansarea strategică, surprinderea strategică sau/și operațională, recuperarea strategică, siguranța strategică.

2. Arta devansării strategice și limitele strategiilor de devansare

Devansarea, în război, este una dintre condițiile victoriei sau ale prevenirii înfrângerii, și ea ține de marea artă strategică. Fiecare se străduiește să fie înaintea celuilalt cu un pas, să se situeze într-o poziție care să-i ofere condiții pentru a câștiga o competiție sau pentru nu pierde prilejul

favorabil unei acțiuni strategice sau tactice eficiente. Devansarea este un concept care a făcut epocă în toate perioadele evoluției societății omenești.

În timpul Războiului Rece, cursa înarmărilor reprezenta tocmai o astfel de modalitate de devansare strategică a celui alt. Era, desigur, doar un mijloc. Atunci când, spre exemplu, sovieticii au lansat primul satelit artificial al pământului – Sputnik –, președintele Eisenhower și Statele Unite, considerând această realizare un avans strategic, au trecut printr-o perioadă de frustrare, luând în acest sens, măsuri adecvate, atât pentru dezvoltarea industriei spațiale și lichidare a acestui avans, cât și pentru crearea unei superiorități în mijloace strategice, adică în rachete balistice intercontinentale. Deasemenea, atunci când americanii au început să pună în operă strategia lor de îndiguire a URSS și țărilor comuniste, creând NATO, CENTO, SEATO, rușii au creat Tratatul de la Varșovia și au încercat străpungerea dispozitivului american și câștigarea, de partea lor, a unor țări din Asia de Sud-Est, din Africa și din America Latină. Tot pentru anihilarea efectelor strategice ale avansului american prin amplasarea de baze militare în proximitatea spațiului de siguranță strategică al Uniunii Sovietice, rușii au încercat să amplaseze rachete strategice în Cuba, luând astfel naștere criza rachetelor din Marea Caraibilor, din 1962, care a creat, după criza Berlinului, un moment de mare tensiune, care ar fi putut declanșa un război de mare intensitate între cele două superputeri.

Devansarea strategică s-a exercitat și se exercită încă în acești termeni. Există elemente ale devansării strategice (amplasarea forțelor) în vederea unei posibile confruntări pentru petrolul din Oceanul Arctic sau pentru crearea unui efect disuasiv reciproc, de tipul celui din Războiul Rece. Flota de submarine a Rusiei și bazele americane din Alaska și din Groenlanda, sunt aspecte ale confruntării la nivel de devansare.

Devansarea strategică are efecte operaționale întrucât ea vizează nu doar punerea în operă a unei politici de posibilă viitoare confruntare, ci și realizarea dispozitivelor necesare (sau a unor elemente importante) ale acestora.

Deși Războiul Rece s-a încheiat demult, bătălia pentru supremație strategică se continuă. În acest sens, putem spune că ne aflăm în epoca unei confruntări generalizate în devansări strategice, fiecare entitate de pe Terra, dar mai ales, marile puteri și marile centre de putere încercând să elaboreze politici și strategii, să amplaseze forțe și mijloace și să realizeze dispozitive care, pe de o parte, să prevină surprinderea strategică sau operațională din partea oricărui posibil adversar și, pe de altă parte, care să asigure condițiile-suport necesare pentru realizarea surprinderii strategice în cazul unei confruntări deschise sau ascunse, de orice tip ar fi ea.

Războiul care se duce în prezent pe suprafața Terrei – pentru că tot ce se întâmplă face parte dintr-o amplă confruntare specifică războiului – este,

fără îndoială, un război de tip asimetric la care participă, practic, toate statele lumii.

Devansarea strategică, în acest caz, constă în totalitatea măsurilor ingenioase pentru a realiza și pune în aplicare concepte, teorii și acțiuni, precum și forțe adecvate, mijloace și resurse prin care să se constituie sisteme cognitive, bănci de date și informații, dispozitive din spectrul I2SR, al platformelor de luptă și rețelelor, în spațiul real și în cel virtual, în zone de interes strategic predefinite sau identificate *ad hoc ergo propter hoc*, căi de acces, infrastructuri, precum și politici și modalități de activare și folosire eficientă a acestora.

Devansarea strategică este, deopotrivă, un concept (ideea de devansare), o practică (devansare pur și simplu, devansare față de toată lumea), un plan strategic (organizarea ei pe etape și acțiuni) și o realitate directă a tuturor timpurilor, omniprezentă în zilele noastre.

Devansarea strategică poate fi:

- clasică;
- cibernetică;
- asimetrică.

Toate aceste forme ale devansării strategice se combină și se susțin reciproc, deși fiecare își are propria sa identitate și propriul său rol. Strategiile de devansare de tipurile celor de mai sus sunt prezente în toată lumea și în toate domeniile vieții și acțiunii oamenilor. Ele fac parte din acest război continuu al omului cu ea însăși, în care colaborarea și cooperarea nu sunt altceva decât modalități prin care statele și oamenii încearcă să accepte diferențele și să diminueze propria lor conflictualitate.

Din punct de vedere al duratei, devansarea strategică poate fi:

- temporară;
- durabilă.

Obiectivul devansării este, în general, crearea faptului împlinit, mai exact a condițiilor necesare obținerii unui succes. De regulă, devansarea strategică este apanajul celor puternici, celor capabili, celor care dispun de suficiente forțe, mijloace și resurse.

Acoperirea spațiului cosmic din vecinătatea planetei cu sateliți artificiali, realizarea rețelelor și sistemelor de supraveghere continuă a întregii suprafețe a pământului, dar și a activității oamenilor, este elementul esențial al devansării strategice globale.

De asemenea, realizarea unor sisteme de control al rutelor de acces la zonele care dispun de resurse energetice și de transport al acestora face parte efectivă din primele elemente ce se vor implementa în dispozitivele care materializează devansarea strategică în acest domeniu. O astfel de acțiune ține însă și de domeniul operațional.

Devansarea strategică se realizează de regulă în superioritate tehnologică și informațională, dar ea poate fi, la rândul ei, și de tip tehnologic și informațional. Este aspectul devansării Vestului față de Est, a Nordului față de Sud, a țărilor care dispun de astfel de tehnologii față de restul țărilor lumii. Devansarea tehnologică și informațională permite și asigură condițiile necesare pentru planificarea și desfășurarea războiului disproporționat, a războiului bazat pe rețea și chiar a războiului asimetric, dacă avem în vedere posibilitatea obținerii informației în timp real aproape despre orice acțiune care se desfășoară pe Terra și tratarea ei strategică și operațională adecvată. Devansarea strategică este, înainte de toate, condiția necesară pentru realizarea surprinderii operaționale și a surprinderii tactice.

O devansarea strategică în inferioritate tehnologică și informațională, chiar dacă nu este total imposibilă, devine foarte greu de realizată și nu poate fi decât punctuală și de foarte scurtă durată.

Alte tipuri de devansare strategică sau cu efect strategic sunt cele teroriste și, de cealaltă parte, cele antiteroriste și cele contrateroriste, cele ale criminalității transfrontaliere organizate și cele ale rețelelor mafiote dar și ale instituțiilor care combat aceste fenomene.

Înalta tehnologie, tehnologia informației, dezvoltarea fără precedent a rețelelor comunicaționale, spațiul cibernetic, rețelele de toate tipurile, comunicarea în timp real, bazele de date și, în general, marile acumulări ale civilizației, care fac posibilă trecerea la o societate bazată pe cunoaștere, sunt condiții și argumente ale devansării strategice realizate de către forțele care dispun de aceste facilități ale cunoașterii, tehnologiei și informației, dar ele nu garantează supremația absolută a celor care dispun de astfel de mijloace și nici omnipotența acestor tipuri de devansare.

3. Devansarea și surprinderea

E greu de realizat astăzi surprinderea strategică. Cu toate acestea evenimentele din 1989, din România, reprezintă realmente o formă a surprinderii de acest tip. Tot o surprindere de tip strategic o reprezintă și atacurile teroriste deal 11 septembrie 2001. Și exemplele ar putea fi continuate, desigur, pentru a atrage atenția că, deși surprinderea strategică, în condițiile de azi, devine extrem de dificilă, ea nu este și imposibilă și, în anumite cazuri specifice războiului asimetric, nu presupune neapărat devansarea strategică, în condiții de inferioritate tehnologică.

Realizarea condițiilor, de către o grupare teroristă, pentru atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 face parte dintr-un astfel de tip de devansare strategică și, dacă alte scenarii nu se confirmă, atunci o astfel de devansare ține în exclusivitate de inteligența și iscusința celor care au elaborat concepția, au planificat acțiunile de pregătire și au realizat

dispozitivele necesare pentru acțiunea propriu-zisă. Acțiunea ca atare – o acțiune de nivel tactic – a reprezentat o surprindere operațională completă și un efect strategic imens. Această acțiune, mai mult chiar decât cea a japonezilor de la Pearl Harbor, a declanșat un război: *războiul împotriva terorismului*.

Acțiunea britanicilor în războiul din Falkland nu reprezintă o surprindere strategică, întrucât argentinienii știau deja că britanicii vor întreprinde o astfel de expediție, dar acțiunea ca atare – adică atacul efectuat de o grupare de forțe printr-un loc considerat un obstacol infranșabil, a reprezentat efectiv o surprindere tactică. În plus, profesionalismul deosebit al luptătorilor britanici, echipamentele superioare, deprinderea cu astfel de acțiuni din intervențiile anterioare, antrenamentele în condiții reale sunt elemente care țin suportul complex de asigurare a devansării strategice (pregătirea forțelor ține de domeniul strategic), cu efecte operaționale notabile în spațiul operației și în cel al acțiunii tactice (al luptei propriu-zise).

Atacurile coaliției condusă de SUA, sub mandat ONU, împotriva armatei lui Saddam Hussein, care invadase, Kuweitul, nu au reprezentat o surprindere strategică, dar efectele devansării strategice concretizate în echipamente superioare, în capacitatea deosebită de proiecție a forței, în capabilități interarme remarcabile, în profesionalismul luptătorilor, în calitatea acțiunii tactice, în devansarea operațională categorică (realizarea dispozitivelor) au fost, indiscutabile, efecte și condiții ale devansării strategice esențiale (superioritatea SUA și a membrilor coaliției).

Războiul din 1991, ca și cel din 2003, a fost unul de tip disproporționat, în care devansarea strategică a jucat rolul decisiv, chiar dacă armata irakiană aflată în apărare avea avantajul cunoașterii terenului și al apărării strategice. Sistemul de comunicații al acestei armate – un sistem analog – a fost complet distrus în 24 de ore datorită tehnologiei avansate a forțelor adverse – cele mai puternice forțe din lume – și, din acel moment, războiul a fost pierdut de către armata irakiană condusă de Saddam Hussein. Devansarea tehnologică și informațională a permis surprinderea totală realizată de americani în operația de distrugere a sistemului de comunicații al armatei irakiene.

Același lucru s-a petrecut și în războiul din 2003, cu precizarea că acest război, tot disproporționat, a fost, din perspectivă americană, un război bazat pe rețea care a asigurat câștigarea cu ușurință a tuturor bătăliilor purtate cu ceea ce a mai rămas din armata irakiană. Dar, după ce s-a încheiat această primă parte a războiului, cea de a doua s-a caracterizat prin trecerea la un război de tip asimetric, confuz și fără obiectiv strategic, în care americanii au pierdut peste patru mii de militari, iar Irakul a ajuns o ruină.

Războiul din 2003 din Irak, ca și cel din Afganistan, care, probabil, va ieși din faza actuală în cursul anului viitor, sunt, poate, printre ultimele

războaie de acest tip. Formele și formulele viitoarelor războaie parțiale (din acest război generalizat al lumii), cu toate devansările tehnologice ale marilor țări ale lumii, vor avea din ce în ce mai mult aspectul unor războaie complicate asimetrice, în care populațiile și diferitele entități se vor confrunta pentru teritorii și resurse, pentru o viață mai bună sau pentru anumite drepturi, dar mai ales pentru piețe, pentru putere și pentru influență.

România, ca participantă activă la procesul de gestionare a crizelor și conflictelor din toate zonele geografice importante, a dobândit o oarecare experiență în ceea ce privește rolul devansării strategice în acțiunile de acest tip. Această experiență nu sunt însă suficientă pentru noi, ca țară a Uniunii Europene, întrucât nu răspunde în mod direct provocărilor, pericolelor și amenințărilor actuale și previzibile cu care se confruntă și, probabil, se va confrunta țara noastră și nici nu duce la reducerea vulnerabilităților uriașe acumulate în acești ani. Considerăm însă că este nevoie de o analiză mult mai profundă și mult mai detaliată privind această temă a devansării strategice și surprinderii operaționale, pentru armata română și pentru statul român. Devansarea strategică pentru politicile și strategiile de apărare națională și colectivă ale țării noastre, deși se subsumează celor ale NATO și celor europene, nu au, practic, nici un aspect concret, România pierzându-și aproape toate atu-urile de care ar fi dispus la un moment dat pentru o minimă devansare strategică cu funcții disuasive, în zona noastră de interes strategic nemijlocit și de pericol strategic major.

Concluzie

Procesul de globalizare, interconectarea rețelelor, mobilitatea economiilor și presiunile din ce în ce mai puternice și din ce în ce mai nejustificate ale marii finanțe vor genera, pe de o parte, o accelerare a politicilor și strategiilor de devansare strategică și, pe de altă parte, o recrudescență a conflictualității endogene, reactivă la marile presiuni de estompare și de uitare a frontierelor. În pofida proceselor nivelatoare pe care le presupune globalizarea forțată, identitățile vor continua să se consolideze și să se solidarizeze sectarist, de unde rezultă că tendințele spre folosirea devansării strategice, specifică războiului, ca mijloc de securitate strategică și de apărare avansată vor continua să existe și chiar să se amplifice.

SECURITATE, INFORMAȚIE, COGNIȚIE

- Sécurité, Information, Cognition -

Abstract

Societatea omenească se deplasează deja foarte rapid spre o eră nouă – cel puțin după datele cunoscute până acum – a existenței și funcționării sale: era cognitivă. Cogniția, în sensul de facultate a cunoașterii, de modalitate în care și prin care se realizează cunoașterea, dar și de efect al acestui proces, devine esențială în configurarea și reconfigurarea acestui nou modus vivendi al societății omenești. Esențială a fost mereu, pentru că, fără cunoaștere, omul nu este decât un biet animal care nici măcar patru labe nu mai are. Esența umană a fost dintotdeauna cunoașterea. Acum însă această esență tinde să se contopească, să se identifice cu însuși fenomenul care o generează și o susține. Cu alte cuvinte, omul a devenit conștient de fenomenul deplasării masive, al migrării masive spre cognitiv și încearcă să se adapteze la această nouă reaccentuare a propriei sale condiții.

Cuvinte-cheie: informație, cunoaștere, cogniție, epistemă, securitate, securitate informațională, securitate cognitivă

Résumé

La société humaine avance déjà très rapidement vers une nouvelle ère – le moins après les données connues jusqu'à ce moment – de son existence et de son fonctionnement : l'ère cognitive. La cognition, dans le sens de faculté de la connaissance, de modalité ou et par laquelle on réalise la connaissance, mais aussi d'effet de ce processus, devienne essentielle dans la configuration et reconfiguration de ce modus vivendi de la société humaine. Elle a été essentielle depuis toujours, parce que, sans cognition, l'homme n'est qu'un pauvre animal qu'il n'a plus ni quatre pattes au moins. L'essence humaine a été depuis toujours la connaissance. Mais maintenant cette essence tend à fusionner et s'identifier avec le phénomène qui le génère et le soutient aussi. Autrement dit, l'homme a devenu conscient de phénomène du mouvement massif, de la

migration massive vers cognitif et essai de s'adapter à cette nouvelle ré-accentuation de sa propre condition.

Mots-clefs : information, connaissance, cognition, épistème, sécurité, sécurité informationnelle, sécurité cognitive

Introducere

In legătură cu această deplasare semnificativă a întregii activități umane spre cognitiv, se pun cel puțin câteva întrebări esențiale: *De ce ar avea loc o astfel de deplasare? Oare nu tot așa a fost și până acum? Care ar putea fi efectul acestei revărsări în sistem deltă, acestei expansiuni intempestive și omniprezente spre cognitiv? Este omul conștient de acest proces? Filozofia și fizionomia acestei deplasări depind de el, de omul individual, sau reprezintă o caracteristică a ontologiei ființei umane, a gnoseologiei și logicii unei astfel de societăți a oamenilor? Omul vine din ignoranță către cunoaștere sau doar traversează spații între diferite niveluri cognitive succesive?*

La nivelul simțului comun și chiar la cel al cunoașterii științifice, răspunsurile aproape că se subînțeleg. Dar conținutul lor și, mai ales, suporturile care le generează și le întrețin sunt deosebit de complexe. Ele țin de uriașa și complicata evoluție a gândirii filosofice de-a lungul mileniilor, dar și de progresele uimitoare ale științelor și, în general, ale științei. Toate cele trei concepte de care ne ocupăm aici – securitate, informație, cogniție – au evoluții spectaculoase, dar nu izolat și triumfal, ci într-un război dramatic cu opusele lor – insecuritate, non-informație, ignoranță – sau cu derivatele lor pervertite în arme la fel de teribile precum sunt cele din care provin și care pot fi identificate (evident, tot prin cunoaștere) în concepte, precum: desecurizare, adică vulnerabilizare; dezinformare, falsă-cogniție, cu tot arsenalul care rezultă de aici.

Este greu de afirmat, aici și acum (așa cum a fost, de altfel, mereu), dacă omul este o ființă conflictuală care provine dintr-un nucleu dihotomic de tipul *eu-noneu* sau dacă presiunea și determinarea socială generează, ca peste tot, atracția și respingerea, unitatea și integralitatea, fuziunea și fuziunea, după modelul atomic al lumii. La actualul nivel al cunoștințelor de fizică, chimie, matematică, informatică, biologie, bionică etc., răspunsul pare foarte simplu: omul nu este altceva decât este natura din care provine. Natura sa socială nu-l îndepărtează de natura-mamă, chiar dacă, prin comportamentul său față de natura care, probabil, l-a creat, pare, mai degrabă, un copil din flori sau un extraterestru care încă nu s-a adaptat pe deplin la condițiile geofizice și geoclimatice ale planetei Pământ. El, omul, nu poate trăi strict în mediul natural, ci are nevoie de corecții ale acestuia, de scuturi

sau de suporturi care să-i permită rezistența la presiunile și chiar la atacurile lui.

Tema este veche de când lumea și, pe măsură ce aflăm tot mai multe despre ce poate sau nu poate să facă omul cu mijloacele pe care el însuși le-a creat, reușim să descoperim că asemenea lucruri au mai fost cândva, probabil, cu mult timp înaintea civilizației noastre. Cel puțin, așa presupunem. Sau așa rezultă dintr-un raționament inductiv clasic.

Așa a fost mereu și, probabil, așa va fi mereu. Omul face ceea ce știe, ceea ce a învățat și caută să afle cât mai multe, să învețe, să se perfecționeze, să afle, să cunoască, să știe. și, evident, să creeze. Cunoașterea nu va fi niciodată finită, adică încheiată, chiar dacă ea constă din unități și identități care se asimilează și se integrează în cunoștințele deja existente. Totul, dar absolut totul, inclusiv patrimoniul, este dinamic. Nimic nu este imuabil. Totul devine. Patrimoniul cognitiv de azi este de mii de ori mai amplu decât cel din epoca primitivă. Chiar dacă o mare parte din bibliotecile lumii – inclusiv vestita bibliotecă de la Alexandria – au fost distruse, cărțile din lume sunt în continuă expansiune. Va veni, probabil, o vreme când ele vor umple semnificativ atât spațiul fizic, cât și pe cel virtual.

1. Secretul omenirii: cunoașterea cunoașterii ei

Începuturile gândirii filosofice, îndeosebi în Grecia antică (școlile presocratice: ionică, pitagoreică, eleată, atomistă și sofistă), dar și cele ale școlilor filosofice din China, din India, din Mesopotamia etc., se centrează pe cunoașterea și înțelegerea rolului elementelor primordiale – apa, aerul, focul și pământul – în generarea tuturor lucrurilor, inclusiv a cunoașterii lor. *Thales* din Milet, principalul reprezentant al *Școlii ionice*, cu aproape șase secole înainte de Hristos, susținea că toate lucrurile provin din apă, zeița *Thetis* având grijă ca apa și umiditatea să întrețină viața. *Anaximandru* și *Diogene* credeau că principiul lucrurilor este nedeterminantul, adică infinitul. Mai târziu, ei au identificat acest nedeterminant, acest infinit, ca fiind aerul. Aceste prime explicații ale naturii, ale determinărilor și inter-determinărilor nu și-au pierdut niciodată valabilitatea. Cele patru elemente sunt și astăzi în centrul lumii, chiar dacă nivelul cunoașterii și al explicării interdependențelor și intercondiționărilor este cu totul altul decât cel din antichitate.

Socrate (469-399) mută efortul cunoașterii, al cercetării, din spațiul fizic (din ce elemente este lumea făcută), în cel uman, din spațiul exterior în cel interior, de la Cosmos la Om. Maxima lui Socrate era: „Cunoaște-te pe

tine însuși!”, celebra maximă de pe frontispiciul de la Delphi.³² Se ridică împotriva sofștilor, care socoteau că totul este relativ, apărând, cu toată forța, valoarea absolută a adevărului. Cunoștința adevărată, cea care sesizează esența lucrurilor, este, consideră Socrate, bunul cel mai de preț.³³ Ajungem la această cunoaștere, după Socrate, determinând *noțiunea* lor, a lucrurilor. La noțiune se ajunge de la particular la general. Este vorba de metoda inductivă în cunoaștere. Astfel, Socrate devine un precursor timpuriu al lui Francis Bacon.

Platon continuă opera maestrului său, o scrie (Socrate nu a lăsat nimic scris; el era un cercetător, un iscoditor, un întrebător genial dar destul de incomod).

Aristotel șlefuieste concluziile înaintașilor săi, înțelege cunoașterea ca proces, ca modalitate de crearea a noțiunilor și raționamentelor și de integrare a lor în categorii. Opera sa *Organon* este un strălucit tratat de logică, valabil și azi, așa cum a fost el scris atunci.

Toate epocile istorice – inclusiv Evul Mediu – sunt preocupate de problema cunoașterii. Descartes, în epoca modernă, se ocupă de problema deducției, iar lucrarea sa *Reguli asupra intelectului* este una dintre cele mai strălucite metodologii ale procesului cunoașterii. El este un continuator al deductiviștilor care l-au precedat, dar și un creator de metodă. După Platon, ele este al doilea marea filosof care realizează o lucrare de amploare privind cunoașterea cunoașterii.

Strălucirea acestui domeniu o dă însă Immanuel Kant în celebra sa lucrare *Critica rațiunii pure*.

În fond, el, omul, știe din toate timpurile că este o ființă cognitivă, că esența lui este cogniția, dar lucrul acesta nu l-a preocupat în mod explicit, l-a luat ca pe un dat. Sau lăsat pur și simplu, așa cum fac adesea oamenii, pe seama lui Dumnezeu, a savanților, nu și-a chinuit mintea cu mecanismele cunoașterii, cu cunoașterea cunoașterii; avea alte lucruri mult mai presante de făcut, cum ar fi câștigarea prin trudă a traiului zilnic. Desigur, și câștigarea traiului zilnic cerea, cere și va cere mereu muncă, iar munca omului nu este doar un efort fizic continuu, ci și o temeinică cunoaștere a unei meserii, deci învățare, antrenare, experiență, capacitate intelectuală, cunoștințe, patrimoniu profesional, cultură a meseriei etc. etc. Chiar și războinicul antic avea nevoie nu doar de forță fizică, ci și de inteligență, de iscusință, de deprinderi formate și consolidate prin antrenament îndelungat, de cunoaștere și exersare a procedeelelor de atac și de apărare, de știința acțiunii în cadrul unor formațiuni de luptă, de capacitate de cooperare etc.

³² N. Bagdasar, Virgil Bogdan, C. Narly, *Antologie filosofică. Filosofi străini*, Casa Școalelor, 1943, p. 16

³³ *Ibidem*.

Pentru că, oricât de puternic și de viteaz ai fi, de unul singur, nu poți nici învinge și nici supraviețui în război. Și nu numai în război. Evident, și leul – leul-leu, adică acela din junglă, nu leul-lei, cel și cei din jungla noastră financiară – are nevoie nu doar de instinct, ci și de un minim de cunoștințe, de un temeinic antrenament și de o anumită tactică pentru a-și prinde prada. Altfel, moare de foame. S-ar putea să nu fie, totuși, mare deosebire între falnicul leu și prăpăditul de omuleț, dar cogniția, cultura și infrastructura fac și diferența și sapă falia... Omul este Cunoaștere, omul este Cuvânt, omul este Gând, omul este Creație.

Spunem toate acestea, întrucât cunoașterea nu este o caracteristică nouă a omului și societății omenești, nu este o găselniță a secolelor din urmă, ci o caracteristică intrinsecă, fundamentală a ființei umane. *Și atunci de ce abia acum am ajuns la concluzia că societatea omenească se deplasează spre o nouă condiție a sa, care este cea cognitivă? Oare, până acum, această societate a oamenilor nu a fost tot cognitivă?*

Societatea oamenilor a fost dintotdeauna una cognitivă, întrucât omul, pentru a trăi, a avut, în toate timpurile, nevoie de cunoaștere, de învățare, de antrenare, de efectuare a unei activități conștiente, cu un scop și potrivit unui plan. Mai mult, pentru a supraviețui pe un pământ în general ostil, omul a fost nevoit să modifice natura, să-și creeze un habitat propriu și un sistem complex de infrastructuri care să-i asigure condiții pentru a trăi omenește, chiar dacă habitatul lui intră tot mai mult în conflict cu natura. Omul tinde să schimbe natura, s-o deplaseze când mai mult spre ceea ce rezultă din cunoaștere, spre o configurația favorabilă vieții lui pe planeta Pământ. Și probabil că, în cele în urmă, chiar va reuși. Pentru că are la dispoziție cogniția.

Cunoașterea, în toate timpurile și din toate timpurile, a fost și a rămas intrinsecă, instrumentală și, desigur, foarte substanțială, încorporată tuturor lucrurilor și tuturor activităților, chiar primordială, dar nu detașată, centrată pe propria ontologie, nici pe propria-i gnoseologie. Partea aceasta de cunoaștere a cunoașterii a fost lăsată pe seama savanților, a filosofilor și a celor dispuși să despice firul pentru a înțelege mecanismele unui proces pe care omul l-a considerat întotdeauna doar ca pe un dat de la Dumnezeu.

Filosofia antică chineză, prin Lao Tzi și Confucius, dar mai ales prin *I dzing* (Cartea schimbărilor) aduce multe explicații condiției umane, la care se adaugă gândirea sumeriano-babiloniană, cu minunatele ei creații, dintre care se detașează *Enuma Eliș*, poemul apei, și, mai aproape de noi, filosofia Greciei antice. Anticii au creat astronomia, matematica, fizica, medicina, filosofia – ca gândire a gândirii –, logica, artele frumoase etc.. Iambul, troheul, dactilele, anapeștii etc. vin din acea epocă, dar numai poezii și oamenii de cultură erau interesați de aceste cunoștințe, de fapt de aceste elemente ale construcției poetice. Renașterea le-a ridicat pe culmi uriașe, iar

filosofia clasică germană, mai ales prin Kant și Hegel, ca, de altfel, întreaga cultură europeană a acelei epoci, cu ideile raționaliste, constructiviste, pozitiviste, existențialiste, materialiste sau idealiste au propulsat această gândire filosofică la un nivel de relevanță și de încifrare aproape imposibil de accesat de omul de rând. La fel au făcut și celelalte științe. Analiza matematică, geometria analitică, calculul integral, apoi, mai târziu, logica matematică, teoria informației, teoria haosului etc. l-au îndepărtat și mai mult pe omul de rând de înțelegerea mecanismelor complicate și sofisticate ale cunoașterii, a proceselor și instrumentelor cunoașterii. Pe măsură ce cunoașterea înainta spectaculos prin stufărișul necunoscutului, distanța dintre această avangardă științifică a cogniției și grosul lumii – forța principală a lumii – se mărea, astfel încât, până la revoluția informațională, lumea oamenilor era compusă, de fapt, din două lumi: lumea comună și lumea științifică. Mai exact, lumea cunoașterii comune, a limbajului comun, și lumea cunoașterii științifice, lumea limbajului formalizat.

Până în epoca informațională, a rețelelor și comunicației la orice distanță în timp real, cunoașterea cu cele două lumi ale sale – lumea cunoașterii comune și lumea cunoașterii științifice – a stat acolo, cuminte, în turnul ei de fildeș, filosofii s-au bătut în concepte, matematicienii în ecuații, iar filologii în cuvinte. Vremurile acelea au fost vremuri ale bătăliilor specializate (savanți contra savanți, militari contra militari, breslași contra breslași, industriași contra industriași etc.), iar astfel de bătălii nu afectau decât mediat securitatea lumii.

Dar vremurile s-au schimbat. Și s-au schimbat profund. Saltul este nu numai spectaculos, ci și contagios. Și, de aceea, deosebit de periculos. Accesul la ce se spune a devenit deja un bun public. Dacă ai un calculator, sau doar un televizor sau un aparat de radio, ești conectat, în timp real, cu întreaga lume. Filtre ale informației nu mai există. Sau, dacă există, ele nu separă informația autentică de cea falsă, deși chiar ar putea să o facă, ci folosește informația pentru a câștiga piața informației, pentru a influența, pentru a dobândi și mai multă putere.

Astăzi, bătălia principală se dă pentru informație. Pentru că informația înseamnă putere. Este o bătălie generalizată și, în același timp, personalizată, particularizată, de la care nu se poate sustrage nici un om, chiar dacă este doar un cioban care-și duce veacul cu oile lui, sau ale cui or fi, undeva, departe, pe un creier de munte. Această bătălie este foarte complicată. Oamenii sunt angajați în ea cu sau fără voia lor, cu sau fără permisiunea lor, dar nimeni nu rămâne pe dinafară. *Pe dinafară* nu mai există. Informația este un fel de aer al cunoașterii și, în același timp, unitatea de bază în alcătuirea cogniției. Ea nu există însă în formă pură, ci se construiește printr-un efort de cunoaștere. Acest efort se desfășoară pe toate nivelurile cunoașterii. Evident, nu orice alcătuire de cuvinte și imagini reprezintă informație. Informația este

definită, uneori, ca nedeterminare înlăturată, ceea ce înseamnă că ea trebuie să aducă unul sau mai multe elemente de noutate, adică un plus de cunoaștere. Procesul prin care o propoziție, o alcătuire de cuvinte, de imagini, de semnale, de simboluri etc. devine informație este unul complicat și personalizat, întrucât, de foarte multe ori, ceea ce reprezintă o noutate pentru unul nu reprezintă, în mod obligatoriu, o noutate și pentru altul. Desigur, informația nu este numai noutate, dar noutatea constituie esența ei. Informația are o filozofie complicată, mult mai complicată decât efectele cunoașterii. Informația nu este dată de-a gata. Ea se obține, se extrage, se construiește cu forță de strategic și migală de artizan. Ea este un fel de centru virtual al lumii, un fel de unitate auriferă, un fel de diamant al cunoașterii. Este un diamant care strălucește, dar strălucirea aceasta poate să și orbească foarte ușor pe cel care nu știe sau nu poate să privească atentă, să distingă între orbitor și folositor, între bogăție și ruină, între viață și moarte.

O posibilă dinamică a procesului generării cogniției se prezintă, schematic, în *Figura nr. 1*

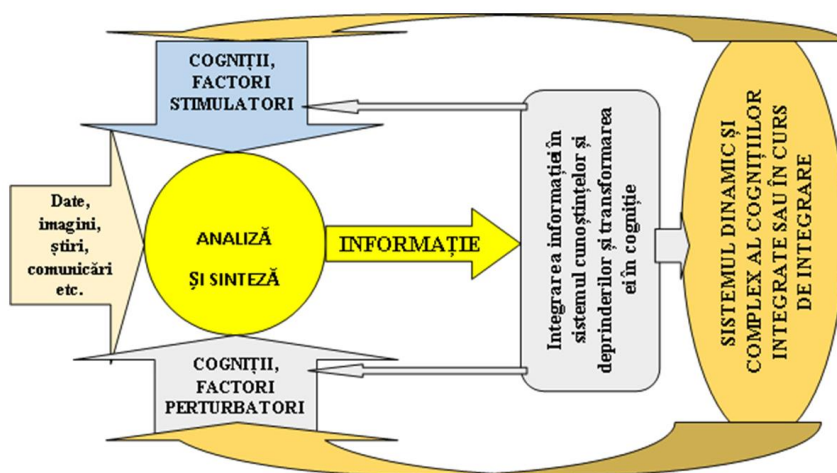

Figura nr. 1 Generarea sistemului cognițiilor

Procesul de generare a informației și procesul de generare a cogniției, adică de transformare a informației în cogniție sunt componente ale aceluiași construct, sunt strict conectate, dar destul de flexibile și, în același timp, destul de anevoioase și foarte complicate

Spre exemplu, știrea că oamenii din localitatea Pungești au rupt gardul de protecție al companiei Chevron aduce, într-adevăr un plus de noutate, în sensul că un astfel de eveniment este nou, iar cel care nu știe despre ce-i vorba, care află pentru prima dată din ziar sau de la TV că s-a petrecut un astfel de eveniment, ia la cunoștință despre acest fapt și îl postează automat

unde va fi în memorie. Intelligence-ul generat de creierul lui ar putea fi unul de acest gen: *niște nebuni au rupt gardul unei companii private, adică au atacat o proprietate, caz penal*. Dar specialistul în informații și cel în cogniție nu se mulțumesc cu atât. Ei conectează toate datele și știrile apărute în timp și în diferite locuri și mijloace de comunicare, precum și pe cele obținute pe alte căi și generează astfel un intelligence care se referă la problema extrem de complexă, cu efecte probabil foarte primejdioase, a exploatarea gazelor de șist de către o companie străină, fără consultarea și acordul populației din zonă, care ar putea să suporte efectele grave ale unei astfel de exploatare, prin fracturare, așa cum s-au petrecut lucrurile și prin alte părți, întrucât există precedente ale acestui pericol care, pentru oamenii din Pungești, a devenit deja o posibilă amenințare, la care ei reacționează. Dar acest *intelligence* nu este încă ceea ce numim cogniție, mai precis cunoștință. Ca *intelligence*, el este absolut necesar în generarea unei decizii. Dar nici decizia nu este condiționată doar de *intelligence*, deși uneori așa se crede. Decizia este esența sau summum-ul unui proces aparent riguros și linear, dar, în realitate, nelinear și foarte complex, prin care sunt analizați, conectați și interconectați într-un construct, prin toate metodele posibile, toți factorii de stare și de dinamică, toate condițiile și toate determinările acțiunii pe care o va genera acea decizie, ca și cele ale acțiunilor metodelor și proceselor de elaborare efectivă a acesteia.

Cogniția, ca proces, este și mai complexă, întrucât nu se limitează la un sistem de management sau, în cazul unor sisteme mai riguroase, cum sunt cele militare, de comandă-control³⁴, ci presupune o mulțime de alte acțiuni și activități – cele mai multe dintre ele creative –, care integrează pachetul informațional-descriptiv într-un sistem cognitiv, într-un patrimoniu, într-un ansamblu categorial, predominant logico-matematic, comun sau puternic formalizat, alcătuit din baze de date, categorii, cunoștințe, episteme, metode și metodologii, sentimente, convingeri, deprinderi etc., adică într-un construct extrem de dinamic, flexibil, chiar fluid, dar, în cele din urmă, coerent, unitar, echilibrat și foarte bine integrat – ontologic, gnoseologic, epistemologic și logic – în care există, puternic conexe, *modus-uri vivendi* și *modus-uri cognoscendi*.

Chiar și din această prezentare sumară a constructului cogniției, rezultă complexitatea acestui proces, imposibilitatea rămânerii la aceleași

³⁴ Sistemul comandă-control are, la ora actuală, alcătuirii mai complexe, prezentându-se sub forma unor sisteme C4I2SR (comandă, control, comunicații, calculator, informații, intelligence, supraveghere, recunoaștere, integrate, care funcționează într-o perfectă armonie, integrând, în același management sistemele de culegere, comunicare și analizare, în timp real, a datelor, imaginilor etc și de generare a informațiilor, sistemele de supraveghere și securitate, precum și comanda-controlul și, evident, feed-back-ul la acestea.

paradigme și necesitatea unei viziuni euristice, creative în actul cunoașterii. Omul este o ființă cognitivă. El trăiește mai ales în concept, într-o lume în care contează patrimoniile, sistemele de valori, interesele, proiectele, planificarea, evaluarea, prognoza, predicția, convingerea, atitudinea, trăirea. Cunoașterea nu este numai asimilare și acomodare, nu este numai procesul prin care se generează, întreține și regenerează un patrimoniu cognitiv. Ea este, dintotdeauna, și o construcție dinamică a mediului cognitiv, mediul în care trăiesc oamenii.

2. Cognitiv, cunoaștere, cogniție

Spațiul cognitiv este unul totdeauna activ. El are o *componentă de patrimoniu*, alcătuită din valorile tezaurizate ale cunoașterii, o *componentă procesuală dinamică*, în care are loc *cogniția* sau generarea cunoașterii și o *componentă securitară*, care se înscrie și se circumscrie în și pe fiecare dintre celelalte două, precum și pe ansamblul celor două.

Toate cele trei componente sunt interdependente. Fiecare are un rol foarte precis și, în același timp, fiecare depinde de celelalte două. Schematic, interacțiunea dintre cele trei componente ale spațiului cognitiv se prezintă ca în *Figura nr. 2*

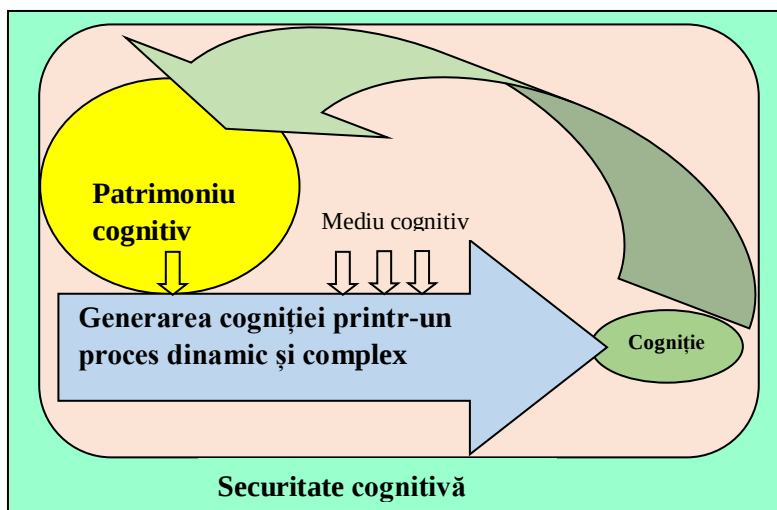

Figura nr. 2 Interacțiunile din spațiul cognitiv

Științele și tehnologiile informației și comunicării (STIC) sunt un vector al revoluției numerice cu un impact major asupra numeroaselor aspecte ale societății noastre.

Două mari axe tematice de interes s-au conturat în 2013 în Franța potrivit unui raport privind ingineria informației și roboticii în proceselor cognitive și de securitate cognitivă:

- **Sistemele eterogene comunicante:** securitate informatică, integritate a datelor, rețele adhoc, radio cognitive, rețele de captori abandonați, mobiluri, sisteme multi-agent sau multiroboți...;

- **Tratamentul informației complexe:** fuziunea informațiilor, cercetarea datelor, percepția mediului, sprijinirea deciziei, cooperarea între sisteme...

Domeniul Homme & Systemes (H&S) – studierea interacțiunii sistemelor cu omul. Acest domeniu, în viziunea DGA (Franța), pentru anul în curs (2013), conține următoarele:

- protecția omului care, din punct de vedere fizic, mintal, cognitiv și social este vulnerabil, prin toată gama de acțiuni, de la cele neuro-ergonomice la cele socio-ergonomice (evident, aceste științe – neuro-ergonomia și socio-ergonomia, ca și celelalte care se află între ale, se bucură de o atenție specială în ceea ce privește cercetarea științifică);

- spațiul de muncă, ameliorarea proceselor, mijloacele și folosirea interacțiunilor activității colaborative;

- științele umane și sociale (SUS).

Tematicile prioritare pentru anul 2013 ale domeniului H&S, în viziunea DGA din armata franceză, au fost următoarele:

- monitorizarea activităților cognitive și a interacțiunilor dintre operatori;

- ameliorarea proceselor, mijloacelor și modalităților de folosire a interacțiunilor Om-Om și Om-Sisteme;

- noile forme de activitate individuală și colaborativă în marile sisteme socio-tehnice (monitorizare, analiză, modelare, simulare, antrenare-formare, sprijinirea decidentului, dezbateri, rețele sociale...);

- raporturile omului și ale informației complexe (percepție, reprezentare, interacțiune, sprijinirea deciziei, cercetarea datelor);

Un accent specială urma să fie pus, în 2013, pe interacțiunile cu mijloacele de tratament și de analiză a marilor mase de date de tip "big data", în legătură cu domeniul ingineriei informației.

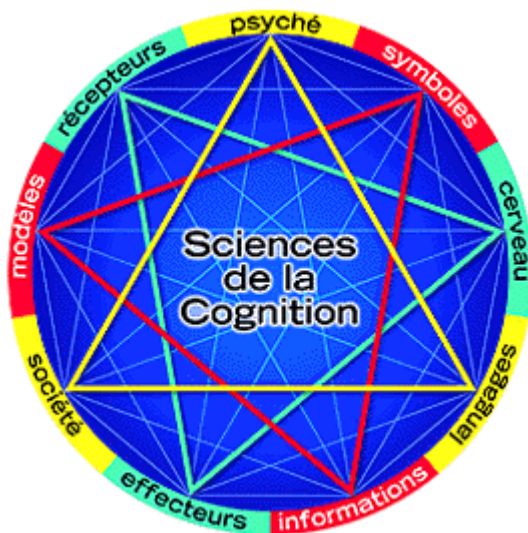
Interacțiunea cu omul, chestiunile de uzaj și implicațiile în termeni de științe umane și sociale (epistemologie, teorii ale deciziei și ale cunoașterii, etică, aspecte juridice...) sunt vizate în mod special.

Cercetarea în științele umane și sociale reprezintă o componentă de bază a domeniului. Ea contribuie esențialmente la comprehensiunea (înțelegerea), dezvoltarea și ameliorarea inovației, ingineriei sistemelor, tematicii "big data", sistemelor critice cu probabilitate redusă de întrebuințare, interacțiunilor, deciziilor în situații dinamice și complexe,

activității colaborative, noilor utilități, noilor forme economice și juridice (finanțări inovante, PPP, Privacy by design...).

Științele umane și sociale (SUS) trebuie să contribuie, într-un cadru pluridisciplinar, la revizuirea conceptelor și cuplajelor care se referă inclusiv la sistemele de securitate și apărare. Există, fără îndoială, cuplaje foarte consistente între componentele individuale, organizaționale sociale și/sau societale cu efecte în activitățile induse prin opțiunile și realizările tehnice, pe întreaga scală, de la individ la colectivitate. Acest lucru permite și o altfel de construcție a sistemelor decât cea bazată doar pe condiții tehnice sau de infrastructuri.³⁵

În Franța s-a creat, în 1995, un grup denumit Grupul de Interes Științific³⁶ (GIS) denumit „Științe ale cogniției”. Acest grup a rezultat din fuziunea a două grupuri distincte și încă trei grupuri partenere. Vocația acestui grup este menținerea echipelor franceze de cercetare în domeniul interdisciplinar al științelor cognitive la cel mai înalt nivel, de facilitare a proceselor de stabilire a unor legături temeinice cu alte laboratoare cu orizonturi științifice ale unor discipline diferite și studiere a posibilității transferării și aplicării în sectorul socio-economic a rezultatelor obținute în cadrul științelor cognitive.

Evident, științele cognitive nu se rezumă la disciplinele care se ocupă de domeniile cunoașterii și se studiază în învățământul de toate categoriile și pe toate treptele de formare și perfecționare continuă – psihologie, sociologie, teoria educației, teoria cunoașterii, epistemologie etc. –, ci includ și interdependențele și interacțiunile dintre acestea, precum și dintre acestea și alte științe, cum ar fi cele ale

³⁵ *Ingénierie de l'information et robotique*,
http://www.ixarm.com/IMG/pdf/Fiches_MRIS.pdf

³⁶ *Cellule "Sciences de la cognition"*,
<http://www.poleia.lip6.fr/GIS.COGNITION/home.html>

educației, cele naturale etc. În Figura nr. 3³⁷, prezintă un model al acestor interdependențe și interacțiuni, schema respectivă reprezentând și log-ul GIS „Științe ale cogniției”.

În societatea actuală, rolul mașinilor sofisticate a devenit extrem de mare și extrem de important. Omul are nevoie de foarte mult timp pentru a fi capabil să folosească astfel de mașini. Mai mult, numărul celor care le și cunosc cu adevărat și pot să le întrețină, să le repare, să le perfecționeze și să creeze altele noi este destul de mic în raport cu numărul din ce în ce mai mare al oamenilor care le folosesc efectiv. Securitatea folosirii acestor mașini este dificilă, întrucât depinde în mare măsură de interacțiunea om-mașină. Cauzele principale ale majorității accidentelor se află aici, în dificultatea joncțiunii om-mașină și chiar a joncțiunii dintre un om și un alt om.

Mașinile sunt studiate amănunțit de către științele pe baza cărora au fost create. În ceea ce privește comportamentul uman, sunt multe, foarte multe de făcut. Ergonomia (de la grecescul *ergon*) este știința organizării muncii, a optimizării efortului uman în vederea obținerii unor rezultate maxime cu cât mai mic efort și în condiții de securitate. Dar rădăcina *ergon* se găsește și termenul „*ergastule*” care se referă la camera unde erau închiși sclavii condamnați la muncă forțată... Deci munca, pentru om, nu este numai un mod de a-și exercita aptitudinile, cunoștințele și deprinderile, ci și un mod forțat de a o face. E drept, pe măsură ce tehnologia s-a perfecționat, efortul fizic s-a redus substanțial, dar, în aceeași măsură a crescut efortul intelectual, care duce la stres, la epuizare morală și intelectuală, la depresie și chiar la incapacitate de a munci în condițiile date. Aceste condiții sunt din ce în ce mai sofisticate și mai stresante, ceea ce duce, adesea, la epuizare psihică, la oboseală morală, la depresie. Capacitățile cognitive, pe absolut toate palierele – psihice, morale, intelectuale – sunt din ce în ce mai solicitate și din ce în ce mai afectate. Societatea bazată pe cunoaștere trece în prim-plan științele cognitive și rolul lor în generarea acestui tip de societate.

Fiind principalul mod de întreținere, susținere, generare și dezvoltare a societății bazate pe cunoaștere, cogniția și întregul proces de construire a sistemului cognitiv – care este un sistem activ-ofensiv – atrage, în același timp, noi pachete de provocări, pericole și amenințări și, conținând și unele vulnerabilități cognitive (de sistem și de proces) specifice. Altfel spus, bătălia din spațiul fizic se mută, treptat, în cel cognitiv, iar aceste mutații determină acest nou concept de securitate: securitatea cogniției, securitatea cognitivă.

³⁷³⁷ Sursa imaginii: *Cellule "Sciences de la cognition"*, <http://www-poleia.lip6.fr/GIS.COGNITION/home.html>

Dicționarele, în marea lor majoritate, definesc termenii în înțelesul lor comun, prin metoda genului proxim și diferenței specifice. A cunoaște = a avea o idee corectă despre ceva. Cunoaștere = faptul de a cunoaște un lucru, faptul de a ști că există. Cunoașterea intelectuală și cunoașterea sensibilă. Cunoștința = ceea ce se obține prin studiu și prin practică.

Dar, așa cum afirmam mai sus, procesul cunoașterii nu se reduce nici pe departe la definiții, chiar dacă definițiile subliniază esența lui. El este foarte complicat, foarte complex și, de aceea și foarte vulnerabil. Vulnerabil la contestări, la atacuri mistice, dar și la propriile sale imperfecțiuni și instabilități. Nefiind unitar, procesul cognitiv cunoaște numeroase dimensiuni, niveluri, etape, desfășurări speciale, unele dintre ele contradictorii, sincope, eșecuri, dar și numeroase efecte pozitive. De aceea, securitatea proceselor cognitive este tot atât de importantă ca însăși generarea lor. Putem discuta de securitatea cogniției, în ansamblul ei, ca o totalitate a sistemelor și proceselor menite să asigure buna funcționare a procesului cunoașterii, stabilitatea și siguranța patrimoniului cognitiv și a procesului de generare a acestuia, dar și de o securitate specifică fiecăruia dintre domeniile cunoașterii, de la cele perceptive și intuitive la cele procesuale complexe.

Remarcăm doar câteva dintre acestea:

- Securitatea informației (info-securitate);
- Securitatea patrimoniului cognitiv;
- Securitatea bazelor de date;
- Securitatea rețelilor;
- Securitatea patrimoniului;
- Securitatea culturii, inclusiv a culturii politice și a culturii strategice;
- Securitatea infrastructurilor din domeniul cogniției;
- Securitatea epistemologică.

În același timp, securitatea cognitivă se partajează în trei componente foarte importante, așa cum se sugerează și în Figura 2, componente care, împreună, alcătuiesc ansamblul securității cognitive:

- Securitatea patrimoniului cognitiv;
- Securitatea procesului de generare a cogniției;
- Securitatea spațiului (domeniului) cognitiv.

Informația a fost dintotdeauna esențială în orice decizie și în orice tip de strategie. Și așa va fi mereu. Ba, mai mult, cu cât societatea progresează mai rapid, cu atât se impune mai intens centrarea efortului principal pe informație.

Cine știe poate. Cine stăpânește informația stăpânește lumea. Nu există putere acolo unde nu există informație etc. Chiar dacă propozițiile și frazele de mai sunt, din punct de vedere logic, generale și categorice, în realitatea lor ele pot fi și chiar sunt discutabile. Nu totdeauna informația

Înseamnă putere, în sensul de putere absolută. Informația, fără un sistem de cunoștințe în care trebuie integrată, nu valorează mare lucru. În acest sens, informația înseamnă cunoaștere numai și numai dacă este integrată într-un sistem de cunoștințe, numai și numai dacă devine cunoștință. De altfel, astăzi, fără informație, nu se poate trăi nici măcar primitiv în societatea omenească. Cine este bine informat ar trebui să aibă totdeauna o soluție. Sau, cel puțin, așa ar fi normal, dacă respectivul are și sistemul de cunoștințe care să permită integrarea acesteia.

Fără un sistem de cunoștințe profunde, bine structurate, nu este posibilă nici accesarea informației, nici asimilarea acesteia, nici generarea procesului de integrare a ei în sistemul cognitiv și în sistemul de securitate cognitivă.

Numai așa este posibilă înlăturarea unei nedeterminări, adică aflarea unui lucru nou și, de cele mai multe ori, important, foarte important sau chiar vital. De aceea, principala bătălie a lumii contra lumii se duce, astăzi, în primul rând pentru informație și prin informație, dar pe un suport de cunoștințe temeinice.

Obținerea informației reprezintă o acțiune ofensivă. Mai mult, informația nu vine de-a gata. Ea trebuie obținută printr-un efort calificat și foarte intens de analizare a datelor și evenimentelor, a propozițiilor și cuvintelor, a tot ceea ce se spune, se scrie sau se vede. Informația este un proces creativ. Ea se extrage așa cum se extrage aurul dintr-un volum imens de steril.

Procedeele de extragere a informației sunt totdeauna ingenioase și inteligente. De aceea se și spune că o informație este, de fapt, un intelligence. Dacă, spre exemplu, într-o publicație apare o știre de genul: „În țara x, în 2013, s-a dublat numărul bolnavilor de cancer”, cel care o citește, dacă este specialist în informații, nu poate trece cu ușurință peste ea.

Imediat apare întrebarea: De ce?

La o analiză foarte atentă a tuturor datelor și informațiilor conexe, s-ar putea ajunge la concluzia, spre exemplu, că, în țara respectivă, nivelul de radioactivitate a crescut, iar această creștere poate avea o mulțime de cauze, inclusiv aceea a intensificării necontrolate sau grăbite și insecurizante a activităților din domeniul industriei substanțelor radioactive pentru realizarea unor mijloace CBRN³⁸ sau chiar a unor variante ale armei nucleare.

Aceasta poate fi, de fapt, informația care poate fi extrasă din noianul de date, de știri și de evenimente, pornind de la un simplu semnal sau de la o altă informație, cum ar fi, spre exemplu, aspirația acelei țări pentru a deveni foarte rapid o putere care să conteze în raporturile regionale și internaționale.

³⁸ CBRN (Chimice, Biologice, Radiologice, Nucleare).

În loc de concluzie

Așadar, informația se extrage și se construiește. Nu în liniște, nu într-un turn de fildeș, nu doar în fața computerului sau în liniștea biroului dotat cu toate facilitățile lumii, ci în toate aceste locuri și în multe altele, adică peste tot, dar mai ales în teatrele de operații politice, economice, sociale, psihologice, culturale și militare ale lumii. Pentru că lumea este – așa cum a fost dintotdeauna – conflictuală. La granița dintre metaforă și realitate, putem spune că războiul lumii este activ și continuu, în timp ce pacea ei, în măsura în care putem vorbi de acest concept, fără a-l înțelege ca un corolar al războiului, este, totdeauna relativă și limitată. După un studiu făcut de noi cu câțiva ani în urmă³⁹, a rezultat că, în 60 de ani de pace, au existat 724 de ani de crize, conflicte și războaie. Aceste conflicte și războaie fac parte din realitatea trecută lumii și, probabil, ele nu se vor mai întoarce niciodată în forma lor de atunci. Nici un război nu a semănat cu unul trecut, iar cei care au continuat să se pregătească pentru un război, luând ca regulă de bază experiența acumulată de ei și de ceilalți în războiul trecut, au pierdut acest război.

Viitorul război va fi, probabil, unul cu totul deosebit. Noi credem că războiul – ca o continuare a politicii prin mijloace violente – se va muta semnificativ în spațiul cunoașterii, în cel al conceptelor. De aici nu rezultă că armele de foc vor tăcea, ci doar că la aceste se vor adăuga unele noi, bazate pe cunoaștere, dar și cele care se vor menține în matricea tradițională vor suporta modificări radicale, componenta cognitivă devenind esențial.

Din acest motiv securitatea cognitivă nu va scoate conflictul și războiul din limita extremă a conflictualității, ci, dimpotrivă, vor lărgi și diversifica o astfel de limită, mărin și mai mult vulnerabilitățile și, în consecință, riscul extrem.

³⁹ *Criza, conflictul, războiul* (coordonatori: general dr. Mircea Mureșan, general de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, pp. 394-399

SIMETRIC, DISIMETRIC ȘI ASIMETRIC ÎN DINAMICA UNIVERSULUI COGNITIV

Procesul cunoașterii a ieșit demult din linearitate, chiar dacă sensul cogniției este totdeauna unul ascendent, omnidirecțional și, mai exact, expansiv. Niciodată cunoașterea nu regresează, ci totdeauna progresează. În toate direcțiile. Deși procesul cunoașterii este unul de tip nelinear și foarte complex, cogniția este totdeauna nesătulă, extensivă și acaparatoare. Cunoașterea este ca o sferă care se mărește și se tot mărește, până ce se va identifica, undeva, în infinit, cu Universul, trecând apoi, ambele, coerent și consistent, spre un nou parcurs spre infinit, dacă toate acestea au vreun sens. Cunoașterea este importantă prin ce produce, prin ce se vede, și nu neapărat prin posibilitatea ei de a atinge infinitul. Dar nici această posibilitate nu este neglijabilă. La urma urmei, omul este, aproape în exclusivitate, cunoaștere. Omenirea a creat, de-a lungul mileniilor, un univers al ei, Universul Cognitiv, efect al penetrării și umanizării Necunoscutului, printr-un univers intermediar – Universul Cognoscibil. În ce fel de relație se află aceste trei Universuri?

Cuvinte-cheie: cunoaștere, univers, cogniție, cognitiv, cognoscibil, necunoscut, simetrii, disimetrii, asimetrii

SYMMETRIC, DYSIMMETRIC AND ASYMMETRIC IN THE DYNAMICS OF COGNITIVE UNIVERSE

Knowledge process drawn out long time from linearity even in the sense of cognition is always ascendant, omni-directional and rather expansive. Knowledge never regresses but progresses in all the directions. Although knowledge process is nonlinear and very complex cognition is always unpleased, extensive and greedy. Knowledge is like an increasing sphere until will identify somewhere in the infinite with the Universe and then the both will coherently and consistently pass to a new itinerary to infinite, if all has sense. Knowledge is important by its seen able product and not necessarily by its possibility to touch the infinite. But either this possibility is to be neglected. At last, human is almost exclusively knowledge. Humankind created along the millennia a universe on its own, the Cognitive Universe, effect of Unknown penetration and humanization

by an intermediary universe – The Cognoscible Universe. What kind of relation is among the three universes?

Keywords: knowledge, universe, cognition, cognitive, cognoscible, unknown, symmetry, dissymmetry, asymmetry.

Introducere

Cunoașterea pătrunde peste tot, ca un fluid, ca o materie, mai exact, ca o substanță fără formă și fără identitate. Pentru că el, omul, pătrunde peste tot. Mai mult, se pare că, acolo unde ajunge, găsește exact ceea ce caută, pentru că ea se caută, de fapt, pe sine, așa cum este ea în interiorul lucrurilor cognoscibile, adică în interiorul spațiului cognitiv. Michelangelo spunea că, la drept vorbind, nu el, sculptorul, a creat statuia, ci doar a descoperit-o în interiorul marmorei și a ajutat-o să se elibereze și să-și preia forma pe care o avea deja acolo, în piatră. Cu alte cuvinte, pentru cunoaștere, deci, pentru om, esența lucrurilor nu este obiectul conținut în ele, adică ceea are volum și greutate, adică ce se vede, ce se percepe, ci ceea ce nu se vede, adică noțiunea lor, a fiecăruia dintre ele. Pentru cunoaștere, nu este importantă materia, ci noțiunea ei. Lumea cunoașterii nu este identică cu lumea materială, ci cu reprezentarea dinamică, în mișcare, în devenire, a acestei lumi, cu reconstrucția ei în planul formei, al conceptului, al ideii. De aici nu rezultă că, pentru cunoaștere, lumea materială nu există, ci doar faptul că procesul cunoașterii trece această lume într-o altă dimensiune, adică într-un alt sistem de referință, cel al noțiunilor, raționamentelor, reprezentărilor, ideilor, conceptelor și teoriilor. Chiar dacă afirmațiile acestea – spuse și scrise de atâtea ori, de-a lungul istoriei – își au partea lor de abstractizare, de generalizare și de concretizare, cunoașterea (ca proces) și cogniția (ca efect) alcătuiesc un univers special, un univers al omului cunoscător, Universul Cognitiv, Universul Cogniției.

În unele lucrări, cunoașterea este definită ca un proces interactiv (de asimilare și acomodare), care se produce între subiectul cunoscător și obiectul cognoscibil, de unde rezultă că un astfel de proces este unul constructiv, sinergic și nu doar unul ofensiv și, respectiv, defensiv. Subiectul cunoscător nu se află într-o continuă ofensivă tenace și distrugătoare, agresivă, împotriva obiectului de cunoscut, ci în una eliberatoare, constructivă. Cunoașterea este sinergică, și nu doar energetică și copleșitoare. Procesul cunoașterii „eliberează” noțiunea din obiectul ei, fără a deteriora fizic, psihic și cognitiv, acest obiect, ci, dimpotrivă, ajutându-l să aibă relevanță în spațiul cognitiv, să existe, adică, în Universul Cognitiv, în Cogniție. Cel puțin, așa crede mintea instituționalizată și universalizată a omului, cea care generează și regenerează procesul cognitiv, singura din

Univers, care, după calitatea și nivelul cunoștințelor de până acum, poate să o facă.

Dar, oare, aceasta este realitatea? Cine, cum, unde, când, până când, de ce și, mai ales cu ce anume declanșează, susține și întreține acest proces? Întrebarea „Unde?” pare să nu-și aibă rostul, de vreme ce cunoașterea este omnidirecțională și universală. Și totuși, cunoașterea are vectori, urmează regulile luptei ofensive, ale operației strategice ofensive, desfășurându-se totdeauna pe direcții, cu numeroase manevre pe linii interioare și exterioare, pe aliniamente și obiective foarte clare, ca să folosim un limbaj din strategiile militare. În proximitatea sferei Universului Cognitiv, se află învelișul pregătit de către cel cognitiv, prin iradiere cognitivă, pentru a fi „cucerit” de către cogniție și, deci, asimilat de Universul Cognitiv. Acest înveliș ar putea fi numit Univers Cognoscibil, adică Universul care poate fi cunoscut, în sensul că este pregătit pentru a putea fi asimilat de Cogniție.

Universul Cognitiv nu este identic cu *Universul Cognoscibil*. *Universul Cognoscibil* este „forma” proximă posibilă a cogniției din spațiul Necunoscutului, este acea parte din Universul Necunoscut, pregătit, prin miracolul pre-cunoașterii, pentru a fi cunoscut, care a devenit deci cognoscibil și, prin procesul cunoașterii, putând fi integrat, treptat, în *Universul Cognitiv*, cu ajutorul științei, reflecției și construcției gnoseologice.

O posibilă reprezentare grafică a acestui proces se sugerează în *Figura nr. 1*.

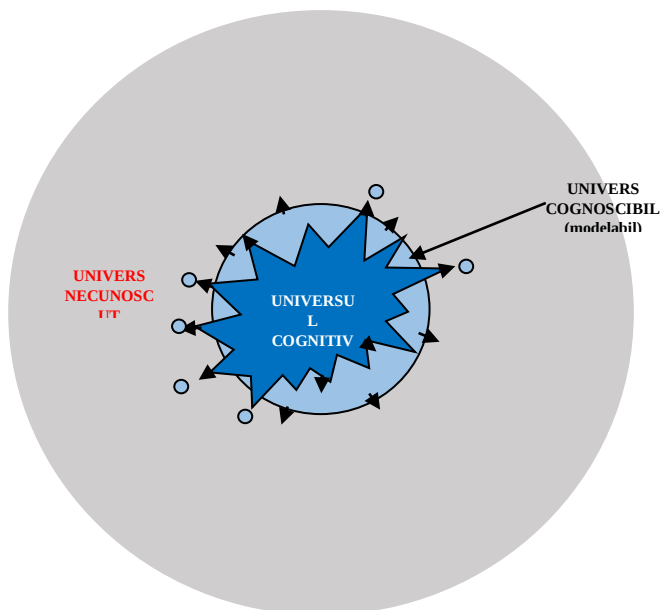

Figura nr. 1 Relația dintre cele trei Universuri în procesul cunoașterii

Cele trei Universuri (Cognitiv, Cognoscibil și Necunoscut) au stări diferite. *Universul Necunoscut* este infinit. Nimeni nu-i știe marginile, iar astfel de margini, de fapt, n-au sens, chiar dacă noțiunea de Univers presupune un proces de identificare, deci, de limitare. *Universul Necunoscut* este, într-un fel, infinitul mare din matematică, este nesfârșitul, nelimitatul, absolutul, veșnicul. Sfera lui n-are deci margini (nici nu știm dacă, pentru un continuum fără limite, este potrivită noțiunea de sferă), iar în interiorul acesteia, sfera Universului Cognitiv tinde să acapareze *Necunoscutul*, *Nemărginitul*. Această acaparare se face treptat, prin generarea progresivă a unui înveliș asimilabil, cel cognoscibil.

Pornind de aici, *Universul Cognoscibil* este, practic, un efect al acțiunii Universului Cognitiv, al tendinței acestuia de a se extinde în toate direcțiile. *Universul Cognoscibil* este un spațiu al pre-cunoașterii, adică al pregătirii elementului pentru a deveni noțiune, pentru a accepta includerea lui în spațiul Cognitionii. Această includere nu este o simplă proiecție, ci o construcție abstractă, o redimensionare virtuală, dar pe coordonate care pot sau nu să le deformeze pe cele reale. Nu știm dacă o astfel de pregătire este doar un efect al acțiunii minții omenеști universalizate sau/și personalizate, care pregătește toate cele necesare (categorii, politici și strategii, forțe și mijloace, proceduri, modele de acțiuni tactice, expertize etc., dar mai ales instrumente) pentru a genera, în avangardă, spații, zone sau puncte cognoscibile (din care este alcătuit *Universul Cognoscibil*), dar știm totuși că un astfel de fenomen se produce prin procese foarte complicate, la baza lui aflându-se interesul omenirii pentru a cunoaște, sub toate aspectele, *Universul Necunoscut* sau cât mai mult din acesta.

Pe cale de consecință, avem de-a face cu o bătălie continuă a cunoașterii, chiar cu un război al cunoașterii, care poate fi definit ca o continuare a politicii cognitive a omenirii, prin mijloace foarte active (chiar agresive) ale cunoașterii pentru „defrișarea” zonelor necunoscute și expansiunea cognitionii pe noi și noi tărâmuri.

Ar fi posibil ca un astfel de proces să nu înnobileze natura cognitivă, cum credem cu toții, ci, dimpotrivă, ca și în cazul agresiunii fizice a omului asupra mediului geofizic, s-o deterioreze, îndepărtând-o de origini, deșrădăcinând-o și, în final, artificializând-o, făcând-o adică natură abstractă.

Acest proces este dinamic și foarte îndelungat. Nimeni nu știe exact când a început (probabil că este și el, nu numai expansiv, ci și, pe vectorii de cunoaștere a originii, adică spre înapoi, infinit, ca și *Universul Necunoscut*), dar direcțiile de cercetare care se folosesc în acest proces atât de complicat se orientează atât spre viitor, cât și spre trecut.

1. Universalitatea Universurilor

Universul în care trăim, atât cel cosmic, împreună cu stelele și nemărginirile, cât și cel al proiecției Cognitionii în acest meta-univers, este, deci, infinit. Mentea omenească înțelege acest paradox, îl acceptă ca pe un dat, ca pe un efect al unui calcul, ca pe un miracol, dar și ca pe o provocare. Totuși, această minte omenească – și ea fără limite – a folosit, pentru a analiza Universul fizic infinit, un model cât se poate de finit – modelul atomic. Universul seamănă cu un atom uriaș, așa cum fiecare dintre sistemele care îl compun urmează cam aceeași configurație cognoscibilă. Teoretic, putem identifica *ab initio* Universul Necunoscut cu Universul Cognoscibil, întrucât nimeni nu se mai îndoiește astăzi de faptul că întregul Univers, sub toate formele și realitățile sau reprezentările sale, poate fi cunoscut. Dacă el este infinit, atunci și cunoașterea tinde spre infinit.

Aceasta este o concluzie extrem de interesantă, dar și de nivelatoare, care, luată *in integrum*, ar putea conduce la o viziune simplificatoare asupra proceselor cognitive și asupra cognitionii, în general, ca efect previzibil al acestora. Nu există obstacole insurmontabile pentru cunoaștere. Acolo unde ochiul nu ajunge, ajunge gândul, ajunge calculul, ajunge matematica. Telescoapele sunt ațintite spre aceste nemărginiri, sateliții artificiali roiesc în jurul planetei noastre, dar și dincolo de această proximitate, rachetele interplanetare sunt deja o realitate, modulele cosmice explorează deja suprafața lunii, suprafața lui Marte, caută exoplanete, urmăresc fenomenele cosmice, supraveghează activitatea solară, de care depinde viața pe planeta Pământ, în timp ce oamenii de știință, institutele de cercetări, laboratoarele pătrund tot mai mult în tainele acestui Univers Necunoscut, unitar și, în același timp, alcătuit parcă din fractali, miraculos și imprevizibil... Dar, aproape în același mod, însă cu instrumente ale reflecției filosofice, ale științelor cognitionii, omul pătrunde tot mai mult și în universul propriilor cunoștințe, în Mega-Universul Cunoașterii. Afirmația că Universul Necunoscut este, totuși, cognoscibil este, deopotrivă, o urmare a unui raționament inductiv și, în același timp, o soluție dată unei ecuații care modelează interdependențele cosmice și pe cele cognitive.

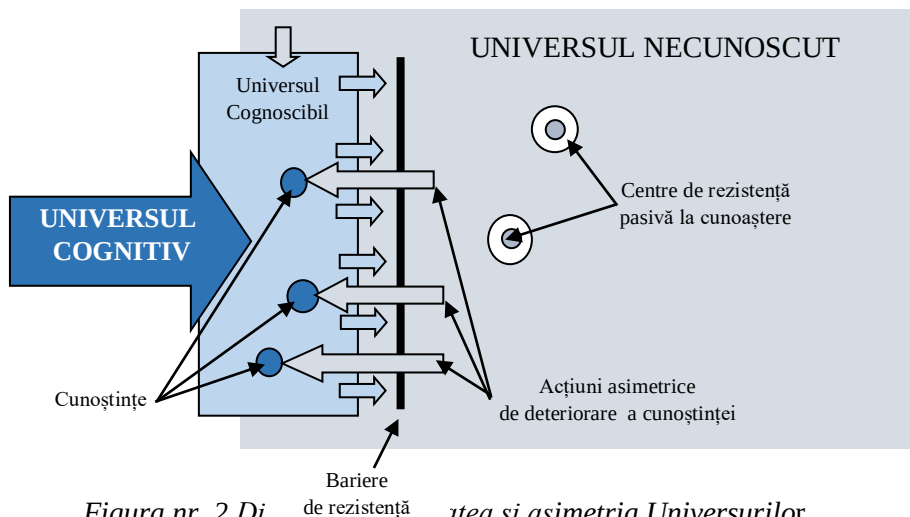
Există o linearitate a acestei nelinearități cognitive, în sensul că procesele cunoașterii, chiar dacă sunt conflictuale și complexe, au vectori, fiind ca niște cogno-nave care poartă mintea omenească spre nemărginirile Universului Necunoscut, ceva în genul Ideii Absolute hegeliene. Astfel, cunoașterea ne apare ca o binecuvântare îndreptată spre Universul Necunoscut (dar nu incognoscibil), care se exprimă în și prin acest miracol transformator denumit Cognitionie, care construiește pas cu pas Universul Cognitiv, univers care aparține minții oamenilor.

Omul știe deja foarte multe lucruri despre acest Univers. Cercetarea lui asupra Universului este foarte complexă și foarte bine structurată. Omul a descoperit, în acest spațiu infinit, planete, stele, constelații, găuri negre, fenomene cosmice care au sau nu corespondențe pe planeta Pământ, forme și stări ale materiei și energiei, pericole și amenințări pentru planeta noastră, vulnerabilități ale Terrei la acestea, dar și noi posibilități de soluționare, prin mijloace ale oamenilor, ale planetei și ale Universului, unele dintre mai marile sau mai micile problemele importante ale noastre, ale omenirii. De asemenea, omul a descoperit, în propriul său univers cognitiv, posibilitatea cunoașterii cunoașterii, generată de o trebuință intelectuală, de un interes care ține de un modus vivendi într-un modus cognoscendi.

Există o anumită simetrie în Univers și între Universuri (ne referim la cele trei pe care le-am inclus în marele Univers al Cunoașterii (Universul Cognitiv, Universul Cognoscibil și Universul Necunoscut, acesta din urmă și în exterioritatea sa), dar și disproporționalități (disimetrii), care generează și reconfigurează mișcarea și devenirea cognitivă, și asimetrii, care perturbă semnificativ armonia celor trei Universuri. Universul Necunoscut exercită o rezistență variabilă și complicată la expansiunea Universului Cognitiv, iar efectele acesteia se metamorfozează în modul nelinear și chiar dramatic în care se constituie Universul Cognoscibil. Rezistența Necunoscutului la presiunile Cunoscutului se manifestă nu doar prin barierele pe care acesta le ridică în fața ofensivei cunoașterii, ci și prin „virusarea” și degradarea Cognitivului și mai ales a Cognoscibilului. Fiecare parte a Universului Necunoscut se baricadează pentru a nu fi deranjată și deformată prin procesul cognoscibilității, prin acest amestec al omului în natura lucrurilor, și, ulterior, prin ofensiva Universului Cognitiv. Ea contribuie însă și la „apărarea activă” a Necunoscutului împotriva expansiunii ofensive a Cunoscutului, participând la acțiunile contraofensive de degradare a Universului Cognoscibil și a Universului Cognitiv, prin deteriorarea *Cunoștinței*, adică a unității sau entității de cunoaștere, a „moleculei” cunoașterii. Acțiunile de acest tip sunt, de regulă, asimetrice. Asimetria rezultă din disproporționalitatea existentă între Universul Cognitiv (care este un Univers educat și organizat) și Universul Necunoscut (care este un Univers primar, dar monolitic, surprinzător și needucat, în sensul dorit de om), din interacțiunile disproporționate dintre acestea, și se exprimă în acțiuni virulente, de regulă, atipice și foarte consistente – unele înalt tehnologizate, altele primitive, dar foarte intense. Universul Necunoscut nu este capabil să folosească „tehnologia” avansată a cunoașterii (pentru că n-o are și nici nu are habar de așa-ceva), ci doar formele atipice, primare, de rezistență la cunoaștere și pe cele de deteriorare a cunoștinței, așa cum, spre exemplu, vegetația din junglă și mediul natural deteriorează rapid castelele și construcțiile omenești realizate aici, dacă omul nu are suficientă forță pentru

a le proteja și a le extinde. Și totuși ofensiva omului asupra mediului natural se extinde, infrastructura civilizației cucerind, încet-încet, „cetățile” junglei, ale nisipurilor marilor deșerturi și chiar ale oceanelor și ghețurilor polare. Pentru că natura umană este într-o ofensivă continuă, dusă cu mijloacele cunoașterii și ale înaltei tehnologii, împotriva naturii planatei Pământ, chiar dacă efectele pot fi, în final, dezastruoase și pentru om.

Acest proces este ilustrat în *Figura nr. 2*

Din perspectiva stadiului cunoașterii actuale, conștiința de sine aparține doar omului. Probabil că o astfel de afirmație ar trebui luată în relativitatea ei, deși, la ora actuală, ea este o axiomă de la care se pornește în orie demers cognitiv, omul fiind, cum spunea Protagoras, măsura tuturor lucrurilor, a celor ce sunt, pentru că sunt, și a celor ce nu sunt, pentru că nu sunt. De atunci au trecut două milenii și jumătate, iar Universul Cognitiv a înaintat foarte serios pe seama Necunoscutului. Cercetări relativ recente au demonstrat că și plantele sunt sensibile la muzică, la discursuri, la comunicare. S-ar putea ca Universul Necunoscut (încă necunoscut pentru om) să beneficieze de un „instrumentar comunicativ” și, deci, cognitiv, cu mult superior celui cu care se îndeletnicește și se mândrește omul, dar o astfel de supoziție se cere serios verificată, pe măsură ce acest lucru devine posibil. Poate că abia atunci omul își va cunoaște și își va înțelege cu adevărat propria sa natură.

Formele existenței – substanță, energie, informație – se regăsesc în planul cogniției ca sisteme dinamice complexe de interacțiuni, dar și de comunicare. Această comunicare pare a fi foarte apropiată de cea specifică

Universului Cognitiv, poate chiar superioară acesteia, dar această afirmație rămâne de verificat și de demonstrat.

2. Simetric, disimetric și asimetric în Universul Cognitiv

Dar cunoașterea nu înseamnă doar cunoaștere a Universului Necunoscut, ci și a propriei sale stări și dinamici, a meandrelor ei imprevizibile și orizonturilor ei destul de încețoșate, a conflictelor care o erodează sau, dimpotrivă, o animă și o propulsează. Sarcinile cognitive ale omului sunt nemărginite. Nu există niciun fel de limite pentru mințile iscoditoare, pentru cel care vrea să știe. Și chiar dacă nu vrea, el, omul, nu poate exista înafara dimensiunii sale cognitive, pentru că omul este, efectiv, cunoaștere.

Linearitatea și nelinearitatea proceselor cognitive sunt expresii ale unor parcursuri sinuoase și complicate și ale unor proiecte cu configurații sensibile, în care orizonturile se amestecă, se diversifică și se complică, iar planurile apropiate se contopesc sau se derulează imprevizibil și chiar haotic. Procesul cunoașterii, în general, constă în generarea și asimilarea unei informații, transformarea acesteia în cunoștință și integrarea ei efectivă într-un sistem cognitiv, adică într-o mulțime de cunoștințe care delimitează un domeniu (spre exemplu, domeniul silviculturii, dar și domeniul probabilităților condiționate sau cel al limbilor romanice).

Cunoașterea are foarte multe dimensiuni, dintre care cele mai importante sunt: învățarea, cercetarea și creația. *Învățarea* formează suportul cunoașterii, *cercetarea*, ca formă și metodă de asimilare sau de generare a procesului de asimilare, aduce elementul de noutate în spațiul cunoașterii, iar *creația*, ca formă de construcție inteligentă, intuitivă și sensibilă, aduce valoare în cunoaștere, generând patrimoniul Universului Cognitiv. Nu există valoare acolo unde nu există creație, dar nici creație acolo unde nu există valoare.

Aceste afirmații, ca multe altele, par categorice. Ele sunt confirmate de experiență și de realitățile proceselor cognitive desfășurate de milenii. Cu toate acestea, și ele trebuie luate în marja lor de adevăruri dinamice, de adevăruri care se cer reconstruite și redemonstrate, pentru că, în Univers – și cu atât mai puțin în Universul Cognitiv –, nimic nu este definitiv, ci totul se află în mișcare, în schimbare, în transformare, în devenire.

Toate universurile din spațiul cunoașterii și necunoașterii – Universul Necunoscutului, Universul Cognoscibil și Universul Cognitiv – sunt, la rândul lor, dinamice și conflictuale. Conflictul se generează nu numai între Universuri, ci și în interiorul acestora. Conflictul, ca formă de distrugere, dar și ca impuls și moment de schimbare și de generare a progresului, este, deopotrivă, exogen și endogen. Conflictul se generează din amplificarea

unor tensiuni interne, dar și prin apariția unor dezechilibre ca urmare a unei intervenții externe, a unui „intrus” sau a unui „neutron” cognitiv. Așa cum neutronul, atunci când bombardează nucleul unui atom, în rupe, generând două noi entități nucleare, fiecare cu protonii, neutronii și, pe orbitele exterioare, cu electronii săi, și informația, ca „neutron”, atunci când bombardează nucleul cognitiv, produce divizarea acestuia și crearea unor noi nuclee cognitive, deci unor noi trebuințe de cunoaștere, a unor noi interese de propulsare a procesului cognitiv. Informația este singura care poate sparge tiparele cognitive, întrucât este nedeterminare înlăturată, este adică noutate, element de forță, entitate și identitate, picătură care, prin adăugire și integrare (devenind unitate de cogniție), schimbă echilibrul sistemului cognitiv și generează deplasarea către o nouă stare, adică progresul. Dar informația nu este un lucru în sine decât în măsura în care „managerul cognitiv”, adică mintea omenească, o extrage din noianul de date și de fapte, din noianul de cuvinte și de evenimente și o transformă în intelligence sau în monadă cognitivă. E drept, de-a lungul procesului cunoașterii, unele cunoștințe (entități cognitive) se degradează, mai exact, se transformă, trec adică în altele mai noi sau cu forme mai noi; se reformulează, se renovează, se upgradează, dar nu dispar. Cunoașterea se află tot timpul într-un proces de actualizare. *Critica Rațiunii pure* a lui Kant nu neagă *Regulile...* lui Descartes, ci se apleacă doar mai puternic, mai temeinic asupra procesului de cunoaștere a cunoașterii, ca modalitate prin care cunoașterea își construiește și își înțelege transcendentalul, devenirea, lumea ei.

Universul Cognitiv nu este limitat și cu atât mai puțin îngrădit de Universul Cognoscibil, nici de Universul Necunoscut, ci, chiar dacă se află în interiorul acestora, se dezvoltă continuu, tinzând, ca și mediul înconjurător, spre infinit... Așadar, când vorbim de Universurile Cogniției, ne referim la două lumi paralele, interconectate și interconexate, ambele interioare marelui Necunoscut care, încet-încet, pe măsură ce cedează interiorul său Universului Cognitiv, se extinde spre infinit, nu doar spre infinitul fizic – ca nemărginire –, ci și în cel al Abstractului, al lumii cognoscibile, rezultate din procesul de cunoaștere a tot ce există – spațiu geofizic, cosmos, spirit, gândire, viață – și a tot ce devine. Dar și cunoașterea, ca orice proces, ca orice sistem dinamic și complex, tinde spre entropie zero, adică spre moartea sistemului sau procesului. Așa ceva se întâmplă cu toate entitățile și identitățile din Univers. Cât este vie, planeta Pământ produce fenomenele pe care le cunoaștem (sau nu), generează, în interacțiune cu Cosmosul, resursele vitale care sunt necesare biosferei, deci și omului, dar, pe măsură ce se va răci și entropia sa se va apropia de zero, toate acestea vor dispărea, iar planeta va deveni pur și simplu un bolovan cosmic, sau pur și simplu se va dezintegra în elemente cosmice primare, așa cum se dezintegrează și omul după moarte.

Aici, în acest Univers Cognitiv, lucrurile sunt și mai complicate, întrucât, așa cum spuneam, cunoașterea nu este nici pe departe un proces linear. Filosofia a generat o teorie a cunoașterii – gnoseologia –, dar, de fapt, unii savanți, printre care și Jean Piaget, întemeietorul Epistemologiei genetice, contestă filosofiei competențele cognitive, sau, în orice caz, limitează metoda cogniției de tip filosofic la reflecție. Filosoful nu construiește cunoaștere, nu avansează pe tărâmul Universului Necunoscut, nu creează nici măcar acel Univers Cognoscibil, ca avanpost al Universului Cognitiv, așa cum l-am numit noi în această schiță de eseu. El doar reflectează la conexiunile posibile și la ceea ce rezultă din acestea. Adevăratele „mașini cognitive”, cele care iau taurul de coarne și pătrund în Universul Necunoscutului, sunt create de știință, mai exact, de științe, și sunt tot atât de numeroase și de diverse, pe cât sunt științele acestei lumi. De aici nu rezultă că filosofia este doar o chestiune de reflecție și de despicare a firului în patru; rezultă doar că ea, singură, nu are nici metodele, nici instrumentele și nici capacitățile necesare multiplicării și specializării instrumentelor și metodelor cogniției. Acestea aparțin, în cea mai mare parte, dacă nu chiar în totalitate, științelor. Cunoașterea cere instrumente, tehnici, proceduri. Ca să cunoști Luna, nu este de-ajuns să reflectezi la luminozitatea ei exogenă, la sentimentele pe care ți le creează, ci trebuie să ajungi acolo sau, măcar, să trimiți niște roboți care să ia probe din solul Seleniei, să aducă echipelor de cercetători acele date absolut necesare cunoașterii și înțelegerii satelitului natural al planetei Pământ, iar acești specialiști să le analizeze și să desprindă concluzii din ele, adică informații și entități de cognitive specifice cunoașterii astrului lunar.

Gonseth vorbește de *principiul tehnicității* în cunoaștere, în sensul că orice cunoaștere are nevoie de o tehnică specială, cum ar fi, spre exemplu, *formalizarea axiomatică* pentru cunoștințele deductive, care urmează, în principiu, schema raționamentului deductiv, a silogismului, și *observația metodică* și *experimentul* pentru cunoașterea faptului. Cunoașterea faptului este tot atât de dificilă, dacă nu chiar mai dificilă, ca, spre exemplu, cunoașterea formelor sau chiar cunoașterea cunoașterii. Fizica experimentală a apărut cu douăzeci de secole după matematică și logică⁴⁰, iar psihologia a avut nevoie de încă două secole pentru a se înțelege că știința aceasta a psihicului omenesc are nevoie de experiment. Acest lucru l-a făcut pe Einstein să exclaim: „Ce complicat e asta! E mult mai grea psihologia decât fizica!”. Pare a fi „mult mai economic de a reflecta și a deduce decât de a experimenta.”⁴¹ Și acest lucru este adevărat, dar e greu de pus în balanță

⁴⁰ Jean Piaget, *Înțelepciunea și iluziile filosofiei*, Editura științifică, București, 12970, p. 193.

⁴¹ *Ibidem*, p. 193

reflecția, ca modalitate de a gândi asupra unor situații, cu observația sau cu experimentul, ca modalități de a culege date și informații despre un anumit obiect, despre o anumită stare, despre un anumit proces sau de a produce un fapt, un proces și chiar un fenomen pentru a înțelege care-i sunt caracteristicile, mecanismele și vulnerabilitățile.

Cunoașterea este, deci un proces complicat. Chiar dacă ea începe, pentru om, încă din faza embrionară – când copilul se află în pântecul mamei –, forța cognitivă și, mai ales, maturitatea cognitivă se realizează foarte târziu, pe la 11-12 ani și chiar la 14-15 ani, când este vorba de comportări experimentale cu disocierea sistematică a factorilor.⁴² Mai mult, „oricine știe cum se pierde ele pe urmă în majoritatea profesiunilor liberale, dacă nu sunt întreținute la universitate; și acestea, cel puțin la noi, din lipsa oricărei educații în învățământul secundar, care să cultive aceste conduite totuși spontane.”⁴³

Cât de complicat este procesul cunoașterii! Pentru *kantianism*, a cunoaște înseamnă a fabrica; pentru *realism*, a cunoaște „înseamnă a deveni celălalt în calitate de altul”, pentru simțul comun, a cunoaște înseamnă a ști despre ce-i vorba, a înțelege cu spune celălalt. Maritain, din perspectiva filosofiei sale naturale (*Reflections sur l'intelligence*, Paris, 1924), îl critică pe Einstein, iar Bergson, în *Durée et simultanéité*, apărută în 1922, referindu-se la singurul timp real, în raport cu cele relative, atribuite sau chiar fictive, recunoaște, totuși, în cele din urmă, că inclusiv acest timp real, obiectiv, este dependent de mediu, ceea ce, înseamnă, altfel spus, acceptarea noțiunii de timp relativ sau de timpuri relative. El spune că durata noastră și o anumită participare la această durată interioară, simțită și trăită de mediul nostru material, sunt fapte de experiență... Durata bergsoniană nu este, totuși, ruptă de relativitate, nu este opusă ei, iar acest lucru are mare importanță în procesul cunoașterii.

În postfața la prima ediție a eseului „Înțelepciunea și iluziile filosofiei” – un eseu care... încearcă să aducă problema cunoașterii cu picioarele pe terenul solid al științei – arată și motivul pentru care a scris l-a scris. „Dar cum ei (filosofii N.N.) învinuiesc din ce în ce mai mult știința însăși, cu o severitate direct (și nu invers) proporțională cu pătratul distanțelor care îi separă de ea, rezultă de aici obligația pentru fiecare de a reacționa. Iată de ce am crezut de datoria mea să pun mâna pe condei, cu o convingere cu atât mai mare cu cât psihologii sunt în mod special vizați în această privință, amenințați în mod explicit de a vedea munca lor de cercetare dublată de o

⁴² *Ibidem*, p. 194.

⁴³ Apud, *Ibidem*, B. Inhelder și J. Piaget, *De la logique de l'enfant a la logique de l'adolescent*, Presse Universitaire de France, Paris, 1959

așa-zisă «psihologie filosofică», al cărei examen sistematic arată repede cât de inexistente i-au fost cuceririle.”⁴⁴

Una dintre tezele fundamentale la care ajunge Piaget, întemeietorul epistemologiei genetice, este aceea că „filosofia nu ajunge deloc la o cunoaștere, din lipsa instrumentelor de verificare (descoperirea și folosirea acestora conferind *ipso facto* oricărui progres cognitiv caracterul unei specializări științifice); ea poate conduce, din contră, la o «înțelepciune» prin coordonarea valorilor de cunoaștere cu celelalte valori umane, dar o înțelepciune presupune o angajare și pot deci coexista mai multe înțelepciuni, nereductibile unele la celelalte, în timp ce pe tărâmul unei probleme de cunoaștere în sensul strict, un singur adevăr este acceptabil.”⁴⁵

Heidegger spune că gândirea începe acolo unde vom înțelege că „Rațiunea, proslăvită de secole, este dușmanul ei mai înverșunat al gândirii.”⁴⁶ Piaget numește această afirmație „înțelepciune nerațională”, dar – susține savantul elvețian –, ea nu poate fi exclusă din filozofie. Pentru că, la urma urmei, filozofia, chiar dacă este definită ca știință a înțelepciunii, este, în primul rând, un mod de a gândi.

Discuțiile și dezbaterile pe teme precum cea a înțelepciunii, cea a cunoașterii, cea a metodei sunt numeroase și fac obiectul și subiectul multor școli de gândire. Piaget înțelege înțelepciunea filosofiei ca o modalitate de coordonare a valorilor. I. Ricoeur afirmă că, dacă există coordonare a valorilor, există gândire și rațiune, or, dacă există rațiune, există posibilitatea unui adevăr care depășește cunoașterea în sensul strict al cuvântului”.⁴⁷ Dar, așa cum spune Piaget, rațiunea depășește cunoașterea, întrucât poate interveni într-o decizie. Rațiunea este un „magistrat” al cunoașterii, nu un cercetător, nu un general și cu atât mai puțin un soldat al ei. Rațiunea nu este tot una cu cunoașterea realității, dar, chiar dacă are o relativă autonomie, nu există fără această realitate. Nu întâmplător se spune că somnul rațiunii naște monștri (Francisco Goya). Desigur, în artă, în poezie, în creație în general, dar nu numai, fără rațiune, imaginația, mintea omenească în general, poate s-o ia razna, poate crea monștri. Monștri se nasc însă și când rațiunea este ruptă de realitate, dar și când mintea omului este ruptă de rațiune. La drept vorbind, noțiunea de *minte* este conexată la cea de rațiune. Nu există minte fără rațiune, dar nici rațiune fără minte.

Problema sensului are două coordonate esențiale: cognitivă și vitală. Există, deci, un sens cognitiv – spune Piaget – și unul vital. Adevărul

⁴⁴ Jean Piaget, *Înțelepciunea și iluziile filosofiei*, Presse Universitaire de France, Paris, 1959, p. 237

⁴⁵ Jean Piaget, *Ibidem*, pp. 238-239

⁴⁶ *Ibidem*, p. 240.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 241.

reflexiv – deci sensul epistemic sau cognitiv – generează cerința identificării condițiilor epistemologice necesare și suficiente pentru a construi o epistemologie a sensului, iar reflecția (evident, necesară) nu poate fi și suficientă, de unde rezultă posibilitatea unei îndoieli privind adevărul construit prin reflecție. Reflecția nu este nici nivelatoare, nici universală, deci rezultatul ei nu poate fi un adevăr universal valabil, ci doar una sau alta dintre fațetele acestuia. Dacă înțelegem adevărul ca o corespondență, ca o identitate dintre o propoziție și o realitate logică, atunci noțiunea de adevăr acceptă o altă noțiune pe care Piaget o numește „abstracție reflectantă” (abstracție rezultată din reflecție și nu din relația directă cu obiectul).

Filozofia – spune Piaget în *Introducere în epistemologia genetică* – nu dispune, ca metodă proprie, decât de *analiza reflexivă*. Dar nu aceasta este calea cunoașterii. Mai exact, nu numai aceasta este calea. Acordați reflecției filosofice o singură zi din lună, în rest practicați disecția și calculul, spune Piaget, folosindu-se de acest imperativ cartezian.⁴⁸ Reflecția filosofică, în concepția lui Piaget, nu este o specialitate. V. Tonoiu, în Studiul introductiv la „*Înțelepciunea și iluziile filosofiei*” a lui Piaget, arată că „*faptul că rațiunea intervine în constituirea și coordonarea credințelor (convingerilor) proprii unei înțelepciuni, nu conduce în mod necesar la instaurarea unei cunoașteri. Filosofia operează conjunct în vital (practic) și cognitiv (epistemic) atunci când se instituie, prin reflecție, ca o anume conștiință a sensului existențial uman.*”⁴⁹

„De fapt, între înțelepciune și cunoaștere, între filozofie și știință nu este posibilă de fapt o demarcare netă și mai ales o opoziție radicală”, spune Tonoiu, la p. 9, în studiul său introductiv la acest eseu al lui Piaget. Desigur, despicarea firului este uneori necesară, dar exagerarea nu duce nicăieri. La urma urmei, gândirea este liberă, iar suporturile libertății ei sunt științele și cunoștințele.

Nu este posibilă o reflecție filosofică (adică pe conexiuni, diferențe, intercondiționări, relaționări etc.) fără cunoștințe temeinice, fără știință. Un om care nu știe carte nu poate reflecta la opera lui Kant, pentru că nu a citi-o și nici nu-l interesează. Așa cum, spre exemplu, un filosof care nu a studiat ecuațiile nelineare nu poate intra, cu metoda reflecției, în detaliile acestei teorii și nici în conexiunile și determinările ei.

Unde începe și unde se oprește relația de intercondiționare dintre știință și reflecție, dintre știință și artă dintre științe și dintre școlile de reflecție este greu de spus. Există, desigur, chiar și în universalitatea interdependențelor, similitudini, simetrii, praguri, diferențe, contradicții și chiar conflicte, dar și dar și asimetrii, adică modalități diferite, chiar

⁴⁸ *Ibidem*, V. Tonoiu, Cuvânt înainte, p. 9.

⁴⁹ *Ibidem*

conflictuale de construcție a cogniției sau a unor elemente ale acesteia, chiar în interiorul Universurilor de care vorbeam mai sus.

Aceste aspecte – care, la urma urmei, fac parte din ceea ce putem numi cunoașterea cunoașterii – sunt extrem de importante în reflecția cognitivă, dar și în metodologia cunoașterii, indiferent pe ce treaptă s-ar afla aceasta și de care parte a baricadei s-ar situa.

Armonia cognitivă sa armonia cogniției constă în armonia sistemelor de valori care alcătuiesc structura de rezistență de proceselor cognitive, dar ea se regăsește, într-un fel, și la temelia argumentelor acelor mobiluri (interese) care generează acțiunea cognitivă. Simetriile, disimetriile și asimetriile au nu doar un sens descriptiv și constatativ, ci și unul analitic, sintetic și chiar constructiv.

Strategul militar (comandantul unui eșalon strategic), atunci când trebuie să ia o decizie care poate duce la victorie sau la dezastru, are în suportul acestei decizii, nu doar situația politico-militară și strategică de la fața locului sau de aiurea, ci și rodul muncii strategistului.⁵⁰ Și chiar dacă teoria strategică nu este aproape niciodată identică cu practica strategică, una fără alta nu se poate. Relația dintre cele două nu este totdeauna armonioasă, dar nici totdeauna conflictuală, ci trece prin toate fazele care generează dinamica unui proces, începând cu cea a *determinărilor directe* (faci ceea ce știi să faci, ceea ce ai învățat), continuând cu cea a *raționalității* a ceea ce faci (gândești ceea ce faci, nu faci copy paste după teorie, adică după manuale) și finalizând cu cea a *creației* (decizia pe care o iei este un proces cumulativ, sinergic și creativ; chiar dacă poate semăna cu alte decizii, mai ales ca tipologie, ea este totdeauna unică și irepetabilă).

Între aceste trei determinări din planul acțiunii strategice (determinări care, la urma urmei, vin, în primul rând, dinspre presiunile generate de un efect planificat sau preconizat) și crearea acestui efect, acționează totdeauna toate mijloacele posibile ale cogniției, începând cu cele ale unui *patrimoniu cognitiv* (în cazul nostru, ele culturii strategice, în calitatea ei de suport axiologic) și continuând cu cele *reflexive* (de conexare a valorilor), cu cele *constructive* (de apelare la experiență) și cu cele *creative* (găsirea unor soluții cerute de misiunea strategic, de datele despre inamic și de concluziile desprinse din analiza complex a situației strategice).

Aceste procese nu sunt numai cognitive, ci mai ales acționale, dar cogniția este esențială în generarea și desfășurarea lor. Va veni o vreme când acțiunea tactică propriu-zisă (adică cea de punere în operă a unui plan) va fi efectuată de instrumente, adică de roboți inteligenți. Dar acesta nu va fi decât un terminal al unui proces cognitiv foarte complex. Având în vedere această

⁵⁰ Strategist – teoretician în domeniul strategiei, cel care creează și alimentează, prin cercetările sale, teoria strategiei.

perspectivă (care devine pe zi ce trece certitudine), esența efortului strategic se va ancora din ce în ce mai mult în spațiul cognitiv, adică în cunoaștere și, mai ales, în nucleul cel mai productiv al acesteia – în epistemologie. De aceea, reflecția, modalitățile de construcție a paradigmatelor, de proiectare și planificare a efectelor, instrumentarul metodologic de investigare a Necunoscutului al științelor de toate categoriile, îndeosebi al celor aplicate, dar nu numai, al logicii, sociologiei și psihologiei, al matematicii, fizicii, chimiei, geofizicii, cosmologiei etc., folosind infrastructuri fizice și virtuale, devine un *modus vivendi* al oamenilor pe planeta Pământ. Este etapa în care conceptul de *modus vivendi* devine aproape identic cu cel denumit *modus cognoscendi*.

Armonia nu poate fi însă niciodată deplină, pentru că o astfel de stare ar crea un echilibru absolut, adică o entropie zero, ceea ce ar însemna moartea sau dispariția sistemului și nu transformarea lui, progresul lui. Tendința spre o armonie deplină a Universului Cognitiv este departe de a genera o certitudine în acest sens, întrucât, se știe, toate sistemele integrale deschise – iar spațiul (universul cogniției) este un astfel de sistem – evoluează ciclic, iar prin schimbările de substanță, de informație și de energie cu mediul, deci cu Universul Necunoscut, generează și autogenerază acele tensiuni interne și acel conflict care determină și întreține mișcarea, dezvoltarea transformarea.

Echilibrele – dinamice, în realitatea lor – produc minunatele simetrii ale naturii și, evident, ale cunoașterii, dar ele sunt efemere. Durează doar atât cât este necesar pentru a consemna atingerea celui prag de monade cognitive care se numesc *cunoștințe* și care se assemblează în sisteme de valori, în cultură. Numai acele momente sunt cele de simetrie, așa cum, spre exemplu, în natură, se întâmplă cu fulgul de zăpadă, dar și cu cristalele. Fulgul de zăpadă durează foarte puțin, mult mai puțin decât diamantul, dar nici diamantele nu sunt veșnice la scară cosmică. Dimensiunea simetrică a proceselor cognitive constă tocmai în generarea structurii de rezistență a cogniției (valorile cognitive, valorile de patrimoniu cognitiv), care se cere, la rândul ei, bine cunoscută, întreținută și îmbogățită. Disproporțiile care se creează în spațiul cognitiv, nu sunt, la rândul lor, veșnice. Ele sunt însă foarte necesare, întrucât ele sunt cele care produc acele rupturi și acele tensiuni care produc mișcarea.

Echilibrele și dezechilibrele din Universul Cognitiv (ca și cele din Universul Cognoscibil și din Universul Necunoscut) nu sunt delimitate cu precizie, nu sunt uniforme, ci au un aspect fluorescent, în mozaic. Asimetria cognitivă se suprapune peste aceste echilibre și dezechilibre și le folosește în avantajul ei, fie pentru a genera și întreține unele bucle cognitive, fie pentru a distruge unele elemente de patrimoniu sau unele acumulări cognitive în anumite compartimente ale cunoașterii defavorabile altora. De aici nu rezultă

că asimetria cognitivă este un lucru rău, ci doar faptul că ea există și că, împreună cu celelalte două stări ale universurilor de care vorbeam, produc conflictualitatea endogenă din interiorul lor.

Omul, împreună cu societatea din care face parte, se deplasează din ce în ce mai mult spre acest nivel existențial, spre această nouă ontologie ce tinde să se contopească semnificativ cu gnoseologia, deși rămâne cumva asimptotică la aceasta, întrucât teoria existenței nu este totuna cu teoria cunoașterii. În societatea de tip cognitiv (epistemologic, în faza ei înaintată), s-ar putea ca însăși existența să se bazeze esențialmente pe cunoaștere.

În loc de concluzie

Au, oare, vreo importanță pentru viața oamenilor, pentru societate omenească toate cele afirmate mai sus și cele ce rezultă din analiza lor mai detaliată? Va renunța omul la rachetele ale nucleare, la sistemele de arme bazate pe laseri, nanotehnologii, amplificarea undelor etc., la competiția acerbă din piață, la spiritul de junglă din spațiul financiar, de dragul unor viitoare bătălii duse în spațiul unor speculații filosofice? Probabil că nu. Desigur, nu în totalitate. Credem că nu trebuie să ne facem iluzii. Dar este foarte posibil ca omul să facă, într-o nouă formulă, adaptată vremurilor de azi, cam ce făceau, la un moment dat, cetățenii Greciei antice (nobilii, negustorii și proprietarii): practica exerciții fizice, filosofau, se strâneau în agore, creau legi și, în general, munceau în spațiul cunoașterii, lăsând munca fizică pe seama sclavilor (care nu erau cetățeni) și a animalelor. Dar mergeau, totuși, la război, întrucât războiul era o îndeletnicire nobilă, de nasul lor. Astăzi, războiul dintre oameni a devenit prea nimicitor și prea periculos pentru a fi lăsat doar pe seama armatelor și altor structuri de felul acesta. Încet, încet, confruntarea principală se mută în planul conceptelor, al teoriilor, al cogniției, al artei generării faptului împlinit cognitiv (inclusiv cel din spațiul economic, juridic, mediatic, psihologic etc.), iar confruntarea fizică, dacă va mai fi necesară (și, probabil, va mai fi!), va fi lăsată, în principal, pe seama unor roboți care se vor bate cu alți roboți atât în spațiul fizic, cât și în cel virtual, pentru realizarea (prin astfel de mijloace) a unor scopuri politice și obiective strategice imposibil de realizat doar în spațiul cognitiv.

Această etapă a mutării efortul principal în spațiul cognitiv deja a început. Ne aflăm însă, considerăm noi, abia în epoca ei „primitivă”, lipsită de rafinamentul cogniției, de forța metodologiei științifice în cucerirea Necunoscutului, de arta speculației cognitive. Viitorul și forța inepuizabilă a cunoașterii vor aduce noi coordonate ale acestei deveniri, care, de fapt, nu poate fi altceva decât o autentificare rațională, pe principiul rațiunii suficiente, a condiției umane

GEOPOLITICA UNEI FALII REMANENTE

Abstract

Falia strategică esențială între Est și Vest - Marea Neagră, Marea Baltică - s-a reactivat. Iluzia că, în fine, străvechiul conflict între Rusia europeană și asiatică, pe de o parte, și Europa de Vest și Statele Unite ale Americii, pe de altă parte, a luat sfârșit este pe cale de a se spulbera. Realitatea și-a arătat din nou colții. De altfel, era de bănuț că așa se vor petrece lucrurile, întrucât teoriile lui Mackinder și Spykman n-au încetat nicio clipă să nu constituie un suport al marii politici a Vestului, vizavi de pivotul eurasiatic, în timp ce Rusia nu a încetat nicio clipă să-și dezvolte politici și strategii care să-i asigure ieșirea neîngrădită la oceanul cald. Summit-ul de la Vilnius al Parteneriatului Estic a arătat care este, de fapt realitatea. Rusia a perceput această realitate ca pe un nou pas într-o strategie Anaconda, iar Vestul ca pe un act de ostilitate al Rusiei față de Vest și față de țările ex-sovietice care au optat pentru un parcurs democratic de tip occidental. Între acestea, se situează și Ucraina. Numai că Ucraina nu este o țară ca toate celelalte, nici ca o simplă țară-tampon între Est și Vest, ci o fostă republică unională, cu rol strategic esențial în politicile și strategiile Imperiului rus de odinioară și în cele ale Rusiei de azi. Mai mult, Ucraina este ea însăși o țară faliată. Ceea ce se întâmplă, de fapt, în Ucraina nu este doar ce pare a fi - o luptă între ucrainenii pro-Vest și Ucrainenii pro-Est -, ci și un efect de impact foarte complicat al unui uriaș joc geopolitic.

Cuvinte-cheie: Ucraina, Belarus, țările baltice, falie strategică, Rusia, Uniunea Europeană, Marea Neagră

THE GEOPOLITICS OF A REMANENT RIFT

Abstract

The essential strategic rift between Est and Vest – the Black Sea, the Baltic Sea – was reactivated. The illusion that, finally, the ancient conflict between European and Asian Russia, on the one hand, and Western Europe and the United States of America, on the other hand, has ended is to dispel. The reality of the pointed fangs again. In fact, it was surmised that such things will happen, whereas Mackinder

and Spykman's theories have not stopped any moment should not constitute the political support of the West, opposite to the Eurasian pivot, while Russia has not stopped any moment to develop policies and strategies to ensure the unhampered exit to the warm Ocean.

Summit in Vilnius of Eastern partnership has shown that it is in fact reality. Russia has perceived this reality as a new step in an Anconda-strategy, and the West as an act of Russia hostility toward the West and the ex-Soviet countries that have opted for a democratic path, in occidental-style.

Between them lies also Ukraine. Only that Ukraine is not a country like any other, nor as a simple buffer country between East and West, but a former unional Republic with an essential strategic role in the policies and strategies of the Russian Empire of yesteryear and those of Russia today

Moreover, Ukraine is itself a faulted country. What happens, in fact, in Ukraine there is just what appears to be, a battle between pro-western Ukrainians and Ukrainians pro-Eastern, but also a very complicated impact effect of a huge geopolitical game.

Key words: Ukraine, Belarus, Baltic countries, Russia, rift, the European Union, the Black Sea

Résumé

La faille stratégique essentielle entre l'Est et l'Ouest - Mer Noir, Mer Balte - s'est réactivé. L'illusion en ce qui concerne la fin de l'ancien conflit entre Russie européenne et asiatique, d'une côté, et l'Europe de Ouest et les USA, d'une autre côté, s'est fini, plus exact, elle est en train de s'évanouir. La réalité a montré encore une fois ses dents extrêmement aigues. D'ailleurs, on y en a soupçonné que les choses se dérouleront comme ça, parce que les théories de Mackinder et Spykman n'ont jamais cessé d'édifier un support de la grande politique de l'Ouest vis-à-vis de heartland, tant que Russie n'a pas jamais cessé de développer des politiques et des stratégies pour s'assurer la sortie libre vers l'océan chaud. Le sommet de Vilnius du Partenariat de l'Est a montré la vraie réalité. La Russie a compris cette réalité comme un nouveau pas de la stratégie Anaconda, et l'Ouest comme une sorte d'hostilité de la Russie envers l'Ouest et envers les pays ex-soviétique qui ont opté pour un parcours démocratique de type occidental. L'Ukraine y se trouve, exactement, entre les deux. Mais l'Ukraine n'est pas un pays comme les autres, ni comme un simple pays-tampon entre l'Est et l'Ouest, mais une ex-

république d'un ex-grand union, avec le rôle stratégique essentiel dans les politiques et dans les stratégies de l'Empire d'autrefois et dans celles de la Russie d'aujourd'hui. De plus, Ukraine est-il aussi un pays faillé. Ce qu'on y arrive vraiment n'est seulement ce qu'on semble l'être - un combat entre les Ukrainiennes pro-Ouest et les Ukrainiennes pro-Est -, mais aussi un effet de l'impact stratégique trop compliqué d'un énorme enjeu géopolitique.

Mots-clefs: Ukraine, Belarus, pays baltes, faille stratégique, Russie, Union Européenne, Mar Noir

1. Introducere

Axa Marea Neagră - Marea Baltică nu este numai axa geografică centrală Nord-Sud al continentului european, ci și frontiera actuală estică a Uniunii Europene și, în linii mai generale, locul de unde începe Estul. Acest spațiu poartă încă urmele confruntărilor Est-Vest și, probabil, pentru încă foarte multă vreme, va continua să rămână așa. Încercarea făcută de Uniunea Europeană prin Parteneriatul Estic (Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina), foste republici sovietice unionale, dar și de Rusia prin conceptul Eurasia, de a estompa această falie creată de-a lungul istoriei între Estul și Vestul continentului nostru au primit un răspuns cât se poate de real și de categoric la summit-ul Parteneriatului Estic de la Vilnius din toamna anului 2013. Ucraina, prin vocea președintelui de atunci al țării - Ianukovici - a amânat semnarea *Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană*, care cuprinde și *Acordul privind crearea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător*, ceea ce a declanșat o puternică reacție la Kiev, unde s-a creat fenomenul de protest vehement și îndelungat din Piața Centrală și din alte zone ale Ucrainei. O mare parte din populația Ucrainei își puna speranța în această asociere, urmând trendul care există astăzi pe continentul nostru, dincoace de această falie strategică Marea Neagră - Marea Baltică, de realizare a unității continentului pe suportul principiilor lumii occidentale, considerată a fi democratică și prosperă. Estul, prin gura Rusiei, acuză Vestul că forțează o apropiere periculoasă euro-americană de frontierele Rusiei; Vestul acuză Rusia că se amestecă în treburile interne ale Ucrainei și ale fostelor republici unionale, că menține tensiuni în acest spațiu pe care noi îl considerăm a fi unul de falie strategică între Est și Vest. În această situație tensionată, Rusia reanexează Crimeea și trece la intensificarea controlului strategic al spațiului Mării Negre. Dar Marea Neagră este deja o frontieră estică a Uniunii Europene și a NATO. În plină criză, portavionul american George W. Bush sosește, împreună cu fregatele sale de siguranță, la Pireu, în Grecia, în timp

ce alte nave americane staționează în Marea Neagră. Suhoi-urile rusești cu echipament modern la bord survolează zona, de o parte și de cealaltă a acestei linii, se fac declarații - unele foarte dure, altele doar conjuncturale -, de parcă o criză de prin anii 1962, cea din Marea Caraibilor, s-ar fi mutat în Marea Neagră. A nu se uita că, atunci, în 1962, cargourile care ascundeau rachete sovietice ce urmau să fie instalate în Cuba au ridicat ancora din Marea Neagră. După cum se vede, vremurile acelea n-au trecut fără embrioni conflictuali proiectați în viitor, marile puteri nucleare încă se confruntă pentru controlul strategic al unor zone foarte importante. Pentru că, de fapt, aceasta-i miza strategică a ceea ce se întâmplă acum nu de parte de frontierele României.

Citind cu atenție unele lucrări geopolitice – cum ar fi cele lui Mackinder referitoare la insula lumii și la pivotul geostrategie, dar și la strategiile Anaconda de încercuire și sufocare a acestui pivot, ale lui Hauschofer referitoare la Pan Iden, dar și ale unor geopoliticieni români (Gheorghe I. Brătianu, „Chestiunea Mării Negre”, ale lui I. Conea, ale lui Simion Mehedinți etc.) și analizând războaiele europene, de la cele din vremea Imperiului Roman încoace, inclusiv cele două Războaie Mondiale și chiar Războiul Rece, vom constata că respectivele culoare sunt următoarele:

a. *Culoarul strategic baltic*, care vizează spațiul Mării Baltice și ieșirea la Oceanul Atlantic sau pătrunderea dinspre acest ocean, în nordul vulnerabil al Europei și Eurasiei a țărilor off shore;

b. *Culoarul strategic median sau central-european*, un fel de bulevard strategic al Europei, care începe de undeva din Galiția Occidentală (pe teritoriul vestic al Ucrainei de azi), trece pe la nordul lanțului muntos european și ajunge până în Normandia, cu axul central pe marile capitale europene Varșovia, Berlin, Paris;

c. *Culoarul strategic al Dunării*;

d. *Culoarul strategic maritim* (Marea Neagră, Marea Egee, Marea Mediterană), care asigură manevra maritimă pe la sudul continentului și ieșirea la Oceanul Atlantic sau, în sens invers, pătrunderea din Oceanul Atlantic și manevra maritimă spre zona de falie sau de confluență dintre Continentul Asiatic și cel European

Aceste culoare sau coridoare strategice au fost dintotdeauna foarte importante în confruntarea Vest-Est și Est-Vest dar, cel puțin în această zonă din jumătatea de Sud a faliei strategice Marea Balică - Marea Neagră, între cele trei mari imperii ale timpului (ca să rămânem doar în epoca lor, a imperiilor moderne), au existat niște zone cu regimuri speciale.

După constituirea celor trei mari imperii din vecinătatea României – Imperiul Rus, Imperiul Otoman și Imperiul Habsburgic – spațiul românesc a devenit spațiu de interes geopolitic vital pentru acestea. În aceste condiții, nu se putea face absolut nimic, oricât de patriot, de viteaz și de motivat ar fi fost

poporul român, care nici măcar nu se numea așa. Pentru că și cu această denumire a poporului nostru sunt destule neclarități.

Spațiul românesc era spațiu de siguranță strategică⁵¹ între aceste imperii, dar nu în întregul lui, adică în teritoriul Daciei de odinioară, ca țară unită și unitară, cum fusese cândva Dacia, pentru că ar fi ridicat mari probleme acestor imperii privind independența și suveranitatea sa ca spațiu și ca țară, s-ar fi luptat cu ele, având posibilitatea să se alieze când cu unul când cu altul pentru a-și atinge scopurile strategice – cum de altfel a și făcut-o de-a lungul istoriei sale zbuciumate –, ci feliat și folosit cu mare înțelepciune de mințile luminate ale acelor imperii. Falierea acestui spațiu era absolut necesară pentru siguranța strategică, securitatea și liniștea imperiilor.⁵² Pentru a îndeplini condițiile de zonă-tampon sau de zonă de siguranță strategică, o zonă nu trebuie să fie nici prea mare, pentru a nu ridica pretenții de țară puternică și independentă sau pentru a pune probleme la granițele imperiului, dar suficient de mare pentru a permite apărarea înaintată sau manevra strategică pe direcții (linii) exterioare. Moldova și Țara Românească îndeplineau perfect aceste condiții.

Astfel, Moldova dintre Prut și Carpați (după 1812) se constituie în zonă de siguranță strategică (zonă-tampon) pentru Imperiul Rus, iar Țara Românească era deja zonă de siguranță strategică pentru Imperiul Otoman.

Teritoriul dintre Prut și Nistru al Moldovei constituie prima mare rocadă strategică între cele trei mari culoare, legată strâns, prin Bielorusia, și de culoarul strategic baltic. Acest lucru a rămas valabil și în vremea Războiului Rece, fiecare dintre aceste culoare constituind, pentru Uniunea Sovietică, un teatru de operații distinct, iar pentru NATO, direcții strategice foarte importante de interzis, prin acțiuni de tipul apărării înaintate, sau, în eventualitatea, unor contraofensive puternice, de folosit ca spații de manevre pentru lovirea forțelor adverse din adâncime.

Imperiul habsburgic nu a mai avut unde să-și constituie zone de siguranță strategică exterioară, întrucât cele două principate din vecinătatea-tampon - estică și sud-estică erau vasale Rusiei și Turciei -, și prin urmare, și-a constituit o zonă de siguranță strategică interioară, aproximativ pe teritoriul de astăzi al județelor Covasna, Harghita și o parte din Mureș. Din

⁵¹ Spațiul de siguranță strategică este acel spațiu din vecinătate, pe care-l poți controla și care-ți asigură condiții fie pentru a organiza o apărare înaintată (în afara teritoriului tău), fie pentru a organiza o apărare activă, pentru a obține timpul necesar organizării riposte. Spațiul-tampon este un spațiu care nu este controlat doar de una dintre părți, ci o zonă destul de mare care se află între două mari entități, separându-le, fără să fie subordonat lor în mod nemijlocit.

⁵² Gheorghe Văduva, *Geopolitica. Teorii. Areale. Falii. Conexiuni. Excurs geopolitic*, Societatea Scriitorilor Militari, București, 2013, ISBN 978-973-8941-61-8, pp. 166-176

această zonă, forțele imperiale habsburgice, ulterior cele austro-ungare, puteau declanșa, într-o conjunctură favorabilă sau prin surprindere, o acțiune strategică fulger pentru cucerirea Gurilor Dunării și asigurarea unei ieșiri la Marea Neagră, așa cum prevedeau planurile acestui imperiu. Tot din această zonă de siguranță strategică interioară, Imperiul Habsburgic, ulterior, cel Austro-Ungar, viza crearea posibilității unor manevre strategice pe linii interioare, către celelalte două culoare strategice din regiune, respectiv, spre culoarul strategii median, prin Maramureș și Bucovina, și spre culoarul strategic al Dunării, prin Poarta Focșanilor.

În această situație, este lesne de înțeles că, oricât de unitar ar fi fost spațiul românesc (ca limbă, cultură, vocație și importanță strategică), niciunul din cele trei mari imperii nu ar fi permis ca provinciile românești să se unească. Și nici ele nu erau pregătite să o facă.

Primul Război Mondial a desființat aceste presiuni imperiale și a permis unificarea spațiului românesc, dar cel de-Al Doilea Război Mondial, l-a refragmentat. E drept, nu atât de grav, dar semnificativ. Uniunea Sovietică a preluat configurația geopolitică a faliei strategice Marea Neagră - Marea Baltică, dar a ameliorat substanțial intrarea în culoarele strategice, prin intrarea în Uniune a țărilor baltice și includerea Poloniei, Cehiei, Slovaciei, Ungariei, României, Bulgariei și Albaniei în sistemul statelor socialiste. În 1991, după desființarea Tratatului de la Varșovia și implozia Uniunii Sovietice, geopolitica faliei strategice Marea Neagră - Marea Baltică s-a întors la perioada interbelică, dar în mare dezavantaj pentru Rusia care a pierdut, spre Vest, atât țările baltice, cât și Belarus și Ucraina. Falia strategică s-a mutat astfel câteva sute de kilometri spre Est, Ucraina și Belarus, rămânând, în această situație, țări tampon, mai exact, țări situate (cel puțin așa a crezut și încă crede Rusia) în siguranța strategică spre Vest a colosului din Est.

Dar țara cea mai importantă pe această falie strategică rămâne, atât pentru Vest, cât mai ales pentru Est, adică pentru Rusia, Ucraina.

2. Țările de pe falie

Pe scurt, situația țărilor de pe falia strategică Marea Neagră - Marea Baltică se prezintă astfel:

2.1. Estonia

Estonia⁵³ (59°26" lat. N, 26°43" long. E) face parte din rândul țărilor baltice. Acest lucru ar trebui să-i confere o situație privilegiată, întrucât, așa

⁵³ Republica Estonia, Eesti Vabariik

cum bine se știe, toate țările care au ieșire la mare se bucură de avantajul comerțului pe mare și de alte binefaceri ale mării. ;Mai mult, Estonia este cea mai nordică dintre țările baltice și, în același timp, cea mai apropiată de țărmul nordic al Mării Baltice. Hotarele maritime ale acestei țări însumează 3.794 km, iar cele terestre 633 km (343 km cu Letonia și 290 km cu Rusia). Limita apelor teritoriale în zona maritimă este de 12 nm.

Capitala țării, Tallinn, este unul dintre orașele medievale europene, foarte bine conservat.

Sursa: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/estonia/index_ro.htm

Estonia are o suprafață totală de 45.228 km² (42.388 kmp uscat și 2.840 km² apă). În componența Estoniei sunt incluse 1520 insule din Marea Baltică. După suprafață, ocupă locul 133 între țările lumii.⁵⁴

Face parte din Europa de Est, se învecinează cu Marea Baltică și Golful Finlandei, cu Letonia și cu Rusia.

Clima este maritimă, cu ierni umede și veri răcoroase, terenul este jos, mlăștinos cu numeroase lacuri și cu dealuri în zona de sus.

Estonia are o populație de 1.257.921 locuitori (estimativ, 2014), distribuită astfel (*Diagrama nr. 1*):

Grupuri etnice: estonieni: 68,7 %; ruși: 24,8%; ucraineni: 1,7 %; finlandezi: 0,6 %; alții: 1,6 %; nespecificați: 1,6 %. (*Diagrama nr. 1*)

⁵⁴ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/en.html>

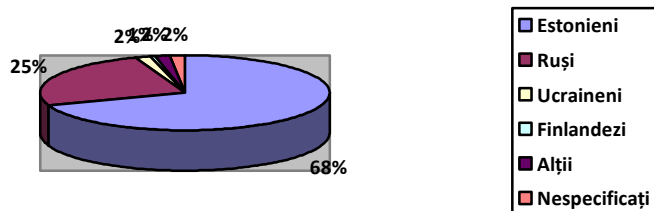

Diagrama nr. 1 Structura etnică a populației

Limbi vorbite: estona: 68,5%; rusa: 29,6%; ucraineana; 0,6%; altele: 1,2%; nespecificate: 0,1%. (Diagrama nr. 2)

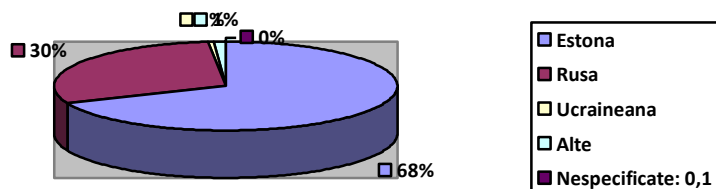

Diagrama nr. 2 Limbi vorbite

Religii: luterani: 9,9%; ortodocși: 16,2%; alte religii creștine (metodiști, adventiști de ziua a șaptea, romano-catolici, penticostali): 2,2%; alte: 0,9%; fără: 54,1%; nespecificate: 16,7%. (Diagrama nr. 3)

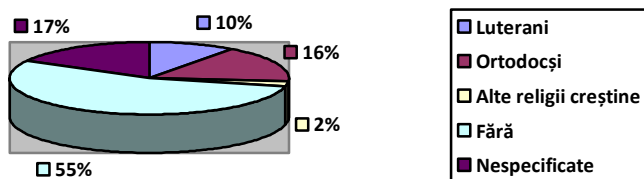

Diagrama nr. 3 Structura pe confesiuni

Procentajul populației urbane este de 69,5%. Cel mai populat oraș este capitala țării, Tallinn, cu 299.000 de locuitori (2009).

99,8% din populația țării are acces la resurse de apă potabilă amenajate și doar 1,2 % din populație reprezintă pe cei care folosesc resurse neamenajate.

Estonia nu a fost niciodată lăsată în pace. S-a aflat, de-a lungul secolelor, sub stăpânire daneză, suedeză, poloneză și rusă (sovietică). A obținut independența, ca foarte multe alte țări de pe continentul european, dominat de imperii, în 1918. În 1940, a fost inclusă în Uniunea Sovietică. E drept, americanii nu au recunoscut niciodată această anexiune, dar acest lucru nu i-a împiedicat pe ruși să anexeze și să mențină țările baltice sub dominație - desigur, ca republici unionale, ceea ce nu trebuie neglijat -, datorită poziției sale ca țară riverană culoarului strategic baltic, unul dintre cele mai importante pentru ieșirea Rusiei la oceanul cald.

În 1991, odată cu implozia Uniunii Sovietice, Estonia și-a recăștigat independența⁵⁵. Trupele rusești dislocate și în această fostă republică unională au părăsit Estonia abia în 1994. De la această dată, Estonia și-a reluat legăturile sale economice și culturale cu Occidentul. În primăvara anului 2004, Estonia a devenit membră NATO și UE, în 2010 s-a alăturat OCDE, iar la 01 ianuarie 2011 a adoptat moneda Euro.

Estonia este o republică parlamentară. Ea dispune de un parlament unicameral, cu 101 locuri, membrii parlamentului având un mandat de patru ani. Președintele țării este ales de parlament pentru un mandat de cinci ani. Primul ministru este desemnat de președintele țării și aprobat de către parlament.

Estonia participă la numeroase organizații internaționale (Australia Group, BA, BIS, CSMB, CD, CE, EAPC, BERD, BCE, BEI, UEM, ESA (stat cooperant), UE, FAO, AIEA, BIRD, OACI, ICC (comitete naționale), ICRM, IDA, IEA, IFC, IFRCs, IHO, OIM, FMI, OMI, Interpol, CIO, OIM, UIP, ISO, ITSO, UIT, CSI (ONG-uri), MIGA, MINUSMA, NATO, NIB, NSG, OAS (observator), OECD, OIF (observator), al OIAC, OSCE, PCA, Convenția Schengen, ONU, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNTSO, UPU, OMV, OMS, OMPI, OMM, OMC), ceea ce arată orientarea ei în relațiile internaționale spre un parcurs de afirmare a personalității și atașamentului față de noile valori.

Estonia s-a aliniat rapid la cerințele economiei de piață, iar din 2004 a intrat în zona euro și în spațiul Shengen. Estonia are unul dintre cele mai mari venituri pe cap de locuitor din Europa Centrală și din regiunea baltică. Economia Estoniei este una modernă, de piață, guvernele urmând politici

⁵⁵ La 20 august 1991 a fost declarată independența țării, iar la 06 septembrie 1991 a fost recunoscută de către Uniunea Sovietică.

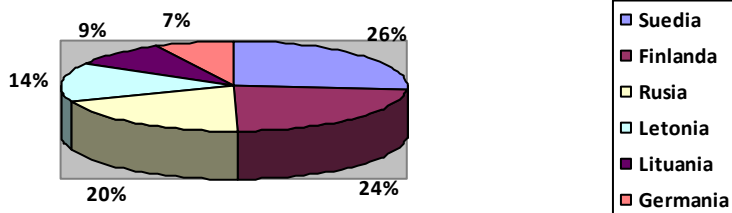
fiscale solide, ceea ce a dus la bugete echilibrate și la o datorie publică redusă. Punctele tari ale economiei estone sunt industria electronică, sectoarele de telecomunicații, legăturile foarte solide cu Finlanda, Suedia, Rusia și Germania.

Aceste legături cu țări situate de o parte și de alte a unei falii strategice tradiționale între Est și Vest, care s-a concretizat, de-a lungul secolelor, în zona baltică, în bătălia pentru controlul culoarului strategic baltic și a zonelor din proximitate, sunt foarte importante și, în același timp, foarte complicate. Țările baltice sunt situate tocmai pe această falie, iar Rusia s-a străduit să-și asigure subordonarea lor, tocmai pentru a controla spațiul de origine al culoarului strategic baltic, prin care Rusia vizează, de secole, ieșirea la oceanul cald (Atlantic), ieșire foarte importantă din punct de vedere economic și militar, și crearea condițiilor necesare pentru efectuarea unei manevre strategice esențiale de învăluire și întoarcere a principalelor mari puteri europene, în caz de război.

Acest culoar strategic este însă foarte important și din punct de vedere economic. Realizarea foarte rapidă a proiectului North Stream arată, într-un fel, o nouă modalitate de reactivare a acestui vechi coridor strategic, strâns legat de conceptul de *heartland*, dezvoltat de Mackinder.

Economia Estoniei, intrată în criză în 2008, ca mai toate economiile țările europene, dar își revine puternic în ultimii cinci ani, realizând, în 2014, înaintea evenimentelor din Ucraina, o creștere de 2%.

În 2013, PIB-ul Estoniei, după paritatea puterii de cumpărare, era de 29,94 miliarde dolari (locul 114 în lume) și, după rata oficială de schimb, de

24,28 miliarde dolari. PIB-ul pe cap de locuitor era, în 2013, de 22.400 dolari, la acest capitol Estonia fiind pe locul 66 în lume.

Interesantă este și compunerea PIB-ului.

În funcție de origine:

- 3,9 % din agricultură;
- 30% din industrie;
- 66,1 % din servicii. (Diagrama nr. 4)

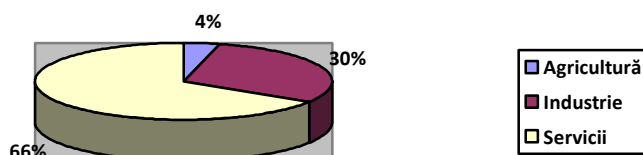

Diagrama nr. 4 Compoziția PIB-ului în funcție de origine

În ceea ce privește utilizarea finală:

- 50 % consumul casnic;
- 19 % consumul guvernamental;
- 24,5 % investiții în capital fix;
- 0,9 % stocuri;
- 0,6 % alte. (Diagrama nr. 5)

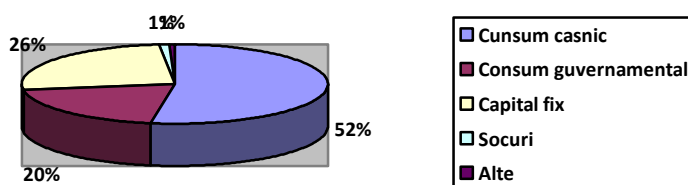

Diagrama nr. 5 Compoziția PIB-ului în funcție de consum final

Bugetul este de 8,489 miliarde dolari, iar cheltuielile 8,615 miliarde dolari, rezultând un deficit de -0,5 % din PIB și o datorie publică de 6 %.

Valoarea exporturilor a fost, în același an, 2013, de 15,11 miliarde dolari (16,8% Suedia; 15,3% Finlanda; 12,7% Rusia; 9,2% Letonia; 5,7% Lituania; 4,8% Germania).

Valoarea importurilor a fost, în 2013, de 16,38 miliarde dolari, repartitia lor, pe parteneri fiind urmatoarea: Finlanda 15,1%, Germania 10,7%, Suedia 10,7%, Letonia 10%, Lituania 9%, Polonia 6,6%, China 4,4%, Rusia 4,1% (2012). (Diagrama nr. 6)

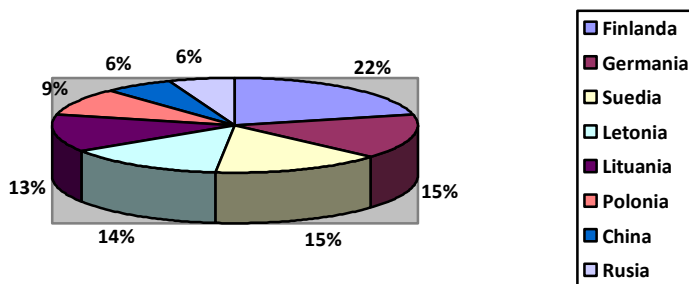

Diagrama nr. 6 Destinația importurilor (parteneri)

Principalele porturi și terminale ale Estoniei sunt: Kuivastu, Kunda, Muuga, Parnu Reid, Sillamae, Tallinn.

Forțele armate ale Estoniei (Eesti Kaitsevägi) se compun din: Forțe Terestre (Maavägi), Forțe Navale (Merevägi), Forțe Aeriene (Ohuvägi) și Liga de Apărare (Kaitseliit). În Estonia se menține încă serviciul militar obligatoriu, cu o durată de 8-12 luni.

Cheltuielile militare ale Estoniei reprezintă 2% din PIB, locul 40 în lume. Aceste cheltuieli au crescut în 2013, față de 2012, cu 0,8%.

În 2005, Rusia și Estonia au semnat un acord privind frontiera. Rusia a obiectat însă că, în preambulul acestui acord, preambul adăugat de parlamentul estonian, se face referire la ocupația sovietică și la frontierele dinainte de război, stabilite prin Tratatul de la Tartu din 1920. Aceste referiri, susține Rusia, pot constitui premise pentru ca, în viitor, Estonia să emită revendicări teritoriale pe seama Rusiei.

Datorită faptului că, în Estonia, există o populație numeroasă vorbitoare de limbă rusă (29,6%), Rusia cere un tratament mai bun al acestei populații, chiar dacă Estonia este membră a UE și face parte din spațiul Schengen.

Deși Estonia urmează politici și strategii coerente de dezvoltare durabilă, iar economia țării este echilibrată, așa cum rezultă și din diagramele de mai sus, s-ar putea ca, în timp, presiunile Rusiei asupra acestei țări să crească, mai ales dacă se menține sau se reactivează, așa cum a dovedit-o summit-ul de la Vilnius al Parteneriatului estic, această falie strategică dintre Est și Vest.

Imediat după 1991, când Estonia și-a obținut independența față de Uniunea Sovietică, au primit cetățenie estonă numai cei care au fost estonieni înainte de 1940 și descendenții lor. În acest caz, mii de etnici ruși din Estonia, care nu au acceptat să treacă la limba estonă sau care nu au trecut testele, au devenit apatrizi. Unii nu au acceptat să treacă la limba

estonă, doar pentru a-și păstra dreptul de a călători liber, fără viză, în Rusia. Numărul apatrizilor, în 2012, era de 94.235. Este posibil ca, în viitor, populația apatridă să emigreze în Rusia sau să treacă testele pentru a obține cetățenie estonă. Situația respectivă se poate însă constitui și într-o sursă de instabilitate, ca efect remanent al crizei ucrainene. Prezența în număr mare a populației vorbitoare de limbă rusă în fostele republici unionale devenite, în 1991, țări independente poate crea, în anumite condiții, instabilitate și chiar conflicte de genul care au loc, azi, în Ucraina.

Estonia este însă o țară prea dornică de libertate și independență, care ține foarte mult la statutul ei de țară între țări, deși, fiind aproape tot timpul, de-a lungul istoriei sale, sub dominația sau influența altora, a luat de la fiecare ce-i bun, devenind un spațiu în care, cel puțin în acest moment, diversitatea nu exclude unitatea.

2.2. Letonia

Letonia (56° 57" N, 24° 06" E) este, deasemenea, una dintre țările baltice, foarte importantă atât pentru culoarul strategic baltic, cât și pentru zona de separare și/sau de confluență, în termeni geopolitici, dintre Est și Vest, chiar pe axul central Nord-Sud al Europei.

Letonia are o suprafață de 64.589 km² (64.589 km² uscat, 2340 km² apă) și o climă maritimă, cu ierni umede și moderate.

Sursa: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/latvia/index_ro.htm

Teritoriul țării este foarte jos, acoperit cu păduri - Letonia este o țară a pădurilor -, de unde și o foarte dezvoltată industrie a construcțiilor și a hârtiei. Letonia este una dintre puținele țări europene unde există suprafețe întinse de floră și faună sălbatică, ceea ce constituie o mare atracție pentru turiști.

Denumirea țării este legată de vechii Latgalians, numele componentilor unuia dintre cele patru triburi baltice din Est din care s-a format poporul leton. Și spațiul leton, ca și cel eston și al întregii regiuni baltice, a fost controlat de germani, polonezi, suedezi și ruși.

Principalele resurse naturale ale acestei țări sunt: lemnul, turba, dolomita, chihlimbarul, calcarul.

Republica Letonă a apărut după Primul Război Mondial, dar, în 1940, a fost anexată de Uniunea Sovietică.

În 1991, odată cu destrămarea Uniunii Sovietice, Letonia și-a redobândit independența. Ultimele garnizoane sovietice s-au retras de pe teritoriul Letoniei în 1994.

Letonia are o populație de 2.165.165 locuitori, fiind pe locul 144 în lume (factbook), cu o rată de creștere negativă, estimată la -0,62% pentru 2014. Populația este, în general, tânără, media de vârstă fiind 41,4 ani, iar urbanizarea substanțială (68%).

În Letonia, trăiesc, potrivit estimărilor din 2013, următoarele grupuri etnice: letoni 61,1%; ruși 26,2%; belaruși 3,5%; ucraineni 2,3%; polonezi 2,2%, lituanieni 1,3%; alții 3,4%. (Diagrama nr. 7).

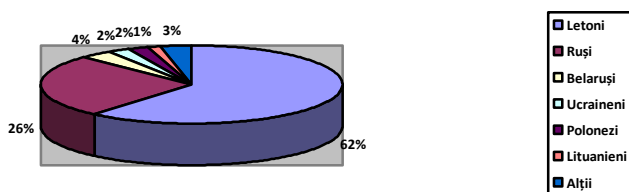

Diagrama nr. 7 Grupurile etnice din Letonia

După cum se vede, și în Letonia există o situație asemănătoare cu cea din Estonia privind structura etnică a populației. Etnicii ruși sau vorbitorii de limbă rusă reprezintă un procentaj de peste 26 % din totalul populației.

Fiind situată pe o zonă de falie geopolitică, Letonia, ca și celelalte țări baltice, a fost supusă unor presiuni demografice foarte puternice, îndeosebi dinspre Rusia.

Mai mult, peste o treime din populație locuiește în capitala țării, adică în orașul Riga. Acest oraș a fost fondat în 1201 și este cel mai mare oraș din toate cele trei țări baltice, având o populație de 730.000 de locuitori. Statuia Libertății din capitala țării are 43 de metri înălțime, fiind unul dintre cele mai înalte monumente din Europa. Ea nu exprimă efectul unei competiții sau dorința de a realiza un record, ci imaginea importanței libertății pentru locuitorii acestei țări.

Faptul că mai mult de un sfert din populația țării este vorbitoare de limbă rusă nu duce în mod necesar la concluzia că o astfel de realitate ar fi fost creată neapărat de marea Rusie pentru a asigura, și în acest spațiu, condițiile minime posibile pentru exercitarea unui control al culoarului strategic baltic, dar nici nu se poate spune că raționamentul de mai sus nu are temei. Cert este că Imperiul Rus și, mai târziu, Uniunea Sovietică au făcut, fiecare la vremea sa, tot ce au crezut de cuviință pentru dominare sau, acolo unde nu s-a putut, măcar pentru controlul tuturor spațiilor de la intrarea în marile culoare strategice europene.

Economia Letoniei este una de tip deschis. PIB-ul Letoniei, după paritatea de cumpărare, era estimat, în 2013, la 38,97 miliarde de dolari (19.100 dolari pe cap de locuitor). Exporturile letone acoperă aproape o treime din PIB. Principala orientare a economiei letone o constituie prelucrarea lemnului, produsele agricole și alimentare, dar și industria electronică și de mașini. Și în Letonia, ca și în alte țări care au făcut parte din Uniunea Sovietică sau din sistemul țărilor socialiste, există un fenomen de corupție care continuă să constituie un impediment în atragerea investițiilor străine. Rata scăzută a natalității reprezintă una dintre acele vulnerabilități majore în ceea ce privește vitalitatea economică pe termen lung și chiar securitatea națională.

Chiar dacă PIB-ul leton a înregistrat creșteri substanțiale în perioada 2006-2007, economia a intrat într-o puternică recesiune în 2008, ca urmare a unui deficit grav de cont curent nesustenabil și acumulării unor datorii externe foarte mari. În 2009, PIB-ul a scăzut cu 18%, datorită prăbușirii uneia dintre cele mai mari bănci.

Economia nu și-a revenit la situația dinaintea crizei, deși FMI, UE și unii donatori externi au oferit asistență substanțială, impunând însă guvernului să ia măsuri severe de austeritate. Privatizarea se desfășoară în ritm intens, deși statul menține participații substanțiale în câteva întreprinderi mari, iar asupra companiei aeriene are 99,8% din dreptul de proprietate.

Forțele armate naționale ale Letoniei se compun din: forțe terestre; forțe navale (inclusiv paza de coastă), forțe aeriene și garda principală a Letoniei. Cheltuielile militare ale Letoniei reprezintă 0,92% din PIB.

Ca și în cazul relațiilor cu Estonia, Rusia cere un tratament mai bun al etnicilor ruși din această țară. Există însă probleme și cu celelalte țări baltice privind delimitarea frontierei. Parlamentul leton nu a ratificat Tratatul din 1998 privind frontiera maritimă cu Lituania, mai ales din cauza neînțelegerilor privind drepturile de exploatare în zonele cu petrol.

Și în Letonia există o populație destul de numeroasă alcătuită din apatrizi: 280.759 în 2012. Cetățeni letoni sunt considerați cei care au locuit în Letonia înainte de 1940 și urmașii lor. Cei care nu îndeplinesc aceste condiții, dar locuiesc în Letonia ca foști cetățenii din fosta Uniune Sovietică,

nu sunt considerați cetățeni letoni, ci non-cetățeni. În schimb, copiii născuți din non-cetățeni au dreptul, la cererea părinților, la cetățenie letonă. Non-cetățenii nu au drept de vot, nu pot ocupa funcții guvernamentale, sunt scutiți de serviciul militar, dar pot călători fără vize în Uniunea Europeană și în spațiul Shengen, ca cetățenii letoni; ei pot obține cetățenie letonă dacă au fost rezidenți permanenți în Letonia cel puțin cinci ani, știu cuvintele imnului național și trec testele de cunoașterea limbii letone.

2.3. Lituania

Cea mai mare dintre țările baltice este Lituania (Republica Lituania - Lietuvos Respublika), situată pe coordonatele geografice 54°41" lat. N, 25° 19" long. E.

Suprafață: 65.301 km² (62.680 km² uscat și 2620 km² apă)

Populație: 2.980.000 de locuitori

Vecini și frontiere: La nord - Republica Letonia (588 km); la Est și Sud: Belarus (660 km); la Sud-Vest: Polonia (103 km) și enclava Kaliningrad (273 km); litoralul baltic (90 km).⁵⁶

Capitala: Vilnius, oraș fondat în 1323, cu o populație de 556.000 locuitori. Alte orașe importante: Kaunas (fosta capitală în perioada interbelică) – 356.000 locuitori, Klaipeda – 185.000 locuitori. Porturi: Klaipeda la Marea Baltică, Kaunas, pe fluviul Neris.

Organizare administrativă: 10 regiuni și 60 de municipalități.

De menționat că, până la finele secolului al XIV-lea, Lituania a fost cel mai mare stat din Europa. În 1386, s-a aliat cu Polonia sub un conducător comun, iar în 1569, Lituania și Polonia au format un stat dual, polono-

⁵⁶ Sursa: <http://vilnius.mae.ro/node/484>

lituanian, care a supraviețuit până în 1796, când rămășițele Lituaniei au fost împărțite între vecinii ei.

Lituania a obținut independența după Primul Război Mondial. A fost anexată, în 1940, de către URSS. A redevenit independentă la 11 martie 1990. I-a fost recunoscută independența de către Moscova abia în 1991. Trupele rusești s-au retras de aici în 1993.

În primăvara anului 2004, Lituania a fost primită în Uniunea Europeană și în NATO.

Principalele resurse ale Lituaniei sunt cele de turbă, terenul arabil și chihlimbarul. Terenul arabil reprezintă 33,48% din suprafața totală.

Grupuri etnice: lituanieni - 84,1%, polonezi - 6,6%, ruși - 5,8%, belaruși - 1,2%, alții - 1,1%, nespecificați - 1,2%. (*Diagrama nr. 8*).

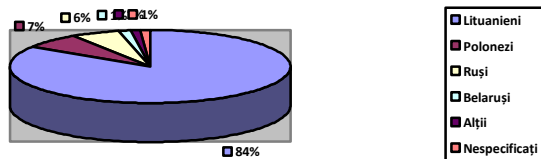

Diagrama nr. 8 Distribuția populației pe grupuri etnice

Spre deosebire de celelalte două republici baltice, prezența unor grupuri etnice este mai redusă, majoritatea populației fiind alcătuită din lituanieni. Ca atare, și limbile vorbite au cam aceeași distribuție cu grupurile etnice, limba oficială fiind, bineînțeles, lituaniana.

Limbile care se vorbesc în Lituania au următoarea distribuție: lituaniana (limba oficială) - 82%; rusă - 8%; poloneză - 5,6%; altele - 0,9%; nespecificate - 3,5%. (*Diagrama nr. 9*).

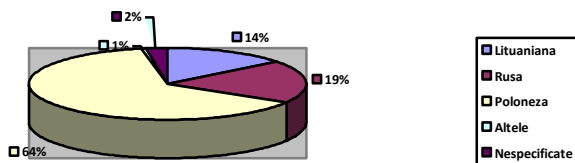

Diagrama nr. 9 Limbi vorbite în Lituania

Distribuția populației pe confesiuni religioase este următoarea: romano-catolică - 77,2%; ortodoxă rusă - 4,1%; Credincioșii de rit vechi -

0,8%; evanghelică luterană - 0,6%; reformatoare - 0,2% altele 0,8%; niciuna - 6,1%; nespecificate - 10,1%. (Diagrama nr. 10).

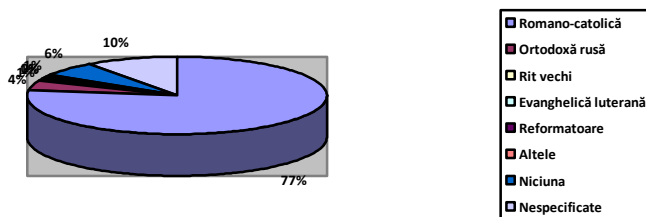

Diagrama nr. 10 Confesiuni în Lituania

În 2004, Lituania a devenit membru în Organizația Mondială a Comerțului și a aderat la Uniunea Europeană. Cu toate acestea, schimburile comerciale ale Lituaniei sunt orientate spre țări din Europe Centrală și de Est, îndeosebi spre Rusia. Lituania a atras investiții străine și, astfel, a continuat reformele economice, țara având una din cele mai rapide creșteri din Uniunea Europeană. În 2015, speră să adere la moneda Euro. În 2012, salariul a crescut cu 25% față de 2011, iar în 2013 cu 25% față de 2012, deși șomajul rămâne destul de ridicat.

PIB-ul (paritatea puterii de cumpărare) este de 64,43 miliarde dolari (la nivelul lui 2013), iar PIB-ul pe cap de locuitor de 22.600 dolari.

Compoziția PIB-ului, în funcție de sectorul de origine: agricultură - 3,7%; industria - 28,3%; servicii: 68%.

Cheltuielile militare: 0,97% din PIB

Lituania și Rusia și-au delimitat frontierele. Lituania operează un regim de tranzit simplificat pentru cetățenii ruși din Kaliningrad care călătoresc spre Rusia. Lituania și-a delimitat și cartografiat frontierele cu toți vecinii săi. Și Lituania, ca mai toate țările din zonă, are probleme cu privire la producția de amfetamine și cu traficul de droguri spre Vest.

2.4. Belarus

În 1991, odată cu implozia URSS, Belarus și-a obținut independența. Dar, la 8 decembrie 1999, în vederea unei integrări politice și economice cu Rusia, s-a semnat un tratat de uniune între cele două state. Președintele Aleksandr Lukașenko, ales în 1994, conduce autoritar țara, libertățile fiind serios afectate.

Belarus (53° 54" N, 27° 34 E) are o suprafață de 207.600 km² (202.900 km² uscat și 4.700 km² apă). Frontierele terestre (Belarus nu are ieșire la mare) au o lungime totală de 3.306 km, astfel: 171 km cu Letonia,

680 km cu Lituania, 605 km cu Polonia, 959 km cu Rusia și 891 km cu Ucraina.

Sursa: <http://harta.infoturism.ro/Europa/Belarus/harta>

Populație: 9.608.058 locutori (75% din populație trăiește în mediul urban).

Grupuri etnice: belaruși - 83,7%; ruși - 8,3%; polonezi, ucraineni - 1,7%; alții - 2,4%; nespecificați - 0,9%. (Diagrama nr. 11).

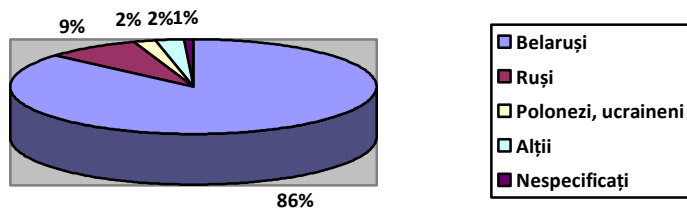

Diagrama nr. 11. Grupuri etnice în Belarus

Limbi vorbite: belarusă (limbă oficială) - 23,4%; rusă (oficială) - 70,2%; altele - 3,1%; nespecificate - 3,3%. După cum se vede, în Belarus,

există două limbi oficiale (belarusă și rusă), ponderea deținând-o limba rusă. Acest lucru arată clar apartenența etnică și culturală a populației din Belarus și apropierea ei organică de Rusia. (Diagrama nr. 12)

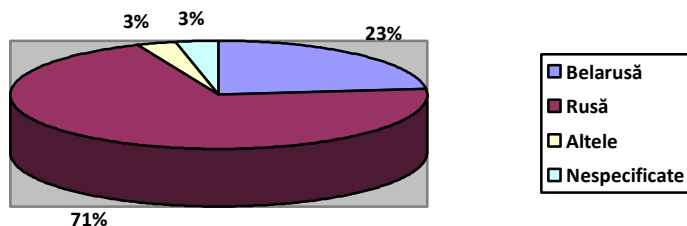

Diagrama nr. 12 Limbi vorbite în Belarus

În cadrul Uniunii Sovietice, Belarus a avut o bază economică bine dezvoltată. Acum această bază economică este depășită. În jur de 80% din industrie se află în proprietatea statului, băncile privatizate au fost renaționalizate, băncile de stat reprezentând 75% din totalul băncilor. Importă petrol și gaze din Rusia la prețuri mult mai mici decât cele de pe piața mondială. A fost însă o perioadă în care Rusia a limitat exporturile de petrol și gaze către Belarus, datorită nevoilor sale interne, dar, în decembrie 2010, s-a ajuns la un acord pentru a relua aceste exporturi. În 2011, Belarus a vândut Rusiei, la Gazprom, acțiunile de la Bel Transgaz. În 2011-2012, moneda națională s-a depreciat până la 60%, dar în 2013 și-a revenit. În decembrie 2013, Rusia a anunțat un împrumut pentru Belarus de 2 miliarde de dolari pentru 2014. Dar Republica Belarus este încă în dificultate financiară.

PIB-ul (paritatea puterii de cumpărare) este de 150,4 miliarde dolari, iar PIB-ul pe cap de locuitor este de 16.100 dolari.

Structura PIB-ului după sursele de producere este următoarea: 9,2% din agricultură; 46,2% din industrie și 44,7% din servicii.

Deși produce mașini-unele, tractoare, camioane, mașini de săpare, motociclete, televizoare, frigidere, textile, îngrășăminte, aparate radio etc., pe care le exportă în Rusia (35,4%), în Olanda (16,4%), în Ucraina (12,1%), în Letonia (7,1%), importând, la rândul ei, produse din Rusia 59,4%, Germania 5,9%, China 5,1%, Ucraina 5%, Belarus are probleme economice și în ceea ce privește modernizarea infrastructurilor.

Belarus alocă, pentru cheltuielile militare, 1,2% din PIB.

Belarus are unele probleme, mai ales la granița cu Polonia, care face parte din spațiul Schengen.

Belarus este una dintre țările importante din partea de nord a culoarului strategic central European și din partea de sud a culoarului strategic baltic, culoare încă importante în geopolitica zonei, mai ales pe falia strategică Marea Neagră - Marea Baltică.

Oricum, în caz de confruntare Est-Vest, ca și în cel de-Al Doilea Război Mondial, Belarus continuă să fie un pilon important pentru Est.

2.5. Ucraina

Centrul primului stat slav de Est - Rusia Kieveană - a fost teritoriul de azi al Ucrainei. În secolele X și XI, acesta a fost cel mai mare și cel mai puternic stat din Europa.

Statul rus s-a format în zona kieveană. Apoi Rusia Kieveană a fost încorporată în Marele Ducat al Lituaniei. Pe la jumătatea secolului al XVII-lea, cazacii s-au revoltat împotriva polonezilor și au înființat, pe o parte a teritoriului de azi al Ucrainei, un Hatmanat.

Acesta, în pofida presiunilor moscovite, a rezistat mai bine de o sută de ani. În ultima parte a secolului al XVIII-lea, teritoriul ucrainean a fost încorporat în Imperiul Rus.

Între 1917 și 1920, după prăbușirea Imperiului Rus, Ucraina a fost, pentru scurt timp, independentă. Ulterior, a fost inclusă în Uniunea Sovietică. Foametea din perioadele 1921-1922 și 1932-1933 a ucis peste opt milioane de oameni.

În cel de-Al Doilea Război Mondial, pe teritoriul Ucrainei (care făcea parte din Uniunea Sovietică), au pierit 7-8 milioane de oameni.

După R.S.F.S. Rusă, Ucraina era cea mai importantă țară din URSS, situată în Vestul marelui imperiu roșu, iar axa Moscova-Kiev era cea mai activă din întreaga Uniune, aici elaborându-se aproape toate elementele importante ale politicii și strategiei superputerii sovietice.

De aceea, Ucraina era țara cu cea mai mare trecere în toate planurile URSS, începând cu cele ale dispozitivului forțelor nucleare strategice și continuând cu cele care țineau de construcția și funcționarea rețelelor de gazoducte care transportau gazul sovietic spre celelalte țări socialiste și spre Europa de Vest.

În 1991, Ucraina a devenit independentă, dar a rămas puternic dependentă de gazul rusesc, de zona puternic industrializată din partea de est a țării și, în plus, preluând toate „extensiile” teritoriale ale Uniunii Sovietice și accesând politicile de colaborare și de parteneriat, ulterior, și de integrare în Uniunea Europeană și în NATO.

Această realitate a creat una dintre cele mai complicate probleme geopolitice, Ucraina situându-se nu la Estul faliei strategice Marea Neagră -

Marea Baltică, nici la Vestul acesteia, ca în vremea Imperiului Rus, ci chiar pe ea.

O astfel de concluzie se desprinde din incongruența și chiar din conflictualitatea raporturilor dintre Vest (Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii) și Est (Federația Rusă), raporturi pe care aceasta din urmă le înțelege ca fiind exact inversul afirmațiilor oficiale ale Vestului.

Rusia, prin vocea președintelui Vladimir Putin, înțelege extinderea Uniunii Europene spre Est, inclusiv prin Parteneriatul Estic, și a NATO ca o amenințare la adresa Rusiei, ca pe un nou mod de a pune în aplicare vechea strategie Anaconda (containment), care pleacă de la geopoliticianul Halford Mackinder și de la americanul Nicolas Spykman, și nu ca pe o extindere benefică a democrației de tip occidental, a liberalismului și economiei de piață.

Cu alte cuvinte, Rusia reactivează falia strategică Marea Caspică - Marea Baltică, iar Occidentul consideră această atitudine ca o modalitate prin care Rusia se opune democrației, dorind, de fapt, recâștigarea statutului ei de mare putere mondială.

<http://www.worldatlas.com/webimage/countrys/europe/ua.htm>

Ucraina este o țară mare. Are o suprafață de 603.550 km² și o populație de 44.291.413 locuitori. Desigur, și populația, și suprafața și lungimea frontierelor și accesul la Marea Neagră au suferit unele modificări importante, odată reanexarea Crimeii de către Rusia.

Vecini și frontiere: Belarus - 891 km; Ungaria - 103 km; Republica Moldova - 940 km; Polonia - 428 km; România (sud) - 176 km; România

(sud-vest) - 362 km; Slovacia - 90 km; Rusia (înainte de anexarea Crimeii) - 1576 km.

Grupuri etnice: ucraineni - 77,8%, ruși - 17,3%, belaruși - 0,6%, moldoveni - 0,5%, români - 0,3%, alții: 3,5%. (Diagrama nr. 13).

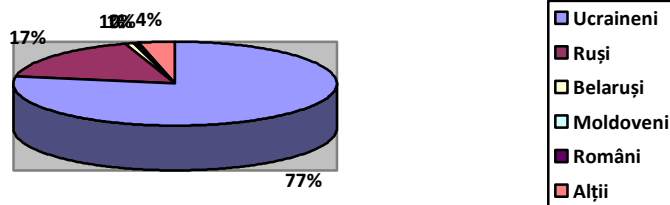

Diagrama nr. 13 Grupuri etnice în Ucraina

Limbi vorbite: ucraineană (oficial) - 67%, rusă (limbă regională)⁵⁷ - 24%, altele (include mic-română, poloneză, și de limbă maghiară minorități) - 9% (Diagrama nr. 14).

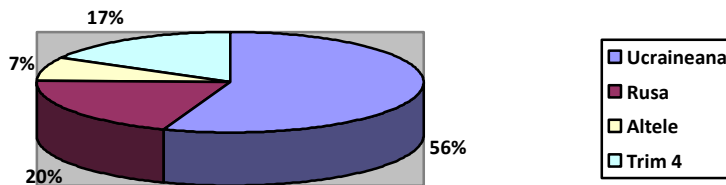

Diagrama nr. 14 Limbi vorbite în Ucraina

Confesiuni religioase: ortodoxă - 80%; celelalte (greco-catolici, catolici, musulmani, evrei etc. - 10%; fără - 10%.

Economie: Ucraina a fost, după R.S.F.S. Rusă, cea mai importantă republică a Uniunii Sovietice (din punct de vedere economic și militar). Ucraina era grâнарul Uniunii Sovietice, iar regiunile din nordul țării

⁵⁷ 2012 Legislație din 2012 permitea ca o limbă vorbită de cel puțin 10% din populația unei regiuni să primească statutul de "limbă regională", pentru a putea fi utilizată în instanțele de judecată, în școli și alte instituții guvernamentale; ucraineană rămâne doar la nivel național limbă oficială a țării

dispuneau de cea mai mare dezvoltare economică din întreaga Rusia, alături de cele din jurul Moscovei. Ucraina producea de patru ori mai mult decât oricare dintre cele 16 republici unionale de rangul său. După ce s-a desprins de Rusia, în 1991, dependența Ucrainei de Moscova a rămas cam aceeași, mai ales în ceea ce privește aprovizionarea cu gaze naturale, dar nu numai.

Ucraina consumă 56.200.000.000 metri cubi de gaze naturale (estimare 2010, factbook) și importă din Rusia 44800000000 metri cubi

PIB (după paritatea puterii de cumpărare) era în 2013 de 337.4 miliarde dolari, iar PIB-ul pe cap de locuitor de 7.400 dolari).

Structura PIB-ului în funcție de sectorul de origine era următoarea: 9,9% din agricultură, 29,6% din industrie și 50,5% din servicii.

Ucraina are 187 aeroporturi, dintre care 108 au piste pavate (13 cu piste de peste 3047 metri, 42 cu piste cu lungimi între 2438 și 3047 metri, 22 cu piste cu lungimi între 1524 și 2437 metri, 3 cu piste cu lungimi între 914 și 1523 metri și 28 cu piste sub 914 metri) și 79 cu piste nepavate (Factbook)

Cheltuielile militare ale Ucrainei reprezintă 2,77 % din PIB.

Ucraina are probleme de frontieră cu mai toate țările vecine, cele mai grave fiind chiar cu Rusia. După anexarea de către Rusia a Crimeii și izbucnirea revoltelor separatiste în Est, aceste probleme se multiplică.

3. Pe muchia prăpastiei unui război civil

Ceea ce se întâmplă în Ucraina este cam ce a spus președintele Rusiei, Vladimir Putin: un început de **război civil**. Război civil, într-o țară cu 44.573.205 milioane de locuitori, aflată, azi, pe falia strategică Marea Neagră - Marea Baltică, de o parte și de alta a acestei falii fiind două uriașe superputeri nucleare: Estul Rus și Vestul americano-european! Unul dintre cele mai grave scenarii de la Cortina de Fier încoace!

Ucraina nu este Irak, nici Siria și nici Afganistan. Ea nu se află într-o zonă cu petrol, nici într-un spațiu strategic care trebuie destabilizat pentru a nu deveni mai periculos decât este pentru civilizația occidentală - este vorba de Orientul Mijlociu și de Orientul Apropiat -, ci la granița dintre arealul NATO și Rusia, dintre Uniunea Europeană și Rusia, dintre civilizația occidentală, cum a numit profesorul Huntington arealul Europei Occidentale și pe cel al Americii de Nord. Dimpotrivă, stabilitatea Ucrainei are o foarte mare importanță strategică, atât pentru Est, cât și pentru Vestul European.

Războiul din Ucraina - pentru că nu se mai îndoiește nimeni că este vorba de un război - se duce între guvernul de la Kiev, creat printr-o mișcare de revoltă pro Vest, pe care pro-Estul l-a considerat, până la alegerea noului președinte ale Ucrainei, ilegal și ilegitim, întrucât nu a rezultat din alegeri libere, și populația vorbitoare de limbă rusă din Ucraina, care-i pro-Rusia și

se află în zona cea mai industrializată și cea mai bogată a țării. Fosta Uniune Sovietică a investit mult în această zonă considerată a fi de interes strategic vital pentru URSS.

Ucraina - țară creată de puterea sovietică - era cea mai mare, după RSFSR, și, într-un fel, cea mai fidelă unității spațiului rusesc, dată fiind importanța Kievului pentru apariția și dezvoltarea Rusiei. Aici s-a realizat canalul Volga-Don, hidrocentrala de la Dnepropetrovsk, puțurile de petrol din zona Donbass-ului, săpate în urma rezultatului unei cercetări științifice de prin anii 60 de către un colectiv de cercetători de la Moscova și de la Kiev care a dovedit că petrolul nu este de natură biotică, ci abiotică, plus câteva fabrici de armament, inclusiv de tancuri și rachete, foarte importante pentru conceptul strategic de atunci.

Desprinderea Ucrainei de Uniunea Sovietică (prin implozia acesteia, dar și prin reușita strategiei americane de îndiguire a spațiului sovietic) a constituit una dintre cele mai dramatice și neașteptate lovituri pentru colosul din Est. Mai mult, Ucraina a luat cu ea rezultatele eforturilor seculare ale Rusiei de a-și asigura frontiera de vest și controlul intrării în trei dintre cele patru mari culoare strategice (Central-european, al Dunării și cel al Mării Negre, Mării Egee, Mării Mediterane).

Cel de al patrulea, de fapt, primul în ordinea nord-sud, se află încă și sub control rus, având în vedere faptul că Rusia dispune de o flotă în Marea Baltică, deși desprinderea de Uniunea Sovietică a celor trei țări baltice reduce substanțial spațiul strategic de manevră în caz de război, dar nu numai.

Pe la jumătatea lunii aprilie, într-o convorbire telefonică, Vladimir Putin o avertizase pe Angela Merkel că Ucraina este pe marginea unui război civil, întrucât guvernul de la Kiev a trimis armata împotriva insurgenței separatiștilor din Estul țării.

În acest timp, separatiștii rusofoni din estul Ucrainei controlau mai multe administrații, solicitând alipirea de Rusia sau, în cel mai rău caz, o autonomie substanțială.

Președintele Putin a cerut ONU o „condamnare clară” a acțiunilor „anticonstituționale” de la Kiev (este vorba de revolta din Piața Centrală de la Kiev, denumită Maidan, dar și de acțiunile în forțele armatei ucrainene împotriva separatiștilor din estul țării.).

Poziția Statelor Unite față de acest conflict este una, de asemenea foarte clară. Washingtonul a afirmat că sprijină acțiunile militare ale guvernului de la Kiev și că sunt gata pentru a impune noi sancțiuni împotriva Moscovei, în cazul eșecului reuniunii internaționale de la Geneva de la jumătatea lunii aprilie. După cum se știe, Conferința nu a fost un eșec, dar nici un succes deplin.

Acțiunile militare se continuă. Datorită instabilității și războiului, în primul trimestru al anului 2014, Ucraina a pierdut șase miliarde de dolari ca urmare a deprecierei monedei naționale și schimbării de putere din țară. Fără îndoială, războiul (dacă se va continua cu amplificarea nivelului de confruntare sângeroasă) va aduce un adevărat dezastru, ca să nu mai vorbim de implicațiile strategice asupra întregii regiuni și de pericolul escaladării confruntării.

Dacă americanii sprijină acțiunile militare ale forțelor guvernului de la Kiev (așa cum ei înșiși o spun), atunci se înțelege că și rușii sprijină forțele insurgente, fiind vorba de etnici ruși, de populația pro-Rusia și de un interes strategic vital al unei mari puteri nucleare - acela de a controla (total sau parțial) toate coridoarele strategice și toate zonele pe care le consideră foarte importante pentru existența sa ca mare putere - chiar dacă, după obiceiul lor secular, n-o afirmă tranșant, ci dimpotrivă, susțin că nu intervin în nici un fel în această țară.

Devine însă tot mai clar pentru oricine că, de vreme ce Rusia a demarat un program complex de dotare a forțelor sale armate cu mijloace de luptă ultramoderne, între care se află și 20 de submarine nucleare dotate cu rachete Bulava, varianta navală a rachetei balistice intercontinentale Topol, portavioane, nave de suprafață, rachete hipersonice (un fel de răspuns la strategia americană *Etats-Unis de Prompt Global Strike*), mijloace robotice etc., intențiile acesteia nu sunt de *laissez-faire* și nici de acceptare a unui statut sugerat de Brzezinski și de alți analiști sau geopoliticieni care nu văd sau nu vor să vadă, la orizontul acestui debut de mileniu, o Rusie puternică și prosperă, ce poate reînvia un străvechi concept de *heartland*, ci una fragmentată, divizată, îndiguită, anihilată și chiar distrusă.

Reacția Rusiei față de summit-ul Parteneriatului Estic de la Vilnius, din toamna anului trecut, declanșarea crizei ucrainene, reanexarea rapidă a Crimeii și concentrarea de forțe la frontiera cu Ucraina, ca și mandatul dat lui Vladimir Putin de camera superioară a Parlamentului de la Moscova de a folosi forța militară, în caz de nevoie, pentru protecția populației de etnie rusă de pe teritoriul Ucrainei, atitudine absolut tranșantă, opusă categoric Occidentului, prin care Moscova acuză Occidentul de imixțiuni grave în Ucraina (dar și invers), arată cât de fragilă și cât de periculoasă este situația pe această falie strategică Marea Neagră - Marea Baltică, îndeosebi în zona Mării Negre și în Estul Ucrainei, la frontierele estice și nordice ale României, ale EU și ale NATO.

După sancțiunile impuse de Occident Moscovei, pierderile Rusiei sunt foarte mari. De aceea, chiar în plină criză ucraineană, Vladimir Putin face o vizită în China. Desigur, China nu privește cu ochi buni nici alipirea Crimeii la Rusia, nici acțiunile separatiste din Estul Ucrainei, fiindcă și China ar

putea avea astfel de probleme în zona uigură din cea mai mare regiune a sa, Xianjang, și din cea a Tibetului.

Dar, ofertele Rusiei și acceptul Chinei de exemplu, de a construi un pod peste strâmtoarea Kerci arată cam cum se regroupează forțele, deși e greu de spus că Rusia și China formează o entitate sau o coaliție antioccidentală.

4. Pentru ce se pregătește Rusia?

În ultimele decenii, Rusia, care, în ceea ce privește forțele armate, cu excepția forțelor strategice nucleare, cunoscuse, după 1990, o cădere dramatică, a revenit puternic asupra modului de abordare a problemelor de securitate și apărare și, în cadrul unei reforme drastice a forțelor armate, a conceput și pus în aplicare două programe semnificative de reînzestrare a forțelor armate cu mijloace de luptă de ultimă generație, 2007-2015 și, respectiv, 2016-2035.

«A garanta ca Rusia să dispună de o forță militară fiabilă este prioritatea politicii noastre de stat - a spus Vladimir Putin. Din păcate, lumea actuală este departe de a fi pacifică și sigură. Conflictelor trecute și de lungă durată, li se adaugă altele noi și la fel de complicate. Instabilitatea este în creștere în numeroase regiuni ale lumii».

Ministrul apărării al Rusiei, arăta, în 2007, în fața Dumei, că programul de armamente pentru perioada 2007-2015 dispune de 189 de miliarde de dolari. El a precizat că, în fine, armata poate fi modernizată, datorită, în principal, creșterii economice din anii 2002-2005. Printre principalele puncte ale acestui program, Serghei Ivanov, ministrul apărării de atunci, a relevat câteva direcții, probabil pe cele mai importante:

- *Forțele strategice nucleare* urmează să primească, până în 2015, câteva zeci de ICBM în silozuri și 50 în versiune mobilă (este vorba de rachete intercontinentale Topol-M (până în 2006, această categorie de forțe primise deja 42 de Topol în silozuri și 3 complexe mobile, de unde rezultă că, până în 2015, această categorie de forțe va dispune cam de o sută de rachete de acest tip);

- *Forțele aeriene strategice* vor dispune, până în 2015, de un parc de 50 de bombardiere Tu-160 Blackjack și Tu-95MS (urma ca o parte din cele 64 de Tu-95MS să fie retrase pe măsură ce vor fi fost înlocuite cu Tu-160)⁵⁸;

⁵⁸ Începând cu 2020, Forțele aeriene ale Rusiei vor primi bombardierul din generația a 5-a, PAK FA T-50, echipat cu armament hipersonic. Acesta va înlocui trei tipuri de avioane Tupolev (Tu-160, Tu-95MS și Tu-22).

Avionul din generația a 5-a Suhoi PAK FA T-50 (Suhoi 57)

- în ceea ce privește *Forțele spațiale*, acestea urmau să primească noi sateliți de recunoaștere, de alertă avansată (detectarea lansatoarelor de rachete balistice din noua generație) și sateliți de comunicații, la care se adaugă și sistemele de „supraveghere topografică”; se prevedea, de asemenea, realizarea rachetelor Soiuz-2 și Angara;

- *Rețeaua de radare* urmează să asigure acoperirea globală a tuturor frontierelor Rusiei până în 2015 prin construcția de noi radare;

- în *Forțele terestre*, cele care au cunoscut, poate, cea mai dramatică rămânere în urmă privind modernizarea, adică organizarea și dotarea, urma ca 40 de batalioane de tancuri, 90 de batalioane motorizate și 50 de batalioane aeropurtate să fie complet modernizate, cinci brigăzi de rachete tactice să fie reechipate cu sisteme Iskander-M și două brigăzi de lansatoare de rachete multiple (LRM) cu complexe Uragan-M1. Forțele terestre urmau să primească 100.000 de vehicule din categoria „vehicule de luptă”, înlocuind 45% din acest tip de mașini de luptă.

- În ceea ce privește *efectivele*, ministrul rus al apărării preciza, în fața Dumei, că, la acea dată, Forțele Armate ale Rusiei aveau un efectiv de 1.300.000 de oameni (în 2001 aceste efective erau de 1.340.000 de oameni), urmând ca, în 2015, aceste efective să scadă la 1.000.000, concomitent cu profesionalizarea lor (20 de unități urmau să fie profesionalizate până la finele anului 2007, toți gradatii urmând ca, până în anul următor, 2008, să fie profesioniști, cu condiția să fie asigurate sursele corespunzătoare de salarizare)

Următorul program, de care vorbește viceprim-prim-ministru rus Dimitri Rogozin, cuprinde o perioadă de zece ani 2016-2025. Se consideră, de către Rusia, că el răspunde amenințărilor pe termen lung, adică pe o perioadă de 30 de ani, dar calculează mediul economic și tehnic pentru

următorii zece ani. Programul acesta este o continuare a celui precedent și se centrează pe echiparea armatei cu noile arme, precum și dezvoltarea avioanelor, explorarea spațiului și realizarea unui sistem de luptă robotic.

Pentru acest nou program vor fi alocați 668 miliarde dolari, până în 2020, și trei miliarde de ruble suplimentari, plus 100 de miliarde de dolari pentru modernizarea apărării.⁵⁹

Bilanțul reformei armatei Rusiei⁶⁰ este unul care cuprinde o perioadă lungă de degradare a acestei instituții atât de importante pentru o mare putere și care este purtătoare a unui comportament eroic în cel de-Al Doilea Război Mondial, în Marele Război pentru Apărarea Patriei, cum îl numesc rușii, și a unei victorii colosale în acest război, care a costat, totuși, națiunea rusă și popoarele care alcătuiau, la acea vreme Uniunea Sovietică, 25 de milioane de morți... Degradarea de după implozia Uniunii Sovietice are foarte multe cauze (absența resurselor, organizare depășită, corupție, alte priorități pentru clasa politică, lipsa de antrenament și de participare efectivă la război. Operațiunile pe care armata rusă le-a dus după 1991 (acțiunile din Cecenia și din Georgia, din august 2008) au demonstrat cum nu se poate mai bine această degradare, mai ales a forțelor terestre.

Cu alte cuvinte, exceptând forțele strategice nucleare și, într-un fel, forțele aeropurtate (de reacție rapidă), Rusia a uitat pur și simplu că are o armată care este vitală pentru o putere globală sau regională. Este, poate, unul dintre motivele care au obligat conducerea de la Moscova să ia decizia de a reforma această uriașă armată, cu un preț foarte mare pentru celelalte instituții importante, mai ales pentru sistemul de sănătate și pentru învățământ, unde s-au operat mari reduceri în ceea ce privește alocările bugetare.

Nu întâmplător, desigur, ministrul apărării din acea perioadă a anunțat, în octombrie 2008, lansarea celei mai importante reforme a armatei din 1918 până în prezent. Dintr-odată, colosul de la răsărit și-a propus să schimbe radical instituția militară a statului rus, trecând de la o armată bazată pe conscripție la una profesionistă, mai redusă numeric, dar care se dorește a fi mult mai flexibilă și mai performantă.

Rușii, care au o îndelungată experiență a războaielor, au înțeles că o reformă radicală a unei armate trebuie să asambleze perfect și coerent un

⁵⁹ Sursa: *La Russie commence à développer un programme d'armement sur 10 ans* (*Xinhua*), <http://french.peopledaily.com.cn/International/8115963.html>, accesat la 17 mai 2014

⁶⁰ Sursa: *Bilan en cours de la réforme de l'armée russe*, <http://etudesgeostrategiques.com/2012/10/27/bilan-de-la-refonte-en-cours-de-larmee-russe/>

model organizațional suplu și foarte flexibil (batalioane, brigăzi) cu o înzestrare corespunzătoare cu armament, mijloace de luptă, logistice și informaționale, la nivelul ultimelor performanțe tehnice.

Și se pare că au trecut rapid la treabă. Din 1992 până în 2008, n-a intrat aproape nimic în înzestrarea forțelor armate ruse, deși 55% din material a devenit, în acest timp, inutilizabil. Mai mult, Rusia s-a confruntat în această perioadă cu numeroase probleme, între care cele mai importante sunt cele economice, cele demografice și cele financiare. Factorul demografic este unul încă în degradare (scăderea natalității, slaba calificare, migrația etc.). Rusia se confruntă, de asemenea, cu o migrație masivă de chinezi în Extremul Orient și de islamici în Siberia centrală.

Se pare însă că, în acest timp, economia rusească, deși se bazează foarte mult pe exportul de resurse energetice, a început să crească. Acest lucru a permis ca bugetul apărării pentru 2012-2013, spre exemplu, să fie mai substanțial. În 2012, el a crescut cu 9,1% față de perioada precedentă și, în 2013, cu 26,8%. În 2011, el reprezenta 3,1% din PIB, iar în 2013 trebuia să reprezinte 3,4%. Această creștere nu este suficientă, dar se pare că ea a continuat. Bugetul de apărare pentru 2013-2015 a crescut de la 5,6 la 6,1 % din PIB, inclusiv prin tăieri drastice de la educație și sănătate.

Deja experții și specialiștii ruși lucrează la programe de dotare a armatei cu rachete hipersonice, care ating de douăzeci de ori viteza sunetului. Evident, și Statele Unite sunt în curs de elaborare a acestor arme hipersonice, vizând realizarea, la orizontul anilor 2015-2018, a unei rachete multifuncționale. Specialiștii ruși se confruntă deci cu problema realizării rapide a unor astfel de tehnologii.⁶¹

Printre obiectivele strategice ale reformei armatei rusești se situează și următoarele⁶²:

a. Reducerea efectivelor de la 1.300.000, cât erau în 2007, înainte de declanșarea reformei, la 1.000.000, până în 2012;

b. Reducerea numărului de unități și pregătirea lor temeinică pentru luptă;

c. Reducerea numărului de ofițeri de la 335.000 la 150.000;

d. Realizarea unei noi structuri de comandament, prin înlocuirea celor 6 districte militare prin 4 comandamente strategice multifuncționale, corespunzătoare celor patru regiuni militare (Vest, Sud, Centrală, Est).

⁶¹ Sursa: <http://www.egaliteetreconciliation.fr/La-Russie-lance-un-programme-de-creation-d-armes-hypersoniques-18015.html>

⁶² Maxime Pour, *diplômé de Sciences Po Aix et tuteur du master II*, Source : *валдай международный клуб военная реформа. на пути к новому облику российской армии*, apud *Bilan en cours de la réforme de l'armée russe*, <http://etudesgeostrategiques.com/2012/10/27/bilan-de-la-refonte-en-cours-de-larmee-russe/>

Statele Majore ale celor patru regiuni militare sunt dispuse astfel (harta⁶³ de mai jos): Regiunea Militară de Vest, la Sankt Petersburg; Regiunea Militară de Sud, la Rostov pe Don; Regiunea Militară Centrală, la Ekaterinburg; Regiunea Militară de Est, la Habarovsk.

Sursa imaginii: www.rian.ru reforme armii

e. Reorganizarea Forțelor Terestre pe brigăzi și reducerea celor patru niveluri ierarhice (district-armată-divizie-brigadă) la trei (comandament strategic, armată, brigadă);

f. Reorganizarea forțelor aeriene și apărării antiaeriene în baze aeriene și renunțarea la structura: armate, corpuri, divizii regimente;

g. Centralizarea învățământului militar (de la 65 de instituții la 10 universități militare);

h. Reducerea efectivelor administrației centrale de la 51.300 la 13.400;

i. Externalizarea logisticii;

j. Creșterea numărului de exerciții;

k. Adoptarea unui program de producere a unui armament modern și de înzestrare a armatei pentru perioada 2011-2020;

l. Creșterea salariilor militarilor.

În armata sovietică și în cea a Rusiei (moștenită din perioada sovietică), existau unități de tip A, B, C și D, în funcție de efective, de înzestrare și de performanță.

⁶³ Sursa hărții: *Bilan en cours de la réforme de l'armée russe*, <http://etudesgeostrategiques.com/2012/10/27/bilan-de-la-refonte-en-cours-de-larmee-russe/>

Prima acțiune foarte rapidă a reformei a fost desființarea unităților neperformante. Astfel, în 2009, 23 de divizii au fost reorganizate în 85 de brigăzi, astfel:

- *40 de brigăzi de luptă*: 4 brigăzi blindate, 35 de brigăzi motorizate, și o brigadă de fortificații, fiecare cu două batalioane de artilerie LRM, un batalion de SAM, un batalion de artilerie a.a., un batalion de geniu, un batalion de transmisiuni, unul de mentenanță; unul de logistică și o companie de cercetare;

- *45 de brigăzi de sprijin*: 9 brigăzi de rachete, 13 brigăzi de artilerie (inclusiv patru de rachete), 9 de apărare anti-rachetă, una de geniu, 7 brigăzi de forțe speciale, 3 brigăzi de război electronic și una de cercetare cu baza la Mozdok, în Caucazul de Nord.

De menționat că toate aceste brigăzi sunt gata de luptă, 95% din echipament fiind utilizabil.

Această organizare a reprezentat o etapă tranzitorie, toate brigăzile luptătoare și cele de sprijin fiind alcătuite, în general, din unitățile de tip A din armata de dinainte de reformă, adică din cele mai bune unități existente.

Până în 2015, reforma armatei își propune să transforme toate aceste brigăzi în trei tipuri de brigăzi: grele, mijlocii și ușoare, în funcție de echipamente și misiuni. Brigăzile grele urmează să fie cele mai performante și mai bine echipate; brigăzile mijlocii (dotate cu vehicule pe roți) urmează să fie folosite în operații de reacție rapidă și brigăzile ușoare (dotate cu vehicule ușoare) fiind destinate de regulă pentru misiuni de cercetare.

Forțele aeriene au fost reorganizate pe baze aeriene. Începând cu 2009, cele 72 de regimente de aviație, 17 baze aeriene și 12 escadroane aeriene, de care dispunea Federația Rusă, au fost grupate în 52 de baze aeriene. Numărul unităților de aviație și apărare antiaeriană a fost redus de la 340 la 180. În final, se vizează concentrarea acestora în zece baze aeriene, fiecare dispunând de 2-3 aerodromuri.

Apărarea antiaeriană a fost reformată în profunzime, ea incluzând, în plus, și 13 brigăzi de apărare aerospațială.

În ceea ce privește *forțele navale*, reforma viza reducerea numărului de unități de la 240 la 123 și dotarea lor cu mijloace performante, cu noi submarine, noi nave de suprafață.

Nici *forțele strategice nucleare* nu au suferit modificări esențiale, în afară de dotarea lor cu rachete performante, îndeosebi Topol și Topol-M.

În ceea ce privește resursele umane, reforma viza ca, la finele anului 2012, armata rusă să dispună de următoarele efective: 220.000 de ofițeri; 425.000 de soldați cu contract și 350.000 de militari în termen.

Așa cum afirmam mai sus, acest program de reformă este susținut și de un program corespunzător de înzestrare cu armamente, îndeosebi pentru perioada 2011-2020. Aceste programe vor asigura îndeplinirea unui obiectiv

esențial pentru modernizarea armatei ruse și anume acela ca 70% din echipamente să fie noi. Costurile prevăzute pentru această perioadă se ridică la 616 miliarde de dolari.

5. O realitate strategică periculoasă

Din aceste relatări rezultă că armata rusă se află în plină reformă, iar această reformă se efectuează concomitent cu dotarea ei cu mijloace performante, începând cu armamentul ușor și continuând cu rachetele strategice și cu armele hipersonice.

O astfel de acțiune de foarte mare amploare, cerută de obiectivele strategice pe care și le propune Rusia - obiective ce țin de o mare putere nucleară care nu dorește să renunțe la acest statut, ci dimpotrivă, să și-l consolideze dar și de interesul ei vital - nu se finalizează de pe o zi pe alta. Pentru a ajunge în parametrii optimi de acțiune strategică eficientă, Rusia are nevoie de timp și de foarte multe resurse, îndeosebi financiare și tehnologice.

Implozia Uniunii Sovietice (ca efect al propriei degradări, al inconsistenței sistemului, dar mai ales al presiunilor exercitate de Statele Unite și de puterile occidentale) a găsit o Rusie nepregătită pentru a face față noilor provocări, întrucât problemele care urmau a fi soluționate erau și sunt numeroase și foarte dificile. Încă din 1991, reprezentanții oficiali ai Rusiei, oriunde s-ar fi aflat și aproape în orice împrejurare, țineau să-l avertizeze pe interlocutor că Rusia a fost, este și va fi o mare putere. Această frază aproape apodictică ar putea fi privită și ca o reacție față de o umilitoare pierdere a supremației și puterii mondiale, dar și ca o expresie a unui interes vital pentru o mare putere, pentru o putere nucleară. Pentru că, se știe, interesul vital nu este același pentru toată lumea. Dacă, spre exemplu, pentru România, interesul vital este cel al menținerii unui teritoriu și a unor resurse și structuri economice absolut necesare pentru a supraviețui, pentru o mare putere nucleară este cel al menținerii acestei puteri la o cotă credibilă. Dacă România nu reușește să-și mențină un echilibru interior care să-i asigure un nivel de dezvoltare durabilă și un ideal acceptat de întreaga națiune, atunci este foarte posibil ca tensiunile interioare să crească și, încurajate și susținute din exterior, țara să se autodistrugă. O mare putere care are un teritoriu atât de vast, cum este cel al Rusiei, dacă nu reușește să se impună ca un actor strategic global, se poate degrada la fel de rapid și, prin urmare, în următoarele veacuri să dispară, așa cum a dispărut Imperiul Roman, ajuns la un înalt grad de corupție și de distrugere interioară. Dacă o mare putere nu reușește acest lucru, este foarte posibil ca, în etapa următoare, să decadă și, prin urmare, să se destrame. Scenariile care s-au scris și se tot scriu cu privire la distrugerea colosului rus, fie prin autosufocare și autodegradare, fie prin îngrădire, fie prin ambele, nu rămân fără ecou la Moscova.

Ne place sau nu ne place, actualele programe de reînarmare a Rusiei reprezintă tocmai o expresie a unui interes vital pentru o mare putere, esența acesteia fiind, efectiv puterea. Ori, cum bine se știe, nu există putere fără arme.

Aceasta se pare că face Rusia din 2008 încoace, deși PIB-ul ei a fost abia de 2553 miliarde dolari în 2013. Faptul că americanii alocă 4,35 procente (în 2012) dintr-un PIB uriaș (16.720 miliarde dolari) pentru cheltuielile militare, cu toate efectele aparent negative ale acestei strategii, duce, într-un orizont de așteptate mai mult sau mai puțin apropiat, la crearea și re-crearea condițiilor absolut necesare pentru menținerea pe termen lung a supremației mondiale, supremație fără de care, America nu mai poate exista, întrucât soluția doctrinei Monroe nu mai poate fi de actualitate, în condițiile în care nu numai rachetele balistice, dar și „rachetele umane și informaționale” pot lovi, în orice moment, oricare punct de pe glob. Evident, la această competiție pentru supremația globală participă, în egală măsură, și China, cu un PIB de 13.390 miliarde dolari (cheltuieli militare 1,99 procente din PIB), și Uniunea Europeană, cu un PIB de 15.840 dolari, dar cu cheltuieli militare doar de 1,65 procente din PIB, la care se mai pot adăuga India (cu un PIB de 4952 miliarde dolari), Brazilia și, într-o oarecare măsură, Orientul Mijlociu. Însă, în bătaia pentru supremația mondială contează, azi, doar cele patru mari puteri: SUA, Uniunea Europeană, China și Rusia.

Scenariile pe care le-ar putea avea în vedere fiecare dintre acești competitori sunt numeroase. Comportamentul celor cinci membri permanenți din CS al ONU, la care se adaugă și Germania (deci, Statele Unite, Marea Britanie, Franța, Rusia și China) arată că astfel de jocuri de coagulare a puterii sunt nu doar posibile, ci și reale.

Rusia joacă rolul pivotului continental. Deocamdată, nu-și poate propune o supremație mondială, dar arsenalul ei nuclear și faptul că este pe locul întâi în ceea ce privește resursele de gaze naturale (și nu numai), plus imensitatea resurselor unui teritoriu foarte vast (10.000 km de la Est la Vest), încă neexplorat în profunzime, creează un suport foarte temeinic și pe termen lung de mare putere globală. Parteneriatul strategic dintre Rusia și China este unul de tip mai degrabă continental, ca și organizația de la Shanghai, dar el vizează mai mult soluționarea unor probleme ce țin de zona Asiei și de relațiile dintre două țări decât o coalizare a lor pentru a echilibra puterea Occidentului. Rusia are un parteneriat strategic și cu India, dar și Statele Unite au un parteneriat strategic cu India și încearcă o astfel de apropiere și de China, chiar dacă repulsia americană față de comunism ar putea să constituie încă o ușoară frână în apropierea de China. Numai că obiectivele strategice ale celor două mari puteri nu coincid. China are o altă filozofie și o altă logică a puterii decât Statele Unite. Dar China se dovedește o putere foarte complicată, dar și foarte competitivă, mai ales în ceea ce

privește creșterea economică și expansiunea liniștită. Să nu uităm că, în aproape fiecare mare metropolă a lumii, există cel puțin un cartier chinezesc. De asemenea China și Taiwanul produc aproape 90 la sută din computerele lumii care se vând pe piața mondială...

Există însă o unitate aproape organică dintre Statele Unite și Uniunea Europeană, chiar dacă interesele celor două mari puteri nu coincid, nici în ceea ce privește configurația puterii, nici în ceea ce privește politicile față de Rusia. Dar Statele Unite ale Americii au un parteneriat strategic și cu Rusia...

În loc de concluzie

În momentul de față, Rusia pare a fi unul contra toți și e greu de presupus că, în condițiile în care Moscova înțelege foarte bine dramatismul situației în care se află, va declanșa un război cu NATO pentru Ucraina sau pentru oricare alt interes al său. Deși unii susțin că însăși criza ucraineană ar putea fi un efect al inițiativei Moscovei pentru a încerca oprirea expansiunii Occidentului spre Est (Kievul este la 700 de kilometri de Moscova), e greu de presupus că acțiunea sau reacția Rusiei va fi mai mult decât este.

De aici nu rezultă că Rusia va aștepta cu mâinile în sân și va accepta orice soluție referitoare la Ucraina.

Rezultă doar că intervenția ei, dincolo de reanexarea Crimeii (nerecunoscută de nimeni pe plan internațional, dar greu de presupus că ea va mai putea vreodată reveni la Ucraina, întrucât nu a fost niciodată a Ucrainei) și, probabil, de susținerea, într-o formă sau alta, a revoltelor populației rusești și rusofone din Estul Ucrainei, nu se va extinde prea mult.

Este însă foarte posibil ca, în anumite condiții, Rusia să declanșeze o acțiune fulgerătoare pentru ocuparea Insulei Șerpilor și conexării spațiului său de interes strategic cu Transnistria. Dar, deocamdată, aceste acțiuni nu par a fi de actualitate.

După alegerea print-un vot zdrobitor a unui nou președinte în Ucraina, în persoana pro-occidentalului Petro Poroșenko (de unde și orientarea pro-Vest a majorității populației), situația, în Ucraina, nu s-a ameliorat substanțial, ci, dimpotrivă, părțile s-au separat și mai mult. Revolta înarmată a sud-estului pro-rus continuă. Vladimir Putin îi cere noului președinte să înceteze acțiunile armatei împotriva insurgenților (și ei înarmați până în gât), iar președintele Ucrainei propune Rusiei un plan pentru rezolvarea crizei. Rebelii tocmai au doborât, în noaptea de 13-14 iunie 2014, un avion IL-76, avion cu patru motoare, cu 49 de oameni la bord (40 parașutiști și 9 membrii ai echipajului), FMI-ul a acordat Ucrainei un împrumut substanțial ajutând țara să iasă din insolvență, iar Rusia continuă să ceară ONU oprirea acțiunilor armate împotriva populației ruse și rusofone din sud-estul țării.

Desigur, Rusia susține în continuare că nu intervine în Ucraina, ci doar cere încetarea intervenției armatei Ucrainei asupra populației. Occidentul afirmă că, de fapt, Rusia este cea care sprijină rebelii și întreține conflictul.

Probabil că noul președinte al Ucrainei și președintele rus Vladimir Putin al Rusiei vor ajunge la un compromis, dar Ucraina nu mai poate fi ce a fost. Este foarte clar că pe teritoriul acestei țări se duce un război între Est și Vest, altfel spus, între opțiunea pro-occidentală și opțiunea pro-rusă, cu tente mult mai clare și mult mai directe decât în celelalte conflicte din nordul Africii și din Orientul Mijlociu, unde fiecare înțelege ce poate, mai exact, ce vrea. Cert este că, în aceste zone deosebit de conflictuale, conflictele se continuă, iar bătălia pentru Ucraina nu este doar o bătălie dintre două opțiuni - una pro-Vest, alte pro-Est -, ci și una cu impact geopolitic major, pe o veche falie strategică pe care noi, cândva, o consideram o posibilă zonă de confluență euro-asiatică și de refacere (dacă *refacere* este un termen potrivit pentru ceva ce nu a existat niciodată) a unei unități și care, desigur, nu a existat decât în imaginația unora dintre geopoliticieni.

Dar, din faptul că o astfel de unitate dintre Est și Vest nu a existat niciodată, nu rezultă cu necesitate că ea nu va fi posibilă mâine.

Bibliografie

1. Gheorghe Văduva, *Geopolitica. Teorii. Areale. Falii. Conexiuni. Excurs geopolitic*, Societatea Scriitorilor Militari, București, 2013, ISBN 978-973-8941-61-8
2. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/en.html>
3. <http://vilnius.mae.ro/node/484>
4. *La Russie commence à développer un programme d'armement sur 10 ans (Xinhua)*, <http://french.peopledaily.com.cn/International/8115963.html>, accesat la 17 mai 2014
5. *Bilan en cours de la réforme de l'armée russe*, <http://etudesgeostrategiques.com/2012/10/27/bilan-de-la-refonte-en-cours-de-larmee-russe/>
6. <http://www.egaliteetreconciliation.fr/La-Russie-lance-un-programme-de-creation-d-armes-hypersoniques-18015.html>
7. Maxime Pour, diplômé de Sciences Po Aix et tuteur du master II, Source : валдай международный клуб военная реформа. на пути к новому облику российской армий, apud *Bilan en cours de la réforme de l'armée russe*, <http://etudesgeostrategiques.com/2012/10/27/bilan-de-la-refonte-en-cours-de-larmee-russe/>

8. *Bilan en cours de la réforme de l'armée russe*,
<http://etudesgeostrategiques.com/2012/10/27/bilan-de-la-refonte-en-cours-de-larmee-russe/>

9. *Discursul lui Vladimir Putin din 18 martie 2014*,
http://romanian.ruvr.ru/2014_03_21/Discursul-lui-Vladimir-Putin-din-18-martie-2014-7878/

RĂZBOI HIBRID SAU CONFLICT GEOPOLITIC CU GEOMETRIE PERVERSĂ?

Rezumat

*Războiul din Ucraina nu se înscrie pe deplin în contextul celorlalte războaie care s-au desfășurat în acest început de veac sau care sunt în curs de desfășurare. Chiar dacă și acest război, ca mai toate confruntările armate din ultimele decenii, este unul de tip provocat, de tip efect, un război multidimensional, un război mozaic, un război hibrid, cu implicații și extensii în tot ce ține de putere și confruntare, el își are partea sa de specificitate și de personalitate, care-i dă unele caracteristici ce-i sunt proprii. Este un război în interiorul unei foste republici unionale sovietice, Ucraina, – una dintre cele mai importante ale acelei perioade, un fel de siguranță strategică interioară (de margine) pentru Imperiul roșu, un fel de inimă care bătea din poarta imperială –, cu mize ce par a fi uriașe într-o bătălie geopolitică extrem de periculoasă, întrucât, în această confruntare, sunt implicate, într-o formă sau alta, țări, alianțe, dar mai ales mari puteri nucleare care-și dispută ce și-au disputat ele dintotdeauna: **puterea**. Această confruntare în plan geopolitic are însă un suport cât se poate de real, de ideal și de favorabil chiar în interiorul Ucrainei.*

Cuvinte-cheie: Ucraina, Russie, Occident, război hibrid, confruntare geopolitică, falie strategică, fapt împlinit

GUERRE HIBRIDES OU CONFLIT GEOPOLITIQUE A GEOMETRIE PERVERSE?

Résumé

La guerre de l'Ukraine ne s'est pas inscrite dans le contexte des autres guerres qui se sont déroulées en ce début du siècle, qui sont en cours de déploiement. Même si cette guerre aussi, comme presque toutes les confrontations armées de dernières décennies, c'est une de type provoqué, de type effet, une guerre multidimensionnelle, une guerre mosaïque, une guerre hybride, avec des implications et des extensions en tout qui tient de pouvoir et de confrontation, elle a sa

partie de spécificité de personnalité, qui relève, pour lui, des caractéristique propres. C'est une guerre dans l'intérieur d'une ancienne république union de l'URSS, Ukraine – l'une de celle plus importantes de celle période, un sort de sureté stratégique intérieure (de frontière) pour l'Empire Rouge, un sort de cœur qui battait de la porte impériale – avec de mises qui semblent très grande dans un bataille géopolitique extrêmement dangereuse, parce que, dans cette confrontation, on implique, d'un façon ou d'autre, des pays, des alliances, mais surtout des grandes puissantes nucléaires qui se disputent ce qu'elles se sont disputé depuis toujours : le pouvoir. Cette confrontation dans le plan géopolitique a quand même un support très réel, très idéal et très favorable même dans l'intérieur de l'Ukraine.

Mots-clefs : Ukraine, Russie, Occident, guerre hybride, confrontation géopolitique, faille stratégique, fait accompli

1. O țară fără vreme sub efectele vremurilor

Așa cum spuneam, Ucraina este o țară specială. Ea poate primi definiția de țară foarte veche și, în același timp, foarte nouă. Mai mult, așa cum o spune și denumirea ei, Ucraina este o țară de margine (marginea cui?), dar care a fost cândva un nucleu, un leagăn al lumii slave.⁶⁴ Ucraina este, în același timp, și o țară foarte nouă, întrucât s-a constituit (ca țară) abia în secolul al XX-lea, după Primul Război Mondial, mai exact, după dispariția Imperiului Rus și a Imperiului Austro-Ungar. Lumea slavă orientală, spre deosebire de lumea occidentală (în care se încadrează și cehii, sârbii, croații etc., însă ca entități etnice distincte), a cunoscut o unitate culturală și lingvistică profundă care s-a păstrat intactă de-a lungul secolelor. Ea nu a dispărut odată cu emergența unor spații culturale și lingvistice autonome – rus, ucrainean și bielorus –, ci a coexistat până în secolul al XVII-lea.⁶⁵ Cuvântul Ucraina (margine, frontieră) a desenat mai întâi o zonă îngustă de colonizare agricolă (de la o sută la trei sute de kilometri), care separa regiunile meridionale de stepă de zonele împădurite din Nord.

După încheierea Tratatului de la Westfalia și sfârșitul războaielor europene, unitatea regatului polono-lituanian, din care făceau parte și Ucraina și Belarus, a dispărut, unitatea religioasă și cea tradițională din

⁶⁴ Romaric THOMAS, *Ukraine : Le substrat identitaire de la crise*, <http://www.agoravox.fr/actualites/international/article/ukraine-le-substrat-identitaire-de-155953>

⁶⁵ Romaric THOMAS, *Ibidem*

Ucraina și din întreaga regiune au fost ruinate, întrucât au apărut grupuri numeroase de catolici, de greco-catolici, de calviști etc., care au spart unitatea culturală a Estului. În acest timp, crește puterea cazacilor⁶⁶ care preiau inițiativa revoltei țăranilor din 1648-1654 și duc un adevărat război împotriva ocupantului polonez și aristocrației autohtone. În acest timp, Rusia dorea să reunifice, în folos propriu, lumea slavă orientală. Cazacii, în urma revoltei din 1648-1654, au format, în partea de Est a actualei Ucraine, un stat, denumit Hatmanat, desprins de tutela polonezo-lituaniană. Acest stat a rezistat până la suprimarea lui definitivă de către Ecaterina cea Mare, în 1765.

A apărut astfel un ideal național al populației de aici, al populației ucrainene, cel de formare a unui stat independent. Acest ideal este propriu tuturor țărilor care s-au aflat sub stăpânirea Imperiului Rus și a celui Austro-Ungar. În Ucraina, acest ideal a existat și s-a intensificat și în continuare, în tot acest timp, inclusiv în perioada Rusiei Sovietice.

În urma celor trei împărțiri succesive a Poloniei (1772, 1793, 1795), Rusia a recuperat Ucraina, mai puțin Galiția. În acest context, au apărut și s-au dezvoltat o limbă ucraineană și o cultură ucraineană. Mihailo Drahomanov (1841-1895), de origine cazacă, elev al lui Proudhon, a împins naționalismul către un concept socialist, potrivit gândirii din acea vreme, și a contribuit la crearea acelui ideal național, specific epocii. Puterea imperială rusă, în 1876, a interzis însă limba ucraineană.

Mitul fondator a contribuit la crearea la ucrainenii a unei conștiințe a identității naționale, dar nu s-a reușit realizarea unei viziuni comune asupra viitorului lor ca țară, întrucât, încă din vremea aceea, existau două laturi esențiale ale realității ucrainene:

- antirusismul, manifestat îndeosebi în rândul ucrainenilor din zonele din Vest, care s-au aflat sub stăpânire austriacă și care, probabil, nu va dispărea niciodată;

- credința ortodoxă și limba rusă.

Aceste caracteristici au creat o linie de fractură între estul și vestul acestui teritoriu, concepții și viziuni contradictorii, chiar opuse. Ele n-au fost niciodată surmontate, chiar dacă idealul comun de a realiza o țară independentă i-a menținut uniți. Acest obiectiv a fost realizat după 1917, doar pentru trei ani. Ucraina a existat ca țară independentă și suverană doar trei ani.

⁶⁶ **CAZĂC** ~că (~ci, ~ce) *m.* și *f.* 1) Membru al comunității militare-agricole de coloniști privilegiați de la periferia statului rus, care participau activ la apărarea hotarelor. 2) Țăran urmaș al acestor coloniști în unele regiuni din sudul Rusiei. 3) Militar din unitățile de cavalerie formate din cetățeni recrutați din aceste regiuni. /<rus. *kazak* Sursa: dex online

În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, antirusismul ucrainean s-a manifestat, între altele, și prin colaboraționism cu „eliberatorul” german, (numărul celor care au colaborat cu inamicul URSS-ului fiind în jur de 220.000 de ucraineni, ceea ce înseamnă, pentru acea perioadă, foarte mult), iar rezistența lor împotriva ocupantului sovietic s-a manifestat până în 1954. Este clar că populația din regiunile de vest ale Ucrainei nu se va împăca niciodată cu rusismul, cu dominația Rusiei.

După desprinderea de Uniunea Sovietică, majoritatea ucrainenilor au continuat să partajeze aceleași idealuri de independență și de suveranitate, de libertate și de prosperitate, dar fără să renunțe la concepțiile dobândite de-a lungul secolelor. Pe filiera istorică, se mențin și astăzi trei concepții esențiale care fracturează încă fundamental această țară:

- *antirusismul și naționalismul*, asociat regiunilor vestice, îndeosebi Kiev, Galiția și Volhinia, rămas același ca în secolele trecute (aici se află un puternic nucleu antirus, dar și un spectru foarte larg de partide și tendințe politice, de la cele social-democrate la unele grupări neonaziste);

- *moderatismul*, care cuprinde unele grupuri ce sunt pentru adeziunea la UE, dar doresc și păstrarea legăturilor cu imensa piață rusească;

- *prorusismul*, manifestat îndeosebi în regiunile din Est, la Lugansk și Donețk, care, în condițiile apropiierii Kievului și regiunilor vestice de Uniunea Europeană, doresc alipirea lor la Rusia, crearea unui stat independent sau, în cel mai rău caz, obținerea autonomiei.

Aceste concepții au deci rădăcini în istorie, dar ele sunt adaptate și la situația actuală, sensibile la conflictul dintre Est și Vest, modelând în mic, adică pe teritoriul Ucrainei, cam cum este și ce este azi continentul european: Vestul – democratic și prosper; Estul rus – frustrat, nemulțumit, care percepe apropierea Vestului de frontierele sale ca pe o amenințată, iar între cei doi poli se află nu atât nehotărâții, cât mai ales zidul care separă extremele.

Sfășiată mereu de interesele imperiilor din jur și de realitățile dinamice care au trecut mereu peste ea, de-a lungul secolelor, ca peste oricare altă țară de margine (este vorba de marginea imperiilor), Ucraina este departe de a fi unitară. Și chiar dacă ar putea fi (datorită unui ideal național de unitate, prosperitate, libertate), istoria, trecutul apropiat, conjuncturile, interesele strategice ale Uniunii Europene, ale SUA, ale diferitelor țări din UE, dar mai ales cele ale Rusiei, care dorește, ca și UE, să-și securizeze frontierele, la care se adaugă realitățile desprinderii de fosta URSS (infrastructurile gazifere de pe teritoriul său, preluarea unor teritorii obținute de Uniunea Sovietică prin mașinațiuni și presiuni și în urma războiului etc.) fac foarte dificilă împlinirea acestui ideal.

Focul care a izbucnit între Vestul și Estul Ucrainei, mai exact, între statul ucrainean, doritor și, în același timp, atras și chiar foarte hotărât să se apropie de UE și de SUA și regiunile din Estul țării, care percepe această

apropiere ca pe o amenințare la adresa Rusiei și, implicit, a lor, este deopotrivă, interior (vine din istorie) și exterior (este întreținut de interesele geopolitice ale unor mari puteri și îndeosebi ale Rusiei, care nu acceptă să fie lipsită de spațiul ei tradițional de siguranță strategică și, încă odată, supusă unor strategii Anaconda), iar deznodământul este, deocamdată, nu ameliorarea situației, ci intensificarea unui război fratricid, unui război hibrid, foarte complicat, cu consecințe greu previzibile, chiar dacă, pe 5 și 6 septembrie, concomitent cu summitul NATO de la Newport din Țara Galilor, s-a semnat, la Minsk, de către Petro Poroșenko, președintele Ucrainei, și reprezentanții rebelilor, un acord de încetare a focului, care a fost în principiu respectat.

...Ucraina s-a desprins, în 1991, de Uniunea Sovietică, devenind, dintr-o republică unională, o țară suverană și independentă, în drept să-și aleagă singură regimul politic, sistemul economic, sistemul de relații internaționale în care dorește să se integreze, noul său drum în lume. Este deci normal și necesar să considerăm că Ucraina este la fel cu toate celelalte țări suverane și independente de pe mapamond, un egal între egali, chiar dacă Ucraina a oscilat mereu, în acest interval de timp – cel mai lung din istoria sa ca țară – între Est și Vest, între neutralitate și aliniere, între Da și Nu, adică între o extremă și o altă extremă.

Realitatea Ucrainei nu este însă atât de simplă. Ea nu se aseamănă nici măcar cu realitatea țărilor baltice, țări care, imediat ce s-au desprins de Uniunea Sovietică, au fost primite foarte rapid, cu brațele deschise, în Uniunea Europeană și în NATO, în timp ce România, spre exemplu, țară cu 23 de milioane de locuitori pe atunci, care se află în centrul geografic al continentului, a trebuit să aștepte ani și ani pentru a fi primită în NATO și în Uniunea Europeană, dar și atunci ca și cum ar fi fost un cerșetor. Ucraina nu a vrut, în acest timp, să intre în Uniunea Europeană, ci doar să-și păstreze autonomia, independența și neutralitatea, pe care nu le-a avut niciodată, cu excepția celor trei ani, când ea a existat ca stat de sine stătător. Legăturile ei cu Rusia erau foarte puternice, chiar dacă anti-rusismul nu a încetat niciodată în regiunile din Vest. Acesta este, desigur, și principalul motiv pentru care, în timpul Uniunii Sovietice, Moscova a dezvoltat economic doar regiunile de la est de Nipru și nu și pe cele vestice.

În cele din urmă, fiind țară suverană și independentă, o parte din populația Ucrainei – cea din zonele vestice – a optat pentru politici și strategii de apropiere față de UE și chiar de integrare în UE și în NATO. Aceste opțiuni (normale pentru orice țară europeană) nu puteau fi pe deplin normale și pentru Ucraina, întrucât Moscova primise unele asigurări (desigur, tacite) că nici NATO și nici UE nu se vor extinde spre Est mai mult decât au făcut-o deja prin includerea în UE și în NATO a Țărilor Baltice.

Ucraina prezenta însă un interes special pentru Uniunea Europeană, atât pentru faptul că este o țară mare, de tranzit energetic dinspre Rusia spre vestul continentului, cât și prin aceea că piața ucraineană, cu o populație de 44.291.413 locuitori (estimată în iulie 2014)⁶⁷, era deosebit de atractivă pentru Uniune, iar Ucraina putea deveni extrem de profitabilă atât din punct de vedere economic, cât și în ceea ce privește politica europeană de securitate și apărare. Se spera ca Ucraina chiar să devină o punte importantă (foarte importantă!) în parteneriatul Uniunii Europene cu Rusia și, la urma urmei, în refacerea unității continentului european și spațiului euro-asiatic.

Aici nu este vorba doar de performanțele economice interne ale Ucrainei și nici măcar de șansele mari pe care le poate avea această țară în acordul de colaborare și parteneriat semnat deja de conducerea actuală de la Kiev, ci și de un interes geopolitic special.

Bătălia dintre Rusia și Europa de Vest, pe falia strategică Marea Neagră - Marea Baltică pare ireală, absurdă și anacronică. Și chiar așa și este. Asia are resurse, Europa are tehnologie. Resursele plus tehnologia ar trebui să genereze putere, bunăstare și securitate, nu război complex, multidimensional, hibrid, total sau de care o mai fi, în care se folosesc absolut toate mijloacele, de la cele militare (la început, limitate, apoi, extinse cam la tot arsenalul clasic și modern – tancuri, mașini de luptă ale infanteriei, transportoare, aviație, artilerie, rachete sol-aer performante etc. – care au făcut și fac încă ravagii în estul Ucrainei) la cele ideologice, mediatice, economice și, mai ales, financiare.

Ucraina este totuși o țară slavă, unul dintre pilonii acestei civilizații. Rusia și Ucraina au format cândva o unitate, iar separarea lor – desigur, firească într-o lume democratică în care *vox populi, vox dei* – a generat nu doar o deidentificare a unei identități – URSS –, ci și un nou suport de conflict. Pentru că *vox populi*, în Ucraina, nu este nici integrală și nici unitară, iar Ucraina era un fel de tampon între UE și Rusia, fiecare dintre cei doi foarte mari considerând că face ce este cel mai bine pentru Ucraina (de fapt, pentru el). Mai mult, Rusia nu putea admite faptul că pierduse Crimeea, baza flotei sale din Marea Neagră, nici regiunile din estul Ucrainei, puternic industrializate. Desigur, prioritară, pentru Rusia, ca mare putere ancorată încă de niște coridoare strategice, era reanexarea Crimeii. Iar acest lucru s-a produs în mod fulgerător, anacronic și ofensiv, foarte asemănător cu ceea ce s-a întâmplat la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial, când Rusia a anexat, între altele, și Basarabia dar nu în urma unui referendum, ci a unui ultimatum dat guvernului român de atunci. Rusia este mare maestră în ultimatumuri și crearea de *fait accompli*. Dar, probabil, că foarte puțini oameni se așteptau la un război fratricid în Ucraina, fie și de teamă că, dacă

⁶⁷ Sursa: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html>

un astfel de război se produce, rezultă destul de clar că Rusia se va implica, mai ales după ce Parlamentul moscovit dăduse deja mandat lui Putin să intervină militar pe teritoriul Ucrainei pentru a-i apăra pe etnicii ruși împotriva agresiunii noului guvern de la Kiev.

Acest mandat avea, în primul rând, o funcție disuasivă. Conducerea de la Moscova urmărea, probabil, să pună în gardă Occidentul să nu se amestece mai mult decât o făcuse deja în problemele Ucrainei, întrucât Rusia va reacționa. În același timp, acest mandat viza și descurajarea noii conduceri de la Kiev, care, desigur, va semna Acordul cu Uniunea Europeană (și chiar l-a semnat), dar cu un preț foarte mare pentru ea, pentru Europa și pentru întreaga lume. În acest sens, Vladimir Putin a avertizat de mai multe ori pe toată lumea că Rusia este o putere nucleară, ca și cum lumea n-ar ști de atâta vreme acest lucru sau ar fi uitat cumva de pericolul uriaș al rachetelor sovietice, devenite acum sută la sută rusești, modernizate și gata de a fi lăsate în patruvânturile lumii.

Mai mult, Ucraina, fiind deja o țară sfâșiată, datorită, pe de o parte împărțirii populației în două (pro-UE și pro-Rusia), moștenirii unor rapturi teritoriale rusești și sovietice (pentru care nu poate fi în relații chiar foarte, foarte bune cu țările vestice vecine) și a unor inginerii tip sovietice de frontieră și, pe de altă parte, interesului Occidentului pentru zonă, frustrării rusești a pierderii unui spațiu imens de siguranță strategică spre vest, nu putea avea o ascensiune lineară, fără dificultăți, nici permisiunea unei opțiuni strategice deschise. Dependența Ucrainei de industria rusească și, mai ales, de resursele energetice rusești, pe de o parte, și, pe de altă parte, dependența exportului gazului rusesc de infrastructurile aflate pe teritoriul Ucrainei au generat deja, în ultimul deceniu, câteva crize complexe în ceea ce privește transportul gazului spre Vest și prețul special (foarte redus) pe care Ucraina îl plătea Rusiei pentru consumul ei propriu.

Dependențele Ucrainei față de Rusia erau uriașe. Dependențele Rusiei față de Ucraina erau, de asemenea, foarte mari. De aceea, Rusia, prin proiectele North Stream și South Stream a diminuat, într-un fel, aceste dependențe, dar opțiunile pro-UE ale Ucrainei au fost considerate, de Rusia, cu totul și cu totul nepotrivite, chiar trădătoare. Actualmente, o parte din țările occidentale livrează gaz rusesc Ucrainei, întrucât Rusia nu mai este dispusă să asigure nerecunoscătoarei sorei ei mai mici, la preț special (reduc cu aproape 40 la sută față de cel al pieței), resursele energetice necesare pentru consumul interior.⁶⁸

⁶⁸ Rusia nu vede cu ochi buni retransmiterea gazului rusesc spre Ucraina de către unele dintre țările occidentale și, de aceea, a luat unele măsuri de diminuare a livrărilor de gaz sau, în orice caz, de limitare a livrărilor către aceste țări, cum ar fi, spre exemplu, Polonia. Rusia a redus și livrările de gaz pentru România (cu 5 %

Vladimir Putin considera Ucraina, la un moment dat, ca pe un fel de soră mai mică, mai exact, ca pe un avanpost al Rusiei în spațiul occidental ostil, avanpost pe care era dispus să-l apere și să-l păstreze cu orice preț. Cu câțiva ani în urmă, răspunzând la o întrebare incomodă a unui jurnalist român, Vladimir Putin a amenințat în mod direct România, precizând, cu aroganța șefului uneia dintre cele mai mari puteri nucleare din lume, că Rusia are capacități ofensive pentru a-și apăra sora mai mică împotriva oricui. Vladimir Putin s-a exprimat, la acea dată, răspunzând la respectiva întrebare, astfel: „*România este un inamic. România își exprimă tot mai agresiv tendințele expansioniste. Îl avertizez pe președintele vostru că Rusia nu va tolera niciodată ca Ucrainei să-i fie pusă în discuție integritatea teritorială, pentru că noi avem capacitatea militară să pornim oricând o ofensivă împotriva tuturor celor care ne amenință teritoriul nouă sau aliatului nostru, Ucraina. Am fost înțeles? Mă bucur atunci.*”

Pe vremea aceea, Putin se considera apărătorul Ucrainei. Ucraina nu a fost acceptată, la summit-ul de la București al NATO, pentru a urma un parcurs de integrare în Alianță, tocmai pentru că Rusia s-a opus vehement unui astfel de proiect și, probabil, pentru că exista o înțelegere tacită cu Occidentul în acest sens. Oricum, Occidentul a avut totdeauna grijă să nu ofenseze Rusia.

Modul de gândire al demnitarilor ruși, la acea vreme, adică în 2008, era, probabil, așa cum rezultă din derularea evenimentelor și din postările oficiale, unul de poziționare foarte activă, categorică și avertizatoare, pentru protecția spațiului său de siguranță strategică. Intervenția militară în Georgia (deși, la vremea aceea, armata rusă nu era pregătită pentru acțiuni ofensive de amploare, datorită proastei bugetări, nemodernizării sale, lipsei mijloacelor, tehnicii învechite etc.) a fost o strategie a faptului împlinit care, pe moment, a reușit. Nu însă și pe termen lung. De aceea, înțelegând vulnerabilitățile sale strategice, Rusia a pus în operă două programe (două etape) de modernizare a înzestrării armatei pe o perioadă mai lungă și de reformare a acestei instituții, 2007-2015 și, respectiv, 2016-2035. Prima fază se încheie deci în 2015.

deocamdată, revenind însă ulterior și livrând în continuare întreaga cantitate prevăzută în contract), dar România nu este strict dependentă de gazul rusesc. Desigur, dacă țara noastră ar desfășura o politică energetică înțeleaptă, n-ar avea nevoie de nici un fel de importuri de resurse energetice, întrucât pământul și marea adăpostesc suficiente resurse nu numai pentru consumul intern, ci și pentru realizarea unor produse pentru export. Dar, pentru aceasta, conducerea de la București ar trebui să aibă inimă românească și creier pe măsură. Politicienii români, în marea lor majoritate, își folosesc însă creierul doar pentru campanii electorale, în cel mai pur stil manelistic autohton.

Cu alte cuvinte, Rusia se înarmează. Toate categoriile de forțe, așa cum am arătat în unele articolele anterioare publicate în revista *Univers Strategic* (<http://iss.ucd.ro/revista.html>), se reformează și cele mai multe dintre ele se reînvestesc în tehnică militară de ultimă generație. Dar procesul acesta de modernizare nu s-a încheiat. Iar remodernizarea unei armate durează și costă foarte, foarte mult. Rusia se pregătește pentru un război ultramodern, dar această pregătire nu se reduce doar la mijloace militare.

A acțiunile din Ucraina au găsit Rusia tocmai într-o perioadă în care își pune în aplicare noile planuri strategice de modernizare. Rusia a profitat însă de o astfel de ocazie (unele voci spun că ea însăși a creat-o), pentru a-și regla niște conturi mai vechi cu Ucraina și a lua astfel înapoi ceea ce ea consideră că îi aparține, îndeosebi Crimeea, cu portul Sevastopol, baza Flotei rusești a Mării Negre. Aceasta reprezintă o „corecție” teritorială, cu valoare geopolitică și rol esențial în re poziționarea forțelor. Nu întâmplător, Rusia a început modernizarea forțelor cu dotarea flotelor rusești cu 20 de submarine nucleare care vor avea la bord rachete balistice Bulava.

Rusia crezuse, cu un deceniu în urmă, că Ucraina este sora ei mai mică (Vladimir Putin spune și azi că ucrainenii și rușii sunt același popor) și că o poate folosi pentru propria-i siguranță strategică așa cum dorește ea. Noi suntem sora ta mai mare, cea mai temută putere nucleară a Terrei, te vom apăra de oricine, îți vom da gaz cu preț redus, îți vom da tot ce vrei, dar să nu cumva să îndrăznești să te îndepărtezi de mama Rusia. Ucraina n-a ascultat (nici n-avea cum să asculte, de vreme ce idealul ei era cel de stat de sine stătător, puternic, nealiniat sau aliat la Uniunea Europeană, așa cum dorea populația din regiunile vestice), iar Rusia n-a iertat-o pentru o astfel de ofensă.

Compoziția faliată a populației din Ucraina, așteptările și temerile unora sau altora, sistemele de valori la care se raportează, reprezentările, convingerile și idealurile oamenilor care locuiesc în Ucraina sunt departe de a fi unitare. Mai mult, această neunitate generată de-a lungul secolelor de situarea ei pe o zonă de margine și de falie, precum și de mișcările spre Vest ale populațiilor (unele războinice, altele în căutarea unui loc mai bun sub soare) din foaierul perturbator situat undeva între Marea Caspică și Extremul Orient s-a accentuat și mai mult datorită polarizării opțiunilor, speranțelor și șanselor. Cei doi poli de putere de pe platforma geografică euroasiatică – Vestul și Estul –, unul considerat a fi democratic și prosper, celălalt considerat a fi ce a fost el dintotdeauna pentru populațiile ruse sau rusofone: Mama Rusia, sunt departe de a fi cooperanți pentru stabilizarea celor două continente – Europa și Asia – și cu atât mai puțin pentru unificarea lor.

Deși se desfășoară de peste două decenii un acord de colaborare și parteneriat între UE și Rusia și chiar un parteneriat strategic între Rusia și

Statele Unite, se pare că fiecare dintre acești mari competitori are interese strategice majore care nu sunt pe deplin consonante cu ale celorlalți. De fapt, nu sunt consonante deloc. Rusia face tot ce este posibil pentru a-și recăpăta puterea mondială de odinioară și a-și reface zona ei de siguranță strategică tradițională. Statele Unite nu au renunțat nicio clipă la strategia lor devenită deja tradițională de îndiguire a colosului rus (Brzezinski chiar sugerează că Rusia ar trebui divizată în trei părți, partea europeană devenind membră a UE, Siberia revenind SUA, iar Extremul Orient Chinei), ceea ce nu poate fi decât o ofensă pentru Rusia. Uniunea Europeană, prin politica ei de vecinătate, prin parteneriatul estic și prin Acordul de la Vilnius, semnat de Georgia, de Republica Moldova și, iată, acum și de Ucraina, dorește, pe deoparte, o vecinătate liniștită (pentru că occidentalul s-a săturat de atâtea secole de războaie și de atâtea nenorociri europene și nu mai acceptă ca spațiul european să fie iarăși în război, deși a admis destrămarea înșăngerată – și nu pașnică, firească, civilizată – a Iugoslaviei), dar și o extindere deopotrivă, în beneficiul său, dar și în cel al unor noi posibili membri. Oricum, politica europeană a porților deschise lasă speranțe mari pentru toate aceste țări (foste republici socialiste, foste părți ale unor imperii, umilite, exploatate și înjosite de-a lungul mileniilor) de a intra în rândul țărilor europene demne și civilizate. Or, acest lucru nu este, în toate cazurile, pe placul Rusiei.

De aceea, perspectiva europeană (ca posibilitate a integrării Ucrainei în Uniunea Europeană și în modul de viață european, un fel de El Dorado al celor care caută spre Vest, mereu spre Vest, un trai mai bun și o altfel de viață) nu este acceptată în aceiași termeni de populația de etnie ucraineană (care este, în parte, pro-UE și care dorește o astfel de integrare) și de populația rusă și rusofonă din această țară, care percepe această extindere a Uniunii Europene și a NATO spre Est, ca un pericol pentru mama Rusia și, deci, și pentru ea, așa cum o percepe, de fapt, și conducerea de la Moscova.

Printr-o mișcare foarte rapidă, Rusia a reanexat Crimeea, în urma unui referendum al populației de aici. Această anexare nu este un câștig economic, ci unul geopolitic, întrucât flota rusească a Mării Negre, care a început deja să primească noile nave, în cadrul programului de modernizare a tuturor celor patru flote rusești (Flota Baltică, Flota Mării Nordului, Flota Pacificului, Flota Mării Negre), are acum un alt spațiu de desfășurare și o altă perspectivă.

Statele Unite și NATO au intensificat acțiunile de supraveghere a acestei zone și, dintr-odată, spațiul Mării Negre, a redevenit un spațiu al unui nou Război Rece, de o importanță strategică imensă, în care partenerii strategici se suspectează și se supraveghează reciproc. Noi sperăm ca tensiunile să se diminueze și Marea Neagră să devină, în sfârșit, dintr-o zonă

de falie strategică, o zonă de confluență strategică. Abia atunci vom putea vorbi de o posibilă unitate euro-asiatică profundă și durabilă.

Presiunile care vin din afara Ucrainei – din Est, dinspre Rusia, și din Vest, dinspre Statele Unite și Uniunea Europeană –, sunt foarte mari, mai ales după doborârea (probabil accidentală, cu o rachetă KUB sau BUK) a avionului Boeing 777 al companiei Malaysia Airlines, zborul MH 17⁶⁹.

Nu este greu de identificat care sunt mizele, marjele și posibilele efecte ale acestei confruntări indirecte. Este însă foarte greu de parcurs și de înțeles labirinturile și rețelele complicate ale determinărilor, subterfugurilor și motivațiilor unor astfel de încrâncenări. Dar mai ales efectele lor.

2. Forțarea unei soluții pe falia ucraineană

Nu departe de frontierele estice ale României, s-a desfășurat și încă se desfășoară, în continuare, un război în toată regula între armata ucraineană și forțele separatiste (denumite pro-ruse) din estul țării. Este un război, la început, disproporționat (disimetric), în sensul că o armată regulată, ofensivă – cea a Ucrainei – se confrunta cu niște rebeli (pe care conducerea de la Kiev îi numea și îi numește și acum teroriști), ulterior echilibrat prin înarmarea rebelilor cu mijloace de luptă moderne care nu puteau fi luate din altă parte decât de la armata ucraineană (în măsura în care această armată mai avea și alte mijloace în afară de cele moștenite de la fosta URSS) și, evident, de la vecinul din Est, Rusia. Occidentul acuză Rusia de implicare directă în acest conflict armat, Rusia dezmente această afirmație, fără a nega însă că îi ajută, într-un fel sau altul, pe rebelii din Estul țării și acuză Occidentul de generare a crizei ucrainene, pentru reactivarea NATO și pentru apropierea periculoasă de frontierele sale.

Războiul din zona Donețkului și Lugansk-ului și, în cele din urmă, iată, și din zona Mariupolului (trei direcții strategice majore pentru forțele rebele și pentru Rusia) nu este unul dintre o armată regulată – cea ucraineană – și niște rebeli care acționează prin mijloace specifice gherilei, ci o confruntare în bună regulă, cu acțiuni ofensive și defensive, cu trageri de artilerie, cu folosirea blindatelor, a rachetelor sol-aer, a dronelor, mijloacelor antiblindate foarte precise, chiar dacă disproporția a fost, la început, semnificativă. Armata ucraineană folosește avioane de luptă (între care și fost performantul Suhoi 25), elicoptere, tancuri, mașini de luptă ale infanteriei și cam tot ce are în dotare și armata rusă, câteva unități ale

⁶⁹ La bordul avionului, se aflau 189 de olandezi, 44 de malaiezieni, 27 australieni, 12 indonezieni, 9 britanici, 4 belgieni, 4 germani, 3 filipinezi, un canadian, un neozelandez și alți patru pasageri a căror naționalitate a fost confirmată ulterior, doi dintre ei fiind români.

acesteia – probabil câteva brigăzi, adică în jur de zece mii de oameni – aflându-se nu departe de granița ruso-ucraineană. Dacă separatiștii n-ar fi dispus și n-ar dispune de mijloace adecvate, rezistența lor ar fi fost rapid anihilată, datorită disproporționalității de forțe și mijloace. Și totuși, separatiștii au reușit să doboare, în primele patru luni de confruntări, 14 avioane și elicoptere ale armatei ucrainene, ceea ce este o performanță, de unde rezultă că rebelii dispun de sisteme sol-aer performante (probabil, complexe KUB), pe care fie le-au sustras de la armata ucraineană cu echipaje cu tot, fie le-au primit de la armata rusă. Este greu de presupus că rușii din Rusia nu-i ajută pe etnicii ruși din Ucraina, mai ales că regiunile în care aceștia sunt dispuși se află chiar la granița cu Rusia, într-o zonă industrializată care, odinioară, reprezenta faima Uniunii Sovietice. Canalul Volga-Don, hidrocentralele din aceste zone, bazinul carbonifer, puțurile petrolifere săpate în urma unor cercetări desfășurate prin anii șaizeci de Moscova și Kiev prin care s-a demonstrat originea abiotică a petrolului, și tot ce s-a realizat aici reprezintă munca acestor oameni, deopotrivă ruși și ucraineni, care au sperat cândva într-o viață mai bună.

De altfel conducerea de la Moscova nu a spus niciodată că nu-i sprijină pe rebeli, ci doar că Rusia nu este implicată direct în războiul din Ucraina, că nu este parte a acestei crize, a acestui război. Desigur, aceste afirmații sunt discutabile, de vreme ce sateliții și sistemele I2SR ale Occidentului au descoperit coloane de blindate și tehnică rusească trecând frontiera dintre Rusia și Ucraina, care, odinioară – adică pe vremea Uniunii Sovietice – era cam cum sunt acum limitele dintre județele din România. Desigur, Rusia nu a declarat oficial război Ucrainei și nici nu s-a constituit ca parte a acestui conflict, chiar dacă Duma i-a dat libertate lui Vladimir Putin de a folosi forța armată pentru apărarea etnicilor ruși din Ucraina împotriva Kievului. Așa cum bine se știe, după anexarea Crimeii, Duma a retras acest mandat, sau Putin a renunțat pur și simplu la el.

Această confruntare – ca oricare altă confruntare armată – cere luptători, arme și muniții, sisteme de comandă-control, cercetare continuă, informație, precum și o logistică pe măsură, asistență medicală, infrastructuri. Sunt oare separatiștii ruși și pro-ruși atât de bine organizați încât să poată face față ofensivei unei armate blindate, sprijinită puternic de aviație și cu un sistem de cercetare-supraveghere bine organizat, ba, mai mult, să treacă chiar la o contraofensivă rapidă și nimicitoare? Greu de presupus. În aceste condiții, mama Rusia și-ar fi lăsat ea etnicii ruși și pro-ruși pradă sigură unei ofensive ucrainene, organizate, probabil, după toate regulile războiului și care, după spusele Comandamentului ucrainean (la un moment dat, acesta afirma că a cucerit deja 600 de localități din zona rebelă), putea nimici în scurt timp această grupare rebelă? Mai mult, acțiunile armatei ucrainene au fost și sunt considerate de Occident, mai ales de Statele Unite

(care a și afirmat că sprijină acțiunile legitime ale guvernului de la Kiev împotriva separatiștilor, denumiți, după moda deja consacrată, teroriști). De ce a renunțat Vladimir Putin la permisiunea pe care i-a acordat-o Parlamentul de la Moscova de a interveni militar, pe teritoriul Ucrainei, pentru a apăra populația rusă și prorusă? Mai exact, de ce i-a retras parlamentul rus o astfel de permisiune care i-ar fi asigurat Rusiei și alipuirea rapidă a Estului Ucrainei?

Desigur, răspunsul pare a fi foarte simplu. Pentru că Rusia și-a realizat probabil primul dintre obiectivele sale strategice esențiale propuse ca urmare a declanșării crizei ucrainene și anume acela de a-și reanexa Crimeea și a-și asigura necesarul de forțe pentru zona Mării Negre. Și, mai ales, datorită faptului că Rusia nu poate acționa în mod direct împotriva Ucrainei, întrucât aceasta ar însemna război de agresiune împotriva unei țări suverane și independente, interzis de art. 51 din Carta ONU.

Armata ucraineană și-a continuat acțiunile ofensive împotriva separatiștilor ruși și proruși și, în primele zile ale lunii august, a anunțat că are ca obiectiv separarea zonei Lugansk-Donețk, de frontiera cu Rusia. Putea oare Rusia să accepte cu mâinile în sân o astfel de manevră strategică ucraineană?

În primele patru luni de ofensivă a armatei ucrainene împotriva separatiștilor și de reacție armată a separatiștilor, au fost ucise, potrivit datelor ONU, 1100 de persoane, la care se adaugă și cele 298 de victime ale zborului malaieziez MH17. Numărul persoanelor care și-au pierdut viața în acest război absurd este, la ora actuală, de peste 3000, după datele ONU, în care se includ și cei 298 de oameni de la bordul avionului Boeing 777 al companiei Malaysia Airlines, zborul MH 17.

Luptele s-au continuat, Donețk-ul părând a fi cvasiasediat, în timp ce, după cum afirma guvernul rus, 400 de soldați ucraineni au fost forțați de rebeli să treacă frontiera și să se predea Rusiei. Războiul de pe teren și războiul comunicatelor nu sunt totdeauna consonante, dar fac parte din aceleași strategii.

A urmat problema foarte complicată a unui convoi rusesc de peste 900 de camioane cu ajutor umanitar pentru zona de Est, suspectat de conducerea de la Kiev și de Occident ca fiind o modalitate camuflată de sprijinire a rebelilor. După săptămâni de dezbateri pe tema convoiului care aștepta deja la 40 km de frontieră, acesta a pătruns efectiv în Ucraina, fără permisiunea Kievului și fără a fi însoțit de reprezentanții Crucii Roșii (care nu se simțeau în siguranță), la Donețk și Lugansk. Nu știm exact dacă acele camioane uriașe, care porniseră dintr-o bază militară din jurul Moscovei, transportau și altceva în afară de ajutoare pentru populația din zonă. Este foarte posibil ca respectivele camioane să fi conținut efectiv alimente și cele necesare traiului pentru populația din zonă, tocmai pentru că oamenii aceștia civili – ruși și

pro-ruși, dar nu numai – aveau nevoie de alimente, iar frații lor din Rusia nu puteau să nu-i ajute în astfel de împrejurări. Este vorba de un ajutor substanțial, de un ajutor masiv, de un ajutor balșoi, în stil rusesc. Cu alte cuvinte, cu toată opoziția Kievului și a Occidentului, Rusia a făcut exact ce a vrut. Această încăpățănare a Moscovei de a nu-și retrage unitățile de la frontieră, de a răspunde totdeauna *Niet!* acuzațiilor care i se aduc și relatărilor cu privire la implicarea ei directă în conflict exasperează atât cancelariile occidentale, cât și Țările Baltice, Polonia și România. Președintele României a fost, în această perioadă, de departe, cel mai vocal dintre toți, întrecându-i cu mult pe Obama și pe conducătorii principalelor țări din Uniunea Europeană, care, deși n-au rămas și nu rămân indiferenți față de tragedia din Estul Ucrainei și sunt nevoiți să aplice sancțiuni economice partenerului lor strategic – Rusia –, sunt foarte atenți la ceea ce spun. Rusia este o țară deopotrivă europeană și euro-asiatică, cu resurse energetice, care a dus greul celui de-Al Doilea Război Mondial, iar europenii nu doresc din nou un război mondial pe teritoriul continentului și nici ruperea legăturilor cu Estul. Intervențiile sale, ale președintelui României, ca și cele de pe scena politică internă a țării, sunt dure, fără acoperire în logica acestui conflict dramatic și nefericit, în care bubuie tunuri și mor oameni, și fără măsură.

Deciziile cu privire la soluționarea acestui conflict nu se iau la București, chiar dacă Bucureștiul este foarte aproape de această zonă. Mai mult, politica românească abia acum a realizat (dacă a realizat) că atacul ei vehement și stupid împotriva Armatei României desfășurat fără nicio jenă în ultimii douăzeci de ani, diminuarea drastică a alocațiilor bugetare, distrugerea nonșalantă a industriei de apărare, ca, de altfel a întregii economii românești, aservirea țării unor interese care n-au nimic comun nici cu securitatea, nici cu libertatea și nici cu prosperitatea poporului român și nici măcar cu integrarea deplină și benefică a României în Uniunea Europeană și în NATO, constituie crime împotriva României și a poporului român și nu măsuri de securitate și apărare.

Războiul din Estul Ucrainei era cât se poate de previzibil, întrucât oferta Occidentului de integrare a Ucrainei în UE și în NATO a fost și este considerată de Moscova și de populația rusă și rusofonă din Ucraina nu ca o extindere a unui spațiu democratic și prosper, ci ca o amenințare.

A fost de-ajuns scânteia de la Vilnius, de la summit-ul Parteneriatului estic, pentru ca tensiunile geopolitice acumulate pe falia strategică Marea Neagră – Marea Baltică să izbucnească intempestiv, violent și dramatic, tocmai în Ucraina, zona pe care Rusia o considera fraternă și sigură.

Cauzele sunt foarte complexe și nu trebuie reduse la porniri și izbucniri viscereale, chiar dacă acestea nu lipsesc defel din teatrul de război de pe această falie strategică ancestrală și din declarațiile unor oameni

politici iresponsabili. La doar câteva zile de la comunicatele Kievului care anunțau că armata ucraineană este pe punctul de a încercui și nimici gruparea rebelilor din Est (tocmai când camioanele rusești cu ajutoare pătrundeau în mod neautorizat în Ucraina), s-a schimbat brusc situația de pe teren și conducerea Ucrainei a fost nevoită să anunțe cu disperare că Rusia a trecut la acțiuni directe în sprijinul separatiștilor, sute de blindate trecând frontiera și acționând ofensiv pe teritoriul ucrainean, o parte din forțele ucrainene care acționau în zonă fiind încercuite. Dintr-odată, rebelii au atacat spre Mariupol, port la Marea de Azov, direcție strategică foarte importantă atât pentru rebeli, care poate face joncțiunea cu Crimeea, cât și pentru Rusia, care deja a inclus Crimeea, ca republică autonomă, în teritoriul său, chiar dacă 100 de state din cadrul ONU au protestat împotriva acestei măsuri care amintește de ajunul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Rebelii nu au acționat și nu acționează la întâmplare, ci după un plan strategic foarte bine pus la punct, având, paradoxal, atât pregătirea militară necesară, cât și mijloacele adecvate pentru a pune în operă o astfel de strategie și a pune pe fugă o armată a unei țări.

Este vorba îndeosebi de blindate, de artilerie performantă, de mijloace antiblindate și antiaeriene, de muniții, de comunicații și, în fine, de o logistică pe măsură.

Militarii ucraineni care au fost nevoiți să părăsească aeroportul din Lugansk au relatat că focul artileriei rebelilor era extrem de precis, de unde rezultă că era condus de profesioniști foarte bine antrenați de care nu poate dispune, în zonă, decât armata rusă.

Această ofensivă neașteptată a rebelilor – pe trei direcții distincte și foarte importante – care a dus la recucerirea unei părți însemnate din teritoriul de est al Ucrainei și la crearea unui pericol iminent pentru Ucraina – a alarmat țările Uniunii Europene și, bineînțeles, NATO.

La Bruxelles a avut loc, pe 30 august, un summit extraordinar, dar UE nu are nici mijloacele și nici voința unanimă necesară pentru a soluționa rapid această criză.

Mai mult, ca și în cazul crizei din fosta Iugoslavie, Uniunea Europeană se dovedește a fi neputincioasă în fața unor astfel de evoluții. În fond, istoria continentului european, conține, pe lângă minunile care au creat marile valori ale Europei, și germenii unei conflictualități endogene, greu de înțeles, de acceptat și de gestionat.

La acest summit, s-a relevat că Rusia este implicată în mod direct în conflict, unități regulate ale acesteia acționând, cu tehnică militară modernă, pe teritoriul Ucrainei, în sprijinul rebelilor. Cei 28 au amenințat Rusia cu noi sancțiuni, dându-i un răgaz de o săptămână. Barak Obama a vizitat Estonia și a asigurat-o că îi va garanta apărarea, urmând ca NATO, chiar înaintea summit-ului din Țara Galilor, să desfășoare forțe în țările din Estul Europei,

inclusiv în România. Această desfășurare rapidă de summit-uri și de măsuri pentru a izola Rusia și a o forța să nu intervină în conflict, să nu-i sprijine pe rebeli și să conlucreze pentru soluționarea pașnică a conflictului nu a rămas fără ecou la Moscova.

Mai mult, NATO a dislocat forțe în Est și a început unele exerciții în zonă cu participarea unor militari din țările NATO și din cele care fac parte din Parteneriat, chiar și în partea vestică a Ucrainei, potrivit unui plan alcătuit cu mult timp înainte.

Chiar dacă Vladimir Putin și rebelii din Ucraina au înțeles că nici Europa Occidentală și nici Statele Unite nu vor trece mai departe de declarații, sancțiuni economice și o retorică pe măsură, și că nu se vor implica în mod direct cu forțe și mijloace în acest conflict, în pofida acestor exerciții și redislocări, au luat totuși unele măsuri tocmai ca urmare a acestor presiuni.

Nu poți sfida 28 de state reunite în două uriașe entități, care au, împreună, un PIB de peste 31 de mii de miliarde de dolari (PIB-ul Rusiei era estimat în 2013 la 2553 de miliarde de dolari) și nici risca o confruntare cu o asemenea forță, confruntare care, inevitabil, va duce la un război mondial și la o catastrofă nucleară.

Moscova nu este și nu a fost niciodată, în istoria ei, irațională. Dar, ca orice mare putere, raționalitatea ei este una de pe poziții de forță, care nu se dă în lături de la folosirea oricăror mijloace și a oricăror politici și strategii pentru a-și atinge obiectivele, în cadrul unui risc calculat.

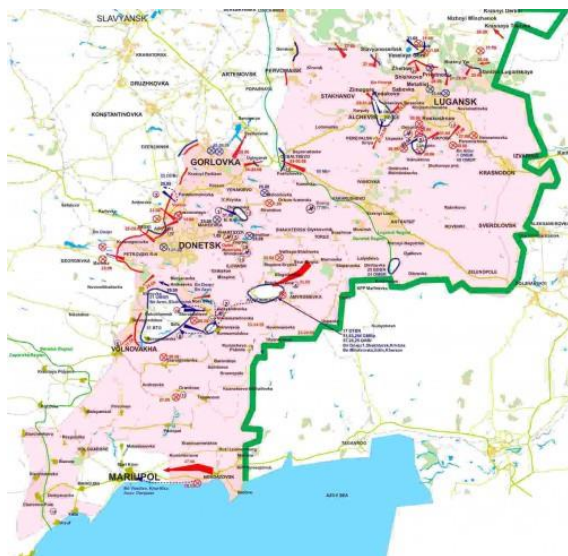
Miercuri 3 septembrie 2014, Vladimir Putin a anunțat că are un plan de rezolvare a crizei din Ucraina. Președintele rus a precizat că punctul său de vedere și cel al omologului său ucrainean, Petro Poroșenko, sunt apropiate.

Putin susține de multă vreme că, pentru rezolvarea crizei – care este o problemă internă a Ucrainei –, Kievul trebuie să discute cu rebelii, să trateze cu ei.

De fiecare dată, după modelul fostului președinte american George Bush, președintele Poroșenko și conducerea ucraineană au subliniat că nu au ce discuta cu teroriștii rebeli din estul Ucrainei.

Aceștia trebuie să înceteze ostilitățile și să depună necondiționat armele. Acest punct de vedere a fost susținut și ambasadorul Ucrainei la București.

La începutul lunii septembrie, în urma ofensivei forțelor rebele, situația frontului în Ucraina era cea care se prezintă în harta de mai jos (roșu – forțele rebele; albastru – forțele guvernamentale ucrainene):

Harta cu situația militară în estul Ucrainei la 1 septembrie 2014⁷⁰

Până la 6 septembrie, când s-a pus în aplicare acordul de încetare a focului, rebelii au continuat acțiunile ofensive și, probabil, la această dată, situația poate fi sensibil schimbată, în sensul că teritoriul controlat de rebeli este mult mai vast. Acesta este, de altfel, și motivul pentru care conducerea de la Kiev a acceptat să negocieze un acord de încetare a focului cu rebelii. Desigur, acest acord a fost posibil și datorită presiunilor exercitate de Uniunea Europeană, de Statele Unite și de summit-ul NATO. Dar, mai ales, credem noi, probabil de amenințarea directă a Rusiei care putea ocupa, în câteva zile, Kievul, zădărniciind orice fel de negocieri și orice fel de alte politici și strategii, în afară de cele ale războiului mondial... Armata Rusiei de azi nu mai este aceeași cu cea din 2008. Reorganizarea pe brigăzi a Forțelor Terestre, pe baze a Forțelor Aeriene și dotarea Forțelor Navele cu primele unități de luptă extrem de performante și, probabil, și cu alte mijloace performante, unele hipersonice, pe care noi nu le știm, a dat serios de gândit atât Kievului, cât și puterilor occidentale. Dar să nu suflăm în iaurt... Confruntarea încă nu s-a încheiat, iar negocierile vor fi, probabil, extrem de dure cu efecte pe muchie de cuțit...

...În timp ce frontul s-a stabilizat și acordul de încetare a focului a fost aplicat, negocierile și tratativele s-au continuat. Uniunea Europeană a discutat în continuare modul în care va aplica noi sancțiuni Rusiei, Rusia,

⁷⁰ Sursa: Jacques Sapir, *Situation militaire en Ukraine (II)*, <http://russeurope.hypotheses.org/author/russeurope>

prin vocea lui Putin, a acuzat țările occidentale și SUA că s-au folosit de criza ucraineană pentru a revitaliza NATO și a re poziționa forțe în Est, în apropierea frontierelor Rusiei. Poroșenko urma să fie primit la Casa Albă și să țină un discurs în Congresul american, acesta fiind un privilegiu și o onoare acordate numai anumitor șefi de state cu care Statele Unite doresc să aibă relații speciale. De altfel, și un alt președinte al Ucrainei, cel din perioada 2005-2010, Viktor Iușcenko, a avut această onoare, ceea ce dovedește interesul special al Statelor Unite pentru această țară.

3. NATO și noile provocări ale mediului internațional de securitate centrate pe criza ucraineană

Summit-ul NATO de la Newport, din Țara Galilor din 5-6 septembrie 2014 s-a desfășurat tocmai în aceste condiții deosebit de periculoase, dar care nu erau, totuși, scăpate de sub control. Desigur, Ucraina trăiește momente dramatice, dar ea a fost dintotdeauna, ca orice teritoriu de margine, o țară sfâșiată, un spațiu între două Imperii care și-au lăsat pentru secole amprenta și efectul. De unde și comportamentul ei ambiguu, imatur, cu porniri greu de controlat și de înțeles.

Ambasadorul Ucrainei la București, Teofil Bauer a declarat într-un interviu: „*Am impresia că această nedeterminare a Ucrainei, nici la stânga nici la dreapta, nici la est nici la vest, a fost foarte convenabilă pentru toți cu excepția Ucrainei. Era o zonă gri, unde aveau loc diferite procese nu prea fericite, dar toate acestea le conveneau tuturor celorlalți. Bineînțeles că o astfel de politică și un astfel de statut al statului nu puteau să facă fericiți populația.*”⁷¹

...NATO trebuia să dea un semn și un avertisment Rusiei, păstrând însă o rezervă și folosindu-se cum nu se poate mai bine de oportunitatea ivită pentru a-și reactiva politicie, strategiile, forțele, mijloacele și dispozitivul. Era necesară, într-un fel, o gură de oxigen, după experiența Iugoslavă și, mai recent, după cea a Libiei și Afganistanului. Dar NATO nu este o făcătură strategică, ci o expresie a unității Occidentului, o entitate care are capacitatea de a apăra Occidentul în sistemul noilor provocări – extrem de sofisticate – ale începutului de mileniu. NATO, în pofida tuturor criticilor, opiniilor și controverselor, a devenit, de-a lungul anilor, deopotrivă, o forță uriașă și un spirit.

⁷¹ Sursa: <http://www.ziare.com/international/ucraina/ambasadorul-ucrainei-la-bucuresti-suntem-in-stare-de-razboi-nedeclarat-intre-ucraina-si-rusia-interviu-1318915>

NATO – cea mai puternică Alianță care a existat vreodată (cel puțin în epoca planetară cunoscută) pe planeta Pământ – este, deci, mai mult decât o alianță militară, mai mult decât un instrument de făcut război. NATO este deja o organizație militaro-politică esențială euro-atlantică, o forță colosală, cu rol deopotrivă disuasiv și constructiv, suficient de birocratică pentru a se mișca greu, suficient de masivă pentru a face zid împotriva oricui, suficient de flexibilă pentru a face față unui război hibrid și oricărui alt fel de război și suficient de abilă pentru a genera oportunități și a profita de ele, în favoarea apărării complete, inclusiv prin mijloace disuasive, a spațiului euro-atlantic și în cea a desfășurării unor acțiuni din tot spectrul politico-militar, care să creeze tot timpul un avantaj strategic fundamental.

Eficiența și eficacitatea NATO nu se măsoară prin acțiunile și războaiele purtate, ci prin acțiuni, strategii și politici de evitare a războiului și de menținere a păcii și siguranței strategice proactive. De altfel, până acum, NATO n-a dus niciun război și n-a activat decât o singură dată art. 5 (în urma atacurilor teroriste de la 11 septembrie 2001 asupra Statelor Unite), dar și atunci de o manieră cu totul și cu totul specifică. Faptul că NATO n-a dus niciun război cald, cu morți și răniți, nu este o lipsă, ci un merit.

Descurajarea și prevenția sunt esențiale în filosofia, fizionomia și rațiunea NATO. Chiar dacă acest lucru nu convine totdeauna și pe deplin complexelor militaro-industriale – care nu pot avea profit decât în condițiile consumului de arme și muniții, iar acest consum înseamnă război și războaie pe mapamond (care, desigur, nu lipsesc și nu vor lipsi nici în viitor) –, NATO, cel puțin în viziunea europeană, rămâne o instituție a prevenției, a construcției, a siguranței strategice și nu a distrugerii.

Acesta este și principalul motiv pentru care unele dintre țările europene, inclusiv România, nu alocă resursele necesare consolidării, modernizării, înzestrării și operaționalizării forțelor lor armate, pe considerentul că au americanii (care alocă 4,4 % din uriașul lor PIB de peste 16 mii de miliarde de dolari cheltuielilor militare) destule mijloace pentru a face față oricăror confruntări și, evident, de a apăra bătrâna lor mamă – Europa.

La summit-ul NATO din 5-6 septembrie 2014 din Țara Galilor, considerând, între altele, și acțiunile Rusiei drept o amenințare pentru țările NATO, conducerea Alianței a cerut membrilor săi ca, în termen de zece ani, să ajungă la o alocare pentru cheltuieli militare de 2 % din PIB, un procentaj de 20% din acesta fiind folosit pentru înzestrarea cu mijloace de luptă moderne. Probabil că a aflat acest lucru și Bucureștiul care a uitat pur și simplu că România are încă o armată în care populația țării are încredere și care, la nevoie, trebuie să apere cu arma în mână acest teritoriu pe care guvernele succesive ale României post-decembriste au început deja să-l cedeze, bucăți cu bucăți, altora. Probabil că, în scurt timp, dacă se va

continua această politică antinațională, românii vor deveni cei mai săraci și cei mai năpăstuiți oameni în țara lor, slugă la multinaționale sau la tot felul de alți stăpâni, inclusiv la clanurile de țigani și de interlopi.

După toate probabilitățile, NATO nu va interveni în Ucraina, întrucât Ucraina nu este membru NATO și nu se poate aplica deci articolul 5 din Tratatul de la Washington. Dar, pentru orice eventualitate, Alianța a redislocat forțe și mijloace în țările de pe falia strategică estică – Marea Neagră - Marea Baltică –, înființând și comandamentele operaționale necesare conducerii acțiunilor acestora. Avioane AWACS, sateliți de cercetare, alte mijloace ISR, vor patrula în spațiul aerian al țărilor de pe limita de est a Alianței, iar Forța de Reacție Rapidă a NATO – NRF consolidată și modernizată – va fi gata să desfășoare acțiuni de orice fel doar în câteva zile și chiar în câteva ore.

Criza din Ucraina a devenit, nu doar pentru NATO, ci pentru întreaga lume, vulnerabilitatea cea mai mare și punctul strategic cel mai periculos de până acum, întrucât aici nu este vorba nici de vreo „primăvară”, de vreo „toamnă” sau de vreo „iarnă” ucraineană, nici de interesul vreunei mari puteri de a divide și stăpâni, ci de o reactivare a unei falii strategice – Marea Neagră-Marea Baltică –, de o tensionare a relațiilor dintre cele mai mari puteri nucleare ale lumii și dintre cele mai mari centre de putere, cu consecințe imprevizibile pentru viitor.

Poroșenko a anunțat că deja cinci țări din NATO (SUA, Franța, Italia, Polonia și Norvegia), după cum scrie *Le Figaro* ⁷², s-au decis să sprijine Ucraina cu armament, echipamente militare și consiliere, chiar dacă Alianța a precizat, la summit-ul din Țara Galilor, că NATO nu poate sprijini Ucraina cu forțe și mijloace întrucât această țară nu este membră NATO, dar țările membre pot să o facă, în nume personal.

Dacă lucrurile se vor petrece așa, este evident că, probabil, va rezulta o nouă escaladare a conflictului și va fi greu de anticipat unde se va ajunge, întrucât, în mod sigur, și Rusia va sprijini în continuare forțele rebele cu cele mai moderne mijloace de luptă pe care le are în dotare.

Așadar, bătălia pentru Ucraina se continuă, atât în versiune geopolitică de falie euro-asiatică majoră, cât și în versiune locală, în sensul că Ucraina se bate cu sine, sau cu o parte din sine, pentru propria-i identitate. Acordul de încetare a focului și restrângerea dispozitivelor sunt semne că este posibilă a soluție de compromis, dar marile probleme ale confruntării Est-Vest din această țară și din afara ei rămân tot așa cum sunt ele der sute de ani, adică departe de a fi rezolvate.

⁷² Otan: 5 pays vont fournir des armes à l'Ukraine, <http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2014/09/07/97001-20140907FILWWW00076-otan-5-pays-vont-fournir-des-armes-a-l-ukraine.php?pagination=2>

Se pun, în acest sens, câteva întrebări la care este foarte greu de răspuns: Poate Ucraina exista, așa cum este ea acum, în condițiile în care populația ei este atât de categoric divizată, ca urmare a efectelor dominării marilor imperii de ieri și de azi? În fond, ce dorește conducerea de la Kiev: integritatea, cu orice preț, a teritoriului a Ucrainei foste sovietice, așa cum este el azi, pe motiv că frontierele ei politice (așa cum le-a stabilit Uniunea Sovietică, deci inclusiv peninsula Crimeea) sunt inviolabile? Faptul că populația Ucrainei este divizată în una rusă și pro-rusă și una pro UE este unul conjunctural, unul prefabricat, adică indus de interesele geopolitice vest-europene, americane și rusești, sau aceasta este realitatea Ucrainei de ieri, de azi și de totdeauna? Are Ucraina cu adevărat dorința și voința de a înceta conflictul, sau Kievul dorește doar să profite de un răgaz pentru a găsi mijloacele și sprijinul necesar (inclusiv militar) pentru a-i învinge pe rebeli și a reinstaura ordinea în țară? A sosit oare timpul ca statele constituite artificial sau sub presiunea unor evenimente și interese să se reseteze sau să fie resetate? Recenta manifestare din Catalonia pentru separarea de Spania se înscrie în același trend? Este oare posibil așa ceva? Marii actori ai momentului – Rusia, Uniunea Europeană, Statele Unite și NATO – sunt ei chiar așa, foarte preocupați de sorta Ucrainei, sau vizează și ei, la rândul lor, resetarea faliei strategice Marea Neagră - Marea Baltică, în condiții cât mai avantajoase pentru ei? Care este, de fapt, miza geopolitică a Ucrainei? Câștigarea acestui spațiu de către Occident în detrimentul Rusiei? Consolidarea alinimentului Marea Baltică - Marea Neagră pentru asigurarea unei apărări înaintate împotriva Rusiei? Asigurarea stabilității și securității regiunii Mării Negre, a Europei Centrale și a zonei baltice? Controlul Rusiei? Păstrarea, de către Rusia, a zonelor de siguranță strategică și a deșeurilor în principalele coridoare strategice, îndeosebi în cel al Mării Negre și în cel al Mării Baltice, zone considerate probabil vitale pentru siguranța strategică a Rusiei, în condițiile în care ea percepe apropierea NATO și a UE de frontierele ei ca pe o amenințare? Prin înarmarea rebelilor din Est și sprijinirea lor în a recâștiga poziții importante, de valoare strategică, Rusia urmărește crearea și impunerea unor condiții cât mai favorabile ei, sau pur și simplu lipsirea Ucrainei de zona sud-estică, acolo unde sunt principalele obiective industriale, principalele resurse, dar și principalul drum de acces al Rusiei, prin Mariupol, spre Crimeea, și nu doar peste strâmtoare Kerchi?

Revenirea spectaculoasă a rebelilor, oprirea înaintării armatei ucrainene și chiar trecerea la acțiuni ofensive rapide și masive pe toate cele trei direcții importante – Lugansk, Donețk și Mariupol – nu putea fi posibilă decât cu un sprijin extrem de rapid și de calificat și mai ales cu o susținere de foc de mare eficacitate. Să nu uităm că armata ucraineană a acționat

împotriva rebelilor cu tancuri moderne, mașini de luptă ale infanteriei, cu avioane de luptă, elicoptere, cu forțe speciale, dar și cu miliții mobilizate în mod special pentru a sprijini distrugerea rapidă a rebelilor și cu sprijin din partea unor voluntari, inclusiv de peste graniță. În acest timp, rebelii au acționat ca o veritabilă armată profesionistă, foarte bine antrenată și capabilă de performanțe remarcabile. Raportul de forțe cantitativ și calitativ era și a rămas favorabil armatei și forțelor ucrainene pe tot timpul luptelor. Mai mult, rebelii n-aveau cum să aibă o organizare adecvată și o instrucție militară corespunzătoare cerințelor unui război aero-terestru, asimetric și, în același timp, hibrid (adică cu de toate), chiar dacă ei au efectuat stagiul militar, iar unii erau, poate, foști ofițeri în armata ucraineană sau în cea rusă. La urma urmei, cu un sfert de secol în urmă, armata ucraineană (dacă putem vorbi de o astfel de armată, referindu-ne la acel timp) se afla în compunerea Armatei Roșii, cea care a ajuns până pe Elba în Al Doilea Război Mondial, zdrobind mașina de război hitleristă de pe teatrul de război din Est. Probabil, nimănui nu-i trecea prin cap, atunci, înainte de 1990, că, în anul de grație 2014, Ucraina va fi sfâșiată de un război hibrid, dus cu toate mijloacele posibile, dar mai ales cu toată tehnica de care dispune o armată, cu sancțiuni și contra-sancțiuni economice, cu mijloace mediatice, cu forțe speciale și cyber-speciale, undeva, între Nipru și Doneț, având, ca vârfuri de lance, armata ucraineană regulată și niște rebeli care s-au dovedit a fi la fel de bine instruiți și de dotați cu mijloace de luptă, ca însăși armata ucraineană... Cum poate fi posibil așa ceva? Desigur, răspunsul îl știe toată lumea: *aici este mâna Rusiei*. Dar, chiar dacă așa stau lucrurile – deși Rusia neagă orice amestec în acest război –, cum de a reușit Rusia ca, în doar câteva săptămâni, să-i pregătească în așa fel pe rebeli încât aceștia să fie capabili să doboare peste 14 avioane și elicoptere ale armatei ucrainene, să distrugă tancuri, mașini de luptă ale infanteriei, să execute foc precis de artilerie, prin trageri directe sau indirecte, ba, mai mult, chiar să doboare un avion civil (cu o singură lovitură) care zbura la zece mii de metri..., pe care, probabil, l-au confundat cu unul militar (sau cine știe ce jocuri diabolice ar fi putut să fie și aici!)!?

S-ar putea ca rebelii respectivi să nu fie doar niște simpli foști soldați ai armatei ucrainene care folosesc deprinderile și cunoștințele lor dobândite în timpul stagiului militar, luptând acum, iată, chiar împotriva armatei care i-a instruit pentru a apăra Ucraina, ci niște luptători cu pregătirea militară la zi, formați din timp și timp îndelungat pentru astfel de acțiuni. Evident, acest lucru nu putea să-l facă decât Rusia, în centre de instrucție special constituite pentru așa ceva (sau în anumite unități ale armatei ruse) și, practic-aplicativ, chiar pe teritoriul Ucrainei, în teren, recunoscând din timp aliniamente, direcții, raioane și zone importante din punct de vedere tactic, operațional și chiar strategic, organizând din timp cooperarea, sprijinul de foc, logistica,

cercetarea, comanda și controlul etc. Desigur, este foarte posibil ca, în sprijinul rebelilor, să fi acționat și să acționeze și alți profesioniști (unii fiind chiar în mijlocul lor, împreună cu ei, alții de pe teritoriul Rusiei, din cadrul sistemelor de intelligence, de cercetare, de forțe speciale, de comunicații etc.). Numai așa se poate explica succesul rapid al unor formațiuni de rebeli (care ar trebui să fie fără organizare militară specifică și temeinică și fără antrenament îndelungat) împotriva unei armate regulate, a unor voluntari și a unor batalioane de miliții conduse de la Kiev și, desigur, îndreptățite să pună capăt tulburărilor și acțiunilor armate rebele, separatiste și, într-un anume fel, chiar teroriste. Interesant este că ofensiva forțelor rebele s-a declanșat rapid, intempestiv și prin surprindere, chiar în momentul în care erau în pregătire directă summit-ul Uniunii Europene de la Bruxelles și cel al NATO din Țara Galilor. Sau, poate că tocmai de aceea...

Vineri, 5 septembrie 2014, chiar în timpul lucrărilor summit-ului NATO din Țara Galilor, la Minsk, a fost semnat un acord între conducerea de la Kiev și rebeli în ceea ce privește încetarea focului și începerea convorbirilor. Moscova dorea ca respectivele convorbiri să înceapă cât mai repede posibil, între altele, probabil și pentru motivul că, în acel moment, rebelii erau în avantaj, cucerind, practic, aproape întreaga zonă de interes strategic nemijlocit atât pentru ei, cât și pentru Rusia.

Faptul că NATO și-a repositionat forțe și mijloace chiar pe limita de Est a arealului Alianței, că efectuează patrulări, poliție aeriană, exerciții, precum și o supraveghere amănunțită a zonei, ca și posibila decizie a unor țări din NATO și din UE de a furniza echipament, armament și consilieri armatei ucrainene și conducerii de la Kiev, constituie nu doar un avertisment pentru Rusia și pentru rebeli, ci și o acțiune directă la care Moscova poate răspunde fie printr-un recul, fie prin grăbirea negocierilor din Ucraina dintre Kiev și rebeli, pentru a se obține un statut special pentru spațiul sud-estic, fie un îndemn la un raționament strategic pe măsură.

Este, totuși, posibilă chiar o reluare a ofensivei legitime a forțelor ucrainene împotriva rebelilor, ceea ce ar obliga Rusia fie să intervină direct în conflict – lucru foarte posibil, dar și extrem de grav –, fie să reculeze. Este însă greu de presupus că Rusia, sub conducerea lui Vladimir Putin, va accepta cu ușurință să dea înapoi. Este foarte posibil ca, profitând de faptul că NATO nu se poate implica direct în conflict, Rusia să atace fulgerător Ucraina (dacă are forțele și mijloacele necesare) și să pună comunitatea internațională în fața unui fapt împlinit.

În situația în care ar avea loc și o implicare directă (cu forțe și mijloace, îndeosebi aeriene și navale) a Statelor Unite sau a NATO în conflictul ucrainean, o astfel de escaladare ar determina Rusia chiar să riposteze nuclear. Dar să sperăm că nu se va merge chiar atât de departe, că rațiunea strategică va fi cu picioarele pe pământ și cu mintea acasă.

Riscul este totuși imens. Rusia lui Putin se simte foarte rănită și chiar umilită după destrămarea Uniunii Sovietice și, ca orice forță rănită, poate riposta extrem de periculos. Din desfășurarea numeroaselor evenimente de la finele Războiului Rece încoace, rezultă clar că destrămarea Uniunii Sovietice nu a fost doar o implozie provocată de Moscova pentru a scăpa de „balastul” țărilor neslave și a renaște, într-o altă dimensiune, cu un spațiu mai redus, dar mai unitar și mai sigur, ci un efect al strategiilor de îndiguire (containment) generate și puse în operă de americani, combinat, desigur, cu limitele și impotențele economice, sociale și umane ale sistemului comunist, îndeosebi privind libertățile individuale și inițiativele private.

În plus, Rusia are o populație mai puțin numeroasă decât cea a țărilor NATO (142 de milioane vs peste 900 de milioane, cât au, împreună țările NATO), deși, după epoca Elțin, și populația Rusiei a început să crească. În același timp, Rusia se confruntă și cu o migrație semnificativă a chinezilor în Extremul Orient rus și a musulmanilor în Siberia.

Rusia nu s-a refăcut încă pe deplin din niciun punct de vedere după destrămarea Uniunii Sovietice, deși a început să realizeze unele progrese, iar percepția ei este că Occidentul desfășoară în continuare o amplă acțiune strategică de îndiguire, izolare, slăbire și chiar fragmentare a spațiului rus, apropiindu-se, în același timp, tot mai periculos de frontierele ei. De aceea, Rusia a căutat și caută o contrapondere în parteneriatul strategic cu China și cu India, în relațiile din cadrul BRICS, în organizația de la Shanghai și în statutul special pe care îl are în cadrul Consiliului de Securitate al ONU. În același timp, ea reacționează virulent ori de câte ori este vorba de spațiul pe care ea îl consideră de interes vital pentru siguranța sa strategică (cazul Georgiei, al Ucrainei, al zonei transnistrene din Republica Moldova), ținând să precizeze cu orice prilej că Rusia a fost, este și va fi o mare putere, de parcă s-ar îndoi cineva de acest statut pe care ea îl are încă din vremea țărilor.

Anexarea fulgerătoare a Crimeii arată că Rusia nu este dispusă să cedeze sau să renunțe la spațiile sale de siguranță strategică (așa cum, probabil, le consideră ea), chiar dacă aceste spații aparțin unor țări suverane și independente, membre ale ONU, recunoscute de toată lumea.

Și NATO și Rusia își încordează mușchii pe seama crizei ucrainene, dar însăși Ucraina se află într-o stare care nu garantează în niciun fel că o astfel de criză se poate rezolva cât ai bate din palme, că rebelii vor depune de bună voie și nesiliți de nimeni armele și își vor continua liniștiți viața în cea mai dezvoltată zonă a Ucrainei, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Deși conducerea de la Kiev a afirmat categoric că nu va discuta în niciun fel cu teroriștii din estul țării, iată că, la Minsk, a fost nevoită, totuși, să discute cu ei, să stabilească împreună și să semneze un acord de încetare a focului care, până la data când scriem aceste rânduri (16 septembrie 2014) a fost, în

general, respectat. Cele 12 puncte ale acordului de încetare a focului semnat la Minsk la Minsk și transmis de Mediafax sunt următoarele:

- 1 - Încetarea focului imediat și bilateral;
- 2 - Controlarea și verificarea regimului de încetare a focului de către OSCE;
- 3 - Descentralizarea puterii, care să permită un guvern autonom provizoriu local în regiunile din Donețk și Lugansk, în estul Ucrainei, în virtutea unei legi privind un "statut special";
- 4 - Control constant și activ din partea OSCE pentru frontiera dintre Ucraina și Rusia și crearea unei zone de securitate în zonele de frontieră;
- 5 - Eliberarea imediată a tuturor prizonierilor de război și persoanelor deținute ilegal;
- 6 - Adoptarea unei legi împotriva urmăririi și aducerii în fața justiției a persoanelor implicate în unele evenimente din regiunile Donețk și Lugansk;
- 7 - continuarea unui dialog național inclusiv;
- 8 - luarea unor măsuri pentru ameliorarea situației umanitare în Donbas (regiunile Donețk și Lugansk);
- 9 - Organizarea de alegeri locale anticipate la Donețk și Lugansk;
- 10 - Retragera grupurilor armate ilegale, a armelor grele și a tuturor combatanților și mercenarilor din teritoriul ucrainean;
- 11 - Adoptarea unui program pentru relansarea economică a bazinului Donbas și reluarea activității în regiune;
- 12 - Garanția securității persoanelor care participă la consultări.

Acest plan este destul de clar și, dacă va fi pus în aplicare întocmai, se va ajunge probabil la oprirea definitivă a ostilităților și la demararea unor acțiuni pentru asigurarea unui statut special regiunilor din Estul Ucrainei.

Credem că o astfel de soluție este acceptabilă și pentru Moscova, de vreme ce și-a văzut sacii în căruță prin reanexarea Crimeii și formarea, în Est, a unor regiuni autonome cu care poate avea relații foarte apropiate. În fond, pentru Rusia, această situație pare a fi chiar mai avantajoasă decât includerea lor în spațiul rusesc, includere care ar fi deteriorat și mai grav relațiile Rusiei cu Vestul, izolarea acestora pe toate planurile și chiar declanșarea unui război între marile puteri.

Semnalul dat de acest război arată cât de fragil este mediul de securitate în această zonă și cât de periculoase sunt și pot fi conflictele de aici. De fapt, aici, o zonă în care mereu civilizațiile, credințele și puterile s-au ciocnit mereu, Caucazul, Transnistria, Osetiile, Abhazia, Adjaria, populațiile kurde, acțiunile extrem de virulente ale Statului Islamic în Irak și Siria, Orientul Mijlociu și în Orientul Apropiat etc. sunt zone cu risc de securitate (insecuritate) ridicat și chiar extrem. Oricând, aici, poate izbucni un război pustiitor care nu se va limita doar la distrugerea țărilor de aici.

4. Între interese și rațiuni

S-a mers deja prea departe. Războiul s-a mutat din nou în spațiul european, iar Uniunea Europeană nu are mijloacele necesare să-l oprească. Sancțiunile împotriva Rusiei, considerată de europeni vestici și de americani ca fiind capul răutăților în acest război, în această criză, lovesc puternic și în țările Uniunii, mai ales din punct de vedere economic. Sunt voci în Franța care acuză guvernul și decizia de a nu livra navele *Mistral* Rusiei ca un amestec politic în afaceri economice, ca o prejudiciere gratuită și nechibzuită a firmelor, a locurilor de muncă etc. În aproape toate țările care, într-o formă sau alta, participă la aceste sancțiuni, efectele sunt cât se poate de defavorabile. Este foarte posibil ca, spre exemplu, industria laptelui din România să fie pur și simplu distrusă, pe de o parte, datorită faptului că nu mai are acces pe piața rusească și, pe de altă parte, datorită concurenței europene, în sensul că firmele de acest profil din Uniunea Europeană vor sufoca firmele românești, vânzând lapte și produse din lapte la un preț mai mic în România. Mai mult, deși Rusia poate intra chiar în recesiune, ea va putea găsi totuși sprijin, deschizându-și piețele produselor chineze, braziliene, indiene etc. O mutare a imensei piețe rusești în favoarea țărilor asiatice și a celor din America Latină ar putea prejudicia semnificativ, în această epocă de criză, țările Uniunii Europene.

Ruptura economică ar duce automat la o ruptură strategică, iar activarea faliei strategice Marea Neagră - Marea Baltică ar putea redeveni un prag critic extrem de periculos. Rusia ar putea interzice zborurile companiilor aeriene europene peste imensul său spațiu, ceea ce ar prejudicia grav aceste companii. Mai mult, Rusia ar putea răspunde cu interdicția și a altor produse vitale europene pe piața sa. Desigur, Uniunea Europeană, cu un PIB de peste 15 mii de miliarde de dolari, ar găsi mijloacele necesare pentru remedierea acestor inconveniente, dar izolarea Rusiei și activarea unei falii strategice dintre Est și Vest nu ar fi, nu este și nu poate fi de natură să mențină un mediu de securitate normal și să reducă riscul unui conflict sau chiar al unui război, într-o lume care se bazează din ce în ce mai mult pe interdependențe.

Deja se apropie generalul Iarnă și Rusia, deocamdată, are un rol foarte important și de neînlocuit atât în aprovizionarea cu gaz a Europei, cât mai ales a Ucrainei. Unele țări europene nu sunt dispuse să continue aceste sancțiuni sau, în orice caz, nu le privesc cu ochi buni.

Dar, dacă obiectivul strategic al Statelor Unite și al Uniunii Europene este să distrugă Rusia, să determine dezmembrarea ei și să lichideze pericolul pe care consideră că marele Urs îl reprezintă pentru civilizația occidentală, atunci totul se explică. Este însă puțin probabil ca Rusia să stea cu mâinile în sân și să privească neputincioasă un astfel de joc periculos.

Chiar dacă raporturile de forțe îi sunt complet defavorabile Rusiei pe toate planurile, inclusiv în ceea ce privește focoarele nucleare, este bine ca lumea să nu se joace cu astfel de scenarii, întrucât astfel de politici și strategii pot fi scăpate oricând de sub control, iar efectele pot fi dezastruoase pentru toată lumea. Dar, dacă există cumva astfel de viziuni și de scenarii, trebuie spus că ele sunt complet absurde în această lume care se reconfigurează continuu pe principiile interdependenței, prudenței și coexistenței.

Desigur, Rusia nu poate face și nu trebuie să facă ce vrea ea cu țările și cu popoarele care o înconjoară. Trebuie însă înțeles că armele și conflictele armate se cer puse rapid sub un control internațional coerent, corect și nepărtinitor, întrucât orice conflict poate deveni, prin escaladare, catastrofal.

Rusia se simte ofensată prin trecerea Ucrainei foste sovietice, cu moștenirea teritorială luată de ea de la fosta Uniune Sovietică, în tabăra occidentală, tabără cu care Moscova are, totuși, un acord de colaborare și parteneriat. Dar, pentru a nu se întâmpla acest lucru, Ucraina nu poate fi dezmembrată, întrucât o astfel de acțiune ar contrazice atât dreptul la autodeterminare al popoarelor, acordul de la Helsinki și principiile dreptului internațional după care funcționează societatea omenească la ora actuală și în viitorul previzibil, cât și realitățile geopolitice ale regiunii.

Între dreptul Ucrainei de a-și alege singură și nesilită de nimeni calea de urmat, sprijinită de Occident în acest sens, și frustrările și obsesiile Rusiei cu privire la strategiile folosite de Occident pentru îndiguirea ei (întrucât există un astfel de precedent, iar teoriile geopolitice pe acest subiect sunt încă de actualitate), se află o cascadă de hiatus-uri și paradoxuri. Situația actuală din Ucraina, ca efect al acestor politici și strategii conflictuale, este o antinomie. Rusia percepe Ucraina ca pe sora ei mai mică, întrucât Ucraina este o țară slavă și ortodoxă, ca pe o zonă de siguranță strategică esențială, ca pe un tampon în fața extinderii NATO și UE și ca pe o asigurare dată sau formal acceptată de Occident în negocierile geopolitice de odinioară, în timp ce Occidentul percepe Ucraina ca pe o țară suverană, liberă și independentă care are dreptul de a opta (sau nu) pentru integrarea în Uniunea Europeană și în NATO, pentru semnarea unor acorduri de colaborare și parteneriat etc.

Desigur, interesele unor mari puteri în legătură cu acest spațiu sunt și altele în afară de cele conținute prin politicile și strategiile publice, în dreptul internațional și în documentele care reglementează relațiile dintre state. Aceste interese sunt din când în când resetate, întrucât sunt totdeauna dinamice și complexe, iar țările în cauză suportă din plin efectele unor astfel de resetări, mai ales când ele însele sunt arondate, într-o formă sau alta, la astfel de interese. Grupările politice din respectivele țări se configurează și după sistemele de provocări, pericole și amenințări care vizează acea țară și

problemele ei, în funcție de vulnerabilități și seturile de raționamente privind riscurile posibile și riscurile asumate.

În loc de concluzii

1. Forțarea notei, crearea precedentelor și remanența unor efecte ale confruntărilor trecute, ca și determinările geopolitice prezente, fragilizează raporturile internaționale din zonă și nu numai, măresc zonele de risc și fac posibile, în orice moment, alte și alte surse și resurse de confruntare și de conflict. Recrudescența așa-numitului Stat islamic, în forma lui ulterioară, Statul Islamic din Irak și de la Levant (SIIL), în forma actual Statul Islamic (SI), care se dovedește a fi chiar mai periculos, mai fanatic și mai bine organizat ca rețeaua Al-Qaeda, foametea, inegalitățile sociale, intoleranța, recrudescența bolilor grave, degradarea mediului, factorii geofizici și geoclimatici imprevizibili și din ce în ce mai ostili, dar mai ales nesiguranța și instabilitatea rețelelor economice și financiare generează noi seturi de pericole și amenințări, produc noi vulnerabilități ale oamenilor, comunităților, țărilor și unor regiuni întinse la acestea și, în consecință, măresc nivelul de risc.

2. Criza din Ucraina este un efect al unor incompatibilități geopolitice, generate nu doar de percepțiile foarte diferite ale unor bune intenții – așa cum se lasă să se înțeleagă –, ci și din realități și tendințe incompatibile ale unor politici și strategii de forță. Este dreptul Ucrainei să-și aleagă calea de urmat, dar Ucraina este atât de înglodată în marginalii, în esențele și noroaiile geopolitice dintre Est și Vest, dintre interesele unor mari actori globali și regionali, dar și dintre realitățile durate de-a lungul secolelor chiar în interiorul ei, încât opțiunile ei n-au totdeauna suportul necesar și justificările raționale nici măcar la ea acasă, adică în propriul ei teritoriu și în conștiința, valorile, cultura și interesul propriei populații.

Populațiile Ucrainei sunt atât de dependente de originile și modul lor de viață, încât, iată, falia Marea Neagră - Marea Baltică trece acum chiar prin inima Ucrainei. Și când inima este sfâșiată, însăși viața devine un calvar.

3. Oare, marii implicați în această criză – Rusia, Uniunea Europeană, Statele Unite – și părțile intrinseci ale acesteia – conducerea de la Kiev, separatiștii, populația din Vestul Ucrainei și populația din Estul Ucrainei –, ca și vecinătățile apropiate ale Ucrainei, au conștiința acestui efect al istoriei, a urmărilor și actualizărilor unui modus vivendi marginal și strict dependent de alții al populațiilor de aici, a limitărilor și delimitărilor propriilor rațiuni și a propriilor interese? Înțelege oare Ucraina că, în cazul ei, libertatea de a alege este, mai mult decât oricând, limitată de o necesitate încă neînțeleasă pe deplin și cu atât mai puțin de o înțelegere suficientă a unor necesități

exogene aproape copleșitoare? Dar, mai ales, Rusia și Occidentul au disponibilitatea necesară pentru a-i asigura și garanta Ucrainei libertatea de care orice țară de pe lumea aceasta are nevoie pentru a exista sub soarele civilizației pământene? Probabil că nu. Platon și Hegel au spus, demult, fiecare în epoca în care a trăit, că libertatea este necesitate înțeleasă, necesitatea fiind, credem noi, ipso facto, o libertate neînțeleasă, strict condiționată și chiar dramatic constrânsă.

IMPACTUL GEOPOLITIC AL SUMMIT-ULUI NATO DIN ȚARA GALILOR PE AXA MAREA NEAGRĂ- MAREA BALTICĂ

Abstract

Summit-ul NATO din Țara Galilor a reprezentat o abordare directă și tranșantă a problematicii de securitate în noile condiții, deosebit de periculoase, declanșate de criza din Ucraina, de instabilitatea Orientului Mijlociu și de acțiunile agresive, greu de stopat, ale Statului Islamic. Alianța s-a reactivat, a intrat în dispozitiv pe limita extinsă a arealului euro-atlantic, la frontiera cu Rusia, pe axa Marea Neagră - Marea Caspică. Cu acest prilej, au fost relevate mai ales amenințările războiului de tip hibrid și, în consecință, măsurile ce se cer luate de Alianță și de membrii săi pentru a face față noilor provocări ale acestor vremuri. Ca urmare a crizei din Ucraina, a intervenției Rusiei în acest conflict și anexării de către aceasta a Crimeii, dar și a celorlalte amenințări și planului de reactivitate al Alianței, este posibil ca axa Marea Neagră - Marea Baltică să devină un fel de nouă cortină de fier, mai exact, o nouă falie strategică Est-Vest, care trece chiar prin inima Europei, cu efecte geopolitice deosebite.

Cuvinte-cheie: summit NATO, plan de reactivitate, criza ucraineană, amenințări, război hibrid

L'IMPACT GEOPOLITIQUE DU SOMMET DES PAYS DE GALES SUR L'AXE MER NOIRE – MER BALTE

Le sommet OTAN de Pays des Gales a représenté une manière directe et tranchante d'envisager les nouveaux défis de la problématique de sécurité, très menaçantes, déclenchés par la crise d'Ukraine, par l'instabilité du Moyen Orient et par les actions très agressives, difficile a les stopper, de l'État

islamique. Alliance s'est réactivé, s'est déployé sur limite élargie, a la frontière avec la Russie, sur l'axe Mer Noire – Mer Balte, A cette occasion, on a relevé surtout les menaces de la guerre hybride et, en conséquence, les mesures que l'OTAN et ses membres doit les mettre en œuvre pour répondre d'une manière adéquate aux ces risques de ce temps. Comme suite de la crise ukrainienne, de l'intervention de la Russie dans ce conflit et de l'inclusion de Crimée dans les frontières de la Russie, mais en y considérant les autres menaces aussi et le plan de réactivité de l'OTAN, il est très possible que l'axe Mer Noir – Mer Balte devenir un nouveau rideau de fer, plus exact, une nouvelle faille stratégique Est-Ouest qui passe justement par le cœur de l'Europe, avec des effets géopolitiques grandes et imprévisible.

Mots-clefs : sommet OTAN, plan de réactivité, crise ukrainienne, menaces, guerre hybride.

1. Argument

Summit-ul NATO din Țara Galilor din 4-5 septembrie 2014 trebuia să fie unul de rutină, prin care se încheia un mandat al unui secretar general al Alianței și debuta un altul, pentru un nou secretar. Din păcate, acest summit a avut loc într-un moment foarte delicat pentru securitatea spațiului euro-atlantic, mediul de securitate din Estul continentului european fiind deteriorat grav, printr-o nouă criză, fără precedent, cea din Ucraina, soldată, până la această dată, cu peste 4000 de morți, cu modificarea frontierelor ucrainene și ale Rusiei, cu generarea unor amenințări noi, hibride și pe termen lung. Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană consideră că principalul vinovat pentru declanșarea și escaladarea acestei crize este Rusia, prin acțiunile sale agresive asupra Ucrainei, în timp ce Rusia acuză Occidentul care nu a dorit altceva decât să continue acțiunile sale de extindere a UE și a NATO, să aducă NATO la frontierele sale estice și să pună în operă vechea lui strategie Anaconda, generată de Statele Unite, cea de încercuire, îndiguire și sufocare a Rusiei. De ambele părți, termenii au fost și sunt duri și ireconciliabili, iar războiul declanșat în spațiul ucrainean între separatiștii pro-ruși din estul țării și forțele guvernamentale se pare că

este unul mult mai amplu și mai complex, care depășește cu mult chiar și noul concept de război hibrid, folosit în Declarația summit-ului din Țara Galilor, devenind o confruntare complicată între două tabere deja ostile, de o parte, situându-se Statele Unite și Uniunea Europeană și, de cealaltă, Rusia. Acest summit al NATO a spus totuși lucrurilor pe nume, urmărind atât descurajarea Rusiei în ceea ce privește criza ucraineană, cât și relevarea, cât se poate de clară, a noilor amenințări la adresa mediului de securitate, așa cum sunt ele identificate și evaluate din perspectivă euroatlantică.

Rusia, folosindu-se de referendumul populației din peninsulă, a reanexat fulgerător Crimeea, un fel de Coastă de Azur a Imperiilor Rus și Sovietic de odinioară, dar și principala bază a flotei rusești a Mării Negre, una dintre cele trei porți de ieșire a Rusiei la Oceanul cald și una dintre cele patru flote importante ale Rusiei, celelalte trei fiind: Flota Baltică, Flota Nordului și Flota Pacificului.

Neîndoielnic, Rusia a sprijinit de la început acțiunile separatiștilor din zona Donețkului și din cea Luganskului, deși, în pofida argumentelor aduse de Occident, a dovezilor evidente (imagini luate din satelit și informații culese la fața locului și prin alte surse etc.), a negat tot timpul acest lucru. Era însă de înțeles pentru oricine că, în conflictul armat declanșat în Estul Ucrainei între niște rebeli înarmați (cu ce fel de arme și de către cine?!) și forțele armate regulate ale Ucrainei, la care s-au adăugat și batalioanele de voluntari create împotriva rebelilor, aceștia din urmă – rebelii separatiști – nu aveau, practic, nicio șansă. Să nu uităm că forțele armate ucrainene (la care s-au adăugat și batalioanele voluntare) au acționat asupra rebelilor cu avioane de luptă moderne (Suhoi 24 și Suhoi 25), cu tancuri, mașini de luptă ale infanteriei, elicoptere și forțe speciale, din bazele de dislocare sau pe un teritoriu foarte bine cunoscut, în timp ce rebelii, dacă n-ar fi fost sprijiniți de nimeni, n-aveau cum să se opună acestor forțe doar cu niște Kalășnikovuri sustrase sau achiziționate cine știe de unde și cum.

Desfășurarea acestui război de tip hibrid, cum este el denumit în documentele NATO, relevă câteva aspecte care arată că astfel de scenarii au fost prevăzute din timp, că forțele rebele s-au pregătit efectiv pentru astfel de acțiuni și că ele au fost susținute atât operațional, cât și logistic de către o mare putere militară. Până în luna iulie, rebelii reușiseră să scoată din luptă peste 14 avioane de luptă și elicoptere ale forțelor ucrainene, la care se adaugă și doborârea,

probabil accidentală, probabil cu o rachetă de tip BUK, a unui avion Boeing 777, al unei companii aeriene malaieziene, zborul MH-17, cu 298 de persoane la bord. Mai mult, chiar în momentele când conducerea de la Kiev anunța că este pe punctul de a încercui forțele rebele și de a le tăia legăturile cu Estul, Moscova a anunțat un ajutor masiv (peste 900 de camioane) pentru populația civilă din zonă, iar forțele rebele (forțele teroriste, cum le-a numit Kievul) au trecut la ofensivă pe trei direcții (Lugansk, Donețk și Mariupol), încercuind o parte din forțele ucrainene și creând, chiar în ziua summit-ului NATO, un *fait accompli*. O astfel de ofensivă nu putea fi declanșată decât cu un sprijin de foc și logistic masiv și cu o conducere strategică pe măsură, exact la momentul cel mai potrivit pentru a forța conducerea de la Kiev să negocieze cu rebelii și Occidentul să admită situația de fapt și existența acestei zone controlată de separatiști.⁷³ Ofensiva forțelor rebele a fost o surpriză de proporții, întrucât a demonstrat o capacitate operațională nebănuită care a pus în dificultate forțele Kievului și a atins acel aliniament care, dacă ofensiva s-ar fi continuat în acel ritm, ar fi pus în pericol inclusiv Kievul. Acest lucru nu-l puteau face decât rușii sau chiar rebelii, dacă ar fi fost din vreme pregătiți pentru astfel de acțiuni foarte dificile și foarte greu de condus și sprijiniți masiv cu informații, armament sofisticat și tehnică de luptă modernă, cu forțe speciale, cu artilerie și blindate.

În pofida avertismentelor date de Occident și protestului Kievului, convoiul rusesc de 900 de camioane, cu ajutoare pentru populație, a intrat în regiunile din sud-estul Ucraina fără aprobarea Kievului și fără supraveghere din partea reprezentanților Crucii Roșii Internaționale, care nu au primit garanții de securitate.

Chiar în ziua summit-ului, la Minsk, sub supravegherea OSCE și a Rusiei, s-a semnat un acord de încetare a focului, în 12 puncte, care consemnat, de fapt, o realitate de pe front și a anunțat un parcurs dificil și îndelungat pentru rezolvarea acestei situații. La această criză extrem de gravă, se adaugă criza deja cronicizată din Siria, situația complicată din Orientul Mijlociu, îndeosebi cea din Irak, și ofensiva Statului Islamic, una dintre cele mai teribile organizații teroriste care, prin intensitatea acțiunilor sale, reprezintă unul dintre acele pericole care pot compromite toate eforturile depuse până acum, precum și pe

⁷³ Gheorghe Văduva, *Război hibrid sau conflict geopolitic cu geometrie perversă?*, Revista Univers Strategic nr. 19 din 2014, pp. 9-34.

cele viitoare, ale comunității internaționale pentru soluționarea problemelor de aici.

În aceste condiții, au avut loc lucrările summit-ului NATO din Țara Galilor, așteptate cu mare interes nu doar de către membrii Alianței, ci de către întreaga comunitate internațională, NATO reprezentând acea forță uriașă capabilă să asigure coerență și stabilitate arealului său și să contribuie efectiv la soluționarea crizelor acestui început de secol. De aceea, și declarația summit-ului este una care cuprinde nu mai puțin de 113 paragrafe, care înseamnă, de fapt, 113 probleme și 113 răspunsuri date de Alianță pentru soluționarea acestora.

Dar, așa cum rezultă din această declarație și din celelalte documente ale summit-ului, efortul NATO este concentrat în acest final de an pentru securitatea arealului euro-atlantic, îndeosebi în zona răsăriteană (dar nu numai) și reactivării forțelor, mijloacelor, dispozitivelor conceptelor, politicilor și strategiilor sale în context.

Mesajul dat de acest summit – poate cel mai important după cel de la Roma, din 1991 – este acela al coerenței, unității, stabilității, forței, capabilității și reactivității Alianței, într-un moment în care zarurile au fost din nou aruncate. Falia strategică Marea Neagră - Marea Caspică s-a reactivat, iar politicile și strategiile de conexiune euro-asiatică (Europa având tehnologii, Asia având resurse) se dovedesc a fi nu doar insuficiente și inconsistente, ci și nerealiste.

A fost de-ajuns scânteia generată de modul în care Rusia a perceput summit-ul de la Vilnius al Parteneriatului Estic din toamna anului 2013, pentru ca întregul edificiu al unei construcții europene care ar fi putut fi durabilă și benefică pentru toată lumea (tocmai în sensul unui concept eurasiatic modern, dar pe care Rusia nu a înțeles-o așa, ci ca pe o strategie de îndiguire a teritoriului său asemănătoare celei din timpul Războiului Rece) s-a fisurat exact în spațiul cel mai important al acestui parteneriat, în cel al Ucrainei. Pentru că aici există vulnerabilitățile cele mai mari și falia cea mai profundă în ceea ce privește idealurile și aspirațiile populației, Estul și Vestul Ucrainei fiind în opoziție, dacă nu chiar în conflict. Populațiile din Vest și Nord-Vest sunt pro-europene și doresc aderarea cât mai rapidă la Uniunea Europeană, în timp ce populațiile din Estul și Sud-Estul țării sunt ruse sau rusofone și nu doresc acest lucru, ci fie alipirea la Rusia, fie federalizarea Ucrainei, fie un regim de autonomie substanțială și apropiere semnificativă de Rusia.

Așadar, Ucraina însăși este o țară sfâșiată, a cărei atitudine, în ultimul sfert de veac, n-a fost suficient de clară nici în relațiile sale cu Vestul, nici în cele cu Estul, nici măcar cu sine, devenind, în acest timp, singurul perdant, așa cum o spune însuși ambasadorul acestei țări la București.⁷⁴ Fiind așezată în vecinătatea estică a Europei și în coasta vestică a Rusiei, Ucraina, în loc să fie un spațiu de conexiune între Rusia și Uniunea Europeană, de armonizare a intereselor Est-Vest, a devenit un fel de țară-tampon, o țară cu probleme, așezată la marginea marelui interes strategic al Rusiei, în zona pe care această mare putere nucleară o consideră de siguranță strategică pentru ea, și la frontiera estică a Uniunii Europene, Bruxelles-ul considerând-o una dintre țările cele mai importante ale Parteneriatului Estic și, în consecință, foarte importantă pentru vecinătatea ei liniștită, pentru securitatea ei în această parte a lumii.

Interesant este și faptul că și Statele Unite le Americii au acordat și acordă Ucrainei un interes cu totul special, deși se știe foarte bine că o astfel de atitudine nu poate fi nicicum pe placul Rusiei, ci, dimpotrivă, poate ofensa foarte tare această țară cu care americanii au deja un parteneriat strategic. Sau, poate că tocmai de aceea. Desigur, Uniunea Europeană a fost destul de atentă la sensibilitățile Rusiei, dar Rusia nu a perceput Parteneriatul Estic ca pe o politică europeană de vecinătate liniștită, ci ca pe o modalitate de „ocupare” de către Occident a spațiului său de siguranță strategică. Cel puțin, așa rezultă din declarațiile oficialilor de la Moscova, dar și din analizele care se fac pe această temă.

2. Vecinătăți neliniștite, controverse periculoase, risc înalt de insecuritate

Criza ucraineană, așa cum se subliniază în Declarația acestui summit, a fost declanșată de acțiunile agresive ale Rusiei la adresa acestei țări. Potrivit acestei declarații, acțiunile Rusiei au afectat conceptul unei Europe a păcii, libere și unitare. Declarația summit-ului NATO nu intră în detalii, nu explică și nu motivează această afirmație, ci doar relevă încălcarea de către Rusia a tuturor normelor

⁷⁴ Sursa: <http://www.ziare.com/international/ucraina/ambasadorul-ucrainei-la-bucuresti-suntem-in-stare-de-razboi-nedeclarat-intre-ucraina-si-rusia-interviu-1318915>, accesat la 25.11.2014

internaționale privind relațiile dintre state, respectarea frontierelor și a documentelor la care comunitatea internațională lucrează de zeci și zeci de ani.

În viziunea summit-ului NATO din Țara Galilor, situația creată în Ucraina nu este însă singura care afectează conceptul european de securitate. La aceasta se adaugă instabilitatea în creștere a vecinătății meridionale, a Orientului Mijlociu și a nordului Africii, precum și amenințările transnaționale și multidimensionale care devin din ce în ce mai numeroase și mai greu de gestionat. „Aceste elemente – se precizează în Declarația summit-ului – pot avea, toate, consecințe pe termen lung asupra păcii și securității în regiunea euro-atlantică și asupra stabilității la scară mondială.”⁷⁵

Acesta este punctul de vedere oficial al țărilor membre NATO, exprimat tranșant în Declarația summit-ului din Țara Galilor din debutul toamnei anului 2014. În aceste condiții, așa cum se subliniază în paragraful 2 al Declarației, NATO rămâne o sursă esențială de stabilitate într-o lume imprevizibilă. Alianța este și rămâne unită, prin sistemele ei de valori, prin obiectivele și principiile Cartei ONU, constituindu-se, în continuare, într-un cadru transatlantic ferm și viabil pentru o apărare colectivă și într-un forum esențial pentru consultări și luarea unor decizii între aliați în probleme de securitate.

S-au reafirmat, la acest summit, cele trei sarcini fundamentale ale Alianței înscrise în conceptul strategic: *apărarea colectivă*, *gestionarea crizelor* și *securitatea cooperativă*.

Așa cum bine se știe, după summit-ul de la Roma din 1991, NATO, care avea, până la acea dată, doar rolul de *apărare colectivă*, potrivit art. 5 din Tratatul de la Washington, și-a extins misiunile și la cele de *gestionare a crizelor* și, implicit, la cele de *securitate cooperativă*. Acest lucru a rezultat din cerințele efective ale mediului de securitate, din necesitatea ca membrii Alianței să beneficieze nu doar de un concept de apărare colectivă, valabil în timp de război, ci și de unul, devenit viabil după spargerea bipolarității, care, în esența lui, se concentrează pe gestionarea crizelor și conflictelor și pe securitatea membrilor săi, o securitate de tip cooperativ, absolut necesară în

⁷⁵ Declarația summit-ului din Țara Galilor publicată de șefii de state și de guverne participanți la reuniunea Consiliului Atlanticului de Nord ținută în Țara Galilor la 4 și 5 septembrie 2014, http://www.nato.int/cps/fr/natohq/official_texts_112964.htm?selectedLocale=fr

condițiile recrudescenței amenințărilor, inclusiv a celor de tip terorist. Forțele NATO asigură, în fiecare zi, securitatea arealului euroatlantic și a membrilor săi, care este fundamentul prosperității membrilor Alianței și al modului lor de viață. Fără securitate, nu există nici prosperitate și nici libertate.

La acest summit, a fost aprobat planul de acțiune denumit „reactivitate”. Acest plan comportă o serie de măsuri impuse de schimbările în mediul de securitate la frontierele NATO și dincolo de ele, care se constituie:

- ca răspuns la provocările Rusiei și la incidența strategică a acestora;
- ca răspuns la riscurile și amenințările generate de vecinătatea meridională, de Orientul Mijlociu și de Africa de Nord;
- ca modalitate de consolidare, în continuare, a apărării colective;
- ca o consolidare a capacității de gestionare a crizelor;
- ca o contribuție necesară la garantarea faptului că NATO rămâne, în continuare, o alianță puternică, bine pregătită, robustă și reactivă, capabilă să facă față provocărilor actuale și viitoare, indiferent de unde ar veni acestea.

Elementele principale ale acestui plan de reactivitate includ:

- măsuri de asigurare a Aliatilor (*prezență aeriană, terestră și maritimă continuă* și o *activitate militară semnificativă* în Estul Alianței, ambele prin rotație; aceste măsuri sunt flexibile și modulare, în raport cu evoluția situației de securitate);
- adaptarea la noile condiții ale posturii militare strategice a Alianței (în principal, consolidarea Forței de Reacție Rapidă a NATO (NRF)).

În acest cadru, s-a stabilit constituirea unei *Forțe Operaționale Interarme*, la un nivel foarte înalt de pregătire (VJTF), capabilă să se desfășoare în câteva zile, îndeosebi la frontierele țărilor NATO. Această Forță are o componentă principală terestră, cu elemente aeriene, maritime și de operații speciale. Se vizează, de asemenea, realizarea unor infrastructuri, prepoziționarea unor echipamente și a unor elemente logistice, desemnarea unor baze specifice și întărirea Aliatilor situați la periferia NATO, în sensul punerii în operă a unui concept de descurajare și în cel al apărării colective;

- menținerea capacității reactive și a coerenței forțelor țărilor aliate, pentru îndeplinirea întregii game de misiuni, inclusiv pentru descurajarea unor agresiuni împotriva acestor țări;
- consolidarea forțelor navale permanente (SNF);
- menținerea unei structuri de comandament suplă, robuste și eficiente, îndeosebi a cartierului general al Corpului multinațional nord-est, ca platformă de cooperare regională.

Tot din acest plan de reactivitate face parte și actualizarea *Inițiativei de Interconexiune a Forțelor* (CFI) aprobată la Chicago, care va contribui la garantarea unei coerențe totale între elementele care participă la exercițiile generate de aplicarea conceptului de reactivitate.

Toate aceste măsuri și numeroase altele au ca scop menținerea unui înalt nivel de pregătire, de coerență și de reactivitate, astfel încât NATO să fie în măsură să facă față amenințărilor pe care le constituie, la ora actuală, războiul hibrid, definit pe un evantai foarte larg de măsuri și acțiuni militare, paramilitare și/sau civile, disimulate sau nu, care sunt puse în operă întrunit, succesiv, simultan și integrat.

În acest sens, în Letonia, a fost creat un centru de excelență pentru comunicații strategice în acest domeniu, omologat de NATO, iar în Estonia un centru de excelență de pregătire în domeniul apărării și securității cibernetice.

Aceste două concepte – *război hibrid și reactivitate* – au constituit, de fapt, preocupările esențiale ale acestui summit, ca domenii și suporturi de resetare și actualizare nu doar a teoriilor, ci și a politicilor și strategiilor de securitate și de apărare.

Creșterea cheltuielilor militare, cooperarea industrială în domeniul apărării, eforturile NATO și cele ale UE în problema capacităților sunt, de asemenea, domenii deopotrivă necesare și complementare conceptului de reactivitate. În acest sens, summit-ul a stabilit ca, într-un interval de zece ani, să se realizeze de către toate țările membre următoarele obiective:

- un nivel minim al cheltuielilor militare de 2%;
- 20% din bugetul apărării să fie desinat echipamentelor;
- forțele terestre, aeriene și navale ale Aliatilor să corespundă cerințelor NATO și să fie capabile să opereze împreună.

Desigur, summit-ul NATO din Țara Galilor a condamnat în termeni foarte fermi Rusia pentru intervenția sa (pe care Rusia nu o recunoaște) în Ucraina, pentru anexarea Crimeii și, în general, pentru atitudinea acestei țări față de politicile Uniunii Europene și de cele ale Alianței, pentru nerespectarea dreptului internațional și a principiilor Cartei ONU, pentru comportamentul ei față de Georgia și de Republica Moldova și pentru violarea angajamentelor de securitate și a Actului final de la Helsinki, pentru neaplicarea în continuare a Tratatului asupra forțelor convenționale, pentru folosirea mijloacelor militare în scopuri coercitive și pentru multe alte lucruri pe care Alianța le consideră ca reprezentând o amenințare gravă la adresa securității internaționale.

Cu alte cuvinte, în viziunea acestui summit, Rusia devine o amenințare la adresa securității internaționale. Această afirmație este deosebit de gravă, întrucât Rusia nu este o țară oarecare, ci o mare putere nucleară. Mai mult, o astfel de concluzie, formulată într-un summit al celei mai mari și mai puternice alianțe din câte au existat vreodată pe Terra, are efecte extrem de grave, generând, de fapt, așa cum susțin unii autori, un nou Război Rece și, considerăm noi, împreună cu alți autori⁷⁶, o nouă falie strategică Est-Vest, care trece chiar prin inima Europei, pe axa Marea Neagră - Marea Baltică.

Nu toată lumea este însă de acord cu o astfel de concluzie a summit-ului NATO, care aruncă întreaga vină asupra Rusiei pentru această criză. John Mearsheimer, profesor de Științe Politice la Universitatea din Chicago și reprezentant important al școlii neorealiste a teoriei relațiilor internaționale, într-un articol publicat în *Foreign Affairs*, comparând cele două atitudini – cea a Occidentului, care acuză Rusia de criza din Ucraina și cea a Rusiei care condamnă Occidentul, îndeosebi Statele Unite, pentru declanșarea acestei crize –, analizează partea de responsabilitate care revine Occidentului. Profesorul american consideră că, de fapt, Occidentul este acela care a elaborat și a pus în operă o strategie mai vastă pentru scoaterea Ucrainei de pe orbita Rusiei și atașarea ei la arealul strategic occidental. În acest sens, Statele Unite au investit, începând din 1991, peste cinci miliarde de dolari în peste 60 de proiecte pentru a ajuta

⁷⁶ Gheorghe Văduva, *Geopolitica unei falii remanente*, în revista *Univers Strategic* nr. 2(18), pp. 11-48

Ucraina să realizeze un viitor pe care ea îl merită,⁷⁷ alături de țările occidentale și de valorile lor democratice. Aceste investiții sunt normale și benefice pentru o țară democratică, suverană și independentă, care are nevoie de sprijin, însă Ucraina, fiind situată la granița dintre Rusia (care suspectează Occidentul și îndeosebi Statele Unite de politici și strategii contra Rusiei) și Uniunea Europeană (care percepe Ucraina ca pe o țară normală, în drept să-și aleagă singură un drum european, alături de democrațiile occidentale și pe Rusia drept oponentă la un astfel de parcurs al țărilor care au făcut cândva parte din fosta Uniune Sovietică), este nevoită să-și suporte propria condiție generată de aceste vecinătăți și de aceste concepțe. În continuare, după ce analizează esența și marginaliile acestei crize, profesorul John Mearsheimer relevă că Statele Unite și aliații europeni se confruntă cu o alegere în ceea ce privește soluționarea crizei ucrainene: continuarea actualei politici, care va duce la exacerbară ostilităților cu Rusia și la devastarea Ucrainei – un scenariu din care toată lumea va pierde –, sau crearea unei Ucraine neutre și prospere, care nu amenință Rusia, mai exact, care nu se constituie într-o nouă bază de îndiguire a Rusiei de către Occident, așa cum percepe Moscova scopul politicii Occidentului față de Ucraina, și care ar permite astfel Occidentului să repare relațiile sale cu Rusia. Totuși, Ucraina, mai puțin regiunile separatiste, a optat pentru un parcurs european, pentru Uniunea Europeană și se pare că un astfel de parcurs este deopotrivă pe placul populației din vestul țării, care a votat masiv această opțiune, în pofida unei realități dramatice de pe front și votului masiv antieuropean și pro-Est al separatiștilor.

Georgio Gallo, într-un articol intitulat „*La crise ukrainienne: empathie et dynamique*” pune în discuție această criză dintr-o perspectivă a analizei împrejurărilor care au dus la cel de-Al Doilea Război Mondial. Putin nu poate fi comparat cu Hitler, iar extinderea spre Est a NATO pare a fi, în viziunea acestui analist, o eroare întrucât nu s-a ținut seama de înțelegerile care au dus la unificarea Germaniei și la reconfigurările geopolitice ulterioare. Datorită slăbiciunii sale, Rusia nu a reacționat, cel puțin până în aprilie 2008, când, cu prilejul summit-ului de la București, s-a opus categoric aderării la Alianță a

⁷⁷ John Mearsheimer, *Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault*, <http://www.foreignaffairs.com/articles/141769/john-j-mearsheimer/why-the-ukraine-crisis-is-the-wests-fault>, accesat la 26 noiembrie 2014

Ucrainei și Georgiei. Este și motivul pentru care trupele rusești au intrat în Georgia în august 2008.⁷⁸

Stephen F. Cohen constată că noi asistăm, la ora actuală, la cea mai periculoasă confruntare între Rusia și Statele Unite din ultimele decenii, fără îndoială cea mai gravă de la criza rachetelor din 1962 încoace. Această criză ar putea duce la o confruntare directă între NATO și Rusia, noul Război Rece fiind mult mai grav decât precedentul.⁷⁹

Pierre Van Grunderbeek consideră că criza ucraineană nu este decât ultima provocare a ultraconservatorilor occidentali pentru realizarea dominației globale a Statelor Unite care trebuie impusă cu orice preț. Dar, orice s-ar spune, Crimeea nu se mai poate întoarce la Ucraina decât cu prețul unui război care ar putea fi sau deveni fi nuclear. Aici este vorba de a alege între dreptul popoarelor la autodeterminare (Art. 1 din Carta ONU) și principiul inviolabilității frontierelor (*uti possidetis juris*).⁸⁰

În acest timp, Rusia, sub presiunile sancțiunilor economice aplicate de către Occident și ale efectelor acestora (deloc neglijabile pentru o economie care nu și-a găsit încă vigoarea), își caută noi parteneri în rândul marilor puteri asiatice (China, India și chiar Iran) și, mai ales, în țările forumului BRICS (Brazilia, Rusia, India, China, Africa de Sud). Rusia este interesată în extensia competențelor, rolurilor și misiunilor Organizației de Cooperare de la Shanghai (OCS) și chiar în posibila transformare a acesteia într-un fel de alianță de securitate și apărare a Asiei – un fel de „ATO” asiatic –, dar în contrapondere la NATO. Deja, în fiecare an, membrii Organizației de la Shanghai desfășoară exerciții militare comune pe teme de interes pentru membrii OCS.⁸¹

⁷⁸ Sursa: <http://blogs.mediapart.fr/blog/segesta3756/151114/la-crise-ukrainienne-empathie-et-dynamiques-de-guerre-de-giorgio-gallo>, accesat la 26 noiembrie 2014

⁷⁹ Stephen F. Cohen, *Hérétiques contre faucons*, <http://www.monde-diplomatique.fr/2014/10/COHEN/50877>, accesat la 28 noiembrie 2014

⁸⁰ Pierre Van Grunderbeek, *La Russie, l'Ukraine, la Crimée et la bague de fiançailles*, <http://www.mondialisation.ca/la-russie-lukraine-la-crimée-et-la-bague-de-fiançailles/5415269>, accesat la 28 noiembrie 2014

⁸¹ Cum bine se știe, această organizație interguvernamentală asiatică a fost creată în 2001, fiind succesoare a unui grup informal format în 1966, la inițiativa Chinei, și care reunea marile puteri din zonă (China și Rusia) cu o parte dintre țările Asiei Centrale (Kazahstan, Kirghistan și Tadjikistan), după implozia Uniunii Sovietice, în

Rusia și China doresc ca, și prin această organizație, să-și coordoneze eforturile diplomatice și militare pe trei axe importante, așa cum le definește China și care vizează: combaterea terorismului, a separatismului și a extremismului. De asemenea, acest demers se înscrie în voința celor două mari puteri și a celorlalți membri de a spori capacitatea autonomă de apărare a continentului asiatic împotriva oricăror amenințări, fără a face apel la forțe exterioare, cum ar fi NATO sau Statele Unite.⁸²

Se pare că ambiția acestei organizații este aceea de a deveni o alianță militară după model NATO condusă de China. În luna august 2014, a avut loc, în Mongolia interioară, adică în nordul Chinei, cel mai mare exercițiu al OCS, care a reunit 7000 de militari din cele șase state membre, forțe terestre, forțe aeriene, avioane fără pilot, unități pentru operații speciale, structuri de contraspionaj, sisteme de apărare antirachetă etc. Rusia a trimis la acest exercițiu elicoptere de asalt Mi-8 AMTS, avioane Suhoi 25, în timp ce China a desfășurat echipamente militare foarte moderne, cum ar fi elicopterele WZ-10 și WZ-19.

Pe 23 decembrie, va avea lor la Moscova o sesiune a Consiliului de securitate colectivă al OTSC (Organizația Tratatului de Securitate Colectivă) și o reuniune a Consiliului Economie Eurasiatic Superior, care va consacra adeziunea Kirghistanului la Uniunea Economică Eurasiatică (UEEA). De la 1 ianuarie 2015, UEEA va avea în compunere: Belarus, Rusia, Kazahstanul și Kirghistanul. Aceste țări au realizat deja Uniunea Vamală.

Centrarea efortului Rusiei pe zona asiatică, inclusiv în domeniul resurselor energetice (China fiind unul dintre cei mai mari consumatori ai lumii) poate afecta, în timp, relațiile sale cu Uniunea Europeană, dar, în pofida acestei crize, o ruptură între Uniunea

ideea dezvoltării unei cooperări politice și militare. China avea în vedere gestionarea comună a unor probleme sensibile cu care ea însăși se confrunta, cum ar fi, spre exemplu, unele amenințări ce puteau afecta cea mai mare regiune a sa, zona uigură, Xianjang. În 2001, a aderat la această organizație și Uzbekistanul. Actualmente, această organizație are șase membrii, reunind un sfert din suprafața globului și 60 la sută din populația Terrei, cinci membri observatori: Afganistan, India, Pakistan, Iran și Mongolia, precum și trei parteneri de dialog: Sri Lanka, Belarus și Turcia.

⁸² Flavien Iszurin, *Développement de la solidarité asiatique : le cas de l'Organisation de coopération de Shanghai*, <http://blog-famgbf.com/dir/blog/developpement-de-la-solidarite-asiatique-le-cas-de-lorganisation-de-cooperation-de-shanghai/>

Europeană și Rusia, în afară de faptul că nu are un suport realist, n-ar folosi nimănui. La urma urmei, Rusia este o țară deopotrivă europeană și euro-asiatică.

3. Noi caracteristici ale mediului de securitate pe axa Marea Neagră - Marea Baltică

Comportamentul Rusiei, în viziunea summit-ului, ar putea avea efecte pe termen lung și în ceea ce privește stabilitatea în regiunea Mării Negre, această regiune constituind un element important al securității euro-atlantice.

Menționăm că este pentru prima dată când atât Alianța, cât și Uniunea Europeană acordă (cel puțin în declarații) o atenție atât de mare regiunii Mării Negre. Faptul că Rusia a anexat Crimeea și a schimbat frontierele în zona Mării Negre a dus deja la un contact direct, de pe poziții de neîncredere, între Flota rusească a Mării Negre și forțele navale ale țărilor NATO și ale Uniunii Europene care se află în Marea Neagră.

Miza este foarte mare, întrucât Marea Neagră este inclusă deopotrivă în proiecte rusești și occidentale în ceea ce privește transportul energetic și exploatarea resurselor energetice din zonă, în combaterea rețelelor teroriste, traficante și ale criminalității organizate transfrontaliere, în controlul navigației și asigurarea securității țărilor riverane, în realizarea și menținerea unui mediu de securitate non-conflictual, cu toate că împrejurările nu sunt deloc favorabile. În proximitatea Mării Negre, există nu doar conflicte înghețate, cum sunt cele din Caucaz și Transnistria, ci și conflicte în desfășurare, cum sunt cele din Siria, din Irak, din Orientul Apropiat și mai ales cele generate de apariția și ofensiva rapidă a Statului Islamic, care deține deja două regiuni în Irak și trei în Siria.

În harta viitorului mare stat islamic, așa cum a fost ea publicată pe siturile acestei organizații teroriste foarte periculoase, se află toate teritoriile dintre nordul Africii și până la granița cu China, între Oceanul Indian și centrul și estul Europei, inclusiv România, Ungaria și o parte din Ucraina, ca și toate țările din Asia Centrală.

Pe axa Marea Neagră - Marea Baltică sunt situate țările baltice (Estonia, Letonia, Lituania) Belarus și Ucraina. Axul geopolitic Marea Neagră - Marea Baltică de-a lungul căruia se produce, azi, o nouă separare Est-Vest, adică o nouă cortină, un fel de nouă linie

Huntington (cea pe care profesorul de la Harvard o trăgea pe harta Europei între civilizația occidentală și cea ortodoxă), dar de o altă factură (de factură geopolitică) trece pe la est de Țările Baltice, pe la vest de Belarus și chiar prin inima Ucrainei. Deja în Marea Baltică, în Polonia, în Estonia, în Letonia, în Lituania, în România și în Marea Neagră sunt dispuse elemente ale NATO, prevăzute prin planul de reactivitate, iar Rusia, la rândul ei, menține la frontiera cu Ucraina și în cele două mări elemente importante ale dispozitivului său.

Flota rusească a Mării Negre (ca și cea a Mării Baltice, cea a Nordului și cea a Oceanului Pacific) este în curs de modernizare (deja câteva submarine din clasa Kilo, modernizate, și unele nave de suprafață sunt la cheu, în timp ce apărarea rusească de litoral, sol-aer și cea antinavă a primit, cu puțin timp în urmă, câteva, care au fost observate prin sistemele de cercetare cosmică, aeriană și terestră ca desfășurând deplasări (coloane de blindate, incursiuni rapide peste frontiera ucraineană etc.) și chiar acțiuni de luptă, dar Moscova a negat tot timpul amestecul ei în criza ucraineană.

Summit-ul NATO din Țara Galilor a formulat, prin declarațiile sale, un avertisment pentru Rusia, iar Rusia a răspuns în același stil acestui avertisment, continuând să pună în aplicare politicile sale îndeosebi în zona de Mării Negre, a estului Ucrainei și pe axa Marea Neagră - Marea Baltică.

Probabil că, într-un timp relativ scurt, comunitatea internațională va lua act și va accepta realitatea din Ucraina, Uniunea Europeană continuându-și acțiunile, politicile de vecinătate liniștită influența în cadrul Parteneriatului estic și ameliorându-și relațiile cu Rusia. Dar criza izbucnită aici arată că mediul de securitate este departe de a accepta optimizări benefice și liniștite.

NATO și-a reafirmat însă unitatea, integralitatea, coerența și capacitate de a se reactiva, iar acest fapt nu constituie altceva decât o consolidare a politicilor și strategiilor de securitate și apărare a arealului euroatlantic, la adăpostul cărora țările de aici să-și poată continua în liniște politicile de conviețuire, de parteneriat și de dezvoltare durabilă. Dar de aici nu rezultă că nu există pericolul recrudescenței unor noi conflicte și chiar al unor noi războaie devastatoare.

Concluzii

1. Criza ucraineană a demonstrat, încă odată, cât de mari sunt vulnerabilitățile mediului de securitate și cât de complicate și de surprinzătoare sunt pachetele de pericole și amenințări care țin mai ales de configurări și reconfigurări geopolitice. După spargerea bipolarității și încheierea Războiului Rece, lumea nu s-a reasezat. Noile confruntări se situează în aceleași areale geopolitice, care țin de controlul frontierelor, al zonelor cu resurse, al marilor platforme geoenergetice și geoeconomice. Marile puteri se comportă în continuare ca mari puteri, iar preocupările lor pentru a-și asigura vaste zone de siguranță strategică sunt aproape aceleași ca și acum un secol, dar în condițiile unui risc imens, care tinde către limitele sale extreme.

2. Nu știm dacă cea mai mare amenințare la adresa păcii și securității lumii și, mai ales a Europei o reprezintă Rusia, o Rusie care a ieșit din cădere liberă și care, iar, se reînarmează și începe să reacționeze. Este însă cert că Rusia are un rol de jucat atât în spațiul asiatic, cât și pe falia Marea Neagră - Marea Baltică, cele două mări reprezentând, în continuare, culoarele ei principale de ieșire europeană la Oceanul cald, foarte important pentru dezvoltarea unei puteri maritime și a unei economii care să conteze. Interesant este că Rusia începe să reasocieze vechilor ei politici de gestionare a spațiilor de interes geopolitic și o componentă militară importantă. Două dintre cele patru comandamente strategice militare multifuncționale ale Rusiei sunt situate exact la nivelul acestor culoare strategice maritime: Sankt Petersburg și Rostok pe Don. De unde rezultă și atenția strategică deosebită pe care Rusia o acordă axei Marea Neagră - Marea baltică și construcției geopolitice din această parte de lume.

3. Reactivitatea NATO, efortul Rusiei pentru transformarea Organizației de la Shanghai și într-o alianță politico-militară, dotarea flotelor cu douăzeci de submarine nucleare dintr-o nouă generație, anexarea peninsulei Crimeea și revigorarea politicilor rusești de forță pot fi interpretate ca modalități de reechilibrare a raporturilor strategice între marile puteri nucleare, dar și ca noi surse de tensiuni mai ales pe axul european Marea Neagră - Marea Baltică, într-o perioadă în care ar trebui să primeze politicile și strategiile de confluență și conexiune euro-asiatică. Enclava Kaliningrad, Transnistria și, iată, acum, Crimeea consolidează aliniamentul strategic avansat și relevă destul de clar intenția Rusiei nu atât de

apărare înaintată, cât mai ales de cap de pod geopolitic care poate fi oricând reconfigurat în defavoarea țărilor din zonă. În acest areal de interes geopolitic și geostrategic pentru Rusia se află, bineînțeles, și spațiul românesc, ca spațiu al NARTO și al Uniunii Europene, în situația în care se reactivează direcția de învăluire strategică a Ucrainei: Crimeea, Odessa, Transnistria.

Bibliografie

1. Revista *Univers Strategic* numerele 17, 18 și 19 din 2014
2. *Declarația summit-ului din Țara Galilor publicată de șefii de state și de guverne participanți la reuniunea Consiliului Atlanticului de Nord ținută în Țara Galilor la 4 și 5 septembrie 2014*, http://www.nato.int/cps/fr/natohq/official_texts_112964.htm?selectedLocale=fr
3. John Mearsheimer, *Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault*, <http://www.foreignaffairs.com/articles/141769/john-j-mearsheimer/why-the-ukraine-crisis-is-the-west-s-fault>
4. Stephen F. Cohen, *Hérétiques contre faucons*, : <http://www.monde-diplomatique.fr/2014/10/COHEN/50877>
5. Pierre Van Grunderbeek, *La Russie, l'Ukraine, la Crimée et la bague de fiançailles*, <http://www.mondialisation.ca/la-russie-lukraine-la-crimée-et-la-bague-de-fiançailles/5415269>
6. Flavien Iszurin, *Développement de la solidarité asiatique : le cas de l'Organisation de coopération de Shanghai*, <http://blog-famgbf.com/dir/blog/developpement-de-la-solidarite-asiatique-le-cas-de-lorganisation-de-cooperation-de-shanghai/>
7. Gheorghe Văduva, *Geopolitica. Teorii. Areale. Falii. Conexiuni. Excurs geopolitic*, Societatea Scriitorilor Militari, București, 2013
8. *Discursul lui Vladimir Putin din 18 martie 2014*, http://romanian.ruvr.ru/2014_03_21/Discursul-lui-Vladimir-Putin-din-18-martie-2014-7878/

CONFLICTUALITATEA LUMII, ÎNTRE FOC ȘI IZVOR

Rezumat

Omul trăiește și va trăi, probabil, totdeauna, într-un spațiu conflictual, conflictul fiind, de când există lumea și Universul, acel foc intens și acel izvor nesecat din care se generează mișcarea, dezvoltarea, devenirea, viața, dar și distrugerea. Important este, pentru arealul cunoașterii, să folosim conflictul ca monadă generatoare de dezvoltare și de cogniție și izvorul ca tensiune primenitoare, ca sursă de generare a focului din scânteie și a edificiului cognitiv din dinamica și complexitatea focului și nu pentru a-l distruge, în noi și în afara noastră, pe celălalt. Naturae enim non imperatur, nisi parendo, scria Francis Bacon (1561-1626) în Novum Organon. Într-adevăr, nu putem cunoaște și modela natura decât supunându-ne cauzelor legilor ei. Dar, omul, creându-și propria-i natură, are din ce în ce mai mult impresia și chiar convingerea că natura lui domină natura planetei și pe cea a Universului, că el a devenit, de fapt și de drept, Dumnezeu cognitiv și transformativ al lumii. Oare, așa să fie?!

Cuvinte-cheie: conflict, dezvoltare, foc, izvor, cunoaștere, adevăr.

Résumé

Toujours, l'homme vit et vivra, probablement, dans un espace conflictuel, le conflit étant, depuis quand on a bâti le monde et l'Univers, ce feu intense et ce source inépuisable d'où on génère sans cesse le mouvement, le développement, la devienne, la vie et même-ci la destruction aussi. Pour l'area de la connaissance, c'est important d'utiliser le conflit comme monade génératrice de développement et de cognition, et la source comme tension renouvellement, comme source de génération du feu de l'étincelle et de l'édifice cognitif de dynamique et de complexité du feu, et non pas pour détruire, en nous ou au-delà de nous, l'autrui. Naturae enim non imperatur, nisi parendo, écrivait Francis Bacon (1561-1626) en Novum Organon. Vraiment, on ne peut pas connaître et modeler la nature qu'on ne se

suppose pas aux ses lois. Mais, l'homme, en créant, pour lui-même, sa propre nature, a l'impression et même la conviction que sa nature domine en effet la nature de la planète et de l'Univers, qu'il est devenu, de fait et de droit, le Dieu cognitif et transformationnel du monde. En soit-il, vraiment, comme ça ?!

Mots-clefs: conflit, développement, feu, source, connaissance, vérité.

Introducere

Lumea, astăzi, este la fel de conflictuală, la fel de mozaică, la fel de fluidă (lunecoasă), la fel de hibridă și la fel de imprevizibilă cum a fost ea dintotdeauna. Și, cel puțin din câte știm noi până acum, rezultă că nu va fi, probabil, nici mâine altfel. Cu alte cuvinte, conflictualitatea este un *modus vivendi* al lumii, un zbucium al ei, un clocot al ei, o „măgă” a ei din care se generează, deopotrivă, focul și izvorul. Focul distruge, izvorul renaște. Dar și unul și celălalt sunt o expresie a ceea ce este Pământul și a ceea ce este Universul: un clocot veșnic viu, un foc care arde pentru a primeni și un izvor care generează, pentru a cuprinde, a înnoi și a întreține. Iar a cuprinde, a înnoi și a întreține nu înseamnă doar a aduce un plus ontologic și gnoseologic, ci și a depăși ceea ce a existat și chiar a distruge ceea ce încă există și, de cele mai multe ori, merită să piară. În unele sate din România, de Joia Mare, oamenii aprind, în curtea casei lor sau la poartă, un foc imens de boz și de tulpini uscate. Copiii adună, zile în șir, de peste tot, tulpini uscate de boz, curățind locurile inundate de această plantă nefolositoare, care, la vremea maturității, după ploaie, dar și în zilele toride, răspândește un miros neplăcut și fel de fel de alte tulpini uscate, care și-au trăit traiul în vara lor deplină, în toamna trecută și sub zăpada iernii. Focul de Joia Mare nu înseamnă doar lumină pentru cei ce au murit, ci și un mod de curățire primăvărată, de primenire a pământului și a oamenilor. Pentru că, în acest foc, se aruncă nu numai tulpini uscate de boz, ci și toate celelalte uscături care au rămas prin sate și pe câmp și care împiedică iarba să crească și ogorul să rodească. Focul, ca primenire, și izvorul, ca generare pentru a cuprinde, a înnoi și a întreține, înseamnă nu doar renaștere, ci și distrugere. Tot ce există, de fapt, merită să și piară (*esse est escruciari*). Timpul este tocmai un produs și un mijloc al acestui merit. El măsoară durata, iar durata nu înseamnă altceva decât ceea ce rămâne din interacțiunea dintre foc și izvor. Înseamnă ceea ce rămâne după ce totul a trecut. Iar ceea ce rămâne sub mistuirea focului și clocotul izvorului, curățit de către foc și primenit de către izvor, se cheamă *valoare*. Produsul neprețuit care se pune mereu, la finele fiecărui ciclu de viață și de cunoaștere, în hambarele patrimoniului cogniției. Valoarea și cogniția sunt conceptele fundamentale

ale culturii și ale științei, iar știința și cultura sunt conceptele fundamentale ale civilizației.

Conflictualitatea lumii nu este doar cauza dezastrelor ei endogene, ci și motorul dezvoltării ei endogene și exogene, durabile și complexe, germinatorul și managerul progreselor ei incontestabile. Pentru că, la urma urmei, conflictualitatea lumii în care trăim nu este doar a ei, nu-i aparține doar ei, nu este doar legea ei de existență, consonanță, supraviețuire și dezvoltare, ci și modul de a fi, de a exista și de a dura al întregului Univers. Lanțul causal al lumii și al Universului este o succesiune de dezastre și de renașteri, de distrugeri și de construcții, din care și prin care contează și se decontează doar ideea de mișcare, de dezvoltare, de devenire, în cicluri lineare sau haotice, care au, toate, ca orizont și ca sens, infinitul...

„Nimic nu se pierde, nimic nu se câștigă, totul se transformă”...

Acest drum ineluctabil spre infinit, adică spre nicăieri, este, *semper ubique*, și drumul pe care mergem noi, oamenii, la rândul nostru, atât cât ne permite veriga lanțului, spre un orizont din care vedem doar ce reușim să zărim, dar pe care ne permitem totuși să ni-l imaginăm în infinitatea lui...

Filosofii greci ai Antichității – de la Heraclit la Protagoras, de la Democrit la Aristotel, de la Socrate la Platon, precursorul dialecticii, și la Aristotel, mintea strălucită și „capul limpede” al Antichității – vedeau, în arealul ontologic și gnoseologic al lumii, dominat în acea vreme de aura zeilor și de etica cetății, partajat sau nu, patru elemente primare din care ea s-a generat și se generează continuu: focul, aerul, apa și pământul. Heraclit spunea că lumea este un foc veșnic viu, care se micșorează sau se întinde într-o anumită măsură, Anaximandru aducea un plus de cogniție, introducând în ecuația cunoașterii realităților, transformărilor și devenirilor, apeironul, o particulă invizibilă, ceva asemănător cu monada leibniziană de mai târziu, Socrate credea în lege și în ordine, iar de atunci încolo, filosofii, matematicienii, fizicienii, chimiștii și toți ceilalți oameni de știință și de cultură n-au încetat nicio clipă să caute sensuri, nonsensuri și semnificații existențiale și cognitive, vocații, calități și defecte în această lume a noastră și ale acestei lumi unice, sublime, misterioase și, câteodată, mizerabile, în care trăim și pe care o iubim sau o urâm, în funcție de ce face sau nu face ea pentru noi și de ce suntem sau nu suntem noi pentru ea.

Dar, dincolo de ceea ce duce sau nu duce mintea să știm, să credem și să simțim, dincolo de ceea ce spunem și facem, sau nu spunem și nu facem, noi, toți oamenii, monade ale acestei lumi, trăim în toiul ei, suntem total dependenți de ea, pentru că, efectiv, suntem un produs al ei, un fruct al ei, sau un rebut al ei, deși fiecare dintre noi a fost, este și va rămâne mereu unic și indivizibil în lumea în care trăim, pe planeta Pământ și în întregul Univers.

Gaston Bachelard identifica, în fizionomia și filosofia focului, calități care aparțin, mai degrabă oamenilor – iubire, trăire, senzualitate, capacitate de creație, mister... –, iar omul modern trăiește cu focul în viață, în lume, în suflet, în idealuri și în umbrietăți, modelându-se mereu după configurația lui, chiar dacă el crede că, în sfârșit, a devenit Prometeu, că a reușit să-l strunească și să-l folosească prin cele mai teribile mijloace din Univers, de la chibrit și brichetă la racheta cosmică, de la jocul fascinant al artificierilor la explozia nucleară, cea care reproduce, în micro, efectul distrugător al Soarelui, al acelui Soare – unicul nostru generator de lumină – care dă Pământului și Omului lumină, viață, căldură, încredere și speranță. Cea mai mare parte a oamenilor nu știu că soarele este, de fapt, un foc nuclear continuu, un clocot incandescent în care viața, așa cum o știm, o înțelegem și o concepem noi, este imposibilă...

Dar tot un fel de „Soare” este și Pământul pentru bios-ul lui, produs de el sau ajuns pe el, pentru tot ce se află, definitiv sau vremelnic, în sfera lui de gravitație, în atmosfera și stratosfera lui, sub protecția centurilor lui de siguranță strategică – centurile de radiații Van Allen, ionosfera, centurile magnetice și celelalte scuturi de protecție, foarte numeroase –, fără de care n-ar fi posibilă viața pe pământ. Spațiul cosmic este foarte ostil. El nu este și nu a fost niciodată un spațiu gol, ci unul foarte plin, încărcat cu radiații și particule foarte nocive pentru om și pentru oricare altă ființă și plantă care se află pe planeta Pământ.

Dorind să cunoască Universul și să călătorească pe nedrumurile lui, printre stelele și planetele lui, prin ungherele lui, omul își asumă riscurile lui, ale Universului, adică ale nemărginirii. Peștele nu poate trăi în aer, chiar dacă și în aer se află oxigenul de care are nevoie, omul nu poate trăi în Cosmos, dincolo de atmosfera terestră și de protecția terestră, chiar dacă și în Univers se află, în fond, aceleași elemente din care este făcut Pământul și tot ce există în el și pe el.

Spunem toate acestea – cunoscute, de altfel, de toată lumea –, întrucât această realitate face parte din structura noastră de rezistență, din siguranța, nesiguranța, încrederea și îngrijorarea noastră și, nolens, volens, va trebui să ne raportăm mereu la ea, chiar dacă noi, oamenii, am reușit și reușim și în continuare să fim sau să nu fim de acord cu acest dat, să-l adulăm și, deopotrivă, să-l contestăm, să-l acceptăm sau să încercăm să-l schimbăm, revenind (sau nu) la o vorbă din niște *Teze* care încă mai umblă ca o stafie ponosită prin Europa și prin lume: Important nu este a cunoaște lumea; important este a o schimba. Oare?! Putem noi să schimbăm cu adevărat această lume în care trăim și care, la rândul ei, trăiește în fiecare celulă a corpului, a vieții și a gândului nostru, așa cum trăiește focul în Univers și apa în tot ce înseamnă viață pe pământ?

1. Risc exogen, risc endogen, risc extrem, risc fluid, risc hibrid

Omul pare a fi, câteodată, un aruncat în lume, un înstrăinat în propria-i casă, așa cum spuneau existențialiștii pe la începutul secolului trecut, sau, dimpotrivă, un pol de putere al lumii, un nucleu al unui sistem care se formează, se grupează și se regroupează în jurul lui, al omului-individ și mai ales al omului concept, el, Omul, fiind unica ființă supremă pentru sine și pentru restul lumii, măsură a tuturor lucrurilor (care există sau nu există), lucru în sine, în sens kantian, generat și regenerat de tot ce există, și demiurg al propriei sale condiții. Această minune a planetei Pământ sau a cui o fi – omul –, o ființă doar cu două puncte de sprijin în Univers – propriile sale picioare –, pentru echilibru, stabilitate și performanță fizică, psihică și intelectuală (desigur, pentru ultimele două fiind necesar și un strop de creier), încearcă să pună efectiv stăpânire pe creanga sa de sub propriile-i picioare, adică pe planeta Pământ, și chiar pe întregul Univers, convins că, fiind înzestrat cu vocația cunoașterii, poate realiza orice, chiar dacă el este și va fi mereu dependent de foc, aer, apă și pământ și nu se poate desprinde nici un minut de ele, decât împreună cu ele. Omul va ajunge pe Marte sau pe oricare altă planetă (exoplanetă⁸³) din Univers, numai și numai în capsula lui terestră, în casa lui cu foc, aer, apă și un strop de pământ, cel puțin până va găsi undeva, în Univers, condiții identice cu cele de pe Terra. Dacă aceste sau acele condiții nu sunt identice cu cele de pe Terra, omul-fizic, omul-pământean nu poate trăi acolo nici măcar câteva minute. În procesul infinit al cunoașterii infinitului, omul fizic va trebui înlocuit prin omul-cognitiv, prin omul-concept, prin omul-omenire, în forma sa cognitivă, abstractă, universală.

Între acest tip de om – produs efectiv al cunoașterii – și omul-ființă-cu-picioarele-pe-pământ, este o deosebire imensă și o falie adesea infranșabilă. Dar ambele tipologii ale omului terestru – omul real și omul-concept – trăiesc, deocamdată, din câte știm noi din cărți, din rapoartele și relatările celor care au fost prin spațiul cosmic și de pe la alții, doar pe planeta Pământ și se confruntă cu toate sfidările, provocările, pericolele și amenințările exogene și endogene (SPPA) care privesc această planetă, cu vulnerabilitățile la ele și cu riscurile care rezultă de aici și pe care, nolens, volens, trebuie să le cunoască, să le accepte și, evident, să și le asume, atât ca individ unic și indivizibil în Univers, cât și în calitate de membru al comunității, și ea, la fel, unică și specială în țară, pe continent, pe planetă și în același Univers infinit și imprevizibil. Desigur, nu este imposibil ca, în Univers, să existe și alte ființe (sau ce or fi, extraterestrii, spre exemplu, așa

⁸³ Exoplaneta este o planetă în care condițiile par a fi asemănătoare cu cele de pe planeta Pământ.

cum le spunem noi la toți cei din afara Terrei) asemănătoare omului, dar și ele, la rândul lor, sunt, dacă sunt, așa cum le este planeta lor și soarele care-i dă lumină și căldură, sau condițiile specifice în care există. Dar și aceste ființe din afara Terrei, dacă există, sunt și ele, la rândul lor, tot așa, ca și oamenii, unice și irepetabile pe planeta lor și în Univers.

Riscul, de orice natură ar fi el, este totdeauna asociat unui pericol (sfidare, provocare) devenit amenințare⁸⁴ și unei sau unor vulnerabilități la acesta. Cu alte cuvinte, riscul înseamnă pericol asumat și, de aceea, el se definește pe intersecția dintre amenințare și vulnerabilitate, toate având valori în intervalul 0 la 1, 0 (zero), fiind lipsa oricărui pericol și, deci a oricărei amenințări și, respectiv, a oricărei vulnerabilități la aceasta, iar 1 (unu) fiind amenințare maximă, extremă, și, respectiv, vulnerabilitatea totală la aceasta.

$$R = A.V$$

Spre exemplu, dacă amenințarea este evaluată la nivelul șapte (valoarea ei fiind 0,7), iar vulnerabilitatea la aceasta la nivelul 5 (valoarea ei fiind 0,5), atunci riscul evaluat va fi 0,35, astfel:

$$R = A.V = 0,7.0,5 = 0,35.$$

Așa cum bine se știe, în funcție de natura amenințărilor și a vulnerabilităților la acestea, riscul poate fi direct sau indirect, asociat sau impus, conjunctural sau permanent, intrinsec (de sistem sau de proces) sau colateral, linear, ușor previzibil, sau, dimpotrivă, dinamic, complex și chiar imprevizibil și, de aceea, definirea, atitudinea și opțiunea comportamentului față de el sunt cât se poate de complicate și de dificile.

Decidentul, persoana în cauză, firma, instituția, comunitatea etc., în urma evaluărilor amenințărilor și vulnerabilităților la acestea și calculării nivelului de risc, vor hotărî dacă își vor asuma sau nu acest risc, iar în situația în care nu este vorba de asumare, riscul fiind deja impus, ce anume vor face, cum anume se vor comporta în timp, în spațiu, pe etape și în diferite situații pe care le impune și le presupune acțiunea riscantă.

Atitudinea față de risc nu este și nu trebuie să fie doar un efect al unei reacții spontane, ci un proces îndelungat, care îmbină comportamentul preventiv cu cel activ-reactiv, prevenția cu acțiunea și cu reacția, atitudinea

⁸⁴ Pericolul este o primejdie, un loc primejdios, o disfuncție gravă care poate afecta, în anumite împrejurări, anumite persoane și lucruri etc., mai exact, tot ce intra în raza de acțiune a acelei disfuncții grave de sistem sau de proces sau tot, iar amenințarea este un pericol orientat, un pericol cu vector.

îndelung elaborată cu comportamentul spontan, în caz de surprindere. Aici, în analiza de risc și în configurarea atitudinii și comportamentului față de acesta, rolul cel mai important îl are cogniția. Prin cogniție înțelegem patrimoniul cognitiv, rezultatul (tezaurizat sau nu) al procesului cunoașterii și, desigur, chiar procesul cunoașterii, în dinamica sa și toată complexitatea sa.

Orice analiză de risc presupune, între altele, identificarea, analizarea, monitorizarea și evaluarea continuă a amenințărilor și vulnerabilităților la acestea. Trebuie însă spus că procesul acesta nu este deloc simplu, pentru că amenințările (ca pericole cu vector) nu sunt simple, pure și ușor de identificat. Mai mult, ele, ca tot ce există pe pământ, în viață și în Univers, sunt interdependente, interactive, interșanjabile și foarte complexe, iar monitorizarea lor, ca și monitorizarea vulnerabilităților la acestea, este extrem de dificilă, dacă nu chiar imposibilă, în unele cazuri. Amenințările nu sunt același lucru cu pericolele și, de aceea, pentru a monitoriza amenințările, trebuie, mai întâi identificate pericolele cu vectori, cu alte cuvinte, trebuie monitorizate și pericolele existente și zonele, entitățile, instituțiile, comunitățile, categoriile de oameni și chiar oamenii individuali pe care acestea îi vizează sau îi afectează, precum și vulnerabilitățile acestora la ele.

Spre exemplu, un cutremur de 8 grade pe scara Richter, de mare adâncime, în Vrancea, reprezintă un pericol posibil pentru o zonă foarte largă, cu o rază de peste o mie de kilometri, dar nu are același nivel de amenințare pentru întreaga suprafață. Dacă pentru Vrancea și pentru capitala României, el reprezintă o amenințare de nivel 8-9 (0,8-0,9) și, pentru unele edificii vulnerabile, cum sunt clădirile cu bulă roșie, chiar 10 (1), adică risc maxim, risc extrem, pentru Belgrad sau pentru Budapesta, s-ar putea ca nivelul de amenințare să fie 0,3 sau chiar mai mic, iar vulnerabilitatea nesemnificativă (pentru că, în cazul cutremurelor, vulnerabilitatea este invers proporțională cu distanța față de epicentru. Există deja sau ar trebui să existe hărți interactive cu nivelul de risc seismic care se actualizează automat. În zonele seismice active, cu evoluții imprevizibile (așa cum sunt cele care privesc cutremurele și, în general, comportamentul geofizic al Terrei), astfel de hărți ar trebui să existe în fiecare instituție, în fiecare casă, pe fiecare calculator, în care nivelul de risc să fie calculat în mod automat, în funcție de intensitatea cutremurului respectiv, de vulnerabilitățile la acesta, specifice zonelor, localităților, edificiilor etc., astfel încât fiecare dintre noi să știe foarte exact care este nivelul de risc seismic și să procedeze în consecință, în deplină cunoștință de cauză. Nivelul actual de dezvoltare a cunoștințelor, mijloacelor și tehnologiilor – IT, tehnologii de vârf, software, sisteme de monitorizare seismică și geofizică, nivel al cogniției – permit deja acest lucru.

Omul, azi, pe planeta Pământ, nu mai este chiar un aruncat în lume, un nimeni, ci devine un adevărat nod de rețea, o identitate importantă, o monadă

civilizațională, care concentrează în sine și pentru sine și pentru semenii săi nu doar ceea ce vede și ceea ce a învățat în mod direct prin sistem educațional formal, informal și non-formal, ci și ceea ce primește în timp real de la semenii, de la Terra și de la Univers, devenind ipso facto un centru de analiză, cunoaștere și chiar decizie, conectat în timp real la informație, la cunoaștere, la Univers.

1.1. Riscul exogen

Dar, cele afirmate mai sus, dacă se iau în simplitatea lor, fără a se ține seama de interdeterminări și interdependențe, ar putea crea iluzia că omul – în noua sa calitate de nod de rețea civilizațională, informațională și cognitivă (cognițională) – ar fi un fel Dumnezeu atotputernic în el însuși și pentru el însuși, la el acasă, în spațiul universal și în cel cognitiv, că lumea s-ar învârti în jurul lui, că toată această imensă lume ar depinde de el și numai de el, așa cum par să i-o spună (desigur, pentru a-l manipula și nu pentru a-l elibera) mult trâmbițatele, pe toate, prin toate și cu toate vuvuzelele politice ale lumii, drepturile omului. Această situație infatigabilă și înșelătoare a omului deasupra lumii nu are nimic comun cu *Lumea ca voință și reprezentare* a lui Schopenhauer, una din capodoperele filosofice ale lumii, nici cu afirmația care se spune că ar fi făcut-o el, Arthur Schopenhauer, entuziast, cândva, într-o după-amiază, la vremea tinereții, când abia îi mijeau în minte ideile acelui voluntarism subiectiv, în fața bătrânului Goethe și amintite de P.P. Negulescu în una din celebrele sale lucrări: „*Maestre, nici soarele n-ar fi pe cer dacă n-aș fi eu să-l văd...*” Desigur, Goethe îi răspunsese cu umorul și înțelepciunea specifice vârstei: „*Ehe, tinere, am impresia că dumneata n-ai fi aici, dacă n-ar fi soarele acolo, sus, pe cer, să te vadă...*” Ceea ce este foarte adevărat. Dar tot adevărat este și faptul că, el, Soarele, pentru a exista și pentru mine, Schopenhauer, adică în văzul meu, în reprezentarea mea, în memoria mea, în cunoașterea mea și în viața mea, trebuie ca eu, Schopenhauer, să exist și, mai ales, să-l văd, să-l identific, să știu de el, să-l cunosc și să-l accept. Contactul Soarelui cu mine se face și prin mine, nu doar prin el. Dar lumea lui e lumea lui și lumea mea e lumea mea, chiar dacă eu fac parte din lumea lui, ca un lucru mărunț și neînsemnat, iar el este, fără îndoială, una dintre cauzele lumii mele. Poate cea mai importantă. El mă poate lumina atunci când în viața mea este ziua, sau trebuie să fie ziua, mă poate încălzi atunci când îmi este frig, dar este foarte posibil ca, uneori, când este negură în mintea mea, în sufletul meu și în viața mea, eu să nu-l pot vedea, să uit de el, sau, și mai rău, să nu mai recunosc că-l cunosc. Este ceea ce se întâmplă destul de des oamenilor...

... Probabil, nici Universul, exteriorul meu, anvelopa mea, nu știe de mine, chiar dacă eu cred că mă aflu în centrul lui, iar el ar trebui să mă vadă,

pentru simplul fapt că mă gândesc la el, că mi-l imaginez, că încerc să-l cunosc prin inducția lui Bacon sau să-l calculez prin acele ecuații matematice sofisticate, care, ca să scape de logica mea aristotelică frumoasă și foarte riguroasă, mă trimit în haos, adică la un infinit complicat și nelinear. De aceea, tot ce se petrece în spațiul lui infinit – evident și totul este tot infinit, deși apare ca o contradicție în termeni – pare a se situa în afara mea, deși eu însumi sunt Univers, pentru că sunt capabil să înțeleg că Universul există în fiecare celulă din mine însumi, în gândul meu și în cogniția mea, dar și în afara mea, ține de domeniul exogenului, se află adică dincolo de mine, dincolo de bine și de rău.

Provocările, sfidările, pericolele și amenințările din Univers, de dincolo de mine, chiar dacă eu nu sunt dincoace de Univers, ci chiar în centrul lui, sunt exogene, pentru că sunt în afara mea și a lumii mele, uneori chiar în afara cunoașterii și înțelegerii mele. Și, de aceea, eu pot să cred că nu mă afectează, deși nu se poate ca ele să nu mă afecteze, că planeta Pământ, cu scuturile sale de protecție și cogniția mea și a lumii mele, cu scuturile ei cognitive de protecție, cu blindaje ei reactive formate din concepte, noțiuni, raționamente, propoziții și cuvinte, mă protejează și mă apără, mă ține departe de clocotul Universului, așa cum distanța de la Pământ la Soare mă ține departe de uraganul nuclear incandescent din astrul luminii care m-ar putea năruia, dacă m-aș duce acolo, într-o singură milionime de secundă⁸⁵.

Dar nu este însă totul chiar așa. Până și infinitul, în lăbărțarea sa incomensurabilă și în haosul său incomprehensibil, are și el, ca tot ce există, coerența lui, sistemul lui imunitar, produsele lui și bolile lui nocive pentru el și pentru alții, drumul lui și viața lui, amenințările care-l vizează – unele endogene, altele exogene – și, evident, vulnerabilitățile lui la acestea, adică riscul lui intrinsec, asociat, impus, de sistem și de proces.

Pentru mine și pentru lumea mea, amenințările exogene sunt cele care vin din afara mea și a lumii mele – adică din Cosmos, din haos, din spațiul încă necunoscut, din non-cogniție – și pe care noi, adică eu și lumea mea, cu greu le putem identifica, analiza, cunoaște, monitoriza și contracara. Provocările, sfidările, pericolele și amenințările exogene sunt, așa cum afirmam mai sus, cele situate în afara mea și a lumii mele și care se manifestă acolo, în spațiul lor și în timpul lor. Ele pot face o mulțime vidă cu spațiul și cu timpul meu și al lumii mele, se pot intersecta cu cele ale lumii mele sau chiar reuni cu acestea. Dar eu, omul, și lumea mea trebuie să fim pregătiți, atât cât omeneste este posibil, pentru orice, chiar și pentru situații și evenimente aparent imposibile. Eu, omul și eu, omenirea, trebuie să căutăm

⁸⁵ În jur de 99 la sută din efectele unei explozii nucleare se consumă în prima milionime de secundă.

să cunoaștem și să înțelegem aceste lucruri, să ținem mereu sub telescoapele astronomice și cognitive spațiul de dincolo de noi, spațiul de care ne separă și împotriva efectelor căruia ne protejează atmosfera și celelalte scuturi de protecție ale Planetei, multe, foarte multe dintre ele încă necunoscute. Astfel, un corp ceresc – meteor, fragment de meteor, particulă din pulberea stelară etc. – când se apropie de Pământ și intră în sfera lui de gravitație cu viteze care depășesc 50.000 km/h, frecarea în spațiul atmosferic al Pământului este atât de mare, încât aceste corpuri cerești iau foc și se pulverizează înainte de a atinge suprafața pământului sau a oceanului. Foarte puține corpuri cerești au reușit să treacă de atmosferă și să ajungă pe pământ. Dar, de fiecare dată când s-a întâmplat totuși și așa-ceva, dezastrul pământului în zona de impact a fost imens...

Așadar, pericolele și amenințările exogene privesc nu doar exterioritatea mea, adică ceea ce se află dincolo de mine, ci și proximitatea mea, adică ceea ce se află lângă mine, tangent la mine. Aceste tipuri de PSPAU mă privesc, în aceeași măsură mă privesc și pe mine, pentru că și eu fac parte din Univers. Ele sunt numeroase – practic, infinite –, dar eu trebuie să le cunosc, să le înțeleg și să le monitorizez, pentru că eu, omul individual, eu omul cognitiv, trăiesc, împreună cu lumea mea, sub traiectoriile lor. Eu cred că ele – aceste provocări, sfidări, pericole și amenințări ce vin din Univers – sunt de cel puțin trei categorii: *cosmice, geofizice și virtuale* (generate de virtual, de efectul de rețea, de informație, de cogniție de Universul virtual)

Cele cosmice aparțin Universului fizic, acelui Univers pe care-l vedem prin telescoape, prin ochii minții, prin ecuații, prin deducții și prin imaginație, pe care încercăm să-l explorăm cu rachete cosmice, cu module trimise pe diferite planete, prin observații de pe stații orbitale, din sateliți și chiar prin echipaje trimise deocamdată doar pe satelitul natural al Pământului. Nu este însă departe vremea când omul va zbura, probabil, în Cosmos cam cum zboară azi în jurul Pământului. Acesta este, deopotrivă, un vis frumos, un rezultat al cunoașterii, al cercetării științifice îndelungate, dar și o modalitate prin care pământenii caută să-și poziționeze forțe, mijloace și cogniții fie pentru a se apăra împotriva unor eventuale pericole și atacuri care ar veni din Cosmos, fie pentru a-și crea noi baze de explorare, de cunoaștere și de exploatare a spațiului cosmic în folos propriu. Este foarte posibil ca omul să caute exoplanete (numărul acestor exoplanete descoperite până acum este în jur de o sută) unde să poată ajunge în caz de nevoie, continuându-și viața acolo).

Pericolele și amenințările cosmice nu sunt încă foarte bine cunoscute și nici nu prezintă un interes prea mare pentru marea majoritate a oamenilor. Aceste tipuri de pericole și amenințări nu vin din proximitatea imediată, nu sunt precum armatele inamice care se concentrează în apropierea frontierelor

statului pe care urmează să-l atace, nici ca presiunile și amenințările financiare care împovărează omul în mod direct și inevitabil, nici ca virușii care produc maladii ucigașă, nici ca foarte multe altele cu care se confruntă omul pe planeta Pământ. Dar de aici nu rezultă că ele sunt mai puțin importante sau mai puțin dăunătoare. Rezultă doar că nu sunt tot timpul în văzul lumii, ceea ce ar putea să fie foarte, foarte grav, întrucât, atunci când se manifestă, pot crea surprindere cosmică. Este foarte posibil ca, având în vedere vârsta miliardară în ani a Pământului, acest tip de amenințări să se fi manifestat, în anumite timpuri foarte activ și să fi avut efecte extrem de grave, unele dintre ele manifestate, probabil, inclusiv în distrugerea unor civilizații care ne-au precedat.

Dacă, spre exemplu, planeta Pământ ar fi fost lovită, cu o sută de milioane în urmă de un meteorit sau de un obiect cosmic cu diametrul de câteva zeci de kilometri, rezultat din dezintegrarea vreunei alte planete sau a vreunei stele care n-a putut fi oprit de scuturile Terrei, este foarte clar că, dacă ar fi exista în acel moment, o civilizație asemănătoare cu a noastră, aceea ar fi fost în mare parte sau chiar în totalitate distrusă. Urme ale unei posibile astfel de civilizații există încă pe Terra.

Fără a intra în prea multe detalii sau în prea multe presupuneri privind efectele posibile ale amenințărilor cosmice, atunci când le analizăm, trebuie să avem în vedere și comportamentul Planetei noastre, starea ei la diferite vârste, activitatea geofizică, stadiul de răcire, modul de formare a scoarței, comportamentul oceanelor etc. etc. Nu știm dacă, din toate timpurile, cele patru elemente – focul, apa, aerul și pământul – necesare vieții pe planeta noastră au existat din toate timpurile așa cum există acum. Știm încă că omul și civilizația noastră depind de ele. Și este de-ajuns.

Dintre *amenințările cosmice*, am enunța, așa, în treacăt, doar câteva posibile tipologii:

- presiunile magnetice și gravitaționale sau antigravitaționale ale spațiului cosmic;

- posibilitatea unui impact catastrofal dintre Terra, pe traiectoria sa eliptică în jurul Soarelui, cu obiecte cosmice uriașe, mai mari decât masa planetelor solare, pe care Soarele nu a reușit să le distrugă și care, întâmplător, ar intersecta traiectoria planetei noastre, în căderea lor cu viteze înspăimântătoare, pe Soare, unde, evident, ar fi distruse rapid de clocotul uriaș al stelei noastre incandescente nucleare;

- posibilitatea ca radiația cosmică și chiar cea solară să spargă, în anumite locuri, scutul ionosferei și să afecteze grav biosfera terestră;

- apariția unor furtuni cosmice sau a altor fenomene și dezechilibre de mare anvergură care ar afecta sistemul solar și implicit și planeta noastră albastră;

- alte fenomene cosmice – cunoscute sau nu –, care ar putea afecta, prin amploarea lor, spațiul galactic și, în cadrul acestuia și sistemul nostru solar (deci și Terra), sistem care se rotește, pe ultima orbită, în jurul sistemului galactic, fiind, deci, vulnerabil și primul expus la astfel de pericole și amenințări cosmice.

Oamenii se preocupă deja de multă vreme de identificarea, analizarea și cunoașterea acestui tip de amenințări. Programul american HAARP (High Frequency Active Auroral Research Program), spre exemplu, ca și altele asemănătoare, unele cunoscute, altele nu, se ocupă, din 1993, de studierea comportamentului ionosferei la bombardamentul cu radiații de înaltă frecvență. Așa cum bine se știe, ionosfera este „scutul” Terrei împotriva radiației solare și cosmice nocive și acoperă o bună parte din straturile superioare ale atmosferei terestre, îndeosebi, stratosfera și mezosfera. Ea începe de undeva de la altitudinea de 48-50 km și ajunge până la 600 km sau chiar la 1500 km. Radiațiile solare și cele cosmice lovesc nucleele elementelor care se găsesc în această zonă (Hidrogen, Helium, Azot etc.), smulg un electron de pe orbita exterioară a acestora și, astfel, atomii se încarcă pozitiv. Fenomenul este însoțit de degajare de energie. În timpul bătăliei sale cu radiația cosmică și solară nocivă, ionosfera se încălzește până la 4000 de grade Celsius (în timpul acestor lupte cumplite, în Nord, apare aurora boreală). Evident, această energie se pierde acolo, sus, în Cosmos, unde percepția și interesul oamenilor nu prea ajunge sau, în orice caz, ajunge destul de greu. HAARP, ca și alte programe asemănătoare, tocmai asta și face. De undeva din Alaska, de lângă Gakona, unde este situat acest dispozitiv, din cele 180 de antene ale sale, sistemul HAARP emite, în fascicul strâns, concentrat, un flux de radiații de înaltă frecvență care, ajungând în ionosferă, face exact același lucru ca radiația cosmică: produce ionizarea puternică a zonei lovite și încălzește ionosfera, tot așa, cam la 4000 de grade Celsius (în timp ce funcționează HAARP) apare, uneori, în zonă, aurora boreală). În zona de impact ionosferic al fluxului de radiații de înaltă frecvență HAARP, se formează o „lentilă” incandescentă care întoarce pe pământ, sub un unghi egal cu cel format între fascicul care a generat lentila și verticala la Terra, această radiație, dar sub forma undelor de joasă frecvență, care au o foarte mare putere de pătrundere. Cu ajutorul acestor unde, se poate scana scoarța Terrei, în zona de impact a fasciculului undelor reflectate, până la o anumită adâncime, ca și suprafața oceanelor etc. Mai mult, frecvența acestor unde reflectate poate fi controlată sau variată (în funcție de frecvența undeii lansate), ceea ce permite foarte multe utilități, începând cu descoperirea unor minereuri, a rachetelor din silozuri etc. și continuând cu detectarea submarinelor aflate în imersiune la mari adâncimi (care, se știe, în prezent sunt încă nedetectabile în timp real prin mijloace obișnuite) etc. Despre HAARP și posibilitățile sale (control al creierelor și

influențarea comportamentului, producere de uragane și declanșarea unor fenomene geofizice, meteorologice și de altă natură etc.), s-a scris foarte mult, dar, pentru noi, în cadrul acestei reflecții, este important aspectul său științific și posibilitatea pe care o oferă pentru controlul și contracararea unora dintre amenințările cosmice. În fond, aceasta este și una dintre rațiunile lui cele mai importante ale acestui program de cercetare științifică a Universului și a atâtea altora.

Se înțelege că pericolele și amenințările cosmice (amenințările fiind pericole cu vector) nu se reduc doar la cele enunțate de noi mai sus. Desigur, Cosmosul, mai exact, Universul nu este altceva decât o proiecție a atomului în plan cosmic și, respectiv, în plan infinit. Modelul atomic este, de fapt, modelul Universului, iar provocările, sfidările, pericolele și amenințările care se găsesc în atom se regăsesc, într-o formă sau alta, la toate și în toate nivelurile Universului. Așadar, cele cosmice sunt exogene pentru om și pentru umanitate, dar, datorită faptului că ele există în toate sistemele și procesele din Univers, există și în sfera de cuprindere a omului și umanității, de unde rezultă că granița dintre exogen și endogen nu este chiar atât de rigidă.

Pericolele și amenințările geofizice și geoclimatice sunt, deopotrivă, proprii planetei Pământ, dar consonante cu cele cosmice. Ele sunt mult mai apropiate de om și de societatea omenească, îl afectează în mod direct, chiar dacă omul nu trăiește în fiecare zi cu frica de ele, deși Pământul, minunatul nostru Pământ, planeta noastră frumos colorată (din Cosmos, se vede albastră, așa cum se vede, de pe Pământ, și cerul, deci Cosmosul) nu este chiar atât de blândă cu noi, oamenii. Pericolele și amenințările geofizice și geoclimatice sunt, de fapt, fenomene normale pentru planetă, reprezentând modus-ul ei vivendi, întrucât Terra este o planetă vie, cu o activitate intensă, care nu are încă intenția să se răcească, să devină un corp ceresc inert sau să explodeze sub propriile-i presiuni. Cutremurele de pământ și erupțiile vulcanice, însoțite de fenomene-efect ale acestora (mișcării și fricțiuni de platforme geofizice, tsunami, scufundări de pământ, lunecări, restratificări de sol etc.), ploile torențiale, furtunile, uraganele, avalanșele, inundațiile, revărsările de ape, sunt cele mai frecvente dintre acestea.

Pe planata Pământ, omul și-a creat o natură a sa, care, deși face parte din natura Terrei, nu este în întregime ca ea, ci neconsonantă complet cu aceasta și chiar subversivă. De aceea, între ceea ce face omul și ceea ce vrea Pământul, nu există un acord, o consonanță deplină sau măcar utilă, ci un puternic dezacord și chiar un uriaș conflict. Omul acoperă din ce în ce mai mult Terra cu infrastructuri folositoare lui (dar nefolositoare și complet dăunătoare planetei), pe care planeta este nevoită să le suporte, chiar dacă nu la acceptă. Imediat ce omul nu-și mai susține și întreține propriile sale infrastructuri, Terra le distruge, întrucât nu-i folosesc la nimic. Faimoasele cetăți akkadiene de odinioară se află sub nisipuri, din falnicele cetăți uitate

ale Antichității și ale Evului Mediu au rămas doar ruine... Francezii spun: *Ne laissez pas croître l'herbe sur les chemines de l'amitié...* (Nu lăsați să crească iarba pe drumurile prieteniei). Aceasta înseamnă că drumurile prieteniei trebuie umblate, bătorite, întreținute. Dar naturii nu-i place asta. De aceea, imediat ce oamenii nu-și mai umblă drumurile, ea le inundă cu iarba sa. Iarba crește acolo unde nu calcă toată ziua oamenii. Naturii nu-i place ca oamenii să-i calce și să-i distrugă iarba. Din nefericire, constatăm din ce în ce mai mult că naturii nu-i plac nici oamenii, nici drumurile lor și nici obiceiurile lor... Și nici oamenilor nu le place natura, așa cum este ea, ci vor s-o transforme așa cum vor ei. Omul se comportă pe planeta Pământ de parcă Pământul nu ar fi casa lui, ci casa unui inamic. Omul se comportă pe Terra nu ca un pământean, ci ca un venetic și chiar ca un dușman. Ca și cum ar vrea să-i epuizeze resursele și, după aceea, să plece undeva, în Univers. De aceea a și început să caute, în Univers, exoplanete...

Amenințărilor de acest tip, omul nu are ce le face. Nu le poate nici opri, nici contracara. Străfundurile incandescente ale Terrei nu-l vor asculta, hidrosfera, litosfera, biosfera, atmosfera, stratosfera, mezosferă și ionosfera nu se vor supune voinței lui și nici nu-l vor ajuta să supraviețuiască, dacă el, pământeanul care se comportă ca un nepământean, va continua să le atace și să încerce să le supună voinței lui. *Naturae enim non imperatur, nisi parendo*, scria Francis Bacon, dar, nici atunci și nici acum, omul nu este dispus să înțeleagă și să respecte rosturile și rostuirile planetei, așa cum nu este dispus să și le cunoască, să și le respecte și să și le corecteze nici pe ale sale...

Pericolele și amenințările virtuale vin tocmai din ceea ce este omul dincolo de ceea ce este. El a creat, pe planeta Pământ și în Univers, un spațiu virtual, un ciberspațiu, care nu este însă altceva decât o formă de existență și devenire a cogniției, un modus vivendi al ei, o ontologie, o gnoselogie și o logică a cogniției, a abstractului, a dimensiunii universale a omului. Pentru că esența omului este cunoaștere. Omul însuși este cunoaștere. În acest sens, el este mai mult decât spațiul geografic în care trăiește, decât apele care curg, decât munții, câmpia, casa, mașina și masa de lucru, deși casa lui pământeană, mașina, unealta și masa de lucru sunt obiecte din obiecte, obiecte fizice, generate de om și de natură, loc și areal, grâu care este grâu și piatră care este piatră, cum spunea Eugen Ionesco. Spațiul virtual în care trăiește omul are, totuși, un suport material – cartea, biblioteca, stiloul, calculatorul, telefonul, videoteca – și unul care transcende obiectelor fizice, ierbii, creierului și mâinii. Spațiul virtual este spațiul cuvântului, sub toate formele și formulele sale, al semnalului eteric, al simțirii, trăirii sensibile și spirituale, spiritului și, așa cum spunea, cogniției. Acest spațiu are infrastructurile sale virtuale – rețelele, pachetele IT, hardware și software –, casele sale virtuale – unitățile informaționale și cognitive – și oamenii săi

virtuali – omul cognitiv, omul-cuvânt, omul-cunoaștere, omul-cogniție, care nu este omul fizic, ci omul spiritual, omul abstract, omul virtual. Ontologia acestui spațiu virtual este una virtuală, bazată pe concept, gnoseologia lui este una abstractă, bazată pe conexiuni semiotice, sintactice și semantice, logica sa este gramatica gândului, a intelectului, a cogniției. De unde rezultă că și provocările, sfidările, pericolele și amenințările sunt specifice acestui spațiu, sunt generate de acest spațiu. Ele n-ar trebui incluse în tipologia celor exogene, întrucât aparțin omului cognitiv și societății cunoașterii, dar, deși așa stau lucrurile, ele continuă totuși să aibă și o dimensiune exogenă, în sensul că se detașează de omul fizic, manifestându-se într-un spațiu abstract, pe care omul obișnuit și chiar omul foarte bine pregătit nu-l poate controla. Dubla condiție a omului – aceea de om-fizic și de om-cognitiv – facilitează, cel puțin în etape civilizației cognitive în care ne aflăm, o anumită incapacitate de control al exteriorității sale complexe, dinamice și extrem de sofisticate. De unde rezultă că amenințarea cea mai importantă a spațiului virtual constă tocmai în imposibilitatea omului de a-și cunoaște în timp real propria-i exterioritate cognițională, virtualizată în mare parte și crescută exponențial în complexitate.

Celelalte tipuri de amenințări virtuale sunt la fel de „nepământene” ca prima, dar mult mai concrete și cu vectori identificabili: virusarea calculatoarelor și a serverelor, folosirea unor troieni pentru a sustrage informații, atacul cibernetic asupra rețelelor, nodurilor de rețea, suporturilor de rețea, ale instituțiilor statului, sistemelor de securitate și apărare, bănicilor etc., orbirea sateliților și bruierea, virusarea sau distrugere fizică a sistemelor de comunicație în spațiul cosmic din proximitatea Terrei, crearea unor zone ostile în spațiul cibernetic, crearea unor capcane și ambuscate în spațiul virtual, folosirea unor dispozitive pentru controlul minții și influențarea comportamentului, crearea și folosirea unor sisteme virtuale pentru controlul mulțimilor, manipularea mesajelor etc.

Astăzi, omul și omenirea trăiesc din plin în acest spațiu virtual, devin, deopotrivă, părți ale lui, entități și identități (cu sau fără identitate) instrumente ale lui și, mai ales, victime ale lui.

Nimic nu mai este și nu mai poate fi ca înainte. Fiecare om este monitorizat și supravegheat, fiecare punct de pe Terra se află pe o hartă interactivă, fiecare om de pe Terra poate accesa, în timp real, fiecare alt om de pe Terra, cu toate consecințele care decurg de aici: informare, cunoaștere în timp real, dar și influențare, manipulare, depersonalizare, înstrăinare.

În această epocă, rețelele și managerii de rețea, dar mai ales marii decidenți situați la vedere sau în umbră – și chiar în umbre ele umbrelor – au controlul aproape total al omului devenit dependent de rețea, de finanțe, de informație și de cogniție și, evident, posibilitatea de a-l influența, manipula, folosi și chiar distruge.

Acest tip de amenințări este pe cale de a se extinde periculos și în spațiul ancestral al cogniției, adică asupra sistemelor de valori care constituie fundamentul acesteia, structura ei de rezistență, vitalitatea și virtualitatea ei.

În momentul actual, societatea omenească este foarte vulnerabilă la acest tip de amenințări și, probabil, va continua să fie și în continuare. Totuși, paralel cu aceste presiuni virulente și extrem de insistente de a controla, manipula și folosi spațiul virtual în interesul unor grupuri, se desfășoară și o amplă acțiune de construire a unor piloni cibernetici extrem de puternici pe care să se sprijine viitoarea societate a cunoașterii, în care și prin care vulnerabilitățile acesteia la amenințările de tip virtual să fie diminuate semnificativ. Dar și acest proces, ca și cel de cibernetizare a presiunilor dominante pentru influență, putere, bani, avere, piețe și resurse, este complicat, costisitor și cu foarte multe zone incerte, iar această realitate, puternic mozaicată și, în foarte multe dimensiuni, imprevizibilă, nu încurajează în nici un fel procesele securitare și stabilizatoare, ci, dimpotrivă, le accentuează pe cele insecuritare și destabilizatoare.

Din aceste motive – și din multe altele –, riscul endogen, definit pe intersecția dintre amenințările endogene de orice fel și vulnerabilitățile la acestea, are cel puțin două existențe, dimensiuni și două configurații care, deși sunt complementare, nu sunt identice. Prima este ce proprie sistemelor și proceselor de dincolo de om și omenire, din sfera propriu-zisă a endogenului și se măsoară pe intersecția dintre mulțimii provocărilor (presiunilor), pericolele și amenințările din spațiul exogen cu vulnerabilitățile acestui spațiu la ele. Acest risc nu este asumat în întregime de om și de societatea omenească, dar are o foarte mare importanță în calcularea finală a nivelului de risc, îndeosebi a celui care se cere asumat. Cel de-al doilea tip de risc exogen este cel rezultat din intersecția mulțimii tuturor provocărilor (presiunilor), sfidărilor, pericolelor și amenințărilor exogene cu mulțimea vulnerabilităților omului și omenirii, mai concret omului și mediului său de viață la acestea. Cu alte cuvinte, riscul exogen, în formă continuată, ca să folosim un termen juridic, nu este doar exogen, ci devine un cuplaj între exogen și endogen cu efecte deosebite în construcția strategică dinamică și în analiza de risc, generând ceea ce, mai târziu, în analiza noastră, vom numi *risc hibrid* și chiar *risc sinergic cu geometrie complicată*.

1.2. Riscul endogen

Dacă riscul pe care am încercat să-l identificăm și să-l definim până acum, cel exogen, sau predominant exogen, își are, în parte, cauzele și determinările în afara omului și societății sale, ținând, mai degrabă, de o filozofie și o fizionomie inter-sistemică și inter-procesuală, de determinări

obiective, generate de Univers, de convergența spațiilor și de confluența procesuală a evoluțiilor, *riscul endogen* este cel interior, cel generat și asumat (impus, acceptat, constatat) de om și de societatea în care omul trăiește, este un risc major de sistem și de proces. El se definește tot pe intersecția dintre amenințări și vulnerabilități, dar acestea sunt, cel puțin pentru analiză, toate, sau aproape toate, interioare, adică specifice societății omenesti și mediului de viață al omului. Spunem „aproape toate” și nu „toate”, întrucât și aici, ca peste tot unde este vorba de om și de acțiunea sa, intervin foarte multe determinări și foarte multe influențe, unele, intrinseci, de sistem și de proces, altele, extrinseci, venite adică din afară, ca efect al calității sistemelor și proceselor de a fi deschise și de a interacționa cu mediul.

Seturile sau fluxurile de provocări, presiuni, sfidări, pericole și amenințări care se generează și regenerează în sistemele și procesele ce țin de om și umanitate, de om și societate, sunt un rezultat al dinamicii sistemice și procesuale, al tensiunilor lor interioare, din care se alimentează procesele de schimbare, de înnoire, de evoluție, de dezvoltare. Acestea nu sunt lineare și previzibile, ci, în mare parte, nelineare și, deci, greu previzibile sau chiar imprevizibile.

Practic, pentru om și societatea în care trăiește, există atâtea seturi de provocări (tensiuni, presiuni, sfidări etc.), pericole și amenințări, câte domenii și câte spețe ale activității umane există. Unele dintre acestea vizează domeniul geopolitic și pe cel geostrategic, altele vizează domeniul politic, pe cel economic, financiar, social, educațional, de sănătate, de mediu, de siguranță, de ordine publică, de apărare a țării, de informații, ca și pe cel care privește cunoașterea și, legat de aceasta, spațiul virtual.

Fiecare dintre aceste domenii, din subdomeniile și activitățile aferente, este vizat de fluxuri de presiuni, tensiuni, provocări, sfidări, pericole și amenințări (în continuare, vom întrebuința doar termenul de amenințări) și vulnerabilități mai mici sau mai mari la acestea. Managerii de domenii, de rețele, de sisteme și de procese au toată grija să identifice, să analizeze, să evalueze și să monitorizeze continuu aceste fluxuri, prin structurile de sistem și prin cele de securitate a sistemelor și proceselor, să identifice și să analizeze vulnerabilitățile la acestea, să calculeze nivelul de risc general și partajat și, pe această bază, să elaboreze politicile, strategiile și acțiunile de contracarare.

În general, în strategiile de securitate și în cele de apărare, sunt formulate, la modul cel mai general posibil, aceste seturi de amenințări, de vulnerabilități la acestea, dar nici măcar nu se pomeneste nivelul de risc și modalitățile prin care acesta se analizează, se configurează și se include în componenta politică, strategică, operațională și tactică a prevenției, a acțiunii și a reacției. Poate că nici nu este necesar. Totuși, la baza seturilor de

provocări pericole și amenințări care se formulează în documentul care se dă publicității, se află – și trebuie să se afle – analize consistente, desfășurate în ani de zile, de către toate structurile care au competențe în analiza de risc și în domeniile informațiilor, ale securității naționale și ale apărării naționale. Și nu sunt puține.

În general, omul și societatea în care trăiește caută coerențe și cultivă coerență, într-o logică operațională și corectă a faptului real, a ideilor, a proiectelor și a orizonturilor de așteptare. Proiectul politic și cel strategic au structuri interioare destul de solide – cel puțin în ceea ce privește pilonii lor teoretici și ideatici, deși, și aici ar mai fi câte ceva de corectat –, dar nebunia amenințărilor începe încă din clipa în care interesele nu converg, în care orizonturile de așteptare nu sunt clare, în care conflictul înlocuiește armonia, disiparea haotică și incoerentă coerența, iar complexitatea se îndepărtează de acel echilibru dinamic prin care, chiar și în conflict, se menține unitatea în diversitate și diversitatea în nuanțarea, particularizarea și asamblarea coerențelor.

Domeniul politic – cel care trebuie să gereze, să gireze și să configureze, să exprime, să susțină, să întrețină și să slujească interesul vital, cel căruia îi aparține decizia fundamentală în ceea ce privește acțiunea politică și strategică – este, adesea, un cuib de viespi sau un regiment dezbinat, lovit de o bombă cu fragmentație, încărcată cu particule viciate de corupție endemică, și nu are nici timpul, nici mijloacele și nici responsabilitatea să asambleze părțile, să formuleze interesul vital și să-l slujească. Pentru că îi lipsește orizontul, adică idealul, adică viziunea. În absența acestora, vulnerabilitățile marelui compartiment politic decizional proliferază, iar amenințările din categoria celor politice se amplifică și se intensifică. Cele mai importante dintre ele vin antagonismul statelor, din tendința lor de dominare, de acceptare a dominării sau de căutarea unui loc mai cald sub soare, din egoismul persoanelor, din presiunile exercitate de anumite cercuri de interese, din obiectivele strategice pe care și le propun inamicii, folosind orice mijloc pentru a le realiza – șantajul, coruperea, amenințarea, violența, războiul și chiar crima –, din conflictualitatea acestui sistem internațional bazat pe state, din existența unor cercuri de putere îndeosebi financiară și economică și din efortul lor perseverent de a domina lumea, resursele ei, planeta și chiar Universul. Lupta se duce pentru bani, pentru rețea, pentru resurse de tot felul, iar pe planul intern al statelor, pentru resurse de finanțare a campaniilor electorale și de obținere a puterii etc. Lăcomia politicianilor, a cercurilor financiare, dar nu numai a lor, este, deopotrivă, o uriașă amenințare endogenă, dar și o vulnerabilitate endogenă la fel de mare, din combinarea acestor dimensiuni generându-se totdeauna un dezastru pentru țară și pentru omenire. Incoerența, stupiditatea și mecanismul complicat al legilor afectează grav Justiția și Executivul, reprezentând o

amenințare la adresa acestora, dar și o vulnerabilitate a legislativului, pe care o va resimți la prima sincopă sau la prima bătaie de vânt politic. Domeniul politic este primul vizat în distrugerea unui stat. Asupra acestuia se exercită toate presiunile și toate amenințările posibile care, în cele din urmă, de cele mai multe ori, îl fac șvaițer. Bulversarea servirea sau incapacitatea domeniului politic, facilitează, în continuare, distrugerea finanțelor statului vizat, a structurilor economice, îndeosebi a celor strategice, de rezistență și crearea dependențelor din care nu se mai poate ieși decât cu prețul războiului sau dezmembrării. Situația actuală a clasei politice din România, care se face prima vinovată de sărăcirea și distrugerea economiei naționale și a țării, de lipsa unor programe de dezvoltare durabile, consistente și coerente, de înstrăinarea resurselor și de degradarea învățământului, de distrugerea unor sisteme de valori, de corupție și de câte altele, este un exemplu.

Domeniul financiar și economic este, de fapt, cel vizat, în mod direct sau indirect, întrucât, la actualul nivel de civilizație economică la care s-a ajuns, acest domeniu reprezintă a doua structură de rezistență – după cea culturală – a unei națiuni. Cine vrea să distrugă un stat, să-l înrobească sau să-l anihileze pentru veacul veacurilor, trebuie să-i distrugă sau să-i deturneze, mai întâi, direct sau prin fel de fel de stratageme, cei trei piloni pe care acesta se sprijină: a) cultura, simbolurile și idealurile; b) finanțele; încrederea în sine. Acest lucru se poate realiza în secole, sau, prin politici agresive și înșelătoare, doar în câțiva ani. Dintre acestea, domeniul financiar este cel mai sensibil și cel mai vulnerabil. La ora actuală, nimeni nu-l controlează. Acest domeniu este un fel de Dumnezeu al lumii, care nu trebuie nici ofensat, nici înțeles, ci doar acceptat. Băncile, îndeosebi cele private, emit 97 % din moneda lumii (trezoreriile doar 3 %) și pot acorda câte credite doresc, înrobând financiar și depozitând de bunuri și de orizonturi întreaga populație a planetei, fără ca să justifice în fața cuiva (în afara pieței financiare, adică a lumii finanțelor) politicile și strategiile lor financiare. Actualul sistem financiar a lumii, chiar dacă pare singurul ce poate crea condiții pentru o dezvoltare economică durabilă, reprezintă, în fapt cea mai mare amenințare a păcii și securității lumii. Acest sistem poate declanșa (conștient sau nu, intenționat sau nu), crize financiare și economice extrem de grave (cum a fost cea din 1939-1939, finalizată prin al Doilea Război Mondial, dar și ce a subprimelor, declanșată în 2008 și care se derulează și acum, făcând încă ravagii în restul lumii, rest care, oricum reprezintă cam 90 la sută din această lume și care plătește efectiv costurile imense ale acestei amenințări teribile, care o depășește cu mult pe cea nucleară, aceasta din urmă fiind ținută, deocamdată, sub control. Este însă foarte posibil ca amenințarea financiară să genereze și declanșarea celei nucleare. Finanțele, economia, economia de război, energia și războiul sunt marile piese de pe o tablă de șah în care nici un rege nu contează. Aservirea

și distrugerea statului român și, în consecință, aducerea lui pe penultimul loc în Uniunea Europeană, a început, după 1990, prin distrugerea sistemului său financiar și crearea unor puternice dependențe financiare, inclusiv prin împrumuturi la FMI și la alte bănci, împrumuturi și efecte de care, probabil, nu va scăpa niciodată, mai ales că împrumuturile respective nu s-au făcut în vederea investițiilor în economie și dezvoltării României, pentru crearea de locuri de muncă și creșterea puterii economice, ci doar pentru a accentua și mai mult dependențele, pentru a aservi sine die țara mării finanțe.

Această teribilă amenințare financiară vizează însă și omul concret, omul de toate zilele. Politicile financiare urmăresc crearea și reproducerea la nesfârșit a omului-creditat, a omului împrumutat, a omului-dator. O bancă poate da câte credite dorește. Nimeni n-o trage la răspundere pentru asta. Dacă, prin politica ei financiară își propune să îndatoreze toți oamenii planetei, iar concurența (tot financiară) n-o stingherește, o va face bine-mersi pentru că o bancă nu lucrează cu bani acoperiți economic, ci cu simboluri, cu hârtii sau, mai nou, cu operațiuni care înseamnă bani. Dar, mă rog, acesta este modul de a trăi al omului în societatea de consum. Dar, în România, acest mod a produs un dezastru. Peste 3000 de întreprinderi – cele mai multe rentabile, cu piață –, au fost distruse, milioane de români luând drumul străinătății în căutarea unui loc de muncă, în general foarte prost plătit în raport cu populația autohtonă din țările în care emigranții români au ajuns. Totuși, așa cum am mai spus-o și prin alte articole, trebuie să mulțumim acestor țări europene care, în aceste vremuri foarte grele atât pentru noi, cât și pentru ele, au oferit, totuși, imigranților români locuri de muncă, ajutându-i astfel să supraviețuiască. În acest timp, România și-a distrus industria, îndeosebi pe cea a petrolului unde țara noastră era efectiv o mare putere, dar și pe cea constructoare de mașini agricole, industria siderurgică, industria ușoară, institutele de cercetare, inclusiv pe cele din domeniul agricol, tot, tot, și, într-o furie care n-a existat nici în vremurile celor două războaie mondiale, și-a înstrăinat resursele, și-a vândut o mare parte din pământul țării, devenind, practic, slugă cuminte și bleagă a altora din afară și din interior la ea acasă.

Domeniul educațional este poate cel mai grav afectat de amenințările cele mai cumplite, cele împotriva educării și formării națiunii și a membrilor ei. Cea mai mare amenințare la adresa sistemului educațional din România a reprezentat-o și o reprezintă incapacitatea decidenților de a înțelege funcțiunea sistemului educațional în țara noastră, în context european și mondial. Neînțelegând ce trebuie efectiv să facă pentru modernizarea și actualizarea unei străvechi școli – școala românească serioasă, matură sigură și experimentată –, a încercat să copieze tipologii și fotografii mișcate, luat de pe unde a apucat, a distrus corpul cadrelor didactice prin fel de fel de politici absurde și reforme nenecesare, aducând cel mai mare dezastru în

spațiul educațional din câte au existat vreodată în această țară chinuită de vasalități, de imperii, de războaie și de tot felul de alte presiuni, venite din patru-vânturile lumii. Așa s-a ajuns ca, în ultimii ani, mai mult de jumătate dintre liceeni să piardă examenul de bacalaureat, cel mai important examen din viața lor, cu consecințe extrem de grave atât pentru viața lor, cât și pentru viața țării. Unii dintre managerii strategici ai acestui sistem educațional agresat grav spun că așa e bine, că, în fond, s-a pus piciorul în prag, că, în majoritatea liceelor unde atâția absolvenți au pierdut acest examen-cheie ale devenirii lor, nu se face carte etc. etc. Ceea ce desigur, este foarte adevărat. Dar piciorul în prag nu se pune prin distrugerea elevilor, adică a efectelor, ci prin corectarea erorilor grave care au dus la acest dezastru (de exemplu, prin desființarea acelor licee, crearea unor școli profesionale, orientarea mai bună a elevilor în parcursul lor educațional, reconfigurarea curriculei, perfecționarea pregătirii corespunzătoare a cadrelor didactice, salarizarea decentă a profesorilor, selectarea cu multă grijă a celor care vor exercita această profesie vocațională, nu profitățională, crearea, în toate localitățile, a infrastructurilor necesare etc.). Statul român ar trebui să fie foarte atent la echilibrarea investițiilor din sistemul educațional și din cel confesional, spre exemplu. Ar trebui create, în spațiul Dumnezeiesc al României, cel puțin tot atâtea școli câte biserici. Biserica învață copiii să fie smeriți și să trăiască cu frica lui Dumnezeu, școala ar trebui să-i învețe să fie cutezători, să cunoască și să înțeleagă lumea, să participe la crearea viitorului ei, a valorilor civilizationale și cogniționale. Dar, din păcate, statul român, în loc să creeze, prin sistemul educațional, valori, minți agere și luminate, copii cu mintea deschisă spre cunoaștere, spre universalitate, spre performanță, de tipul elevilor olimpici geniali români care câștigă cam toate olimpiadele la care participă etc., prin atitudinea și politicile sale cel puțin neglijente, dacă nu incoerente, fragmentare și aservite, a creat haos, neîncredere, birocrăție excesivă și corupție... Exteriorul, probabil, nu are nici un interes ca românii să fie toți foarte, foarte buni, ci doar să selecteze și să extragă de aici creierele. Dar interiorul?

Domeniul social este, în țara noastră, și nu numai în țara noastră, poate cel mai afectat de fluxurile de amenințări provenite din reforme nechibzuite, din aserviri bizare, din autoagresiunea economică, financiară, securitară (insecuritară), devenind și el, ca li alte domenii, foarte vulnerabil. În comunități s-au format nuclee ale criminalității organizate, clanuri de țigani și interlopi pe care nimeni nu-i întreabă de sănătate, hoții și pungașii de drumul mare își fac de cap, împreună cu toți cei care – chiar dacă nu sunt pungași de stradă, ci pungași strategici ajunși în parlament, în guverne, în justiție – fac cam același lucru, de multe ori în cârdășie cu lumea interlopă, cu criminalitatea organizată, jefuind avuția națiunii.

După 25 de ani de jaf, unii dintre cei presupuși vinovați încep să fie chemați pe la DNA și pe la parchete. Se pare, selectiv și cu zornăit de cătușe în văzul camerelor de filmat, ca să facă impresie... Dar, din prădarea națiunii, din marele prejudiciu, nu s-a recuperat, până în prezent, decât vreo 10 la sută, după cât se spune. Nu știm cum se vor recupera întreprinderile distruse, pădurile tăiate, șantierele navale închise, flota înstrăinată (una dintre cele mai mari și mai moderne din Europa), oamenii care au murit uciși de aceste vremuri ticăloase. Aceste amenințări grave la adresa structurii de rezistență a statului român au repercusiuni mari și pe termen lung în domeniul social, în viața oamenilor și a comunităților. Multe din aceste comunități s-au împușinat și chiar s-au destrămat, ca niște mușuroaie de furnici lovite de bulldozer, iar altele au fost de-a dreptul ucise, în timp de agresivitatea interlopilor, lanurilor și criminalilor, a cercurilor revanșarde și iredentiste a crescut și a devenit extrem de periculoasă, mai ales pentru românii din unele județele situate în centru țării, unde acționează și își fac de cap aceste cercuri ostile României și națiunii române. Oricât de nobilă și de benefică ar părea, politica europeană a dezvoltării regiunilor, pentru unele zone, nu este altceva decât apă la moară pentru separatiști, pentru anti-naționalisti, pentru revanșarzi, pentru cei care vizează și uneltesc distrugerea unora dintre statele de drept, chiar în ograda Uniunii Europene. Amenințările din acest domeniu sunt foarte numeroase, iar vulnerabilitățile la acestea foarte mari. Și chiar dacă Uniunea Europeană încearcă, prin politicile sale, inclusiv prin cele care au generat spațiul Shengen, să diminueze și chiar să anuleze acest tip de amenințări și de vulnerabilități la ele, imigrația masivă din fostele colonii, din Orientul Mijlociu, din estul Europei, din lumea asiatică și din zonele de conflict îngreunează acest proces și, mai mult, creează noi presiuni și noi surse de amenințări, mai ales prin impunerea, în anumite zone (unele situate chiar în mari orașe europene), a legii Sharia sau a unui *modus vivendi* care nu este specific și nici necesar continentului european. Practic, toate țările din Europa și din lume se confruntă, într-o măsură mai mare sau mai mică, cu astfel de vulnerabilități, lumea fiind, cum bine se știe, puternic fragmentată, puternic polarizată și foarte puternic diferențiată, presărată cu numeroase falii strategice, unde dialogul și confluențele civilizationale sunt, practic, aproape imposibile.

Domeniul juridic n-ar trebui să aibă și nici să genereze sau să suporte presiuni și vulnerabilități de nici un fel. Justiția, metaforic vorbind ar trebui să fie oarbă și, ca atare, ea n-ar trebui să vadă, nici săi pese de imagini și de imagine, ci doar să calculeze, cu sânge rece, construcția pe care o are de identificat, din care și prin care poate deduce adevărul, aplicând aceeași măsură din ecuația infailibilă a matematicii Justiției. Și totuși, unele dintre legile după care Justiția trebuie să judece și să dea sentințe care pot afecta iremediabil vieți, sunt foarte stufoase, incoerente, inconsistente și chiar mult

prea transparente la semnificație, iar magistrații nu sunt nici ei, toți, ușă de biserică. Cu atât mai mult cu cât, spre exemplu, în România, unele dintre legi sau dintre măsurile de aplicare a unor legi sunt pentru toți neconstituționale, mai puțin pentru ei, pentru magistrați, iar alteori votul majorității alegătorilor (spre exemplu, cel din vara anului 2013, a peste 7.400.000 de români, din cei opt milioane și jumătate câți s-au prezentat la urme) poate fi pur și simplu anulat de către Curtea Constituțională, pe motiv că nu s-a îndeplinit un cvorum care, în acest caz, nu avea și nu putea să aibă nicio relevanță, neexistând nici vreun precedent, nici vreo rațiune logică, nici vreun alt sens pentru a formula o astfel de concluzie, decât acela de a face altfel decât voința alegătorilor care, se știe este supremă într-un stat de drept. Cele sugerate în scrierile lui Franz Kafka sunt mici povestioare pe lângă enormitățile judiciare întâmplare în România. Dar, vorba lui Mircea din anul bătăliei de la Rovine, bucuroși le-o duce, sau mai de grabă, le-o căra pe toate...

Domeniul sănătății este un alt domeniu dezastruos din spațiul românesc. Românii mor pe capete, jumătate din ei sunt bolnavi, iar frumoasa noastră țară se află pe ultimul loc în Uniune la bolile cardiovasculare și la multe altele, practic, cam la toate. Floarea medicilor români înflorește pe alte meleaguri, mai bine plătite, birocratismul din sistemul sănătății atinge cote incredibile, la toate spitalele sunt cozi, iar singurele locuri unde nu există cozi sunt farmaciile. În România, mai ales în marile orașe, din sută în sută de metri, găsești o farmacie, reclamele medicamentelor umplu ecranele televizoarelor, iar bolnavii, la indicațiile riguroase ale medicului, iau cu pumnul pastile de tot felul... Sistemul sanitar din România a fost și el, exact ca cel educațional, reformat aproape la fiecare guvernare sau la fiecare schimbare de macaz politic, iar efectele sunt cele care sunt: România, la indicatorii de sănătate pe ultimul sau pe penultimul loc în Europa., iar starea de sănătate a națiunii este cât se poate de precară. Atenție, este vorba de o țară care a avut cândva un spațiu natural de viață Dumnezeuiesc și oameni foarte, foarte sănătoși. Dar și aici, ca peste tot, a pătruns stafia sau zâna lacomă, hrăpăreață și dictatoare a societății de consum...

Domeniul securității și apărării este și el, la rândul lui, lăsat, în mare măsură, de izbeliște, atât ca alocație bugetară, cât și ca atitudine, cunoaștere, înțelegere. Într-o țară în care politicieni, guvernanți și magistrați sunt aduși în cătușe la DNA pentru fapte de corupție și chiar pentru subminarea economiei naționale, deci și a securității și apărării țării, nu te poți aștepta la nici un fel de minuni, mai ales în domeniul apărării. În concepția unora dintre politicienii care conduc România, uneori formulată clar, alteori doar subînțeleasă (din modul de abordare, din frecvența cu care este dezbătută, din alocațiile bugetari pentru acest domeniu), se pare că apărarea țării este un atribut al NATO, scutind conducerea țării de orice fel de cheltuieli și de

orice fel de responsabilități. Aici se impun însă câteva precizări. Domeniul securității și apărării, chiar dacă în Senat și în Camera Deputaților, există comisii de apărare, siguranță națională și ordine publică, nu este unul integrat, nici linear și nici măcar unitar. Securitatea națională și apărarea națională nu reprezintă același lucru. Apărarea națională nu face parte din securitatea națională, nu este o componentă a ei, așa cum cred unii.

Securitatea este un efect, o stare, o condiție necesară funcționării sistemelor și proceselor, a țării și a structurilor ei în condiții de siguranță și care trebuie menținută tot timpul în parametrii optimi. Ea se asigură prin politici și strategii înțelepte, concepute și aplicate în toate domeniile (financiar, economic, politic, social, societal, informațional, educațional, de mediu etc. și chiar militar). Câte domenii există, atâtea tipuri de securitate există, securitatea fiind, deopotrivă, intrinsecă sistemului și procesului (securitate de sistem și de proces), produsă de acesta, prin mijloacele acestuia, și extrinsecă sistemului și procesului, produsă de metasisem, de sistemul de sisteme, de mecanismele procesuale complexe.

Apărarea constă într-un ansamblu de măsuri, în plan politic, economic, social etc. și, desigur, militar, care se iau prin decizii politice, la nivel strategic, la nivel operațional și la nivel tactic (al acțiunii directe) pentru contracararea unui pericol cu vector, unei amenințări sau unei agresiuni, unei acțiuni intense a unui adversar, precum și prin pregătirea din timp a forțelor, mijloacelor, resurselor, strategiilor, dispozitivelor (operațiilor) și acțiunilor necesare, întocmirea, activarea sau reactivarea planurilor strategice de acțiune în cazul tuturor pericolelor și amenințărilor posibile care pun în pericol însăși existența și buna funcționare a statului român.

Punerea în aceeași oală a securității și apărării poate crea, atât pe plan conceptul, cât și pe plan real, multe confuzii care pot duce la vulnerabilitatea uriașă a statului român. Apărarea ține, în general de conflictul violent sau virulent și vizează toate domeniile și nu doar pe cel militar. Există o apărare economico-financiară și, respectiv, o ofensivă (atitudine ofensivă) economico-financiară, în cadrul războiului economic, război continuu, complex și pervers, o apărare informațională (cibernetică), în cadrul războiului informațional (cibernetic), care este tot un război continuu etc., dar și o apărare militară care, azi, devine o apărare totală, în cadrul unui război total, unui război hibrid, unui război înalt tehnologizat, care nu poate fi exclus din conflictualitatea endogenă a lumii. Probabil că, în viitor, va exista și un război cosmic sau un război de apărare împotriva agresiunilor care se așteaptă a fi posibile din spațiul cosmic, dar, deocamdată, avem încă destulă conflictualitate pe planeta Pământ pentru a ne detașa de ea și a ne reproiecta în cea a spațiului cosmic.

Amenințările care pot declanșa un război hibrid, un război total, un război multidimensional sunt foarte numeroase, în creștere, iar configurația și dinamica lor sunt foarte greu previzibile.

Amploarea și diversitatea conflictualității noastre, a pământurilor sunt atât de mari, încât, la ora actuală și cu atât mai mult în viitor, nici o țară din lume, nici chiar Statele Unite ale Americii, nu mai poate face față, de una singură, acestor fluxuri de amenințări și cu atât mai puțin unui război de mare amploare și nici măcar unor amenințări hibride, de anvergură planetară sau doar regională.

Războiul, prin toate formele sale de manifestare (politice, financiare, economice, juridice, mediatice, informaționale, de mediu, psihologice, sociale, societale, geofizice, geoclimatice, cosmice și militare, izolate, combinate sau integrate), este continuu, variabil, greu identificabil, ascuns, la vedere, dar omniprezent și cu evoluții surprinzătoare.

Printre cele mai frecvente forme posibile ale războiului complex și complicat al mileniului III, pot fi situate și următoarele:

- război clasic convențional de foarte mare amploare, de regulă, înalt tehnologizat, care se poate transforma cu ușurință în conflagrație mondială deschisă, unitară, integrală sau partajată (în finalul lui, acesta va duce, probabil, la folosirea tuturor mijloacelor existente și, practic, la distrugerea lumii);

- război clasic convențional local, cu desfășurări violente și escaladări care tind spre primitivism;

- război neconvențional asimetric, sub toate formele sale (gherilă, insurecție, revoluție armată de eliberare, război civil, război separatist, război pirateresc, terorism etc. ;

- război nuclear generalizat (război irațional, de autodistrugere a lumii);

- război nuclear limitat;

- război generalizat sau major;

- conflicte de intensitate mică sau regionale,

- război-mozaic (război fractal al lumii, cu izbucniri și intensități regionale sau zonale diferite), care ar putea aduce lumea, în câțiva ani, prin epuizarea tuturor resurselor și a tuturor tehnologiilor, în starea de faliment total, diminuându-i semnificativ populația și obligând supraviețuitorii (dacă vor mai exista) să reia viața și civilizația de la început, în cel mai ostil mediu geofizic și geoclimatic posibil;

Dar cel mai periculos dintre toate războaiele posibile este și va rămâne războiul cognitiv. Războiul cognitiv nu este totuna cu războiul informațiilor, nici cu cel mediativ, ci trece în spațiul cognițiilor, fiind generat de interesul distrugerii valorilor și patrimoniului celuilalt, urmărindu-se, de către adversar, depersonalizarea unui popor, distrugerea memoriei sale colective, a

simbolurilor și, mai ales a idealurilor sale, a sevei sale cognitive ancestrale și, în final, reducerea lui la condiția de noncultural sau acultural, de sclav cultural, la cea de acceptare a inferiorității, a nulității și la dispersarea lui în masa lumii, în neant. Este cam ce se întâmplă azi poporului român și, desigur, și altor popoare din Europa și din lume.

Conflictul religios, conflictul etnic-religios, conflictul inter-etnic, războiul informațional (cibernetice), războiul electronic, războiul psihologic, războiul imagologic (mediatic) nu sunt altceva decât forme sau formule decupate din marele război al lumii, în funcție de scopurile, mijloacele și modalitățile prin care se propune a controlul spațiului politic și realizarea dominării strategice a celuilalt.

Presiunile, provocările, pericolele și amenințările din acest domeniu, ca și vulnerabilitățile la ele sunt foarte numeroase și, în general, concentrate către limita lor extremă, chiar dacă, prin politici și strategii adecvate, sunt ținute încă sub control de marile puteri și de comunitatea internațională. Ne aflăm în etapa în care, totuși, *frica păzește via*.

Cert este că amenințările vin nu numai dinspre rău, adică dinspre partea negativă, rebelă, non-conformistă, imatură, infrațională, criminală, teroristă a lumii, ci dinspre toate structurile, componentele și nivelurile ei. De aceea, unele dintre amenințări sunt clare și indubitabile, altele sunt prolix, confuze, fluide, hibride etc. Cert este că toate, dar absolut toate, sunt dinamice și complexe, combinându-se, grupându-se și regroupându-se în toate modurile posibile, astfel încât gestionarea lor, mai exact, certitudinile privind managementul lor devin aproape imposibile. Domeniul amenințărilor de securitate nu generează certitudini, ci doar incertitudini. Singura certitudine posibilă este că amenințările există și stau deasupra omenirii ca o nouă sabie a lui Damocles, mai mult sau mai puțin Noroc că nu toată lumea se uită în sus. Sau chiar dacă se uită nu va reuși să vadă mare lucru, pentru că și amenințările, ca mai toate mijloacele de luptă moderne, sunt realizate în tehnologii stealth.

Principalele amenințări care vizează siguranța, securitatea și apărarea pot fi, credem noi, încadrate în următoarele categorii:

- *Politice* (exprimă și pun în operă presiunile rezultate din confruntarea intereselor vitale, care sunt extrem de diferite și care continuă să mențină un nivel ridicat de neîncredere între state, în pofida eforturilor colosale făcute de omenire în lunga sa istorie pentru a crea mecanisme internaționale de management corespunzător al conflictualității și diferendelor dintre ele);

- *Geopolitice* (reconfigurarea spațiilor de siguranță strategică, cele de acces la resurse și cele necesare în exercitarea puterii și influenței și chiar a unora dintre frontiere);

- *Geostrategice* (reconfigurarea spațiilor de amplasare a forțelor, mijloacelor, resurselor și dispozitivelor strategice fie pentru a descuraja acțiunile de orice fel ale posibililor adversari, fie pentru a crea un fapt împlinit, fie pentru a crea condiții avantajoase în caz de confruntare etc.);

- *Financiare* (generate de marile entități financiare ale lumii, cu scopul de a domina lumea, de a o supune politicilor și strategiilor financiare, de a manipula economia și de a realiza câștiguri uriașe, inclusiv prin declanșarea unor conflicte de mare amploare și de foarte mare intensitate, care asigură un consum rapid al armamentelor, munițiilor și resurselor strategice și creează noi suporturi și noi determinări pentru dezvoltarea unor astfel de piețe, inclusiv a celor din spațiul criminalității transfrontaliere și paradisurilor fiscale);

- *Economice* (întrețin războiul economic continuu și asigură spațiul de acțiune și de punere în operă a pentru politicile și strategiile financiare);

- *Energetice* (reprezintă, de fapt, unul dintre domeniile în care se duce un război între consumatori și producători, precum și între marii consumatori, fiecare dintre aceștia urmărind să aibă acces pe cât se poate de nelimitate la surse, să controleze zonele energetice, cele de proximitate și rutele de transport etc., întrucât, fără aceste resurse, totul ar muri; resursele energetice sunt, deopotrivă, resurse de dezvoltare, dar și de supraviețuire);

- *Nucleare* (amenințările nucleare sunt amenințări de tip extrem; cele în jur de 12 mii de ogive nucleare active, dacă ar fi folosite, în cazul unui război nuclear, ar distruge în mod sigur viața de pe pământ; de aceea, pericolul nuclear este ținut, deocamdată, sub un control strict, dar de aici nu rezultă că el nu există și că nu are vectori, deci că nu reprezintă o amenințare; mai mult, această amenințare proliferază, pentru că, probabil, multe dintre statele lumii s-au dotat, prin achiziționare sau chiar prin mijloace proprii, cu o astfel de teribilă armă);

- *Globaliste* (globalizarea reprezintă un proces firesc, pentru că toate sistemele și procesele tind spre extindere, contopire și integrare, dar accelerarea ei artificială, datorită unor interese care n-au nimic comun cu procesul în sine, ci doar cu obținerea puterii absolute, a controlului absolut și a posibilității neîngrădite de a folosi discreționar toate resursele planetei generează o amenințare extrem de gravă, care, pusă în operă, ar putea determina proliferarea separatismului, a fragmentarismului și a războiului mondial al frontierelor);

- *Teroriste* (societatea umană produce terorism, dar acest fenomen are foarte multe fațete, începând cu cele date de reacția celui slab împotriva celui puternic, dar și acțiunea celui puternic pentru înspăimântarea, supunerea și dominarea celui slab; într-o lume în care mediul de securitate a devenit un șvaițer de conflicte, tensiuni, crize și războaie, terorismul devine o amenințare globală și chiar un război global în mozaic, cu urmări greu

previzibile pentru societatea umană, întrucât acest fenomen este întreținut nu doar grupuri criminale, de extremismul de orice tip, ci și de diferitele grupuri de interese, de tot felul de organizații și mai ales de unele state; de fapt, există atâtea forme de terorism, câte domenii ale activității umane și ale intereselor oamenilor există, pentru că și terorismul, care oricare altă formă de confruntare violentă, este o expresie a interesului);

- *Revanșarde* (amenințările de tip revanșard sunt printre cele mai active și mai intense, întrucât, de-a lungul tipurilor, războaielor și conflictelor, frontierele politice ale statelor s-au reconfigurat în funcție de deciziile învingătorilor din marile războaie, iar cei învinși nu vor putea ieși niciodată din marile lor frustrări și vor căuta totdeauna să obțină, prin diferite forme, o revanșă; acesta este unul din efectele remanente ale conflictualității lumii și, probabil, niciodată lumea nu va reuși să-l anihileze sau să-l reducă la un nivel nesemnificativ);

- *Frontaliere* (spiritul revanșard generat de modul cum s-au finalizat, de-a lungul vremurilor, războaiele frontaliere și chiar marile războaie mondiale, va genera totdeauna amenințări frontaliere, exprimate fie prin subminarea statelor de drept, fie prin crearea unor presiuni care, în anumite conjuncturi, ar putea duce, la dictate, la noi reconfigurări ale frontierelor, la situații complicate, precum cele din Ucraina, din Caucaz, din Balcanii de Vest din Africa și cam de peste tot în lume);

- *Etnice* (nu există amenințări etnice, propriu-zise, ci amenințări ale extremismului de tip etnic, cel care neagă valorile celorlalți și ține seama doar de ale sale; dar acest extremism se naște adesea dintr-o tragedie, din tragedia propriei etnii, care a suportat umiliri, înfrângeri, crime și efecte ale nedreptăților care i s-au făcut sau pe care ea consideră că i s-au făcut de-a lungul istoriei; acestea intră în memoria colectivă și vor constitui totdeauna sursă de conflict, atâta vreme cât etnia consideră ca efectele dezastruoase și umilitoare ale vremurilor trecute există încă sun semnul duratei);

- *Religioase* (în general, religiile, ca sisteme de valori, nu se confruntă (valorile nu sunt conflictuale), ci coexistă, Dumnezeu, ca și omul, fiind unic și indivizibil; conflictualitatea religioasă este dată de interese religioase, adică de acele interese predominant politice (dar și de altă natură) care îmbracă o haină religioasă; aceste amenințări, ca și cele etnice, nu sunt neglijabile, ci extrem de importante și de puternice, întrucât ele au declanșat războaie extrem de sângeroase și continuă să declanșeze și să întrețină conflictualitatea de acest tip a lumii);

- *Identitare* (aceste amenințări sunt opuse celor generate de procesele de globalizare, dar, chiar dacă sensul lor este invers, ele nu le anulează pe cele globaliste și nu se anulează nici pe ele, ci se adaugă la cele dintâi, dublând de fapt amenințările configurative și structurale ale acestei lumi; în

viitor, ele vor deveni probabil din ce în ce mai mari și din ce în ce mai intense);

- *Criminalitatea, infraționalitatea, anomia socială* (acestea sunt amenințări de sistem și de proces, existente în societate și care sunt, de regulă, contracarate continuu, pe măsură ce apar, de către politicile și strategiile de securitate internă);

Domeniul integrării europene se pare că, pentru europeni și pentru popoarele care trăiesc aici, este un fel de scop salvator, de reificare a unor oameni-lucruri, de salvare a lor, de construcție a unei noi identități care să scoată vechile identități – în speță, satele și națiunile europene – din dezastrul istoriei și să le reaseze, redenumite și, poate, reculturalizate, într-o nouă viață. Desigur, această intenție, teoretic, pe coala albă de hârtie și în mințile cu fumuri de care vorbea Iorga, poate fi generoasă și chiar utilă pentru niște idealuri care, de fapt, în mintea și în inima oamenilor europeni normali n-au cum să existe, de vreme ce națiunile nu și-au trăit încă traiul, iar valorile lor ancestrale le animă și acum viața și idealurile, dar, pentru cele mai multe dintre statele europene, mai ales pentru cele pe care arhitecții noii Europe le consideră slabe, inferioare, prost guvernate sau imature etc., aceste proiecte de integrare cu buldozerul sunt amenințări de moarte.

Cetățeanul dintr-o țară care face parte din UE, în noua sa calitate de cetățean european va trebui, deci, să aleagă între condiția lui de cetățean european cu drept la o identitate pe care nu o are și la o cultură de împrumut, cu acces la împrumut bancar, la locuri de muncă mai bine plătite ca în țara lui, dar de două ori mai prost plătite decât este plătit coechipierul său din țara în care el, emigrantul, alungatul-de-acasă a ajuns în căutarea unui loc de muncă.

Și, după cum cred acești arhitecți, acest scos-din-istorie-și-alungat-de-acasă va alege ce i se impune, deși omul nu poate fi scos din istorie. Acest proces brutal de aculturație reprezintă, de fapt, o amenințare gravă la valorile europene și, mai devreme sau mai târziu, este posibil să ducă la o recrudescență a conflictualității și chiar la un război.

Domeniul eului, al sinelui, al personalității umane, al cogniției este cel care rezultă din condiția umană, din ceea ce este omul efectiv și ceea ce i se supune că este. Fiind un Univers, omul nu poate fi pus cu de-a sila în căsuțe, categorii și concepte de tot felul. Chiar dacă rețeaua, mijloacele moderne de comunicație, interesul băncilor, al liderilor societății de consum fac asupra lui presiuni irezistibile, omul va continua să aibă eul său, modul său de a percepe și a gândi lumea, universul său axiologic și cognitiv, viața sa și condiția sa și tot ceea ce îi va da, în continuare, identitate, unicitate și personalitate, chiar dacă devine tot mai dependent de ofertele marilor cercuri de interese care vor să controleze totul – oameni, țări, minți, identități, valori și cogniții – și să domine totul. Omul-cognitiv își va păstra totdeauna spațiul

său unic și indivizibil, eul său și chiar stilul său de viață, chiar dacă va continua să aibă modele. Conflictul endogen, cel din interiorul acestui om cognitiv, este unul care-l face să meargă înainte, spre un orizont clar de cunoaștere, nu unul care-l duce la pierzanie. Omul-cognitiv va afla, credem noi, la timp acest lucru și va alege drumul care duce spre orizonturile luminoase ale lumii și nu spre întunecimile ei. De aici, din această monadă cognitivă a spațiului cognitiv, va veni și salvarea acestui tip de om, astăzi agresat din toate părțile.

1.3. Riscul extrem

Riscul se definește pe intersecția dintre amenințări și vulnerabilități. Valoarea lui, cea rezultată din acest calcul – de fapt, evaluarea lui – se află undeva între 0 (inexistența acestui risc) și 1 (riscul extrem sau riscul total). Evaluarea riscului reprezintă datoria principală a oricărei entități care acționează în condiții de incertitudine, unde există, deci, amenințări și vulnerabilități la acestea.

De aceea, analiza de risc trebuie să țină seama de dinamica complexe ale amenințării și vulnerabilității și de toate celelalte elemente care configurează și reconfigurează atât amenințarea, cât și vulnerabilitatea sau vulnerabilitățile la aceasta. Riscul extrem este definit pe valorile maxime ale amenințării și vulnerabilității. În mod normal, în aceste condiții, n-ar trebui acționat.

Dacă, spre exemplu, un stat nuclear (înalt tehnologizat, care dispune mijloace de luptă ultra sofisticate, din generația a cincea și a șasea, cu hiperarme de tot felul) amenință un stat slab, de la frontierele sale, printr-un ultimatum de tipul celui care a fost dat statului român pentru cedarea Basarabiei, iar acel stat slab n-are, practic, nici un mijloc pentru a se apăra împotriva acestui colos, dacă totuși, intenționează să nu cedeze teritoriul său și să respingă respectivul ultimatum, trebuie să-și asume un risc extrem ($R=1$), întrucât războiul care se va declanșa împotriva lui va fi unul total disimetric, el fiind complet vulnerabil și neputând reacționa în nici un fel, nici măcar asimetric, împotriva unei asemenea forțe.

Dacă, totuși, statul respectiv se decide să reacționeze, așa cum a reacționat Polonia la atacurile concomitente, al lui Hitler dinspre Vest și al lui Stalin dinspre Est, de la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial și, deci, își asuma acest risc, înseamnă că, dincolo de îngrozitoarele fapte și de eroismul armatei poloneze care s-a luptat cu cai împotriva tancurilor, există o speranță de renaștere, în numele căreia, poți accepta chiar moartea, așa cum a făcut-o Polonia și care, iată, astăzi a renăscut atât de dramatic și atât de frumos.

1.4. Riscul fluid

Riscul fluid este acel tip de risc pe care nu-l putem calcula cu precizie, nu-l putem prinde, cunoaște, înțelege perfect și, deci asuma cu convingerea că știm exact ce avem de făcut pentru a-l contracara sau pentru a-i reduce cât mai mult efectele. Acest tip de risc există mai ales în confruntarea dintre amenințările de tip cibernetic și vulnerabilitățile omului, sistemelor și proceselor umane la acestea, dar nu numai. Acțiunea umană, în aceste condiții speciale, se aseamănă foarte mult cu bruiatul de tip ochit și constă în pândirea momentului favorabil, în adaptarea comportamentului la condiții, la împrejurări, la realitățile mișcătoare, fluide și la oportunități.

Trăsăturile fundamentale ale riscului fluid sunt definite de frecvențele aleatorii (salturi de frecvență) ale amenințărilor, de imposibilitatea contracarării lor totale sau oportune, pe tot parcursul prezenței lor și manifestării (pentru că au frecvențe variabile și sisteme de securitate pe care nu le poți decipta în timp util), dar și pe imposibilitatea acoperirii sau reducerii la timp a vulnerabilităților la aceste.

Or, de vreme ce amenințările sunt flexibile, cu frecvențe variabile, toate celelalte elemente care țin de calculul riscului trebuie să răspundă acestor determinări, iar așa ceva este foarte greu de realizat. Sistemele automate de protecție, programele antivirus și, în general, măsurile de securitate cibernetică reduc substanțial acest risc, dar nu-l elimină. Dacă sistemele sunt conectate la internet sau la alte rețele, actul de comunica, descărcarea unor informații de pe internet, presiunile pe care le fac hackerii și cei interesați de pătrunderea scuturilor de securitate

1.5. Riscul hibrid, analiza SWOT

Riscul actual se manifestă din ce în ce mai mult, sub forme complicate, sofisticate, în care intervin foarte multe elemente, întrucât tipologiile amenințărilor și a vulnerabilităților sistemelor, structurilor și proceselor umane sunt și ale, la rândul lor, dinamice și schimbătoare, accelerate și chiar fluide, în sensul că scapă controlului, cunoașterii, înțelegerii, ieșind adesea din legea rațiunii suficiente.

Riscul este o chestiune de atitudine. El ține totdeauna de comportamentul uman, de managementul amenințării și vulnerabilității, de analiza situațiilor, cauzelor acțiunilor și efectelor care generează și regenerează seturile de presiuni, provocări, pericole și amenințări, a situațiilor și cauzelor care produc, susțin și întrețin vulnerabilitățile sistemelor și proceselor la acestea.

De aceea, ecuația pe care am folosit-o mai sus ($R=A.V$) este una de tip general, chiar simplificatoare, principală. În realitate, riscul se definește nu

doar pe intersecția dintre amenințări și vulnerabilitățile la ele, ci și prin specificul acestora, prin caracteristicile și presiunile mediului, prin perturbațiile existente, prin factorii favorizanți sau nefavorizanți, prin interacțiunile dintre categoriile de amenințări, dintre categoriile de vulnerabilități la acestea, dar și prin punctele tari ale sistemului care se preocupă de evaluarea riscului, care-și asumă acest risc, prin oportunitățile care se generează și se folosesc sau nu în acest proces etc.

De aceea, considerăm noi, în analiza de risc, ca și în toate celelalte procese pe care le presupune managementul acestuia, se poate folosi, între altele, și metoda SWOT (*Strength* – puncte tari, elemente forte ale structurii de rezistență a sistemului, procesului și acțiunii, care-și asumă riscul; *Weaknesses* – puncte slabe sau vulnerabilități, *Threats* – amenințări).

	CONTRACARARE RISC	EVALUARE RISC
INTERNE	S - PUNCTE TARI, VALORI - Care sunt punctele forte ale sistemului și cum pot fi ele folosite în reducerea nivelului de risc? - Care sunt valorile perene și în ce măsură pot constitui ele un suport pentru analiza de risc și pentru managementul acestuia? - Pe ce se bazează planificarea strategică a asumării (acceptării) și soluționării riscului?	W - PUNCTE SLABE, DISFUNCTII - Care sunt punctele slabe ale sistemului ce se constituie în vulnerabilități? - Care sunt acele elemente din sistem și din proces ce pot perturba, în anumite condiții, funcționarea sistemului? - Care sunt vulnerabilitățile existente prin configurația sistemului? Dar cele induse? - Care sunt factorii interni perturbatori și ce anume îi generează și îi activează?
EXTERNE	O - OPORTUNITĂȚI - Care sunt oportunitățile ce pot fi folosite în analiza de risc și în cunoașterea acestuia? - Ce căi există pentru realizarea scopurilor și obiectivelor planificării strategice în condiții de risc și pentru asumarea sau acceptarea riscului rezultat sau impus? - Cum pot fi ele valorificate?	T - AMENINȚĂRI - Care sunt principalele provocări, pericole și amenințări strategice, operaționale și tactice exogene la adresa sistemului și procesului care ne interesează? - Care sunt amenințările de natură endogenă și cum se generează ele? - Care sunt amenințările de tip hibrid de nivel strategic, operațional și tactic?
	CUNOAȘTERE ȘI ASUMARE RISC	$R = A \cap V$
	ACȚIUNEA ÎN CONDIȚII DE RISC	

2. Orizonturi de așteptare, așteptări fără orizonturi. De la certitudini la entropie zero

Conflictualitatea generează conflictualitate. Intervenția pentru a-i schimba rațiunea, sensul și istoria nu este sau nu pare a fi sortită reușitei. Aceasta nu înseamnă că, *semper ubique*, conflictualitatea este fatalitate. Nu este, desigur, fatalitate, dar nici ceva la îndemâna voinței tuturor oamenilor.

Ca orice legitate a Universului, și conflictualitatea, ca izvor al mișcării și dezvoltării, dar și ca sursă și modalitate de distrugere a ceea ce există și merită să piară, își are locul ei important.

De aceea, ea trebuie cunoscută și înțeleasă ca fiind una din acele cauze ale naturii care generează, mișcarea, dezvoltarea, progresul.

Desigur, nu numai aceasta este rațiunea conflictualității. Ca tot ce există în Univers și în viața oamenilor, are și ea partea sa de bine și partea sa de rău, partea sa constructivă și partea sa distructivă, iar noi, oamenii, cred că trebuie să înțelegem bine și profund complexitatea conflictualității și universalitatea ei.

Nihil humani a me alienum puto (nimic din ceea ce este omenesc nu mi este străin) poate fi nu doar o expresie a coborârii regilor cu picioarele pe pământ, ci și o realitate a comportamentului sistemelor cognitive și raționale.

Strădania omului de a se elibera este tot atât de intensă și de necesară ca strădania omenirii de a-l înrobi, de a-l înlănțui în acele sisteme și procese care constituie rațiunea lui de a fi, ca ființă socială, unică și indivizibilă, rațională și cognitivă, într-un spațiu luminat de soare și particularizat de cogniție.

Conflictualitatea lumii a atins cote și mijloace inimaginabile, de la cele ale unui posibil război nuclear la cele ale unui permanent război cognitiv.

Omul se luptă în fiecare zi, chiar și atunci când zâmbeste și este fericit, cu lumea, cu Universul, cu sine, supunându-se însă fără crâcnire legilor și cauzelor ei, ale acestei lumi, deopotrivă ostile și binefăcătoare.

De aceea, orizonturile de așteptare ale conflictualității lumii sunt cam tot așa, cum este lumea, pline de idealuri și neprevăzături, de incertitudini și de speranțe.

Omul se luptă cu sine pentru a fi mai bun, mai performant, mai util, ăna numele unui ideal – idealul său – și, în același timp, acceptă Universul de constrângeri și de terminări care, înlănțuindu-l îl eliberează.

Și abia acum, reproiectat pe aceste orizonturi mișcătoare, omul înțelege, atunci când este dispus să recunoască și să accepte, că libertatea este necesitate înțeleasă, iar necesitatea libertate asumată.

Certitudinile sunt volatile, incertitudinile sunt doar mobile, dar toate, împreună, formează acea cogniție specială – cerul lui, izvorul lui Universul lui – care definește omul.

De aceea, accesând spațiul infinit al Universului cogniției, se poate spune că, de fapt, singura certitudine universală a omului și a societății sale este această deplasare ineluctabilă a fiecăruia dintre noi și a lumii spre entropie zero.

TOTUL ÎN SCHIMBUL TĂU

- Dincolo de ceea ce nu se vede -

Rezumat

Dincolo de ceea ce nu se vede, ar trebui să existe, desigur, ceea ce se vede. Dar nu neapărat. Lumea merge în direcția în care vrea ea, chiar dacă un astfel de concept: „vrea ea” nu spune mare lucru. La urma urmei, cine poate ști ce vrea lumea? Cum să cuplezi cele peste șapte miliarde de voințe în una singură, cea a lumii? Complicat. Mai ales că, din câte știm noi până acum, se pare că fiecare om de pe această planetă albastră este unic și irepetabil în Univers. Tocmai de aceea, acestui om unic și irepetabil trebuie să-i dai totul. Totul în schimbul său.

Cuvinte-cheie: evaluări, prognoze, viziuni, configurații geopolitice, state, organizații, identități

Résumé

Au-delà de ce qu'on ne se voit pas, il devrait exister, surement, ce qu'on y se voit. Mais non pas absolument. Le monde va en direction dans laquelle il le veut, même si un tel concept „il le veut” ne dit pas grande chose. En fin de compte, qui peut savoir ce que le monde le veut ? Comment coupler le plus de sept milliards de volontés dans l'un tout-seule, celle du monde ? Trop compliqué ! Notamment que, après nos connaissances d'aujourd'hui, on semble que chaque être humaine sur cette planète bleue est unique et irrépétibile dans l'Univers. Pour ça, à cet homme unique et irrépétibile sur la Terre, on devrait lui donner tout. Le tout pour ton enchaînement.

Mots-clefs: évaluations, pronostics, visions, configurations géopolitiques, organisations, identités.

1. Reflecție

Povestitorul Ion Creangă, la întrebarea: „Ce-i lumea?”, pe care și-a pus-o după ce a citit, într-un caiet de-al lor de la „Convorbiri literare”, ce scrisese Eminescu, pe aceeași pagină, înaintea lui cu două minute, despre om și lume, citând și traducând două

versuri din Ovidiu⁸⁶, a răspuns simplu, cu scrisul lui caligrafic, școlăresc, aplecat spre dreapta: „*Zi-i lume și te mântue.*”, nu *mântuie*, cum se scrie azi, îndulcind puțin, cu un *i* scut, vocala *e*, ci așa cum se scria acest cuvânt atunci, la vremea lor din miezul deja trecut al secolului al XIX-lea...

La începutul mileniului al treilea, de la existența sa post-Hristos, lumea noastră, oricât ar fi ea de mântuitoare sau de ticăloasă, nu arată, totuși, prea rău. Desigur, dacă privim lucrurile din fotoliile confortabilității umane, adică din perspective tehnologice, artistice, informaționale sau cognitive. Omul de azi nu mai trăiește în peșteri, ca strămoșul său primitiv, dacă o fi adevărat că a trăit în peșteri, are laptop, celular, zgârie nori, megalopolisuri, poate să discute în timp real cu cine vrea el de pe glob și chiar se pregătește ca, la nevoie, să evadeze pe vreuna din cele peste o sută de exoplanete descoperite până acum (dar, probabil că sunt miliarde) și să facă și acolo exact ce a făcut pe planeta Pământ: s-o adapteze la trebuințele sale de viață confortabilă, foarte dinamică și foarte conflictuală. De fapt, conflictual este și Pământul, așa cum este și Universul.

Omul se comportă față de planeta sa, ca și cum n-ar fi a sa, ca și cum n-ar fi casa lui, ca și cum ar fi o planetă care trebuie exploatată la maximum, apoi, când nu va mai avea resurse, părăsită. Desigur, acest lucru va mai dura, probabil, vreo câteva miliarde bune de ani. Pământul este o planetă încă vie, cu numeroase resurse care se fabrică acolo, în focul din interiorul lui. Ceea ce se vede nu este decât o crustă, o suprafață. Nu și esențialul care, așa cum scria Exupery, rămâne invizibil pentru ochi. Iar crusta aceasta care, în acest moment, are doar vreo patruzeci de kilometri, va continua să crească, până ce focul interior al Pământului se va epuiza, planeta se va stinge, se va strânge și va deveni, se înțelege, un fel de bolovan cosmic. Probabil, pierzându-și gravitația, va exploda, transformându-se în elementele esențiale din care se compune Universul. Ca și omul. De aceea, încă de pe acum, conștient sau nu, omul își pregătește trecerea spre epoca post-Terra. Până atunci, are însă foarte multe lucruri de făcut pe planeta pe care a închiriat-o sau pe care o fi moștenit-o de la strămoșii strămoșilor săi...

2. De la sublim la declin și înapoi al sublim

Dincolo de aceste speculații care sunt la îndemâna gândului, omenirea pare ea însăși un foc veșnic viu, care, așa cum spuneau anticii, se întetește sau scade, după o anumită măsură. Omenirea își arde, uneori la cea mai mare intensitate, propria sa energie, propria sa viață. Până în momentul în care va

⁸⁶ Ovidiu: „Donec eris felix multos numerabis amicos,/ Tempora si fuerint nubila, solus eris” (Până ce ești fericit, o să numeri amici o mulțime,/ Vremile grele viind, singur atunci”, în traducerea lui Eminescu).

găsi un ideal comun, ea va continua să fie divizată, să se certe peste gard, să se bată pe piețe și resurse, să-și dea cu leuca în cap, dar să se și regenereze, precum pădurile devastate de incendii, precum copacul lovit de trăsnet, precum iubirea rănită de ură.

Previziunile geopolitice efectuate de cei care se ocupă cu așa-ceva sunt așa cum sunt. Adică de toate felurile. Cu optimisme și deșertăciuni, cu avertismente și descurajări, cu interese și încurajări. Omenirea nu se mulțumește nici cu ceea ce are, nici cu ce nu are. Pământul, deși este probabil capabil să adăpostească, triplul sau chiar quadruplul populației actuale, oamenii și, mai ales, comunitățile lor nu au suficient loc, nici suficiente resurse, se află într-o permanentă competiție și niciodată nu reușesc să ajungă, mai mult de un sfert de monadă, într-un echilibru benefic pentru toată lumea. Previziunile lor asupra viitorului îmbracă tot spectrul de stări și configurări, de la optimism la pesimism, de la sublim la ridicol, de la tragic la catastrofal. Serviciile secrete americane, spre exemplu, folosindu-și toate abilitățile, posibilitățile și puterile lor analitice, elaborează, din patru în patru ani, în folosul președintelui Statelor Unite, niște evaluări și prognoze geopolitice de mare amploare, pe componente strategice imense, în stil american. Actualul președinte, odată cu începerea celui de al doilea mandat al său la Casa Albă, a avut și are la dispoziție o astfel de analiză, care vizează orizontul anilor 2030 și care-l avertizează pe numărul unu american că marele Occident este în declin. O spusese și Otto Spengler între anii 1928 și 1932, așa cum o spusese și Otto Seeck, în carta sa, Declinul Antichității. Desigur, pentru Otto Spengler, declinul era o fază a dezvoltării ciclice, iar mesajul înțeles de compatrioții săi germani a fost acela că, după furtuna pustiitoare din Primul Război Mondial, va veni, pentru Germania, soare. A venit... Hitler, care a însuflit marele popor cu un nou ideal, apoi cel de-Al Doilea Război Mondial, care a pulverizat pur și simplu idealul găsit de Hitler și a îngenuncheat Germania, apoi, astăzi, pentru Germania reunificată, a apărut din nou soarele. Și încă ce soare! Germania este cea mai dezvoltată țară din Europa, motorul Uniunii Europene și, probabil, după un apogeu luminos, va urma un altul și mai luminos... Lumină care ne vine și nouă, azi, așa cum ne vine, de pe meridianele europene unde trudesce și supraviețuiesc milioane de Români alungați din România dezastrului post-socialist...

Declinul Occidentului, în concepția celor care fac această analiză geopolitică pentru Casa Albă și pentru restul lumii, nu se datorește doar ineficienței lui, ci mai ales emergenței puterilor asiatice și altor puteri de pe mapamond. Probabil că, până în anii 2030, puterea economică numărul unu a lumii va fi China care, împreună cu țările BRICS (Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud), va domina din punct de vedere economic lumea, cauzând serioase restricționări asupra bugetelor militare ale Occidentului, îndeosebi ale SUA, stat care-și va menține, totuși, spun analiștii serviciilor

de informații americane, hegemonia militară. Washingtonul și aliații săi istorici – Marea Britanie, Franța, Germania și Japonia – trebuie să se mulțumească cu un loc secund. Declinul economic al Occidentului va fi foarte serios, de la 56% cât reprezintă puterea economică occidentală în acest moment, la 25% în următoarele două decenii. Iar fără o economie și fără finanțe pe măsură, acest Occident, condus de SUA, nu va mai putea fi jandarmul lumii. Asia reunită va fi, potrivit acestui studiu, mai puternică decât Statele Unite și Uniunea Europeană la un loc, în termeni de populație, PIB, investiții tehnologice și chiar cheltuieli militare. Și care, se pare, nu are deloc intenția de a fi jandarmul lumii. Fără îndoială, Uniunea Europeană va continua drumul său cu mai multe viteze (deși, oficial, nimeni nu o spune), cu state care se mențin în eșalonul puterii și state de periferie, aduse să fie așa, în primul rând prin politicile dezastruoase ale celor care le conduc și, apoi, prin crearea unor situații în care politicile regionale ale Uniunii Europene sunt înțelese și chiar folosite de către unii dintre diriguitorii UE și de către oportuniștii UE pentru diminuarea rolului statelor de drept și chiar pentru distrugerea patrimoniilor și sistemelor de valori ale unor state, între care se află și România.

Dincolo de această evoluție oarecum paradoxală a Uniunii Europene și a țărilor care o compun, cea mai mare bătălie geopolitică a secolului se duce, într-un prim concept, între puterile emergente și puterile occidentale tradiționale, primele construindu-și încet, încet, suporturi economice și financiare durabile, într-o diversitate culturală cel puțin stimulativă sau, în orice caz, non-conflictuală (culturile nu generează conflicte), iar celelalte, cele occidentale, încercând integrări prin impunere de standarde care, nolens, volens, duc la distrugerea sistemelor de valori ale unora dintre state, îndeosebi ale statelor mici sau care nu se bucură de o susținere comunitară remarcabilă, pe motiv că ele nu cer, nu știu să ceară, nu corespund, nu fac ce trebuie, n-au performanță, sunt corupte. Bravos, Uniune!

Puterile emergente au toată grija să se detașeze de filosofia integrantă, presantă și ofensivă, impulsivă occidentală și să-și concentreze eforturile pe un progres prioritar economic, încercând un management financiar mai puțin distructiv, fără însă a neglija competiția cu Occidentul pentru tehnologii, piețe și resurse. Această arhitectură emergentă are (cel puțin așa se spune și se scrie) alte coordonare și alte modalități de construcție decât cele occidentale, bazându-se în principal pe alte poziții decât cele pe care se situează țările din fostele imperii (raportul se referă la JAFG – Japonia, Anglia, Franța, Germania). Analiza CIA are în vedere și grupul unor pivoți regionali, de care vorbea și Brzezinski cu ani în urmă, format acum din Columbia, Indonezia, Nigeria, Etiopia, Turcia și Vietnam, care devine un grup de influență mondială, cu un rol foarte important în reconfigurarea grilei geopolitice a viitorului.

Asemenea previziuni sunt precum drumul unui portavion sau unei nave uriașe într-un ocean. Contează doar furtunile de cel mai înalt grad care le pot clinti. Bărcuțele n-au ce căuta în largul oceanelor. Navighează doar pe lângă țărături,. Cu grijă să nu se izbească de corali.

Cu sau fără voia ei (deși e greu de identificat această voie), lumea înaintea spre o tehnologizare foarte înaltă, din ce în ce mai înaltă, revoluționară chiar, capabilă de performanțe incredibile, dar și spre un nivel de cogniție care, probabil, nu a mai fost niciodată atins pe planeta Pământ. Spunem „probabil”, întrucât n-avem cum să știm (cel puțin deocamdată), dacă, pe planeta Pământ, civilizația noastră este singura (apărută în mod firesc, ca urmare a stadiului atins de planetă astfel încât să fie posibilă viața umană), sau dacă, înaintea ei, au mai existat sau nu și altele. Probabil că au mai existat, dacă avem în vedere infinitatea formelor de existență a lumii. Dacă, spre exemplu, chiar în epoca noastră, pe planeta Pământ ar exista o civilizație, compusă tot din oameni ca noi, dar nu de frecvența noastră, în jur de 80 Hz, cât are ADN-ul uman, ci de frecvența luminii invizibile (și ea foarte complexă), acești oameni de frecvența luminii, să le zicem *lumineni*, nu s-ar vedea de către ochii noștri, dar care ar trăi totuși paralel cu noi, cu problemele lor complicate și cu modul lor de a cunoaște și înțelege lumea (doar lumea lor își, probabil, și pe a noastră dacă i-o fi dus mintea lor lumină la o astfel de constatare), planeta și Universul. Ar fi posibil că ei să ne vadă (sau nu) foarte bine pe noi, să ne privească așa cum privim noi pietrele etc., iar viteza cu care ei se deplasează de colo-colo să fie cea a... luminii. Ca să nu mai vorbim că însăși cogniția este o realitate care se detașează de cea fizică, dar care generează teribilele mijloace fizice de care dispune omul azi pentru a trăi cum vrea el pe planeta Pământ. Când vom ajunge în societatea cogniției, în societatea epistemologică, probabil că importanța omului fizic, a acestui trup câteodată frumos, dar mai tot timpul păcătos, se va diminua semnificativ.

Lumea a început deja de mai multă vreme globalizarea informațională și, deci, cognitivă. Rețeaua este o realitate care creează numeroase efecte, cel mai important dintre acestea fiind posibilitatea accesării în timp real a informației. Rețeaua a generat spațiul cibernetic – ea fiind elementul de bază al acestuia – iar spațiul cibernetic a generat, la rândul lui posibilitatea ca oamenii să se grupeze în mii de rețele profesionale sau de socializare, în comunități care altădată n-au existat și care fac posibile multe alte realități cândva de neconceput. Acest spațiu este important atât pentru universul cogniției, cât și pentru generarea unor noi forme și formule de virtualizare, a unor noi relații între oameni. Aceste relații depășesc, practic, orice bariere, trec peste orice sloganuri și creează deveniri greu previzibile.

Internații nu sunt doar niște oameni care butonează tastatura unui calculator și un maus, pentru a socializa sau pentru a trăi într-un altfel de spațiu decât cel care există la școală, la locul de muncă, în cartier, la discotecă, în parcul de distracții, pe munte, la mare sau în localurile de noapte, ci și niște consumatori de produse de rețea, niște beneficiari ai rețelei, dar și niște obiecte ale ei. Rețelele permit intervenția oricui, inclusiv a unor elemente extrem de periculoase, care creează nu doar probleme complicate privind securitatea ciberspățiului și scoaterea din intimitate a omului, posibilitatea controlului cibernetic al acestuia și a manipulării lui de către cei pregătiți în mod special să o facă, ci și pericole și amenințări cibernetice sau subumane de o gravitate extremă. Mai mult, unele dintre cercurile conspirative care populează de multă vreme această planetă și care proliferază de la o epocă istorică la alta, au la îndemână douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru pentru a crea și folosi tot felul de tehnici de manipulare informațională și de altă natură, mult mai periculoase și mai eficiente decât tot ce a existat în această civilizație pe planeta Pământ.

Rețeaua devine, deopotrivă, teatru de operații și mijloc de luptă al războiului cognitiv, iar beligeranții nu mai sunt doar statele, ci și marile corporații, puterile din umbră, entitățile non-statale capabile de performanțe în acest spațiu, organizațiile teroriste și, mai ales, marile cercuri financiare care urmăresc folosirea noilor oportunități de rețea pentru controlul total al planetei prin mijloace financiare.

Deși, prin intermediul rețelei, ar trebui ca omenirea să iasă în mod semnificativ din incertitudinile ei ancestrale foarte periculoase și să-și armonizeze mai bine valorile și chiar interesele, evenimentele arată că rețeaua nu a redus cu nimic nici conflictualitatea, nici pericolele autodistrugerii acestei lumi prin posibilitatea declanșării ultimului război violent al civilizației noastre – să-i zicem cel nuclearo-cognitiv (componenta nucleară fiind „globul de sare” de pe sobă, din povestea românească, iar componenta cognitivă pisica imprevizibilă care ar putea să-l facă să cadă în capul celui de lângă sobă) –, ci, dimpotrivă, l-a accentuat și mai tare, i-a oferit chiar un vector: *controlul prin informație, cogniție, finanțe și rețea exercitat asupra tuturor oamenilor, distrugerea statului de drept, ca entitate conservatoare a civilizației actuale și crearea unui cadru haotic benefic pentru anumite mari puteri și, mai ales, pentru cercurile de interes care le controlează din umbră și le manipulează discret.*

Teoria conspirației, zonele negre ale civilizației noastre, interesele globaliste ale unor cercuri care-și asumă de secole managementul strategic al planetei, fără s-o facă în văzul lumii (dar toată lumea știe și, potrivit voinței lor, trebuie să știe sau măcar să bănuiască forța pe care acestea o au, tocmai pentru a se teme în măsură suficientă de ele), se folosesc cum nu se poate mai eficient de acest nou instrument (rețeaua) și de acest nou concept

(informație în timp real) pentru a polariza bogăția și sărăcia, pentru a menține acea stare de incertitudine, de conflictualitate și de insecuritate care să le asigure lor și numai lor perpetuarea puterii, accesul neîngrădit la piețe și resurse etc.

Aproape toate conceptele de securitate și apărare care se vehiculează astăzi în lume au, înapoia lor, alte concepte mult mai complicate și mai sofisticate, care statuează diferite niveluri de securitate și insecuritate, în funcție de anumite interese, precum și numeroase modalități de control al securității și insecurității, astfel încât nivelurile de amenințare și cele de vulnerabilitate să fie și ele diferite, controlabile și reglabile prin fel de fel de politici și strategii, în general, inaccesibile statelor mici, statelor dependente și muritorilor de rând.

3. Universul de ceară al statelor

Există, la ora actuală, cel puțin cinci mari categorii de state și o mulțime de alte categorii de entități interstatale, non-statale și chiar suprastatale care contează însă semnificativ în dinamica mediului de securitate actual:

- *statele democratice de tip occidental*, cu două nuclee foarte puternice – Statele Unite și Uniunea Europeană – caracterizate prin înaltă tehnologie, resurse financiare, politici și strategii de dominanță mondială (SUA) sau regională (UE);

- *statele emergente*, care formează forumul BRICS (Brazilia, Rusia, India, China Africa de Sud), cu cinci nuclee: China, Rusia, India, Brazilia și Africa de Sud, dar și cu o pleiadă de alte state care se aliniază din ce în ce mai mult conceptului de pro sau non-occidental, unele fiind considerate și chiar evaluate ca state pivot – Ucraina, țările Asiei Centrale, țările caucaziene, Turcia, Egipt, Pakistan, Arabia Saudită, altele ca forțe principale, iar altele ca forțe sau mijloace periferice, de nișă;

- *statul Israel*, care nu face parte din nicio categorie de state, ci reprezintă un stat unic, cu o filozofie cu totul specială, care se sprijină pe trei mai piloni: Statele Unite, Uniunea Europeană, marile bănci și marile instituții financiare occidentale, cu care formează un complex dependent de sistemul financiar al lumii occidentale, sistem ofensiv, dominator și acaparator, dominat de evrei, pe care statul Israel îl folosește, în primul rând, pentru propria-i securitate (securitate de tip activ, ofensiv, conspirativ.) și, în al doilea rând, pentru distrugerea sau cumințirea statelor incomode;

- *statele arabe și islamice*, cu nuclee parțial dezintegrate sau cu probleme mari: Iran, Turcia, Egipt, Arabia Saudită, Pakistan și cu o mulțime de alte state aliniate la conceptul de musulmanism, islamism, arabism;

- *statele periferice*, alcătuite din pleiada statelor care se aliniază statelor democratice de tip occidental, statelor emergente și statelor arabe și islamice sau, pur și simplu, fac o notă separată, așa cum este, spre exemplu, Coreea de Nord;

- *marile identități financiare de tip occidental*;

- *organizațiile, organisme și instituțiile internaționale*, precum ONU, OSCE și organizațiile regionale de securitate și cooperare etc.;

- *alte entități, formațiuni, rețele etc.* ale terorismului, criminalității organizate transfrontaliere, traficului ilegal, mafiei și altor activități desfășurate împotriva ființei umane, economiei, mediului, securității și păcii.

3.1. Statele democratice de tip occidental

Statele democratice de tip occidental sunt un fel de El Dorado, mai ales pentru statele periferice din toate zonele. Europa Occidentală și Statele Unite ale Americii s-au format prin emigrarea populațiilor din zonele periferice, îndeosebi din Asia, dar și prin emigrarea masivă a Occidentului European în America și Oceania.

Beneficiind de condiții cu totul speciale, precum și de aportul inteligenței migratoare cooptată aici, aceste două zone speciale ale lumii – Europa Occidentală și Statele Unite, două entități ale aceluiași trunchi –, precum și datorită atitudinii ofensive existente în gena populațiilor care s-au stabilit aici, s-au consolidat și s-au pregătit temeinic pentru a explora, cunoaște și, apoi, pentru a cuceri întreaga lume, în căutarea bogățiilor planetei.

Folosindu-se de toate acestea și de vulnerabilitățile populațiilor sedentare, această civilizație ofensivă, chiar agresivă cum o numește însuși Samuel P. Huntington, a evoluat incredibil în acest spațiu și în acest concept cuceritor, în comparație cu o altă mare civilizație – cea sinică –, un alt mare rezervor de populații, creiere și înțelepciuni, care s-a mulțumit însă doar cu rolul său de generator sedentar de cultură, inteligență creatoare și sfințire a locului.

Este în firea Occidentului să impună conceptele sale (progresiste, desigur), să creeze, să cucerească, să cultive peste tot un modus vivendi specific ei, denumit azi, democrație de tip occidental, preluat și acesta de la greci și menținut, cam în același spirit, două milenii și jumătate și amplificat prin voința de a impune.

La un moment dat, Statele Unite, rupte de originea populațiilor din care s-au format, adică de mama Europa, s-au crezut protejate de ocean și au aplicat, în devenirea lor, un concept autoizolaționist, concretizat prin ceea ce s-a numit doctrina Monroe. Amiralul Mahan a fost însă de o altă părere și le-a spus confrăților săi, prin două cărți celebre - *The Influence of Sea Power*

upon History, 1660–1783 și The Influence of Sea Power upon the French Revolution and Empire, 1793–1812 (apărută în 1892) că, de fapt, *cine stăpânește marea stăpânește și lumea*. Și americanii, urmându-i sfatul, au realizat, în ani care au urmat, cea mai performantă flotă militară a tuturor timpurilor, prezentă pe toate oceanele lumii și controlând, practic cvasitotalitatea comunicațiilor maritime și a punctelor strategice de interes major de pe mare. Practic puterea maritimă a SUA este singura de pe glob care asigură efectiv stăpânirea mării.

Conceptul strategic american este cel de control strategic absolut al infospațiului, ciberspațiului, geospațiului, hidrospațiului și cosmospațiului, astfel încât dominanța strategică a Statelor Unite asupra Terrei să fie atât de sigură, de sofisticată și de bine structurată, încât nici chiar o cădere masivă economică și financiară să n-o afecteze major. Chiar dacă, în următorii ani, China poate deveni puterea economică numărul unu a planetei, puterea militară numărul unu a lumii, susținută de alocații bugetare de peste 750 de miliarde de dolari anul trecut, rămâne, fără îndoială, Statele Unite.

Dar și problema dominanței economice devine discutabilă. Statele Unite și Uniunea Europeană realizează, împreună un PIB uriaș, de 34.560 de miliarde de dolari, și este greu de presupus că, în următorii ani, țările BRICS sau alte grupări de țări ar putea ajunge la o astfel de performanță. De aceea, bătălia dintre interesul vital occidental – care este, credem noi, dominanța strategică a lumii, controlul resurselor și generarea unui mediu de securitate care să asigure controlul conflictualității – se va duce într-o configurație disimetrică și chiar contrasimetrică, în care, în continuare, vor conta finanțele, informația și tehnologiile.

3.2. Statele emergente

Statele emergente nu sunt sau nu par a fi o alternativă la puterea occidentală, ci o construcție geopolitică și geostrategică de un alt tip, predominant economic și financiar, ce se dorește a fi unul non-agresiv, comprehensiv și comunicativ, cu păstrarea arealului și esențialului, adică a sistemelor de valori, a patrimoniului, deci a culturilor, și, evident, a diferențelor. Principala preocupare a statelor emergente – cele mai mari dintre ele grupate în BRICS – este aceea a realizării unui scut comun (în primul rând economic și financiar) de protecție împotriva expansiunii occidentale și a unui cadru necesar (inclusiv de securitate) pentru implementarea unui concept de dezvoltare durabilă. De aici nu rezultă că țările BRICS se închid în propriile areale, ridică bariere la frontiere împotriva Occidentului și caută o cu totul altă cale. Nu, țările BRICS nu au un astfel de concept, ci unul mult mai flexibil, numai că, în relația cu Occidentul, nu joacă doar după regulile acestuia, ci și după regulile lor. Nu

știm dacă țările BRICS vor reuși să implementeze în lume sau măcar în zona lor un sistem alternativ la actualul sistem financiar care este absolut distrugător pentru țările vulnerabile, dar monopolul financiar impus lumii de către FMI și Banca Mondială arată că, dacă se va continua în acest fel, în curând criza va ajunge la cea mai periculoasă dintre scadențe – războiul. Or, războiul de azi, nu mai poate fi la fel cu cele trei războaie dezastruoase din secolul al XX-lea, adică aducător de profit pentru câteva grupuri din cartelurile petroliere și farmaceutice. Ți aceasta, pentru că, între timp, au apărut noi arme ce nu mai pot fi atât de ușor controlate: arma nucleară actualizată și capilarizată, arma cibernetică, arma undelor, arma geofizică, arma geoclimatică și, mai ales, arma cognitivă.

Nu se știe dacă un posibil viitor război va mai avea sau nu un câștigător. Dar lumea se pregătește intens și pentru un astfel de război, chiar dacă nu știe mare lucru despre el. Statele emergente nu sunt nici ele dincolo de pragul critic al conflictualității de azi, reproiectată pentru mâine. Rusia s-a reînarmat, China deține deja tehnologii de vârf, inclusiv mijloace militare de ultimă generație, cum ar fi spre exemplu, superavionul J-31, India a comandat recent Rusiei 250 de avioane Suhoi PAK T-50 și Franței 124 Rafale, Brazilia și Africa de Sud sunt și ele în grafic, iar drama din Ucraina a arătat deja că un război rămâne un război, chiar dacă, în acest caz, confruntarea din teatru nu era și nu este decât un paravan vizual pentru noile re poziționări geopolitice de-a lungul unei falii strategice seculare: Marea Neagră – Marea Baltică, ieri, imperiile europene la Vest, Imperiul Rus la Est, azi, NATO la Vest, Rusia tot acolo. Două din cele patru comandamente strategice ale Rusiei se află la originea culoarelor strategice maritime, respectiv, la Sankt Petersburg, pentru culoarul strategic baltic, și la Rostok pe Don, pentru culoarul strategic maritim de Sud (Marea-Neagră, strâmtori, Marea Mediterană), cele două ieșiri importante ale Rusiei la oceanul cald...

Noi ne aflăm în tabăra Vestului și clămpănim împotriva Estului, fără să ne dăm seama din timp și la timp că summit-ul de la Vilnius, din toamna anului 2013, a pus punctul pe „i” și a arătat care este, de fapt, realitatea. Adică falia, ruptura, imposibilitatea confluenței și, poarte, chiar războiul.

Între timp, industria de apărare românească a fost complet distrusă, specialiștii ei pensionați sau alungați, tehnologiile vândute sau făcute praf, porțile uzinelor închise...

Ce ne trebuie nouă așa ceva?! Sunt atâtea arme second hand care abia așteaptă să fie cumpărate de fraieri...

3.3. Statul Israel

Statul Israel nu seamănă cu nici un alt stat de pe Terra. Nu seamănă, de fapt, cu nimeni. Este un stat care seamănă doar cu el însuși. Un stat oficial

aflat în Orientul Apropiat, care a strangulat fără drept de apel populația palestiniană, dar cu inima în marea finanță a lumii și cu artere vitale în toată lumea, mai ales în cea financiară, cea care, de fapt, face jocurile complicate ale acestei planete a nevăzului lumii din care se generează un tărâm foarte extins al unui artificial de eon malign...

Marele american și Marele european au foarte mare grijă de acest pământ al făgăduinței, iar ONU și toate organizațiile pro ONU din lume se străduiesc din răsuputeri să asigure acestui stat de drept, de fapt și de impact, toată puterea, toată legitimitatea, toată considerația și toată protecția (inclusiv nucleară și informațională) de care are nevoie. Statul Israel, dincolo de legitimitatea sa ca pământ al lui Israel, are și o funcție strategică cu totul specială. Este un punct de presiune și de contrapresiune în lumea islamisto-arabă, care trebuie ținută tot timpul sub tensiune, divizată, conflictualizată și împiedicată cu orice preț să se unească în același concept și să atace cu miliardul ei de oameni și cu arsenalul ei confesional și cognitiv de dogme și precepte contra-simetrice, fixat deja, între altele, și în ideologia statului islamic, civilizația occidentală. Numai că lumea aceasta arabo-islamică, ce pare non-consonantă cu lumea occidentală (deși Avicena și Averoes l-au tradus pe Aristotel și pe ceilalți, într-o vreme când Europa uitase, ca și azi, de Grecia) a invadat deja lumea occidentală și, pe zi ce trece, devine tot mai prezentă și tot mai penetrantă în marile capitale ale Occidentului. În unele cartiere ale unora dintre aceste mari și minunate orașe, domină deja Sharia...

3.4. Statele arabe și islamice

Și lumea chineză, și lumea musulmană, și lumea arabă se extind, fiecare în felul ei, pe toate drumurile și pe toate arterele civilizațiilor terestre. Oriunde se află un loc sub soare, apare fie un chinez care trudește, face afaceri sau organizează o rețea, fie un musulman care face o moschee, fie un asiatic ce caută un loc de muncă, oricare ar fi acesta și oricum ar fi el... Franța percepe taxe de la 14 state africane, dar toate acestea plus frontierele Maghrebului s-au extins semnificativ și în Franța. Aceste frontiere ale fostelor colonii – azi plătitoare de taxe – s-au extins și în Anglia, și în Spania, și în Italia și în capitala europeană. Și s-au mai extins și în Germania, în Danemarca, în Norvegia, în Suedia și cam în toate țările europene, generând probleme foarte noi, care nu au existat niciodată, de la Imperiul Roman încoace, pe bravul nostru continent...

Statele arabe și cele islamice care-și alungă, ca și România, populațiile, iar acestea pribegesc unde văd cu ochii pentru a supraviețui, au și ele, la rândul lor, ca mai toate statele de pe lumea aceasta, probleme interne, cu puterea, cu corupția, cu confesiunile, cu minciunile, cu adevărurile, cu opiniile, cu adaptarea la cerințele pieței, cu resursele

exploatate în general de alții, cu vecinii și cu atâtea alte lucruri care mențin, întrețin, susțin și ne fac atât de grea și de imprevizibilă viața pe pământ. Dar marile presiuni nu vin de aici, ci de la cercurile care se erijează totdeauna în *supra, mega, intra* sau contra-putere pe planeta Pământ. Lumea islamică și cea arabă sunt, la ora actuală, nu numai extrem de divizate, ci și extrem de diversificate, de agitate și de contorsionate, astfel încât atacul lor concentrat asupra civilizației occidentale să fie aproape imposibil. Dar de aici nu rezultă că lumea aceasta de peste un miliard de oameni este și acceptă să fie sclavul unui alte lumi, tot de peste un miliard de oameni, sau privitoare la propriul ei dezastru, deși a cam făcut-o în „Primăvara Arabă”.....

3.5. Statele periferice

Nu există, oficial, o astfel de noțiune. Statele nu sunt nici periferice nici neperiferice, sunt doar stat și atât. Dar comportamentul unora dintre cei care ajung, într-un fel sau altul, în fruntea diferitelor instituții ale puterii centralizate, fie ea europeană, regională sau internațională, generează nu doar o astfel de percepție, ci și o astfel de realitate. România, a șaptea țară ca mărime și populație din Uniunea Europeană, este, la ora actuală, la periferia continentului european, umilită, dezindustrializată, depopulată, transformată într-o furnizatoare de resurse ieftine și într-o piață de desfacere. Cauza principală se află, deopotrivă, în managementul politic total neperformant (ca să nu-i spunem criminal) din ultimul sfert de veac, dar și impunerilor organismelor în care am solicitat să fim primiți – NATO și UE – (dând absolut totul pentru asta) de distrugere a obiectivelor economice ale țării, a accesului la piețele tradiționale, de înstrăinare a resurselor vitale și pierderii aproape complete a controlului asupra economiei, finanțelor și resurselor. Așa s-a ajuns ca peste 1200 de întreprinderi să fi distruse, 40 la sută din pământul țării să fie înstrăinat, o mare parte din pădurile României să fie jefuite pur și simplu, iar milioanele de români apți de muncă alungați peste hotare să-și caute acolo un loc de muncă pentru a supraviețui acestor vremuri ticăloase. În acest timp, o parte dintre diriguitorii clasei politice sau dintre trepădușii ei, în cârdășie cu rețele mafiote de tot felul și cu clanurile de țigani, au devastat România, au transformat-o în bani murdari pe care i-au depus cine știe prin care bănci de pe meridianele acestei lumi cumplite...

3.6. Marile identități financiare de tip occidental

Marile identități financiare de tip occidental sunt, după părerea noastră, centrul vital al crizelor, conflictelor și nenorocirilor noastre. Aceste mari identități sau ce or fi au încurajat, produs, întreținut și susținut distrugerea sistemelor financiare naționale ale statelor vulnerabile sau făcute

să fie vulnerabile, pentru a le cumpăra pe doi cenți și a le gestiona apoi, după bunul lor plac. Bancorex-ul a fost distrus atât de rapid, în primii ani ai ultimului deceniu al secolului al XX-lea, ca și cum n-ar fi fost. BCR-ul și BRD-ul au trecut imediat în custodia unor bănci străine, devenind rapid dependente de acestea. Băncile străine le-au sufocat rapid pe cele românești și, prin urmare, întreaga economie românească a fost pusă la dispoziția lor. Rezultatul: distrugerea ei.

Românul a devenit astfel un consumator, un obiect de manipulat, un creier de colectat, un sclav de exploatat și un prost de umilit. Industria farmaceutică cere bolnavi pentru medicamentele sale, FMI-ul cere state constrânse să se împrumute pentru a-și grăbi agonia, marile centre de putere cer creiere, bolnavii europeni cer medici foarte bine pregătiți, asistente, femei de serviciu cu diplome universitare, șantierele Vestului cer muncitori calificați și conștiincioși, plătiți cu jumătate din salariul băștinașilor, Uniunea Europeană creează și impune, cui vrea să o asculte, politica euroregiunilor, spunând una și gândind alta, mileniul națiunilor se duce, iar cel al marilor corporații și magnaților de tot felul se perpetuează. Grecia sare ca arșă, România îngenunchează, politicienii se ceartă, în continuare, pe putere, mergând, ca și în vremea lui Cantemir, cu pâre la Înalta Poartă, iar românii se uită la televizor. Bravos, națiune!

3.7. Organizațiile, organismele și instituțiile internaționale

Aceste organizații, organisme, instituții și ce or mai fi, toate, sunt interstatale, nu supra-statale, sunt ale statelor nu deasupra statelor. Statele le-au creat pentru a le ajuta să rezolve problemele dintre ele, nu pentru a se închina lor. Toată lumea știe acest lucru – este o chestiune de drept internațional –, dar tot felul de demnitari nedemni de acest titlu pun suveranitatea la îndoială, se strâmbă când aud de ea, o consideră o frână în calea progresului, vor să scape cât mai repede de ea cedând-o cu dezinvoltură, așa cum, în România, aceiași inși cu ochii-n soare au cedat tot ce s-a putut și tot ce au vrut sau n-au vrut ei, adică tot, tot: și puterea politică, și demnitatea, și avutul, și finanțele, și resursele țării, cui a vrut să le ia sau să le preia. Desigur, pentru a scăpa de o astfel de ciumă ce se cheamă suveranitate și care, pe deasupra, mai înseamnă și responsabilitate. Ei n-au înțeles (sau poate au înțeles mult prea bine, că-i duce destul de bine capul la tot felul de alte duceri!) că suveranitatea, azi, este la fel de importantă precum cea de ieri, ba chiar mult mai importantă ca ea, chiar dacă se bazează pe interdependențe. Sau poate tocmai de aceea. De ce să se chinuie ei, aleșii și culeșii neamului, ajunșii și neajunșii nației să facă ordine în casa lor și a noastră?! S-o facă Bruxellesul că de-aia-i capitală europeană! Ei, acești monștri de clan ai dezastrului național, sunt doar genialii manageri ai șpăgii,

regula de aur a devenirilor și ochilor... Și condiția asta le ajunge! Pentru cel puțin trei generații, cred ei. Acesta este începutul sfârșitului. Restul sunt povești de spus prin campaniile electorale credulilor sau, prin show-urile de la televiziune cui are chef să asculte. Foarte puțini dintre cei care conduc astăzi destinele Europei și ale statelor europene mai înțeleg că, deocamdată, nu cele 323 de euroregiuni reprezintă Europa multimilenară de azi, ci statele europene, purtătoare de entități și identități civilizaționale, de valori, de patrimonii. Politica euroregiunilor poate un pachet de soluții pentru armonizarea economică și educațională, dar, în nici un caz, un substitut al politicilor naționale.

3.8. Alte entități, formațiuni, rețele etc.

Marele fluviu ce mătură tot este cel al băncilor, corporațiilor, multinaționalelor și producătorilor de medicamente. Omul, azi, a devenit un veșnic dator, un permanent cumpărător, un consumator dopat, un public-țintă și un obiect de manipulat. Tot mecanismul care-l deservește îl terorizează până la exasperare, zi și noapte, pe toate ecranele normale, anormale și virtuale, prin televiziunile comerciale și necomerciale, pe toate rețelele internet, pe toate site-urile de socializare, cu tot felul de oferte, de la supertelefonul care face de toate, la tableta cu telefon și cameră și la laptopul cu 16 Giga de ram, de la apartamentul care te așteaptă contra câtorva zeci de mii de euro, la creditul pe care banca ți-l dă chiar azi, pe loc, doar cu buletinul și, desigur, cu o garanție: casa.

Dincolo de aceste presiuni normale într-o economie de piață și într-o societate de consum, tot felul de alte și alte rețele, de alți și alți ofertanți, de funcționari cu cravată și fete cu ochi ce nu mai strălucesc, ci doar lucesc sau reflectă, de inși specializați în tranzacții, de purtători de cuvânt, de vânzători ambulanți, de pungăși care-ți fură telefonul sau îți clonează cardul bancar îți fac capul calendar cu minunatele lor servicii și îți ocupă, practic, tot timpul, făcând-ți viața dependentă de ei și țara șvaițer. De îndată ce găsești tot, peste tot, ce rost mai are să te legi de un loc, să te întorci la izvoare, să te legi de amintiri, să-ți asumi responsabilități exogene, să-și pese de valori, de patrimonii, de țară, de patrie? Patria, azi, îți spun acești moguli ai totului ca tu să te simți cum vrei, este acolo unde îți este bine.

Societatea de consum a intrat deja în inima ta și îți dă totul, absolut totul. Totul în schimbul tău.

În loc de concluzie

Omul, care se vrea a fi totul, nu este, de fapt, nimic, chiar dacă și munca, și creditul, și consumul, și rețeaua, și informația, și cogniția se învârt

în jurul lui, ca niște planete cuminți în jurul Omului-Soare. E mult prea mult ce se petrece și mult prea puțin din ce a mai rămas de făcut. Este posibil ca, din moment, în moment, să izbucnească, fie în zonele de conflict, fie în zonele cu resurse, fie în zonele ofensate și umilite de marea finanță, de limita extremă a lăcomiei, de cumplitul efect de rețea, Marele Război. Deși este plină vară, studenții iau vacanță, soarele este cu noi și noi căutăm confortul, pacea, liniștea și prietenia, în căldura inimilor și a luminilor ochilor care mai vor să vadă, sabia extranucleară a lui Damocles atârână din nou doar la câteva sute de kilometri spre Est de granița noastră, devenită, în acești ani, a României, a Uniunii Europene și a NATO. Problemele raporturilor de forțe, ale discrepanțelor, ale decalajelor, ale dependențelor, umilințelor, lăcomiei băncilor și celor care se află înapoia sistemului financiar și ale unei producții pe care n-o mai poate regla nici piața, nici banul, nici înțelepciunea, cele ale corupției și neputinței claselor politice angajate în interminabilele războaie ale puterii de a genera proiecte bune pentru țările lor, sunt atât de grave, încât numai o minune le mai poate menține așa, atârinate de un fir slab. În acest timp, omului-consumator, omului-dator, i se oferă absolut totul. Desigur contra-cost. Desigur, în schimbul lui. Piața și conceptele care promovează linear, intempestiv și cu celeritate drepturile intempestive, totale și nelimitate ale omului au dus, de fapt, la realizarea celui mai teribil sclavagism din câte au existat vreodată pe planeta Pământ. Omul poartă, azi, lanțurile consumului, ale dependenței de rețea, ale îndatorării pe viață, adică ale robiei financiare și ale cogniției neeliberatoare.

Omul liber de azi este cel mai înlănțuit om din toți câți au existat vreodată pe această planetă.

Și totuși, în acest vortex al oximoronului libertății, trăim, deopotrivă, libertatea și robia.

DEPENDENȚE ȘI INTERDEPENDENȚE...

Rezumat

Suntem independenți, dependenți sau interdependenți? Cât din noi mai este al nostru și cât din noi este condiționat de alții? Cum suntem noi la răscruce de gânduri, cogniții și civilizații? Mai aveam oare puterea, motivația, conștiința și interesul de a fi și a rămâne noi înșine? Putem oare fi altceva decât datori și consumatori, într-o civilizație a banului și a consumului? Ne mai putem oare întoarce vreodată la izvoare? Sau izvoarele noastre, din cauze ancestrale, au devenit efecte? De unde ar rezulta că, din cunoașterea sau anticiparea efectului, se extrage, deopotrivă, cauza acțiunii și parcursul ei. Cu alte cuvinte, izvoarele noastre nu mai sunt în trecut, ci în viitor... În această lume a translatării izvoarelor în efecte și a efectelor în cauze, mai putem oare avea identitate? Sau identitatea noastră constă în interdependențe?

Cuvinte-cheie: interdependențe, condiționări, inter-conflictualitate, echilibru, alienare

Résumé

Sommes-nous indépendants, dépendants ou interdépendants ? Combien de nous reste le nôtre et combien de nous est conditionné par les autres ? Comment sommes-nous aux carrefours des pensées, cognitions et civilisations ? Avons-nous de plus la puissance, la motivation, la conscience et l'intérêt d'être et de rester nous-mêmes ? Pouvons-nous, vraiment être une tout autre chose que d'être des débiteurs et consommateurs dans une civilisation de l'argent et du consume ? Pouvons-nous vraiment revenir jamais aux ressources ? Ou nôtres ressources, de cause des causes ancestrales, ont devenu des effets ? D'où, on résulterait que, de cogniscience et de l'anticipation de l'effet, on extrait, en même temps, la cause de l'action et son parcours. Autrement dire, nos ressources ne sont plus dans le passé, mais dans l'avenir. Dans ce monde de la translation des ressources dans des effets et des effets en causes, pouvons-nous encore avoir de l'identité ? Ou notre identité c'est des interdépendances ?

Mots-clefs: interdépendances, conditionnassions, inter-conflictualité, équilibre, aliénation

1. Independențe, interdependențe sau dependențe ?

Marele probleme ale lumii sunt invers proporționale cu grijile de fiecare zi ale omului mărunț, trebăluitor, sclav al trebuințelor lui minuscule, dar și cu problemele la fel de numeroase ale marelui om, ale omului infinit, unic și irepetabil pe Terra și în Univers, și, la urma urmei, ale fiecăruia dintre noi. Nu cred că ne pasă prea mult de programul de înarmare al lui Putin, de discursurile adaptative ale lui Obama, de încrâncenarea în impunerea austerității în spațiul european a doamnei Angela Merkel, de economia socială sau socialistă de piață a Chinei, dar care realizează performanțe uluitoare, de petele din Soare sau de soarta unui nou roboțel trimis de NASA pe Marte. Nu ne pasă nici măcar de programul HAARP al americanilor – subiect încă de senzație și de uimire în fața capacităților create de om de a se amesteca în rolurile, rosturile și efectele radiațiilor cosmice de înaltă frecvență și a efectelor lor asupra ionosferei și nu numai –, de numărul și calitatea exoplanetelor descoperite de om pe cer sau de cerul care, adesea, se coboară furios pe pământ. Chiar dacă toate acestea ne afectează masiv și intempestiv viața și se constituie într-o sabie ultramodernă a lui Damocles suspendată deasupra civilizației noastre, toate sunt, într-un fel, înafara noastră, ca un dat și nu se prea sinchiesc de ce vrem sau nu vrem noi, furnicile planetei. Ei, și? Ce am putea noi, niște muritori nevolnici, să facem împotriva acestor valuri uriașe pe care nici nu le putem vedea, nici nu le putem înțelege? Nimic. Sau mai nimic.

Ne pasă însă de creditul de la bancă, pe care abia putem să-l rambursăm, de locul nostru de muncă devenit din ce în ce mai nesigur și mai al altora, de medicamentele de care suntem, cu toții, tineri și bătrâni, tot mai dependenți, așa cum suntem strâns legați de bănci, de dobânzi, de reclamele stupide și agasante de la televizor, de o subcultură agresivă, violentă și pestilențială, de telenovele, de filmele de groază, de lipsa valorilor autentice din cultură, de căldura infernală a verii și de frigul capricios al iernii, de atacurile deșănțate ale altora la adresa valorilor naționale și a dreptului nostru la pământul pe care ne-am născut și la resursele lui, la gând și la cuvânt. Nu ne pasă prea mult nici de ce fac, când și cum fac ce fac sau ce nu fac politicienii români – unii dintre ei puși pe căpătuială, lacomi și abjecți în toate sensurile cuvântului – din sfânta noastră țară, de cele mai stupide performanțe realizate vreodată în România în ceea ce privește cedarea la alții a aproape tot ceea ce este românesc. În acest amalgam de criminalități și stupidenii cât inelele lui Saturn, omul obișnuit, omul care încă mai are un loc de muncă, dar și cel care nu-l mai are, omul-cetățean-român rămas încă în România și omul-cetățean-român plecat și, deopotrivă, alungat din România, pentru a-și găsi un loc de muncă pe meridianele Europei și ale lumii, de cele mai multe ori slugărindu-i pe alții, nu are aproape nicio șansă să se întoarcă

la demnitate, la bunăstare, la liniște și la o viață normală, la el acasă. Aproape unica lui șansă – chiar dacă este un om educat și foarte bine instruit – a mai rămas doar aceea de a fi dator, slugă, un mic robot (dacă are calificările necesare) și o frunză în vânt. Șansa românului de rând, astăzi, într-o lume a tuturor posibilităților și a tuturor șanselor, este neșansa de a fi ajuns aici, în acest punct de reînrobire națională pe termen foarte lung. Dealtfel, așa cum bine știm, n-a prea avut mai deloc, în îndelungata sa istorie, o astfel de șansă. Iar atunci când a avut-o (cât a avut-o), mai-marii lumii, în cârdășie cu mai-marii țării, l-au adus rapid la condiția sa umilă de cap plecat, de slugă și de sclav. Casa lui cu flori în pridvor din România nu mai există, mai exact, a devenit o casă fluidă – când aici, când în altă parte –, pe care bietul om și-o cară (virtual, desigur), ca melcul, oriunde mai poate găsi, contra unei munci de sclav, contra propriei sale robii, un colț de pâine pentru el și familia lui. Comunismul i-a dat și i-a luat iluzia de libertate, transformându-l în slujbaș necondiționat al statului („pământul este-al celor harnici, cei leneși plece unde vor”, dar statul nu era națiunea, cum se scria prin textele de-atunci, ci doar cei care confiscaseră națiunea, chiar în numele libertății ei), capitalismul, revenit agresiv pe moșia acestui popor și în casa lui, i-a condiționat și mai teribil condiția de libertate, îndatorându-l pentru toată viața la bănci, la patron, la străinătate și dându-l pur și simplu afară din casa lui, dată la alții rapid, imediat, precipitat, direct și necondiționat. Luați voi, străinilor și ajunșilor, casa mea la care am muncit patru mii de ani și, dacă sunteți amabili, acceptați ca, în schimb, să-mi acordați permisiunea de a vă fi, vouă, stăpânilor mei, toată viața mea, slugă umilă, de a-mi recunoaște sărăcia, neputința și condiția de sclav, de a vă spăla pe picioare și de a vă sluji necondiționat câte zile voi mai avea...

Asta s-a dorit și asta se dorește de la noi. Să spunem și chiar să credem aceste cuvinte. Să le luăm ca pe un *modus vivendi*. Și chiar le-am luat. Deja 40 la sută din pământul țării este vândut la străini... Iar ajunșii din România, în schimbul ajungerii lor și ungerii lor în posturile în care au ajuns (unii, prin votul nostru, alții furând votul nostru și ajutați masiv de către cei ce se ocupă cu o astfel de ajutare), dau, în continuare, totul. Austria mai are puțin și rade toate pădurile de pe pământul românesc, în timp ce, la ea acasă, este interzis să te atingi și de un singur copac, dacă n-ai motive foarte serioase și aprobare de la împărăție să o faci. Un intelectual din Reghin, fost șef de secție sau director al unui departament de la C.P.L. Reghin, Orașul Viorilor, de unde și eu mi-am cumpărat, în 1984, cele mai bune schiuri pe care le-am avut vreodată, cu care merg și azi pe pârtie, îmi spunea că îl doare sufletul când, pe sub fereastra sa, trec zilnic, spre Austria, tiruri uriașe încărcate cu lemn amputat din pădurile României. Tăierea pădurilor, în afară de faptul că lipsește România de una dintre bogățiile sale naturale imense, duce la schimbarea regimului pluvionar, deci a climei, mai ales dacă procentul

pădurilor care mai rămân coboară sub 26 la sută. Imperiul austriac a revenit în forță. Lui îi aparțin o parte însemnată din resursele energetice ale României, ale poporului român, băncile lui fac profit în România, produsele lui se vând pe toate piețele din România, în timp ce produsele românești devin, din ce în ce mai mult, o raritate. S-a ajuns la una dintre cele mai mari absurdități de când există România și pământul românesc: *România, care are unul dintre cele mai fertile pământuri din Europa, importă 70 la sută din produsele sale alimentare*. Precupeții din piețe își fac un titlu de mândrie din a afișa, pe tarabele lor, spre exemplu: „Avem roșiile românești”. Ca și cum roșiile românești ar fi aduse cu rachete spațiale de pe o altă planetă. Cu 30 de ani în urmă, roșiile românești se vindeau și pe piețele de la Viena și chiar se făcea coadă la ele. Acum... roșiile românești nu mai există. Toate au devenit... cartonate, lipsite de calități nutritive și chiar neconsumabile. De-a lungul anilor, printr-o politică criminală, autoritățile române au acceptat, au încurajat, au susținut și au întreținut invazia, printr-o concurență neloială, a produselor străine pe piața românească, până când România, al cărui sol este capabil să hrănească lejer 80 de milioane de oameni, a fost pur și simplu sufocată de produse agricole străine din Turcia și de pe piața europeană de foarte proastă calitate.

Nimănui nu-i pasă, iar sedentarul român nu crâcnește, pentru că n-a crâcnit niciodată în istorie. Totdeauna și-a aplecat grumazul și a purtat cu smerenie jugul. Mă mir cum de nu a dispărut până acum din istorie și de pe pământul pe care i l-a dat Dumnezeu cu mii de ani în urmă.

Aceasta este drama ancestrală a acestui popor al nostru, adus totdeauna de alții și de cozile lor de topor la condiția de sclav la străini, la alogeni și la trădătorii autohtoni în propria sa casă. Doar atunci când s-a ivit un Ștefan cel Mare și un Mihai Viteazul, s-a trezit și el din amorțire. A pus mâna pe arme și a făcut zid la porțile creștinătății, în apărarea valorilor acesteia. În cele două Războaie Mondiale, s-a alăturat celor care i-ar fi garantat întregirea neamului, iar în cel de al treilea – Războiul Rece – a încercat, după plecarea trupelor sovietice, să-și refacă, așa cum s-a putut și cât s-a putut, demnitatea națională. O demnitate pe care au redistribuit-o pungașii și leprele post-decembriste din România, cozile de topor ale celor care abia așteptau să resubjuge sfânta noastră țară.

Acum, în această epocă, presiunile asupra lui, asupra acestui popor român, sunt și mai mari. Oferta de dincolo de hotare pentru creiere i-a orbit aproape pe toți. Aproape toți cei care reușesc, fie și vremelnice, anumite performanțe în procesul de învățare, visează să devină mari cercetători, mai profesori, mari oameni de știință, mari artiști nu în România (pentru că în România nu te recunoaște nimeni), ci în America sau în marile capitale europene. Dacă rămâi aici, vei fi un nimeni cu diplomă de studii superioare, chiar un șomer, dacă te duci acolo, la pomul lăudat, este foarte posibil ca,

dacă ai cap și foarte mult noroc, să ajungi departe... Ceea ce este, desigur, foarte adevărat.

Intrarea României în NATO și în Uniunea Europeană trebuia să aducă securitate, libertate și, evident, prosperitate poporului român. N-a adus nimic. Unii dintre militarii români și-au pierdut viața prin teatrele de operații ale lumii, în timp ce, în țară, armata a fost profesionalizată (fără modernizarea înzestrării), redusă de la peste 300.000 de militari la 75.000, industria de apărare distrusă, gradele militare umilite și acordate drept recompensă cui le-a vrut și cui nu le-a vrut. S-a ajuns la enormitatea ca un civil, un fost subofițer sau un fost soldat fruntaș să primească gradul de general, iar un proiect de lege inițiat de vreo 32 de parlamentari prevede ca toate gradele militare să poată fi vândute cui vrea să le cumpere, contra unor sume de bani care să consolideze bugetul de apărare, întrucât, vezi Doamne, țara nu are bani. Nu are, de vreme ce toți banii țării – cei existenți în băncile românești rase imediat după 1989 de pe suprafața pământului, pentru a face lor invaziei băncilor străine, și cei realizați prin truda nației – au intrat în buzunarele mafioților și ale unora dintre politicienii corupți ai României. Americanii, partenerii noștri strategici, în loc să ne ofere, contra-cost, câteva escadrile de F-35, ne-au facilitat achiziționarea unor avioane second hand de la portughezi – bune și acelea –, dar pentru niște umili, pentru niște neica nimeni, nu pentru o țară care a fost printre primele din lume care a avut aviație, care a avut o industrie aeronautică ce putea deveni chiar performantă, dacă se ocupa cineva din conducerea țării și de așa ceva și nu doar de înstrăinarea și devalizarea patrimoniului național. Desigur, unii și, din păcate, destul de mulți dintre cei aleși de poporul român în funcții importante de conducere a României, fie că n-au avut habar de ce se întâmplă, fie că nu le-a păsat nici de industria de apărare, nici de industria metalurgică, nici de cea minieră, nici de agricultură, nici de învățământ, nici de cultură, nici de patrimoniu, nici de rezervele energetice strategice, nici de nimic, în afară de propriile lor buzunare, s-au comportat ca niște copii cărora li s-a dat o jucărie nouă: aceea de a fi la putere și de a fi băgați în seamă de Occident... Și chiar dacă le-ar fi păsat – pentru că nu toți politicienii sunt inculți, hoți, pungași de drumul mare, corupți și criminali –, tot n-ar fi avut vreo șansă, întrucât malaxorul cu care am fost extrași cu forcepsul din condiția noastră și aruncați în grădina cu deșeuri a altora toacă și pustiesc patriotismul, demnitatea, responsabilitatea și sufletul.

Faptul că milioane de români au plecat din țară peste hotare în căutarea unui loc de muncă pentru a supraviețui, în timp ce locurile lor de muncă din România au fost pur și simplu distruse odată cu industria, cu agricultura, cu învățământul, cu cultura, nu este unul oarecare, ci efectul unui război cumplit dus împotriva României, deopotrivă, din afara țării, de către toți cei interesați de supunerea României, și din interiorul țării, de

inconștienți, de trădători și de cozile de topor ale marilor corporații care vor să distrugă complet elementul național, desigur, acolo unde le merge... Și, în România, le-a mers și le merge din plin, pentru că românescul îndobitocit chiar a crezut sloganul afișat de ei pe toate ecranele că așa e bine...

Bravos, Națiune!

Prostiile uriașe ale celor care au condus și conduc țara, bătaia lor absurdă și ticăloasă, cu orice preț, pentru putere și influență, imoralitatea crasă, aroganța nemăsurată, ca și cum faptul de a fi ales ar fi un drept sacru al lor și numai al lor, și nu o obligație excepțională, de înaltă onoare, zidurile pe care și le-au ridicat în jurul cetății puterii, neînțelegerea fenomenelor și proceselor din lume și din societate, necunoașterea interesului strategic vital al țării sunt caracteristici comune ale majorității celor care ajung în parlament, în guvern, la Președinție, la primării, în consiliile locale și în întregul aparat birocratic. Iar omul de rând trebuie să plătească, fără crâcnire, absolut tot: luxul lor exorbitant, vilele în care unii dintre ei locuiesc (ca și cum, înainte de a fi aleși, n-ar fi avut case), deplasările lor absurde unde vor, când vor și cum vor, la care se adaugă serviciile (privatizate sau nu) de care ar trebui să beneficieze bietul om contra a tot felul de asigurări obligatorii care-i golesc sărăcăciosul lui buzunar: consultațiile la medic, sutele de taxe care înjumătățesc bruma de salariu – cel mai mic din Europa –, locul de parcare, tot felul de timbre, tot felul de caziere – inclusiv cazierul financiar –, tot felul de impozite, ca să nu mai vorbim de jaful de la pompele de benzină și motorină, unde patronii fac ce vor și cum vor ei cu prețurile carburantului, într-o țară a petrolului și a gazelor naturale, care a fost cândva prima dintre primele în ceea ce privește petrolul, industria petrolieră și știința exploatarei și prelucrării petrolului...

Tot ce am avut a fost distrus. Tot ce n-a putut fi distrus a fost vândut rapid, ca să scăpăm de povara oricărei avuții. Tot ce am știut am uitat. Tot ce am creat am dat la alții. Toate cuvintele care se spun și pe care le spunem noi înșine despre noi sunt de dispreț, de ură, de furie, de neputință, de păgubiți, de umiliți, de sclavi care-și acceptă umilința și soarta. Așa cum sunt și cele pe care le scriu eu aici, cu durere și revoltă. Nouă nu ne-a mai rămas decât condiția umilă de popor migrator prin Europa, de săraci lipiți pământului (dar nici pământului, pentru că și pe acela l-am vândut pe... gratis la alții), de măturători, de slugă în casă, de infirmieri, de femei de serviciu, de muncitori necalificați sau de meșteri deosebiți, plătiți însă, acolo, la ei, în curțile lor, doar cu jumătate din salariile englezilor, italienilor, spaniolilor, nemților, austriecilor, francezilor și ale altor categorii profesionale din țările respective, în care românii au emigrat cu milioanele, alungați din țară în ultimul sfert de veac de o conducere absolut criminală.

E drept, creierele din România și de pretutindeni găsesc, în marile metropole occidentale, toate condițiile pentru a produce cogniție, inteligență,

găsesc și salarii cu totul deosebite, de mii și chiar de zeci de mii de euro și de dolari. În țara lor de origine, adică în umilă noastră Românie, ajunsă în coada Europei, așa ceva nu este posibil, atât datorită ticăloșiei conducerii și birocratismului deșănțat, legilor care favorizează infractorii, cât și presiunilor uriașe care vin din afară. Acest lucru va aduce marilor metropole occidentale totdeauna cunoaștere, inteligență creativă, libertate și, mai ales, prosperitate. În jurul acestor metropole, se va grupa, în continuare, spuma calităților umane luate de pretutindeni, inteligența, bogăția, excelența și, pe această bază, puterea. Desigur că asemenea centre și marile puteri care le-au creat le susțin și le întrețin vor promova și chiar vor impune totdeauna, inclusiv prin forța armelor, libera circulație, dreptul oricărui om din această lume de a se stabili unde dorește el pe planeta Pământ etc. etc. Ei, și ce dacă asupra Occidentului s-a declanșat și se va menține și în continuare un adevărat exod al populațiilor care migrează de peste tot în căutarea unui loc de muncă? La urma urmei, această masă enormă de emigranți constituie sterilul din care se extrag diamantele. Nu poți avea diamante, decât cu prețul excavării și prelucrării milioane de tone de steril... Occidentul își asumă această trudă. Migrația creierelor este esențială pentru Occident. În fond, întregul concept civilizațional occidental se fundamentează pe efectele benefice lui ale migrării continue a populațiilor spre Vest, în sensul mișcării soarelui. Occidentul, de fapt, așa s-a și format. El nu este sedentar, ci s-a format din sedentarizarea populațiilor migratoare, mai întâi în vestul continentului european, apoi, peste ocean, în America, prin migrația celor mai curajoși din Occidentul European. Așa a fost mereu și, probabil, tot așa va fi și în continuare. Fără sângele proaspăt al acestor oameni curajoși, foarte inteligenți și foarte întreprinzători, care vin în Occident dinafara Occidentului, Occidentul va muri. Or, se știe, el n-o să moară niciodată, pentru că totdeauna populațiile vor migra spre Vest, așa cum migrează păsările călătoare după soare. După opinia noastră, nici globalizarea nu va stopa acest proces ci, dimpotrivă, îl va accentua și mai tare, întrucât procesul migrator va avea loc în cadrul aceluiași areal, în cadrul aceluiași concept cognițional. În fond, și lumea, ca oricare sistem dinamic și complex, tinde spre entropie zero, adică spre o omogenizare care, în cele din urmă, va duce fie la o schimbare radicală, deci la o nouă devenire, fie la dispariția omenirii.

Ciclul mișcării populațiilor ar putea fi reprezentat de următoarea schemă simplă, în trei faze:

1. Deplasarea selectivă și filtrată spre Vest a populațiilor din marea platformă geografică euro-asiatică și generarea Vestului de sinteză (actuala civilizație occidentală);
2. Deplasarea fizică, culturală și cognitivă trans-atlantică agresivă a Vestului european și generarea civilizației de azi a Americii și Australiei;

3. Deplasarea cognitivă, îndeosebi tehnologică și informațională, trans-pacifică a Americii de Nord spre Orientul Extrem și generarea, mai exact, influențarea renașterii tehnologice și informaționale îndeosebi a Japoniei, unde s-a găsit mediul cel mai prielnic, japonezii, ca și chinezii, fiind aparținători ai unei culturi străvechi și având vocația detaliului.

Desigur, acesta a fost fluxul principal care a generat civilizația occidentală ofensivă-agresivă de azi. Există însă zone civilizaționale – cum sunt cea niponă, cea sinică, cea hindusă, cea musulmană, cea arabă și chiar cea africană – care nu s-au mișcat de la locul lor, dar care, deși și-au păstrat principalele valori caracteristice propriilor culturi, au beneficiat masiv de progresele civilizației tehnologice și informaționale, ale civilizației cognitive, care devine din ce în ce mai mult civilizația planetei, a proceselor de globalizare.

Interdependențele nu sunt încă suficient de vizibile și de benefice în aceste perioade din istoria omenirii. Ele au progresat odată cu implementarea, în toate tipurile de societate, în toate culturile și în toate civilizațiile, a efectelor cunoașterii, informației și tehnologiei. Lumea nu se mai întoarce înapoi, ci va continua să trăiască și să se dezvolte pe fluxurile cognitive, tehnologice și informaționale ale vremii. Întoarcerea la izvoare (pentru nepierderea rădăcinilor), proces firesc și necesar pentru oameni și comunitățile lor, nu va însemna regres, ci doar re-înțelegerea, re-cunoașterea, re-justificarea și re-acceptarea pașilor făcuți, a diferenței și a specificității, pentru ca lumea să nu devină o apă și un pământ, ci să rămână așa cum a fost mereu: diversă, diferențiată, capabilă de asimilare, de creație și de tezurizare a valorilor, îndeosebi a celor cognitive, informaționale și tehnologice. Și, mai ales, capabilă de generarea și regenerarea continuă a acelor tensiuni care impun mișcarea, creația și dezvoltarea, devenirea.

Abia în etapele mai recente ale progresului societății omenești, interdependențele au devenit foarte vizibile și foarte necesare. Societățile s-au deschis, au ieșit din autarhie și au înțeles că nu pot viețui și supraviețui decât împreună, oricât de interesate și de conflictuale ar fi relațiile dintre ele. Dealtfel, în ultimele secole ale mileniului al doilea, omenirea nu a făcut altceva decât să genereze cogniții și să construiască instituții internaționale care să managerieze relațiile și mai ales conflictualitatea dintre state, potrivit unui concept absolut necesar de securitate economică, socială, societală, națională, internațională și, la urma urmei, planetară.

Interdependențele sunt evidente: *nici un stat de pe această planetă a oamenilor și a comunităților lor, fie el stat eșuat, stat marginalizat, stat normal sau mare putere autoritară și prosperă, nu-și mai poate asigura securitatea și apărarea de unul singur, nici libertatea și nici prosperitatea.* De aici nu rezultă că toate statele sunt egale între ele, că au mereu aceleași drepturi și îndatoriri, că sunt veșnic unice și indivizibile, în calitatea lor de

entități de bază ale civilizației Terrei, cum se scrie în ceea ce se scrie prin tot felul de legi naționale și internaționale, de carte și de constituții. Rezultă doar că primejdia este atât de mare, încât, în fața ei, nici uriașa Rusie, nici supertehnologizata SUA, nici super-protejatul Luxemburg, nici Kosovo și nici Sri Lanka etc. etc., nu pot face, singure, totul, în ceea ce privește propria lor securitate, libertate și prosperitate. Iar această amenințare uriașă la adresa fiecărui stat în parte, a continentelor și a Planetei vine nu doar din proliferarea armelor de distrugere în masă, din apariția și dezvoltarea noilor arme, bazate pe amplificarea undelor, pe efecte geofizice și geoclimatice, pe laseri, pe controlul inteligențelor, pe cogniție, ci și din calea greșită și complet primejdioasă a organizării și evoluției societății omenești, din imoralitatea, perversitatea și lăcomia auto-ELITELOR care, continuând s-o globalizeze, de fapt o polarizează, o fragmentează, o divid excesiv, o controlează, o subjugă, o manipulează.

Cea mai mare amenințare la adresa societății omenești și a omului fizic este tocmai această organizare, dominată de un sistem financiar autonom și speculativ, care generează, pe lângă dominanță strategică, și numeroase turbulențe, înrobiri financiare și dependențe uriașe, conflicte, războaie de toate tipurile și o perpetuă insecuritate.

În această complexitate care scapă omului obișnuit și comunității sale, *interdependențele* sunt, de fapt, *dependențe*, condiționări stricte, noi tipuri de sclavie. Omul de azi, din societatea de consum, dar și din cea care îi urmează, indiferent cum s-ar numi ea (post-modernă, corporatistă, a economiei de piață, a economiei sociale de piață, a cunoașterii, epistemologică etc.), nu este interdependent, ci dependent. Dependent de rețea, de spațiul virtual, de bănci, de patron, de instituții (care se transformă din ce în ce mai mult din servicii publice în instituții de forță autoritară și chiar dictatoriale), de stradă, de droguri și mai ales de bunul plac al celor puternici...

Noi, românii, în ultimii douăzeci și cinci de ani, nu mai suntem interdependenți, ci doar **dependenți**, noi nu mai avem ce da, pentru că am dat deja totul, nici ce lua, pentru că nouă nu ne dă nimeni nimic, nici unde munci, pentru că țara nu mai are decât foarte, foarte puține locuri de muncă, nici unde învăța, pentru că școala se deteriorează continuu prin incompetența managerilor ei și imixtiunea agresivă, grotescă, interesată și coruptivă a politicianului incult, partizan, agresiv și arogant în sistemul educațional, prin transformarea lui într-o afacere, prin abdicarea de la funcția publică a actului educațional în una profitabilă pentru o mică sferă de oameni de afaceri etc. etc. Economia nu ne mai aparține și, astfel, am devenit dependenți de cei cărora le-am cedat-o.

Sănătatea publică este atât de penetrată de interesele industriei farmaceutice străine, încât ea a devenit complet dependentă de interesele producției externe de medicamente care se vând în România la prețuri uriașe.

Iar această dependență a transformat România într-o țară de bolnavi, adică de cumpărători de medicamente pe banii cetățeanului și pe cei ai statului.

Nici sistemul de securitate nu este mai breaz. Armata României a fost transformată, prin agresiunea politicului împotriva acestei instituții, într-o armată de nișă, reformată continuu, dar fără asigurarea mijloacelor de luptă necesare puterii militare. Or, atunci când reforma unei armate nu este însoțită și chiar precedată de programe de înzestrare corespunzătoare, orice act de reorganizare nu înseamnă modernizarea instituției, ci distrugerea ei. România nu mai are putere militară, ea este complet dependentă de NATO și de aliați, iar contribuția ei la misiunile Alianței – o contribuție foarte substanțială – constă în calitatea excepțională a militarilor români, în eroismul lor, în modul exemplar cum acești oameni își fac datoria prin teatrele de operații ale lumii, cu mijloacele pe care încă le mai au, cu cele pe care le împrumută de la aliați, dar și cu cele pe care și le doresc și le cunosc deja foarte bine, dar pe care nu le au, și a căror lipsă o compensează eroic printr-o pregătire foarte bună, prin devotament și prin calități umane și de luptător ieșite din comun. Dar toate aceste calități, unele dintre ele demne de pus în cartea recordurilor, nu transformă dependența în interdependență. Pentru că, în afară de un comportament excepțional în teatre și în îndeplinirea ireproșabilă a misiunilor, uneori chiar cu prețul vieții, așa cum am jurat, noi nu avem ce să oferim. Aproape toate valorile noastre românești au fost fie distruse, fie uitate, fie trecute în derizoriu, în primul rând de către cei pe care i-am ales să ne conducă.

2. Intercondiționare

Nu face fiecare țară ce vrea și cum vrea ea și numai ea pe această planetă. Niciuna dintre țări nu este chiar de capul ei, pentru că, lângă ea, frontieră în frontieră cu ea, și dincolo de ea, există alte și alte țări, tot așa, libere și independente, dar care nu pot face numai și numai ce le convine și cum le convine lor, de vreme ce ceea ce fac sau vor să facă ele nu este convenabil pentru alte țări, întrucât, cred aceste alte țări, îndreptățit sau nu, le afectează suveranitatea, independența, viața etc. etc. Însuși dreptul internațional – o suită de legi, principii, norme de comportament etc. etc. – nu este un suprapstat, ci doar un contract al tuturor prin care toți se angajează ca regulile stabilite și acceptate de toți să fie obligatorii pentru toți și pentru fiecare în parte. Realitatea nu este însă totdeauna conformă cu litera dreptului intern și internațional, întrucât construcțiile financiare, economice și, mai ales securitare, nu sunt asamblări de șabloane, ci conexiuni și interconexiuni de valori perene și de interese fluide, unde se întâlnesc tot felul de situații care de care mai complexe, mai sofisticate, în toată gama posibilă, de la stupid și absurd la limpezimi de cristal... Se poate întâmpla,

uneori, ca, spre exemplu, ceea ce pentru statul *x* reprezintă un interes vital de securitate, pentru statul *y* să fie, în percepția și în raționamentul acestuia, dar și în realitatea acestuia, o amenințare categorică.

Toată lumea europeană pro-americană și anti-rusă a sărit cu gura pe Putin care ar fi încălcat, în opinia acestei lumi europene pro-americane, a lumii americane și a altor lumi anti-Putin și chiar anti-Rusia (deși Putin nu este și nu poate fi toată Rusia), toate acordurile internaționale, dar mai ales suveranitatea Ucrainei și dreptul la liberă alegere a drumului pe care această țară vrea să-l urmeze și care a fost deja trasat de manifestările de la Maidan, în urma crizei declanșate de summit-ul de la Vilnius al Parteneriatului Estic din toamna anului 2013, ca fiind spre UE și spre NATO. Ceea ce este foarte corect și la îndemâna oricui să spună și să susțină, sus și tare, precum Ceaușescu în august 1968 la mitingul din Piața Palatului, că nu există nici un argument pentru invazia unei țări de către o altă țară, așa cum nu există, logic vorbind (adică după principiile logicii), nicio rațiune suficientă pentru ca drumul și opțiunile unei țări să fie condiționate de o altă țară, atâta vreme cât aceste opțiuni nu încalcă principiile de drept pe care țara respectivă le-a acceptat. Simplu ca bună ziua!

Numai că, din păcate, opțiunile unei țări sau alteia nu sunt și nu au fost niciodată simple, mai ales dacă țara respectivă nu este mare putere și cu atât mai mult mare putere nucleară, care deține jumătate din arsenalele nucleare ale lumii. Occidentul european și american spune că Ucraina este liberă să-și aleagă un drum european, americanii sunt foarte interesați de această zonă de importanță strategică pentru ei (de ce?!), iar europenii încă băjbâie între respectarea statelor de drept, înscrisă în Tratat, și politica celor 323 de euroregiuni (care, la urma urmei, trece peste statele de drept, chiar se ridică împotriva acestora și se vrea o nouă configurare financiară, economică, politică și geopolitică prin care să se depășească bine-mersi etapa statelor individualiste, egoiste și conflictuale în favoarea unei Europe Unite, dar, desigur, dominată de mai-marii ei din toate timpurile, care sunt și principalii contribuabili la bugetul comun), marea găselniță a debutului mileniului trei. Dar, firește, Uniunea Europeană, vrea să se extindă în continuare, mai ales pe seama Estului, adică a țărilor ex-sovietice care nu sunt încă membre ale Uniunii (Belarus, Ucraina, Republica Moldova, Georgia, Armenia și Azerbaidjan), pentru că numai acolo și puțin și prin Balcanii încă ne-uniuno-europenizați pe deplin, mai există teritorii necucerite de Bruxelles. În acest sens, arhitecții geopolitici ai UE au conceput Parteneriatul Estic. Desigur, nu doar în favoarea Uniunii Europene, ci și a acestor țări care, ca și, odinioară, România, Bulgaria, Croația etc. etc., aspiră (și, pentru ele chiar este firesc să aspire) la un viitor în cadrul Uniunii Europene.

Summit-ul de la Vilnius trebuia să colecteze semnăturile liderilor acestor țări pentru un Acord care să le apropie și mai mult de UE și, în final,

să le facă membre. Numai că Rusia, din umbra unui spațiu de 10.000 de kilometri de la Est la Vest, a spus: Net! Pentru că Rusia nu privește extinderea UE și a NATO ca pe o mare fericire pentru țările care au făcut parte cândva din Uniunea Sovietică (puțin îi pasă ei de fericirea sau nefericirea altor țări!), ci ca pe o amenințare extrem de gravă împotriva sa. Evident, Occidentul neagă vehement acest lucru, dar și rușii nu numai că pun la îndoială, ci și resping categoric extinderea NATO și UE spre Est, pe seama țărilor care au aparținut cândva spațiului geopolitic al Moscovei. Chiar dacă Rusia nu are nici un drept să-și construiască un spațiu geopolitic pe seama altora, în fapt, atât Rusia, cât și toate marile puteri de pe planeta Pământ, care, și ele, la rândul lor, nu au nici un drept să-și construiască astfel de spații geopolitice înaintate sau de siguranță strategică cât mai departe de hotarele lor, o fac fără nici un fel de probleme, prin politici și strategii de tot felul: microase, elegante, diplomatice sau, dimpotrivă, brutale, amenințătoare, perverse etc. Nici Rusia, nici Occidentul nu au intenția de a-și schimba atitudinea și de a face vreo concesie, ambele atitudini ținând de un interes major și chiar de un interes strategic vital pentru ele.

Uniunea Europeană are nevoie de astfel de extinderi pentru consolidarea arealelor sale, a spațiului comunitar, din care spațiul Shengen este și mai cu moț, mai elitist, mai de-al Occidentului, nu și de-al periferiilor (care trebuie să-și aștepte cumiști sau cumișite rândul pentru un eventual acces acolo) și pentru asigurarea accesului cât mai direct la resurse, iar Rusia consideră Ucraina, Belarus, țările caucaziene și chiar țările baltice, credem noi, ca fiind în zona sa de siguranță strategică, iar o astfel de zonă face totdeauna parte din interesul vital al unei mari puteri cu pretenții regionale și globale, chiar dacă teritoriile respective nu-i aparțin. În fond, de când e lumea, toate marile puteri, fără excepție, au avut în vedere astfel de zone de siguranță strategică (zone-tampon), situate, de regulă, în afara teritoriului care le aparține, adică pe seama altora.

Summit-ul de la Vilnius a arătat foarte clar care este, de fapt, realitatea, redeschizând imediat falia strategică Marea Neagră – Marea Baltică. La urma urmei, Ucraina și Republica Moldova n-au fost niciodată țări de sine stătătoare, ci ele au fost create ca republici unionale de către Uniunea Sovietică. Deasemenea, Crimeea nu a aparținut niciodată Ucrainei, pentru că Ucraina, cu excepția a vreo trei ani după Primul Război Mondial, nu a existat niciodată ca stat suveran și independent. Așa cum, dincoace, pe falia balcanică, creată cândva între Imperiul Otoman și Imperiul Habsburgic, nici Kosovo nu a existat ca stat de sine stătător, adică suveran și independent. Dar, în ceea ce privește geopolitica și politica teritorială a marilor puteri – indiferent care ar fi și cum ar fi acestea –, cărările Domnului sunt numeroase și greu de identificat și de înțeles. Desigur, nu toți rușii sunt de acord cu politica lui Putin, așa cum, dincoace, în Uniunea Europeană, nu

toți europenii cred că totdeauna Bruxellesul are dreptate absolută, universală și necondiționată. Nici în Statele Unite, americanii nu sunt cu toții de acord cu politica diferiților președinți ai Statelor Unite de a domina lumea, dar cei mai mulți dintre ei o consideră îndreptățită. America este America – democrația tuturor democrațiilor, superdemocrația lumii – și, ca ea trebuie să fie toată lumea! Numai că nu chiar toată lumea dorește așa ceva.

Boris Nemțov este unul din acei ruși care n-a fost de nicio culoare de acord cu politica lui Putin. Numai că el nu caută argumente în rațiunile (uneori iraționale) ale unei mari puteri nucleare, ci în interesul electoral al lui Putin, cramponat cu toate ancorele sale de acest munte imens care se cheamă *Putere*. Desigur, Nemțov l-a considerat vinovat pe Putin de războiul din Ucraina și a încercat să demonstreze riguros acest lucru. Boris Nemțov nu a fost, totuși, un cercetător independent, ci un politician rus, care făcea parte din conducerea unui partid de opoziție, a partidului RPR-Parnas. După cum se știe, moscovitul Nemțov nu a putut să-și ducă până la capăt opera, întrucât a fost asasinat, chiar în acest mare oraș, capitala Rusiei. Au continuat-o însă camarazii, prietenii și colaboratorii săi. Totuși, încercarea lui Nemțov, concretizată în cele din urmă într-un raport intitulat „*Putin și războiul*”, pe care l-au finalizat camarazii săi, merită toată atenția, întrucât constituie încă o mărturie o modului în care o mare putere face politică azi. Noi, românii, o știm foarte, foarte bine. Am simțit-o, pe pielea noastră, în 1940, atât din partea Occidentului care a rupt din trupul țării nord-vestul Transilvaniei și l-a dat Ungariei horthiste și Cadrilaterul pe care l-a dat Bulgariei, cât și din partea Estului, adică a Uniunii Sovietice, care a dat un ultimatum guvernului României să-i cedeze Basarabia, nordul Bucovinei și ținutul Herței. Iar Guvernul României, de dragul Europei și a propriei sale epiderme, a cedat fără luptă, deși avea diviziile pe Nistru. Așa cum cedează și azi la alții cam tot ce a mai rămas românesc din România.....

Până în ziua asasinării sale, Nemțov a adunat dovezi ale implicării lui Putin în declanșarea acestui război, iar camarazii săi, unii dintre ei cercetători de notorietate, au finalizat acest raport, prin care se avertiza că s-ar putea ca președintele Rusiei să fie chiar și acuzat de un tribunal internațional pentru crime de război. Capitolele acestui raport sunt următoarele: *De ce a avut Putin nevoie de un astfel de război; Minciuni și propagandă; Anexarea Crimeii; Soldați ruși în Estul Ucrainei; Surplusul militar al lui Putin; Cine a doborât Boeingul? Cine controlează Donbassul?; Catastrofa umanitară; Costul războiului în Ucraina.*

Foarte multă lume, chiar dacă nu are date concrete și dovezi clare că interesul geopolitic al Rusiei și interesul geopolitic al Occidentului se ciocnesc acolo, în Ucraina, ca și pe falia strategică Marea Neagră, Marea Caspică, intuiește cel puțin că, în această afacere extrem de periculoasă (întrucât sunt implicate, într-o formă sau alta, cele mai mari puteri nucleare

ale mapamondului), se regăsește aceeași și aceeași Mărie cu aceeași și aceeași pălărie. Nu țările de rând sunt vinovate pentru insecuritatea lumii – cum se sugerează adesea –, ci interesul marilor puteri și al unor centre de putere de a realiza dominația strategică a lumii sau măcar a unei părți însemnată a acesteia. Străduința lui Nemțov și a echipei sale de experți independenți este remarcabilă, iar raportul confirmă ceea ce, de fapt, se știe de către toată lumea: implicarea Rusiei în acest conflict. Argumentele raportului sunt numeroase, de la analizele făcute de experți la mărturii ale unor prizonieri de război, militari sau foști militari ai armatei ruse. Desigur, consemnate sau realizate de ucrainenei. Toată lumea știe că, într-o formă sau alta, Rusia este implicată în acest conflict, fie și pentru simplul fapt că, în pofida prevederilor unor tratate internaționale, și-a reanexat Crimeea. Dar există destui analiști și observatori care lume consideră acest lucru ca pe o reparație istorică a unor greșeli făcute de Uniunea Sovietică, greșeli care au defavorizat Rusia și nu numai Rusia.

Este de la sine înțeles că niște rebeli, care nu dispuneau, înainte de acest război, de o armată și de mijloace de luptă moderne, n-au devenit peste noapte niște luptători de elită, capabili să pună în dificultate armata ucraineană, o armată regulată, dotată cu tehnică de luptă de calitate și care, în plus, acționa pe teritoriul național, pentru prevenirea dezmembrării țării, motiv foarte serios pentru acțiuni curajoase, de înalt patriotism. Realitatea a arătat (și o arată și în continuare, pentru că războiul nu s-a sfârșit; chiar dacă este în vigoare și cel de al doilea acord de încetare a focului), că rebelii sunt foarte bine organizați, că dispun de mijloace de luptă cel puțin la fel de moderne ca ale armatei ucrainene, mai ales de artilerie grea, inclusiv de aruncătoare de proiectile reactive performante, pe care le folosesc cu pricepere, și chiar de mijloace moderne de combatere a țintelor aeriene la toate înălțimile, cum sunt, spre exemplu rachetele BUK. Or, minerii din Donbass nu fabrică rachete antirachetă și nici măcar tunuri antiaeriene. Această situație nu are decât o explicație: ori acești luptători au fost pregătiți din timp pentru un astfel de eventual război și dotați, tot din timp, (de către Rusia, evident), cu mijloace de luptă performante, care au trecut granița în momente oportune, or armata rusă, prin voluntari, rezerviști, forțe speciale etc., a acționat direct și foarte rapid, în momentele-cheie, echilibrând situația strategică și asigurând condițiile necesare (mai ales prin susținerea cu foc) a unei ofensive rebele. Miza acțiunii în Estul Ucrainei este una geopolitică imensă, iar soluțiile nu sunt deloc simple.

Dacă situația se va continua în acest fel, deznodământul poate fi extrem de grav. Ar fi foarte posibil ca, prin creșterea presiunilor și dezvoltarea, în Rusia, a unui concept anti-Putin, prin izolarea completă a Rusiei, să se ajungă efectiv la distrugerea acestei mari puteri (ceea ce, desigur, este foarte puțin probabil), determinând, din partea acesteia, o

ripostă nucleară masivă (Rusia tocmai și-a modernizat forțele sale strategice nucleare și a trecut la reorganizarea și modernizarea celorlalte categorii de forțe armate, mai ales a Forțelor Navale și Forțelor Aeriene, dar și a Forțelor Terestre). Din acest punct de vedere, Rusia are încă foarte multe lucruri de făcut, mai ales că PIB-ul ei era, în 2014, doar de 3.565 miliarde de dolari, în creștere față de anii trecuți, dar insignifiant în raport cu cel al SUA (17.420 miliarde de dolari, în 2014) și cu cel al UE (15.568 miliarde de dolari, în 2014). În 2015, adică în acest an, potrivit datelor FMI, China va atinge un PIB de 17.600 miliarde de dolari, în timp ce SUA vor rămâne la nivelul de anul trecut, adică în jur de 17.400 de dolari.⁸⁷

Această realitate nu va schimba, desigur, situația strategică – SUA vor continua să domine din punct de vedere militar lumea –, dar este foarte posibil ca țările BRISC să încerce și chiar să reușească să determine un flux de presiuni pentru schimbarea actualului sistem financiar al lumii, care, se știe și se simte, este unul cămătăresc, înrobitor, speculativ și extrem de periculos. Acest sistem încearcă azi să sufocă Rusia, acest sistem lacom și distrugător a adus în sapă de lemn România, cu ani în urmă a distrus economic Argentina și, pe unde a acționat el, în loc să ajute, a prăbușit.

Intercon condiționările – care, desigur, sunt specifice unei lumi moderne, civilizate – au devenit, din ce în ce mai mult, mai ales în primele decenii ale acestui secol, pentru o mare parte dintre statele lumii, inclusiv pentru România, **dependențe** care duc la sufocarea statelor și la falimentarea lor. Iar primele țări care cad victimă acestui sistem extrem de pervers – dar care demonstrează totdeauna, oriunde și oricui că el și numai el are dreptate, pentru că băncile au avut, au și vor avea încă pentru foarte multă vreme, doar ele și numai ele dreptate, așa cum are banul dreptate pretutindeni – vor fi cele prost conduse, cele slabe, cele care nu reușesc să pună piciorul în prag și să nu accepte dominarea altora.

În epoca globalizării – epocă necesară și firească în procesul devenirii omenirii (care poate fi una evolutivă, spre o altă stare a civilizației umane, sau una ultimă, distructivă, de ieșire din acest sistem) este confiscată, ca mai toate epocile istorice, de o mână de oameni care se erijează în managerii omenirii și fac totul ca să le fie lor bine, ca să domine, să influențeze, să conducă, să aibă putere, dacă se poate, chiar puterea absolută. Marile puteri, sistemele bancare, transnaționalele, rețelele de tot felul au pus mâna pe întreaga omenire sau pe hălci importante din aceasta și măsoară totul, dar absolut totul, prin propriul lor câștig, prin propria lor reprezentare despre ce trebuie și cum trebuie să fie și să arate lumea. De aceea, în loc să se armonizeze – așa cum ar trebui să fie în epoca globalizării –, lumea continuă să se redivizeze, să se refragmenteze, să se reostilizeze. A apărut pe

⁸⁷ <http://www.ziare.com/articole/pib+china>

firmament *Statul Islamic*, un proiect cel puțin absurd, la fel de fantezist și de periculos precum cel al iluminărilor – un grup restrâns de indivizi de rang foarte înalt, de dumnezei ai planetei (șefi ai unor state, bancheri, șefi ai unor clanuri putred de bogate) –, care elaborează un fel de modele, de previziuni și de linii directe pentru evoluția acestei lumi pe coordonate stabilite de ei și numai de ei, inclusiv prin posibilă și necesară ucidere a câtorva miliarde de oameni, pentru a face mai mult loc pe pământ și a asigura, pentru un termen mai lung, resursele naturale ale planetei. Desigur, și ei, ca noi toți, știu foarte bine că, atâta timp cât Pământul este o planetă vie, el va produce și resursele necesare pentru ca viața să continue, iar când planeta nu va mai avea activitate geofizică și va deveni un bolovan cosmic (ce va dispărea, probabil, în cele din urmă și el, prin implozie sau prin repetarea *bing-bang*-ului, dar la nivelul lui, transformându-se în elementele inițiale), nu vor mai fi aceste resurse și nici viețuitoarele care să le consume. Atunci, nu va mai fi, probabil, nimic din ceea ce există azi sub semnul duratei. Pentru că și durata are o limită.

Interdependențele nu sunt însă doar dependențe, ci dependențe reciproce, iar intercondiționările nu sunt simple impuneri ale celor puternici asupra celor slabi, ci impuneri reciproce, pe care trebuie să le respecte și unii și ceilalți. Desigur, nu le vor respecta, pentru că nu există criterii sau standarde unanim acceptate, și nici nu pot exista, de vreme ce unii sunt mai cu moț ca alții. Atâta timp cât există țări sărace (sau sărăcite) și țări bogate (sau îmbogățite), este greu de presupus că unele se vor amesteca cu altele, într-o frăție frumoasă și necondiționată. Dacă Germania contribuie cu 18 miliarde de dolari la fondul comun european și România doar cu două, este normal ca, în această lume capitalistă, cel puternic să fi dominant, iar cel slab dominat. Aceasta este logica unei astfel de lumi, în care justificarea diferențelor este dată de calitatea managementului, sugerându-se, așa cum se făcea și cu câțiva ani înaintea celui de Al Doilea Război Mondial, că unii sunt destinați pentru a fi bogați și a-i conduce pe alții, iar alții sunt destinați pentru a fi conduși, supuși, buimaci și săraci. Este exact ce s-a întâmplat și cu țara noastră de-a lungul mileniilor. Și, probabil, așa se va întâmpla mereu, atâta vreme când poporul român și conducerea lui de la București nu vor înțelege că prosperitatea, libertatea și securitatea se obțin, în primul rând, prin forțe și mijloace proprii, prin valorificarea corespunzătoare a resurselor, prin punerea la treabă a inteligenței creatoare și a forței de muncă, în folosul națiunii și nu în dauna acesteia, prin consens național și nu prin conflict național, prin unirea forțelor și nu prin învrăjbirea lor.

Partea cea mai gravă este cea descrisă, în puține cuvinte, mai sus. Dar la fel de grave sunt și efectele ei. Unul dintre aceste efecte este vulnerabilizarea maximă a țării. De-a lungul ultimilor 25 de ani, prin nechibzuința conducerii politice, prin ajungerea în posturi importante și a unor hoți de

drumul mare, a unor incompetenți, a unor iresponsabili orbiți de putere sau pur și simplu puși pe căpățuială, și chiar a unor criminali, prin presiunile venite din afară (și acceptate cu dezinvoltură în interior) de distrugere a economiei românești și de cedare a tuturor resurselor, de renunțare la suveranitate, s-a ajuns la un dezastru strategic. Țara nu mai are aproape nimic al ei, este strict dependentă de oricine, toți vin la București să transmită mesaje, să sugereze, să dea ordine, să se amestece în treburile interne ale României (care țin efectiv de suveranitatea ei), să avertizeze, să condiționeze, să impună oamenilor politici și națiunii acel comportament pe care-l doresc ei și care nu are nicio legătură cu realitățile și cu voința neamului românesc și a poporului român. Poporul nu mai este suveran, ci paravan pentru tot felul de javre care se erijează într-un fel de clasă stăpânitoare, de fapt, de slugi ale unor rețele extrem de complicate și ale unor capitale în fața cărora se înclină, se căciulesc și se umilesc.

Guvernul tace și face ce i se spune, Parlamentul (umflat ca o gogoasă fără miez) n-are nici un fel de personalitate, în afară de țăfnele și orgoliile unora și de certurile abjecte pe privilegiile și pe putere, iar ultimii zece ani (care i-au continuat pe ceilalți cincisprezece) n-au fost altceva decât ani de gâlceavă, de urzeli, de învârteli, de furt din avuția țării, de cedare a suveranității și de renunțare la onoare, demnitate, la respect față de poporul român, de căciulire la Bruxelles și la Washington, de umilință, degradare și distrugere a unei țări în care soarele ar trebui să răsară în fiecare dimineață cu raze de diamant și lumini de bucurie.

Parlamentul de la Bruxelles nu este mai breaz decât cel din România. Aleșii români care ajung acolo, probabil că se gândesc nu cum să reprezinte cât mai corect și cât mai benefic țara, ci la indemnizațiile uriașe pe care le primesc acolo, la șansa pe care au avut-o și, desigur, la posibilitatea de a ajunge acolo și în mandatul următor, dacă se poate, tot așa, până când vor ieși la pensie. Ei nu sunt acolo pentru România, în folosul României, ci pentru ei înșiși, în folosul lor. Dacă n-ar fi așa, ar trebui ca România, cu resursele pe care le are, cu cuminența unui popor cum rar se mai găsește prin Europa, cu fondul funciar și cu cel forestier, să fie undeva, printre primele țări din Europa, nu printre ultimele, adică ultima. Este cea mai mare rușine și cea mai mare înfrângere pe care a suferit-o vreodată această țară care abia a reușit să-și întregască teritoriul național...

3. Inter-conflictualitate

Tot ce se întâmplă cu civilizația umană pe planeta Pământ este, de fapt, efectul complicat al unui efort continuu, în formă continuă, cum ar spune juristii, pentru construirea legală și legitimă a unei lumi optime a oamenilor. A oamenilor, nu a planetei. Dar lumea oamenilor, ca tot ce există

în Univers, este ea însăși contradictorie și conflictuală. Chiar și individul uman este o entitate contradictorie, măcinată de fel de fel de frământări, de fel de fel de idealuri, de proiecte și chiar de obsesii.

Arena internațională, susțin realiștii, în frunte cu Hans Morgenthau și Waltz, dar și cu John Mearsheimer, este una foarte dură, chiar brutală, în care statele, toate statele, se comportă mai degrabă ca adversari (chiar dacă n-o arată tranșant), sau, în orice caz, ca parteneri într-o luptă pe care fiecare caută să o câștige în felul său. Pentru că regula de bază a relațiilor internaționale o constituie lupta pentru putere.

Desigur, nu toată lumea înțelege același lucru prin *putere*. De exemplu, România nu poate avea același concept de putere cu Statele Unite. Statele Unite sunt o mare putere nucleară, tehnologică și informațională, pe când România nu poate ajunge niciodată așa ceva și nici nu aspiră la așa-ceva. Conceptul de putere, pentru România, ar trebui să se rezume la o temeinică organizare a statului, la folosirea inteligentă a resurselor, la o remarcabilă capacitate creativă, la un echilibru dinamic și foarte consistent al factorilor de putere, la unitatea națională desăvârșită, la o capacitate economică remarcabilă și la o capabilitate militară regională de înaltă eficiență.

Lupta pentru putere este, în concepția realiștilor, regula de bază. Fiecare stat face tot ce-i stă în puteri pentru a fi puternic și a avea un rol important și a-și asigura securitatea. Mediul internațional nu pare însă a fi unul de război. Dacă mergi prin lume și privești la realizările excepționale ale omenirii, nu vezi niciunde război (în afară de acele locuri în care sunt efectiv în derulare unele războaie locale, cum sunt, spre exemplu, cel din Ucraina, cel din Siria și cel declanșat de Statul Islamic). Dar, din anumite perspective, am putea spune că avem de-a face cu forme variabile ale unui război continuu –, un soi de neîncetată competiție, sub toate formele acesteia, de la bălăia pentru piețe, resurse, tehnologii și informație, până la competiția pentru securitate. Atitudinea statelor poate fi de tip ofensiv sau defensiv, dar chiar și defensivă este una de tip activ, constructiv.

Oricând este însă posibil conflictul armat. Pentru că omenirea este înarmată până în creier, iar dacă însumăm anii de pace și de război de la cea de a doua conflagrație mondială încoace, am ajunge la concluzia că, în 60 de ani de pace (1945-2006) au avut loc crize, conflicte armate și războaie care totalizează 747 de ani.⁸⁸ Cu alte cuvinte, în fiecare an de pace se află 12 ani de crize, conflicte și războaie. *Ecce mondo*.

Concepția pesimistă a realiștilor rezultă din cele cinci ipoteze ale realismului privind sistemul internațional:

⁸⁸ *Criza, conflictul, războiul*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București 2006, pp. 394-399

1. Caracterul anarhic al sistemului internațional, dar nu în sens haotic sau dezordonat, ci pentru că statele sunt independente, suverane, iar comportamentul lor nu este unul ordonat sau dirijat de o forță suprastatală unică și indivizibilă, de un fel de Dumnezeu al statelor, ci unul haotic;

2. Toate statele, indiferent de mărime, de potențial și de aspirații, posedă o anumită capacitate militară ofensivă care le oferă mijloacele necesare pentru a se ataca și chiar pentru a se distruge reciproc, iar arma nucleară și sistemele de arme ultramoderne au ridicat la rang de amenințare globală intra și inter-civilizațională această capacitate;

3. Statele nu pot fi niciodată sigure de intențiile celorlalte state (nici un stat nu poate garanta că alt stat nu-și va folosi capacitatea militară ofensivă împotriva sa), ceea ce este perfect adevărat;

4. Supraviețuirea este motivul de bază al comportamentului statelor și, în acest sens, statele trebuie să fie suverane și să-și mențină suveranitatea;

5. Statele raționează strategic asupra modului în care pot supraviețui în sistemul internațional, dar se pot, de multe ori, înșela asupra potențialilor adversari, întrucât statele nu-și scriu pe frunte ceea ce vor să facă, ci, dimpotrivă, își disimulează cât pot de bine comportamentul ofensiv.

Din aceste ipoteze ale realiștilor – toate confirmate de realitatea relațiilor dintre state în toate epocile istorice, inclusiv în cea de astăzi –, rezultă trei tipare principale de comportament:

1. Statele din sistemul internațional se tem unele de altele, iar nivelul de teamă dintre ele, oricâte asigurări și tratate de colaborare s-ar încheia între ele și oricâte garanții și-ar da unele altora, nu poate fi niciodată nesemnificativ. Competiția politică dintre state este mult mai periculoasă decât competiția de piață, întrucât ea poate duce la război, chiar dacă toate documentele internaționale și Carta ONU interzic războiul de agresiune; în mod normal, interzicerea războiului de agresiune ar scoate din rațiune războiul de apărare, însă, în articolul 51, Charta ONU justifică tocmai acest război de apărare care, în absența războiului de agresiune (întrucât este interzis), devine un non-sens. Dar, deși războiul de agresiune este interzis, toate statele din lume se dotează cu cele mai puternice și mai sofisticate arme din lume (pe care, desigur, și le pot permite), pentru a se apăra în caz de război, prin apărare înțelegând inclusiv atacul preventiv și pe cel preemptiv.

2. Fiecare stat din sistemul internațional încearcă să-și asigure propria supraviețuire, spun realiștii. Celelalte state, în logica realismului, pot fi și sunt considerate un pericol și, în anumite situații, chiar o amenințare, întrucât nu există o autoritate supremă care să le controleze și să le impună un anumit tip de comportament. Și chiar dacă o astfel de autoritate ar exista, ea nu ar putea avea, practic, nici un cuvânt de spus, în actualele condiții, fără garanția marilor puteri, a organizațiilor internaționale gestionate de acestea și a celorlalte state. Uniunea Europeană și NATO nu sunt suveranități, ci

organizații de state suverane care-și garantează reciproc, prin tratatele de constituire, prin politici și concepte strategice, securitatea și apărarea. Fiecare stat se comportă, totuși, potrivit intereselor sale, chiar dacă își asumă participarea la gestionarea crizelor și conflictelor, la securitatea comună și la apărarea colectivă.

3. Statele din sistemul internațional încearcă să-și maximizeze poziția de putere față de alte state, puterea militară fiind cea mai sigură modalitate de a asigura supraviețuirea într-o lume periculoasă. Teorii, precum cele ale suprasaturației cu mijloace militare, ale distrugerii reciproce, ale dezvoltării armelor în așa fel încât ele să facă, la un moment dat, imposibil războiul, nu rezistă unei analize realiste. Deși se vehiculează de mai mult vreme și par foarte convingătoare pentru pacifiști, nici un stat nu a renunțat vreodată nici la puterea sa militară, nici la sisteme de alianțe și coaliții care să-i sporească această putere și să-l pună la adăpost, nici la armele pe care le-a acumulat decât dacă a achiziționat altele mai bune sau a fost obligat, de către celelalte state, prin tratate internaționale să se dezarmeze sau să renunțe la ele (cazul Siriei care a fost obligată să renunțe la arma chimică).

Relațiile dintre state sunt totdeauna necesare și rareori suficiente și, mai ales, complet securizate. Ele se bazează, în concepția realiștilor, pe câștigul relativ și preocuparea față de înșelăciune. Chiar dacă n-o spun și n-o consemnează în documente oficiale, statele nu au încredere deplină unele în altele, pentru că, precum și în lumea celorlalte viețuitoare, peștele mare înghite, ori de câte ori poate și i se ivește ocazia, peștele mic.

Este și principalul motivul pentru care statele își constituie alianțe, organizații regionale de cooperare și tot felul de alte structuri care să le pună la adăpost de presiunile, sancțiunile și agresivitatea celorlalte state etc.

Mai mult, evenimentele din Ucraina arată că, pe faliile de interes strategic și geopolitic, regulile sunt făcute de presiuni, tensiuni, atitudini, acțiuni de descurajare și acțiuni efective de punere în inferioritate a celuilalt și de a-l obliga să cedeze. Iar în astfel de conflicte cu miză geopolitică, statele din zonă și cele din proximitate trebuie să fie, pe de o parte, foarte puternice (pentru a genera un risc ridicat pentru potențialii atacatori) și, pe de altă parte, să aibă o atitudine foarte bine chibzuită, indiferent de garanțiile lor de securitate. Istoria a dovedit totdeauna că astfel de garanții dispar imediat ce începe războiul. Iar dacă nu ești pregătit pentru un astfel de război și nu faci totul pentru apărarea țării tale, inclusiv prin sacrificiul suprem al unora dintre fiii națiunii, poți dispărea de pe fața pământului.

În loc de concluzii

Lumea este conflictuală. Într-o astfel de lume, nu atitudinea rigidă și inflexibilă, nici cea umiltoare și înjositoare reprezintă soluția, în sensul că

este cruțat cel ce se supune, ci comportamentul chibzuit, bazat pe cunoaștere, inteligență și înțelepciune – uneori, singurul factor de putere reală și respectabilă –, pe o rezervă foarte consistentă de potențial, pe cogniție și bune relații cu toată lumea.

Trăim într-o lume interdependentă. Dar a deveni dependenți de aproape orice și de oricine, de marile capitale, dar și de micile state lipsite complet aproape de orice potențial, este nu doar o cedare stupidă și nenecesară de suveranitate, o cedare de bună voie a puterii de care dispui, ci și un act de trădare, un act de rușine. Un stat, ca și un om, trebuie să fie înțelept și demn, capabil și responsabil, inteligent și puternic. Aceste lucruri nu se învață pe de rost. Ele fac parte din valorile de patrimoniu, din cultura duratei, din arsenalul de supraviețuire și dezvoltare sub semnul duratei.

RECONDIȚIONAREA CONDIȚIEI CONDIȚIONATE

- Reconditionnassions de la condition conditionnée -

Rezumat

Recondiționarea condiției condiționate este o sintagmă care arată nu atât dinamica foarte complicată a condiției umane, cât mai ales dificultatea, dacă nu chiar imposibilitatea asamblării și cumulării elementelor unei condiții pentru a asigura vitalitatea acesteia. Deși evoluția generală a societății este ascendentă, progresivă, degradarea condiției umane continuă să se adapteze la noile sale conexiuni, generând noi pericole și amenințări și amplificând suporturile de risc. Muchia de cuțit strategic pe care continuă să supraviețuiască omul, nu numai că nu se tocește, ci, dimpotrivă, continuă să se ascuță.

Cuvinte-cheie: condiție, drept, om, societate, pericol, amenințare, război, risc.

Résumé

La reconditionnassions de la condition conditionnée c'est un syntagme qui relève non seulement la dynamique très compliquée de la condition humaine, mais surtout la difficulté, voir l'impossibilité d'assembler et de cumuler des éléments d'une condition pour en assurer la vitalité de celle-ci. Bien que l'évolution générale de la société soit ascendante, la dégradation de la condition humaine continue de s'adapter aux nouvelles connexions, en générant et en amplifiant les supports de risque. Le fil d'un couteau stratégique ou l'homme continue de survivre, non seulement continue de se dégrader, mais, au contraire, continue de s'affiler.

Mots-clefs : condition, droit, homme, société, défi, menace, guerre, risque

Omul este, mai exact, ar trebui să fie nu doar o măsură a tuturor lucrurilor, cum spuneau vechii greci, ci mai ales un creator al acesteia, adică al măsurii măsurii lucrurilor, un fel de

Dumnezeu al lucrurilor și al măsurii lor. Desigur, ne referim la noțiunea de lucru, înțeleasă ca produs al unei munci, unei activități, al unui plan. Adică la un obiect, la un fapt, la o idee, la un gând, la un proiect, la o evaluare. Și omul, așa cum îl știm și îl vedem noi în fiecare zi, chiar este ceea ce ar trebui să fie. Undeva, între golul infinit și plinul infinit. O ființă, o existență, un Univers cognitiv. Un creator de lume și de lumi. Drepturile și obligațiile lui, ale omului, se confundă cu omul însuși, sunt, de fapt, omul, așa cum este el în propria-i viață, pe Pământ și în Univers. De aceea, lumea lui, a acestui om deopotrivă individual și universal, este, la rândul ei, ca oricare om și ca oricare lume: concretă, abstractă, limitată în durată și nelimitată în lanțul devenirilor, arondată la timp și spațiu și, adesea, extrasă din timp și spațiu, adaptată la universul simțurilor și al gândurilor și rebelă la constrângerile lor, finită în a fi percepută și infinită în a fi înțeleasă, cunoscută sau imaginată, pură ca un cristal și murdară ca un canal de dejecție, tare ca stânca, fluidă ca apa și schimbătoare ca vântul.

Aceste cuvinte și toate dicționarele care le conțin și le impun ca fiind instrumente ale comunicării, transferului, construcției prin cuvânt etc. etc. sunt, de fapt, un fel de nave care ne duc într-o lume de dincolo de ceea ce se vede, sunt arca prin care ne salvăm de potopul unui Univers Cognitiv, pentru a trece în alt Univers Cognitiv, de fapt același mereu, dar redimensionat după capacitatea fiecăruia de a fi sau a nu fi ceea ce este sau nu este. Reperete fug, culorile se amestecă, gândurile curg, florile ard, clipele dor...

Mintea omului nu este niciodată nici prea limpede, nici prea întunecată. Ea operează cu scheme, simboluri, imagini și cuvinte, cu noțiuni, propoziții și concepte, fascinată de gramatică, de logică și de matematică, de cifre și de conexiuni, sau oripilată de ele, fără să-i pese de durată. Fiecare om individual este unic și irepetabil pe planeta Pământ și în Univers, mai liber ca însăși libertatea, pentru că propriul lui gând îl scoate din orice constrângere, dar atât de încătușat de regulile și neregulile libertății, încât niciodată nu va putea ieși din ele, deși totdeauna o va face. Omul nu înțelege necesitatea înțeleasă, întrucât dreptul său de a nu înțelege este la fel de concret, de important și de presant ca însuși dreptul de a înțelege, iar nelimitele sale sunt, de fapt, limitele negate ale sistemului sau procesului în care fiecare dintre noi există.

Spun toate acestea – foarte încurcate în felul lor –, întrucât, probabil că nimeni, niciodată, nu va reuși să le descurce (nici n-ar avea de ce), iar noi, muritorii de rând, vom amâna mereu nu doar concluzia unui silogism cu geometrie întârziată, ci chiar și premisele lui. Pentru că așa ne convine. Sau pentru că atât ne duce capul. Omul nu va ieși niciodată pe deplin din toate acestea, (nu va ieși mai deloc), dar va intra mereu în vortexul lor. Așa este lumea făcută. Așa este Universul făcut. Între Da și Nu, posibilul are tot ce-i trebuie pentru a-și dezvolta propriul său infinit. Fiecare identitate este

infinită în lumea ei. Sau măcar tinde spre infinit. Chiar dacă *identitate* înseamnă limite. La fel și omul.

Spun toate acestea, acum, la începutul acestui raționament, tocmai pentru a nu ne strădui să înțelegem altfel decât se poate ceea ce este înțeles de la sine, nici să luăm broaștele țestoase drept carapace supersonice, chiar dacă longevivele animăluțe blindate seamănă mai mult decât foarte mult cu farfuriile zburătoare.

Omul este, probabil, cea mai liberă și, în același timp, cea mai încorsetată ființă de pe Terra și din Univers. El își spune sieși, prin glasul celor care vor și pot, că are toate drepturile care există și care vor exista în Univers, el fiind întruchiparea libertății absolute, și nimeni, niciodată, sub nicio formă, nu trebuie să se atingă de ele, de aceste drepturi ale lui, ca și cum acest om – într-adevăr, unic și irepetabil în Univers – ar fi chiar așa, cel mai cel dintre cei mai cei, beneficiar absolut al tuturor beneficiilor societății în care trăiește și care-i condiționează existența, viața, devenirea și, evident, cunoașterea.

Omul are dreptul la viață, la hrană, la aer, la pământ și la cer, dar mai ales la gând. Dar tot ce face parte din biosul Terrei are dreptul la o astfel de existență. În acest sens, pentru a se hrăni, omul are dreptul să curme viața anumitor plante, a anumitor animale, șarpele are dreptul să înghită de vie o broscuță, leul are dreptul de a ucide, când îi e foame, o frumoasă gazelă și așa mai departe. Desigur, așa este în natură. Iarba este făcută să fie păscută, fructele sunt făcute să fie mâncate (chiar dacă rostul lor esențial este să perpetueze specia), erbivorele sunt făcute să fie devorate (tot așa, de vii, fără injecții letale) de carnivore etc. O comunitate mai mare și mai puternică o supune pe alta mai mică și mai slabă, cei care au arme nucleare sunt din start mai puternici și mai cu moț decât cei ce nu au astfel de arme și nici dreptul să și le procure (dacă au semnat un tratat prin care se obligă să nu aibă acest drept), pentru că, vezi Doamne, așa se oprește proliferarea ADM și se asigură supraviețuirea lumii, deși lumea poate fi rasă de pe suprafața pământului și doar cu armele nucleare ale celor care le au deja (pentru că nu i-a obligat sau nu i-a invitat nimeni să semneze un tratat ca să nu le aibă) și le perfecționează continuu...

În 1991, SUA și o coaliție de mari puteri și chiar de țări arabe au atacat Irakul, pe motiv că Saddam Hussein, președintele acelei țări, și armata sa au invadat Kuweitul, desigur, cu aprobarea tacită a americanilor, iar în 2003, SUA și aliații săi au atacat din nou Irakul, fără mandat ONU (justificarea fiind aceea că războiul din 2003 era, de fapt, continuarea celui din 1991, pentru care a existat un mandat ONU, și la încheierea căruia nu a fost semnat un tratat de pace), generând cea mai cumplită criză din această țară, pe motiv că Irakul ar deține arme de distrugere în masă, arme care nu au fost găsite niciodată...

Pe 11 septembrie 2001, s-a produs atacul terorist asupra celor două turnuri din New York și clădirii Pentagonului, cu consecințe dramatice pentru cei care se aflau acolo, dar și un foarte bun prilej pentru a fi atacat și pus sub control Afganistanul (tot așa, într-o coalitiție de zeci de state); în 1999, SUA a bombardat Serbia, ca urmare Kosovo, leagănul civilizației sârbe, s-a separat bine mersi de această țară... La o săpătură mai atentă printre adevărurile acestei țări și ale acestei lumi, s-a dovedit că, de fapt, Irakul nu avea astfel de arme și că americanii știau foarte bine asta, iar pentru generarea aceluia război sau acelor războaie de dezmembrare a Iugoslaviei, CIA ar fi investit câteva milioane de dolari...

Și drepturile celor care au dreptul să impună lumii o nouă ordine a lumii au continuat să fie exercitate foarte ferm și foarte eficient. Desigur, pentru deplina eliberare a omului înlănțuit de oameni. „Primăvara arabă” a distrus Libia, l-a omorât pe Gaddafi, a bulversat Egiptul, Tunisia, Yemenul etc. și, evident, a produs războiul din Siria... Desigur, pentru dreptul sirienilor de a-l da jos pe președintele lor – Bachar al-Assad –, considerat dictator, pe care tot ei, sirienii, l-au ales (cum să fii dictator dacă ai fost ales prin votul cetățenilor și tot prin votul lor poți fi dat jos la următoarele alegeri?!), apoi a urmat un război care, după patru ani și 250.000 de morți, iată, s-a intensificat, americanii și Vestul înarmându-i pe rebeli, iar rușii pe Assad, desigur, pentru „libertatea”, deplină și necondiționată a sirienilor, a Siriei, a lumii și a Universului... Și, ca să fie totul ca în filmele de groază, Rusia a intrat și ea în acest jos strategic cu sumă negativă fabuloasă și risc extrem. Cele două superputeri nucleare se află din nou, pe coridoare strategice care se interpătrund, în același teatru de război...

Rusia s-a reînarmat, rebelii din Estul Ucrainei (ruși sau rusofoni) au pus pe fugă (cu armament de la ruși și, evident, cu sprijinul direct sau indirect al acestora) armata Ucrainei din acele ținuturi și au creat deja un *fait accompli*. Statul Islamic – această cohortă care înspăimântă lumea cu refacerea unui califat care să cuprindă Africa, Orientul Mijlociu, o mare parte din Europa și Asia, inclusiv zona uigură din China (regiunea Xinjiang), a cucerit deja un teritoriu pe seama unor regiuni bogate în petrol din Irak și din Siria, dar viziunea aceasta a constituirii unui califat care reamintește Imperiul Otoman de odinioară – dealtfel, ultimul Califat aparține Turciei – nu poate să fie indiferentă nici Turciei și, probabil, nici altor țări din arealul islamic. Altfel cum de nu au spulberat până acum acest mutant geopolitic care readuce primitivismul decapitărilor și altor monstruoziități în plin secol XXI?! Turcia, una dintre cele mai importante țări din cadrul NATO, își manifestă aproape pe față ostilitatea față de intervenția Rusiei în Siria și de o posibilă implementare a unei prezențe pe termen lung a muscalilor de odinioară chiar în coasta sa mediteraneeană. Un observator atent nu poate să nu sesizeze prezența discretă (dar foarte intensă) a Turciei, mai ales cu

mijloace culturale, comerciale și educaționale, în zonele care au făcut parte cândva din Imperiul Otoman sau care au fost controlate de acesta... Așa cum face, de altfel, și Austria...

Rusia, un alt imperiu etern, luptă pe două fronturi vizibile și pe altele o sută, sau câte or mai fi, invizibile; americanii, imperiul tehnologiei, al mărilor și al IT, luptă pe întreg globul pământesc; Uniunea Europeană (un fel de imperiu predominant germanic) luptă pe teritoriul său cu arme financiare, cognitive și chiar geopolitice, care pun în dificultate unele dintre statele de drept; o parte dintre europeni, mai ales români, caută (pe acest continent al lor) un loc mai bun sub soare, la concurență cu milioanele de islamici care au invadat pur și simplu Europa, cărând cu ei și dreptul lor sacru de a-și aduce în traistă și în creier *modus-ul* lor *vivendi* din țara de origine și de a-l impune continentului european neislamic (dar care ar trebui islamizat, așa cum spune SI și cum nu înțeleg pe deplin europenii, cel puțin, unii dintre ei) etc.

Musulmanii, care, din varii motive (cel mai grav fiind războiul), își părăsesc locuințele și țările lor pentru a se pune la adăpost în țările bogate și stabile din Vestul Europei, au dreptul la modul lor tradițional de viață, predominant religios, deci islamic, chiar dacă acesta nu este compatibil cu modul de viață european, unul predominant laic, iar conflictul care se creează poate genera sau regenera puternice falii chiar în inima Europei. Această perspectivă nu contează, cei peste 500 de milioane de europeni care fac parte din UE și PIB-ul lor de 18.140 de miliarde de dolari, cel mai mare din Univers, le permite să creeze tot confortul din lume pentru oaspeții lor islamici, care au spart ușile de la intrare și toate frontierele pentru a ajunge aici, în timp ce, spre exemplu, românii, cel mai vechi popor din Europa, care au, de la Dumnezeu, pământurile cele mai bogate și subsolurile cele mai bogate, trăiesc, în marea lor majoritate, într-o sărăcie lucie, întrucât, în ultimul sfert de veac, țara lor minunată a fost jecmănită deopotrivă de cei din interior și de cei din afară și adusă la rang de slugă umilă la porțile Europei, cu un uriaș Parlament de nișă, cu un guvern de nișă, cu o armată de nișă, cu o mentalitatea de slugă la nimeni, mai exact, la FMI, la tot felul de bănci și de corporații, de firme, de multinaționale etc., care au distrus complet, conform regulilor concurenței și ale lăcomiei umane, aproape tot ce era românesc în România.

Românii sunt liberi să fie slugi în Europa și în lume, oriunde vor ei, cum vor ei și când vor ei, nimănui nu-i pasă. Și nimeni nu le pune opreliști. Savanții sunt slugi savante, medicii slugi pe moșia spitalelor europene și mondiale, creierele se duc rapid acolo unde cred ele că le este mai bine, doar toată lumea care-i dă mâna aleargă după ele, fetele noastre proaspete și foarte frumoase pot deveni fotomodele, dacă au puțin noroc, iar cele care nu au un astfel de noroc de a fie foto-curtate pot umple rețelele de prostituție și bordelurile de lux ale țării și ale Europei, sau pe cele din mahalale,

proxeneții români și străini trebuie să câștige și ei niște miliarde de lei sau de euro, țărani sunt bătrâni și singuri și, de aceea, peste 40 la sută din pământul țării a fost vândut la străini, austriecii mai au puțin și termină de tăiat pădurile României – oricum, România, această țară de mâna a 35-a în conceptul imperiilor de odinioară, n-are ce să facă cu ele –, industria ei de toate felurile, inclusiv ce a lemnului, a fost distrusă, resursele vor fi în curând epuizate de cei care le-au acaparat pe doi lei, inclusiv rezervele noastre de aur, o mare parte din intelectuali, în scrierile și facerile lor, preferă limba engleză (ca să-i citească un miliard de oameni, cred ei, și nu limba lor materană), în anii trecuți jumătate din numărul absolvenților de liceu au picat examenul de bacalaureat și, odată cu el, și șansa de a-și continua studiile superioare, de a-și face o carieră și a câștiga, prin forțe proprii, o bucată de pâine etc. etc., în timp ce sistemul educațional, pentru a deveni total inefficient, se reformează cu fiecare nou ministru, din ce în ce mai multe familii se destramă, unele dintre sate se părăginesc, bate vântul prin pătule, 70 la sută dintre alimente se aduc din afară, adică se importă, țara continuă să se umple de supermarketuri, DNA a intrat cu furcile lui selective în libertatea necondițională a politicienilor corupți, pagubele aduse țării sunt de sute de miliarde de euro, dar Justiția și toți cei care se află în sistemele de securitate (economică, politică, socială, societală, ecologică, financiară, umană etc. etc.) dorm de un sfert de veac în cizme, iar acum zăngănesc cătușele și nu recuperează aproape nimic din bogăția națională dusă pe apa sâmbetei și prin cine știe ce paradisuri fiscale... Iar această frază lungă, foarte lungă, a la Faulkner, ar mai putea fi continuată pe 25.000 de pagini, pentru fiecare an de libertate câte o mie, așa cum o citim noi, în fiecare clipă, pe foia cernită a dezastrului național înfipt ca un cuțit ruginit în inima noastră...

Și, pentru ca totul să fie perfect în ceea ce privește recondiționarea condiției condiționate a bravului nostru cetățean român eliberat de comunism, înrobitor de noua libertate capitalistă sau de care o mai fi și îndobitocitor de șarlatanii (români și/sau străini) care, în astfel de vremuri, ies la suprafață ca gunoaiile din timpul marilor revărsări și ocupă rapid posturile de comandă și control, mediul de securitate din zona de proximitate strategică foarte importantă pentru țara noastră s-a degradat semnificativ. Așa cum am mai spus-o de atâtea ori, falia strategică Marea Neagră – Marea Baltică s-a reactivat, NATO (îndeosebi americanii) și Rusia și-au re poziționat dispozitive disuasive de o parte și de alta a acestui ax Nord-Sud ce trece chiar prin inima geografică a continentului european, iar mintea noastră cea de pe urmă încă nu ne-a revenit în nici un fel. Nenorocirile se țin lanț – tragedia de la Clubul Colectiv este una dintre ele –, iar efectele ei au bulversat din nou conducerea României, un guvern fiind nevoit, sub presiunea străzii oripilate de prestația clasei politice românești, să părăsească

posturile înainte de a redresa nava, în timp ce altul a fost instalat intempestiv, cam fără voia lui, pară mălăiață, urmând ca, în timp, să exploreze și corabia ce se clatină și scârțâie din toate încheieturile, să învețe cum se ține o timonă și cum transmit comenzile în sala mașinilor răgușite... Și să schimbe din nou rânduielele rânduielilor, așa cum au făcut-o toate guvernele, parlamentele și toți președinții care s-au succedat la puterea absolută, democratică, FMI-istă, euro-entuziastă, euro-sceptică, euro-reformatoare, euro-înrobitoare, euro-eliberatoare sau de care o mai fi care au fericit România cu cel mai mare dezastru economic și social din întreaga ei istorie...

Înapoia dispozitivului american și a celui rusesc de pe falia strategică amintită, se află cele mai teribile și cele mai moderne arsenale nucleare aflate vreodată pe Terra, exact ca în vremea Războiului Rece, dar, de data aceasta mult mai aproape de frontierele noastre, chiar dacă noi, acum, suntem în cealaltă tabără.

Toate sau aproape toate sunt cu susul în jos sau cu josul în sus, managerii României fac experimente pe rânile României pe care nu știu nici cum să le vadă, nici cum să le simtă și cu atât mai puțin cum să le trateze. Condiția umană, azi, este din ce în ce mai mult considerată doar în principiile ei cele mai generale, așa cum prim-ministrul actual a prezentat, la televizor, bugetul țării, doar în principiile sale foarte frumos de pronunțat, ca și cum principiile ar finanța marile direcții de dezvoltare, marile probleme care-și așteaptă de ani soluționarea, remedierea imenselor greșeli făcute de guvernările PDL, greșeli considerate și acum, de unii oameni, inclusiv de fostul președinte al României din acele vremuri, ca soluții geniale...

Islamiștii, alungați de pe pământurile lor, de războaie cumplite, de griji, și de speranța că, undeva, în marile țări europene, precum Germania, Franța, Marea Britanie, Olanda, țările nordice etc. le va fi mai bine, s-au năpustit pur și simplu, în disperare, asupra Europei. Țările din lumea lor islamică, mai puțin Turcia, refuză să-i primească, iar cele europene, deși unele cârcotesc, îi primesc, totuși cu brațele deschise. Este însă foarte clar că, printre acești oameni necăjiți, se infiltrează, în marile țări europene, inclusiv în Rusia, în marile orașe europene, jihadiști și luptători ai Statului Islamic, teroriști și alți luptători care, probabil, mâine vor pune probleme cu totul și cu totul deosebite lumii întregi...

Orientul Mijlociu este bulversat de cumplitul război din Siria, un Babilon al zeului Marte, care, probabil, va duce fie la dezmembrarea și distrugerea brâului islamic al Planetei, fie la unificarea lui într-o forță care ar putea genera cel mai cumplit dintre războaiele lumii, probabil în vederea deschiderii, într-un orizont extrem, a erei dominației mondiale islamice, adică mult mai mult decât refacerea Marelui Califat.

Uniunea Europeană, în noua ei fizionomie, din care se detașează hegemonismul german, reticența britanică, recrudescența extremismului

etnic și a separatismului etnic din foarte multe țări europene, problema euroregiunilor, migrația internă, imigrația musulmană teribilă, problemele de securitate internă și, evident, găsirea unui ideal comun, nu-și pune nici un fel de probleme. Totul pare a fi OK, deși este foarte posibil ca, în unele dintre state să explodeze cumplit, așa cum remarca și George Friedmann, extremismul etnic și religios și chiar naționalismul rănit cumplit de birocratismul și europenismul abstract al Bruxelles-ului.

Rusia s-a trezit din somnul ei strategic și a trecut la o contraofensivă disproporționată, foarte asemănătoare cu cea americană și nespecifică ei, de unde și posibila desfășurare haotică și intempestivă a evenimentelor următoare, mai ales în vecinătatea noastră apropiată, adică în Transnistria, Republica Moldova și la Gurile Dunării.

Fiecare țară din Europa și din lume are interesul ei special, parcursul ei, viața ei. Marile interese ale altora – fie ele globaliste, separatiste, revanșarde etc. – se bat cap în cap și coaste în coaste unele cu altele și, din câte se pare, nu se întâlnesc în nici un punct. Singurul lucru care le mai poate speria pe toate, indiferent în ce tabără s-ar afla, inclusiv pe monștrii de la București, este perspectiva unui război devastator între marile puteri nucleare. Dar nici acest război nu mai este chiar o sperietoare, întrucât televizorul a arătat tuturor celor care știu sau nu știu să vadă că o confruntare pe un câmp de luptă este ca un film de război sau ca un joc electronic de război, cu monștri și mutanți cibernetici, și nimic mai mult.

Ochii oamenilor par a avea nevoie să vadă sânge, jocuri de război înspăimântătoare, lucruri scârboase, perverse, oribile, producătoare de adrenalină. Desigur, atunci când văd scene precum cele din Clubul „Colectiv” din seara de 30 octombrie 2015, mai ales dacă sunt acolo, în acel infern, percep primejdia și cer distrugerea guvernului și a clasei politice, a Terrei și a Universului, toți, dar absolut toți vinovați de tragedia lor de acolo. Dar astfel de scene îngrozitoare sunt foarte comune în războaiele lumii, în acțiunile teroriste, în încăierările dintre clanuri. Iar acestea se află pretutindeni, din Statele Unite până în Nigeria, din Rusia până în Cornul Africii, în Nord, în Sud, în Est, în Vest... Au fost cam prea mulți ani fără un război mondial sângeros. A cam sosit timpul...

Condiția umană, se pare, nu poate ieși niciodată din propria sa conflictualitate, din propriul său război, altfel decât cu picioarele înainte. Și nimeni nu face nimic pentru a o scoate de acolo. Desigur, recondiționarea acestei condiții, pe care politicienii de pretutindeni o proclamă ca doctrină absolută (schimbarea, înnoirea, reforma), la rândul ei condiționată de atâtea și atâtea ori și de atâtea și atâtea oameni geniali sau proști, super-morali sau de-a dreptul perversi (doar și perversiunea este un drept), este direcția loviturii principale a întregului efort de reconstrucție strategică a lumii pe atâtea și atâtea principii ale ei. Mintea omului este capabilă să principalizeze

totul, chiar și lipsa oricărui principiu, și să spună foarte multe, fără să se înțeleagă nimic. La urma urmei, nu contează ce înțelegi sau nu înțelegi tu, om de rând, unic și irepetabile pe planeta Pământ și în Univers, ci ce efect are. Totul – chiar și viața – se bazează, azi, pe efect. Inclusiv ce se spune, ce se arată ce se scrie și ce se comunică lumii, celuilalt și sieși.

Comunicarea, în teoria modernă a perversității și agresivității umane, concentrează în același concept un emițător, un canal, adică un vector, și un public-țintă. Dacă există un public țintă, există și o armă cu care emițătorul trebuie să tragă în acel public. Gloanțele sunt cuvinte, propoziții (explicative sau nu), afirmative sau negative, problematice, asertorice, apodictice și de care or mai fi, imagini, fiecare valorând cât o mie de cuvinte sau mai mult (deși mai întâi a fost Cuvântul) și... efecte... Deci, în viziunea „științei” media, comunicarea nu este o relație de relevare și de cunoaștere a unui adevăr, a unui fapt, a unui eveniment etc., ci un război de distrugere, de convingere sau de manipulare a unui public țintă. Acesta este, de fapt, lumea în care trăim. La urma urmei, și războiul este tot o relație. Dintre o armă și o țintă.

ACOPERIREA STRATEGICĂ AZI

(Partea I)

Résumé

La couverture stratégique c'est un concept qui semble, aujourd'hui, presque sans contenu. Couvrir quoi ? Mais, quand même, la couverture stratégique existe. Son rôle est presque le même depuis toujours, même si son contenu pourrait être différent. La couverture stratégique signifie : voir et savoir tout, comprendre tout et être en mesure d'agir n'importe où et toujours avec les forces, les un moyens, les stratégies et les opérations adéquates. Un État, comme la Roumanie, est-il capable de faire une telle couverture ? Difficile à dire. Et quand même, il faut le faire.

Mots-clefs: couverture, stratégique, forces, moyens, opérations, actions

Introducere

Repunem în discuție un concept străvechi, pe care conflictualitate endogenă a lumii l-a relevat și l-a repugnat după cum a avut sau n-a avut interesul. Este vorba de conceptul de acoperire. Îndeosebi în formula și importanța sa politică și strategică. Altfel spus, mai este oare de actualitate conceptul *acoperire strategică*? Această întrebare pare legitimă, dacă avem în vedere complexitatea conflictualității și degradarea continuă a mediului internațional de securitate. Pericolele și amenințările sunt atât de mari, atât de complexe și atât de diversificate, încât, la ora actuală, nici un stat din lume, nici măcar Statele Unite ale Americii, nu-și mai poate asigura securitatea și cu atât mai puțin apărarea de unul singur, în mod izolat, fără implicarea, într-o formă sau alta, a comunității internaționale. Și chiar dacă noțiunea aceasta de comunitate internațională este cam cum vrea fiecare dintre noi să fie, lumea se află, nolens, volens, într-o astfel de comunitate. Care își neagă cu osândie unele dintre mai vechile sau mai noile formule, în timp ce și hărțuiește pe altele, cum ar fi, spre exemplu, statele. Cu alte cuvinte, vulnerabilitățile statelor sunt atât de mari, iar amenințările atât de numeroase, încât riscul (politic, economic, militar, info-strategic și cognitiv) tinde către limita sa extremă. De aceea, se vehiculează tot mai mult ideea că

statul și-a trăit traiul, că el reprezintă o frână în dezvoltarea societății omenești și chiar un pericol la adresa securității internaționale, mai ales datorită existenței unor state imorale sau eșuate.

Deocamdată, sistemul internațional (în măsura în care putem vorbi de un astfel de sistem) se bazează pe state suverane și interdependente. Această interdependență tinde să înlocuiască tot mai mult noțiunea de *independență*, de unde și concluzia că noțiunea de suveranitate – răul tuturor rezelor de azi – ar fi nu numai desuetă, ci și periculoasă. Desigur, toate aceste considerații și multe altele, impuse, în general, de transnaționalizarea economică, politică, informațională, mediatică și cognitivă, generează presiuni justificate, dar, dincolo de ele, există realități care nu s-au schimbat de-a lungul secolelor. Statele nu sunt doar teritorii închise în frontiere politice, ci și entități și identități naționale, culturale, civilizaționale, care individualizează și particularizează comunitățile umane, le mențin, chiar și în epoca universalizării informației și a cogniției, specificitatea, valoarea, autenticitatea. Și, de aceea, aceste state se vor apăra până în pânzele albe de entitățile care atentează la identitatea lor. Desigur, statele care mai au resursele necesare, forța și voința de a o face.

În aceste condiții, conceptul de *acoperire strategică* își menține nu doar importanța sa vitală pentru situațiile complexe, care pot duce la război, ci și actualitatea, reconstruită și ea, ca însuși modus-ul vivendi al statului, ca însăși noțiunea de suveranitate, pe o relație de interdependență. Acoperirea strategică rămâne, totuși, o treabă intimă a statului pe care o exercită atât individual, ca atribut al suveranității sale, cât și în context aliat, ca efect al faptului că însăși noțiunea de suveranitate se bazează din ce în ce mai mult pe interdependențe. Și, ca urmare, nici cea de acoperire strategică nu mai poate rămâne un atribut numai și numai al statului, un secret al statului, un modus vivendi al acestuia și numai al acestuia.

În cele ce urmează, vom analiza conceptul de *acoperire strategică* în noile condiții ale mediului internațional de securitate, în care statele, organizațiile internaționale, alianțele, coalițiile și, mai ales, interdependențele dintre acestea reprezintă nu doar realități în care trăim, ci și determinări esențiale ale modului nostru de viață în epoca societății cunoașterii.

1. Conceptul de acoperire strategică

Acoperirea strategică este un concept foarte vechi, chiar dacă denumirea aceasta este transparentă la semnificație și, ca atare, poate să însemne aproape orice, întrucât are foarte multe aspecte, un conținut extrem de complex și numeroase nuanțe. Deși conceptul pare foarte clar, nu toți

oamenii și nu totdeauna cei interesați înțeleg, prin acoperire strategică, același lucru. Unii consideră acoperirea strategică într-o viziune predominantă militară, legată strict de operația de tip strategic, îndeosebi de operația sau de operațiile de apărare, alții cred că acoperirea ține de fenomenul război și, ca atare, ea se realizează nu doar ca preempțiune în faza de pregătire a apărării strategice, sau în faza ofensivei strategice (atunci când este vorba de un război care are scopuri ofensive), ci în toate etapele, fazele și acțiunile specifice acestui fenomen. Ca un însoțitor al lui, mai precis, ca o componentă intrinsecă și continuă a războiului, indiferent sub ce forme s-ar desfășura acesta. Oricum, între timp, cunoașterea și, mai ales, înțelegerea fenomenului război s-au extins foarte mult, chiar dacă războiul continuă să se înscrie în definiția dată de Clausewitz, prin care produsul zeului Marte a fost și este considerat ca o modalitate de continuare a politicii prin mijloace violente, adică prin mijloace militare, prin forța armelor.

Dar și aici raționamentele și judecățile trebuie elaborate nu în dimensiuni categorice și apodictice, ci mai ales în evaluări relative, complexe și dinamice. După opinia noastră, toate fenomenele care se produc în societatea omenească poartă, în ele, nu doar amprenta, ci și efectul dinamicii, flexibilității și ubicuității societății. Și, întrucât raporturile între state și între alte identități non-statale sau interstatale (inclusiv suprastatale) sunt departe de a fi doar de colaborare, încredere, armonie și respect reciproc, ci continuă să fie foarte complicate, complexe, concurențiale și chiar conflictuale, deci pe linii multiple și sofisticate de forță, problematica acoperirii strategice este și va fi încă multă vreme (poate chiar cât va dura omenirea) de actualitate. Iar războiul, ca fenomen extrem, ca trecere la limită, nu face excepție de la această adevărată regulă care se confirmă din ce în ce mai mult.

Noi credem însă că războiul nu este un simplu accident, o anormalitate dusă la limita maximă, devenită insuportabilă, un summum al unei conflictualități endogene sau exogene, ci una dintre caracteristicile omenirii. Războiul pare a fi – și chiar este – un modus vivendi al societății oamenilor pe planeta Pământ. El se prezintă ca un fenomen continuu, cu ampleare flexibilă și intensitate variabilă, îmbrăcând toată gama de forme și de acțiuni, de la confruntarea militară violentă, care a culminat cu cele două războaie mondiale, la confruntările politice, economice, sociale, informaționale, mediatice și, din ce în ce mai mult și mai profund, chiar cognitive.

Oamenii se războiesc în orice: în idei, în concepte, în teorii, în acțiuni. La fel și entitățile sociale în care trăiesc. *Nici un om nu renunță la interesele, scopurile, obiectivele și acțiunile sale decât dacă este nevoit să o facă.* Și nici atunci. Le schimbă doar forma și, uneori, mijloacele de realizare. De aceea, oamenii și comunitățile în care trăiesc au nevoie, în afară de idei, concepte, planuri, resurse și acțiuni, și de un mediu de securitate, de un

spațiu de siguranță, de o acoperire care, pe de o parte, să-i adăpostească și, pe de altă parte, să le permită să se pregătească, în afara văzului celorlalți, ai posibililor lor inamici, pentru a face față unei confruntări, mai exact, unui conflict deschis, unui război și oricărei alte situații complicate care ar pune în pericol comunitatea, statul, arealul.

1.1. Definiție, scopuri, specificitate

În gândirea militară tradițională românească, prin acoperire se înțelegea se înțelegea, în general, *acoperirea frontierelor*, mai ales în zonele în care erau posibile atacuri din exterior împotriva țării pentru a se asigura condițiile necesare și, mai ales, timpul necesar executării mobilizării. Și cum România, în toate etapele istorice, începând cu cele din antichitate și până astăzi, n-a fost înconjurată niciodată de populații sedentare prietene, ci de mari imperii sau de țări care au avut totdeauna pretenții și intenții de cuceriri teritoriale pe seama spațiului geografic în care a existat dintotdeauna poporul român, problema siguranței strategice la frontiere era și a rămas tot timpul una de tip vital pentru însăși existența neamului românesc, lovit cumplit, din toate părțile, de-a lungul întregii sale existențe de migratorii războinici și de cuceritori de tot felul. Meritul uriaș al acestui popor român care nu a venit de nicăieri în spațiul său de viață, care se află aici de la începutul începuturilor, este acela de a fi rezistat tuturor presiunilor și agresiunilor, de a fi supraviețuit. Iar acest lucru s-a făcut inclusiv prin implementarea, conștientă sau nu, a unui concept de acoperire deosebit de complex, de inteligent, de creativ, de ingenios, care a făcut, așa cum spunea marele poet, ca însuși râul, ramul, adică spațiul fizic, să se umanizeze și să participe efectiv la apărarea locuitorilor acestui pământ din pământul lui Dumnezeu.

De aceea, noi considerăm că, dintotdeauna, *acoperirea strategică* a constat și constă într-un ansamblu diversificat de politici, strategii, măsuri, proiecte și acțiuni din întreg spectrul de securitate, siguranță, ordine publică și apărare, deci de securitate și apărare, prin care se urmărește, deopotrivă, planificarea, crearea, menținerea și funcționarea unor dispozitive acoperitoare preventive, preemptive și de acțiune (reacție) de regulă cu obiectiv limitat, prin care se creează, se susțin și se întrețin condițiile acoperitoare necesare realizării *siguranței strategice, efectuării mobilizării și concentrării forțelor și mijloacelor și resurselor, mascării strategice și manevrei strategice fundamentale*⁸⁹, în toate componentele și în toate

⁸⁹ *Manevra strategică fundamentală* este un termen generic care include toate tipurile de manevră (politică, militară, economică, energetică, financiară, mediatică, info-strategică, cognitivă, din spectrul siguranței și ordinii publice, dar mai ales

variantele acțiunii umane eficiente, atât în condiții de normalitate și de anormalitate, cât și în cazul dezvoltărilor specifice pre-crizelor, crizelor, conflictelor de tot felul și războiului.

Acoperirea strategică este, considerăm noi, mult mai mult decât operația de acoperire tradițională, folosită în Războiul de Independență de la 1877, în Primul Război Mondial și în cel de-al Doilea Război Mondial. Noi considerăm că acoperirea strategică este și trebuie să fie totdeauna un atribut al statului suveran, pe care-l exercită continuu, flexibil, ponderat și suficient, atât pe plan național, cât și în cooperare cu partenerii de alianță, astfel încât să se prevină surprinderea strategică din partea unui posibil adversar (dar nu numai) și să se creeze toate condițiile necesare mobilizării forțelor (cele din rezerva voluntară, dar și altele, în măsura în care statul de drept înțelege să-și constituie astfel de forțe) altele decât cele exercitării în mod eficient a manevrei strategice fundamentale. Acoperirea strategică se realizează și trebuie să se realizeze inclusiv împotriva dușmanului din interior, indiferent sub ce forma ar exista și s-ar manifesta acesta.

Desigur, acoperirea strategică se realizează și la nivelul unei alianțe, unei coaliții, unor grupări de forțe și mijloace constituite în vederea unor acțiuni, de regulă de mare risc (militar, în primul rând, dar și economic, îndeosebi energetic, financiar, informațional, cognitiv etc.) și ea vizează nu doar aspectele care țin de ascunderea, protecția, siguranța, conținutul și consistența acțiunii respective, ci și toate celelalte aspecte care includ pregătirea, resursele, scopurile, obiectivele, forțele, mijloacele, efectele.

Scopurile politicilor, strategiilor și acțiunilor de acoperire sunt numeroase. Ele pot fi împărțite (pentru analiză), considerăm noi, în trei categorii mari:

- scopuri care presupun acțiuni acoperitoare intrinseci, continue și permanente, adaptate la dinamica raporturilor dintre amenințări și vulnerabilități și care privesc managementul de risc;

- scopuri care presupun acțiuni acoperitoare cu funcții predominant disuasive (deci, într-o formă sau alta, vizibile, mai exact făcute să fie vizibile), care sunt concepute, planificate și desfășurate în așa fel încât să transmită un mesaj;

- scopuri care presupun acțiuni acoperitoare pentru manevra strategică fundamentală.

De fapt, toate aceste trei categorii de scopuri generează și *funcțiile de bază* ale acoperirii strategice, funcții care, în opinia noastră, sunt următoarele:

- asigurarea supravegherii de risc;

manevra strategică de tip militar), planificarea acestora și toate formele și formulele de management strategic și operațional.

- sprijinul managementului strategic;
- descurajarea;
- mascarea sau camuflarea manevrei strategice fundamentale și a componentelor acesteia.

Prin *asigurarea supravegherii de risc* înțelegem crearea și activarea și actualizarea unor dispozitive, abilități, modalități etc., intrinseci sistemelor și proceselor normale, prin care să se asigure identificarea și monitorizarea amenințărilor și vulnerabilităților la acestea, care să ajute analizei de risc, în toate componentele sale: identificare, monitorizare, evaluare, prognozare.

Sprijinul managementului strategic reprezintă un set de identificări, evaluări și prognoze ale mediului de securitate, astfel încât decidentul să beneficieze de un nivel de cogniție corespunzător atunci când elaborează decizii de importanță strategică pentru asigurarea serviciului de luptă permanent, pentru securitatea și pentru apărarea țării, în toate formele și componentele acesteia. Managerii strategici trebuie să aibă la dispoziție toate datele necesare unei decizii corecte. De aceea, dispozitivele de acoperire și acțiunile acoperitoare trebuie să fie astfel concepute și utilizate încât să asigure un nivel de coerență strategică util și eficient.

Descurajarea nu este o funcție specifică a acoperirii sau dispozitivelor de acoperire. Dar de aici nu rezultă că o astfel de caracteristică nu este importantă. Ba, mai mult, ea este chiar esențială în actuala conjunctură a mediului de securitate, întrucât procesele politice, economice, sociale și chiar militare sunt atât de complexe și atât de greu previzibile, încât, oricând, se poate întâmpla aproape orice. Dar funcția aceasta a acoperirii strategice trebuie să fie foarte bine chibzuită. Decidentul strategic are de ales între a descuraja prin prezență, prin sugestie, prin deducție, prin *fait accompli* sau, dacă-i dă mâna (a se vedea acțiunile recente ale Rusiei în zona culoarelor strategice maritime și în Siria), prin acțiuni directe și chiar prin acțiuni militare directe, specifice războiului, prin demonstrații de forță, prin exerciții, prin programe de înarmare etc.

Funcția de *mascare sau camuflare a manevrei strategice fundamentale și a componentelor acesteia* este una dintre funcțiile de bază ale acoperirii strategice. La realizarea acesteia, contribuie o mare parte din dispozitivele de acoperire și, mai ales, din cele care maschează centrul vital sau centrele vitale. Dintotdeauna, orice acțiune, la orice nivel s-ar fi desfășurat, a fost precedată, însoțită și urmată de una sau mai multe acțiuni acoperitoare, unele dintre acestea având rolul de mascare sau ascundere a manevrei strategice fundamentale, indiferent sub ce formă s-ar fi desfășurat aceasta. Surprinderea strategică – principiu de bază în acțiunea strategică eficientă – nu se poate realiza fără o acoperire strategică ingenioasă și foarte bine efectuată. Napoleon – unul dintre marii măștri ai artei strategice surprinzătoare – reușea mereu să ascundă, prin acțiuni acoperitoare, manevra

strategică fundamentală, concentrând majoritatea forțelor și mijloacelor în locul dorit și la momentul potrivit. Desigur, pentru a impune acest principiu, Napoleon a încălcat cu bună știință regulile și principiile cavaleresti ale războiului, desfășurând campanii iarna, pe timp nefavorabil, noaptea și manevrând cu iscusință forțele de pe o direcție pe alta.

Acoperirea strategică presupune, deci, totdeauna, indiferent de specificul și de scopurile ei efective, un triptic coerent și consistent de *politici, strategii și dispozitive*. La acestea se adaugă, desigur, și *acțiunile adecvate*.

Politicile rezultă din interesul național vital – acela de a supraviețui într-un mediu ostil, în care însăși existența comunității românești și a statului român, de-a lungul mileniilor, indiferent cum s-a numit respectiva formațiune statală, s-a aflat nu doar sub semnul îndoielii, ci și sub o amenințare permanentă –, iar acest interes vital, indiferent cum a fost el formulat și exprimat, a reprezentat totdeauna un pilon de bază în politica românească a tuturor timpurilor. Chiar și atunci când clasa politică românească n-a fost în stare să identifice și să slujească cu toată puterea și orice preț acest interes vital (așa cum se petrec lucrurile și astăzi), acest interes vital a existat și, în cele din urmă, românii l-au înțeles, au luptat pentru ființa lor și, deși decimați și umiliți secol după secol, au continuat să supraviețuiască pe pământul strămoșilor. Dar prețul acestei supraviețuiri a fost și este și în continuare foarte mare. Iar acest lucru se datorește, între altele, și incapacității clasei politice de a identifica acest interes și de a-l pune mai presus de interesul individual al fiecăruia dintre decidenții români vremurilor românești.

Rolul și rostul *strategiilor* este de a pune în operă deciziile politice – în acest caz, decizia de a se asigura totdeauna un minim de forțe, mijloace, resurse, planuri și acțiuni acoperitoare, îndeosebi pentru manevra strategică fundamentală –, într-o manieră coerentă, consistentă și rezonabilă, fără a ofensa vecinii și a crea suspiciuni care ar putea fi luate drept provocări sau pregătiri pentru acțiuni ofensive asupra teritoriului apropiat. Desigur, grija de a nu ofensa vecinii, marile puteri și, mai ales, marile imperii, ca și slugărnicia unora dintre decidenții români (pentru că nu toți au fost Mihai Viteazul, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș sau Brâncoveanu), în vremuri ticăloase sau amarnic ticăloșite, a fost una dintre caracteristicile de bază ale supraviețuirii lor. „Capul ce se pleacă, sabia nu-l taie”. Dar de la ultimul mare apărător de neam întregit – Decebal – care a avut șansa și vitejia de a apăra spațiul geografic, spațiul de origine și de existență al neamului nostru, nimeni nu a mai avut și nu va mai avea vreodată această șansă. Toți au apărut ce a rămas din ce a mai rămas. Probabil, până în clipa în care nu va mai rămâne nimic, nici chiar o amintire. Pentru că, din păcate, acesta-i trendul: distrugerea identităților sedentare.

Dispozitivele sunt amplasări de forțe, mijloace și resurse în vederea unor acțiuni care echipează conceptul de acoperire strategică, operațională și tactică, așa cum este el conceput, definit și precizat de către decidentul politic și de cel strategic. În acoperirea strategică, problema dispozitivelor este esențială. Aceste dispozitive sunt și pot fi, pe de o parte, specializate pentru anumite tipuri de acțiuni (frontaliere, ciberspățiale, informaționale, cognitive, financiare, politice, geopolitice, militare etc.) și, pe de altă parte, indiferent de rolul și specialitatea lor, integrate nu numai în același concept, ci și în același plan strategic, în același sistem dinamic și procesual complex. Pentru că țara se apără nu numai cu militari și cu arme de foc, ci și cu toate celelalte forțe și mijloace (informaționale, intelectuale, cognitive, financiare, economice, politice, de mediu, culturale etc.) pe care le are și trebuie să le aibă gata pregătite pentru a face față oricărei situații, atât la nivel național, cât și împreună cu aliații.

Acțiunile de acoperire sunt acțiuni specifice și vizează:

- inducerea în eroare a posibilului inamic asupra intențiilor forțelor proprii principale, pregătirilor, etapelor și celorlalte măsuri care se iau într-o situație strategică foarte complexă sau într-o situație strategică obișnuită, dar care vizează unele evoluții complexe, ce pot constitui pericole și chiar amenințări la adresa securității naționale și, mai ales, la adresa suveranității țării și care impun măsuri de apărare a teritoriului și tuturor spațiilor de interes strategic pentru România și pentru aliații săi, definind un anumit nivel de risc⁹⁰;

- descurajarea posibililor adversari, prin transmiterea, prin mijloace specifice, a unui mesaj în termeni de potențial, de hotărâre, de fermitate și de credibilitate în ceea ce privește reacția în cazul oricărui fel de atac asupra țării și aliaților săi;

- mascarea complexă a manevrei strategice fundamentale și, legat de aceasta, a manevrelor operaționale și tactice.

Dintre numeroasele *acțiuni specifice acoperirii strategice* (operaționale și tactice) fac parte, în opinia noastră, și următoarele:

- acțiunile de asigurare a supravegherii continue a spațiilor și zonelor de interes strategic, imediat și pe termen lung (este vorba de spațiile și zonele ce țin de domeniile: politic, financiar, economic, informațional, cognitiv și militar etc.), pentru România și pentru aliații săi;

⁹⁰ Nivelul de risc, R , se definește pe intersecția dintre nivelul amenințării, A , care are valori între 0 și 1 și nivelul vulnerabilității, care poate avea, de asemenea, valori între 0 și 1. Deci $R = A \cap V$.

- acțiunile pentru asigurarea condițiilor necesare protecției informațiilor de valoare strategică din toate domeniile, precum și blocarea și interzicerea tuturor căilor de pătrundere către acestea;

- acțiunile din spațiul cibernetic;
- acțiunile info-strategice;
- acțiunile din spațiul economic și din cel financiar;
- acțiunile info-geostrategice;
- acțiunile civil-militare;
- acțiunile militare;
- alte acțiuni.

1.2. Principii ale acoperirii strategice

Implementarea unor principii în acoperirea strategică (valabile și la nivel operațional și la nivel tactic) asigură consistență conceptului de acoperire strategică, continuitate și coerență în punerea în operă a deciziilor care se iau în acest sens, precum și expertizarea substanțială a proceselor de elaborare a acestor decizii.

De la început, trebuie să subliniem că, în concepția noastră, rezultată din analiza temeinică a parametrilor și realităților acestui concept, acoperirea strategică nu este pur și simplu doar o etapă a războiului sau a unor operații ale acestuia, ci un concept intrinsec confruntării de orice tip, o condiție esențială și necesară a aplicării *principiilor luptei armate* (în cazul războiului dus cu mijloace militare) și a *principiilor concurenței și confruntării* (în cazul celorlalte forme de ducere a războiului continuu).

Printre principiile de bază ale conceptului de acoperire strategică și acțiunilor rezultate din acesta, considerăm că pot fi avute în vedere și următoarele:

- principiul permanenței (omniprezenței);
- principiul coerenței;
- principiul suficienței;
- principiul complementarității (completitudinii);
- principiul oportunității (manevrei oportune);
- principiul flexibilității;
- principiul eficienței.

Principiul permanenței (omniprezenței) este unul dintre principiile de bază ale acoperirii strategice. Dat fiind faptul că acoperirea strategică nu este și nu poate fi vremelnică, nici conjuncturală, ci doar continuă, bine structurată și foarte bine adaptată (ca amplitudine, intensitate, forțe, mijloace, resurse, politici, strategii, acțiuni și proceduri) la condițiile concrete ale situației, este necesar să se definească și să se întretină tot timpul parametrii

conceptului de *permanență* a acoperirii strategice, limitele acesteia și graficul de variabilitate.

Principiul coerenței este strâns legat de cel al permanenței și constă în realizarea unei înlănțuiri optime și a unei interoperabilități funcționale, în cadrul marii diversități de forțe, mijloace, resurse și acțiuni, a tuturor noțiunilor, conceptelor, acțiunilor și procedurilor, astfel încât acoperirea strategică, în toate componentele ei, să funcționeze discret, coerent și eficient.

Principiul suficienței constă în stabilirea și asigurarea unui minim de forțe, mijloace, resurse și acțiuni, printr-o planificare riguroasă, consistentă și coerentă, astfel încât să se prevină atât risipa de forțe, mijloace și resurse, cât și insuficiența acestora. Acest principiu este strâns legat de cel al *rațiunii suficiente*, prin care se înțelege analiza temeinică a mediului de securitate de interes strategic, a caracteristicilor amenințărilor și vulnerabilităților la acestea, deci a nivelului de risc, expertizarea corespunzătoare a deciziei politico-militare, economice, de siguranță și ordine publică, info-strategice etc., cunoașterea exactă a *interesului strategic vital* și elaborarea, în deplină cunoaștere de cauză a tuturor măsurilor ce se impun.

Principiul complementarității (completitudinii) constă în conceperea și chiar în planificarea consistentă a modalităților prin care se asigură asamblarea, în cadrul conceptului de acoperire strategică, a tuturor forțelor participante (politice, diplomatice, economice, academice, de Intelligence, de siguranță și ordine publică, militare etc.), astfel încât fiecare să acționeze în mod specific, dar complementar cu toți ceilalți, potrivit competențelor sale. În acest sens, este necesară o *grilă a competențelor forțelor participante la acoperirea strategică*, parte componentă a procesului de interoperabilizare a tuturor componentelor sistemului național de apărare. Dar, întrucât acoperirea strategică este un concept care se aplică în permanență, în toate domeniile și în toate spațiile (geofizic, cognitiv, economic, info-strategic militar etc.), trebuie ca o astfel de grilă să fie întocmită și actualizată cu prioritate.

Principiul oportunității (manevrei oportune), în pofida caracterului permanent al acoperirii strategice, cere ca ea să fie în permanență „pe soluție”, adică adaptată anticipativ și preemptiv (gata de preîntâmpinare) la condițiile concrete ale situației și, mai ales, la posibila lor evoluție în viitorul apropiat. Acest principiu presupune analiza temeinică a fluxurilor, volumului, compoziției și intensității posibilelor amenințări și a vulnerabilităților la acestea și crearea unei umbrele care, pe de o parte, să acopere vulnerabilitățile, să protejeze sistemul și să anihileze amenințarea și, pe de altă parte, să „orbească” adversarul și să creeze acea zonă invizibilă sau de penumbră, care să permită, pe cât posibil, libertatea deplină de acțiune în cadrul manevrei strategice fundamentale și realizarea surprinderii strategice.

Principiul flexibilității este, într-un fel, principiul operațional al acoperirii strategice. Deși are coordonate și repere clare, acoperirea strategică nu este o umbrelă rigidă, ci un sistem flexibil de concepte, politici, strategii, dispozitive, acțiuni și efecte care interacționează și se modelează pe principiul preîntâmpinării (preemptiv), în funcție de prognozele referitoare la evoluția situației strategice și de realitățile efective ale acesteia.

Principiul eficienței constă în anticiparea efectului și în modelarea acțiunii în funcție de ceea ce se așteaptă de la aceasta. De aceea, fiecare tip de acoperire strategică este concepută și desfășurată în acei parametrii care să-i asigure eficiență maximă.

Analiza acestor principii conduce la concluzia necesității unui *dispecerat național întrunit* care să aibă în atribuții managementul acoperirii strategice, în toate dimensiunile, componentele și variabilele sale și punerea în operă, în condițiile cele mai potrivite, a conceptului de acoperire strategică. De menționat că un astfel de dispecerat național nu este și nu trebuie să fie un amalgam de reprezentanți ai principalelor structuri care participă la acoperirea strategică, ci un nucleu funcțional, grupat în jurul unui centru vital al dispozitivului de acoperire, care nu poate fi altul decât, Statul Major General al Armatei României.

Fiind vorba de scopurile și obiectivele extrem de numeroase și de complexe ale acoperirii strategice, este absolut necesar ca toate componentele de securitate și apărare ale statului (politice, economice, sociale, societale, informaționale, ecologice, culturale și, mai ales, militare etc.) să participe la acest efort. Dar ultima lui rațiune este pregătirea continuă a țării pentru a nu fi surprinsă în niciuna din formele și formulele războiului modern, ale războiului-mosaic, ale războiului hibrid, ale războiului cognitiv, ale războiului dus cu cele mai sofisticate arme.

1.3. Tipologii

Acoperirea strategică, în condițiile de azi nu se mai reduce la acoperirea frontierelor. Și chiar dacă nici acest tip de acoperire strategică nu este desuet, ci, dimpotrivă, devine foarte activ (mai ales că frontiera, azi, îndeosebi în spațiul comunitar european, nu mai este o linie care separă și opune, ci una care identifică și, într-un fel, unește), tipologia acoperirii de tip strategic, ca și cea operațională și cea tactică, își lărgeste mult sfera de cuprindere. Există mai multe criterii de analiză și de încadrare a tipurilor de acțiuni și proceduri ce țin de acoperirea strategică. Teoretic, tipurile de acoperire strategică pot fi reduse la câteva; practic, ele sunt numeroase și depind în mare măsură de geopolitica zonei, de dinamica pericolelor, provocărilor și amenințărilor, de vulnerabilitățile la acestea, adică de nivelul de risc, de diplomatie, de specificul relațiilor internaționale și zonale, de

condiția efectivă a statului, de tradiții, de caracteristicile zonei de interes strategic pentru statul respectiv și pentru alte state, de noile provocări, dar mai ales de inteligența și capacitatea decidentului și celor care pun în operă decizia de a găsi soluțiile cele mai potrivite, de a le actualiza, de a realiza interacțiuni dinamice oportune între forțe, mijloace, resurse și dispozitive, de a economisi forțele, mijloacele și resursele și a crea suporturi care să permită și chiar să stimuleze realizarea surprinderii etc.

Tipologia este necesară pentru înțelegerea completă a conceptului de acoperire strategică și de elaborare corespunzătoare a politicilor, strategiilor și acțiunilor efective care-l pun în practică. Acoperirea strategică este parte componentă a unei politici, a unei strategii și a unui dispozitiv, ea însăși fiind un complex de politici (generale și specifice), de strategii (ale forțelor, mijloacelor, resurselor și acțiunilor), de dispozitive (strategice, operaționale și tactice), de operații și de acțiuni.

1.3.1. Clasificarea acoperirii strategice după scop și funcții

Așa cum s-a precizat mai sus, din punct de vedere al scopurilor și funcțiilor, acoperirea strategică este, în principal, de trei feluri:

- acoperirea strategică în folosul managementului strategic vital;
- acoperirea strategică de descurajare (disuasivă);
- acoperirea strategică de mascare a manevrei strategice fundamentale.

Această împărțire este importantă pentru analiză și pentru planificare. Acoperirea strategică nu se face însă fragmentar, dispart, în fractali, ci unitar, coerent și, desigur, integrat.

Dar managementul ei presupune luarea în considerare, deopotrivă integrală și partajată, a tuturor elementelor, a tuturor componentelor și a tuturor aspectelor care țin de arhitectura, de implementarea și de funcționalitatea conceptului.

1.3.1.1. Acoperirea strategică în folosul managementului strategic vital

Acoperirea strategică în folosul managementului strategic este cea mai amplă, cea mai complexă, cea mai diversificată și cea mai dificilă, întrucât cuprinde tot ce este de interes pentru un astfel de management.

Această acoperire poate fi, la rândul ei:

- de rutină;
- de siguranță;
- de descurajare;
- de înșelare.

De precizat că *managementul strategic vital*, în cadrul acestei analize, ar trebui înțeles ca o asamblare a conceptelor, politicilor, strategiilor și acțiunilor care dau coerență și consistență deciziilor cu privire la *securitatea națională* (economică, societală, socială, cognitivă, militară etc.) și la *apărarea națională* (în cadrul apărării colective, generată de NATO și în cadrul apărării comune, generată de UE), astfel încât țara să supraviețuiască, să funcționeze și să se înscrie pe traiectoria unei dezvoltări durabile.

Acoperirea strategică de rutină este una de tip comun. Ea constă în actualizarea și materializarea unor politici și strategii coerente de asigurare a unui minim de forțe, mijloace, resurse și acțiuni care să se situeze în *veghea strategică permanentă*, având drept scopuri să acopere desfășurările activităților normale, să estompeze vulnerabilitățile, să mascheze dispozitivele, punctele forte și punctele salbe și, în acest fel, să asigure libertate de acțiune *forțelor de manevră interioară*.

Acest tip de acoperire vizează toate spațiile de interes strategic vital pentru România (spațiul cibernetic, spațiul info-strategic, spațiul economic, spațiul cognitiv, spațiul de securitate și apărare). De aceea, politicile, strategiile, dispozitivele și resursele trebuie să fie alcătuite din toate aceste elemente (mediul politic, mediul academic, mediul Intelligence, mediul de siguranță națională și ordine publică, mediul militar etc.), fiecare dintre acestea având atribuții foarte precise în acest sens.

Desigur, aceste atribuții se cer actualizate și modernizate, în funcția de caracteristicile mediului de securitate și de configurațiile strategice ale acestuia.

Acoperirea strategică de siguranță este una de tip specializat. Ea vizează, îndeosebi, identificarea provocărilor, pericolelor și amenințărilor (politice, economice, financiare, insecuritare, militare etc.) și constituirea unui prim *scut de protecție* împotriva lor, astfel încât să asigure forțelor principale (politice, sociale, economice, financiare, de apărare, siguranță națională și ordine publică, academice etc.) condițiile necesare pentru organizarea apărării și efectuarea contra-acțiunii adecvate.

De menționat că, în perioada 1990-2015, această componentă a acoperirii strategice n-a funcționat în mod coerent și consistent în România. N-a funcționat mai deloc. De aceea, „adversarii” noștri au reușit, în mare parte, să realizeze surprinderea strategică și să determine deteriorarea gravă a mediului de securitate din România.

Aceste deficiențe grave sunt compensate de faptul că România este membră NATO și a UE, dar pentru managementul strategic vital din țara noastră această realitate este una total defavorabilă. Iar efectele lipsei unei acoperiri strategice de siguranță se văd în realitățile strategice dramatice din țară (înstrăinarea resurselor, a pământului, deteriorarea mediului, distrugerea industriei de apărare, distrugerea infrastructurilor, pierderea controlului

economic și financiar, împuținarea și chiar inexistența punctelor forte, creșterea emigrației, crearea unor dependențe numeroase, variabile și extrem de periculoase, subjugarea populației etc.).

Acoperirea strategică de descurajare este un tip de acoperire cu vector. Ea a fost realizată în condiții foarte bune în timpul evenimentelor din 1989, prin acțiunea promptă și unitară a armatei, descurajând orice acțiune masivă din partea unor forțe ostile de dezmembrare a României. Acest tip de descurajare prin acoperire strategică vizibilă (sau planificată în așa fel încât să fie vizibilă) se folosește atunci când se dorește descurajarea unor acțiuni (externe sau interne) care afectează sau pot afecta grav integritatea teritorială și securitatea statului român și care trebuie să se manifeste pe toate planurile. Din păcate, acest tip de acoperire strategică de descurajare s-a diminuat foarte mult de-a lungul ultimelor decenii. Este drept, ea este cumva compensată de faptul că România este membră NATO. Dar și Polonia este membră NATO și nu a renunțat la industria sa de apărare. Renunțarea la industria de apărare este, pentru România, una dintre cele mai grave vulnerabilități pe termen lung.

Acoperirea strategică de înșelare este, de fapt, una dintre funcțiile de bază ale acoperirii strategice. Ea se coroborează cu celelalte tipuri de acoperire strategică și se bazează pe cunoașterea temeinică a amenințărilor și a vulnerabilităților la acestea.

De când există confruntări, competiții, concurență, crize și războaie, țările și-au luat toate măsurile necesare pentru a-și pune la adăpost valorile și pentru a-și pregăti, în taină, fie riposta (dacă erau în măsură să riposteze), fie protecția valorilor, a identității și a resurselor vitale.

Așa au procedat, în antichitate dacii, care și-au ascuns aurul și valorile lor necunoscute încă nici astăzi pe deplin, nici măcar de urmașii lor (românii de azi), care încă mai bâjbâie în redescoperirea propriei lor identități, și tot așa au procedat și urmașii dacilor din epoca migrațiilor masive, mai ales a populațiilor războinice din foaierul perturbator, care se întinde undeva, între Nordul Mării Caspice și Extremul Orient).

Populația sedentară de pe teritoriul României de azi, sesiza din timp pericolul invaziilor hoardelor războinice migratoare și își ascundea valorile în munți, în peșteri, în adăposturi pregătite din timp pentru astfel de vremuri. În jurul unora dintre aceste locuri de adăpost, s-au constituit, mai târziu, când pericolul migrațiilor s-a mai diminuat, localități⁹¹.

⁹¹ Unul dintre exemplele de localități constituite și construite în zona adăposturilor în care strămoșii noștri își ascundeau comorile este comuna Cămârzana, din Țara Oașului. Această comună, care se întinde pe o suprafață mare, cu dealuri și munți puternic împăduriți, cu o rază de vreo 30 de kilometri și care are o singură intrare (care-i și ieșire) s-a format în acest fel. Denumirea ei provine de la vechea denumire a locului din pădurile seculare de pe dealuri și munți, unde locuitorii își ascundeau,

Strămoșii noștri procedau în așa fel încât migratorii războinici sau hoardele care atacau sedentarii pentru a le lua bunurile să nu le poată lua esențialul, adică valorile, ci doar o parte din produsele lor. Totdeauna ei, acești strămoși ai noștri, au făcut în așa fel încât esențialul să rămână invizibil pentru ochii vrăjmașilor. Și, fără să-i prăduiască pe alții, acești strămoși ai noștri au reușit să supraviețuiască în vatra lor mai bine de două milenii și să păstreze pentru noi, urmașii lor, o țară minunată, chiar dacă această țară, la ora actuală, este doar ce a rămas din ce a mai rămas.

Modalitățile prin care se realizează *înșelarea strategică, operațională și tactică* sunt numeroase. Ele țin de *iscușința strategică, operațională și tactică* și reprezintă una dintre cele mai interesante și mai prolifiche expresii a ceea ce noi numim *artă strategică* (operațională, tactică).

Înșelarea strategică are forme și formule nenumărate, care tind spre infinit, pentru că infinită este imaginația omului și tot infinită este și puterea lui de creație. Dintre acestea, considerăm că, printre cele mai importante, ar putea fi situate și următoarele:

- ascunderea intențiilor;
- ascunderea, mascarea sau înstufarea intenționată și iscusită (complicarea, denaturarea aparentă, sofisticarea etc.) conceptelor, teoriilor și metodelor, astfel încât esențialul să rămână invizibil, insesizabil și, pe cât posibil, incognoscibil atât pentru posibilul adversar, cât și pentru cei situați în zona nesigură;
- crearea unor imagini reale care ascund, de fapt, realitatea;
- ascunderea resurselor;
- crearea unor rețele false care funcționează ca rețele reale, atât în dimensiunea hard, cât și în dimensiunea soft;
- mascarea strategică dinamică etc.

Acoperirea strategică de înșelare nu face parte din pervertirea valorilor, din distrugerea patrimoniului și nici din situarea interesului de moment înaintea interesului vital.

Acoperirea strategică de înșelare ține de arta războiului, de inteligența strategică, dar ea nu trebuie să se abată de la valorile civilizației în care trăim, nu trebuie să coboare nici în derizoriu, nici în zona perversă a comportamentului uman, chiar dacă și acestea sunt prezente atât în viața de zi cu zi, cât și în configurarea marilor decizii strategice care au schimbat, au

în cazul năvălirii migratorilor, avutul și comoara lor cea mai de preț – fetele –, vâdate ieri, ca și azi, de eternii pirai ai celor mai mănoase și mai frumoase ținuturi din Europa și a celor mai frumoase făpturi: zona Carpato-Dunăreană. Locul în care maramureșenii din acea zonă își ascundeau avutul și fetele lor se numea *Cămara Zânelor*, de unde și denumirea de azi: *Cămârzana*.

distrus sau au umilit ființa umană, valorile și civilizațiile în care omul a trăit și trăiește încă.

Acoperirea strategică de înșelare urmărește inducerea în eroare a posibilului adversar, a oricărui adversar, mai ales a adversarului nelegiuit, a adversarului care folosește toate mijloacele (permise sau nu de lege) pentru a de distruge, pe această cale, și protecția forțelor noastre proprii, a valorilor naționale, a patrimoniului, a oamenilor, infrastructurilor, acțiunilor și efectelor.

1.3.1.2. Acoperirea strategică cu rol de descurajare politică și strategică

Acoperirea strategică cu rol de descurajare politică și strategică este, în general, proprie tuturor statelor și formațiunilor care sunt în măsură să folosească eficient aceste domenii – politic și strategic – pentru a genera incertitudini în zona statelor puternice sau în zona celor care acționează asimetric. Statele depersonalizate (mai ales statele fără coloană vertebrală sau care, prin incompetența conducătorilor sau structurilor de conducere, renunță la propria lor personalitate în schimbul unor avantaje punctuale sau al unor garanții formale de securitate) nu sunt capabile să realizeze acest tip de acoperire, chiar dacă o astfel de acoperire este nu numai consonantă cu celelalte forme și formule, ci chiar constructivă în spațiul acestora. Cu alte cuvinte, nu se poate vorbi de acoperire strategică în general, și cu atât mai puțin de acoperire strategică disuasivă în cadrul statelor care au renunțat la suveranitate (de fapt, acelea nu mai sunt state), nici în cazul statelor care-și denigrează valorile proprii, nici în cadrul statelor corupte și nici în cazul statelor care acceptă, *ab initio*, vasalitatea, dependența esențială de alții, înstrăinarea resurselor, a economiei, a deciziilor politice și strategice, a vocației, a culturii.

Acest tip de acoperire strategică pentru descurajare politică și strategică presupune:

- identificarea clară a presiunilor, provocărilor, pericolelor și amenințărilor și evaluarea cât mai realistă cu putință a acestora;
- identificarea vulnerabilităților statului respectiv (alianței, coaliției) la acestea și evaluarea lor corespunzătoare;
- calcularea, pe această bază, a nivelului de risc;
- în funcție de nivelul de risc, elaborarea și punerea în operă a unor proceduri eficiente de identificare și evaluare a punctelor tari și punctelor slabe (a vulnerabilităților) adversarilor sau posibililor inamici (competitori agresivi, concurenți neloiali etc.);
- găsirea metodelor celor mai potrivite de creare a unor incertitudini în rândul posibililor inamici (concurenți, competitori etc.) și de amplificare a

acestora, astfel încât gradul de nesiguranță conceptuală și strategică al acestora să crească la un nivel suficient de mare, care să nu încurajeze (chiar să descurajeze) o politică și o strategie ofensivă care să afecteze statul propriu;

- elaborarea și punerea în operă a unor politici și doctrine disuasive realiste și, pe această bază, credibile;

- dezvoltarea și promovarea, în relațiile directe sau indirecte, a unor concepte, politici, strategii, doctrine și atitudini care să sugereze un nivel de risc ridicat pentru posibili adversari, în situația în care aceștia trec la acțiuni împotriva țării noastre (simpla amenințare a potențialilor adversari cu umbrela NATO nu este și nu va fi niciodată suficientă; este nevoie teorii, concepte, politici, strategii, de forțe, mijloace și resurse proprii, care să întărească NATO și să dea credibilitate cuvântului României);

- realizarea unor structuri, infrastructuri, baze de date, politici și strategii, precum și resurse corespunzătoare, care să susțină un nivel al acțiunii sau al ripostei inacceptabil pentru posibili adversari;

- folosirea serviciilor Intelligence, a suporturilor cogniționale și altor realități și parametri care să sugereze un nivel de contra-acțiune foarte periculos pentru posibili inamici, adversari, competitori periculoși și neloiali etc.

Acoperirea strategică cu rol de descurajare politică și strategică, dar și operațională și tactică are cel puțin trei componente esențiale:

- existența unui potențial material și intelectual suficient de mare, calificat și identificabil, necesar confruntării și care poate asigura câștig de cauză forțelor proprii sau care poate produce pierderi inacceptabile pentru adversar;

- existența unei cantități suficiente de forțe, mijloace și resurse capabile să realizeze acțiuni ale căror efecte ar fi mult prea grave pentru adversar, în cazul în care acesta ar prefera confruntarea;

- existența unor potențialuri care pot fi accesate în folos propriu, datorită unor politici și strategii adecvate.

Toate statele din lume desfășoară, într-o formă sau alta, acțiuni cu caracter de descurajare, atât de la mic la mare și de la egal la egal, cât mai ales de la mare la mic.

Sunt multe situații în care descurajarea de la mare la mic, dar și de la egal la egal poate deveni amenințare sau reprezintă chiar, la modul cel mai concret, amenințare.

1.3.1.3. Acoperirea strategică de mascare a manevrei strategice fundamentale

Acest tip de acoperire strategică nu este esențialmente diferit de celelalte, ci face parte din pachetul disuasiv conceput de statul respectiv. Desigur, nu numai manevra strategică fundamentală (care reprezintă mai mult un concept decât o formă concretă a manevrei strategice) se cere acoperită, ci toate tipurile de manevră, la toate nivelurile (politic-decizional, strategic, operațional și tactic).

Acest tip de manevră face parte din arta strategică, mai exact din arta strategică a înșelării adversarului și constă în elaborarea unui sistem de indicatori și de indicii (în parte vizibil și comprehensibil pentru adversar, în parte doar deductibil și, în cea mai mare parte invizibil), astfel încât concluzia pe care adversarul o poate desprinde din analiza situației să nu sesizeze altceva decât realitatea sugerată.

Acest tip de acoperire nu se practică doar în timp de război, ci și pe timp de pace, întrucât, cu toată încrederea pe care un stat poate să o aibă și s-o manifeste în celelalte, el trebuie să-și ia măsurile necesare pentru a nu fi surprins din punct de vedere strategic, chiar dacă forțele, mijloacele și resursele nu-i permit nici mascarea unor acțiuni de mare amploare, nici desfășurarea prin surprindere a acestora, nici descurajarea credibilă a unui adversar, mai ales atunci când acesta poate fi o mare putere, o coalitie de zeci de state, formațiuni teroriste, grupuri de interese, organizații și organisme oculte, rețele transfrontaliere ale criminalității organizate etc. .

Acoperirea strategică de inducere în eroare a posibilului adversar în ceea ce privește manevra strategică fundamentală este atât de importantă, chiar și în inferioritate cantitativă și calitativă, încât niciun stat care se respectă și nicio armată instruită nu-și pot permite să nu o folosească.

Acest tip de acoperire este consonant cu celelalte și, între altele, presupune:

- cunoașterea foarte exactă, adică în detalii, a situației politico-militare, strategice, operaționale și tactice, îndeosebi în zona sau zonele de interes strategic;

- cunoașterea detaliată a posibililor adversari, a celor care îi pot sprijini, a intereselor acestora, a orientărilor politice și conceptelor strategice, operaționale și tactice cu care aceștia operează;

- identificarea, analizarea, cunoașterea detaliată a pericolelor și amenințărilor la adresa statului nostru, a vulnerabilităților noastre la acestea și, pe această bază, a nivelului de risc ce se cere asumat;

- monitorizarea mediului de securitate, a situației strategice, operaționale și tactice și desprinderea concluziilor necesare;

- crearea conceptelor necesare unei astfel de acoperiri, elaborarea și testarea, evaluarea și corectarea sau perfecționarea modelelor și, pe această bază, realizarea seturilor de acțiuni adecvate, în funcție de forțe, mijloace, resurse, dar și de conjuncturi, moment și oportunități.

Acoperirea strategică de mascare a manevrei strategice fundamentale reprezintă un summum al acoperirii strategice. Acest tip de acoperire se aplică nu numai în arta militară, ci și în toate tipurile de activitate de nivel strategic, operațional și tactic, inclusiv în economie, în informații, mai ales în acțiunile Intelligence, în politicile și strategiile de marketing etc.

De calitatea ei depinde realizarea surprinderii și prevenirea surprinderii, sau, în cel mai rău caz, realizarea majorității scopurilor și obiectivelor manevrei strategice fundamentale.

1.3.2. După obiect

Când vorbim de *acoperire strategică* ne referim, evident, la *nivelul strategic*. Ea are un scop și, desigur, un obiect. Obiectul acoperirii strategice constă în ceea ce trebuie acoperit. Acest obiect poate fi un spațiu, un dispozitiv sau o acțiune. De aceea, după obiect, acoperirea strategică poate fi:

- acoperire strategică a frontierelor;
- acoperire strategică a teritoriului;
- acoperire strategică a spațiilor de interes strategic;
- acoperire strategică a dispozitivelor;
- acoperire strategică a operațiilor;
- acoperire strategică integrală.

Desigur, ultimul tip de acoperire strategică – acoperirea strategică integrală – le conține, într-un fel, pe toate celelalte, dar de aici nu rezultă că le și substituie pe toate. Ea doar le integrează și, prin aceasta, le asigură acea unitate integrală, fără a le diminua însă specificitatea și necesitatea. Fiecare tip de acoperire are un obiect, iar totalitatea acestor tipuri cere un management unitar, tocmai pentru a se realiza conectivitatea, ubicuitatea și integralitatea. Acoperirea strategică integrală nu este însă o simplă însumare a celorlalte, nici o modalitate de a le estompa sau diminua, ci una de a le valorifica, de a le conexează într-un concept unitar, foarte important pentru dinamica elaborării deciziei strategice.

1.3.2.1. Acoperirea strategică a frontierelor

Acoperirea strategică a frontierelor este un concept foarte vechi. El datează din epoca linearității conflictelor militare (și nu numai militare) și a apărut o dată cu primele forme de organizare a comunităților umane, obligate de împrejurări și de mediul nesigur, să-și asigure limitele teritoriale (hotarul) și să-și străjuiască arealul. Desigur, acoperirea strategică a frontierelor nu se reduce la paza sau securitatea frontierelor, ci este o acțiune

mult mai largă și mult mai amplă. În România, spre exemplu, acoperirea strategică a frontierelor s-a realizat, de-a lungul timpurilor, prin amplasarea unor mari unități ale armatei, dar și a alor forțe în așa fel încât intervenția lor la frontieră să se realizeze în cel mai scurt timp. Fiecare mare unitate avea o zonă de responsabilitate care includea și o porțiune din frontiera națională și se pregătea efectiv pentru a duce acțiuni de luptă îndeosebi în acea zonă. Cum bine se știe, și în epoca modernă, fiecare unitate din cadrul marilor unități dislocate avea un așa-numit eșalon de luptă care trebuia să ajungă, în caz de atac inamic la frontieră, în cel mai scurt timp acolo și, împreună cu unitățile de grăniceri, să-l oprească, dând posibilitatea marilor unități de acoperire și, ulterior, forțelor principale să organizeze apărarea în fâșia de asigurare.

Acoperirea strategică a frontierelor, în afară de faptul că presupune apărarea efectivă și imediată a frontierelor, are, în general, următoarele scopuri tactice și operaționale:

- să asigure regrouparea rapidă și în ordine a celor care efectuează paza și supravegherea frontierei și să preia de la aceștia responsabilitatea apărării frontierei;
- să oprească inamicul la frontieră și chiar să-l respingă (dacă este posibil);
- să desfășoare acțiuni de luptă intense, astfel încât să mențină aliniamentul fixat și să asigure eșalonului superior posibilitatea unei intervenții rapide și eficiente;
- să asigure condițiile necesare pentru efectuarea manevrei strategice fundamentale.

Acoperirea strategică a frontierelor are, bineînțeles, și scop disuasiv, de mascare etc. Astăzi, acoperirea strategică a frontierelor devine un concept foarte delicat, care se pare că nu mai este de actualitate, întrucât România face parte din NATO și din Uniunea Europeană, la fel ca Ungaria și Bulgaria, frontierele cu aceste țări, dar și cu Serbia și cu Ucraina, devenind nu numai franșisabile, ci și un fel de linii comune care, mai degrabă unesc decât separă. Și totuși, acoperirea strategică a frontierelor este încă necesară și așa va fi mereu câtă vreme vor exista pe lume state suverane și independente, chiar dacă suveranitatea de azi este una bazată pe interdependențe. Realitatea arată că statele – chiar dacă-și deschid frontierele – au foarte mare grijă de acoperirea strategică a acestora.

1.3.2.2. Acoperirea strategică a teritoriului

Conceptul cel mai modern și cel mai interesant al vremurilor actuale este cel de *acoperire strategică a teritoriului*. Acoperirea strategică a teritoriului presupune amplasarea forțelor, mijloacelor și resurselor de

securitate și apărare în așa fel încă toate obiectivele și toate zonele, îndeosebi cele importante, ale teritoriului național să fie acoperite, supravegheate și apărate în timp real împotriva oricărei amenințări, de orice tip ar fi aceasta. Forțele, mijloacele și resursele aflate în dispozitivul de acoperire strategică a teritoriului pun în operă acest concept și, printre altele, trebuie să asigure:

- supravegherea continuă a întregului spațiu din care ar putea surveni pericole și amenințări la adresa teritoriului;
- asigurarea condițiilor necesare pentru contracararea acestor pericole și amenințări, de orice fel ar fi ele;
- desfășurarea unui set de acțiuni specifice acoperirii și chiar a unor acțiuni de luptă cu funcții acoperitoare pentru manevra strategică fundamentală.

Acoperirea strategică a teritoriului are, în principiu, următoarele componente:

- acoperirea strategică a întregului teritoriu;
- acoperirea strategică a zonelor vitale;
- acoperirea strategică a zonelor vulnerabile.

Dispozitivele necesare pentru realizarea acoperirii strategice a teritoriului nu sunt alcătuite numai din entități ale armatei, ci din toate tipurile de forțe, mijloace și resurse ale structurilor și instituțiilor care fac parte din sistemul național de apărare, fiecare având misiuni foarte precise în acest sens.

Între acestea trebuie să existe o cooperare foarte strânsă și un sistem coerent de proceduri și standarde, care să permită acțiunea unitară pentru soluționarea oricăror probleme ce se pot ivi: pentru că, totdeauna, acoperirea strategică trebuie să fie continuă, coerentă, flexibilă, operațională, detaliată și eficientă.

Acoperirea strategică a întregului teritoriu

Conceptul modern de acoperire strategică vizează întregul teritoriu. Aceasta înseamnă că, în fiecare loc important din teritoriul național trebuie să existe elemente care să participe la realizarea și materializarea acestui concept. Frontiera este, desigur, importantă, dar în epoca modernă, mai ales după apariția și operaționalizarea rețelelor, a economiei transnaționale și a cyberspațiului, contează foarte mult conceptul de *teritoriu integral*. În procesul de globalizare, entitatea de bază a noii dimensiuni care câștigă din ce în ce mai mult teren este *integralitatea teritorială*.

Statul modern, pentru a continua să existe sub semnul duratei, trebuie să devină un teritoriu integral, adică un spațiu foarte bine integrat, care-l identifică, îl certifică și îl legitimează în așa fel încât frontiera, practic, să nu mai conteze ca îngrădire, ci ca delimitare, ca margine a unui monolit. Ea

devine pur și simplu limita statului, adică a unui spațiu monolitic, perfect integrat, care nu cedează în fața globalizării, ci, dimpotrivă, obligă globalizarea să asambleze în același concept al modernității bazat pe rețea și pe cogniție aceste identități monolitice care sunt statele. Cel puțin, într-o primă etapă a globalizării.

Cu alte cuvinte, procesul globalizării trebuie să opereze cu state monolitice, altfel acest proces va distruge toate statele care au un grad de integralitate redus, fie în favoarea unor noi centre de putere, fie în favoarea unor state mai mari. Este însă foarte posibil ca forțarea realizării globalizării înaintea încheierii proceselor de realizare a integralității depline a statelor să genereze un haos geopolitic, așa cum doresc unele cercuri oculte care speră să controleze, în acest fel lumea. În efortul de construcție solidă a integralității statului de drept, are loc o foarte interesantă procesualitate a frontierei de stat.

Frontiera de stat trece, în procesul modernizării actuale și viitoare a societății omenești, prin trei faze importante:

- a. de la frontiera-linie care separă și opune la frontiera-linie care identifică și unește;
- b. de la frontiera-linie care identifică și unește, la frontiera care consolidează, certifică și legitimează identitatea;
- c. de la frontiera care consolidează, certifică și legitimează identitatea la frontiera-suprafață, la frontiera integrală.

Statele care nu reușesc să străbată toate aceste procesele ale frontierei vor fi, după toate probabilitățile, distruse.

Acoperirea strategică a zonelor vitale

Acoperirea strategică a zonelor vitale este absolut necesară. Ea poate fi una de sine stătătoare sau una integrată în acoperirea strategică a întregului teritoriu. Cert este că ea nu trebuie să lipsească din nici un concept de acoperire strategică (integrală, complexă, aleatorie, mozaică, pe priorități, hibridă etc.) a teritoriului. Acoperirea strategică a zonelor vitale are aceleași funcții ca toate celelalte tipuri de acoperire, dar amploarea ei este una deosebită, de regulă, multietajată sau multistratificată, în funcție de specificul zonei respective.

Zonele vitale împreună cu cele vulnerabile constituie o prioritate în elaborarea și materializarea conceptului de acoperire strategică. De altfel, în conceperea sau actualizarea politicilor și strategiilor de acoperire strategică, sau componentelor acestora referitoare la materializarea acestui concept, se pornește exact de la identificarea, analizarea și securizarea acestor zone. Acoperirea strategică nu înseamnă însă securizarea lor, ci doar crearea

condițiilor necesare pentru a se realiza, în timp util, securizarea și apărarea lor.

Acoperirea strategică a zonelor vulnerabile

Așa cum am afirmat deja mai sus, *acoperirea strategică a zonelor vulnerabile* se înscrie imediat, ca prioritate, după acoperirea zonelor vitale. De precizat că zonele vulnerabile pot fi ele însele (sau nu) zone de interes vital pentru inamic sau zone vitale pentru forțele proprii. De aceea, în anumite condiții, este foarte posibil ca unele zone vulnerabile să nu beneficieze de o atenție specială în realizarea dispozitivului de acoperire. Spre exemplu, zonele sărace, zonele inundabile, cele mlăștinoase, cele supuse deșertificării se pot bucura de o atenție cu totul specială în politicile și strategiile de dezvoltare economică durabilă, dar nu și în ceea ce privește securitatea și apărarea. Zonele vulnerabile care interesează acoperirea strategică sunt cele care conțin elemente ale dispozitivelor de securitate și apărare, dar care, din diverse motive (unele obiective, altele subiective), nu au fost foarte bine securizate sau nu pot fi securizate în mod corespunzător.

Aceste zone nu sunt însă tot timpul aceleași. Ele variază, în funcție de foarte mulți factori și, de aceea, analiza strategică și decizia politico-militară și strategică trebuie să aibă mereu în vedere actualizarea lor.

1.3.2.3. Acoperirea spațiilor de interes strategic

Acoperirea strategică a teritoriului nu reprezintă același lucru cu acoperirea strategică a spațiilor de interes strategic. Spațiile de interes strategic care se cer acoperite sunt, considerăm noi, următoarele:

- cyberspațiul;
- spațiul fizic;
- spațiul cognitiv.

Aceste spații sau domenii sunt extrem de importante pentru conceptul de acoperire. Nu întâmplător, pe primul plan se situează, în viziunea noastră, spațiul cibernetic. Împreună cu spațiul cognitiv, acesta centrează asupra lui, în mare măsură, efortul principal al acoperirii strategice, chiar dacă majoritatea dispozitivelor de acoperire strategică se găsesc, la ora actuală – și așa vor fi mereu – în spațiul fizic. Spațiul fizic se transformă din ce în ce mai mult, în societatea omenească, într-un spațiu-suport pentru celelalte două, omenirea trăind, în mod esențial, în acesta.

Cu timpul, aceste dispozitive vor fi prioritare în spațiul cibernetic și în cel cognitiv, întrucât în marea lor majoritate, amenințările de orice, ca și vulnerabilitățile de orice fel, se vor muta aici, mai exact, se vor exprima,

îndeosebi, prin spațiul cibernetic și prin cel cognitiv. Deja, în mare parte, amenințările și vulnerabilitățile la acestea s-au și mutat aici.

Acoperirea strategică a cyberspațiului

Acoperirea strategică a cyberspațiului este, la ora actuală, cea mai dificilă, cea mai complexă și cea mai greu de realizat, deși ea se prezintă ca fiind predominant tehnică și informațională. Mijloacele IT – hard și soft – au evoluat atât de mult, sunt atât de complicate și de sofisticate, încât cei care le pot folosi cu adevărat în spațiul războiului cibernetic și, deci, al acoperirii strategice a spațiului cibernetic, sunt foarte puțini. Acoperirea strategică a spațiului cibernetic se pare că ar reveni în totalitate sau, în orice caz, în cea mai mare măsură specialiștilor IT, soft-iștilor, programatorilor, operatorilor cu înaltă calificare, specialiștilor și lucrătorilor din domeniul cybersecurității și mai puțin utilizatorilor obișnuiți, ceea ce este, desigur, foarte adevărat. Acest tip de acoperire trebuie să se realizeze de forțe specializate în războiul electronic, mai exact, în războiul cibernetic. Decizia aparține însă politicienilor, strategilor și, evident, managerilor politicilor, strategiilor și dispozitivelor de acoperire strategică. Iar aceștia, deocamdată, nu sunt ciberneticieni, ci doare oameni politici care, întâmplător sau nu, știu să folosească un calculator, o tabletă, un smartfon, ceea ce, desigur, este ceva, dar nu îndeajuns pentru a cunoaște, înțelege și lua decizii care țin de forma continuă și extrem de periculoasă a războiului cibernetic.

Deși, în ultimii ani, s-a realizat deja o oarecare cultură strategică IT a domeniului, ea nu este chiar la îndemâna oricui și, de aceea, războiul din cyberspațiu scapă celor mai mulți dintre luptătorii de rând și cu atât mai mult oamenilor obișnuiți, care nu sunt familiarizați cu confruntările din rețelele virtuale, deși numărul celor care le folosesc este imens. De aceea, în rețelele intranet există foarte multe restricții, impuse de politicile și strategiile de cybersecuritate. Acoperirea strategică a cyberspațiului nu se limitează însă la cybersecuritate, nu este doar cybersecuritate, ci un complex de acțiuni în spațiul virtual care au aceleași scopuri și funcții cu cele din spațiul fizic: ascundere, mascare, camuflare, înșelare a manevrei strategice fundamentale din cyberspațiu, dar și din celelalte spații, întrucât spațiul fizic, spațiul virtual și spațiul cognitiv sunt interconectate și, în anumite condiții, chiar integrate.

Acoperirea strategică a cyberspațiului, între altele, presupune și următoarele:

- crearea unor rețele de ascundere a altora, îndeosebi a celor principale;
- stratificarea rețelelor, astfel încât rețeaua fundamentală, adică rețeaua manevrei strategice fundamentale să fie multistrat protejată;

- asigurarea unei mobilități adecvate care să permită manevra cyber în condiții de securitate;
- dezvoltarea unei culturi cyber etc.

Acoperirea strategică a cyberspațiului se înscrie în conceptul național (de alianță, de coalitie etc.) de acoperire strategică și are o foarte mare importanță, întrucât, la ora actuală, cyberspațiul, deși este cel mai extins și mai greu de cunoscut (sau poate că tocmai de aceea), este și cel mai vulnerabil.

Și mai este ceva foarte important. Cyberspațiul are frontiere foarte flexibile, care nu corespund cu cele naționale, care le subminează pe cele naționale și cărora statul de drept trebuie să le facă față.

Acoperirea strategică a spațiului fizic

Acoperirea strategică a spațiului fizic nu se reduce la acoperirea strategică a teritoriului, ci vizează și alte spații de interes strategic, cum ar fi zonele de conflict, zonele în care pachete de forțe (din care fac parte și structuri românești) efectuează operații de menținere, impunere sau restabilire a păcii etc. Cu alte cuvinte, acoperirea strategică a spațiului fizic se efectuează totdeauna, prin forțe și mijloace proprii sau de alianță (coalitie), într-un concept unitar, în zonele în care se efectuează astfel de operații și are, în principiu, același conținut cu acoperirea strategică a teritoriului național și a spațiilor de interes strategic.

Acest tip de acoperire are în vedere teritoriul, dispozitivele, infrastructurile, forțele, mijloacele, oamenii, nodurile de comunicații, platformele de luptă, zonele cu resurse, liniile maritime, elementele de infrastructură ale liniilor aeriene etc.

Acoperirea spațiului fizic este consonantă cu cea a spațiului virtual și cu cea a spațiului cognitiv și, împreună, dau adevărata dimensiune a acoperirii strategice, operaționale și tactice.

Nu există nicio acțiune umană de amploare care să nu necesite un anumit tip de acoperire. Această necesitate rezultă, de fapt, dintr-o realitate: *lumea este conflictuală*. Dezvoltarea durabilă rezultă dintr-o luptă a contrariilor, iar aceasta implică politici și strategii adecvate, care se cer acoperite, chiar dacă par a fi în văzul lumii.

Acoperirea strategică a spațiului cognitiv

Acoperirea strategică a spațiului cognitiv este, metaforic vorbind, arta de a te ascunde, prin cuvânt, după cuvânt. Atât pentru a te apăra, cât și pentru a-ți crea condițiile necesare pentru a lovi, pentru a ataca sau contraataca. Regula generală a luptei, a confruntării este valabilă și pentru

spațiul cognitiv. De fapt, cele mai periculoase provocări vin tocmai din acest spațiu, în care conceptele, teoriile și interesele îmbracă platoșa complicată a cogniției și folosesc, în confruntarea directă sau indirectă cu celălalt, arma cogniției. Cogniția n-ar trebui să fie o armă, ci un patrimoniu, adică un sistem de valori cognitive asimilate, conservate și teaurizate și un sistem coerent de creștere a spațiului cognitiv prin pătrunderea în spațiul necunoscut, chiar dacă, așa cum spunea Lucian Blaga în *Trilogia culturii*, cu cât cunoaștem mai mult acest spațiu, cu atât se adâncește necunoscutul, misterul. Procesul cunoașterii nu este unul saturabil, finit, ci unul infinit.

Toate acțiunile umane sunt gândite, transpuse într-un concept, apoi planificate și abia după aceea efectuate. Valoarea universală a cogniției nu exclude identitatea, particularitatea, specificitatea și conflictualitatea spațiului cognitiv. Valoarea este ceea ce se acumulează din procesul cognitiv, ceea ce rămâne și se teaurizează. Îndemnul însă la cunoaștere, la continuarea procesului de investigare a necunoscutului și de transformare a lui în cunoscut rezultă din tensiunile interioare ale acestui proces, din trebuința de cunoaștere care se generează totdeauna dintr-un conflict specific tuturor sistemelor și proceselor evolutive.

În lume, are loc un *război cognitiv*, care nu produce neapărat distrugerii materiale, morți și răniți, ci identități cognitive puternice care creează școli de gândire, idealuri, orizonturi de așteptare, planuri de realizare a unor interese, confruntări, politici și strategii cognitive de foarte mare impact.

Acoperirea strategică a spațiului cognitiv este, de regulă, una de tip fractal sau mozaic, întrucât o astfel de acoperire poate fi caracterizată ca cvasi-permanentă, cvasi-fluentă și cvasi-cameleonică. Ea se adaptează la împrejurări și totdeauna caută soluții inteligente de ascundere, mascare, înșelare etc., pentru a permite manevra strategică fundamentală prin cuvânt, imagine, concept, teorie, discurs, excurs și chiar prin lege.

Toate acțiunile din spațiul luptei din cadrul oricărei forme de război sunt valabile și în războiul cognitiv, care se prezintă ca un fel de meta-război, ca un război al războaielor, întrucât este produs de gândirea omenească mereu căutătoare de conflict, de căi de ieșire din conflict și de folosire a conflictului în interes propriu, pentru dominarea spațiului cognitiv sau măcar pentru o poziționare dominantă în el. Așa este omul făcut.

Oamenii se dezvăluie prin cuvinte, dar se și ascund, tot prin cuvinte, înapoia cuvintelor. Este greu ca unii să-și dea seama ce pun la cale ceilalți. Îndoiala, incertitudinea, neîncrederea sunt scopuri ale acoperirii strategice a spațiului cognitiv și efecte ale reușitei acoperirii strategice cognitive.

De aceea, fără a intra în prea multe detalii, considerăm că acoperirea strategică a spațiului cognitiv face parte din securitatea cognitivă, din

apărarea cognitivă și are o importanță covârșitoare pentru societatea omenească.

Pentru a efectua însă o acoperire strategică eficientă a spațiului cognitiv, este necesar să ai o bogată cultură, să operezi cu sisteme de valori, să ai adică un brand.

1.3.2.4. Acoperirea strategică a dispozitivelor

Acoperirea strategică a dispozitivelor reprezintă, în fond, unul dintre scopurile nemijlocite ale acoperirii strategice și una din formele ei cele mai concrete de manifestare. Însăși acoperirea strategică înseamnă, la urma urmei, politici, strategii, concepții, dispozitive și acțiuni, pentru acoperirea (mascarea) unor politici, strategii, concepte, dispozitive și acțiuni. Acoperirea strategică a frontierelor, a teritoriului și a spațiilor (cibernetice, fizice și cognitive) înseamnă, în fond, acoperirea unor dispozitive (alcătuite din forțe, mijloace), care se află în teritoriu și, evident, într-un anumit spațiu, care dispun de anumite resurse și desfășoară sau urmează să desfășoare anumite operații și acțiuni, potrivit unor decizii politice, puse în operă prin anumite strategii, în vederea realizării unor obiective care vizează îndeplinirea unui scop ce ține de securitatea și apărarea țării.

Acoperirea strategică a dispozitivelor se realizează tot prin dispozitive. Spre exemplu, acoperirea dispozitivului de apărare aeriană se realizează printr-un dispozitiv sau prin anumite elemente de dispozitiv și/sau acțiuni care, fiind vizibile în tot spectrul cercetării și cunoașterii, ascund de fapt elementele vitale ale dispozitivului apărării aeriene, dar mai ales informațiile și setul de concepte, operații și acțiuni ce țin de manevra strategică aeriană fundamentală. Nu poți ascunde aerodromurile și stațiile de radiolocație din dispozitive, nici toate aeronavele (mai ales că numărul și tipul acestora este cunoscut chiar și publicului larg), dar poți ascunde alte elemente care țin de manevra strategică aeriană, de capacități și capabilități, de dinamica dispozitivului, de coerența doctrinei de luptă, de sub-manevrele tactice și operaționale, de sistemele de arme, de nivelul de pregătire etc., fie creând un dispozitiv vizibil și cognoscibil paralel și parțial suprapus peste cel real, fie dirijând atenția spre alte zone.

Spre exemplu, mitingurile aeriene, ziua porților deschise, prezentarea tehnicii de luptă din dotare, a unora dintre produsele industriei naționale de apărare etc. sunt acțiuni menite să crească gradul de credibilitate al forțelor, mijloacelor și acțiunilor din cadrul dispozitivului de apărare aeriană a țării, dar nu și elemente care țin de dinamica acestui dispozitiv, de planificarea strategică, de operația aeriană proprie sau în context aliat etc.

Desigur, acoperirea strategică nu se limitează la acoperirea dispozitivelor reale, ci are valențe și componente mult mai largi care țin

efectiv de domeniul respectiv și pe care numai managerii acelui domeniu le știu în toate detaliile lor. Esențial este că un astfel de concept se aplică peste tot, inclusiv în acoperirea dispozitivelor care acționează, vizibil, în teatrele de operații pentru menținerea păcii, pentru dezamorsarea crizelor și conflictelor, pentru înlăturarea urmărilor confruntărilor militare și dezastrelor de tot felul.

1.3.2.5. Acoperirea strategică a operațiilor și acțiunilor

Ca și cea a dispozitivelor, *acoperirea strategică a operațiilor și acțiunilor* este una de tip dinamic și se realizează totdeauna, în toate acțiunile, chiar și în cele care sunt vizibile, descoperite, spre exemplu, în cadrul exercițiilor demonstrative, și vizează, pe de o parte, mascarea strategică (atunci când și acolo unde este nevoie), crearea unei anumite percepții și a anumitor sentimente (de încredere, de simpatie, de încurajare sau descurajare, transmiterea anumitor semnale etc.), dar și asigurarea unor condiții ca vulnerabilitățile să nu se vadă, iar punctele forte să fie extrem de vizibile.

Dar acoperirea strategică a operațiilor și acțiunilor se detașează de valențele foarte concrete, adesea pragmatice, de la nivelul operațional și de la cel tactic și vizează realizarea unui anumit efect în plan strategic (al strategiilor, doctrinelor, forțelor, mijloacelor, resurselor, coerenței și consistenței strategice etc.), atât prin planificarea acțiunilor, cât și a efectelor. Niciodată, planificarea și executarea unei operații și a unor seturi de acțiuni (care revin, de regulă, nivelurilor operaționale și mai ales tactice) nu se efectuează fără a se avea în vedere și dimensiunea acoperitoare a acestora, de la justificare la coerență, de la mascare la descurajare, de la demonstrație la acțiuni capacitate etc.). Acțiunile acoperitoare sunt, de cele mai multe ori, cheia reușitei acțiunilor propriu-zise, întrucât, azi la fel de mult ca ieri, în acțiune contează nu doar capacitatea pe care o ai, ci mai ales modul ingenios în care o folosești.

1.3.2.6. Acoperirea strategică integrală

Acoperirea strategică integrală nu este o simplă însumare a acoperirii strategice a spațiilor cibernetice, fizice și cognitive, ci o modalitate de asamblare a acestora în același concept. De fapt, acoperirea strategică reală a acestor spații este una bazată pe interconexiune, întrucât fiecare dintre aceste spații se regăsește, într-o formă sau alta, în celălalt. Astăzi – și cu atât mai mult în viitor –, nu se poate și nu se va mai putea vorbi de spațiu virtual fără a se avea în vedere suporturile sale fizice, infrastructurile sale. Nu se poate vorbi nici de spațiul fizic, la modul izolat, întrucât, pe lângă faptul că el este un

suport pentru orice, este, în același timp, și un beneficiar al funcțiilor și efectelor spațiului virtual și spațiului cognitiv. Același lucru se poate spune și despre spațiul cognitiv, deși acesta din urmă aparține gândirii oamenilor, fiind forma superioară de existență a societății omenești.

Securitatea tuturor acestor spații depinde în mare măsură de securitatea fiecăruia în parte și de conexiunile dintre ele, iar manevra strategică fundamentală care se efectuează într-unul din aceste spații condiționează temeinic și manevra strategică fundamentală din celelalte spații. Omul nu trăiește într-un fel în spațiul virtual, altfel în spațiul fizic și cu totul diferit în spațiul cognitiv, mai ales când este vorba de securitatea națională și de apărarea țării. De aceea, acoperirea strategică integrală a acestor spații este una de sinteză, în sensul că o astfel de acoperire nu se poate realiza prin aceleași mijloace pentru toate cele trei spații, ci este necesar ca fiecare să procedeze în felul lui, cu mijloacele lui, dar în cadrul aceluiași concept.

1.4. Clasificarea acoperirii strategice după conținut

În România, sunt definite cam 21 de domenii ale activității firmelor și instituțiilor. Cum este și firesc, aceste domenii sunt, într-un fel, și domenii ale securității naționale, întrucât orice acțiune umană are și o componentă de securitate și de apărare. Faptul că fiecare activitate umană își înscrie și își circumscrie și o componentă de securitate și apărare impune *ab initio* și o componentă de acoperire strategică, operațională și chiar tactică (acțională). Desigur, acest lucru se realizează, de regulă, empiric, dar vizează mai mult securitatea intrinsecă a procesului, asigurarea confidențialității, păstrarea unor secrete, a identității și a brand-ului.

Conceptul de acoperire strategică trebuie să cuprindă însă, nu doar în formă, ci și în conținut, toate domeniile activității umane, pentru că omul are nevoie și de o anumită acoperire în tot ce face.

1.4.1. Acoperirea juridică

Dura lex, sed lex. Evident, legea-i lege. Dar ea este, totdeauna, nu numai diriguitoare, ci și acoperitoare. *Acoperirea strategică juridică* nu trebuie însă înțeleasă ca o modalitate de ascundere a manevrei strategice fundamentale, ci ca o modalitate de *reglementare și legitimare* a ei. Pentru că, oricât de importantă și de presantă ar fi o manevră strategică în domeniul securității și apărării, ea trebuie efectuată în condițiile legii, în limitele legii și în arealul de permisivitate al legii. Acest lucru este foarte important, iar legiuitorul ar trebui să aibă grijă ca realitatea care generează trebuința de acoperire strategică (datorită, desigur, mediului de securitate instabil, nesigur

și conflictual) să fie exprimată și prin lege. Pentru că nu legea creează realitatea, ci realitatea creează legea.

Acoperirea strategică juridică se definește, considerăm noi, pe ubicuitatea securitară a legii, pe crearea cadrului juridic necesar care să permită și să legitimeze manevra strategică fundamentală. La generarea tuturor legilor, indiferent care ar fi domeniul acestora, legiuitorul ar trebui să aibă în vedere, totdeauna, și domeniul acoperirii juridice. De aici nu rezultă că ar trebui create legi speciale sau prevederi speciale în toate pachetele de legi sau în o parte din acestea care să privilegieze manevra strategică fundamentală, ci doar că o astfel de manevră, cunoscute fiind valențele, importanța și impactul acesteia, ar trebui avută întotdeauna în vedere de către legiuitor, aceasta făcând parte din securitatea și apărarea națiunii, ca expresie vitală a acestora, ca realitate care impune norma de drept.

Precizăm acest lucru, întrucât, în practică, s-a constatat că, de foarte multe ori, componenta juridică mai mult a îngreunat decât a certificat și legitimat manevra strategică fundamentală sub diferite forme ale ei, mai ales pentru forțele care au acționat în teatrele de operații.

Ar trebui reglementate strict, clar, dar și foarte cuprinzător competențele, abilitățile, limitele, responsabilitățile, implicațiile și efectele, astfel încât să se creeze și să se actualizeze în permanență cadrul juridic în care trebuie să funcționeze corect și eficient sistemul național de apărare, atât în forma, cât și în conținutul său.

Acoperirea juridică nu creează legi înșelătoare, ci legi care să permită manevra strategică fundamentală în limitele dreptului intern și internațional, ale dreptului păcii și războiului. Pentru că, totdeauna, în acest cadru, se concepe și se pune în operă acoperirea strategică. Dar, oare, legiuitorul chiar ține seama de o astfel de necesitate?

1.4.2. Acoperirea strategică economică și financiară

Acoperirea strategică economică și financiară face parte din arsenalul acoperirii strategice generale sau integrate. Este, poate, una dintre cele mai importante și mai dificile componente ale acoperirii strategice naționale. *Acoperirea strategică economică și financiară constă într-un sistem de politici și strategii economice și financiare prin care se asigură condițiile economice și financiare necesare și suficiente efectuării manevrei strategice fundamentale, în orice situații ale mediului de securitate.* Acoperirea strategică economică și financiară constă, în primul rând, în existența și funcționarea corectă a unui sistem economic și financiar coerent, consistent, flexibil și ușor adaptabil la evoluțiile și involuțiile mediului strategic de securitate, care se cere gândit și menținut cel puțin în următorii parametri:

- realizarea unui echilibru dinamic între presiunea externă și cea internă, astfel încât vulnerabilitățile economice și financiare strategice să fie cât mai mici sau reduse până la acel prag dincolo de care începe, indubitabil, insecuritatea și, ca urmare, dificultatea efectuării manevrei strategice fundamentale;

- menținerea controlului național principal asupra resurselor de importanță strategică, prin forme moderne, care să nu creeze falii strategice sau disfuncții grave în funcționarea economiei și finanțelor și să nu pună în pericol economia de piață, economia socială de piață, piața financiară etc.;

- realizarea unor parteneriate economice și financiare prin care să nu se cedeze suveranitatea generală a statului, ci să se conecteze componentele acestora la cerințele actuale ale suveranității bazate pe interdependențe;

- asigurarea și asumarea unui rol financiar și economic activ, astfel încât România să nu-și sporească vulnerabilitățile economice și financiare la presiunile nocive ale proceselor de globalizare forțată, accelerată, ale efectelor ascunse și distrugătoare ale politicilor europene de regionalizare și, mai ales, ale evoluțiilor necontrolabile ale pieței financiare;

- refacerea urgentă a industriei de apărare pentru a fi în măsură să producă strictul necesar apărării țării, în context aliat și unitar;

- înțelegerea temeinică de către decidenți a importanței componentei economico-financiare a acoperirii strategice și a modalităților în care trebuie să se realizeze aceasta.

În general, decidenții nu au în vedere cerințele acoperirii strategice, fie pentru că nu o înțeleg, fie pentru că nu o consideră importantă în noul context european și internațional al dezvoltării durabile. Or, toți cei care au responsabilități în dezvoltarea economică și socială durabilă, în securitatea și apărarea țării, chiar dacă acestea se efectuează, azi, în context NATO și UE, trebuie să înțeleagă că problema acoperirii strategice este una națională, iar responsabilitatea pentru realizarea ei ne revine în întregime nouă, românilor. Contextul NATO și UE presupune posibilitatea solicitării de către noi a unor acțiuni aliate în ceea ce privește acoperirea strategică pe care noi nu le putem efectua (spre exemplu, informații prin sateliți) și nu substituirea noastră de către aceste structuri, întrucât noi înșine facem parte din structurile respective și trebuie să ne comportăm ca atare.

Nu Alianța sau alte țări trebuie să asigure resursele necesare pentru fabricarea armamentului și mijloacelor de care avem nevoie în acoperirea strategică și chiar în efectuarea manevrei strategice fundamentale, ci statul român. Or, distrugerea, din varii motive (unele care țin de funcționarea pieței armamentelor, deci a rentabilității acestei industrii), a industriei naționale de apărare, a obiectivelor economice strategice, a resurselor și structurilor economice și financiare de bază este una dintre cele mai mari vulnerabilități militare, economice și financiare care s-a realizat nu neapărat la presiunile

din afară, la efectele distrugătoare imparable ale pieței, ci, în primul rând, datorită neglijențelor, iresponsabilității și incompetențelor interne. Iar această realitate extrem de periculoasă pentru securitatea și apărarea țării trebuie să înceteze cât mai repede cu putință.

1.4.3. Acoperirea strategică informațională (info-strategică)

Poate că tipul acesta de acoperire funcționează și încă în condiții ceva mai bune, mai ales din perspectiva serviciilor care cooperează în mod eficient cu cele europene și cu cele ale partenerilor din NATO. Nu ne îndoim că, la dispoziția decidenților politici și strategici din România sunt puse, în timp util, informațiile necesare, inclusiv cele pe baza cărora se efectuează analiza temeinică a situației care reclamă anumite tipuri de acoperire info-strategică. Din semnalele publice date până acum, rezultă că partenerii noștri strategici, îndeosebi Statele Unite ale Americii, sunt mulțumiți de calitatea și nivelul acestei colaborări, iar acest lucru este foarte important. Dar punctul de vedere al partenerilor nu este suficient pentru a califica, doar pe acest criteriu, calitatea acoperirii info-strategice.

De fapt, *acoperirea info-strategică* este una care face parte dintr-un ansamblu care dă consistență și coerență tuturor politicilor, strategiilor, operațiilor și acțiunilor din acoperirea strategică și tuturor dispozitivelor care se realizează în acest sens.

Între foarte multe altele, acoperirea info-strategică presupune și următoarele:

- acoperirea politicilor, strategiilor, forțelor, mijloacelor, resurselor și dispozitivelor info-strategice și a celor de conexiune cu acestea;
- acoperirea info-strategică a tuturor forțelor, mijloacelor, resurselor și dispozitivelor care se află în acoperirea strategică, în toate componentele ei;
- acoperirea info-strategică ingenioasă, flexibilă și oportună a manevrei strategice fundamentale, atât în timp de pace, cât și la vreme de război.

Aceste tipuri de acoperire se realizează, în principal, de forțe specializate – serviciile de informații –, dar, în același timp, și de către fiecare componentă a sistemului național de securitate și apărare, atât prin forțe proprii, cât și prin forțe de sprijin și chiar prin cooperare (explicit sau nu) cu alte forțe, îndeosebi cu cele aliate, în acele domenii unde noi nu avem mijloacele necesare (cercetarea prin sateliți, spre exemplu).

Acest tip de acoperire are două componente principale:

- căutarea datelor și informațiilor necesare cunoașterii exacte a situației strategice, astfel încât decidenții să aibă la dispoziție toate datele, informațiile și mijloacele necesare pentru efectuarea unei analize complete,

complexe și oportune a situației strategice (să știi cu mult mai mult decât crede adversarul că poți ști și, în funcție de aceasta, să ai cel puțin două-trei variante de decizii în condiții de menținere a inițiativei și chiar a supremației info-strategice);

- protecția informațională a tuturor spațiilor, dispozitivelor, politicilor, strategiilor și acțiunilor din cadrul acoperirii strategice.

Așa cum arată experiența atâtor războaie, dar și cea acumulată de unitățile armatei și de celelalte structuri ale sistemului național de apărare, care au participat la operații internaționale de diferite tipuri (acțiuni de luptă, acțiuni de gestionare a crizelor, menținere a păcii, acțiuni umanitare, intervenții la calamități și dezastre etc.), domeniul info-strategic este esențial atât în pregătirea operațiilor și în realizarea dispozitivelor, cât și în desfășurarea propriu-zisă a acestora.

Dar el, singur, nu este suficient. Acoperirea strategică, de orice tip ar fi ea, nu se realizează numai pe baza datelor și informațiilor obținute, ci și prin cunoașterea multor alte elemente, cum sunt cele care țin de cogniție, de potențial, de resurse, de stil, de cultură, de patrimoniu etc.

1.4.4. Acoperirea strategică cognitivă

Acoperirea strategică cognitivă este, de fapt, esența acoperirii strategice de orice fel. Ea presupune o foarte bună cunoaștere a tuturor domeniilor, a tuturor spațiilor, dispozitivelor, acțiunilor și, mai ales, a rațiunilor care le generează și le actualizează (sau nu).

Acoperirea strategică ține de o anumită prudență. Este o expresie a acesteia. Ea nu exprimă atât neîncrederea în alte state, formațiuni, rețele, organizații și multe, foarte multe alte entități și identități care pot fi ostile, periculoase și imprevizibile, cât mai ales nevoia de asigurare, nevoia de autoprotecție, în orice condiții și spre toate orizonturile. Paza bună trece primejdia rea.

Pericolele și amenințările actuale și viitoare sunt numeroase și foarte diversificate. Omenirea nu se îndreaptă spre o liniște veșnică, spre o pace absolută și spre o armonie universală, în care statul ar trebui să dispară pur și simplu (pentru că încurcă prea mult lumea neoliberală și mințile pacifiștilor), ci spre un dezechilibru al terorii, în care marile puteri se înarmează cu cele mai sofisticate mijloace care au existat vreodată pe planeta Pământ (arme nucleare, arme bazate pe amplificarea undelor, arme bazate pe laseri, arme geofizice, arme cognitive etc.), iar statele pe teritoriile cărora se află resurse suportă presiuni și imixțiuni inimaginabile. Cuceritorii de toate felurile și cei care se află în spații, locuri și cogniții care au mai rămas de cucerit se înfruntă și se confruntă prin toate mijloacele posibile, iar rezultatul rămâne el însuși un paradox.

Pe de o parte, un posibil război – războiul dezastruos, ultimul război al lumii – stă să izbucnească aproape în fiecare clipă, cu tot arsenalul său de forțe, mijloace, dispozitive și acțiuni, în timp ce, pe de altă parte, noua eră a informației și cogniției, a tehnologiilor de vârf și a rețelei intra-planetare generează o civilizație tehnologică și informațională care nu agreează în nici un fel războiul, distrugerea, catastrofa. Impactul dintre cele două lumi – una a dominanței, a violenței, a consumului, a sclavizării omului, a confruntării, inclusiv a războiului, a obținerii cu orice preț a puterii absolute, a bogăției, resurselor și banului, cealaltă a armoniei universale, generate de avantajele tehnologiilor moderne – este unul cu efecte paradoxale, un fel de amestec între agresivitatea pacifiștilor și a păcii și perversitatea puterii discreționare și a războiului.

Noile ideologii, care, de fapt, nu sunt decât altceva decât contra-ideologii, deci tot ideologii, sunt la fel de simpliste și de periculoase ca și ideologiile împotriva cărora se ridică.

Cunoașterea nu este nici ea străină de acest conflict. Ba, mai mult, el se află chiar în interiorul ei. Și, indiferent de tabere, ea își urmează aproape nestingherită cursul, folosindu-se de întregul patrimoniu cognitiv, dobândit până acum și de toate modalitățile posibile și imposibile de formulare a ideologiile care se confruntă și a confruntărilor care au nevoie de ideologii.

Acoperirea strategică cognitivă este un fel de principiu al rațiunii suficiente care trebuie să adăpostească și să protejeze atât patrimoniul cognitiv, cât și demersul cognitiv, specific tuturor epocilor, dar trecut în prim-plan în epoca societății cunoașterii.

1.4.5. Acoperirea strategică politică

Acoperirea strategică politică – esențială în actul guvernării, legislației și deciziei strategice – are și ea, la rândul ei, o acută nevoie de... acoperire strategică. Acest gen de acoperire a acoperirii constă în a avea mare grijă de domeniul al ceea ce nu se vede din ceea ce se vede cât se vede. Desigur, în rațiunea acestui studiu, ceea ce nu se vede din ceea ce se vede nu are nicio legătură cu parșivenia politică și nici cu minciuna politică. Acestea nu sunt acțiuni acoperitoare, ci acțiuni distrugătoare, cu efecte dezastruoase în plan politic și strategic.

Acoperirea strategică politică are cel puțin două dimensiuni vitale pentru securitatea și apărarea unui stat:

- acoperirea corespunzătoare, inteligentă și flexibilă a arealului politică, adică a politicilor de securitate și apărare și a celor de conexiune cu acestea;
- acoperirea strategică politică a acțiunii strategice.

În ceea ce privește acoperirea strategică a arealului politic, trebuie să se asigure cel puțin două funcții importante ale acesteia:

- funcția de garant al excursului politic și, prin urmare, al deciziei politice;
- funcția protectoare, cea de scut politic al efectelor deciziei.

Primul aspect vizează siguranța și securitatea strategică a excursului, în sensul că fiecare cuvânt care se spune în spațiul politic trebuie să fie acoperit nu doar sintactic și semantic, informațional și, deci, cognitiv, ci și strategic. Așa cum bine se știe, în vremea lui Bismarck, o virgulă, a declanșat un război. În vremea noastră, războiul fiind continuu, nu mai rămâne nici un loc pentru virgule în plus și, de aceea, unii dintre adepții catastrofismului iminent, le pun între subiect și predicat. Sau, pur și simplu, renunță la ele.

Desigur, politicienii trebuie să aibă mare grijă de cuvintele lor, să fie tot timpul foarte, foarte atenți la ceea ce spun. Dar acoperirea strategică politică nu se rezumă la atât. Aici este vorba de asigurarea unui cadru-beton pentru politica unei țări, dar nu printr-o „cimentare” politică, îngustă, absurdă și chiar extremistă, ci prin flexibilizarea ei, prin ancorarea ei în spațiul gândirii profunde, al cunoașterii profunde, al analizei mature și temeinice, al evaluării realiste și al previziunii responsabile. De aceea, acoperirea strategică politică, între foarte multe altele, presupune și următoarele:

- identificarea, formularea și cunoașterea foarte exactă a *interesului național vital* (chiar dacă o astfel de formulare nu se pune la dispoziția oricui, mai ales la dispoziția posibililor noștri inamici) și slujirea lui prin toate mijloacele legale, legitime și posibile;
- menținerea excursului și discursului politic într-o raționalitate clară, suficientă și temeinică, prudentă și responsabilă;
- acoperirea vorbelor prin fapte indubitabile;
- crearea, în timp, a unor temeînice suporturi de credibilitate;
- existența unor politici de rezervă, directe sau indirecte, convergente, radiale sau/și stratificate, actualizate în permanență, care să permită efectuarea, în deplină siguranță, a *manevrei strategice politice fundamentale*;⁹²
- planificarea riguroasă, dar flexibilă și adaptabilă rapid la schimbările (previzibile sau nu) din mediul de securitate;

⁹² Prin *manevră strategică politică fundamentală* înțelegem elaborarea, planificarea și punerea în operă a unui sistem coerent de politici (economice, sociale, internaționale, de vecinătate, de apărare și securitate, de mediu etc.), în două trei variante (unele acoperitoare pentru cele fundamentale), astfel încât, pentru orice situație, să existe din timp o soluție de bază și cel puțin una sau chiar două de rezervă.

- folosirea, pentru mascarea politică strategică, a unor tehnici nelineare și chiar de labirint sau de rețea, care să asigure posibilitatea efectuării, în deplină siguranță, a manevrei adecvate;

- elaborarea unei legislații corespunzătoare acestui domeniu, ținându-se seama de constrângerile și determinările naționale, europene, internaționale, de alianță și de coaliție etc.

Acoperirea strategică politică se realizează mai ales prin diplomație. Diplomația însăși este, în esența ei, un complex de forme de acoperire strategică politică fundamentală foarte cunoscută și acceptată ca atare de întreaga lume și de fiecare țară în parte, fără obiecții și fără reacții esențiale. Dar acoperirea strategică politică mai cere și altceva. Cere ca toate structurile, toate personalitățile, toate sistemele și toate procesele care alcătuiesc acest domeniu atât de important (întrucât este domeniul politic decident) să acționeze coerent, în cadrul acelorași concepte, dar în forme și formule cât se poate de diversificate, pentru a crea și a induce efectul planificat.

Discursul liber, cu ce le vine la gură, al unor oameni politici importanți, de dragul de a face impresie sau de a obține voturi, nu reprezintă, aproape în nicio împrejurare, o metodă acoperitoare eficientă pentru securitatea și apărarea statului respectiv. De multe ori, efectul poate fi chiar invers. Spre exemplu, ieșirile repetate ale președintelui României, Băsescu Traian, cu discursuri improvizate și limbaj necontrolat împotriva Rusiei în cazul crizei din Ucraina, probabil, de dragul de a face o impresie bună la Washington (sau Dumnezeu știe de ce!) a adus, nejustificat, mari deservicii statului român în raporturile sale cu statul rus. Este însă posibil ca discursurile respective să fi fost chiar acoperitoare. Probabil pentru alții, nu însă și pentru statul român...

1.4.6. Acoperirea strategică de siguranță și ordine publică

Siguranța și ordinea publică reprezintă domenii operative, care sunt active în permanență și, de aceea, acoperirea strategică a acestora are foarte multe particularități și specificități. Propriu-zis, la prima vedere, s-ar părea că ordinea publică n-ar trebui să fie acoperită din punct de vedere strategic, ci doar asigurată. Iar siguranța națională este ea însăși un domeniu de acoperire pentru celelalte domenii și pentru desfășurarea în liniște și siguranță a vieții și activității de către oameni, firme, instituții și stat.

La o analiză mai atentă, vom constata însă că și aceste domenii, ca oricare altele, au nevoie de un sistem complex de acoperire, inclusiv de o acoperire strategică. Dar de o acoperire de un tip cu totul special.

În general, acoperirea este un concept cu multe componente și cu mult semnificații, chiar transparent la semnificații. Ea vizează asigurarea, camu-

flarea, ascunderea, mimarea, înșelarea, disimularea, contracararea atenției, influențarea etc. etc., dar și asigurarea tuturor condițiilor pentru ca dispozitivul să funcționeze, acțiunea să se desfășoare, iar efectul dorit, planificat sau estimat să se producă.

În acest cadru, și siguranța are nevoie de acoperire și chiar de acoperire strategică. În realizarea ei, sunt angrenate nu numai serviciile de informații, poliția, jandarmeria, inspectoratul pentru situații de urgență și toate componentele sale, serviciile medicale, ambulanța și toate celelalte, ci și conducerea politică, structurile statului, societatea civilă, mediul privat și chiar Academia.

Toate acestea generează produse de asigurare a siguranței, de operaționalizare a acesteia, de menținere a ei în limitele unei funcționalități eficiente, legale și legitime.

Dar domeniile siguranței și cele ale ordinii publice sunt atât de vaste și de imprevizibile, încât nimic din ceea ce se conține de regulă în conceptul de acoperire strategică nu poate lipsi de aici. Dar prezența fiecărui element, de la politici și strategii, la dispozitive, operații și acțiuni, este una care se modelează pe situații și efecte.

Polițistul care acționează în exercițiul funcțiunii trebuie să fie acoperit de sistem și protejat de lege, iar acest lucru trebuie să-l știe, să-l accepte și să-l respecte toată lumea, inclusiv polițistul în cauză, ceea ce, în general, nu se întâmplă în toată lumea la fel. În fiecare colț al planetei, există specificități și excepții care fac regula, mulțimile nu au totdeauna dreptate, iar structurile statului și forțele de ordine rareori realizează cu adevărat că nu sunt stat în stat, ci instituții puse în slujba cetățeanului. Și aceasta, nu doar din cauza complexului puterii – cel puternic are totdeauna dreptate –, ci și din alte cauze, mult mai complicate și mult mai subtile, între care se situează și incapacitatea mulțimii de a fi rațională în momente de criză sau în momente de exaltare emoțională.

De aceea acoperirea strategică de siguranță și cea de ordine publică nu sunt la fel și n-ar trebui incluse în aceeași categorie. Siguranța este altceva decât ordinea publică. Noi le-am inclus în același titlu nu pentru că ar fi identice sau consonante, ci pentru că așa s-au formalizat noțiunile în ultimul sfert de veac în România. În Parlament, există comisii de apărare, siguranță și ordine publică. Dar, de aici nu rezultă că toate aceste concepte – apărare, siguranță, ordine publică – sunt identice. Nu sunt. Dimpotrivă, sunt chiar foarte diferite, deși, într-un fel se întâlnesc în același efort comun de apărare și securitate a națiunii.

Acoperirea siguranței (concept pleonastic) presupune, între altele, elaborarea unor politici și strategii prin care să se asigure buna funcționare a instituțiilor care au atribuții în ceea ce privește siguranța națională, mai ales a serviciilor de informații, instituțiilor de forță, resurselor angajate în aceste

domenii, cercetării științifice, planurilor de acțiune, programelor de pregătire, politicilor, strategiilor, dispozitivelor și acțiunilor etc.

Printre principalele componente al acestui tip de asigurare a acoperirii strategice, ar trebui incluse și următoarele:

- conceperea unor variante complementare și flexibile de planuri de căutare, astfel încât să fie foarte grea (chiar imposibilă) cunoașterea de către cei potrivnici apărării, securității, siguranței și ordinii publice în România, a politicilor și strategiilor instituțiilor care lucrează sub acoperire;

- existența unor politici și strategii complementare care să permită, în limitele necesare, acoperirea manevrei strategice esențiale în aceste domenii;

- crearea unor suporturi (module) complexe și foarte flexibile de acoperire, astfel încât, în orice moment, să poată fi aleasă soluția cea mai potrivită;

- crearea unor structuri de acoperire suple și foarte dinamice, capabile să se adapteze rapid cerințelor efective ale situației;

- crearea și actualizarea în permanență a unor structuri de cercetare (științifică, în primul rând), care să asigure bazele de date necesare și expertizarea științifică a deciziilor privind acoperirea strategică a acestor domenii.

1.4.7. Acoperirea strategică militară

Acoperirea strategică militară pare, de asemenea, o formulare pleonastică. De când se știe, acoperirea strategică a fost predominant, dacă nu chiar exclusiv, militară. Se vorbește chiar de operația strategică de acoperire. Dar toate, la timpul potrivit. Când se pronunță cuvântul „acoperire”, se are în vedere complexul de activități extrem de dificile care vizează, cel puțin în tradiția noastră, dar nu numai, asigurarea condițiilor pentru ca grosul forțelor să se poată mobiliza și intra în ordine în operație. Noi am denumit această funcția a acoperirii ca un complex de acțiuni menite să asigure desfășurarea în bune condiții a manevrei strategice fundamentale.

La o astfel de acoperire, participă forțe special pregătite și destinate pentru așa ceva. Deci, se subînțelege că o acoperire strategică este, în primul rând, una de tip militar. Toate țările din lume, indiferent cum ar fi ele din punct de vedere politic, economic și militar, realizează și mențin în permanență forțe, mijloace, dispozitive și acțiuni de acoperire, iar această acoperire este, în primul rând, de ordin militar.

Și în țara noastră, amplasarea forțelor, mijloacelor, resurselor și dispozitivelor s-a făcut totdeauna în așa fel încât să permită reacția și acțiunea forțelor de apărare a țării, îndeosebi pentru apărarea frontierelor și interzicerea pătrunderii inamicului pe teritoriul național. Totdeauna, în cadrul dispozitivului armatei, au existat mari unități de acoperire, amplasate, de regulă, în apropierea frontierei. Baza acoperirii strategice clasice au

reprezentat-o, de-a lungul timpurilor, forțele terestre. Celelalte categorii de forțe – forțele aeriene și cele navale – au desfășurat, de regulă, acțiuni în sprijinul acoperirii strategice terestre. Înainte de 1990, aproape toate diviziile românești, mai puțin cele de contralovitură, erau amplasate în așa fel încât să intervină, în cel mai scurt timp, la frontieră.

1.4.7.1. Acoperirea strategică, operațională și tactică terestră

Acoperirea strategică a frontierelor, concomitent cu acoperirea strategică și operațională a întregului teritoriu sau măcar a zonelor în care inamicul ar fi putut folosi, în caz de război, manevra strategică pe verticală, a constituit una dintre preocupările principale ale Statului Major General și decidenților politici și strategici.

Literatura dintre cele două războaie mondiale – inclusiv cea românească – este bogată și foarte precisă în legătură cu tema acoperirii. Îndeosebi acoperirea terestră este tratată în detaliu în multe lucrări și este studiată temeinic la Școala de Război, întrucât se consideră că ea reprezintă una dintre cele mai dificile provocări ale artei militare și una dintre cele mai grele acțiuni strategice, operaționale și tactice. Unitățile de acoperire, constituite în detașamente, cu norme tactice cât se poate de complicate, care depășesc cu mult pe cele ale acțiunilor obișnuite, sunt nevoite să acționeze pe fronturi foarte largi, cu adâncimi variabile, în funcție de tipul de acoperire și de concepția în care se organizează aceasta.

„Acoperirea este acel ansamblu de operațiuni, care permite ca, utilizând mijloace reduse, operând pe fronturi foarte mari, să se asigure o concentrare de forțe într-o anumită regiune, sau să se protejeze teritoriul național contra incursiunilor inamice pe fronturile unde nu se întrevăd operațiuni importante.”⁹³

În concepție românească – și nu numai – capacitatea forțelor de acoperire a fost, în războaiele purtate, redusă cam la o treime din cea a forțelor principale. De aceea, misiunile forțelor din acoperire sunt nu numai deosebit de dificile, ci și foarte sensibile. Îndeplinirea lor necesită calități de comandament deosebite, inteligență, iscusință și, evident, o foarte bună pregătire a forțelor.

În general, unitățile forțelor terestre din acoperire evită angajarea semnificativă în luptă (acroșajul de către inamic, în limbajul perioadei interbelice), dar trebuie să ducă acțiuni întârziatoare astfel încât să asigure condițiile necesare concentrării și intrării organizate în acțiune a forțelor principale.

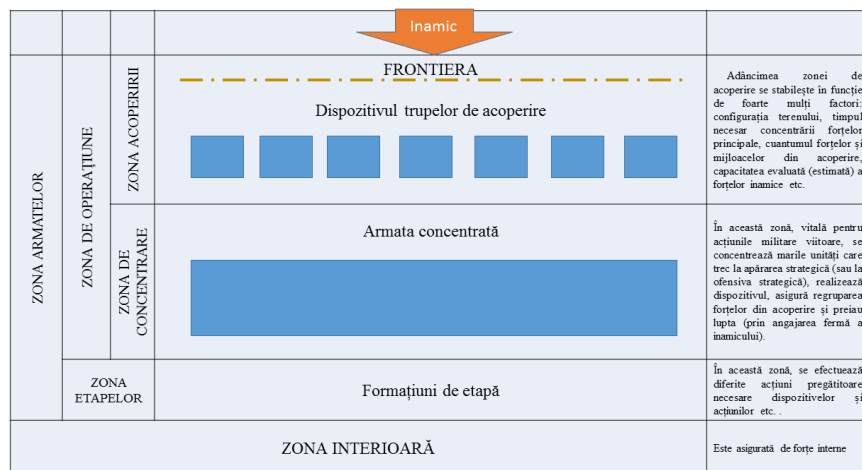
⁹³ Colonel Nic. Sc. Stoenescu, *Acoperirea. Principii, procedee, acțiuni*, 1935, pp. 9-10

A acțiunile în acoperire ale forțelor terestre (diviziilor din acoperire) au particularități foarte bine cunoscute de Armata României, întrucât, atât în Războiul de Independență, cât și în cele două Războaie Mondiale, a desfășurat, în condiții dramatice, astfel de operații.

Marele State Major și, în general, comandamentul nostru strategic (ca să folosim un termen generic, dar mult mai sugestiv) împreună cu toate forțele angajate în acoperire, a avut în vedere, în funcție de factorii din acea vreme, de experiența celorlalte armate din Europa și de conceptele studiate detaliat în Școala de Război, toate elementele care țin de pregătirea din timp de pace și de efectuarea, în caz de război, a acoperirii strategice, operaționale și tactice.

„Acoperirea este prima manifestare operativă a unei armate, la începutul unui război. După declanșarea acestuia, ea poate interveni iarăși, în cazul când situațiunea politică impune un al teatru de operațiuni.” scria colonelul Stoenescu, în una dintre lucrările sale.⁹⁴

În principiu, conceperea și organizarea acoperirii strategice terestre s-a desfășurat după următoarea figură:

Firura nr. 1 Acoperirea strategică terestră⁹⁵

Acoperirea este totdeauna o operație complexă, cu caracter strategic, iar esența ei constă în faptul că ea „trebuie înțeleasă ca un dispozitiv de

⁹⁴ Colonel Nic. Sc. Stoenescu, *Acoperirea. Principii, procedee, acțiuni*, 1935, p. 7

⁹⁵ După o schemă publicată de col. Stoenescu în lucrarea *Acoperirea. Principii, procedee, acțiuni*, 1935., p. 10

siguranță strategică, exclusiv în beneficiul grosului forțelor. Ca execuțiune, este o acțiune cu caracter tactic”.⁹⁶

Din schema de mai sus, rezultă o *zonă a armatelor* (porțiunea de teren de la frontieră în care se realizează dispozitivul de apărare armată în caz de război) – o zonă a acțiunilor militare directe – și o *zonă interioară*.

Cu alte cuvinte, țara trebuie să fie în măsură ca, de jur-împrejurul ei să-și pregătească încă din timp de pace o *zonă de siguranță strategică interioară*⁹⁷ i-am zice noi, Această zonă se cere echipată cu forțe, mijloace, resurse și dispozitive coerente și consistent, special pregătite pentru misiuni acoperitoare, în gama enunțată de noi mai sus.

Diviziile mecanizare românești din cadrul celor patru armate (Armata 1 la București, Armata 2 la Buzău, Armata 3 la Craiova și Armata 4 la Cluj-Napoca) erau amplasate la: București (D. 1 Mc.), Craiova (D. 2 Mc.), Timișoara (D. 18 Mc.), Oradea (D. Mc.), Dej (D. Mc.), Iași (D. 10 Mc.), Brăila (D. Mc.) și Constanța (D. 9 Mc.), iar cele două divizii de tancuri erau amplasate la Târgu Mureș (D. 6 Tc.) și la București (D. 57 Tc.). Astfel, opt divizii din 10, practic, toate diviziile mecanizate, aveau responsabilități foarte mari în acoperirea frontierei și a teritoriului național pe toată adâncimea dispozitivelor lor, iar diviziile de tancuri aveam misiunea să execute contralovituri sau să intervină rapid oriunde era nevoie pe teritoriul național. Munții țări erau în grija celor șase brigăzi de vânători de munte, în așa fel încât toate zonele vulnerabile sau posibil a se afla în atenția unui inamic probabil să fie, din timp, asigurate și acoperite cu forțe, mijloace, dispozitive și resurse. Bg. 1 V.M. era dispusă la Bistrița-Năsăud, Bg. 2 V.M. la Brașov, Bg. 61 V.M. la Miercurea Ciuc, Bg. 4 V.M. la Curtea de Argeș, Bg. VM la Petroșani și Bg. V.M. la Alba Iulia. Toate aceste brigăzi aveau batalioanele, unitățile de artilerie, depozitele și celelalte resurse dispuse în așa fel încât fiecare să poată acoperi întreaga zonă de responsabilitate, să participe la manevra strategică fundamentală și să intervină prompt, oriunde era nevoie.

Țara era foarte bine pregătită pentru a-și apăra teritoriul, iar majoritatea mijloacelor de luptă necesare erau asigurate de o industrie de apărare care se modernizase și care avea toate șansele să devină una extrem de performantă, dacă decidentul politic ar fi înțeles necesitatea *acoperirii strategice industriale militare* a spațiului românesc. Această necesitate

⁹⁶ Colonel Nic. Sc. Stoenescu, *Ibidem*, p. 7

⁹⁷ Toate țările din lume au în vedere astfel de zone, dar, se înțelege, nu în același mod și în aceeași configurația. Spre exemplu, imperiile și, în general, marile puteri își constituie astfel de zone în afara teritoriului național (în general, pe seama vecinilor mai slabi) și chiar și mai departe de frontierele proprii. Bătălia pentru astfel de zone face parte din arta războiului de dinainte de război, a războiului de foaier sau, mai precis, a războiului din siguranța strategică.

rezultase foarte clar din cele două războaie mondiale (care au surprins România fără o industrie de apărare performantă și, ca atare, fără mijloacele necesare pentru a face față războiului. Și totuși Armata României s-a comportat admirabil atât în Războiul de Independență, cât și în cele două războaie mondiale).

Desigur, și astăzi se acordă atenție acoperirii strategice, chiar dacă România face parte din cea mai puternică alianță politico-militară care a existat vreodată în lume, iar acoperirea strategică națională beneficiază de politici și strategii aliate coerente și eficiente de complementaritate.

Acoperirea strategică terestră, astăzi, în vremea războiului hibrid, a războiului nuclear și a războiului cognitiv, se aseamănă destul de puțin cu cea descrisă de noi mai sus, așa cum rezultă ea din experiența armatei noastre și din literatura publicată de-a lungul vremii. Dar de aici nu rezultă ca ea nu există sau că ar fi desuetă, ci, dimpotrivă, ea devine mai necesară ca oricând.

Desigur, în noile condiții, acoperirea, în general, și acoperirea strategică, în special, inclusiv în componenta ei terestră, devine o acoperire strategică integrată interarme, la care participă, într-o formă sau alta, toate categoriile de forțe ale armatei și ale celorlalte categorii de forțe ale sistemului național de apărare. Așadar, acoperirea strategică terestră este o componentă a unui ansamblu integrat de operații (sau componente ale acestora) și nu poate exista decât în deplină consonanță cu acestea.

În acest sens acoperirea strategică terestră presupune, între altele și următoarele:

- existența forțelor terestre, mijloacelor și resurselor necesare;
- calcularea oportună a cuantumului de forțe terestre, de mijloace și resurse și a variației acestora, în funcție de caracteristicile mediului strategic, de cuantumul celorlalte categorii de forțe, mijloace și resurse, de cerințele operaționale de integrare și de nivelul de amenințare;
- identificarea, evaluarea și monitorizarea provocărilor, pericolelor și amenințărilor care se înscriu în conceptul de acoperire, care se cer contracarate, anihilate sau cel diminuate încă din faza de acoperire;
- participarea la întocmirea și actualizarea planului de acoperire strategică, în toate fazele acestuia, și extragerea din aceste a competențelor, rolurilor și misiunilor strategice, operaționale și tactice ale forțelor terestre;
- realizarea interoperabilității cu toate celelalte categorii de forțe participante la acoperirea strategică integrată și integrală;
- pregătirea teritoriului pentru acțiunile în acoperire specifice forțelor terestre, în condițiile unor operații integrate;
- realizarea resurselor necesare etc.

NC	ACOPERIREA		
	Strategică	Operațională	Tactică

NC	ACOPERIREA		
	Strategică	Operațională	Tactică
	Acoperirea frontierei	- Întocmirea planurilor operaționale pentru forțele terestre care efectuează acoperirea, în cooperare cu toate celelalte categorii de forțe și mijloace. - Realizarea dispozitivelor operaționale care vor acționa în acoperirea zonei de frontieră. - Asigura infrastructurii și resurselor necesare.	- Selecționarea și dispunerea unităților și subunităților care vor acționa efectiv în acoperire. - Organizarea în detaliu a acțiunilor tactice din acoperirea frontierei.
	Acoperirea zonei de operații ⁹⁸	- Planificarea diferitelor variante de acoperire a acestei zone. - Identificarea și exprimarea cerințelor acoperirii. - Planificarea forțelor, mijloacelor, resurselor și acțiunilor specifice. - Stabilirea procedurilor de interoperabilitate între forțele participante.	- Planificarea acțiunilor tactice din zona ce se cere acoperită și repartizarea lor pe unități, subunități și resurse. - Organizarea cooperării.
	Acoperirea zonelor de responsabilitate	- Analiza caracteristicilor zonei, în toate detaliile, de către eșalonul responsabil de această zonă. - Identificarea și planificarea tipului de operație de acoperire din zona de responsabilitate, potrivit precizărilor eșalonului superior și a tuturor elementelor necesare. - Realizarea interoperabilității forțelor și mijloacelor	- Precizarea misiunilor fiecărei unități și subunități și, mai ales, a specificității lor, astfel încât să se realizeze discreția, oportunitatea și eficiența. - Interoperabilitatea tactică.

⁹⁸ Prin zonă de operații, se înțelege deopotrivă zona în care se desfășoară sau urmează să se desfășoare operații specifice războiului, în toate etapele sale, dar și, potrivit doctrinei dinainte de 1989, cele patru zone de operații în care era împărțit teritoriul țării. În acest studiu, pentru tema acoperirii, noțiunea este luată în conținutul său strict de zonă în care se desfășoară sau urmează să se desfășoare una sau mai multe operații, zonă ce se cere acoperită terestru, aerian, naval (dacă este litorală sau fluvială), cibernetic, informațional, cognitiv.

NC	ACOPERIREA		
	Strategică	Operațională	Tactică
		participante la acoperire.	
	Acoperirea terestră a ciber spațiului	- Planificarea acelor structuri ale Forțelor terestre care participă la acoperirea strategică a ciber spațiului, într-o viziune integrată elaborată de Statul Major General (Comandamentul strategic) și repartizată fiecărei categorii de forțe, potrivit competențelor acesteia. - Elaborarea cerințelor de acoperire a ciber spațiului în zonele de operații, în zonele de responsabilitate și în toate spațiile care sunt importante pentru forțele terestre.	- Stabilirea unităților, subunităților și mijloacelor care participă la o astfel de acoperire. - Organizarea în detaliu a acțiunilor tactice (concrete), astfel încât ele să fie integrate atât în operația terestră de acoperire, cât și în operația integrată și integrală de acoperire strategică
	Acoperirea mobilă	- Planificarea operației mobile de acoperire, în funcție de cerințele efective ale unei astfel de operații și de forțele, mijloacele și resursele la dispoziție, de sprijin sau date ca întărire. - Planificarea și realizarea coerenței operaționale în cadrul dispozitivelor de acoperire.	- Acțiunile tactice în cadrul operației mobile de acoperire sunt diversificate, coerente și complexe, chiar dacă efectivele angajate nu trebuie să depășească o treime din forțele principale
	Participare la acoperirea integrată și integrală (totală)	Se realizează prin aceleași operații și nu prin unele separate. Pentru că acoperirea strategică, operațională și tactică realizată de forțele terestre, în timp de pace, în situații de criză și în război nu este una detașată de operațiile celorlalte categorii de forțe, ci parte a unei operații strategice integrate și integrale.	- Acțiunile tactice cu un mai mare grad de independență, întrucât ele trebuie ascunse . sau la vedere), suple și foarte ingenioase - Acțiunile tactice nu sunt esențialmente diferite de la un tip de operație la altul.

O reprezentare a acoperirii strategice operaționale și tactice terestre se prezintă în *Figura nr. 2*

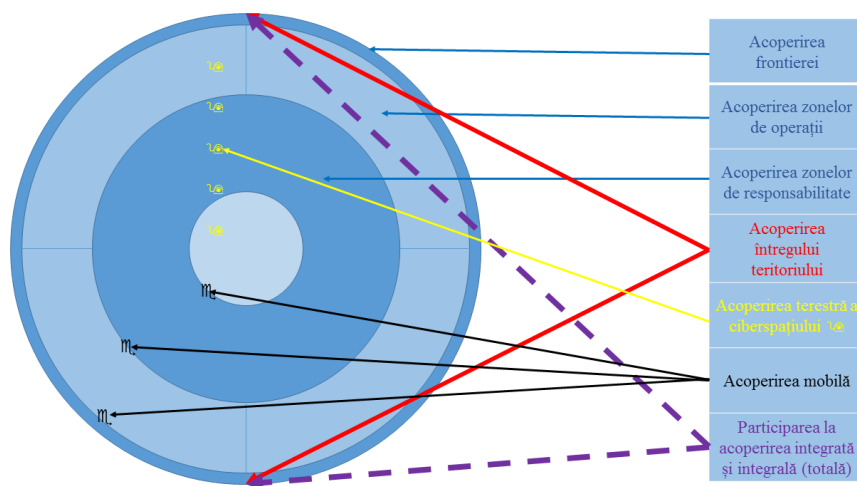

Figura nr. 2 O posibilă schemă a acoperirii strategice operaționale și tactice terestre

1.4.7.2. Acoperirea strategică, operațională și tactică aeriană

Acoperirea strategică aeriană pare, pentru oricine, pur și simplu... acoperire strategică aeriană, desfășurată acolo, sus, între cer și pământ, unde muritorii de rând și mai ales „copiii pământului” nu prea au acces. În realitate, acoperirea strategică aeriană este, în condițiile actuale, alături de acoperirea strategică cibernetică, de acoperirea strategică cognitivă și de acoperirea strategică informațională (conținută, într-un fel și în acoperirea strategică cognitivă), domeniul de integrare și de integralitate a acoperirii strategice totale sau integrale.

Aceste patru tipuri de acoperire (aeriană, cibernetică, cognitivă și informațională) se găsesc în toate celelalte tipuri de acoperire și, împreună, asigură funcționarea spațiului tactic, adică a acțiunii tactice.

1.4.7.3. Acoperirea strategică, operațională și tactică navală

România are, în componența arealului ei, spațiu maritim și fluvial. Acest lucru îi asigură accesul la oceanul planetar și navigarea pe toate oceanele și fluviile lumii. Spre exemplu, o navă comercială care pleacă din portul Constanța, poate ajunge, prin canalul Dunăre-Marea Neagră, pe Dunăre și prin sistemul de canale Dunăre-Rin și Rin-Ron, în Marea Baltică,

în Oceanul Atlantic și, de acolo, în oricare port din lume,. Din spațiul maritim și din cel fluvial.

Această posibilitate este o binecuvântare dumnezeiască și pentru poporul român și ea trebuie pusă în operă cu bunăcuviință și inteligență. De aceea, rolul Forțelor Navale românești nu este doar acela, ca odinioară, de a apăra litoralul maritim și spațiul românesc împotriva unui atac venit de pe mare sau peste fluviul Dunărea etc., ci acela de sluji, susține, întreține, impune și apăra interesele României în spațiul maritim și fluvial, în oceanul planetar și pe toate mările lumii.

Acest tip de abordare permite un tip special de *manevră strategică maritimă fundamentală* și, prin urmare, un concept adecvat de acoperire strategică, operațională și tactică maritimă.

Acest tip de acoperire se concepe și se desfășoară atât independent, prin mijloacele exclusive ale Forțelor Navale (desigur, în cooperare cu alte categorii de forțe ale armatei și ale celorlalte componente ale sistemului național de apărare), cât și întrunit sau integrat în cadrul acoperirii strategice, operaționale și tactice de tip integral (total).

Nu insistăm aici asupra conceptului și nici a detaliilor desfășurării și explicării acestuia.

1.4.7.4. Acoperirea strategică, operațională și tactică. Acoperirea strategică întrunită

Acoperirea strategică, operațională și tactică poate fi una de tip *aglutinat, complementar sau întrunit*, în funcție de calitatea și capacitatea și capabilitatea efectivă a forțelor, mijloacelor și resurselor, dar toate tind către o dimensiune întrunită. Important este ca, în situația în care există toate condițiile pentru întrunirea operațiilor (terestre, navele, aeriene, cibernetice, cognitive și de altă natură), aceasta să se realizeze în timp util și în mod ingenios.

Operațiile de acoperire (strategice, operaționale și tactice) nu sunt neapărat operații de angajare semnificativă a luptei directe. Ele sunt operații și acțiuni extrem de subtile, în care contreză foarte mult inteligența strategică, operațională și tactică a luptătorilor, comandanților și comandamentelor.

Aceste operații conțin o dimensiune remarcabilă de intelligence special, care conține o pregătire foarte intensă, o cultură politică, geopolitică, strategică, operațională și tactică deosebită și calități cu totul și cu totul remarcabile.

Să uităm niciodată că scopul permanent și obiectivul strategic cel mai important al acoperirii strategice este ascunderea manevrei strategice fundamentale.

1.4.8. Acoperirea strategică integrată

Acoperirea strategică nu se face nici fragmentar și nici „cum se poate”, mai exact, cu ce se poate, în limita resurselor alocate și a forțelor, mijloacelor și acțiunilor posibile. Aceasta (puținătatea sau insuficiența resurselor) nu este și nu poate fi o scuză pentru neintegrarea conceptelor și acțiunilor care țin de acoperirea strategică. Acoperirea strategică este și trebuie să fie un concept integrat, care presupune realizarea unei concepții unitare de acoperire a tuturor domeniilor, spațiilor și acțiunilor, la toate nivelurile (politic-decident, strategic, operațional și tactic), evident, în limita resurselor alocate. Dar chiar dacă resursele sunt puține, acoperirea strategică trebuie să le folosească în mod eficient, astfel încât, pe cât posibil, toate funcțiile ei (de asigurare, de mascare, de facilitare a manevrei strategice fundamentale) să fie îndeplinite, fără a se lăsa sau a accepta să fie lăsate domenii, spații, dispozitive, strategii, operații și acțiuni neacoperite. Cele șase brigăzi de grăniceri amplasate la Oradea, Timișoara, Drobeta Turnu Severin, Giurgiu, Constanța și Iași, precum și unitățile lor de instrucție asigurau nu numai paza și apărarea frontierei de stat a României în orice condiții, ci și aliniamentele și raioanele în care marile unități de acoperire a frontierei intrau în dispozitiv.

Integrarea strategică a politicilor, strategiilor, acțiunilor, forțelor, mijloacelor și dispozitivelor ține de arta strategică. Așa a fost dintotdeauna și așa va fi mereu. Comandamentul strategic – indiferent cum s-ar numi el – trebuie, considerăm noi, să aibă în vedere integrarea iscusită a tuturor politicilor, strategiilor, operațiilor, acțiunilor, resurselor și dispozitivelor, iar Statul Major General trebuie să asigure din timp planificarea riguroasă a realizării, actualizării și punerii în operă a unui asemenea concept de importanță vitală pentru apărarea țării și pentru securitatea națională.

Aceste acțiuni de foarte mare amploare și de mare finețe se realizează din timp și țin de competența și responsabilitatea factorului național. Faptul că România face parte din NATO și din Uniunea Europeană avantajează realizarea unui astfel de concept, dar, în nici un caz, nu substituie responsabilitatea națională privind conceperea și punerea lui în operă. Avantajul faptului că România face parte din Alianța Nord-Atlantică și din Uniunea Europeană este acela că, atât în etapa planificării, cât și în cea a actualizării conceptului de acoperire strategică, statul major și comandamentul strategic pot solicita sprijin (în forțe, mijloace, resurse și acțiuni) acolo unde și atunci când nu dispune de elemente suficiente. Spre exemplu, ca urmare a crizei din Ucraina și a creării unor puternice opoziții Est-Vest pe falia strategică Marea Neagră – Marea Caspică, Alianța Nord-Atlantică și-a reactivat dispozitivul pe flancul estic, iar România beneficiază,

în cadrul conceptului de acoperire strategică națională, de elemente ale acoperirii strategice de alianță, realizate în cadrul NATO.

Acoperirea strategică integrată cere ca toate formele și formulele acoperii strategice să țină seama atât de conceptul general de acoperire strategică a frontierelor, a teritoriului, a spațiilor, operațiilor, dispozitivelor și acțiunilor, cât și de specificitatea fiecărui tip de acoperire. În nici un caz, conceptului de acoperire strategică, indiferent sub ce formă s-ar desfășura aceasta, nu trebuie să i se asocieze conotații peiorative, suspicioase, de eludare a legii, de ieșire din limitele cerințelor securității naționale și, mai ales ale apărării naționale, colective sau comune etc. Acoperirea strategică este una dintre formele continue ale strategiei apărării naționale, colective și comune și se legitimează pe deplin atât în dreptul intern, cât și în cel internațional.

Acoperirea strategică integrată nu este un nou tip de acoperire, nici o simplă însumare a tuturor tipurilor de acoperire strategică, ci o modalitate de realizare a acoperirii totale a frontierelor, teritoriului, spațiilor, dispozitivelor și acțiunilor, de tip holistic, astfel încât fiecare dintre formele de acoperire să beneficieze de avantajele celorlalte și ea să aducă un plus de eficiență pentru acestea. De aceea, acoperirea strategică integrată se realizează, între altele, și prin:

- existența trebuinței de integrare în același concept a tuturor formelor de acoperire strategică;
- conectarea capacităților (pentru aceasta, este necesar ca forțele, mijloacele, resursele și dispozitivele să fie interoperabile, păstrându-și însă individualitatea și specificitatea);
- standardizarea;
- existența unui comandament unic, integrat, prin care să se realizeze atât această integrare, cât și coordonarea și valorificarea oportună a rezultatelor.

Acoperirea strategică integrată este una de tip permanent. Ea se asigură în orice condiții și ține de siguranța și securitatea națională, fiind, în același timp și o formă importantă a apărării strategice.

NOTĂ

Acest material face parte dintr-un demers mult mai amplu în vederea, realizării, dacă va fi posibil, a unui tratat de strategie modernă de peste 1500 de pagini, în trei părți (1. Teoria strategiei; 2. Practica strategică; 3. Arta strategică), aflat în lucru de câțiva ani.

De asemenea, o parte din acest material a fost integrată într-un studiu în lucru care s-a realizat și urmează a se finaliza împreună cu Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, publicat pe site-ul centrului respectiv, cu titlul *Acoperirea strategică între tradiție și actualitate. Repere teoretice* la adresa: <http://cssas.unap.ro/ro/cercetare.htm>

RECONDIȚIONAREA CONDIȚIEI UMANE ȘI AMURGUL LIBERTĂȚII

- Reconditionner de la condition humaine et le crépuscule de la liberté -

Oamenii nu au o esență, ci doar o condiție, iar condiția lor este, de fapt, libertatea lor condiționată.

Rezumat

Întotdeauna, omul a reflectat asupra propriei sale condiții. N-a ajuns niciodată la o judecată categorică, ci s-a mulțumit doar cu a constata că este ceea ce este. Condiția lui se situează undeva între o realitate necondiționată și o cunoaștere condiționată, între un Univers vizibil, perceptibil, deci cognoscibil, și un mister încă nedelegat. În același timp, omul real nu poate fi disociat de omul abstract, de omul cognitiv, de omul care se gândește pe sine. Condiția lui se situează undeva între libertatea gândului și condiționarea libertății, între existență și timp, între ceea ce este și ceea ce nu este. Orizonturile sale extinse după o grilă haotică, definesc, de fapt, un amurg al orizonturilor, înțeles ca un amurg al libertății care devine din ce în ce mai mult condiționată de însuși eternul drept la libertate.

Cuvinte-cheie: om, condiție, devenire, ființă, conștiință, sine, realitate, drept

Résumé

Depuis toujours, l'homme a reflété sur sa condition. Il n'a jamais touché un jugement catégorique, mais il s'en est contenté seulement à constater qu'il soit ce qu'il soit. Sa condition se

trouve quelque part entre une réalité non-conditionnée et une cognition conditionnée, entre un Univers visible, perceptible, donc cognoscible, et un mystère encore non-solutionné. En même temps, l'homme real ne peut pas être dissocié de l'homme abstract, de l'homme cognitif, de l'homme qui pense sur soi-même. Sa condition se positionne quelque part entre la liberté de la pensée et le conditionnement de la liberté, entre l'existence et le temps, entre ce qu'on est et ce qu'on n'en est pas. Ses horizons, de plus en plus élargies après une matrice chaotique, définissent, en effet, un crépuscule de la liberté qui devienne de plus en plus conditionnée de même éternel droit à liberté.

Mots-clefs: homme, condition, devenir, être, conscience, soi-même, réalité, droit

Argument

Conștiința este cea care configurează și relevă superioritatea ontologică a omului. Cel puțin, așa credem noi, oamenii muritori. Pentru că, omul, înainte de toate, este o ființă cognitivă. Nu știm foarte exact dacă a fost așa de la început, sau, potrivit unor teorii evoluționiste, s-a cățarat anevoios către o astfel de stare. Scurtul interval în care omul a probat și probează propria-i conștiință de sine și progresul ei ar putea constitui o premisă în analiza evoluției sale. Sau nu. Dacă omul, într-un interval istoric cunoscut, a evoluat din punct de vedere al cunoașterii – și știm precis că a evoluat –, atunci rezultă că, mergând pe firul devenirii înapoi, este posibil ca, și în intervalele de timp anterioare, să fi existat un asemenea progres. Una dintre problemele importante care se pun sau se pot pune privind condiția umană ar fi și cea referitoare la condiția umană în punctul zero al existenței omului: *În acel moment, omul era oare conștient de sine și de Universul în care trăiește? DA sau NU? Tertium non datur.* Sau poate că există, totuși, și un al treilea răspuns care ne scoate din orice fel de propoziție categorică: *Posibil...*

Dincolo de aceste considerații, care, poate, au cam aceleași perspective de soluționare precum cele privind primatul oului sau al găinii, se pune cu certitudine problema efectivă a condiției umane – ca stare, ca fapt, ca idee, ca devenire în spațiul fizic și în cel cognitiv –,

în fiecare din momentele existenței omului și a mediului său de viață. De fapt, sunt două probleme oarecum diferite. Prima este o chestiune a devenirii, schimbării și transformării, iar cea de a doua, o reflecție asupra raporturilor subiectului cu mediul înconjurător, cu Universul și cu Sinele.

Răspunsurile nu sunt deloc simple. Dacă ar fi simple, probabil că s-ar putea instala rapid acea armonie universală pe care unii dintre oameni au visat-o dintotdeauna, dar care nu a fost posibilă niciodată, în niciuna din epocile de care omul are cunoștință.

Așadar, condiția umană, deși pare o chestiune relativ simplă (raporturile omului individual cu sine și cu mediul în care trăiește sunt cognoscibile), este, în realitate, extrem de complicată. Pentru că, atât Sinele, cât și Mediul nu sunt identificați pe deplin identificabile și cuantificabile, nu sunt sisteme închise, stabile și pe deplin cunoscute (deși sunt cognoscibile), ci identificați flexibile, fluide, complexe, absolute ca noțiuni și relative ca entități, identificați și deveniri. Deși, azi, sunt pentru că sunt, mâine vor fi, tot pentru că vor fi, dar, probabil, vor fi altfel și chiar cu totul altfel decât azi. Dar și noi vom fi tot așa, altfel sau mai altfel decât azi.

Homo sum, humani nihil a me alienum puto (sunt om și nimic din ceea ce este omenesc nu-mi poate fi străin). Iar omenescul include în el atâta lume, atâta sublim și, mai ales, atâta mizerie, încât el însuși poate deveni, într-o zi, un sine complet golit de sine!...

Desigur, noțiunea de condiție umană aparține mai ales existențialiștilor, iar o readucere a acesteia în prim-planul meditației filosofice, sau pur și simplu al reflecției, ar părea o întoarcere la acest mod de a înțelege omul și situația lui existențială într-o lume care se îndepărtează din ce în ce mai mult de el, de om, care-l subjugă, eliberându-l, și îl eliberează înlănțuindu-l, de fapt, și mai strâns. Paradoxul pare evident și, de aceea, oamenii, azi, nu se prea omoară cu despicarea firului, nici cu logica prea complicată a propozițiilor dubitative. E mai simplu să nu-ți pese de ceea ce, de fapt, îți pasă foarte mult, și să mergi mai departe, chiar dacă știi că orice plecare înseamnă, de fapt, o înstrăinare, o îndepărtare de izvoare, o dezrădăcinare... Viața este scurtă și trebuie trăită cât mai intens. Anticii, deși trăiau mai puțin ca noi, cei din epoca de azi, aveau, probabil, mult mai mult timp ca noi pentru reflecție. Și chiar îl foloseau. Ei sunt, de fapt, cei care au descoperit dreptul omului de a fi măsura tuturor lucrurilor, dar și de a nu fi ceea ce nu este. Și nici chiar ce pare a fi.

Noi, ceilalți, nu am făcut altceva decât să explorăm infinitul mic, adică să batem apa în piuă între 0 și 1, pentru a rezolva aporia lui Ahile prin despicarea despicării firului în multipli de câte patru sau de câte n . Sau de câte 44, pentru că acesta este sau ar putea fi numărul celor sacrificați pe altarul cogniției... Al mucenicilor condiției umane...

1. Natura umană și condiția umană

Omul există probabil cu mult timp înainte de a fi predefinit printr-un concept. Adică nu esența omului precedă existența sa, ci invers, spune Sartre. Nu putem vorbi de o înscriere a unei umanități într-o esență, esența ținând de natura umană, ci mai degrabă, de o condiție universală a omului. Această construcție are și alte coordonate care nu sunt colaterale universului constructiv al lui Sartre privind condiția umană. Socrate, spre exemplu, cu mai bine de două milenii înainte de a exista Sartre, spunea că „omul nu este rău în mod voluntar”, sofistii credeau că omul este măsura tuturor lucrurilor, a celor care există, pentru că există și a celor care nu există, pentru că nu există, iar Kant releva că politica trebuie să se plece în fața moralei – este vorba de acel faimos imperativ categoric, *Solen*, pe care l-a justificat cât se poate de profund și de convingător. Kant a fundamentat persoana, personalitatea și demnitatea, respectul omului ca subiect moral și ca subiect de drept. Fără acest imperativ categoric de care vorbea Kant, nici datoria și nici morala n-ar avea sens.

Pragmatismul, rațiunea de stat, interesul particular (a se vedea, azi, interesul marilor corporații și al multinaționalelor care trec peste orice obstacol și aruncă omul într-un totalitarism de tip universal, într-o *corporatocrație* fără limite, noțiune pe care unii analiști o asociază fascismului și comunismului) ar triumfa (triumfă deja), în dauna acelor concepte slujite cândva de Socrate și de Kant – concepte care înseamnă datorie, morală, lege.

Imperativul categoric este necondiționat. Datoria nu este determinată nici de voință, nici de sensibilitate, nici de interes, nici de îngăduință, nici de frică, nici de prudență. Ea are o determinare în sine, adică prin lege și prin respectul față de lege, legea nefiind altceva decât traducerea realității și necesității în normă, în imperativ.

Imperativul și, ca atare, datoria nu depind de variația condițiilor, de împrejurări, de predispoziții sau de subiectivismul și voluntarismul puterii, adică de natură, inclusiv de natura umană (chiar dacă

existențialistii spun că o astfel de natură nu există, nu rezultă neapărat că și au dreptate). Puterea nu este deasupra legii. Legea este puterea supremă. El, acest imperativ categoric, este determinat nu atât de legile naturii – și ele extrem de importante pentru Univers, pentru Terra și, evident, pentru oameni –, ci mai ales prin reprezentarea legilor produse de rațiune. Rațiunea vie, activă și productivă generează legea și cadrul în care oamenii creează valori și trăiesc pe acest suport civilizațional esențial pentru societate și pentru viața fiecărui om, în timp ce somnul rațiunii naște monștri. Kant face însă distincție între autonomie (prin care el înțelege obligativitatea tuturor de a respecta legea) și heteronomie, care înseamnă determinarea printr-o lege a interesului, voinței, prudenței, sensibilității, adică printr-o lege a naturii, care ține de natură, respectiv, de natura umană.

Tot de condiția umană ține și problema ființei. Ceea ce este nu poate să nu fie, iar ceea ce nu este nu poate să nu fie – scrie Alin Negomireanu într-un articol despre sensul ființei la Martin Heidegger⁹⁹, citându-l pe Francis E. Peters (*Termenii filosofiei grecești* – Ediția a II-a, București, Editura Humanitas, 1997, pp. 202 – 204), care se referea la seria parmeneideană de dihotomii logice între ființă și neființă. O astfel de afirmație implică imposibilitatea trecerii de la ființă la neființă și de la neființă la ființă, ceea ce presupune, implicit, negarea mișcării, a devenirii, a dezvoltării, a transformării. Afirmația potrivit căreia omul este o ființă a neființei sale și o neființă a ființei sale pare un nonsens potrivit acestor dihotomii logice. Și totuși pragul dihotomic este, chiar și în acest caz al incompatibilității logice dintre ființă și neființă, relativ și, deci, franșisabil. Pentru că intervine timpul. Ceea ce logic pare imposibil, dialectic apare ca necesar. Existența nu este o stare, ci un proces. Ea nu este doar ființă, ci și ființare. Ființarea este dinamismul ființei, ființa este produsul ființării și reducția eidetică a acestui proces.

Heidegger realizează, prin lucrarea sa monumentală, de talia capodoperei *Critica Rațiunii pure* a lui Kant sau celei intitulată *Fenomenologia spiritului* a lui Hegel, o conexare a ființei cu interiorul ei dinamic, viu – ființarea –, folosind, ca și Kant, timpul, nu neapărat ca pe o intuiție sensibilă, ci mai ales ca pe o substanță sinergizantă, ca pe un integrator. Desigur, și științele se ocupă de ființare, dar într-un

⁹⁹ <https://oranta.wordpress.com/2009/10/05/intrebarea-despre-sensul-fiintei-la-martin-heidegger-de-alin-negomireanu/>

mod particular, în care inclusiv omul este tratat doar ca un domeniu, ca un obiect între alte obiecte într-o lume luată totdeauna ca întreg. Științele nu știu cum anume ființează omul ca ființă care ființează. Pentru că obiectul lor este altul. Pentru că ele nu speculează, nu despică firul, ci caută sensuri, înțelesuri, rațiuni și conexiuni. Ființarea este conținută în ființă, iar ființa nu există decât ca ființare.

Întrebarea tulburătoare la care au încercat să răspundă anticii (mai ales Platon, în *Sofistul*) se referă la *sensul ființei* și aparține domeniului metafizicii. În *Sein und Zeit*, Heidegger încearcă să răspundă la o astfel de întrebare. Ființarea este, de fapt, omul, în măsura în care el este *Dasein* (existență ca ființare). *Dasein*-ul nu cuprinde întreaga ființare, cu toate aspectele ei particulare, ci este ființarea interioară, ființarea în cadrul ființei. Pentru că omul se raportează la propria-i ființă. *Dasein* este existența ființării, ontologia ei, este o centrare pe sine, noi fiind ceea ce devenim. *Dasein*-ul este determinat printr-o relație cu ființa, onticul însemnând preeminență existențială implicită. Această preeminență este, în același timp, ontologică, adică în măsură să cunoască și să înțeleagă ființa ca ființare (*Dasein*), dar și pe cea care nu este *Dasein*. De unde și înțelegerea ființei și ființării ca „*ființă întru moarte*” (*Sein zum Tode*). Moartea nu este ceva în viitor, ci ea face parte din existent, evident, ca posibilitate. De aici nu rezultă că omul ar fi nemuritor sau că moartea ar fi o incertitudine, ci doar că omul nu este capabil să anticipeze, prin cunoaștere, clipa când va muri. *Dasein*-ul este o precondiție a căutării adevărului ca interogație asupra ființei ființării. Această realitate produce în permanență o frică față de moarte, o stare de angoasă. Angloasa trebuie însă diferențiată față de frică, întrucât frica are un obiect, este limitată. Angloasa este nedeterminată și nemărginită, așa cum este și lumea.

Sensul ființei e timpul. Fenomenul timpului este, pentru gândirea lui Heidegger, ceea ce este ideea binelui pentru filozofia antică și lumina Soarelui pentru văzul sensibil. La Heidegger, gândul se refugiază într-o interogație, iar interogația fundamentală a condiției umane, înțeleasă ca ființă și ființare, se centrează pe relația dintre *Dasein* și *Ființă*. Fundamentul fenomenologiei este constituit de ființa ființării, de unde rezultă că ontologia nu este posibilă decât ca fenomenologie, fenomenologia fiind, de fapt, ontologie fundamentală.

Ființă și Timp este o tulburătoare carte a condiției umane, în care creuzetul ființei are sens numai ca proces al ființării, între

existență și durată intervenind, de fapt, timpul, cel care dă consistență ființării gândite, înțelese, cunoscute, generatoare de angoasă, ca teamă difuză și omniprezentă față de moarte, dar și ca arhitectură fenomenologică a unui fundament flexibil și chiar fluid. Existența nu este posibilă fără durată, așa cum nici durată nu este posibilă fără persistența anteriorului în ulterior, fără rezistența la degradare, la transformare, la devenire, fără persistența formei. Se știe, într-un interval de câțiva ani, toate celulele din organismul omenesc se reînnoiesc, dar omul nu simte acest lucru, ci rămâne așa cum este și cum poate fi el în procesul devenirii, al creșterii; după atingerea celui vârf al traiectoriei (care înseamnă un summum al ființei și ființării), urmează un proces de degradare ontologică, dar și de creștere cognitivă și spirituală

Ființarea ca existență dinamică, vie și evolutivă a ființei, ca *modus vivendi* al ființei trebuie înțeleasă ca fiind, în același timp, și un *modus cognoscendi* al acesteia.

Sein und Zeit a generat o școală de gândire, o teorie a existenței și o vastă corolă de interogații privind condiția umană. Sartre, Jaspers, Camus și ceilalți, inclusiv Eugen Ionesco, au dezvoltat magistral acest raționament, creând un adevărat patrimoniu valoros nu numai prin relevarea, din perspectivă existențialistă, a condiției umane, ci și prin deschiderile noi și foarte profunde în meditația filosofică.

2. Recondiționarea condiției umane între necesitate și libertate, între progres și degradare

Omul nu-și poartă casa de acasă în spinare, așa cum o face melcul, spre exemplu. Dar de aici nu rezultă că omul nu este acasă atunci când iese din casă și nici că este acasă atunci și doar atunci când este în casă. Ființa și ființarea nu sunt strict legate de un spațiu anume, ci de un timp anume, dar viața omului are totuși nevoie de percepția, reprezentarea și cunoașterea spațiului pentru a înțelege timpul, durată, devenirea, ființarea și propria-i condiție. Și chiar dacă cei mai mulți dintre oameni nu au în vedere, atunci când își analizează viața, conceptul heideggerian de ființare, ei nu sunt, totuși, departe de el. Gândirea îl ajută pe om să cunoască și să înțeleagă conexiunile și determinările, scala devenirii și, uneori, chiar treapta pe care se află, dar nu și esența propriei condiții. De aceea, de foarte multe ori, el, omul-individ, pur și simplu, nu știe că nu știe și nici nu-și bate capul

cu o astfel de problemă, ci doar se limitează la a nu face ce nu știe să facă. Pentru că nu știe efectiv ce și cum să facă. Condiția sa are însă în vedere nu numai determinările, legile, constrângerile și libertățile, ci și raporturile dintre ele și înțelegerea sensului devenirii și a balanței dintre potențial și modul în care se valorifică acesta pentru sine și pentru universul lui ontologic și spiritual.

Mărgineanu vorbea, în controversata și azi contestata și rău-blamata vreme a socialismului, de condiția bio-psiho-socială a omului, încercând să scoată raționamentul din fundătura extremă a considerării lui *așa și numai așa*, ca ansamblu al relațiilor sociale, a esenței ființei umane. Determinările personalității sunt complexe, variabile și fluide și, de aceea, nu pot fi reduse doar la principalele lor repere, chiar dacă omul este efectiv o ființă socială și el nu poate trăi în alt mod decât în acela în care trăiește omenirea. Cazurile de copii care au crescut, până la o anumită vârstă, în medii animale sunt accidente. Este limpede pentru toată lumea că un om nu poate trăi omeneste decât în mediul uman, de unde rezultă clar determinarea socială a condiției umane, necesitatea proceselor de învățare continuă și de cunoaștere a lumii.

Dar societatea nu este aceeași pretutindeni. Și chiar dacă toate comunitățile umane, toate culturile și, respectiv, toate civilizațiile fac parte din ceea ce putem numi *marea civilizație cognitivă*, sau *marea civilizație a cogniției*, comunitățile umane, formele și formulele condiției umane sunt și vor fi, probabil, totdeauna diferite. Analiza și cunoașterea acestor diferențe este esențială pentru cunoașterea și înțelegerea condiției umane.

„Mizerabilă omenire eroică și grandioasă”, aceasta-i condiția umană! rezultă din ceea ce scrie Malraux în unul dintre cele mai frumoase romane din literatura lumii, intitulat chiar așa: *Condiția umană*¹⁰⁰. Pentru a scăpa de angoasă și „a nu fi decât un om”, iubirea este nu doar un alt mijloc, ci unicul, poate chiar singurul, în condițiile date, cele ale unei revoluții pentru instaurarea comunismului în China... Dar nu orice iubire, ci numai iubirea veritabilă a unuia față de celălalt, dovedită de Kyo și de May, eroii principali ai acestui roman. Numai o astfel de iubire poate fi și este cu adevărat unica în măsură să pună capăt imensei solitudini a acestor ființe pământene, numite oameni.

¹⁰⁰ André Malraux, *La condition humaine*, Ed. Galimard, 1972

Condiția umană este, de fapt, așa cum afirmam la începutul acestui articol, o noțiune de sorginte existențialistă, care, așa cum subliniam mai sus, se opune naturii umane, natură care, de fapt, în viziunea existențialiștilor nu există. Omul există înainte de natura sa, înainte de a fi definit de un concept. De aceea, în concepția existențialiștilor, omul însuși trebuie să-și asume libertatea de se defini pe sine, de a inventa adică modalitatea de a fi om pentru el însuși și pentru întreaga umanitate, iar această libertate, asumată de om, înseamnă și responsabilitatea alegerii modului său de a fi și de a acționa.

Oamenii nu au deci o esență, ci doar o condiție, iar condiția lor este, de fapt, libertatea lor condiționată.

Actualitatea depășește însă și acest raționament în care omul liber devine, de fapt, înlănțuit de responsabilitatea libertății și, promovând simplist și necondiționat drepturile omului, formulate într-un amurg de lanț belicos așa cum a fost ultimul mare Război Mondial, cel de al doilea, trece în cealaltă extremă, cea a individualismului de factură non-liberală, în care monada substituie Universul, iar Universul nu există decât ca suport al monadei.

În fapt, spargerea bipolarității, ieșirea din echilibrul terorii nucleare și intrarea în haosul economico-financiar generat de necondiționarea libertății (totuși, condiționate, pentru că libertate absolută nu există) și de o bătălie surdă a marilor puteri pentru putere, hegemonie, dominanță strategică și influență, au declanșat, ceea ce noi numim aici, amurgul libertății. De aici și până la moartea sa deplină și definitivă – deci până la libertatea absolută –, nu a mai rămas nici măcar un pas. Pentru că jumătate din el deja a fost parcursă.

Chiar articolele 1 și 2 din Declarația Universală a Drepturilor Omului conțin în ele nu numai premisa, dar și condiția de a nu fi respectate. Potrivit articolul 1, „toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi”, dar, imediat, adică în articolul următor, se spune că, desigur, pentru a se realiza acest deziderat al libertății oamenilor în demnitate și în drepturi, „nu se va face nicio deosebire după statutul politic, juridic sau internațional al țării sau teritoriului de care ține o persoană, fie că această țară sau teritoriu sunt independente, sub tutelă, neautonome sau supuse vreunei alte limitări a suveranității”. Cum să fii liber și demn într-o țară neliberă!? Cum să fii liber și demn, într-o lume în care băncile și corporațiile înrobesc,

crează dependențe uriașe, pe zeci de ani și generează crize cumplite? Cum să fii liber și demn, și, mai ales, cum să crezi că „nimeni nu va fi ținut în sclavie”, așa cum scrie la articolul 3 din această Declarație Universală a Drepturilor Omului, de vreme ce, azi, aici, acum și pretutindeni, în cvasitotalitatea lor, oamenii de pe planata Pământ sunt sclavii băncilor, corporațiilor, stăpânilor care guvernează din umbră lumea, mașinațiunilor financiare și ai politicilor și strategiilor de consum. Desigur, este vorba de o formă modernă de sclavie, în care nu ai lanțuri la picioare, ci la creier. Cum să fii liber, când ești manipulat la tot pasul, când ai devenit strict dependent de „regimentul corporatist” din care faci parte, de rețeaua universală care ține toți oamenii în țarcul lui global, prin efectul uluitor și năucitor al informației în timp real, care este, de fapt, manipulare, dar foarte însingurat în sentimentele, trăirile și uriașele tale angoase? Cum să fii liber și mai ales egal cu celălalt când doar 1% (unu la sută) din oamenii planetei dețin jumătate din bogățiile ei, potrivit unui raport al Oxfam din 19 ianuarie 2015?¹⁰¹

Și întrebările pot continua. Desigur, condiția umană de azi nu este aceeași cu cea din vremea Greciei antice, când cetățeni erau doar nobilii, negustorii, militarii și proprietarii, nu sclavii, nici străinii. Sclavul de azi este, de fapt, la fel de înlănțuit cu cel de ieri, dar are iluzia că, fiind cetățean liber al unei țări, al Uniunii Europene sau al lumii, este și egalul celui care-i controlează viața, desigur, tot cetățean și el. Gândirea lui, a insului din marea mulțime de datori și consumatori, din mulțimea celor 99 la sută dintre cei care nu fac parte din elita celor unu la sută ce sunt proprietari ai jumătate din averea planetei, este cea a consumatorului, a celui care are iluzia că totul se face pentru el, că toți sunt servitorii lui, întrucât îi oferă produsele și serviciile de care are el nevoie (hrana condiționată și contrafăcută, laptopul, tableta, jocul electronic, pariul online, facebook-ul, rețeaua virtuală planetară, garderoba, creditul, filmul, videoclipul, ruleta, casa, strada, parcul, televizorul, jurnalul în care poți să scrii ce vrei, forumul în care poți să-l beștelești cum vrei pe celălalt, cârciuma, prostituata, clinica privată, adică tot ce-ți poate pofti inima, desigur, în schimbul tău, al vieții și mentalității tale și calității tale de veșnic

¹⁰¹ *Les 1% possèdent 50% du monde. La nausée devant le rapport 2015 d'Oxfam*, https://mrmondialisation.org/les-1_pourcent-possedent-50-du-monde/

dator, consumator și ascultător cuminte, cu iluzia că ești important, ascultat și luat în seamă.

În loc de concluzie

Odată cu globalizarea controlată de cei care vor cu orice preț bogăția totală a planetei Pământ și chiar a Universului (deja se vând meteoriți foarte bogați în fier), dar mai ales puterea și influența, a apus, cu nori grei și aurore boreale naturale și/sau artificiale, și ultima stea a libertății tale. A apus, de fapt, pentru toată lumea, chiar și pentru cei care au impresia că sunt la butoane, iar în locul ei, faimoasa epocă în care tocmai am intrat cu toții buluc – și pe care unii o numesc deja, cu argumente de tot felul, societate cognitivă, societate bazată pe cunoaștere sau cognosocietate – a pus pe rol, dependența, interdependența, controlul și manipularea. Într-o astfel de societate, libertatea poate deveni – chiar devine – periculoasă. De aceea, în viitor, fiecare om va trebui să poarte un cip. Spre binele lui, desigur.

COGNOCOVILIZAȚIA ȘI POSIBILELE EI PROVOCĂRI

- Cognocivilisation et ses possibles défis -

Rezumat

Cognocivilizația, sau civilizația cogniției, este nu neapărat un nou tip de civilizație, nici o etapă finală a civilizației umane pe planata Pământ, ci un summum civilizațional și, în același timp, o civilizație de sinteză, în care cunoașterea, fără a se detașa de real, va construi și reconstrui, dinamic și complex, în cognospațiu, sistemele de valori ale civilizației umane, acestea bazându-se predominant pe cunoaștere. Epistemele trec deasupra simbolurilor sau, în orice caz, adună, într-o nouă arhitectură, devenirile, valorile ciberspățiului și noile efecte teaurizate ale expansiunii cognitive. Abia acum, omul, ca identitate cognitivă sinergică, devine cu adevărat măsura tuturor lucrurilor, trăind în ceea ce știe, pentru a transforma în cogniții ceea ce nu știe. În această nouă configurație a culturii, în speță a culturii cognitive, ca fundament și argument al esențializării civilizaționale, cum vor arăta amenințările și vulnerabilitățile la acestea? Cu alte cuvinte, cum va arăta riscul în epoca civilizației cognitive? Și de ce este important să știm acest lucru?

Cuvinte-cheie: cognocivilizație, cunoaștere, cogniție, amenințări, vulnerabilități, risc

Résumé

Cogno-civilisation, ou la civilisation de la cognition, n'est pas à tout prix, un nouveau type de civilisation, ni une étape finale de la civilisation humaine sur la Terre, mais un summum civilisationnel et, en même temps, une civilisation de synthèse, ou la connaissance, sans se détacher de real, construire et reconstruire, dynamiquement et complexement, dans le cogne-

espace, les systèmes de valeurs de la civilisation humaine, ces en mettant ses fondements notamment sur la connaissance. Les épistèmes passent dessus des symboles ou, en tout cas, ils ramassent, dans une nouvelle architecture, les devenirs, les valeurs du cyberspace et les nouveaux effets thésaurisés de l'expansion cognitive. A peine, maintenant, l'homme, comme identité cognitif synergique, devient vraiment la mesure de toutes les choses, en vivant dans ce qu'il le sait, pour y transformer en cognition ce qu'il ne sait pas. Dans cette nouvelle configuration de la culture, notamment de la culture cognitive, comme fondement et argument de l'essentialisation civilisationnelle, lesquelles sauront les menaces et les vulnérabilités à celles-ci ? Autrement dire, le risque dans cette époque comment serait-il ? Et pour quoi est important de savoir ça ?

Mots-clefs : cogno-civilisation ; connaissance, cognition, menaces, vulnérabilités, risque

Introducere

In devenirea sa fenomenologică, societatea omenească se apropie în ritm foarte rapid de propria sa esență: cunoașterea. Dimensiunea cognitivă este deja, azi mult mai mult ca ieri și mâine, mult mai mult ca azi, mai mult decât un *modus cognoscendi*. Este, din ce în ce mai pregnant, un *modus vivendi*, bazat pe cunoaștere. Interesant este că o astfel de deplasare este specifică doar ființei umane. Cel puțin, în aparență. Nici o altă ființă de pe planeta Pământ, de-a lungul epocilor cunoscute până acum din existența Terrei, nu a realizat vreun progres în afară de o continuă adaptare la cerințele efective ale mediului de viață. Toate viețuitoarele de pe planetă, în afară de om, se comportă efectiv ca făcând parte din biosferă. Toate aceste ființe, în afară de om, nu au nevoie de o natură a lor, ci le ajunge natura Terrei. „Uneltele” lor sunt cele cu care le-a înzestrat Creatorul și foarte puține dintre ele au găsit, de-a lungul mileniilor, și alte instrumente în afară de brațe, labe, dinți, puterea hipnotică a ochilor sau viclenia necesară atragerii prăzii sau supraviețuirii. Niciuna dintre vietățile planetei nu a reușit să treacă dincolo de această adaptare și se pare că în nici un caz nu s-a ajuns la

folosirea, în modusul lor vivendi, a unor concepte au a unor operațiuni ale gândirii, precum generalizarea, concretizarea, abstractizarea.

Dar de aici nu rezultă că viața, pe Terra, nu este înzestrată și cu o remarcabilă dimensiune cognitivă. Aceste adevăruri se știu foarte bine de toată lumea și nu e cazul să insistăm asupra lor. Omul, deși are aceeași constituție anatomică pe care o au și celelalte mamifere de pe Terra, nu este ca ele. Instrumentul lui principal pentru supraviețuire și dezvoltare în mediul bio-psiho-social în care trăiește nu este mâna, ci creierul. Mai exact, cunoașterea. Toată viața, mamiferele, păsările și celelalte viețuitoare caută hrană. Toată viața, omul caută informație și transformă această informație în cunoștințe, așa cum, spre exemplu, albinele transformă nectarul florilor în miere. Omul individual trăiește efectiv în această dimensiune, în interioritatea exteriorității sale, celelalte fiind, ca să-l parafrazăm pe Exupery, doar o crustă, doar o condiție fizică și biologică a existenței sale cognitive. Pentru că omul este cunoaștere. Se prea poate ca interioritatea umană să genereze o exterioritate deopotrivă transcendentă și securitară, precum magnetosfera Terrei, spre exemplu, un sistem de deviere a radiației solare și cosmice nocive, pe un fel de centuri exterioare Terrei, prima dintre ele situată la peste 6000 de kilometri, denumite centurile Val Allen, care protejează pământul împotriva radiațiilor solare și cosmice nocive.

1. De la immanent la transcendent în spațiul civilizațional

Spațiul civilizațional este greu de identificat și de cuantificat. Desigur, el există, în primul rând, ca spațiu în care trăiesc oamenii, ca spațiu umanizat. Omul este cel care a creat și creează continuu civilizația oamenilor. Conceptul de civilizație¹⁰² nu este însă unul consonant cu spațiul natural, ci unul non-convergent cu acesta, chiar divergent cu ceea ce construiește Terra pe suprafața sa și în adâncurile sale. Civilizația oamenilor este un fel de stat în stat pe Terra, cu regulile ei, cu valorile ei, cu modus-ul ei vivendi. Între spațiul umanizat al Terrei și Terra există mai degrabă un conflict decât o consonanță.

¹⁰² **CIVILIZAȚIE**, *civilizații*, s. f. Nivel de dezvoltare materială și spirituală a societății dintr-o epocă dată, a unui popor, a unui stat etc.; cultură (materială sau spirituală); p. ext. nivel înalt de dezvoltare a unei societăți. – Din fr. **civilisation**. (DEX on line)

Omul trăiește, deci, în spațiul lui, un spațiu care este, înainte de toate, un areal cultural, un areal în care omul există nu doar ca identitate fizică, ci și ca entitate cognitivă, ca identitate spirituală. Dar chiar și arealul fizic în care trăiește omul nu este în totalitate unul natural, ci unul natural transformat, umanizat, protejat împotriva acțiunii naturii. Spre exemplu, o casă părăsită de om se păcănește în scurt timp și, în cele din urmă, dispare, o „înghețată” natură. Naturii nu-i place mediul fizic, mediul construit de om. Esența acestui mediu rămâne însă una cognitivă, pentru că spațiul pe care și-l construiește omul este dominat de o altfel de „viziune”, de un altfel de mod de adăpostire, de un alt concept, diferit de cel al ursului, al leului sau al cokerului. Iar acest mediu al său, al omului, pare a fi primordial în ceea ce privește condiția umană.

E greu de crezut, având în vedere raporturile de cauzalitate cunoscute pe planul Pământ și chiar în Univers cum de este posibil ca identitatea cognitivă să-o devanseze pe cea fizică, să devină primordială în ceea ce privește condiția umană. Și totuși, esența ființei umane este cunoașterea, mai exact capacitatea și capacitatea cognitivă. De aici deplasarea fundamentală a acestei condiții spre cogniție, spre spiritualitate.

Conceptul fundamental al civilizației este, cum bine se știe, cultura, iar conceptul fundamental al culturii este valoarea. Valoarea este produsul teaurizat al acțiunii umane, înțelepciunea al creației umane, fie ea materială sau spirituală.

Valoarea presupune durată, iar durata presupune relaționare în timp, trăinicie și structură rezistentă la perturbații și la acțiunea corozivă a factorilor exteriori, a factorilor naturali. Evident, nu orice rezultat al acțiunii umane se constituie în valoare, chiar dacă orice acțiune umană este, mai întâi, o idee, un proiect, un plan și un concept de organizare.

Altfel spus, acțiunea umană – chiar și cea spontană – este mai întâi gândită. Desigur, și acțiunea șarpelui care-și pânzește, își atrage, își hipnotizează, își dezarmează și își paralizează prada, înainte de a o înghiți, pare a fi una foarte bine „organizată”, deci, „gândită”. Unii spun că o astfel de acțiune este generată de instinct, de trebuința primară de hrană. E greu însă de stabilit, credem noi, care este pragul dintre reflex și gândire, între instinct și sensibilitate în comportamentul ființelor.

Toate ființele de pe Terra au un anume mod de viață, care are multe similitudini cu modul de viață al altei ființe și chiar cu modul de viață al omului. Dar, dintre toate ființele cunoscute, se crede, până la această oră, că doar omul are un mod de viață rațional, că doar el trăiește într-un mediu, deopotrivă, concret, abstract și cultural. Aceasta pare o certitudine, deși pot exista și aici semne de îndoială.

Oricum, doar omul are un mod de viață cultural, doar el este o ființă culturală. Cultura este, în primul rând, un ansamblu de valori. De la început trebuie să spunem că valorile nu sunt conflictuale. Fiind efecte teaurizate ale acțiunii umane, ele nu generează tensiuni interioare și nu sunt mobilul acțiunii umane.

Valoarea este ceea ce rămâne după ce totul a trecut. Ea este, deci, o acumulare teaurizată. Cultura, ca ansamblu de valori, ca sistem de valori, nu este nici ea conflictuală. Iar civilizația, ca ansamblu de culturi, sau ca identitate colectivă în spațiul existenței umane, având ca pivot și ca structură de rezistență cultura, nu este nici ea, la rândul ei, conflictuală. Nici în sine, nici în exterioritatea ei. Nu valoare, nici cultura generează trebuința, deci mobilul. Ele sunt doar suportul. Trebuința vine dintr-o necesitate, dintr-un interes.

Ca urmare, nu culturile și civilizațiile fac războaie. Nu culturile și civilizațiile generează acțiunea umană, ci interesele. De aici nu rezultă că civilizațiile ar fi indiferente la acțiunea umană, că ele ar sta deoparte, că n-ar influența în nici un fel acțiunea umană. Ele, civilizațiile și civilizația, ca esență a societății umane, sunt un fel de matrice ale acțiunii, un fel de ecuații ale acesteia. Însă mobilurile acțiunii umane se află în interesele oamenilor și societăților, iar interesele rezultă din trebuințele lor.

Culturile și civilizațiile sunt identități, entități, unități, trepte și areale ale societății omenești, sunt structuri de rezistență ale unor construcții complexe și dinamice în fenomenologia umană, deci, esențe, sunt suporturi stabile și trainice, așa cum sunt cărămizile într-un templu sau în oricare altă construcție de pe planeta pământ. Desigur, valorile nu sunt identități sau rezultate fosilizate ale acțiunii umane, ci osaturi ale societății, elemente de unitate și stabilitate.

Dacă există o unitate a acestei lumi – și, desigur, o astfel de unitate există și, probabil, va exista mereu –, apoi ea se realizează, se menține și se dezvoltă pe aceste excepționale suporturi culturale și civilizaționale, care sunt valorile. Tocmai sensul lor de repere, de efecte teaurizate ale acțiunii umane, de temelii, ridică aceste temelii

civilizaționale pe treptele superioare generate de cunoaștere și de termină mecanisme complexe de generare a noilor trebuințe și de transpunerea acestora în interese.

Mobilul acțiunii umane, motorul ei, este, deci, interesul. Iar generarea interesului ține de imanența tensiunii interioare a omului și a societății, de teribila reproducere la orice scară a bing-bang-ului, mai exact de legea duratei, a deplasării tuturor sistemelor și proceselor, atât în interioritatea lor, cât și în exterioritatea lor, spre entropie zero, concomitent cu declanșarea unor mecanisme interioare și, în aceeași măsură, exterioare de generare a acelor tensiuni și dezechilibre care să creeze noi trebuințe sau să le translateze, să le transforme și retransforme pe cele deja existente.

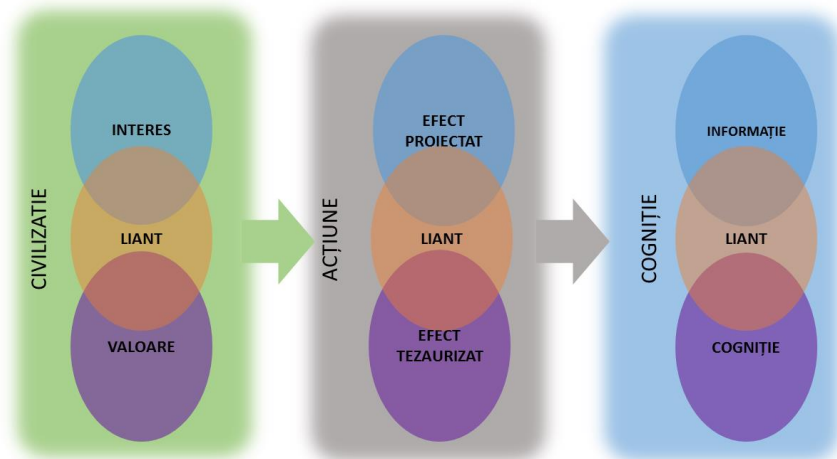
Iar aceste procese fac, deocamdată, imposibil echilibrul absolut, adică lipsa de tensiuni interioare și de mișcare, adică de încheiere a deplasării sistemelor și proceselor spre entropie zero și, prin urmare, moartea acestora. Chiar dacă interesul, ca mobil al acțiunii, ca determinare a ei, și valoarea, ca matrice, ca suport al ei par a nu se întâlni, ele coexistă și sunt, credem noi, strâns legate prin însăși legea de compoziție a produsului socio-uman.

Deplasarea, în cadrul societății omenești, este una de tip intensiv, intrinsec, immanent și și, în procesualitate conexională, transcendent spre spațiul cognitiv, spre cogniție. Aceasta este nu doar o înaintare în spațiul necunoscut, pe seama acestuia, ci și un fel de întoarcere la izvoare, întrucât omul vine din cunoaștere și tinde către condiția sa supremă care este tot cunoașterea, mai exact, civilizația cunoașterii, cognocivilizația.

Deplasarea spre cognitiv nu este însă simplă, uniformă, lineară. Cunoașterea este o zbatere, o frământare, o luptă continuă, un război în care sunt angajate, practic, toate forțele, mijloacele și resursele omului, societății, planetei și chiar ale Universului.

Această procesualitate, al cărei scop final este realizarea cogniției supreme, cogniției absolute antrenează și angrenează tot ce există în plan real, spiritul și virtual, în plan individual și universal. Fiecare om este unic și irepetabil pe planeta Pământ și în Univers. Și chiar dacă oamenii alcătuiesc, împreună, o civilizație materială și spirituală, o civilizație cognitivă – ca ultima treaptă civilizațională înainte de un salt spre nesfârșit, spre un nou bing-bang, adică spre moarte sau spre un altfel de viață – omul rămâne totdeauna și oriunde propriul său univers cogno-civilizațional.

Aceste mecanisme ar putea fi asemănătoare cu cele sugerate în schema următoare:

Interesul și valoarea, deși sunt entități și identități diferite, coexistă, de fapt, pe tot parcursul existenței lor. Valoarea este rezultatul teaurizat al acțiunii, pe când interesul este motivul acțiunii, trebuința de a acționa, necesitatea de a acționa în vederea obținerii unui efect.

Acest efect nu este însă singular, ci complex și, în același timp, foarte complicat. Pentru că îmi este frig și trebuie să mă încălzesc, iar mijloacele pe care le am la îndemână pentru a-mi satisface această trebuință vitală sunt limitate (sau lipsesc în mare măsură), sunt nevoit să optez pentru tăierea copacului din pădure. Dar tăierea acestui copac generează, ca efecte, nu doar realizarea unui morman de lemne de foc necesare mie pentru a supraviețui gerului iernii, ci și distrugerea (moartea) unui copac, lipsirea viețuitoarelor din areal de o cantitate de oxigen din care se puteau alimenta, spre exemplu, patruzeci de oameni, distrugerea cuiburilor unor păsări și adăpostului a mii de insecte, producerea unui vortex în arealul pădurii cu efecte în regimul pluvionar și, deci, al climei și, de aici, generarea în milioane de lanțuri, a altor și altor efecte etc. etc.

Toate acestea există în natură, chiar dacă omul nu le conștientizează decât atunci când le observă și le cercetează. Sau când îl afectează pe el. Dar el este cel care le înțelege, le transpune în noțiuni, propoziții, raționamente și concepte și, cu ele și pentru ele, dar, mai ales, pentru sine, dezvoltă o lume abstractă, foarte strâns

legată de cea concretă, de cea fizică, de cea reală, dar și de cea virtuală.

Din această perspectivă, lumea cogniției nu este doar o lume paralelă cu cea reală (în fond, și lumea cogniției este tot o lume reală, o lume a conceptelor și limbajelor), ci și o lume în sine, o lume care se autonomizează din ce în ce mai mult și care generează un univers al cogniției. Acest proces se aseamănă cumva cu cel al autonomizării componentei financiare a lumii în care trăim. Inițial, această componentă era strâns legată de dimensiunea economică și socială a existenței umane, reprezentând, de fapt, un mijloc, un instrument al managementului economic și social. În prima formulă (Marfă-Bani-Marfă), banii reprezentau un intermediar între marfa realizată și marfa care urma a fi realizată după ce prima a fost vândută (distribuită) și, pe această bază, asigurarea continuării ciclului producției, desfacerii (vânzării, consumului) și reluării producției. În această primă formulă, importantă era Marfa, adică producția, adică economia. În cea de a doua formulă (Bani-Marfă-Bani), banul trece deja pe primul plan, scopul esențial al producției, adică al activității economice fiind acela de a produce bani, Marfa fiind un simplu intermediar, mai exact, un mod de a produce bani și, pe această bază, de a acumula putere. Categorie, pasul următor în dezvoltarea economico-socială nu putea fi altul decât excluderea Mărfii (a economiei) din această ecuație și generarea unei noi ecuații, scopul esențial devenind producerea banilor și folosirea acestora pentru dominare. Dintr-odată, prin speculației financiare, formula Bani-Bani-Bani a devenit nu doar prioritară, ci și necesară în managementul general al lumii, pentru că, odată cu această formulă, a început efectiv un astfel de management global. Dintr-odată, dimensiunea financiară a căpătat, deopotrivă, valori strategice, politice și geopolitice. Acestea i se datorează gravele crize care au dus la cele două războaie mondiale și la vortexul care se dezvoltă astăzi în lume. Desprinzându-se de suportul său concret și schimbându-și condiția din instrument în scop final, dimensiunea financiară a lumii a devenit, în mod automat, propriul ei suport ei de crize, uragane financiare și conflicte de tot felul, inclusiv de războaie, de evoluții imprevizibile și chiar haotice. De aceea, azi, cea mai mare amenințare la adresa lumii nu o reprezintă arma nucleară sau terorismul – arma nucleară este doar un mijloc, iar terorismul un efect, ci sistemul financiar. Aceasta s-a globalizat, păstrându-și caracterul său ascuns, imprevizibil și pervers.

Ceva asemănător este posibil să se producă și cu domeniul cunoașterii, pe măsură ce ea se îndepărtează de propriul său obiect. Deocamdată, procesualitatea cunoașterii este strâns legată de obiectul și de scopul cunoașterii, de viețuirea și supraviețuirea omului pe planeta Pământ și în Univers. Dar, așa cum o arată vremurile care au trecut și, mai ales, proiecțiile noastre, ale oamenilor în viitor, este foarte posibil ca procesul de autonomizare a cunoașterii să ducă la ruperea ei accentuată de realitate Terrei – așa cum, spre exemplu, se întâmplă azi cu legislația din România și, pe această bază, cu Justiția – și să devină un fel de stat în stat, un fel de existență paralelă, un fel de cunoaștere fără obiect sau de cunoaștere care se are ca obiect doar pe sine. În acest caz, va mai fi doar un singur pas până la acea stare care se cheamă entropie zero.

2. Unele caracteristici ale procesualității cognocivilizației

Cognocivilizația, credem noi, reprezintă sau ar putea reprezenta acel proces extrem de complicat și acel sistem multivectorial dinamic și complex care să prevină evoluția și, mai ales, vectorizarea extremă a civilizației oamenilor spre un echilibru absolut, spre entropie zero, deci spre moarte, și să regenereze, în acest fel, așa cum se întâmplă în Univers, condiția necesară perpetuării, devenirii și redevenirii societății omenesti la starea ei dinamică, nu prin detașarea cogniției de lumea reală, ci mai ales printr-o nouă integrare sau reintegrare superioară a cogniției cu această lume deopotrivă reală și virtuală.

Cunoașterea de până acum nu a fost altceva decât, în principiu, o transpunere, mai exact, o proiectare, o transformare a spațiului fizic, a spațiului spiritual și a spațiului virtual în spațiu cognitiv, adică o interpretare a celor trei spații prin spațiul cognitiv (descrierea unui obiect, unui sentiment, unei stări, unei dimensiuni virtuale etc. și a conexiunilor și interacțiunilor în care acesta există). Acest lucru este foarte important, întrucât omul nu există doar ca o simplă prelungire a naturii. El este o construcție paradoxală și complicată, în care legile naturii terestre și cosmice se combină cu legile naturii umane (detașată cumva de natura geofizică și cosmică sau, oricum, accentuat particularizată), existența cu cunoașterea ei, lumea reală cu lumea virtuală, concretul cu abstractul, spațiul fizic cu cel virtual, acțiunea cu gândirea.

Următoarea etapă în devenirea omenirii și a arealului acesteia – și probabil, nu numai a omenirii – o constituie accentuarea proceselor de cunoaștere a cunoașterii. Aceste procese se derulează pe cel puțin două planuri complicate:

- a) cunoașterea cunoașterii în folosul procesului cunoașterii;
- b) cunoașterea cunoașterii, în folosul cunoașterii de sine și în sine.

Aceste planuri se interpătrund, dar se și detașează. E greu de spus care dintre ele va fi mai important în viitor, dar este foarte clar că nu va exista un viitor al cunoașterii fără ele, fără aceste planuri.

Primul dintre scopurile cunoașterii cunoașterii – și, poate, cel mai important – îl reprezintă perfecționarea proceselor cunoașterii, atât ca metodă, cât și ca areal, dinamică și procesualitate.

Ea a început demult, încă din antichitate, cu filosofia chineză și cu cea a Greciei Antice, dar s-a remarcat îndeosebi, la Platon și, în epoca modernă, la Kant, dar și la Descartes, la Francis Bacon și la mai toții filosofi care s-au ocupat de cunoaștere și de metodă. Toate marile școli filosofice și-au propus să răspundă la aceste provocări, să creeze un drum și un univers în care, spre care și prin care merge acest drum, astfel încât principalele elemente ale arhitecturii cognitive, indiferent care ar fi aceasta, să se asambleze în sisteme consistente, coerente și, mai ales, dinamice.

Cunoașterea cunoașterii în folosul procesului cunoașterii a generat epistemologia, știință, reflecție și metodă a ieșirii din îndoială, prin îndoială și, mai ales, prin demonstrație.

Toate drumurile spre concepte, raționamente, teorii și mari valori cognitive trebuie demonstrate și redemonstrate, definite și redefinite, pentru coerența, stabilitatea și viabilitate cognitivă.

Îndoiala este actul care generează trebuința de a cunoaște, este monada epistemei. *Dobito ergo cogito, cogito ergo sum* reprezintă nu doar o esență a metodei și, în același timp, un bing-bang al procesualității cunoașterii, ci și un motor interior al cognitivității, un instrument al funcționării ei.

Cunoașterea cunoașterii în folosul cunoașterii vizează, mai ales, generarea metodei. Din această perspectivă, cunoașterea cunoașterii nu este abordată doar ca exterioritate a cunoașterii, ci mai ales ca interioritate a ei, ca un sine al ei, ca o trebuință a ei. În sine, o astfel de perspectivă ar putea duce la ruperea acesteia de procesualitatea cunoașterii (așa cum finanțele s-au rupt în mare măsură de procesele

economice, deși izvorăsc din ele), și dezvoltă o dimensiune neliniară, cu vectori imprevizibili și chiar haotici. De aici până la declanșarea unui război cognițional, unui război al cunoașterii nu mai este decât un minuscul pas.

Dintre toate bunele și relele acestor noi orizonturi, se pare că n-ar trebui să uităm cel puțin câteva caracteristici esențiale:

1. Oamenii trăiesc cu prioritate în spațiul cognitiv. Desigur, ei au multiple trebuințe, unele vitale, altele derivate din acestea, dar toate țin de condiția umană, sunt într-un fel efecte și efecte ale efectelor – și tot așa – ale expansiunii ramificate și omnidirecționale a vitalului.

2. Oamenii trăiesc cu picioarele pe un pământ mișcător, predominant seismic, și cu capul în norii cunoașterii, care, în condițiile actuale, prin limpezimile pe care le generează, accentuează și mai mult presiunile nemărginirii și vortexul îndoielilor.

3. Spațiul cognitiv este tot timpul în expansiune, întrucât aceasta este legea lui de existență și de compoziție. Extinderea se face pe seama spațiului necunoscut, iar compoziția pe seama expansiunii în sine, adică în interioritatea proceselor cunoașterii și a efectelor deja tezaurizate. De unde rezultă că, în cunoaștere, nimic nu este bătut în cuie, pietrificat, rămas așa, definitiv, ca o statuie pe care n-o atinge timpul. Cunoașterea dogmatică este negată chiar de lucifericul lui Blaga, pentru că expansiunea necunoscutului, ca urmare a expansiunii cogniției, nu este de fapt o expansiune, ci o conștientizare a infinității necunoscutului, a nemărginirii, deci un efect al cogniției și nu un triumf al ignoranței.

Ei, oamenii, își creează, deopotrivă, un univers cognitiv și o matrice cognitivă, așa cum spre exemplu, societatea actuală își creează un sistem juridic, adică un sistem de legi obligatorii pentru toată lumea (pentru întreaga comunitate), chiar dacă, în lipsa unui feed-back operațional și real, sistemul tinde să devină autocrat, să controleze lumea și să impună reguli care n-au nimic comun nici cu sistemul juridic, nici cu celelalte sisteme, ci doar cu dorința și voința de a acapara întreaga putere, de a fi în vârful piramidei.

Cogniția înseamnă putere. Dar nu o putere intempestivă, agresiv, dominantă, așa cum o dă informația în cadrul unui război continuu, ci o putere înțeleaptă, generatoare, adică, de cumpătare, reflecție și, într-un final, de valoare. Iar această valoare generată și întreținută de cogniție este suportul și esența cognocivilizației.

3. Posibile provocări, pericole și amenințări cogno-civilizaționale. Riscul cogno-civilizațional

Cognocivilizația nu este endemică. Nu este nici lineară, uniformizatoare, distrugătoare de entități și identități. Ea este însă (sau poate deveni) expansivă, omnipotentă și omnidirecțională. Deși cogno-civilizația nu este neapărat un rezultat direct al unei acțiuni „ofensive” a cogniției în războiului cognitiv în care deja ne aflăm, ci doar un efect al progreselor și proceselor cunoașterii și creării valorilor din cogno-spațiu, adică a acelor cogniții care fac posibilă teaurizarea efectelor(ele însele fiind efecte ale acestei teaurizări), ea are totuși această tendință de a se extinde, de a acapara. Iar o astfel de tendință este deja o provocare. Este vorba de o provocare care, în anumite condiții, poate deveni periculoasă și chiar amenințătoare.

Desigur, societatea omenească și chiar procesele normale ale cunoașterii sunt vulnerabile la acest vector cognocivilizațional, pe măsură ce el este generat, întreținut și susținut de noile interese specifice societății cunoașterii, mai ales a acelor interese de dominanță politică și strategică, de folosire a multispațiului cognocivilizațional de către anumite grupuri, rețele, identități etc. pentru a realiza, în sfârșit, dominarea completă a lumii, de data aceasta din perspectiva și prin mijloacele cogniției și ale cognospațiului. Dar de aici nu rezultă că procesualitatea cognocivilizației nu tinde spre absolut, adică spre negarea și acapararea celorlalte entități și identități, adică spre distrugerea alterității. Acest lucru ar însemna însingurare, evadare în absolut, distrugerea diversității, precum și a suporturilor acelor tensiuni interioare care generează dezvoltare, devenirea, și impunerea depolarizării, negarea lui DA și a lui NU și, deci, a infinitului dintre ele, adică a sinelui, ceea ce ar însemna, bineînțeles, același efect al entropiei zero. Ieșirea din conștiința alterității, pentru cognocivilizație ar însemna tăierea rădăcinilor, așa cum, astăzi, se încearcă deja, în ontologia politică, ieșirea, tot pe această cale, din diversitate, adică prin negarea statului ca entitate și identitate civilizațională și nu doar politică, în numele proceselor de regionalizare și globalizare, pe motiv că drumul obiectiv al societății omenești este spre globalizare este și trebuie să treacă peste orice și să devină autostradă. Sigur că drumul societății este situat pe vectorul de la particular la general, de la o societate a statelor la o societate globală, dar acest lucru nu se poate

face prin negarea și distrugerea statelor, întrucât aceasta ar însemna distrugerea suporturilor civilizaționale, ci prin integrarea acestora în ansambluri complexe, atunci când statele ajung la acea maturitate care face posibilă integrarea.

Aceasta ar fi prima dintre acele mari provocări pe care le generează negarea alterității și fuga spre absolut. Ea seamănă cu un uriaș tsunami cognitiv, care mătură identitățile cognitive, culturile și cuvintele, în numele unei culturi și unor cuvinte absolute. Modelarea unei astfel de ofensive care să distrugă totul în numele unui deal civilizațional, care, de fapt, este, ca orice ideal, utopic, a început de mult nu doar în laboratoarele războinicilor cogniției, ci și în cele ale viermilor cogniției, care abia așteaptă cadavrele cuvintelor, noțiunilor, conceptelor, valorilor.

La o analiză cât de cât atentă a războaielor vizibile de azi – acelea în care armele de foc rad Siria de pe fața pământului, așa cum au ras Irakul, Libia și au generat, între altele, Statul Islamic, acelea care se află în silozuri, în submarine, pe avioane de bombardament strategic, în unde, în ordinatoare și în fel de fel de alte mijloace de producere a unor efecte care să declanșeze furia geofizică și geoclimatică și chiar furia cosmică, dar și acelea care se află în laboratoarele cuvintelor, ecuațiilor, imaginilor, vibrațiilor, accelera-toarelor de particule etc –, vom constata că, de fapt, cele mai mari pericole se află în concepte, în modul în care ele modelează puterea și vectorii de putere. O țară poate fi distrusă doar prin cuvinte și prin imagini. Cuvinte care-i distrug limba, obiceiurile, identitățile, valorile, rădăcinile, istoria, amintirea, uitarea, bucuria și iubirea. Dincolo de acestea, nu mai există nimic. Pământul, neînsuflețit, ca și omul neînsuflețit, este un obiect mort.

Războiul din spațiul cogniției distruge, în numele cogniției, cogniția. Adică esența omului. O distruge direct, discret, ochit sau prin efectul efectelor. A se vedea România de azi...

ÎN ZONA ZERO A UNUI NOU PERICOL DE RĂZBOI

- Dans la zone zéro d'une nouvelle menace de guerre -

Rezumat

Lumea în care trăim se deosebește de cea antică și chiar de cea din Evul Mediu. Practic, progresăm în fiecare zi. Dar progresăm nu doar în cunoaștere, în cultură, în tehnologie și în IT, ci și în conflictualitate, în amenințare, în angoasă. S-a ajuns până acolo încât să fie posibil ca, o singură scânteie să declanșeze furia nucleară, high tech și IT, care să ducă efectiv la distrugerea civilizației umane de pe planeta Pământ. Toți știm aceasta, dar nu ne prea pasă. Și chiar dacă ne-ar păsa, se pare că nu prea avem cum să oprim această rostogolire spre catastrofă, așa cum nu putem opri, spre exemplu, o avalanșă. Cel mai grav este că pe lume există mari puteri și nu doar state care se respectă unele pe altele, iar aceste mari puteri se înarmează continuu. Până la această dată, în pofida unei furii politice greu de potolit, a existat, totuși, o înțelepciune strategică, prin care s-a stopat un dezastru. Între timp, tensiunile au devenit mult prea mari, iar această înțelepciune pare să fi ajuns la limită. Prima și cea mai tulburătoare întrebare care se pune în această nouă epocă este următoarea: falia strategică Marea Neagră - Marea Baltică a fost generată de înțelepciunea strategică sau de sfârșitul acesteia?

Cuvinte-cheie: pericol, război, falie strategică, înțelepciune strategică, furie politică, terorism

Résumé

Le monde actuel est différent de celui de l'antiquité et même de celui de Moyen Age. Pratiquement, on progresse chaque jour. Mai, on progresse non seulement en connaissance, en culture, en technologie et IT, mais aussi en conflictualité, en menace, en angoisse. On y a touché un tel niveau où il sera possible comme une seule étincelle déclencherait la rage nucléaire, high-tech et IT, qui mènerait effectivement à anéantir la civilisation humaine de la Terre. Nous tous savon ça, mais il semble que nous n'en y soucier. Et même si nous soyons affectés, il semble qu'on n'a pas comment stopper ce déroulement vers catastrophe, tel comme on ne peut pas stopper, par exemple, une avalanche. Mais, le plus grave, c'est le fait que, dans le

monde, il y a de grandes puissance (et non seulement des Etats souveraines qui se respectent mutuellement) qui s'arment sans cesse. Jusque maintenant, en dépit d'une rage politique difficile de l'assouvir, il y a eu, quand même, une sagesse stratégique qui a stoppe le désastre. Entre temps, les tensions se sont augmentées trop, et cette sagesse semble arriver à la limite. Donc, la première et la plus troublante question qu'on y pose c'est la suivante : la faille stratégique Mer Noir – Mer Baltique a été généré par la sagesse stratégique ou par sa fin ?

Mots-clefs: danger, guerre, faille stratégique, sagesse stratégique, rage politique, terrorisme

Zilele nu mai încap în sac. Sacul a putrezit, s-a îngustat și s-a rablagit, sau, și mai rău, Universul a devenit sac și sacul Univers. Deși ne îndreptăm cu pași tot mai hotărâți spre o civilizație a cunoașterii, spre o cognocivilizație – un fel de summum al civilizațiilor de până acum –, pericolul unui război cât toate războaiele la un loc, sau chiar de o grămadă de „n” ori mai mare și mai periculos, devine, pe zi ce trece, tot mai evident. Evidența aceasta nu este însă la îndemâna tuturor. Foarte mulți oameni n-o percep sau, pur și simplu, nu-i interesează. Pentru că, și în acest început de secol și de mileniu, omul obișnuit este mult prea ocupat cu propria lui condiție, cu efortul uriaș și interminabil de a-și câștiga existența zilnică, pentru el și pentru familia lui, și nu-i mai rămâne nici timpul necesar și nici starea de dispoziție propice analizei strategice sau de care o fi a acestei lumi și fluviilor sale subterane.

Așadar, omului de rând îi scapă evenimentele care nu sunt strict legate de viața lui și a familiei lui, de truda lui și de gândurile lui. Nu-l interesează pe el, pe acest om obișnuit, că lumea se înarmează, că fiecare dintre marile puteri ale acestei planete nu numai că se gândește, dar se și pregătește foarte intens pentru război, toate înțelegând și vorbind despre război în felul lor. Pe el, pe acest om plin de gânduri, de temeri și de greul vieții, îl interesează, cam de când există el pe pământ, cum să facă să trăiască mai bine sau măcar să supraviețuiască în această lume ostilă și chiar periculoasă.

„Dacă nu auziți tobele războiului, înseamnă că sunteți surzi!” ar fi spus Henry Kissinger în aceste zile, la cei 89 de ani ai săi, unul dintre cei mai cunoscuți politicieni din era Nixon. Desigur, nu suntem surzi, dar tobele războiului bat pe frecvențe foarte înalte pe care noi, oamenii de rând, nu le percepem totdeauna, ci doar le intuim. Conflictualitatea acestei lumi, acum, la început de mileniu, este uriașă, chiar dacă formele de manifestare a acesteia sunt mult mai rafinate și mai sofisticate decât cele din epoca celor

două războaie mondiale și ale unui război rece, dar tot atât de fierbinte și de primejdios. Războiul de azi nu este unul special și nici unul doar hibrid, așa cum se vehiculează prin noile doctrine și cum l-a denumit summit-ul NATO din Țara Galilor. Războiul de azi este unul continuu, care are o intensitate și o amploare variabile, pe care marile puteri ale lumii – și îndeosebi Statele Unite – țin să o controleze din punct de vedere strategic și să o mențină cât mai jos posibil.

Războiul de azi este unul foarte complicat, care cuprinde, practic, aproape tot ce aparține oamenilor și comunităților în care trăiesc. Beline-
ranții sunt numeroși – și nu doar Occidentul de o parte și Rusia de altă parte, cum ar rezulta din analiza ultimilor ani –, ci și restul lumii cu islamiștii săi frustrați și rebeli, cu corporațiile lor fără frontiere, cu cohortele lor financiare care pustiesc ca niște lăcuste bruma de țări care nu vor să-și deschidă frontierele și să accepte noul jug financiar, cibernetic și corporatist, al exploataării fără limite, care să aducă bogăție și prosperitate unor elite și dependență și robie modernă, stilată, restului lumii.

Acest război continuu este zilnic câștigat de corporații și de marea finanță. Și, într-un fel, chiar și de marile puteri sau măcar de anumite cercuri de interese din cadrul acestora. Fiecare dintre noi înțelege această realitate, dar, de vreme ce ne putem procura un calculator sau un smartphon, având astfel posibilitatea să ne drogăm cu informații, jocuri și cu tot ce vrem să auzim, ne facem că nu vedem și că nu ne interesează ce se întâmplă. Și chiar dacă ne-ar interesa, ce am putea face? Ce poți face împotriva rețelelor care domină totul, împotriva corporațiilor care au năvălit ca lăcustele în toată lumea, împotriva politicienilor corupți, a birocrației și, mai ales, a terorismului, sub toate formele de manifestare a acestuia, de la terorismul de stat și până la atacurile jihadiștilor, ale Statului Islamic și ale tuturor frustraților, criminalilor, hoților și distrugătorilor de țară, de viață și de rânduiești? Mai nimic.

Și atunci tăcem. Acum câțiva ani, pentru a proteja un președinte suspendat de parlament, prin mașinațiunile abjecte ale Curții Constituționale din România, au fost pur și simplu anulate rezultatele unui referendum în care 7.403.836 (87,52%) din cei 8.347.211 cetățeni români câți s-au prezentat la vot au fost pus și simplu invalidate, pe motiv că numărul votanților n-a fost jumătate plus unu din totalitatea alegătorilor.

Dar o astfel de măsură nu se aplică nicăieri în lume, acolo unde votul nu este obligatoriu. Ulterior, s-a dovedit această mașinațiune a Curții Constituționale – instituție care trebuie să fie curată și cinstită ca lacrima –, dar a rămas așa, pentru că nu poporul român este suveran în țara lui, așa cum trebuie să fie în orice țară de pe lumea aceasta, ci o tagmă de indivizi care fac orice pentru a-și menține puterea și a sărăci această țară până la ruina ei completă.

Așa s-a făcut că, în 26 de ani, România a pierdut, practic, toate resursele strategice, și-a desființat industria, inclusiv industria de apărare, și-a distrus agricultura și este nevoită să importe peste 70 la sută din produsele alimentare, a înstrăinat 40 la sută din suprafața arabilă a țării, iar câteva milioane din populația activă a țării au fost nevoite să emigreze în țările vestice în căutarea unui loc de muncă. În toată istoria ei multimilenară, țara aceasta nu a fost nicicând jefuită și distrusă în halul în care a fost în ultimul sfert de veac. Acestea sunt dar în mare rezultatele acestui război continuu care a vizat mai ales România.

Dar nu doar acest război pustiește, azi, lumea. Războaiele din fosta Iugoslavie, cele din Afganistan și din Irak, războaiele generate de „Primăvara arabă”, războiul din Ucraina și, de patru ani și jumătate, iată, războiul din Siria, au produs sute de mii de victime, au distrus țări și rânduieli, au generat un fenomen al migraționismului aberant, de o amploare și o gravitate fără precedent și, mai mult, au redeschis falia strategică Marea Neagră – Marea Baltică, de o parte fiind, în dispozitiv de așteptare strategică, forțele Rusiei și, de cealaltă parte, în dispozitiv descurajare strategică, forțele NATO.

În acest timp, marile puteri ale lumii continuă să se doteze cu cele mai performante și mai sofisticate arme existente pe planeta Pământ. Iată cum se prezintă, în linii generale, forțele armate ale primelor trei mari puteri militare ale lumii:

DETALII		S.U.A.	RUSIA	CHINA	Total
		4,35% din 18,04 tril. \$	3,49% din 3,725 tril. \$	2% din 19,7 tril. \$	
Forțe Terestre	Buget militar	784,74 mld. \$	130 mld. \$	394 mld \$	
	Efective	1.430.000	1.027.000	2.337.000	4.794.000
	Tancuri	8854	15.402	9162	33.418
	Vehic. blindate	41.065	31.305	4791	48.991
	Art. Autopropulsată	1934	5976	1712	9.622
	Artilerie tractată	1390	4633	6249	12.272
	Sisteme de rachete	1331	3797	1773	6.901
Forțe Aeriene	Avioane	13.856	3437	2863	20.156
	Vânătoare (multirol)	2207	772	1068	4.047
	Transport	2207	1085	1311	4.603
	Sisteme a.a.	280	1307	353	1.940
	Elicoptere	6196	1125	909	8.230
	Elicopt. de atac	923	464	198	1.655
	UAV				
Forțe Navale	Nave militare	475	355	677	1.507
	Portavioane	20	1	1	22
	Fregate	10		48	58
	Distrugătoare	63	12	25	100
	Corvete		75	24	99
	Submarine	73 (75)	55	69	197

DETALII		S.U.A.	RUSIA	CHINA	Total
		4,35% din 18,04 tril. \$	3,49% din 3,725 tril. \$	2% din 19,7 tril. \$	
	Costiere	13	66	12	91
	Război mine	8	35	6	49
FSN	Mijl. nucleare	7400	8000	250	15.650

Printre recente proiecte de înarmare care se află deja de câțiva ani în faza de experimentare și de pregătire a introducerii în dotarea forțelor aeriene, se află și avionul invizibil Suhoi FA PAK T-50¹⁰³. Acest avion este omologul americanului F-22 Raptor. Este un avion de generația a 5-a. Producția lui de serie va începe în 2017, iar numărul avioanelor de acest tip care urmau să fie achiziționate până în 2020 de către Forțele Aeriene ruse a fost redus la 12.¹⁰⁴

Acest lucru are însă mai puțină importanță. Important este că Suhoi T-50 există, la concurență cu F-22 și, probabil, cu avioanele chinezești de generația a 5-a, iar pe planșetă se află deja avioanele din generația a 6-a. Majoritatea acestor avioane din generația a 6-a vor fi, spun cei care le pregătesc, fără pilot.

Perioada de testare a avionului Su-T-50 în zbor va dura până în 2017, când va începe producția de serie. Construcția și realizarea avionului Su-T-50 întâmpină cam aceleași dificultăți ca și construcția celor două avioane americane din generația a 5-a: F-22 și F-35. Acestea nu vizează atât avionul în sine, cât compatibilitatea lui cu sistemele de arme existente. Nu toate armele aer-sol și aer-mare existente pot fi adaptate la aceste noi tipuri de avioane (nu permit compartimentele interne) și, de aceea, gama lor de misiuni rămâne relativ restrânsă.

Specialiștii ruși au tras învățăminte din experiența americană și, concomitent cu dezvoltarea proiectului Su-T-50, au creat sau adaptat în jur de 14 tipuri de noi arme pentru acest tip de avion. Su-T-50 are 16 puncte de acroșaj, opt dintre ele fiind situate în cele două compartimente interne.¹⁰⁵ Cele două compartimente principale (fiecare având dimensiunile de 4,6 x 1 m) sunt în întregime carenate și dispuse în tandem, spre deosebire de cele de la F-22 (3,9 x 0,9 m) și F-35 (3,6 x 0,6 m), care sunt alăturate. Misiunea principală a avionului Su-T-50, ca și a altor avioane invizibile, este aceea de

¹⁰³ Denumirea avionului în faza de proiectare și experimentare, înainte de a se trece la producția de serie. Probabil că, după ce se trece la producția de serie, va primi o altă denumire.

¹⁰⁴ Valentin Vasilescu, *Les nouvelles armes du Su-T-50 (SU 57) n'altèrent pas sa furtivité*, <http://www.voltairenet.org/article190242.html>

¹⁰⁵ Valentin Vasilescu, *Ibidem*.

a obține rapid supremația aeriană, distrugând avioanele de tip AWACS, mijloacele sol aer și mare aer cu bătaie lungă.¹⁰⁶

Principalele misiuni și sisteme de arme ale lui Su-T-50 (Su-57) sunt următoarele¹⁰⁷:

Misiuni	Mijloace	Caracteristici
Anihilarea sistemelor de dirijare a rachetelor AA (terestre și navale)	4 rachete noi Kh-58UŞK	Greutate: 650 kg Rază de acțiune: 260 km Viteză: 3,5 Mach
Distrugerea țintelor navale	4 rachete X-35UE (minirachete de croazieră subsonice)	Greutate: 145 kg Rază de acțiune: 260 km
Distrugerea țintelor importante	4 rachete X-74M2	Greutate: 600 kg Viteză: 4 Mach Rază de acțiune: 76-245 km (ultimii 50 km la mică înălțime)
Distrugerea țintelor importante	4 rachete Kh-38M (în compartimentele carenate), ghidate prin radar, laser, infraroșu, GPS	Greutate: 520 kg Încărcătură: 250-280 kg Rază de acțiune: 40 km
Lovirea țintelor terestre	8 bombe inteligente KAB-250 sau KAB-500	
Lovirea avioanelor AWACS și a avioanelor de vânătoare	4 rachete BVR (dincolo raza vizuală) de tip K-77M, montate în două mini-compartimente interne	Rază de acțiune: 40 km
Toată gama de misiuni a avioanelor 30SM și Su-35	Pe cele 8 suporturi necarenate: toate tipurile de bombe și rachete existente pentru avioanele Su- 30SM și Su-35 din generația 4++	

Aceasta este doar povestea sumară a unui avion care va intra în curând în dotarea forțelor armate ale Rusiei. La care se adaugă povestea rachetelor balistice Topol, Topol M și Bulava, a submarinelor nucleare rusești, americane, chinezești etc. de ultimă generație, a tancului Armata T-14, a sistemelor sol-aer S-500, a programului american de cercetare a comportamentului ionosferei la bombardamentul cu radiații de înaltă frecvență

¹⁰⁶ Valentin Vasilescu, *Ibidem*.

¹⁰⁷ *Ibidem*

(HAARP), a dispozitivelor strategice militare (și nu numai) realizate de SUA pe întregul glob pământesc, a poziționării și repositionării forțelor, mijloacelor și influențelor marilor puteri pentru o posibilă bătălie a petrolului din Oceanul Arctic, dar și pentru supremație strategică etc. etc..

Fiecare dintre noile mijloace proiectate de Moscova, de Washington, de Beijing, dar și de toate celelalte mari capitale care, într-o formă sau alta, participă la această competiție obligatorie, care împarte lumea în mari puteri și restul pământurilor, are o poveste și se constituie într-o amenințare directă.

Aceste mijloace s-au acumulat într-o asemenea măsură încât consumul lor a devenit o chestiune iminentă.

Criza ucraineană și redeschiderea faliei strategice Marea Neagră – Marea Baltică reprezintă o escaladare a acestei uriașe conflictualități, un front nou al unui război străvechi în care puterea Vestului se află iarăși față în față cu puterea Estului, precum odinioară, la Berlin și pe lina de demarcație între foștii aliați din Al Doilea Război Mondial, deveniți de îndată ce războiul s-a încheiat, beligeranți ai unui nou război, de fapt, același, dar cu arme mult mai complicate și mai periculoase.

Acum, pe eșichierul politic și strategic al lumii se aliniază nu doar forțele și dispozitivele Moscovei și ale Washingtonului, ci și cele ale Chinei, ale Indiei, ale Israelului, ale lumii arabe, a celei musulmane și, iată, ale flagelului terorist.

Migrația masivă a islamistilor, cauzată, în principal de criza indusă de Occident în Orientul Mijlociu, în Orientul Apropiat, dar și în Nordul Africii, în Asia de Sud-Est, a devenit un fenomen care sufocă pur și simplu Europa Occidentală, încă oripilată și umilită de efectele celui de-Al Doilea Război Mondial.

Această criză generată de o migrație masivă, intempestivă și foarte greu de gestionat este însă mult mai mult decât o simplă criză provocată de o altă criză. Este, pur și simplu, un trunchi purtător, un trunchi-vector, pe care Statul Islamic și jihadiștii își montează încărcăturile lor teroriste care lovesc necruțător chiar în inima civilizației occidentale. Și nu numai cu încărcături explozive, arme de foc și mașini-capcană, cu macete și pumnale, ci și cu concepte, cu furii răzbunătoare și foarte greu de anticipat, localizat și contracarat.

Faptul că ne aflăm într-o epocă în care, paralel cu uriașa desfășurare a civilizației cognitive, se derulează o agresiune cu oamenii-arme, cu oameni-sinucigași, cu oameni care omoară alți oameni chiar cu prețul vieții lor, în numele unor idealuri care, în lumea noastră, a oamenilor normali, nu au nicio logică, reprezintă, împreună cu zăngănitul de arme ale marilor puteri dintotdeauna războinice, mai mult decât tobele amenințătoare ale acestui început

de mileniu, reprezintă armele cu care se duce acest război și, mai mult, chiar războiul continuu și fără limite care cere, demențial, astfel de arme.

Această lume frumoasă, pusă pe distracții și îngrijorată cumplit pentru ziua de mâine, este atât de tensionată și atât de umilită, încât, la cea mai mică scânteie, va reproduce, la scară globală, războiul din Siria, unde toți luptă împotriva tuturor și nicio forță dintre cele care au distrus pur și simplu această țară, nu numai că nu poate câștiga acest război, dar nici măcar nu-l poate părăsi.

POSIBILE RISCURI MILITARE ÎN COGNOSPAȚIU

- Risques militaires possibles dans le cogue-espace -

Rezumat

Înaintarea vertiginoasă în noul tip de societate, ce se conturează din ce în ce mai pregnant la orizontul acestui secol – societatea bazată pe cunoaștere, societatea epistemică – creează și întreține un nou tip de spațialitate – cognospațiu – și, prin urmare, un nou tip de conflictualitate. Actuala și viitoarea conflictualitate a lumii, în dimensiunea ei endogenă și chiar în cea exogenă, probabil, va reseta, deopotrivă, sistemele și fluxurile de provocări, pericole și amenințări și, desigur, pe cele care includ vulnerabilitățile la acestea. Cu alte cuvinte, riscul de securitate și riscul de apărare, ambele definite pe intersecția dintre amenințări și vulnerabilități ($R = A \cap V$), îndeosebi în dimensiunea lor militară, vor cunoaște, probabil, o dinamică specifică, însoțită de configurații cu totul noi, de robotizare și cibernetizare a spațiului tactic, a celui operațional și, mai ales, a celui strategic, precum și unele mutații esențiale în reconfigurarea securității și apărării naționale, colective și comune a cognospațiului. În cele ce urmează, vom încerca să relevăm și să analizăm această posibilă tendință.

Cuvinte-cheie: securitate, apărare, provocări, pericole, amenințări, vulnerabilități, risc, cognospațiu

Résumé

L'avancement vertigineux dans le nouveau type de société qui se désigne de plus en plus prégnant à l'horizon de ce siècle – la société basée sur la connaissance, la société épistémique – crée et entretienne un nouveau type de spatialité – cogue-espace – et, par suite, un nouveau type de conflictualité. La conflictualité mondiale actuelle et celle de l'avenir, dans ces dimensions endogène et même l'exogène, resettera les qui probablement les systèmes et les fluxes de défis, de périls et de menaces et surement, celles qu'y incluent les vulnérabilités aux celles-ci. Autrement dire, le risque de sécurité et le risque de défense, tous le deux définis sur l'intersection menaces-

vulnérabilités et certainement ($R = A \cap V$), notamment dans leur dimension militaire, connaîtront, probablement, une dynamique spécifique, accompagné de configurations totalement nouvelles, de robotisation et de cybernétisation de l'espace tactique, opérationnel et, surtout stratégique, et surement certaines mutations essentielles dans la reconfiguration de la sécurité et de la défense nationale, collective et commune du cogne-espace. En ce qui suite, nous essayerons de relever et d'analyser cette possible tendance.

Mots-clefs: sécurité, défense, défis, périls, menaces, vulnérabilités, risque, cogne-espace.

Introducere

Deplasarea din ce în ce mai pronunțată și mai accelerată a societății spre o dimensiune predominant cognitivă a ajuns într-o fază în care omul este deja mai mult decât conștient – este responsabil – de configurarea și dinamica foarte complicată a unui spațiu al cunoașterii, a unui cognospațiu. Un astfel de spațiu se deosebește radical de ceea ce înțelegem noi, în mod obișnuit prin „spațiu”, întrucât cognospațiul nu poate fi nici tridimensional, nici n-dimensional, ci doar unul conceptual, în care nu forma contează, ci substanța, adică modalitățile prin care conceptele, teoriile, practicile, experiența, patrimoniul cognitiv și toate celelalte elemente și evenimente ale cogniției există, coexistă și interacționează. Distincția între spațiul necunoscut și spațiul cunoscut nu o poate face decât subiectul cunoscător, de unde rezultă că, în toate cazurile, cognospațiul nu este același pentru toată lumea, pentru toți oamenii de pe planetă, pentru toate vietățile gânditoare sau mai puțin gânditoare. Fiecare om își are, într-un fel anume, cognospațiul său, de care este conștient sau nu, dar pe care și-l îmbunătățește în fiecare zi, toată viața. Desigur, cognospațiile oamenilor, deși sunt strict individualizate, se intersectează mai ales în cunoașterea trebuințelor vitale și a normelor de conviețuire într-o comunitate. Dar și aici, intersecțiile acestea sunt atât de complicate și de particularizate, încât, la ora actuală, aproape nici un om de pe planeta Pământ nu este interesat de cognospațiul său și cu atât mai puțin de conexiunile și disensiunile acestuia cu alte cognospații. Atunci de ce aducem în discuție o problemă pe care nimeni n-o ia în seamă, întrucât nu ține de universul acelor trebuințe directe de care depind viața, munca, sentimentele, cunoașterea și încrederea?

Dacă lucrurile stau astfel – și, fără îndoială, așa și stau, cel puțin deocamdată –, atunci la ce ne folosește cunoașterea și studierea cognospa-

țului? Și, mai ales, de vreme ce cognospațiul nu este unul palpabil, vizibil, măsurabil, ci doar unul modelat de cogniție, adică de informația transformată în identitate cognitivă, în cogniție, asimilată în tot acest timp, cu ajutorul a tot felul de senzori și chiar al unor categorii, și introdusă în patrimoniul cognitiv, în acel spațiu sacru în care, pe planeta Pământ, au acces doar oamenii conștienți (sau nu) de o astfel de arhitectură, la ce trebuie să ne mai stresăm pentru a despica firul și a înțelege ceea ce, de fapt, pare de neînțeles sau inutil de înțeles?

Aici, în acest punct, intervine potențialul intelectual al omului, concretizat în capacitatea și capabilitatea acestuia de a crea, de a modela, de a simboliza, de a genera limbaje, conexiuni și interrelații, în abstract, pe care nicio altă vietate – cel puțin de pe Terra – nu poate să o facă. Cel puțin, așa credem noi, de vreme ce omul nu a reușit încă să înțeleagă pe deplin cum comunică și dacă comunică, între ele animalele, plantele, apa și pietrele. Astfel, în timp ce restul lumii – cel puțin de pe Terra – există și interacționează natural, adică fără intermediul unui mediu abstract, omul și-a creat, de mii de ani (poate dintotdeauna), o natură a lui, un *modus vivendi* specific, în epicentrul căruia se află un *modus cognoscendi* specific. De unde rezultă că, în mare parte, modul de viață al omului este, înainte de toate, un mod de a cunoaște și modela acest mod de viață.

Pentru om, cunoașterea nu este doar un efect al unei dezvoltări pe verticală, al unui progres uimitor, ci mai ales un sens al vieții, un mod de a trăi. Omul trăiește mai mult în cunoaștere decât în natură, sau, în orice caz, natura în care există și trăiește omul este una din ce în ce mai mult – și încă de la începutul începuturilor, una bazată pe cunoaștere, este una cognitivă.

Această natură umană nu depinde decât implicit, adică primar, de soare, aer, apă și pământ. Fără a se îndepărta de suportul lor absolut necesar, omul a devenit foarte rapid un fel de stat în stat, natură (natura lui) în natura inițială, în natura-temelie, în natura-suport. Dar atât. Interioritatea sa, ca și exterioritatea sa, rezidă deopotrivă în abstract și în modul în care și prin care acest abstract se concretizează, se reifică. Natura umană – compusă dintr-o infrastructură specifică și din cognospațiu – este un produs al cunoașterii și al ofensivei omului asupra spațiului necunoscut, asupra a ceea ce se află dincolo de ceea ce se vede, dincolo de ceea ce se știe. Astăzi, mai mult ca ieri, și, mâine, mai mult ca azi, natura umană și lumea omului depind în foarte mare măsură de cele două dimensiuni ale cunoașterii: cunoașterea Universului și cunoașterea Sinelui. Cunoașterea Universului este partea exogenă a cunoașterii, este explorarea a ceea ce nu se vede, a ceea ce nu se știe, a ceea ce există, dar noi nu știm foarte exact dacă există, cum se structurează și care-i sunt fenomenele, cum îi interacționează părțile, care-i sunt valorile, adică suporturile, și în ce anume constau resorturile intime care generează acele tensiuni interne ce-i dau forță și vitalitate.

Universul necunoscut are aceleași legi de compoziție și de dezvoltare ca Universul cunoscut? Există bipolarism și în acest Univers Necunoscut, există interese, ca mobiluri ale acțiunii eficiente, și modalități de satisfacere a acestora?

Cu alte cuvinte, în Universul Necunoscut și în Universul Incognoscibil (în măsura în care putem vorbi de așa ceva, despre un Univers paralel sau despre un Univers Opus unde se găsesc un fel de găuri negre ale cunoașterii prin care cunoașterea se transformă în anticunoaștere), există aceeași dialectică și aceleași principii ca în Universul cunoscut (legea identității, legea negării, legea negării negației, legea transformării și conservării materiei și energiei, legea entropiei etc.), sau avem de-a face cu elemente cu totul și cu totul noi și (cel puțin, la primele contacte) de neînțeles pentru noi, oamenii muritori?

Însuși faptul că ne putem imagina că există și alte Universuri care nu comunică între ele (sau comunică altfel decât știm noi), care sunt sau pot fi construite pe alți piloni și pe alte legi și principii decât cele pe care le cunoaștem noi, se poate constitui într-o ipoteză sau într-o simplă judecată interogativă asupra lumii, asupra imensului Necunoscut. Ceea ce înseamnă, de fapt, primul pas în sensul acceptării necesare a posibilității cunoașterii Necunoscutului.

Experimentele din uriașul accelerator de la Cern au relevat, printre altele – cel puțin după cum reiese din ceea ce s-a publicat până în prezent – că ar putea exista posibilitatea trecerii în alte dimensiuni, într-o altă frecvență, adică într-o altă filă a Universului, într-un alt nivel energetic etc. De aici, se poate formula posibilitatea existenței unor lumi paralele, dar și a unor alte areale ale cogniției și, ca atare, ale existenței ființei și ființării chiar în Universul nostru cognoscibil.

Gândirea omului s-a universalizat. Nu știm dacă a fost așa de la început, dar faptul că omul, prin gândire, rațiune și sensibilitate, trece dincolo de cognoscibil – cel puțin, admitând că există necunoscutul și, ipotetic, acesta poate fi cunoscut – intuind sau doar imaginând ceea ce nu a văzut și, poate, nu va reuși să vadă niciodată.

O altă întrebare tulburătoare care se pune, și care nu a primit încă un răspuns pe măsură, ci doar o serie de răspunsuri mai mult sau mai puțin argumentate, este cea referitoare la conflictualitatea sau armonia Universului.

Cum este Universul? Armonios sau conflictual? Poate fi el, oare, în același timp, și armonios și conflictual?

Noi știm că mișcarea și dezvoltarea rezultă din existența unor tensiuni interioare. Atunci când aceste tensiuni dispar, se realizează echilibrul sistemului, iar entropia, ca nedeterminare înlăturată, se reduce semnificativ.

Atunci când ea dispare, atunci când devine zero, asistăm la ceea ce numim moartea sistemului sau procesului.

Tinde oare Universul către o entropie zero, ceea ce ar însemna moartea Universului sau, în cel mai fericit caz, transformarea lui în altceva? Întrebările acestea și foarte multe altele – toate întrebările sunt un produs al cunoașterii, al inteligenței umane, al potențialului uman creativ și nedegradabil – sunt ele însele un produs al cunoașterii, un *modus vivendi* al omului și al societății sale. *Modus-ul vivendi* al omului este, în primul rând, *modus-ul său cognoscendi*.

Universul se află în expansiune sau în concentrare? Pe măsură ce tensiunile interioare se reduc, el își pierde din energia inițială și se îndreaptă – ca tot ce există și are durată – spre moarte?

Dacă răspunsul este afirmativ (și se pare că așa și este), atunci, armonia lui – în măsura în care există cel puțin ca echilibru relativ – este doar un echilibru dinamic și complex, care permite și asigură stabilitatea și fluența dialectică, deci zgrunțuroasă și, uneori, chiar tragică a mișcării și dezvoltării? Da, desigur.

Planeta Pământ, ca oricare alt corp ceresc în activitate, este o planetă vie și dinamică. Atâta vreme cât ea are o activitate geofizică ce constă în procesele complexe din interiorul ei, din magnetismul ei, din focul din interiorul ei, va fi un corp ceresc viu care se va război, deopotrivă, cu sine, cu planetele vecine, cu Soarele și, direct sau indirect, cu toate celelalte stele (sfere de foc) din apropierea ei.

Spre exemplu, centurile Van Allen, produse de magnetosferă, situate între 1000 și 61.000 km altitudine, protejează Pământul împotriva radiației solare și cosmice nocive, dar, în același timp, ține captiv omul și celelalte elemente care ar dori să exploreze spațiul cosmic sau să emigreze în Univers.

De centurile Van Allen nu se poate trece sau, oricum, este foarte greu de trecut de ele. Radiațiile din aceste centuri sunt atât de puternice, încât pot distruge orice, de la viața omului la aparatura destinată explorării spațiului cosmic.

Rachetele și modulele destinate să treacă dincolo de aceste centuri și să ajungă în Cosmos, trebuie să fie echipate cu scuturi care nu pot fi penetrate de aceste radiații.

Dacă radiația solară și cea cosmică ar pătrunde în atmosferă, trecând de aceste centuri, efectele asupra biosferei ar fi asemănătoare celor produse de sute de explozii nucleare.

În timpul puternicelor explozii solare (explozii nucleare prin fuziune), sunt expulzate particule incandescente care au o viteză de peste o mie de kilometri pe secundă și o masă care, însumată, este mai mare de o sută de miliarde de kilograme.

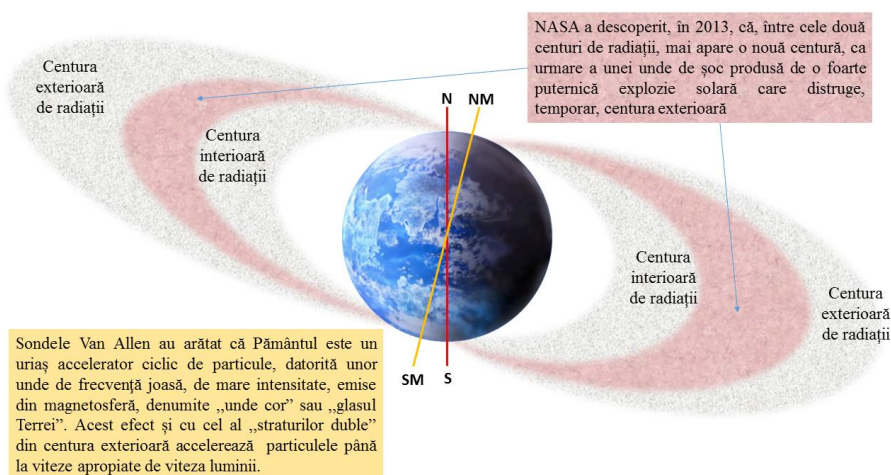

Fig. nr. 1 Centurile de radiații Van Allen¹⁰⁸

Cele două sonde Van Allen care monitorizează activitatea din centurile Van Allen transmit date despre aceste centuri.

Efectele acestor radiații deviat5e de Centuri sunt deosebit de periculoase.

Ele deformează scuturile rachetelor, afectează sateliții artificiali și panourile solare și, evident, pun în primejdie viața cosmonauților.

Dar iată că omul știe deja de multă vreme aceste lucruri.

Știe, de asemenea, că Pământul, care are o rază doar de 6371 km, dispune, în centrul său, de un nucleu intern solid, cu raza de 1216 km (diametrul 2432 km), delimitat de nucleul extern lichid cu o grosime de 2270 km, de discontinuitatea Lehmann, de o manta interioară, (delimitată de nucleul exterior de Discontinuitatea Gutenberg), de o manta superioară (care, împreună cu cea inferioară, au 2885 km) și de o scoarță care are o grosime de 30-60 km, delimitată de mantaua exterioară de Discontinuitatea Mohorovici.

Le știm cu toții, dar n-am ajuns încă acolo, în profunzimile planetei, întrucât minunata noastră Planetă Albastră nu dorește să-i cunoaștem chiar toate secretele.

¹⁰⁸ Figura a fost expusă în studiul *Reactivarea faliei strategice Marea Neagră – Marea Baltică*, realizat de Agata Mihaela Popescu și Gheorghe Văduva și publicat în *Univers Strategic* nr. 2(26)/2016, p 139.

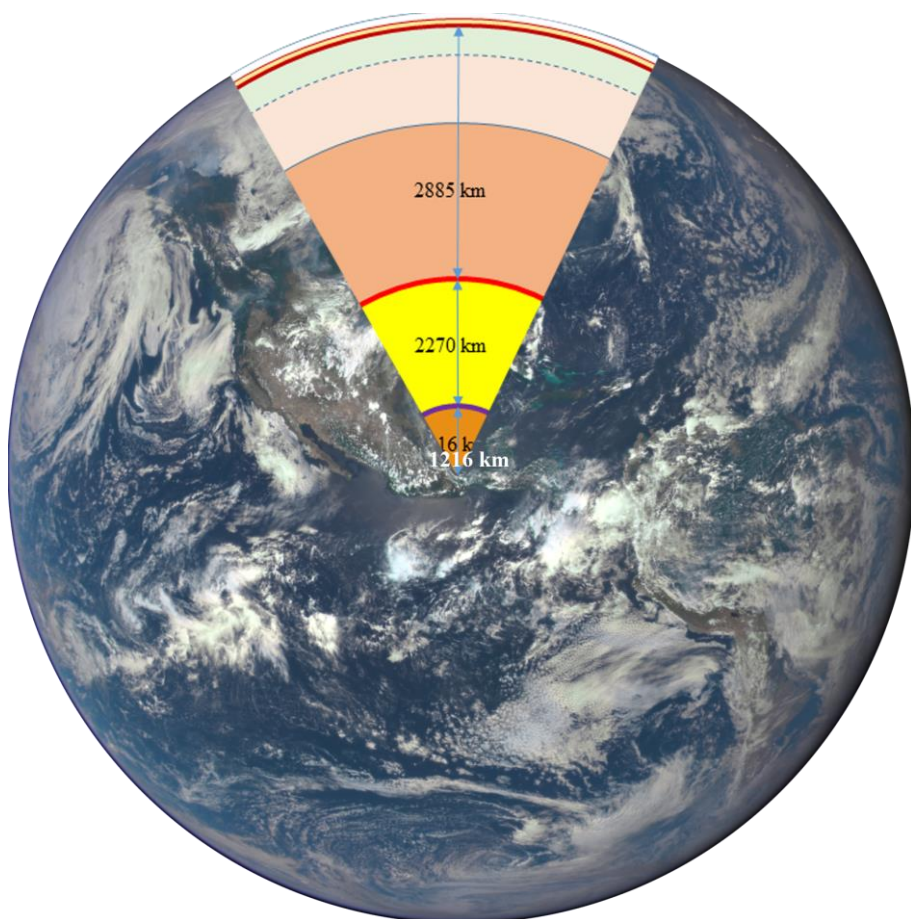

Figura 2 Structura Terrei¹⁰⁹

Scoarța terestră va continua probabil să se îngroașe, pe măsura răcirii planetei Pământ, pe seama mantalei exterioare, iar toate celelalte straturi vor ceda, în timp, din grosimea lor, până ce, probabil, Pământul va deveni o masă relativ omogenă, se va micșora semnificativ în diametru, își va pierde magnetismul, forța de gravitație, precum și celelalte proprietăți, devenind un fel de bolovan cosmic fără viață, care, fie va dispărea printr-un efect de gaură neagră (se va atrage pe sine, înainte de a-și pierde magnetismul, în propria sa masă, transformându-se în antimaterie), fie va exploda, fie va continua să plutească prin Univers ca un corp inert. Pentru că, nu-i așa, atât stelele, cât și planetele mor și ele cândva, iar cimitirul lor este Universul.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 137

Probabil că, în acest timp final, oamenii vor fi dispărut demult sau vor fi emigrat pe o exoplanetă mai ospitalieră. Așa cum, probabil, or fi venit și pe Pământ. Cel puțin, aceasta din urmă ar putea fi viziunea optimistă, pentru care, deja, hominienii cognitivi se pregătesc temeinic și în mod foarte serios.

Până atunci însă, conflictualitatea endogenă specifică numai oamenilor (în nicio altă specie nu există războaie fratricide) va continua nu doar să existe, ci și să prolifereze.

Cum omenirea se va deplasa în mod esențial spre o societate a cogniției, inversând piramida trebuințelor (cele vitale naturale devenind minime, iar cele cognitive maxime), este de așteptat ca și grosul conflictualității să se mute semnificativ în spațiul cognitiv. Probabil că piramida trebuințelor într-o societate în care spațiul cognitiv nu este numai o realitate, ci și o necesitate de primă importanță, va arăta ca în figura de mai jos:

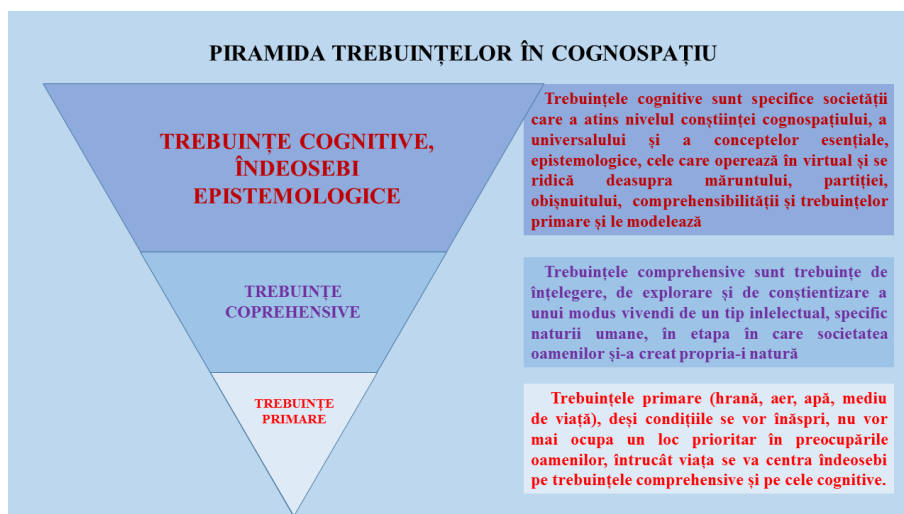

Figura 3 Piramida trebuințelor în cognospațiu

1. Noi provocări, pericole și amenințări specifice cognospațiului

Față de această desfășurare impresionantă de evenimente planetare și cosmice, rațiunea rămâne uimită. Omul înțelege – de fapt, a înțeles demult – că el nu este doar o fărâmbă infimă, fragilă și extrem de vulnerabilă la tot și la toate, în și din acest Univers pus pe tot felul de evenimente, ci și o monadă cognitivă, adică un ochi abstract în Univers, capabil să vadă invizibilul, și un gând nemărginit, capabil să imagineze, să raționeze, să nege, să afirme, să

construiescă, să distrugă. De fapt, gândul este singura nemărginire pe care fiecare dintre noi o cunoaște și o acceptă, așa cum clipa este unica eternitate de care suntem conștienți, chiar dacă aceasta trece și nu se mai întoarce niciodată. Dar, fiind indivizibilă, deci nesupusă legilor degradării, ci doar legilor implacabile ale nedivizării, rămâne totdeauna așa cum a fost, întrucât nu are durată, nu are viață, este nemuritoare.

Nu știm dacă apogeul acestui tip de conflictualitate va fi atins în epoca civilizațiilor identitare, a culturilor ancestrale identitare, actualizate cu noile fizionomii și noile produse care facilitează producția și cunoașterea. Oricum, acest tip de civilizații rezultate în urma secolelor și mileniilor de războiri și bătălii geopolitice pentru acapararea, controlarea și exploatarea zonelor cu resurse, se pare că se apropie fie de un final brusc și categoric, fie de o metamorfoză radicală. Desigur, este posibilă și o negare liniștită urmată de o trecere elegantă în uitare. Semnalele care se dau cam de peste tot, în pofida degradării accentuate a mediului internațional de securitate, conduc și spre o astfel de posibilă perspectivă.

Identitățile civilizaționale de până acum au avut mare grijă să-și conserve rădăcinile, să-și delimiteze arealurile, valorile și, desigur, să-și impună asupra restului lumii, sau asupra cui a fost posibil, interesele. Relațiile între aceste civilizații au fost totdeauna complicate, atât în ceea ce privește cunoașterea reciprocă a valorilor și sistemelor de valori care stau la temeliile acestora, cât, mai ales în ceea ce privește bătălia intereselor. Schematic, relațiile intercivilizaționale în această epocă de finalul căreia ne apropiem cu pași repezi, ar arăta ca în figura nr. 4.

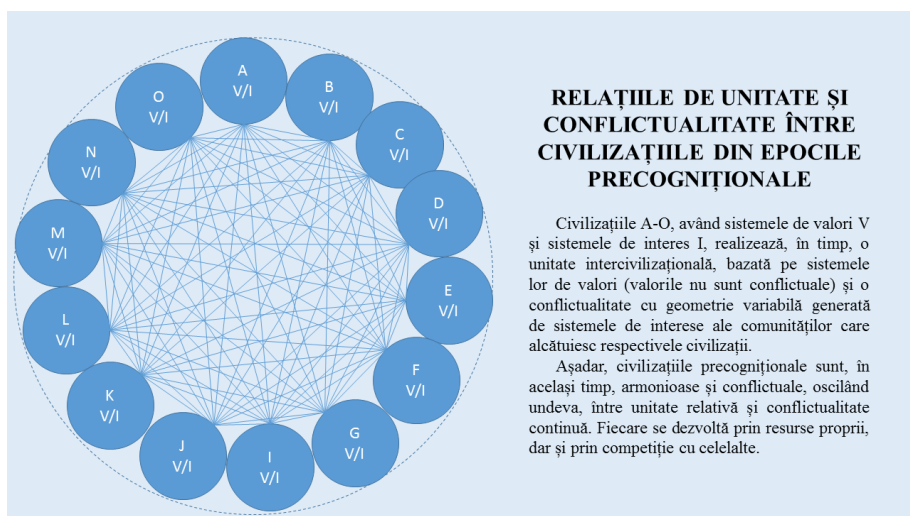

Figura 4 Relațiile de unitate și conflictualitate între civilizațiile clasice

Caracteristicile noii epoci, în care deja am intrat, vor fi, probabil, cu totul și cu totul deosebite față de cele ale epocilor anterioare, chiar dacă le continuă pe cele care au fost.

Se pare că, odată cu intrarea tot mai accentuată în epoca implacabilă a cunoașterii extinse, universale, are lor generarea unei noi paradigme culturale, a unei noi paradigme-suport, diferită de cele anterioare. Noua cultură, deși rezultă substanțial din celelalte, din culturile identitare ale veacurilor trecute, ale popoarelor, națiunilor și statelor, din cultura politică și din cele profesionale, din cultura organizațională, dar și din cea universală, este una de tip integrativ, holistic și acaparator. Ea generează civilizația cunoașterii sau cognocivilizația, care pare a fi ultimul suport al hominienilor pe planeta Pământ și în Univers, mai exact, forma maximă posibilă a civilizației oamenilor.

Acest tip de cultură-suport se bazează aproape în exclusivitate pe cogniție, pe tot ce s-a acumulat, de-a lungul mileniilor în planul cunoașterii, dar și pe o esențializare a acestor acumulări, pe o minimizare a formelor normale perfecte și generare a acelei forme normale minime, dată de matematizarea și, în general, de scientizarea cogniției, de accentuare până la identificare a laturii epistemologice a acesteia. Probabil că, în acest tip de cultură scientizată, fiecare om de pe planetă va fi un fel de mic savant. Sau poate doar un utilizator de computere care fac totul. E drept că un astfel de tip de cultură esențializată neagă în mod substanțial suporturile conflictualităților trecute (ne referim la cele existente pe platformele culturilor identitare, pe care s-au sprijinit și încă se sprijină dinamicele intereselor de toate felurile), dar, prin aceasta, nu și pe cele ale conflictualității viitoare, care devine din ce în ce mai mult una de sistem și de proces, și nu una formată din fractalii civilizațiilor de odinioară.

Această transformare ar putea fi benefică pentru omenire, întrucât, fără a înlătura total diferențele – deși se tinde și spre această operațiune negativă –, ar putea genera o supremație a întregului și o responsabilitate a ansamblului față de părțile sale, din ce în ce mai solid integrate într-o dimensiune globală.

Trecerea de la o societate umană bazată pe culturi și civilizații identitare, limitative, la una bazată pe cunoaștere, pe știință și pe înalta tehnologie, pe universalitate, în care diferențele, așa cum am subliniat mai sus, se estompează, ar putea reduce substanțial conflictualitatea și genera o apropiere asimptotică de un echilibru semnificativ, de o armonie solidă și funcțională. Desigur, o armonie absolută este de neconceput într-un sistem dinamic și complex, deoarece ar putea duce la anihilarea tensiunilor interioare care-i dau mișcare și vitalitate, adică la moartea efectivă a acestuia. Dar o armonizare dinamică a identităților – chiar dacă respectivele identități

suferă și ele transformări importante – este nu numai posibilă, ci și necesară. Pentru că, la urma urmei, mișcarea și dezvoltarea rezultă din tensiuni interioare, din conflict.

De aceea, probabil că devenirea civilizațională, pe măsură ce societatea se bazează tot mai mult pe cunoaștere, va suferi, pe de o parte, distrugerea sau transformarea identităților anterioare și, pe de altă parte, construcția cât mai solidă a întregului. Dar și acest întreg cognitiv va fi, probabil, relativ, întrucât el însuși are nevoie de mișcare, schimbare, dezvoltarea și devenire. Aceste etape sunt ilustrate și în Figura 5.

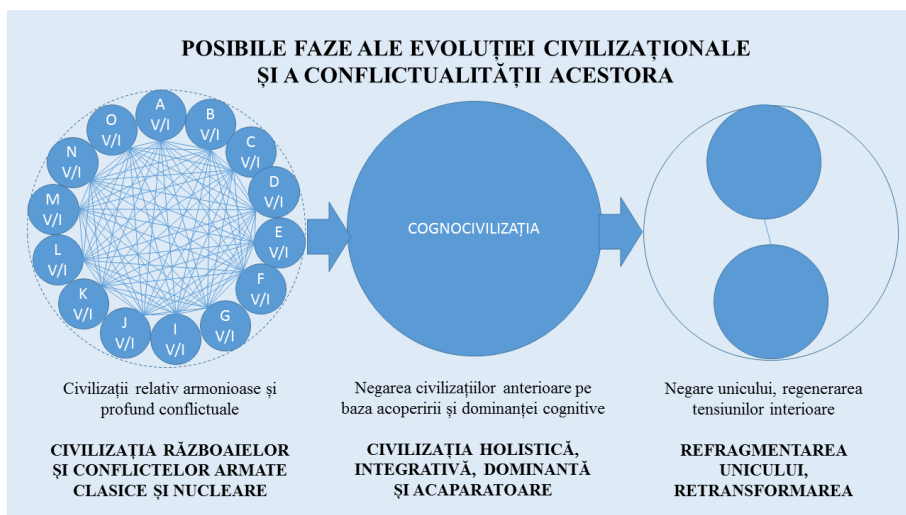

Figura 5 Faze ale apariției și dezvoltării cognocivilizației

Probabil că faza de vârf a cognocivilizației – cea holistică – va fi relativă și de scurtă durată. În interiorul acesteia, potrivit legilor după care funcționează Universul, se vor produce acele polarizări și, în consecință, acele diviziuni care vor genera noile trenduri ale evoluției cognitive a omenirii, în noi unități și identități. Desigur, în acele epoci, planeta Pământ va fi mult prea mică și neîncăpătoare pentru imensitatea cognocivilizației pământenilor. O astfel de realitate se face deja simțită de pe acum.

La întrebarea dacă onor cognocivilizația va scoate omenirea din conflictualitate și va înfăptui armonia universală, visul de veacuri al pacifiștilor, răspunsul nu poate fi decât negativ. Scoaterea civilizației omeniești din propria ei conflictualitate nu înseamnă eliberarea ei, nu înseamnă pacea și liniștea universală, ci moartea ei. De aceea, și în epocile pe care am încercat să le sugerăm tocmai prin termenul de cognocivilizație, mulțimile, sistemele și fluxurile de provocări, pericole și amenințări nu

numai că vor continua să existe, dar vor fi cel puțin tot atât de virulente și de imprevizibile cum sunt și cele de acum. La fel și vulnerabilitățile cogno-civilizației și ale societății omenești la acestea.

Oamenii se vor război și atunci, așa cum se războiesc și acum. Pentru că, și atunci, în viitor, ca și acum, în prezent, vor exista interese – interesul fiind motivul, mobilul și imboldul acțiunii umane –, iar acestea, fiind diferite și, bineînțeles, conflictuale, vor genera totdeauna competiții, divergențe, confruntări, crize, conflicte și războaie. Războiul pare a fi starea normală continuă a omenirii, pacea fiind doar partea mai puțin violentă, mai domoală, mai umană a războiului, sau, altfel spus, intervalul dintre două summum-uri.

Desigur, războiul din vremea cogno-civilizației va fi, probabil, predominant cognitiv. Adică oamenii se vor bate atunci mai ales în... șpangi de concepte, teorii, doctrine etc. etc. Se bat ei de pe acum în așa ceva. Războiul mediatic, cel psihologic, cel informațional și cel cognitiv sunt războaie de tip continuu, cu efecte uriașe în toate domeniile de activitate. Adăugăm la acestea, războiul economic, războiul financiar, războiul cibernetic, războiul psihologic, războiul climatic și cel geofizic, războiul geopolitic etc. etc. Aceste războaie au diferite faze și este foarte greu să fie delimitate de acțiunile concurențiale, competiționale și confruntative care există în piață. Și, pe măsură ce timpul trece, iar mijloacele de luptă se dezvoltă și se sofisticază, aceste bătălii devin tot mai intense, tot mai cuprinzătoare, tot mai greu de separat de normalitate și tot mai eficiente. Se pare că normalitatea acestei lumi nu este pacea, ci războiul.

Armele nu vor ceda niciodată locul dialogului. Ba, dimpotrivă, ele se vor infiltra (s-au infiltrat deja, direct sau sub acoperire) în toate formele de dialog și colaborare, accelerând la maximum confruntările și ridicându-le pe nesimțite la rangul de război. Fiecare dintre noi, aproape fără să-și dea seama, este angajat în una sau mai multe forme ale războiului lumii, ca simplu soldat, ca savant sau ca general.

Așadar, cogno-civilizația nu va estompa războiul, nici nu-l va descuraja, ci, dimpotrivă, îl va converti, îl va face **cognorăzboi**, îi va asocia dimensiuni uluitoare, ce vor avea efecte uriașe. Acest lucru se întâmplă demult în societatea omenească. Chiar în antichitate, au existat două mari doctrine, două mari expresii ale războiului cognitiv – *Arta războiului*, a anticului Sun Tzî, și *Arthashastra*, lucrare monumentală, a indianului Kotalio – care ne învață și azi cum să ne învingem adversarii prin toate mijloacele posibile, de la arta înșelăciunii, la cea a presiunii și amenințării. Și, pe cât posibil, evitând lupta sângeroasă.

Așadar, atunci când ne propunem să identificăm provocările, pericolele și amenințările specifice unei epoci istorice, care pot duce la război, care declanșează și întrețin războiul și războaiele lumii, trebuie să avem în vedere imensitatea și cameleonismul acestora, dinamica și

excepționala capacitate a acestora de a se disimula, de a se converti, de a se ascunde, de a înșela.

Omul trebuie să se lupte nu doar cu sine și cu ceilalți, ci și cu radiația cosmică nocivă, cu fenomenele care-i fac viața un calvar, cu presiunile și amenințările concurenței, cu cele ale statului care nu încetează să impună cetățeanului tot felul de biruri, cu interesele corporațiilor, cu lăcomia băncilor și aproape cu tot ce există și, chipurile, îi ușurează omului viața, de fapt, înrobindu-l după cele mai moderne și mai sofisticate politici, strategii, tactici și acțiuni de tot felul, care capătă azi tot felul de denumiri, de capcane și de subtilități.

Sfera provocărilor, pericolelor și amenințărilor generale devine atât de imensă și de sofisticată, încât este aproape imposibil să cunoști, să înțelegi și să-ți reduci vulnerabilitățile la ele. În epoca civilizației cunoașterii, acestea vor continua să fie la fel de ascunse, de perverse, de toxice și de letale, dar, așa cum, spre exemplu, fauna și flora din arealul restricționat de la Cernobîl a explodat pur și simplu în anii care au urmat dezastrului, și noi, oamenii, vom trăi și vom conviețui cu ele.

Nu le enumerăm aici, pentru că ar trebui să scriem pe zeci și chiar pe sute și mii de pagini toate acțiunile omului, ale statului, ale corporațiilor, ale rețelelor etc., pentru că toate, dar absolut toate – chiar și cele ce ne fericesc – au partea lor de provocare, de pericol și de amenințare¹¹⁰, care, fericindu-ne uneori, ne lovesc distrugător în punctele noastre cele mai vulnerabile (sănătate, gândire, convingeri, idealuri, atitudini, sentimente, viață). Ele nu se vor schimba radical în era cognocivilizației, ci doar se vor adapta și se vor super-sofistica, pe măsura noului ev.

Nici provocările, pericolele și amenințările de ordin militar nu vor dispărea în și din procesualitatea cognocivilizației. Armele nu vor tăcea. Dimpotrivă, vor fi din ce în ce mai vocale și mai înșelătoare. Armele bazate pe amplificarea undelor, pe nanotehnologii, dar mai ales cele care-și au drept muniție elemente și procese ale cunoașterii vor inunda pur și simplu societatea umană. Fiecare dintre noi va fi – știind sau nu – un purtător al unor astfel de arme. Jocurile electronice, smartfoanele, calculatoarele, rețelele, programele de tot felul, posibilitățile și facilitățile comunicării în timp real etc. vor deveni din ce în ce mai mult arme ale războiului viitorului. Tehnologia militară de azi este uluitoare prin performanțele atinse. Teatrul de război al epocii cognocivilizației va fi întregul glob pământesc și, mai ales, Cosmosul, spațiul infinit de dincolo de noi, de fapt spațiul din noi care, astfel, atingând și înțelegând universalitatea, devine cognospațiu flexibil, modelabil, infinit. Tehnologia militară de mâine va fi implementată în toate formele cogniției, iar efectele războiului și războaielor duse cu mijloace

¹¹⁰ Amenințarea este un pericol cu vector.

militare vor opera ele însele în nemărginit. Însă niciuna dintre aceste provocări, pericole și amenințări din cognospațiu nu va fi singură, izolată, ușor de identificat și de contracarat. Toate, dar absolut toate, vor avea forme flexibile, conținut cu geometrie variabilă, de regulă, hibridă, iar ofensiva lor va fi una ce se va asemana foarte mult cu ofensiva radiației solare și cosmice nocive asupra Terrei. Și chiar dacă magnetosfera ne protejează împotriva acesteia, este foarte posibil ca, la un moment dat, magnetismul planetei să nu mai fie suficient. În epoca cognocivilizației, toate aceste provocări, pericole și amenințări vor continua să dea de furcă oamenilor, iar aceștia vor continua să-și reducă vulnerabilitățile și să le contracareze, fără a putea vreodată să se simtă în deplină securitate. Or, asta înseamnă război.

Provocările, pericolele și amenințările din era cognocivilizației se vor derula pe trei paliere importante: endogen, exogen și hibrid. Cele din palierul endogen sunt cele specifice Terrei, cele generate de societatea omenească. Cele exogene, vin din exteriorul societății omenești și sunt, deopotrivă, cosmice, geoclimatice și geofizice. Cele hibride sunt generate îndeosebi de dimensiunea cosmică, de cea geofizică și de cea geoclimatică. Combinate, acestea vor continua să creeze probleme oamenilor și comunităților lor și în evul cognocivilizației.

2. Vulnerabilități

În noua epocă a cognocivilizației, are loc un proces complicat și îndelungat de cunoaștere, înțelegere și contracarare a provocărilor, pericolelor și amenințărilor, în primul rând, prin reducerea vulnerabilităților la acestea, concomitent cu unele măsuri temeinice de apărare împotriva acestora și de contracarare a lor pe faze, pe areale, pe domenii și, desigur, pe diferite tipuri de acțiuni. În general, omul este o ființă foarte vulnerabilă și, toată viața, se străduiește fie să-și reducă aceste vulnerabilități printr-o pregătire temeinică, utilă și continuă, mai ales pe plan cognitiv, fie să realizeze puternice scuturi de apărare împotriva ofensivei acestora, desigur tot prin cunoaștere și realizare de mijloace și dispozitive ingenioase.

Din toate timpurile, pentru a-și reduce sau compensa vulnerabilitățile, omul și-a construit locuințe, scuturi de apărare și numeroase alte infrastructuri, concomitent cu o foarte bună cunoaștere a provocărilor, pericolelor și amenințărilor – exogene, endogene și hibride – care se exercită asupra lui de când se știe. Totuși, cea mai puternică armă împotriva provocărilor, pericolelor și amenințărilor de orice fel o reprezintă *cunoașterea* acestora. De aceea, în epoca civilizației cunoașterii, cunoașterea nu va fi doar un modus cognoscendi, ci și un modus vivendi. *Aceasta este, de altfel, marea schimbare de paradigmă în trecerea de la societatea de consum la societatea bazată pe cunoaștere.*

Deși mijloacele militare necesare contracarării oricăror amenințări și apărării identităților naționale, regionale sau globale, vor fi din ce în ce mai performante – cele mai multe dintre ele robotizate –, vulnerabilitățile militare la amenințările din viitor nu vor putea fi eliminate integral. Mai mult, chiar și celelalte – cele nemilitare – vor primi valența și caracteristici militare foarte accentuate. De aceea, este posibil ca, în spațiul confruntărilor (mai ales militare), să fie adoptate și folosite strategii, operații și tactici foarte complexe, care să permită realizare atât a unor elemente foarte sofisticate de acoperire strategică, operațională și tactică, cât și a unor forme și formule de bătălii, operații și tactici specifice luptelor de întâlnire în areale cognitive complexe.

Aceste probleme sunt foarte complicate, iar societatea cunoașterii nu le rezolvă de la sine, ci le complică și mai mult.

3. Fizionomia riscului militar în cognospațiu

În aceste condiții, riscul militar, definit pe intersecția dintre amenințări și vulnerabilități, continuă să fie unul de tip major și, în același timp, flexibil și complex. Calcularea lui presupune, înainte de toate, monitorizarea provocărilor, pericolelor și amenințărilor care se tratează prin mijloace militare, precum și a vulnerabilităților la acestea. Cunoașterea în timp real a amenințărilor, ca și a vulnerabilităților societății la acestea, facilitează evaluarea riscului, dar nu și modalitățile de a-l reduce. Este, desigur, foarte important să știm care este gradul de risc militar în cognospațiu (adică în spațiul definit în parametri cognitivi), întrucât toate măsurile care se iau pentru reducerea acestuia depind, pe de o parte, de modul în care acest risc se calculează și, pe de altă parte, de forțele, mijloacele și resursele la dispoziție pentru planificarea și generarea acțiunii militare eficiente, în toate fazele ei (acoperire, acoperire strategică, apărare, contracarare, ofensivă strategică, distrugere).

Valorile amenințării militare, A_m , se situează undeva între 0 și 1, zero, 0, însemnând absența amenințării, iar 1 valoarea maximă a amenințării. La fel și vulnerabilitățile militare, V_m , au valori între 0 și 1.

$$R_m = A_m \times V_m$$

Dacă, spre exemplu, nivelul amenințărilor este de 0,7, iar cel al vulnerabilităților la acestea de 0,6, Riscul militar va avea valoarea de 0,42.

Desigur, aceasta este doar o evaluare. Analiza de risc trebuie să fie detaliată pe fiecare tip de amenințare și pe fiecare tip de vulnerabilitate, astfel încât acest nivel să poată fi comparat în mod realist cu posibilitățile efective de contracarare a amenințării.

Acesta nu este însă un lucru nou. Așa se calculează riscul și acum. Desigur, de către cei care se ocupă efectiv de analiza de risc. Nou este doar faptul că, în cognospațiu, natura și conținutul provocărilor, fără a exclude forma lor universală și conținutul lor clasic, peren, aduce în prim-plan componenta cognitivă, trecând, în zona strategică prioritară, cognospațiul, cu toate elementele sale.

Marea dificultate este cea a identificării și analizării amenințărilor de tip militar, într-o epocă în care foarte multe dintre cauze, efecte, realități și domenii fie se contopesc, fie se complică foarte mult, pe măsura accesului la informație și la procesualitatea transformării acesteia foarte rapid în cogniție și în patrimoniu cognitiv. Domeniul militar va continua să existe, dar acesta va deveni, probabil, un fel de Forță de Acțiune Rapidă în situații-limită foarte complicate, unele fiind de natură cosmică sau extraterestră, iar altele de natură pur cognitivă.

Importantă va fi, credem noi, specializarea domeniului militar. Își va realiza cognocivilizația armate sau forțe militare capabile să pună în operă o politică de securitate și apărare prin mijloace violente? Sau domeniul militar va rămâne doar ca un jandarm care să protejeze lumea de propria ei furie și s-o apere de alte civilizații terestre sau extraterestre care vor ridica, probabil, pretenții la dominanță strategică terestră, planetară și interplanetară? Sau cine mai știe cum se vor modela, schimba și transforma, în noua eră – era cognocivilizației și a cognospațiului – politicile și strategiile din acest viitor cognițional în care deja am intrat.

În figura 6, se ilustrează un mod de a reprezenta nivelul de risc militar.

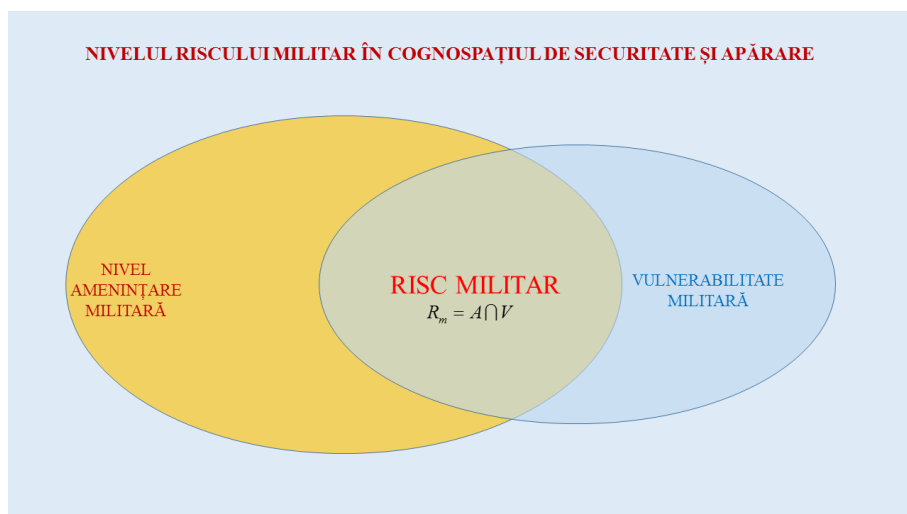

Figura 6 Risc militar în cognospațiu

Concluzie

Riscul militar din cognospațiu nu are altă fizionomie și altă formulă de calcul decât cel de azi. Componenta lui va fi însă una pe măsura societății epistemologice care se conturează la orizontul acestui secol, când majoritatea dintre provocările, pericolele și amenințările de ordin militar cu care, probabil, se va confrunta lumea vor fi de sorginte cognitivă. De aici nu rezultă că dispar armele pe care le cunoaștem noi azi, ci doar că ele vor fi mult mai sofisticate, robotizate și cibernetizate, așa cum le va cere războiul viitorului, un război continuu, hibrid, diversificat și asumat de către viitoarea civilizație, cea care le va nega pe toate cele trecute, le va acapara pe toate cele prezente și le va integra pe toate cele existente într-un concept care să facă față cerințelor mediului de securitate și apărare din vremurile care vor veni.

Bibliografie

1. Dr. Constantin Degeratu, dr. Mihai Tudose, dr. Gheorghe Văduva, *Război, cunoaștere adevăr*, Editura Nemira, București, 2012
2. Gheorghe Văduva, *Geopolitica. Teorii. Areale. Falii. Conexiuni*, Societatea Scriitorilor Militari, București, 2013
3. Agata Popescu, Gheorghe Văduva, *Redeschiderea faliei strategice Marea Neagră – Marea Baltică*, în *Univers Strategic* nr. 2(26)/2016, pp. 134-173
4. Teodor Frunzeti, Mircea Mureșan, Gheorghe Văduva, *Război și haos*, Editura CTEA, București, 2009

ECCE HOMO!

Rezumat

Omul este o ființă complicată și sofisticată. Deși pare simplu și direct, în realitate, el concentrează, în Sinele său, întregul Univers care l-a generat. Din această perspectivă, omul este un fel de monadă cognitivă, informațională și, mai ales, creativă. Probabil că toate trăsăturile Universului în care trăim se centrează, se concentrează și se cumulează în această ființă gânditoare, deopotrivă, sensibilă, tenace, uneori îndoielnică, câteodată negativă și, totdeauna, imaginativă. De aceea, omul este considerat ca unica resursă nedegradabilă, singura care este capabilă să creeze și să modeleze Universul cunoașterii și să aducă valoare cognitivă adăugată. Comparativ cu tot ce există pe planeta Pământ și, probabil, în Univers – cel puțin în Universul nostru cognoscibil –, omul este o minune demiurgică, un izvor de cunoaștere, care vine de la Dumnezeu și care, probabil, conține, în universul Sinelui, universalitatea dumnezeiască. În același timp însă, omul este și cumulul sinergic dănu, cuvântul și contra-cuvântul, faptul, Sinele și Alteritatea, macro și micro-cunoașterea, existența și non-existența, permanența și schimbarea, imuabilitatea și devenirea, armonia și conflictualitatea, pacea și războiul. De aici rezultă, probabil, vocația lui, șansa lui și orizontul lui de a se elibera continuu, înrobindu-se continuu, de a înlănțui infinitul, de a regenera nesfârșitul. Unitatea monadică desăvârșită a paradoxurilor infinite! Ecce homo!

Cuvinte-cheie: om, ființă, cunoaștere, reprezentare, îndoială, incertitudine, angoasă

Résumé

L'homme, c'est un être compliqué et sophistiqué. Même si, l'homme semble simple et direct, en réalité, il concentre, en son Soi-même, l'Univers entier qui l'a généré. De cette perspective, l'homme est une sorte de monade cognitive, informationnelle et, surtout, créative. Probablement, toutes les caractéristiques de l'Univers où nous vivons se centrent, se concentrent et se cumulent dans cette être

pensive, en même temps, sensible, tenace parfois dubitative, quelque foi négative et toujours, imaginative. De ça, on considère l'homme comme l'unique ressource non dégradable, la seule qui est capable de créer et modeler l'Univers de la cognition et d'amener la valeur cognitive ajouté. En le comparant avec tout ce qui existe sur la Terre et, probablement en Univers – le moins dans notre Univers cognoscible –, l'homme est un miracle démiurgique, une source de cognition, qui vient de Dieu et qui peut-être, contient, dans l'Univers de Soi, l'universalité divine. Mais, en même temps, l'homme est aussi le cumul synergique oui-non, le mot et le contre-mot, le fait, le Soi et l'Altérité, macro et micro-cognition, nano-connaissance, l'être et non-être, la permanence et le changement, l'immuabilité et l'évolution, l'harmonie et la conflictualité, la paix et la guerre. De ça, on résulte, probablement, sa vocation, sa chance et son horizon de se libère continu, en s'asservir continu, d'enchaîner l'infini, de régénérer l'interminable, L'unité monadique parfaite des paradoxes infinies ! Ecce homo !

Mots-clefs: homme, être, cognition, représentation, doute, incertitude, angoisse

Nu știu dacă omului i se pot pune etichete, dacă este sau nu este ca un copac gânditor și vorbitor, dacă are sau nu are rădăcini, trunchi, ramuri și frunze, dacă este gând sau înțelepciune, sau și una și alta, dacă este un făcut din lut sau un lut făcut din tot ce există și merită sau nu să existe sau să piară. Pilat ar fi spus: *Ecce homo*, iar noi, cei din toate timpurile, am înțeles, înțelegem și vom înțelege din aceste două cuvinte, care generează un concept, mereu ce vrem noi, ce putem, adică ce ne duce mintea, sau ce ne convine. Sau ce vor alții să audă de la noi. Așa am să fac și eu, acum. Nu spun *Ecce homo!*, pentru că sună bine sau pentru că este un slogan cunoscut și dă bine ca titlu. Atâția oameni de seamă l-au gândit, l-au spus, l-au scris, l-au pictat, l-au cântat sau pur și simplu l-au folosit pentru a spune în dodii ce nu se poate spune direct, tranșant și asumat. Dar și pentru a arăta cu degetul. Desigur, omul este ceea ce este și nimic mai mult. Dar acest „ceea ce este” tușează nu numai lumina și nemărginirea, ci și adâncul tenebros, îndoiala, incertitudinea, teama, resemnarea, dezamăgirea, îngustimea, angoasa și multe alte lucruri care fac parte din acest Univers biped. Însuși faptul că omul, ca și pasărea, este biped pare o ciudățenie, o uimire și chiar o minune. Este o contra-natură. Încă o contra-natură. Pentru că nici un obiect, sau ce o fi el pe Terra, nu poate rămâne vertical și, în același timp, în echilibru stabil, decât numai și numai dacă se sprijină pe cel puțin trei puncte. Mă rog, pasărea are aripi, iar piciorușele nu-i servesc decât

să staționeze și să ancoreze pe crengi un trup ușor, orizontal sau să țopăie pe pământ. Omul nu are însă aripi, iar trupul lui nu este orizontal cu solul, ci vertical, de parcă ar vrea să aterizeze, să se înfigă în sol, spre nucleul dur al Terrei, sau să țâșnească în sus, spre cer și chiar dincolo de cer. Dar el, omul, nu este o ființă a văzduhului, ci a pământului, chiar dacă încearcă mereu să-și depășească starea și condiția, să zboare, să scape de gravitație, să exploreze Universul și, mai ales, să genereze o lume a cogniției. Cel puțin, așa pare, pentru că, la urma urmei, nimic nu este și nu poate fi definitiv, când vine vorba despre om.

Așa cum am mai spus¹¹¹, omul se comportă pe Terra ca și cum n-ar fi de aici, ca și cum nu i-ar păsa dacă ceea ce face el doare pământul, dacă țărâna, iarba și copacul, apa și piatra acceptă sau nu ce face el pe pământ și ce are de gând să facă în drumul lui pe pământ și de la pământ spre nicăieri. Toate infrastructurile pe care le generează omul îi sunt necesare numai lui, nu și naturii. Imediat ce omul nu le mai întreține sau le părăsește, natura are grijă să se descotorosească rapid de ele. Pe Terra, azi, mai există doar vagi urme ale civilizațiilor de odinioară – a celor mai apropiate, desigur –, dar nu a rămas nimic din civilizațiile care s-or fi derulat în miliardele de ani de existență a planetei Pământ sub steaua Soare. Natura umană pare a fi o altfel de natură decât cea pământească. Sau, în orice caz, omul vrea să facă pe Pământ ceea ce Pământului nu-i convine. Și, totuși, din punct de vedere biologic, omul nu se deosebește radical de celelalte vietăți care populează Terra. Toate au o inimă și un creier, oricât ar el de mic. Aici apare primul dintre paradoxuri. Omul este, din punct de vedere biologic, al construcției biologice, asemănător celorlalte ființe de pe Terra, dar se deosebește radical de ele, atât prin vulnerabilitățile lui la condițiile de pe planetă, care-i sunt, în mare parte, ostile, deși tocmai datorită lor poate trăi aici, cât și prin comportamentul lui care pare a fi unul de acceptare condiționată a realităților de aici, dar și unul de prospectare a unor căi de explorare a alor planete (exoplanete) și a altor sisteme, unde ar putea ajunge în caz de nevoie. Adică atunci când resursele vitale de pe Terra (aer, apă, hrană, foc, energie și minerale) se vor epuiza, iar specia umană va trebui să ajungă, folosind, probabil, forța antigravitațională, magnetismul cosmic sau un alt tip de forță și de scuturi pentru a putea trece dincolo de centurile de radiații Van Allen, desprinzându-se astfel din „închisoarea” de aici (sau din raiul de aici, rai care se va fi consumat într-o zi) și reluându-și drumul prin Univers. Nu știm dacă omul fizic, cel în carne și oase, va face asta, sau omul spiritual, omul-fantomă, omul cognitiv, omul-energie, omul-monadă, omul invizibil, omul capabil să-și schimbe frecvența, să-și adapteze structura și funcțiunile la alte

¹¹¹ Gheorghe Văduva, *Editorial: Umanizarea Terrei*, Revista *Univers Strategic* nr. 4(12)/2012, pp. 9-27

cerințe decât cele de pe Terra, omul-cunoaștere, omul-ecuație, omul simbol, omul de dincolo de om, meta-omul, omul-gând, omul-înțelepciune.

Recunoaștem că, azi, este foarte greu să imaginăm un astfel de om, chiar dacă putem merge cu gândul și cu închipuirea unde vrem noi. Omul de azi – care nu se deosebește fundamental de omul de cavernă, de omul de demult, de omul din peșteri, ale cărui oseminte le găsim cam oriunde în lume – nu pare a fi capabil de astfel de transformări, de astfel de deveniri. Nu există nicio dovadă palpabilă că omul de dinaintea omului ar fi făcut asta sau că un alt om, un alt ego, un alt univers-monadă, un posibil fost om cu frecvență variabilă, ca să spunem așa, există sau ar fi existat pe Terra sau pe undeva prin Univers, iar noi îi putem călca pe urme, îi putem prelua modelul sau noi înșine vom putea crea un astfel de model. Dar, însuși faptul că scriu aici și acum aceste cuvinte – și, fără îndoială, alte și alte milioane de oameni gândesc și scriu la fel despre ce am fi fost, ce suntem și ce am putea deveni – reprezintă probabil nu doar un gând fără sens, ci și un gând care ar putea deveni o speranță sau un proiect.

Omul nu gândește însă linear și nici totdeauna consistent și coerent. Oricum, nu a ajuns încă la faza în care posibila evadare de pe planeta Pământ pe o altă planetă mai ospitalieră din sistemul solar sau din Univers să facă parte din gândirea și reprezentarea comună, din orizontul de așteptare și de proiectare al fiecăruia. Etapa în care se află oamenii, astăzi, pe Terra este una a colaborării interesate și condiționate pentru prosperitate, libertate, securitate și supraviețuire și, în același timp, una a insecurității endogene, a războiului om contra om, idee contra idee, gând contra gând, reprezentare contra reprezentare, realitate contra realitate.

Rareori se întâmplă, pe planeta Pământ, ca un om să nu-l suspecteze pe alt om de gând ascuns, de rea credință, de politici și strategii ascunse, de stratageme și chiar de gânduri criminale. Chiar dacă omul de rând nu mai umblă astăzi cu pistolul la brâu, cu sabia la vedere, gata de luptă, și cu pumnalul ascuns în mânecă sau în carâmbul cizmei, aceste mijloace – sau echivalentele lor pe planul gândului și al atitudinii – se regăsesc aproape în fiecare. Ca o predispoziție, ca un mijloc de apărare sau de atac și, mai ales, ca o furie. Uneori, chiar și copiii – florile inocente ale speciei umane – au apucături sau tendințe comportamentale conflictuale, chiar sadice. Oricum, comportamentul unora dintre politicienii României – chiar și al unora dintre cei care apar toată ziua pe sticlă – este de o virulență egalată doar de cea a clanurilor de interlopi sau de unele rețele teroriste care declară război pe viață și pe moarte cui vor ele și nu se dau în lături de la nimic pentru a-și atinge scopurile și obiectivele. Armonia, politețea, comportamentul atent, preventiv, manierele elegante, dar mai ales suportul lor afectiv și cel cognitiv, rânduiețile de odinioară, marile concepte și marile idealuri care au generat civilizația planetei – cunoaștere, cultură, valoare, demnitate, onoare,

chibzuință, patrie, patriotism, iubire, compasiune, respect față de un alt, rușine, politețe, chiar și răbdarea de a-l asculta pe celălalt, de a asculta, în general, cumpătarea, efectul în timp al acelui cavalerism proverbial de tipul „*tirez-vous, messieurs les anglais*” etc. – au rămas undeva în ceața vremurilor bune. Astăzi, aproape totul se construiește fără-criterii. Și nu doar de azi, ci, probabil, dintotdeauna. Napoleon, spre exemplu, împăratul republican, generalul genial care a schimbat marea tactică, inventând, de fapt, marea tactică, așa cum îi zicea el, care a reformat morala și obiceiurile războiului, n-a binevoit să respecte regulile dinainte de apariția sa și a îndrăznit să ducă războaie pe ploaie, pe ninsoare, să atace prin surprindere, fără avertizarea inamicului, să concentreze rapid forțele și mijloacele la momentul potrivit și la locul dorit, astfel încât să realizeze acolo, în acel punct, raportul de forțe favorabil care să-i asigure victoria în acel sector, apoi, înainte ca inamicul să prindă de veste, realiza printr-o altă manevră fulgerătoare, superioritatea numerică și calitativă într-un alt sector și câștiga o altă bătălie.

Singurul principiu care conta era acela că „*les gros bataillons ont toujours raison*”. Forța are totdeauna dreptate. La naiba cu celelalte principii, cu cavalerismul și cu tot ce mai inventaseră nobilii războaielor Europei! Dar nobilii aceștia nu l-au iertat. Nu numai pentru că a schimbat obiceiurile războiului, ci și pentru că nu era unul de-al lor. Nu era nici măcar francez... La Waterloo, au adus de patru ori mai multe forțe și marele Napoleon n-a mai reușit să zvârle grupările de manevră de acolo, acolo, iar generalul de Grauchy nu s-a dus unde-l chema glasul tunului, adică unde trebuie să fie, ci unde a primit ordin... Nici Sun Tzî nu le-a respectat în *Arta războiului*, nici indianul Kautilya în *Arthashastra*¹¹², nici Alexandru Macedon, nici Hitler, nici Stalin, nici George Bush, nimeni.

Omul moral al vremurilor de azi, al vremurilor în care trăim noi și, probabil, din care venim fără permis de ieșire, are moralitatea stratagemelor, a artei înșelăciunii, denumită și arta negocierii, a afacerii profitabile, a înrobirii celuiilalt, chiar dacă majoritatea operelor nemuritoare săvârșite de mintea omenească au ridicat omenirea la rangul civilizației de azi. Raporturile dintre oameni rămân, în esența lor, raporturi de forță, ca și cele dintre state (aici realiștii lui Hans Morgenthau¹¹³ au încă dreptate), ca și cele dintre proiecte, planuri și idealuri. Forța economică, averea și banii, forța brațului, forța creierului, forța cuvântului sau a tăcerii, forța înțelepciunii sau a sfidării, forța imorală, forța brută sau forța cosmetizată... Toate, dar

¹¹² Kautilya's *Arthashastra*,

http://dharmarajya.swarnayug.org/uploads/1/2/1/8/12185983/arthashastra_of_chana_kya.pdf

¹¹³ Hans Morgenthau, *Politica între națiuni*, Iași, Editura Polirom, 2007

absolut toate dau dreptate lui Napoleon. Să ai un raport de forțe favorabil, chiar zdrobitor în favoarea ta, în locul potrivit și la momentul voit. Altruismul este doar o altă expresie a egoismului, foarte puțini oameni sunt capabili să aibă un pas sincer și dezinteresat pentru celălalt, dar de aici nu rezultă că omului nu-i pasă de semenul său, pentru că, nu-i așa, există încă sentimente pe lumea aceasta.

Dar, războiul din Siria (Dumnezeu știe pentru ce!), războaiele (declarat sau nu, cu sau fără arme de foc) care au pus o mulțime de țări la pământ, mașinațiunile financiare care au distrus finanțele și economia României, prin politici și strategii absurde, antinaționale și antiumane, slugărnicia tagmei conducătoare, lipsa de patriotism a celorlalți, de fapt, a cvasitotalității celorlalți, lipsa de coerență și de consistență a legilor, gâlceava continuă, ochii bulbucăți de pe ecrane, nepăsarea față de milioanele de români care au fost nevoite să ia drumul străinătății pentru a deveni slugi, tragedia uriașă generată de niște creiere îmbăcsite de interese meschine și de doctrine stupide, care se mai bat și astăzi pentru a distruge tot ce a mai din bruma de Românie, o Justiție care acționează după niște legi fărădelegi, toate acele procese pierdute de statul român la CEDO, ca și cum statul român ar fi terorismul numărul unu al românilor și nu apărătorul lor, protectorul lor, Dumnezeul lor pământean... Nicăieri în lume nu s-a întâmplat așa ceva, nici măcar în imaginația celor care au creat uimitoarea literatură a tragicului...

Românii reprezintă în această parte a lumii, adică în centrul geografic al continentului, pe axa Marea Neagră Marea Baltică, o identitate civilizațională specială. Ei vorbesc o limbă elegantă, modernă și foarte bine structurată care nu seamănă cu nicio altă limbă din regiune, mai ales din vecinătate. Pe pământul românesc – ce a mai rămas din ce a mai rămas – se găsesc urme ale continuității unei civilizații milenare care a locuit aici continuu și care a generat, trecând prin toate furcile îngrozitoare ale mileniilor, poporul român de azi. Acest popor nu seamănă nici cu ucrainenii, nici cu bulgarii, nici cu turcii, nici cu sârbii, nici cu maghiarii. Toți vecinii noștri au venit aici. Noi nu am venit de nicăieri, noi suntem de aici. Amestecați cu cei care au trecut peste noi, umiliți, disprețuiți, decimați, făcuți sclavi, luați prizonieri. Dar tot aici suntem. Ei, bine, cei care conduc România nu înțeleg asta. Sau, și mai rău, nu le pasă. Dar nici nouă nu ne prea pasă, decât atunci când ne ajunge cuțitul la os. Abia atunci realizăm că nu suntem răsfățații lumii, ci doar o masă din care lumea extrage creiere, resurse și profit.

Nu numai noi suntem așa, dar și noi facem parte din cei care sunt așa. România este țara cu cea mai mare emigrație de creiere, de populație, de slugi, de țigani cerșetori, de oameni necăjiți, în căutarea unui loc de muncă din toată Europa. Niciodată, în istoria lui milenare, dramatică și tragică, poporul român nu a trecut prin așa ceva. Nimeni nu i-a distrus vreodată tot, dar absolut tot ce a creat de-a lungul zecilor de ani, chiar dacă România a

fost obligată să plătească, după ultimul război mondial, despăgubiri greu suportabile. I-a trebuie mai bine de o jumătate de veac nu doar pentru a le plăti, ci și pentru a se dezvolta, pentru a-și genera o economie națională, pentru a-și reface demnitatea umilită și distrusă de alții.

Astăzi, noul sistem educațional nu-i mai învață pe copii istoria României, nu-i mai vorbește de valorile țării, de eroii neamului, țara nu-și mai cinstește cum se cuvinte eroii, nu-și mai strânge la piept fiii, nu-și mai rodește pământul, ci, dimpotrivă, și-l smulge de la sân și îl înstrăinează, ca și cum ai putea să dai la altul o parte din trupul tău – o mână, un plămân, un umăr sau 40 la sută din creier –, tinerii și unii dintre intelectuali vorbesc mai mult engleza decât româna și sunt foarte mândri de asta, clanurile de interlopi stăpânesc zone întregi din economie, din cartiere, din țară, Justiția sau, mă rog, o parte a acesteia, denumită DNA sau altfel, nu contează, pare o instituție fixistă, pătimășă și incultă, iar guvernele se schimbă ca izmenele puse la uscat pe o sfoară cu ghimpi, după cum bate vântul sau strălucește soarele creierelor prea mult încinse...

Omul, intrat în jocul păgubos al acestui timp în care banul, resursa, piața și arma fac legea și rânduiala, se înstrăinează a mia oară, redevine, tot așa, o neființă ingrată a ființei sale, sau ființează în haos, civilizația mausului n-o înlocuiește pe cea a barosului, ci doar o cibernetizează, iar omul nu mai rămâne măsura tuturor lucrurilor, cum zicea Protagoras, ci lucrul neterminat al tuturor măsurilor luate de cei hazardați să le ia.

Desigur, încet, încet, civilizațiile de azi – chiar și cele șapte sau opt identificate de Huntington (occidentală, ortodoxă, sinică, hindusă, arabomusulmană, niponă, africană și, eventual, latino-americană), dar, în realitate, aproape fiecare stat important de pe planetă reprezintă o civilizație sau o identitate civilizațională distinctă – se îndreaptă spre un summum al fiecăreia, care nu poate fi altul decât civilizația cognitivă. Toate civilizațiile și identitățile civilizaționale de pe planeta Pământ se întâlnesc din ce în ce mai mult, mai întâi, în forma cognitivă sau în summum-ul cognitiv al propriilor lor culturi (cultura este conceptul fundamental al civilizației) și, în final, în noua cultură bazată pe tehnologie înaltă, informație și cunoaștere, care generează civilizația unică a oamenilor de pe planeta Pământ, civilizația cunoașterii sau cognocivilizația. Până atunci însă, omul individual, omul social, omul concret, omul abstract, omul moral, omul imoral, omul muritor și omul nemuritor se dezvoltă ca niște fractali pe seama nemărginirii. Până sus, este totdeauna foarte mult jos... Cât de greu este să fii om!

RĂZBOIUL NOSTRU SACRU

Notre sacre guerre

Résumé

Malheureusement, presque toutes les nations sont générées et renforcées à la suite des guerres. Il n'y a, pratiquement, aucun moment important dans l'évolution des civilisations connues sur la Terre qui ne soit pas lié, nolens-volens, d'une confrontation, d'une crise ou d'une guerre. De ça, on y résulte une possible conclusion dramatique : le monde, comme l'Univers entier, étant conflictuel, contient en soi-même, comme mode d'être, une guerre continue, la paix étant toujours relative, tant qu'il est utile pour assurer le délai de temps nécessaire pour préparer la guerre qui suit. C'est la raison pour laquelle des nations accumulent, d'une manière irrationnelle et continue, en dépit des nombreuses politiques, stratégies, traites et accords de paix et désarmement, de coopération et de bon voisinage, les armements les plus modernes.

Pour nous, comme pour toute autre grand nation de la Terre aussi, il y a une guerre sacre, une guerre vitale, déroulé au carrefour des époques historiques, qui consigne, par le flux du sang des soldats, versé sur les champs de bataille, le droit à la paix, à la vie, à la terre et au ciel. Cette guerre sacre, pour nous, les roumaines, a existé dans le cœur de la Première Guerre Mondiale, entre les années 1916-1918.

Mots-clefs: guerre vital, guerre sacre, unité nationale, terre, source, maison, à la maison.

Introducere

Din păcate, lumea în care trăim este, în continuare, nu doar armonioasă și sublimă, și conflictuală, mai ales conflictuală, schimbătoare și, în mare măsură, imprevizibilă. Probabil că așa a fost mereu, de vreme ce a distrus, sistematic, aproape tot ce au realizat civilizațiile anterioare și chiar generațiile anterioare, continuând, totuși, opera lor, și, la rândul ei, făcând mereu ceea ce, ulterior, într-o formă sau alta, a fost distrus, este pe cale de a fi distrus sau va fi distrus. Cu toate acestea, oamenii au durat, pe planeta Pământ, prin munca lor, indiferent dacă

sunt pământeni sau, poate, veniți, cândva, de undeva, de prin Univers, valori incomensurabile, atât în spațiul material, cât mai ales în cel cognitiv și în cel care ține de universul sacru al omului și al ființei umane. Iar aceste valori s-au asamblat în mari sisteme, în mari patrimonii și în complicate procese axiologice, în mari culturi și civilizații. Și, această omenire, din care facem și noi parte, a mai creat, dezvoltat și consolidat, de-a lungul multi-mileniilor, conceptul „a trăi omeneste”, care înseamnă a trăi în armonie, în respect față de aproapele tău și în iubire.

Gérard Chaliand, în memorabila sa lucrare *Anthologie mondiale de la stratégie*...arată că „antagonismul fundamental din secolul al IV-lea î.e.n. până în secolul al XIV-lea e.n., la scara continentului eurasiatic, este cel între nomazi și sedentari.”¹¹⁴ Iar această constatare spune foarte mult în legătură cu armonia și conflictualitatea acestui colț de lume, cu modul de viață al oamenilor, cu premisele din care-și extrag sevele marile noastre sisteme axiologice.

Așa cum bine se știe, poporul român face parte din rândul sedentarelor. Și, ca orice popor sedentar, are vocația și sacralitatea spațiului plin, cu care se contopește și din care-și extrage nu doar hrana și viața, ci și universul gândului, al sentimentului și al cuvântului. Aceasta este, de altfel, principala lui vocație. El se află aici de când se știe și, în pofida tuturor teoriilor și ipotezelor despre originea sa venetică, incertă, combinatorie sau nedefinită – teorii și concepte foarte dragi migratorilor războinici, inclusiv migratorilor sedentarizați în jurul nostru și chiar în inima noastră –, continuă să existe, să reziste și să trăiască în același sistem de valori ancestrale, concentrate mai ales în limbă, cultură și fire, care-i dau sevă, resurse inepuizabile, vitalitate și statornicie. Și chiar dacă România a fost dintotdeauna – și tot așa este și acum – una dintre cele mai primitoare și mai tolerante țări din lume față de alte seminții, fondul ei principal de valori nu s-a alterat și nu s-a diminuat, ci, dimpotrivă, actualizându-se mereu, nu s-a îndepărtat niciodată de filonul său cultural ancestral, de origini, de izvoare. Românii sunt, au fost și au rămas mereu ceea ce au fost mereu: produsul uman al spațiului în care și din care s-au generat, așa cum o spune atât de frumos o străveche legendă, care circulă și azi pe la mănăstiri, despre Dumnezeuirea spațiului românesc.

Marea tragedie a acestui neam s-a declanșat prin războaiele din 101-102 și 105-106, când populația milenară de aici a fost lovită cumplit de forțele celui mai mare și mai puternic imperiu care a existat vreodată pe Terra – Imperiul Roman. Roma era în criză și avea mare nevoie de aurul dacilor. Și, deși o vreme a ezitat să se aventureze până acolo, peste Dunăre și

¹¹⁴ Gérard Chaliand, *Anthologie mondiale de la stratégie des origines au nucléaire*, Robert Laffont, Paris, 1990, p. XIX.

în Carpați, adică chiar în zona de siguranță strategică pentru marele imperiu, a fost totuși nevoită să o facă. Rezultatele acestei expediții extrem de dificile se cunosc.

Dar, acest mare imperiu nu numai că nu a nimicit întreaga populație de pe un spațiu imens (nici nu urmărea acest lucru, ci voia doar să ducă la Roma uriașele rezerve de aur care alcătuiau comoara lui Decebal și a Dacilor), dar i-a ridicat și statui de o frumusețe demnă și tulburătoare, care mai dăinuie și azi, în număr mare (peste 100) în toată lumea.¹¹⁵

De atunci, populația spațiului românesc – deși a rămas numeroasă, puternică, statornică și de o valoare cu totul specială, prin modestie, statornicie, simplitate și ospitalitate – nu a mai reușit să se readune în marea ei țară, ci a rămas așa, în țărișoare surori, are au visat an după an și veac după veac marea clipă când acest vis se va împlini. Și acest vis s-a împlinit printr-un mare război, cel mai mare război care a avut loc vreodată pe pământul României, Războiul nostru Sacru din 1916-1919.

1. Un spațiu românesc de legendă sufocat de marea geopolitică a imperiilor vremii

Deosebirea principală dintre sedentar și migrator ține, în primul rând, de ontologia spațiului, de consonanța sensibilă, temeinică și durabilă cu cognospațiul, cu sufletul sedentarului și cu rolul acestuia în generarea continuă a condiției umane, mai ales în ceea ce Heidegger, numea ființare, - ființare ca Dasein, ca preeminență existențială implicită –, ceea ce înseamnă devenire interioară, adică ființare în cadrul ființei.¹¹⁶ Miracolul supraviețuirii de mii de ani a poporului român în spațiul său originar se datorează acestui mod intrinsec de a se contopi cu spațiul său de origine în procesul ființării.

La poporul român, această determinare ține de o interiorizare nu doar a procesualității ființării, ci și a spațiului plin, a spațiului dens, a spațiului-izvor, de o personalizare și, în același timp, de o dezvoltare a ființei în interioritatea unui spațiu intrinsec, organic, și nu ca alteritate, și a spațiului în interioritatea ființei.

Sedentarul – ne referim, bineînțeles, la toți sedentarii originali, dar mai ales la sedentarul român – percepe spațiul ca pe o componentă a ființei, ca pe un participant efectiv la ființarea ființei și nu ca pe un receptacul, ca pe un loc în care te afli și pe care poți să-l schimbi oricând cu altul mai bun. La români, nu a existat niciodată așa ceva. Românului i-a fost totdeauna străină

¹¹⁵ Leonard Velcescu, *Les daces dans la sculpture romaine, étude d'iconographie antique*. Front Cover. Presses littéraires, 2010

¹¹⁶ Editorial: *Recondiționarea condiției umane și amurgul libertății*, în revista Univers Strategic, Nr. 26/2016, pp. 9-18, <http://iss.ucdc.ro/revista-pdf/us26.pdf>

fuga lui voluntară spre orizonturile spațiale ale lumii, în căutarea unui loc mai bun sub soare, chiar dacă, uneori, a fost nevoit să o facă. De fiecare dată când a fost obligat să plece de pe pământul natal, inima și rădăcinile i-au rămas acasă. Pentru român nu a existat niciodată un alt pământ mai bun, iar dacă a părăsit vreodată această țară a lui, a făcut-o pentru că a fost nevoit să o facă și nu pentru că a vrut să o facă. Și nici astăzi, în pofida tragediei emigraționiste forțate pe care o trăim, nu există fuga voluntară a românului de spațiul său ancestral, ci tragedia alungării lui de acasă, în căutarea unui loc de muncă.

Spațiul, pentru români, este un spațiu sfânt, un spațiu intrinsec ființei, este un spațiu plin, un spațiu care ființează, un spațiu puternic personalizat și, în același timp, puternic interiorizat. Românul are reprezentarea și imaginea verticală a spațiului, a pământului din brazdă sau de pe coline, din piatra muntelui sau din adâncul apelor. Românul privește totdeauna, în tandem vertical, cerul și pământul. Acolo, sus, se află, Soarele, ploaia și Dumnezeu; aici, jos, se află Pământul, cu hrana, căldura și răcoarea lui, cel din care venim și cel în care ne întoarcem. De aceea, nu constrângerile venite de la alții, nici vecinătatea, nici comunitatea, nici disciplina riguroasă sunt importante pentru acest sedentar care se contopește cu pământul pe care calcă cu sfințenie. Important, pentru român, este locul lui sub soare, adică pământul lui, casa lui, spațiul lui, cel care se contopește cu el, care ființează împreună cu el. Iar acest proces îi este suficient lui însuși și celor care-i sunt dragi și care vin din vechime, ca un izvor, ca o determinare, ca o monadă cosmică și cognospațială contopită cu sufletul lui și cu inima lui.

Cu migratorul este însă altceva, cu totul altceva, în ontologia și filosofia spațiului. Pentru migrator, spațiul în care se naște este un spațiu gol. De aceea, pentru el, nu este importantă verticalitatea spațiului, ci orizontalitatea lui. Migratorul se naște în șaua calului. El privește totdeauna orizonturile, fie în căutarea unui loc mai bun sub soare (dar toate sau aproape toate aceste locuri sunt ocupate deja de sedentari), fie pentru găsirea unor valori create de sedentari pe care să le folosească și chiar să le prăduiască. În primul caz, este foarte posibil ca migratorul de totdeauna, ca și cel de azi, să fie doar un amărât care caută un loc mai bun de casă, un adăpost și un loc de muncă. În cel de al doilea, este vorba de acele populații migratoare războinice, organizate în hoarde, care au năvălit de atâtea ori și în spațiul românesc, obligându-i pe români să-și ascundă avutul prin peșteri, prin munți, prin locuri greu accesibile și, deopotrivă, să se apere, să ducă războaie.

Așa a fost mereu. Și tot așa este și acum. După pierderea războiului cu romanii, dacii n-au mai reușit să-și refacă marele lor stat, dar au rămas puternici, statornici și de temut în zonele lor date de la Dumnezeu: Țara Românească, Moldova și Ardealul, dar, de fapt, ei au rămas, așa cum au fost

mereu, în întreg arealul, de la Adriatica până la Carpații Albi, de la Bug până departe, spre Vest, de o parte și de alta a marelui fluviu, locul sfânt al românului sub soare. Dovadă: puternicele comunități românești de astăzi, comunități care, în pofida unui război continuu dus de migratorii sedentarizați în mari imperii împotriva lor, continuă să existe și azi. Existența românilor nu a fost însă condiționată de non-existența altora (românul spune că este loc destul sub soare pentru toată lumea, iar Cantemir scria, în *Descriptio Moldaviae*, că nicăieri, în lume, nu sunt atâtea seminții la un loc), ci de filosofia spațiului plin, a spațiului bogat, a spațiului umanizat și de vecinătatea liniștită. Spațiul românesc, în pofida uriașelor presiuni ale populațiilor migratoare și ale populațiilor războinice migratoare, dar, mai ales, în Evul Mediu și în timpurile moderne, ale imperiilor care s-au dezvoltat în această parte de lume și care erau cele mai puternice imperii ale timpului – Imperiul Țarist (Rus), Imperiul Habsburgic (Austro-Ungar) și Imperiul Otoman –, a continuat nu doar să existe, ci și să-și păstreze caracteristicile sale umanizatoare, calde, primitive. Procesul de ființare românească în spațiul dat de Dumnezeu s-a continuat chiar în condițiile în care arealul geopolitic carpato-danubiano-pontic era unul de zonă de falie geopolitică și geostrategică agitată între aceste trei mari imperii. Într-o formă sau alta, toate cele trei mari imperii, dar mai ales Imperiul Țarist, vizau cele patru culoare strategice Est-Vest (sau Vest-Est) în varianta confruntării Est-Vest: *culoarul strategic al Mării Baltice, culoarul strategic central european (Galiția Occidentală, nordul lanțului muntos European, Normandia); culoarul strategic al Dunării și culoarul strategic maritim de sud (Marea Neagră, strâmtorile, Marea Egee, Marea Adriatică, Marea Mediterană).*

Prima mare rocadă terestră între aceste culoare strategice era (este și acum) situată între Marea Neagră și Marea Baltică, într-o fâșie care cuprindea teritoriul Republicii Moldova de azi (între Prut și Nistru), Galiția, o parte din Belarus și teritoriile Țărilor Baltice. Este vorba de o fâșie de continent de o importanță colosală în manevra strategică terestră de pe o direcție strategică pe alta, situată între cele două mări, în confruntarea Est-Vest (Vest-Est).

În acest timp, teritoriul românesc dintre Dunăre și Carpații Meridionali (cel al Țării Românești) se constituia într-un fel de *zonă de siguranță strategică pentru Imperiul Otoman*, iar teritoriul Moldovei, situat între Prut și Carpații Orientali, reprezenta o *zonă de siguranță strategică* pentru Imperiul Rus. Aceste spații de siguranță strategică (spații tampon) trebuie să fie suficient de mari pentru a permite manevre strategice pe direcții (linii) exterioare, dar nu prea mari pentru a nu pune probleme de suveranitate și independență și alte probleme imperiului respectiv.

Imperiul Habsburgic a fost nevoit să-și constituie o *zonă de siguranță strategică interioară*, cam în regiunea județelor Covasna, Harghita și Mureș

de azi, care avea, se pare, în conceptul strategic austro-ungar, o triplă funcțiune: asigurarea acțiunii unor detașamente înaintate în caz de atac din partea Imperiului Rus și/sau a celui Otoman; constituirea într-o bază de plecare pentru manevre strategice ofensive sau defensive pe linii interioare pe direcția culoarului strategic central european, spre Galiția Occidentală și Bucovina de, și pe direcția Porții Focșanilor, pentru a ajunge rapid la Gurile Dunării; asigurarea condițiilor necesare pentru a se realiza, la momentul oportun, o ieșire la Marea Neagră, prin forțarea porții Focșanilor și cucerirea gurilor Dunării, pe această direcție strategică estică (visul de totdeauna al Vienei lui Franz Josef).

Este limpede că, în aceste condiții, niciunul din aceste imperii colosale nu ar fi permis, sub nicio formă, repetarea situației din 1600-1601, când Mihai Viteazul a arătat că se poate realiza din nou unitatea spațiului românesc și refacerea României în granițele firești ale Daciei.

Niciodată, de la Mihai Viteazul până la 1859, nimeni (cu excepția pașoptiștilor și a unor intelectuali de marcă ai României moderne, ulterior și a lui Eminescu) nu a fost în stare să încerce măcar să arate că visul de unitate al românilor, în spațiul lor natural, în spațiul lor firesc, mai poate fi realizabil. Unirea Țării Românești cu Moldova de la 1859 a fost, după secole, primul pas ferm în realizarea visului Unirii. Războiul de Independență de la 1877-1878 a reaprins oarecum speranța, dar realitățile dure ale acelor timpuri și presiunile uriașe ale imperiilor care continuau să domine spațiul european nu numai că nu au permis acest lucru, dar au făcut tot ce a fost posibil (amenințări, dezbinări, diversiuni etc.) pentru ca nimeni să nu gândească vreodată că ar putea fi posibilă reunificarea teritoriului românesc în arealul vechii Dacii.

Dar românii n-au renunțat niciodată să creadă, să viseze, să spere și chiar să se pregătească pentru o astfel de eventualitate. Reunirea românilor într-o mare țară – țara lor – era, într-o formă sau alta, în sufletele tuturor, ca un destin sacru, ca o lege naturală, care trebuia să se împlinească..

Dar reunificarea spațiului românesc, oricât ar fi fost ea de firească, de necesară și de legitimă, nu putea fi posibilă decât dacă și numai dacă cele trei imperii – Rus, Otoman și Habsburgic – ar fi permis acest lucru sau s-ar fi destrămat. Dar cum să se destrame niște imperii care dominau Europa, care reprezentau un *modus vivendi* european și euro-asiatic la acea vreme și de care nu se putea atinge nici Dumnezeu!?

Primul Război Mondial a reaprins această speranță. Dacă a fost posibilă unirea celor două țări românești de la 1859, de ce n-ar fi posibilă și reîntregirea de jure și de facto a teritoriului României în granițele naturale firești ale românismului, adică ale vechii Dacii? Chiar dacă trecuseră mai bine de 18 secole de la distrugerea Daciei...

Oamenii politici ai vremii, în consonanță cu simțirile și voința poporului român, dar și cu teama unui posibil eșec distrugător, au optat, în cele din urmă, pentru intrarea în război, alături de puterile Antantei. Era vorba de intrarea într-un război care nu era al nostru, pe care nu-l declanșaserăm noi pentru a ne unifica țara, pentru a pune capăt exploatării nemiloase, umilințelor și tuturor nenorocirilor suportate de poporul român în ultimele două milenii, ci al marilor puteri europene, care-și disputau ce și-au disputat ele totdeauna: puterea, influența și dominanța politică, economică și strategică.

Incidentul de la Sarajevo a fost doar un pretext. Forțele erau deja în dispozitive. Deși țara noastră era condusă de un rege german, România a intrat în război împotriva Germaniei și Austro-Ungariei, pentru unificarea țării, alături de țările Antantei. Forța uriașă a acestui spațiu românesc, totdeauna umanizat și puternic personalizat, trecuse dincolo de simțire, devenise voință și realitate directă, intrinsecă. Devenise ideal. Antanta avea nevoie de prezența României. Avea nevoie de frontul românesc. Armatele inamice trebuiau dispersate și lovite pe părți. Conducerea de atunci a României a înțeles cum nu se poate mai bine această necesitate, dar era greu de luat o decizie. Nimeni nu știa ce avea să se întâmple. Se știa doar cum va începe războiul, nu și cum se va termina. Pentru noi, uriașul război european era, deopotrivă, o spaimă, dar și o speranță. Războiul celor puternici putea să ne spulbere definitiv, sau, dimpotrivă, să ne ofere prilejul să ne unificăm țara. Pentru că – toți cei de atunci o știau – venise vremea națiunilor...

2. Între ancestral, sacru și vital

România a optat. Promisiunile Antantei erau tentante, iar teama de o ripostă cumplită a puterilor Centrale nu era nici ea de neluat în seamă, ci dimpotrivă. Frământările oamenilor politici de atunci se cunosc. Dar războiul își urma imperturbabil cursul său monstruos. Bătăliile de pe frontul din Vest erau îngrozitoare. Cam tot ce avea mai bun și mai valoros civilizația europeană din acea vreme a fost aruncat în bătăliile acelea de coșmar. Parcă reînviase spiritul distrugător al ultimelor fulgere ale războaielor antichității, când armatele se nimiceau aproape în totalitate pe câmpurile de bătaie. La 21 februarie 1916, începuse bătălia de la Verdun, mai exact, abatorul de la Verdun. Exista deja experiența cumplită a Bătăliei de pe Marna, din septembrie 1914.

Antanta avea nevoie de deschiderea frontului românesc. România avea nevoie ca de aer de acest război al nostru, pentru marea unire, pentru împlinirea visului de 1810 ani al populației românești din acest colț de lume, deși nu era pregătită în vederea unui astfel de efort colosal. Deja, Marna și Verdun, cu hecatombe de morți, începuseră să încremenească în poziții

sub furia focului celor mai puternice mijloace de război ale vremii, iar luna iulie 1916 avea să fie un fel de summum al măcelului. Era neapărată nevoie de o supapă care să schimbe raportul de forțe și să ofere o șansă Antantei să obțină succesul strategic scontat.

Capitalele Vestului nu se așteptaseră la o astfel de încrâncenare. Berlinul și Viena contau pe un război rapid, pe un război de mișcare, prin care să obțină în timp util supremația strategică și operațională, Parisul și Londra contau, tot așa, pe forța uriașă a manevrei, pe noile tehnologii, pe impactul introducerii tancului în luptă, pe josul strategic al uriașelor fronturi care creșteră dureros și ucigător bătrânul continent european, dând însă și o șansă afirmării unei mari puteri emergente pe atunci, Statele Unite ale Americii, mare putere care, peste ani (dar începând chiar de atunci), avea să devină marea dominatoare economică, tehnologică, strategică și informațională a lumii.

Analizând Primul Război Mondial, J. R. Barber arăta că este vorba de „un război de cinci ani care a izbucnit în 1914, «unde, în Balcani», un «colț uitat al Europei». Această confruntare, scria Barber, „printr-o escaladare iresponsabilă a loviturilor reciproce, a provocărilor și ambițiilor nemăsurate ale celor mai mari puteri industriale ale lumii, a luat dimensiuni apocaliptice, inaugurând un secol de «violență» la scară planetară. Un conflict de asemenea proporții – soldat cu peste 9 milioane de morți pe câmpurile de luptă și cu un bilanț al costurilor militare de 961 miliarde franci aur «a fost generat, în principiu, de un ardent naționalism și de influența celor două sisteme potrivnice de alianțe.»¹¹⁷

Acest naționalism de-a dreptul exploziv, era unul de tip identitar, cu un rol de motor gata de start pentru o nouă construcție europeană – Europa națiunilor și nu a popoarelor subjugate de imperii –, dar și pentru restabilirea echilibrului de putere și pentru eliberarea unor civilizații înăbușite sub presiunea uriașă a puterilor vremii. Desigur, și asta poate fi o iluzie. Puterea discreționară nu va accepta niciodată pierderea puterii, egalitatea și democrația, așa cum se întâmplă și astăzi. Dar vremea ieșirii din cătușe sosise și națiunile europene subjugate doreau să se folosească cu orice preț de acest prilej. Așa cum am făcut-o și noi, românii.

Primul război mondial s-a extins rapid, ca un foc de benzină, intempestiv, dar și irațional, cuprinzând și inflamând 28 de țări care totalizau o populație de peste 1,5 miliarde de oameni¹¹⁸

Dar, din acest conflict nu va ieși învingătoare nici o mare putere din Europa, ci o altă mare putere care, după finalul războiului, își va începe epoca sa de dominare categorică, dar și de mare responsabilitate, asupra

¹¹⁷ *Enciclopedia Primului Război Mondial*, Editura Teora, p. 9

¹¹⁸ *Arta militară de-a lungul mileniilor*, vol. II, Editura CTEA, București, p. 160

mapamondului: Statele Unite ale Americii.¹¹⁹ Și au mai ieșit învingătoare din această teribilă confruntare, statele din Carpați și din Balcani, din Europa Centrală și din Sudul continentului, care au devenit suverane și independente. Dar drumul până aici nu a fost atât de ușor, ci, dimpotrivă, a costat foarte mult.

Puternicele națiuni ale Europei își ieșiseră ele însele peste margini, datorită, pe de o parte, militarizării și dezvoltării economice foarte puternice. Se detașau, în Europa, Germania, și, pe continentul american, Statele Unite. Așa numita „pace germană“, instaurată o dată cu întemeierea Reichului wilhelmian, a dus la afirmarea puternică a Germaniei, cam în același mod în care se produce și azi revirimentul Berlinului.¹²⁰

După ce frontul din Vest s-a stabilizat pe aliniamentul St. Michel, Verdun, Compiègne, Bray, Somme, Arras, Armentières la Lys, Ipres, Dixmunde, la 70 km est Calais, între Elveția și Marea Nordului, comandamentul german a renunțat la ofensiva din vest și și-a concentrat efortul pe Frontul din Est¹²¹

Românii anului 1916, anul intrării României în prima mare conflagrație mondială, au așteptat, au privit și au înțeles cu sfințenie acest război. Și au participat cu entuziasm, cu tot ce au putut și, mai ales, cu eroism și încredințare la el. Iar planul nostru de război, îndelung chibzuit, a fost unul pe măsură. Adică, bun, pentru unii dintre cei care l-au pus în aplicare, catastrofic și chiar monstruos pentru alții, inclusiv în opinia unui dintre marii comandanți militari români din acest război, mareșalul Alexandru Averescu. La finalul războiului, inițiatorul ofensivei de la Mărăști afirma: „Punerea în aplicare a monstruosului nostru plan a fost nu mai puțin monstruoasă.” Da, era, într-adevăr, monstruos să deschizi două fronturi, unul pe Dunăre și altul pe munți, când n-ai nici forțele, nici armele, nici mijloacele și nici sprijinul necesar. Occidentul era încorsetat de Verdun și de celelalte fronturi, rușii erau plini de importanța lor, de interesul lor și, în final, de ideile lor revoluționare, iar românii nu făcuseră instrucția în munți, nici la fluviu, n-aveau suficiente tunuri, nici mitraliere și nici măcar puști. Aveau însă idealul unirii și voința de a fi liberi și independenți între națiunile Europei, așa cum nu mai fuseseră de aproape două mii de ani.

S-a aplicat Ipoteza B3 sau Ipoteza Z, care prevedea, cum bine se știe, acțiuni de mare amploare, în cooperare cu armatele ruse din Galiția și Bucovina și cu armata aliată de la Salonic, pe două fronturi: a) pe frontul de Nord și Nord Vest, împotriva Puterilor Centrale; b) pe frontul de Sud, în

¹¹⁹ *Arta militară de-a lungul mileniilor*, vol II, Editura CTEA, București, p. 162

¹²⁰ Academia militară, *Curs de istoria artei militare*, volumul II, București, 1990, p. 186.

¹²¹ *Arta militară de-a lungul mileniilor*, vol. II, Editura CTEA, p. 162

cooperare cu forțe rusești și cu armata aliată din Grecia, împotriva forțelor Bulgariei și Germaniei.

Acțiunile de pe frontul de Nord și de Nord-Vest – unul dintre cele mai lungi fronturi din Primul Război Mondial – trebuiau să fie, după operația de acoperire, predominant ofensive, rapide, surprinzătoare și ferme. Așa au și fost. Dar, din motive mai mult sau mai puțin justificate, ele au fost oprite la momentul cel mai nepotrivit, dându-i posibilitatea lui Falkenhayn să aducă în Transilvania două armate de salvare și să schimbe radical situația frontului. Dar asta o știm acum, la o sută de ani de la acele evenimente. Atunci, era mai greu de înțeles. Această manevră strategică de mare amploare a lui Falkenhayn a fost efectuată în coordonare foarte bună cu manevra de diversiune efectuată de Mackensen pe frontul din Sud, amenințând capitala României. Această amenințare asupra Capitalei a generat foarte multă îngrijorare, ceea ce a determinat conducerea de atunci să ia rapid o decizie de cea mai mare importanță, dar cu urmări grave pentru cele două fronturi românești.

În urma Consiliului de Război de la Periş, locul unde se afla Marele Cartier General, planul strategic inițial – un plan care putea fi chiar foarte bun, dacă ar fi fost aplicat cu rigoare, curaj și o asigurare logistică temeinică – a fost modificat, schimbându-se radical paradigma războiului românesc și efortul strategic esențial. Sub presiunea manevrei spărgătorului de fronturi, efortul principal al armatei române a fost mutat, intempestiv și precipitat, de pe frontul de Nord și Nord-Vest, pe frontul de Sud. Pe frontul de Nord și Nord-Vest, s-a trecut la apărare, în inferioritate numerică și, mai ales, tehnologică, păstrându-se aici doar 10 divizii, prost dotate, iar pe frontul de Sud, după dezastrul de la Turtucaia, au fost aduse forțe din Nord, mizându-se pe aportul predominant ofensiv al celor 16 divizii de infanterie și una de cavalerie române, la care se adăugau două divizii rusești, o divizie sârbă și, evident, efortul armatei aliate din Grecia.

Cât de complicată, de tragică și de dramatică trebuie să fi fost manevra strategică pe linii interioare dintre două fronturi situate la sute de kilometri unul de celălalt, sub presiunile unui inamic experimentat, care-și adusese aici cei mai teribili generali ai timpului – Erik von Falkenhayn și Anton Ludwig August von Mackensen, spărgătorul de fronturi –, plus cele mai teribile mari unități de manevră cunoscute vreodată până atunci! Și, în condițiile precarității drumurilor din Muntenia, insuficienței căilor ferate, absenței unui plan minuțios privind comportamentul fiecărei unități și mari unități într-o astfel de manevră și pe spații atât de mari etc. etc., e lesne de înțeles cât de mult s-a diminuat capacitatea de luptă a unităților românești și prin ce încercări dramatice au trecut ostașii, dar și comandanții și statele majore.

Românașul – în anumite momente, având doar cu o pușcă la trei soldați – a trebuit să se lupte cu acești monștri ai războiului, să-și lase osemintele în trecători, așa cum s-a întâmplat la Pichetul Roșu, unde ostașii au fost îngropați în tranșee, stând în picioare, de bombardamentele artileriei inamice, să reziste și să ajungă, totuși, cu prețios ajutor din partea Franței, la marile victorii de la Mărăști, Mărășești și Oituz, singurele victorii ale anului 1917, dar foarte importante pentru derularea ulterioară a războiului și chiar pentru finalul lui, în pofida căderii ulterioare a frontului (datorită părăsirii în debandadă a pozițiilor de către ruși) și păcii umilitoare de la Buftea. Aici, pe aliniamentul de fier și de sânge al românilor, Mărăști, Mărășești, Oituz, a fost oprită ofensiva celor mai puternice armate ale vremii conduse de cei mai experimentați generali ai aceluia timp.

Desigur, marele nostru război de reîntregire a spațiului neamului românesc, după nu mai puțin de 1810 ani de la catastrofa din anul 106, când a căzut Sarmisegetuza, este analizat astăzi pe toate fețele și fațetele și, pe această bază, destul de bine cunoscut. Dar, așa cum a fost și este considerat întregul război din 1914-1918 – primul mare război modern, puternic tehnologizat, care a zguduit din temelii continentul european și rânduiețile complicate ale timpului din întreaga lume –, și războiul nostru (pentru că, în miezul lui, al Marele Război Mondial din 1914-1918, a existat și un uriaș război românesc, un război al nostru, Războiul nostru Vital, Războiul nostru Sacru) a fost unul cu desfășurări dramatice.

Desigur, mai marii vremii din tabăra Puterilor Centrale, inamicii Armatei Române din acea vreme, n-au privit cu ochi buni intrarea României în război alături de Antantă și n-au pierdut nici un prilej, nici atunci, nici în secolul care s-a scurs de la acele evenimente, să critice comandamentele românești, generalii români, laudând însă eroismul soldatului român. Unele dintre aceste critici sunt, cum bine știm, întemeiate, altele poartă amprenta aroganței mai marilor vremii față de năpăstuita națiune română din Carpați. Și astăzi, la un secol de la încheierea aceluia mare război, sunt unii care cred (sau nu) – și o spun în gura mare – că stăpânirea austro-ungară în Ardeal a fost benefică pentru populația de acolo și, de aceea, ardelenii sunt superiori, la toate capitolele celor din vechiul regat. Iar alții fac tot ce este posibil pentru a crea din nou o situație care să permită refragmentarea spațiului românesc cel puțin în vechile provincii dinaintea Marelui război. Foarte puțini sunt cei care mai spun astăzi în mod public, dintr-o adâncă și fermă convingere, că românii din România sunt cel mai vechi și mai unitar popor din Europa, mai ales în ceea ce privește limba, cultura ancestrală, locuirea continuă pe teritoriul pe care au apărut, relațiile cu vecinii, toleranța față de alte seminții, răbdarea și bunătatea față de semenii.

După ofensiva din Transilvania, ofensivă care, dacă ar fi fost continuată, ar fi dus la închiderea Porții Mureșului și la bararea manevrei lui

Falklenhayn, precum și la deschiderea direcției strategice spre Budapesta și Viena, din culoarul strategic al Dunării și din culoarul strategic central european, cu posibile efecte catastrofale pe toate fronturile, pentru Puterile Centrale, a urmat o perioadă extrem de grea de retragere strategică intempestivă a unităților și marilor unități românești de pe frontul de Nord și Nord-Vest. A fost o retragere grea, cu pierderi foarte mari, care a trebuit să rezolve, deopotrivă, prevenirea încercuirii grupării de forțe de la Sibiu, zădărnicierea manevrei de întoarcere a Corpului Alpin bavarez (dar acest corp, format din unități de elită, foarte experimentate și bine echipate, și-a îndeplinit misiunea). Așa cum bine se știe, armata română nu se pregătise pentru acțiuni în teren muntos, întrucât conducerea de la București, considera instrucția în munți ca inutilă, de vreme ce eram, înainte de război, în relații bune cu Imperiul Austro-Ungar.

Datorită unui complex de cauze (unele care ne-au aparținut), schimbărilor bruște și total neinspirate și nejustificate de paradigmă strategică, necunoașterii profunde a forțelor inamice, neînțelegerii planurilor celor doi faimoși generali germani, produși ai școlii de la Berlin, slabei dotări, slabei instruirii a noilor contingente, precum și unor orgolii ale unora dintre generali români etc., altele ținând de comportamentul rușilor, neinteresăți prea mult de această direcție strategică și de apărarea teritoriului românesc¹²², dar care ar fi trebuit să sprijine mai substanțial acțiunile noastre, mai ales pe timpul retragerii (deși, până la debandada din toamna 1917 din Rusia, au ținut frontul în Galiția și în Bucovina), toate rezistențele organizate pe aliniamentele intermediare, au căzut.

Totuși, armata română a respins toate atacurile inamice pe crestele pe crestele Carpaților Orientali, a păstrat trecătorile și a făcut posibilă stabilizarea frontului pe Carpații Orientali și în Poarta Focșanilor.

Marele Cartier General, condus în această etapă a războiului de generalul Prezan, și-a intrat pe deplin în rol. Apărarea a fost temeinic organizată, iar misiunea franceză, condusă de generalul Henri Mathias Berthelot, a adus, în fine, umărul Occidentului, de care era atâta nevoie aici, așa cum trebuia să o facă de la început (dacă ar fi fost posibil), prin deschiderea frontului de la Salonic, pe timpul ofensivei Armatei Române în Transilvania, când războiul își avea etapa sa de mișcare în plină desfășurare. Niciodată nu este însă prea târziu, chiar dacă fronturile se stabilizaseră în Vest și se trecuse la un cumplit război de uzură.

Tot acest război al nostru (spun „al nostru” pentru că, în afară de faptul că s-a desfășurat pe teritoriul României, toți românii au participat, într-

¹²² Generalii ruși au spus de la început că apărarea trebuie organizată pe Siret, pentru a economisi forțe, urmând ca teritoriul României să fie eliberat după aceea, prin acțiuni ofensive adecvate.

o formă sau alta la el) a consemnat un comportament de excepție al soldatului român, al țăranului român și al intelectualului român. Chiar dacă nepăsarea politicianilor de atunci (ca și a celor de azi) față de armată, de dotarea ei cu mijloace de luptă moderne, de instruirea și respectul ei, ca și acum, în anii de grație 1990-2017, ca și în preajma celui de-Al Doilea Război Mondial, un alt mare război în care, noi, românii, am avut Războiul Nostru Sfânt, Războiul nostru Vital de păstrare și întregire a țării, în urma rapturilor teritoriale făcute prin dictatul de la Viena, a lăsat de dorit.

Așa a fost mai mereu.

Ce s-a obținut, cu preț de sânge, din ce ni s-a luat, s-a pierdut prin siretlicuri, aranjamente, rapțiuni, presiuni sau alte mașinațiuni specifice fiecăreia dintre vremurile ticăloase, dar toate având parcă un numitor comun: incapacitatea celor care au condus țara de a înțelege că, pe Terra interesului conflictual, a lăcomiei puterii discreționare și a dreptului forței, pacea este totdeauna dulce și frumoasă pentru cei puternici, dar relativă, iar războiul este totdeauna continuu, diferit de la o epocă la alta, subversiv, ticălos și necruțător.

La 22 de ani după încheierea Războiului nostru Sfânt de Reîntregire a Neamului și a spațiului nostru românesc esențial, au urmat rapturile teritoriale din 1940, prin ultimatumul sovietic și prin dictatul de la Viena.

Acum, la o sută de ani, încep iarăși presiunile, De fapt, nu încep, ci se continuă. Așa a fost mereu pe pământul acesta de intrare în sanctuarul Vestului.

De unde rezultă că pregătirea pentru apărarea țării trebuie să fie continuă, intensă și totdeauna actualizată. A trăi, azi, ca și ieri, pe planeta Pământ, înseamnă a lupta. Iar a lupta înseamnă a înțelege că numai puterea înțeleaptă și echilibrată, puternica dezvoltare economică și socială, buna măsură și cunoașterea exactă a vremurilor, respectul creierelor și al valorilor, în care componenta militară are rolul ei de neînlocuit, cel de monadă a războiului național sacru, a ultimei rațiuni, a ultimei cetăți și a ultimei creste, într-o lume care se înarmează continuu, reprezintă garanția că vom mai exista și mâine, sub semnul duratei, pe acest pământ al miracolelor uluitoare și catastrofelor sublime. De aici nu rezultă că trebuie să trăim în dușmănie cu vecinii și cu celelalte țări de pe Mapamond, ci doar că, trăind în respect și în prețuirea vieții, a păcii și a vecinătății liniștite, trebuie să avem totdeauna și mijloacele necesare pentru apărarea noastră.

În acest război, au căzut 330.000 de militari români, iar 85.000 au fost grav răniți. Se adaugă 15.000 de ofițeri și trupă, 60.000 de ofițeri și soldați care au fost grav răniți și 20.000 de militari cu grade superioare având sechele pe viață. Peste 700.000 de civili și-au găsit sfârșitul, în acest război, din cauza bolilor și a suferințelor cauzate de război.

Din anul 106 înoace, exceptând campaniile lui Mihai Viteazul din 1600-1601 și războaiele voievozilor și domnitorilor pentru apărarea identităților românești (condamnate la divizare și separare) împotriva migratorilor războinici și imperiilor vremii, noi n-am avut niciodată un mare război, doar al nostru, împotriva celor care ne-au înrobit pământul și viața. De ce? Probabil, pentru că noi nu suntem făcuți pentru așa-ceva, pentru că noi nu suntem o națiune a războiului – chiar dacă ne-am reunit printr-un mare război –, pentru că noi nu suntem războinici, ci doar oameni ai spațiului plin, adică ai pământului și ai casei de acasă. Toate războaiele noastre – atâtea câte au fost (și au fost destule!) – au fost războaie de supraviețuire, războaie vitale, războaie sacre. Iar cel mai mare dintre ele a fost Marele Nostru Război Sfânt de Reîntregire a Pământului și a Neamului din 1916-1918, integrat însă, dramatic și complicat, în Primul Război Mondial, care l-a făcut nu numai posibil, ci și viabil.

3. Timpul renașterii, timpul redeșteptării

Peste tot, în spațiul românesc, există, așa cum există în toate locurile bătăliilor noastre din Primul Război Mondial, câștigate sau pierdute, nu doar morminte, păduri de cruci, cimitire, și monumente, unde se depun, an de an, coroane și flori, ci și efecte pe termen lung ale acelor încrâncenări cruciale. Memoria colectivă le replantează în copacul timpului, iar timpul le pulverizează omenirii, deopotrivă, prin frunze și flori, dar și prin scuturi puternice împotriva unor noi atacuri subtile, malefice, revanșarde. După Marele Război, a urmat un alt război, cel de-Al Doilea Război Mondial – mult mai mare –, cu 55 de milioane de morți și cu distrugerii imense, iar după acesta a urmat un Război Rece, un război al reînarmărilor, al proliferării, gigantizării și miniaturizării armii nucleare, al armelor inteligente, al invizibilității, subtilității și al armelor cognitive. Forțele s-au re poziționat în dispozitive gata de luptă, mințile s-au remodelat după interese antiumane, anti-timp și anti-limite, cerul s-a umplut de drone și de invizibilități, iar cognospațiul, de fel de fel de vectori cyber sau de căutători de universuri paralele...

Măine, când toate acestea se vor declanșa, probabil că vom trece cu toții într-o altă dimensiune, precum „mama”, în timpul unuia dintre accelerările de 40 de teravolți din acceleratorul de la Cern, sau noile echipaje cognocosmice care vor trece voios de centurile van Allen, cu vehicule cu motoare gravitaționale sau antigravitaționale și vor deschide drumuri spre exoplanete... Dar, înainte de a face asta – și, precis, cândva, o vom face! –, va trebui să redescoperim pământul de pe Terra, din care venim sau în care abia am ajuns, pe care ni l-am implantat în suflet și din care ne nutrim, sub efectul razelor de soare care ne vin de la Dumnezeuul nostru din Univers.

Noi, românii, va trebui să redescoperim cine suntem și ce căutăm pe acest pământ din care, în și prin care ființăm, întrucât ecuația noastră este legată de gând, de pământ și de cer, de cei care au murit pentru ca noi să existăm și de cei care vor trăi atunci când noi vom înțelege că menirea noastră este să trăim și, deopotrivă, să murim pentru ei. Atunci când va trebui să o facem.

Cimitirele de azi ale românilor în care își dorm somnul de veci deopotrivă cei căzuți în Marele nostru Război și inamicii noștri de atunci, în același pământ pe care și pentru care au luptat. Acest colț de lume este, aici, la noi, de mii de ani, așa cum o arată și cele mai recente cercetări și descoperiri, inclusiv prin teste ADN, pământul nostru sfânt. Este adevărat că tot pământul, indiferent pe ce continent, în ce adânc de ocean și pe care munte s-ar afla, aparține oamenilor, așa cum și oamenii aparțin pământului. Dar, în acest moment al evoluției civilizației oamenilor pe planeta Pământ spre treapta ei superioară, spre treapta ei unificatoare și eliberatoare – cea a civilizației cunoașterii, a cognocivilizației –, reidentificarea identităților și reasezarea lor în spațiile ancestrale lăsate de la Dumnezeu este nu numai necesară, ci și obligatorie. Nu putem fi toți o apă și un pământ, dacă am uitat cine suntem, de unde și cum venim. Și chiar dacă o astfel de etapă intră în conflict cu interesul marilor corporații, cu cel al celor care se cred stăpânii lumii, cu cel al identităților economico-financiare sau de altă natură aflate dintotdeauna și pentru totdeauna în competiție pe viață și pe moarte pentru putere, influență, piețe și resurse, ea este absolut necesară pentru suprema integrare din întoarcerea lumii la limpezimea izvoarelor din care vine și provine. Noi, toți oamenii, fiecare din noi fiind unic și irepetabil pe planeta Pământ și în Univers, avem nevoie, deopotrivă, de propria noastră identitate și de propria noastră comunitate. Războiul nostru sacru din cadrul Primului Război Mondial asta a făcut: ne-a adunat în celula din care facem parte, în ADN-ul nostru inițial și în ADN-ul nostru mesager. Ne-a adunat în propria noastră identitate. Pentru că, fără identitate, nu este posibil nimic. Nici măcar propria-ți existență. Ca ființă și ființare.

În loc de concluzii

Din păcate, războiul face parte intrinsecă din viața noastră. În timp, el a trecut, de la definiția lui oarecum restrânsă – cea clasică, clausewitziană, de continuare a politicii prin mijloace violente, care aducea, în prim-plan, politicile strategiile, operațiile și armele de foc –, la una generalizată, transparentă la semnificație, polisemantică, fluidă și flexibilă, care include orice mijloace de luptă (economice, politice, militare, psihologice, media, cognitive etc.), orice dimensiune și orice nivel de confruntare.

În aceste condiții, deși războiul este, practic, scos în afara legii prin Carta ONU și prin aproape toate tratele, convențiile și acordurile care s-au alcătuit de la prima conflagrație mondială încoace, se legitimează, de drept și de fapt, războiul, atât ca mijloc de confruntare simetrică, disimetrică și asimetrică, clasică, modernă, antiteroristă, contrateroristă, pentru protecția și impunerea păcii etc., cât și ca modalitate de impunere, prin mijlocirea forței, sancțiunilor și amenințărilor de orice fel, a unui anumit tip de comportament.

Fiecare națiune de pe acest pământ are însă un moment sacru din existența ei, momentul său identitar, momentul în care propria-i ființare a devenit conștientă de sine și, prin propria-i interioritate, s-a transformat în cultură, în patrimoniu, în identitate civilizațională. Acest moment sacru – pentru noi, românii, Marele Nostu Război din 1916-1919 de Reîntregire a Neamului și a Spațiului nostru milenar – este echivalentul unui reper de bază, unui pilon identitar, în care și prin care Spațiul, Timpul și Gândul se contopesc în aceeași rațiunea necesară și suficientă existenței noastre pe acest pământ.

Bibliografie

1. *Istoria militară a poporului român*, vol. V, Editura Militară, București, 1989
2. *România în anii primului Război Mondial*, Editura Militară, București, 1987
3. Gérard Chaliand, *Anthologie mondiale de la stratégie des origines au nucléaire*, Robert Laffont, Paris, 1990, p. XIX.
4. Leonard Velcescu, *Les daces dans la sculpture romaine, étude d'iconographie antique*. Front Cover. Presses littéraires, 2010
5. *Enciclopedia Primului Război Mondial*, Editura Teora, p. 9
6. *Arta militară de-a lungul mileniilor*, vol. I și II, Editura CTEA, București, 2004
7. *Recondiționarea condiției umane și amurgul libertății*, în revista Univers Strategic, Nr. 26/2016, pp. 9-18, <http://iss.ucdc.ro/revista-pdf/us26.pdf>

DURABILITATEA ÎN DEZVOLTAREA DURABILĂ

- La durabilité dans le développement durable -

Rezumat

Dezvoltarea durabilă a unei societăți implică un set de provocări, pericole și chiar amenințări dinamice, de un tip cu totul deosebit, tocmai datorită unei structuri de rezistență bazate pe componente nedegradabile. Deși nedegradabilitatea pare a fi însă în contradicție cu vocația dezvoltării durabile de azi și, mai ales, de mâine, care presupune, în condițiile societății de consum și chiar ale societății post-consum, accelerarea ciclurilor de înlocuire, resetarea durabilității concomitent cu micșorarea duratei de viață a produselor, serviciilor și chiar a acțiunii eficiente, problema securității și apărării sistemelor și proceselor endogene și exogene, ca și a societății în ansamblul ei, se complică și se amplifică. Parțial, ea se demilitarizează, în sensul implicării tot mai mari a factorilor nemilitari în procesele securității intrinseci, de produs, de sistem și de proces, factorul militar, cu tot universul lui de forțe, mijloace, resurse și acțiuni, rămâne unul dintre pilonii de rezistență și de forță activă, reactivă și disuasivă ai unei națiuni, alături de cultură, îndeosebi de credință, și de mediul academic, făuritor de educație, de valori cognitive și de cognocivilizație.

Cuvinte-cheie: dezvoltare, durabilitate, rezistență, educație, cultură, cognocivilizație

Résumé

Le développement durable d'une société implique un set de défis et même de menaces dynamiques, tout à fait différents, justement déterminées par une structure de résistance basée sur des composantes non-dégradable. Bien que la non-dégradation semblerait se positionner en contradiction avec la vocation du développement durable d'aujourd'hui et surtout de demain, qui, en conditions de la accélération des cycles de la société de consommation et même de la société post-consommation, suppose l'accélération des cycles de remplacement, resetassions de la durabilité en même temps avec la

diminution de la durée de vie des produits, des services et même de l'action efficiente, le problème de la sécurité et de la défense des systèmes et de processus endogènes et exogènes, comme celui de la société en ensemble, se complique et s'amplifie. On le démilitariserait partiellement, par l'implication de facteurs non-militaires dans les processus de la sécurité intrinsèque, de produit, de système et de processus, le facteur militaire, avec tout son univers de forces, moyens, ressources et actions, demeure l'un de piliers de résistance et de force active, réactive et dissuasive de la nation, à côté de la culture, notamment de la Croyance, et de milieu académique, le générateur d'éducation, des valeurs cognitives et de cognocivilisation

Mots-clefs: développement, durabilitate, rezistanta, educație, cultura, cognocivilization

Argument

Dezvoltarea durabilă a societății, departe de a fi doar o mișcare lineară cu sens unic, deși dezvoltarea presupune existența unei orientări clare și distincte și, deci, a unui sens, atinge, de fapt, complexitatea. Complexitatea este una dintre caracteristicile fundamentale ale sistemelor dinamice. Existența și evoluția acestora nu sunt lineare, ci nelineare, complicate și, în mare măsură, chiar imprevizibile. Complexitatea rezultă atât din arhitectura nelineară, complicată și variabilă a unei societăți, cât și din fluidul integrator al acesteia, care se generează și se alimentează de acțiunea umană eficientă, de potențialul uman creativ și inepuizabil.

Durabilitatea presupune, dincolo de temeinicia construcției, și o anumită întreținere a acesteia, o anumită reversibilitate, un feed-back optim și necesar. Nimic nu poate exista sub semnul duratei, dacă durata nu este necesară, atât în sine, ca „ființare” a ceea ce durează (durata prin ființare), cât și ca exterioritate, ca importanță pentru altul (durata ca necesitate). Deși durata în natură și durata în societate par a nu fi diferite – durata fiind existența în timp a unui obiect, a unui produs, a unui concept etc. etc. – există, totuși, unele nuanțe care n-ar trebui nebagate în seamă. În timp, aceste nuanțe pot deveni chiar esențe. La urma urmei, tot ce există merită, deopotrivă, să existe, să dureze, dar și să piară. Nimic nu este veșnic pe lumea aceasta, nici măcar veșnicia. Stejarii, oricât sunt ei de stejari, în vreo opt secole îmbătrânesc și ei, se usucă și cad, pentru că mama natura trebuie să facă loc pe pământ și sub soare stejariilor tineri. Dar această durată nu depinde numai de ciclurile vieții – chiar și neînțelele au durată –, ci de multe alte lucruri care există sau care se întâmplă. Unul dintre ele este chiar omul.

Cel care are o secure și un ferăstrău, cu tot ce a fost înainte, până dincolo de piatra cioplită, și cu tot ce a urmat, până la acceleratorul de particule și la zborul în Cosmos, și care și-a făcut și își face mereu, cât vrea el și cum vrea el – cel puțin, așa cred unii dintre noi – propria sa natură, unde, bineînțeles, intră și conceptul duratei. El nu are nevoie de stejarul bătrân, putrezit din picioare la 800 de ani, ci de stejarul tânăr, în putere, pe care să-l taie la timpul potrivit (pentru om, pentru interesele sale) și să-l treacă din durata lui în sine, în durata pentru altul, în durata pentru el, pentru om. Trunchiul de stejar pus decojit, pus în temelie sau în peretele casei, durează mai mult de un secol... Dar casa durează nu cât vrea ea, ci cât vrea omul care o folosește. În momentul când nu-i mai place, o distruge și face alta. Nu din stejar și pământ, ci din beton, fier și sticlă, din materiale compozite și, cine știe, mâine, poate din material cosmic, nedegradabil...

Dintr-o dată, el, marele Om, devine demiurgul lucrurilor, faptelor, gândurilor, conceptelor, teoriilor și creațiilor de tot felul, adică a tot sau a aproape tot ce ține de modul lui de viață – unele lucruri, fapte, evenimente și concepte sedimentate în patrimoniul, adică în sisteme de valori cu durată infinită sau cât și cum este necesar, altele de uz curent, de nepatrimoniu –, cărora el și numai el, după criteriile sale, ca voință esențială, le hotărăște soarta.

Durabilitatea are funcții extinse, care nu sunt doar lineare și radiale, ci și protectoare, conservatoare, cu geometrie flexibilă, chiar aleatorie. Din această perspectivă, ele intră în conflict atât cu stabilitatea și conservarea esențialului durabilității, reperele fundamentale, neschimbătoare, cât și cu schimbarea, cu progresul, cele care presupun negarea datului și configurarea noii arhitecturi a datului, a complicatului, a esențialului și a sinelui. Schimbarea și, pe baza ei, progresul înseamnă nu numai avansare, adică avansare pur și simplu, ci și negare, iar durabilitatea este, esențialmente, conservare, păstrare a esențialului, adică a formei și a structurii de rezistență, dar și a detaliului, adică a fluidului care permite și asigură ființarea, și a detaliului care particularizează esențialul.

Adesea, esențialul este mai mult decât ceea ce se vede. El ține, totuși, de o esență, de o reducere la formă sau la o cheie a devenirii, a lucrului în sine, care se reproduce pe sine, dar și de liantul dintre ele, ceea ce face ca făcutul să fie făcut și păstrat așa de-a lungul timpului, iar păstratul, apărut de presiunea uriașă a sensului, a mersului înainte.

Astfel, durabilitatea unui sistem poate fi o frână în calea dezvoltării și transformării aceluși sistem, atunci când nu permite trecerea dincolo de el, trecerea dincolo de limitele lui, ieșirea peste margini.

Relațiile dintre dezvoltare și durabilitate sunt, la rândul lor, foarte complicate, întrucât nu vizează nici nucleul, nici marginalitatea, ci nemărginirea.

1. Durabilitatea și dezvoltarea durabilă

Societatea de consum a schimbat semnificativ conținutul conceptului de durată și, deci, de durabilitate în arhitectura dezvoltării. Așa cum se știe de ani buni, în societatea bazată pe consum, contează consumul. Nu contează produsul în sine – chiar dacă el se află în centru, devenind un fel de monadă, un fel de Dumnezeu sau de lucru în sine, ceva de care nu te atingi pentru că este un dat, un dat sacru –, ci durata transformării lui în bani și în putere. Pentru aceasta, managerul, producătorul și vânzătorul (comerciantul) sunt capabili de orice, de la plata unor sume exorbitante pe reclame (funcția cognitivă a procesualității economice și financiare paradoxale), până la generarea unei mașinării sofisticate de năucire a omului individual și de transformare a lui în consumator, într-o identitate dependentă de consum. Important nu este faptul că planeta, producătorii și comercianții pot să asigure produse pentru 7,5 miliarde de locuitori, câți sunt azi pe pământ, ci faptul că există pe planeta noastră 7,5 miliarde de consumatori, adică de indivizi dependenți totalmente de consum.

De asemenea, important, foarte important nu este faptul că fiecare om individual de pe Terra este unic și irepetabil pe planetă și în Univers, ci faptul că el, acest om individual unic și irepetabil, este și trebuie să fie și să rămână, chiar și dincolo de moarte, un consumator și, legat de aceasta, un dator. Pentru prosperitatea condiționată a lumii și necondiționată a managerilor și stăpânilor acestei lumi.

Dependența de consum devine legea fundamentală implacabilă a acestui tip de societate. Ea a atins, deja, în zilele noastre, o cotă extrem de periculoasă, cu efecte greu previzibile pentru viitor.

Prin modul ei agresiv de manifestare, deși oferă produse care țin de generarea unui nou tip de civilizație – civilizația cognitivă, civilizația cogniției – și de accelerare a drumului spre acest nou tip de societate și de civilizație, facilitează și chiar condiționează un nou tip de alienare și un nou tip de însingurare, de izolare: însingurarea în dualismul sărăcie-bogăție, neputere-putere, elită-sclavie, dominanță-supunere, cunoaștere-ignoranță etc. și izolarea în saturație, în mulțime, în mușuroi, izolarea în rețea și de rețea.

Singur, în miez de noapte, în fața ecranului computerului sau în fața smartfonului, ești, deopotrivă, conectat la întreaga planetă și chiar la întregul Univers, și izolat în nodul tău de rețea, în eul tău și în ființarea ta, în singurătatea ta, comună cu a tuturor și dezgolită de universul ei, de viața ei și de sensul ei.

Dar ființarea nu mai este doar o devenire în sine și pentru sine, o trecere printr-o clepsidră sau printr-o gaură neagră, într-o nouă dimensiune a sinelui, ci și o remodelare a sinelui sub presiunea trebuințelor cognitive, cele

care răstoarnă, de fapt, piramida trebuințelor.¹²³ În cognospațiu, această piramidă va arăta astfel:

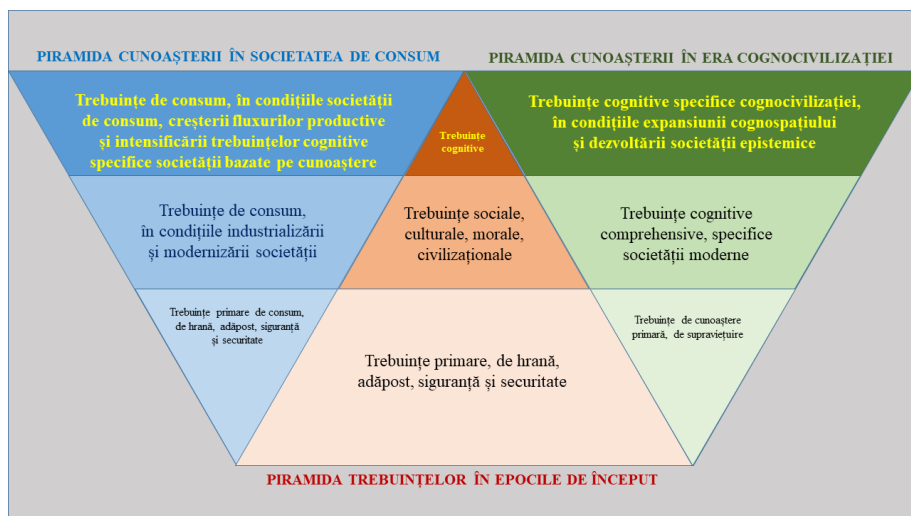

Figura nr. 1 Piramida consumului și cunoașterii în diferite epoci istorice

Trebuințele primare nu vor mai genera un efort uriaș, ca în societățile primitive sau ca în lumea animalelor. Se știe, spre exemplu, păsările, toată ziua caută hrană. Și omul se hrănește azi, la fel ca ieri, dar majoritatea timpului n-o mai consumă în căutarea hranei, ci în procesul cunoașterii. De fapt, întreaga lui activitate se desfășoară în spațiul cognitiv și aproape exclusiv prin mijloace ale cunoașterii sau derivate din acestea. Inclusiv căutarea hranei și satisfacerea celorlalte trebuințe devine un apanaj al cunoașterii, se subordonează acestui proces.

De aceea, în societatea modernă, ajunsă în etapa societății de consum, durabilitatea și, prin urmare, dezvoltarea durabilă țin de cunoaștere și se realizează efectiv, în primul rând, printr-un substanțial efort în planul generării și folosirii cogniției.

Vânzarea produsului a devenit, azi, atât de importantă, încât, pentru a-l determina pe individul consumator să cumpere, cu orice preț, chiar și cu un preț de zece ori mai mic decât prețul de cost al produsului respectiv, se face orice. Ți se prezintă un fragment din Simfonia a 9-a, pentru a-ți atrage atenția asupra unui nou tip de aparat de fitness, care te face monstru fără să miști un deget. Vezi, pe ecranul televizorului o pictură celebră, un tablou de patrimoniu universal care costă peste două milioane de dolari, căruia i se

¹²³ <http://iss.ucdc.ro/revista-pdf/us29.pdf>, p. 15

asociază un... șorț de bucătărie sau o bucată de brânză... Vezi un actor celebru exprimându-se genial, doar pentru a-ți atrage atenția asupra unei pastile de la farmacia cutare și a te convinge s-o cumperi... De aici nu rezultă că prețul de vânzare nu acoperă prețul de cost al produsului, ci doar că mecanismele de compensare și de creare a profitului sunt interdependente, foarte complicate și de neînțeles pentru muritorul de rând.

Paralel cu această lume, dar cumva în curtea ei, se continuă efortul explorării și cunoașterii, spațiului de dincolo de ceea ce se vede, de dincolo de ceea ce se știe, mai ales a spațiului cosmic, a spațiului cognoscibil și, pe această bază, a Universului. Două sonde monitorizează centurile de radiații Van Allen, pentru a sesiza, între altele, și momentele când se poate trece de ele cu riscul cel mai mic, câțiva ingineri se străduiesc să pună la punct propulsia antigravitațională, ca să se termine odată cu legarea omului de Terra, marile firme producătoare de automobile au scos deja de multă vreme pe piață mașina electrică și chiar automobilul care se conduce singur și care va apărea cât de curând pe drumurile publice, scoțând lumea automobilelor și a transporturilor din fundătura ireversibilă și sufocabilă a mișcării nesigure și extrem de riscante în spațiul rutier și din efectele atât de mari și de grave ale accidentelor rutiere...

În societatea de consum, înainte de toate, contează, așa cum se știe, consumul. Doar el, consumul, are durată. Chiar dacă obiectele consumului trăiesc doar până când apar pe piață altele mai bune ca ele. Este și motivul pentru care, în economie, are loc o mișcare masivă de la marile întreprinderi, de tip A, cu zeci de mii de angajați, cu structuri ierarhice complicate, la firme de tip B, mai mici și mai suple, mai flexibile, mai ușor adaptabile la cerințele pieței și, în acest fel, mai rentabile, chiar dacă durata de viață a acestora este mai mică.

Consumul, ca proces devorator de obiecte de consum, trebuie să dureze o eternitate, devenind o filozofie, o ontologie, o logică, o cogniție, un *modus vivendi*; produsele trebuie să dureze doar atât cât este necesar pentru a nu împiedica vânzarea altora noi, mai sofisticate și mai cu moț. La fel și structurile care le pun în operă. În caz contrar, piața se sufocă în dublu sens, adică și cu noutăți și cu vechituri.

Piața românească de automobile, spre exemplu, este sufocată și de vechiturile ieftine adunate de prin tot mapamondul, care însă își mai pot purta roțile pe drumurile României și ale Europei, întrucât sunt accesibile ca preț buzunarelor românilor de rând, și de noile tipuri sofisticate și ultrascumpe de limuzine, accesibile doar celor cu buzunarele pline. Probabil că, în condițiile de la această oră, pentru a nu aglomera inutil piețele și pentru a nu perturba fluxurile, un automobil ar trebui să fie admis în circulație doar atâta timp cât durează garanția lui, iar garanția să fie stabilită în funcție de fluxurile pieței și de interesele marilor producători, adică doar

la câțiva ani. Așa cum, de altfel, se și întâmplă. O astfel de durabilitate, sufocată de supraproducție și de explozia performanțelor, va genera, în scurt timp (în câteva decenii), saltul la mașinile care se conduc singur și pe care le accesezi cu un abonament și o comandă electronică. Aceste mașini vor fi mai puține la număr, vor avea locuri de parcare în mari centre-service, utilizate cu tot ce este necesar, și, bineînțeles, vor circula în siguranță, pentru că sistemele lor de navigație rutieră și de securitate vor fi suficient de performante pentru a evita ciocnirile dintre ele, derapajele, contactul haotic cu obiecte întâmplătoare și, deci, orice accident. Dacă automobilul actual din piață trebuie să aibă durata de funcționare doar câțiva ani, pentru a lăsa loc celor mai noi și mai sofisticate, cele complet automatizate, vor avea o durată de viață mult mai mare, întrucât asemenea mașini nu se pot construi cu ușurință și nici nu sunt necesare în număr mare.

Așadar, în epoca în care trăim, dezvoltarea durabilă nu este totuna cu durabilitatea. O mașină bine făcută, cu piese din material solid și de calitate, ar putea să dureze o jumătate de secol. O astfel de durată ar fi o catastrofă pentru industria de azi a automobilelor, capabilă ca, doar în câteva luni, dacă ar lucra la capacitatea maximă, să umple toată zona terestră a Terrei cu tot felul de mașini. Durabilitatea devine o funcție a dezvoltării durabile numai și numai dacă nu creează cetăți inexpugnabile și baraje greu de trecut în calea generării și distribuirii produselor, a fluxurilor, a progresului tehnic, științific și cognitiv, a intereselor și a culturii operaționale de piață. Operaționalizarea continuă și actualizarea oportună, în timp real, a culturii societății de consum, precum și generarea de noi concepte și filosofii care să nu se opună „fînțării programate”, fluxurilor optime, optimizării standardizate și fluidizării duratei.

Toate noțiunile de mai sus par conflictuale, incompatibile unele cu altele, lipsite de posibilitatea interoperabilizării oportune și, prin aceasta, chiar distrugătoare de progres. Epoca în care ne aflăm nu pare a fi, sau, poate, nu este în măsură să fie o continuare liniștită, pe flux, a celor anterioare. Ea este sau poate fi considerată fie un salt calitativ revoluționar, deci incompatibil cu linearitatea anterioară, fie o cascadă cu o cădere amețitoare și distrugătoare a cam tot ceea ce a fost. Și într-un caz și în celălalt, noul drum nu este de fapt un drum, ci o înaintare cu maceta științei, cercetării și creației științifice în mână și în creier, prin jungla nedefrișată niciodată a Universului, pentru transformarea spațiului necunoscut în spațiu cunoscut, în cognospațiu, cu schimbări radicale de frecvență, de timp, de spațiu, de măsură, de concept.

La capătul acestei aventuri pe un fel de râu plin de capcane și de cascade, care curge spre nicăieri, încotro o fi, sau încotro o vrea el, va debușa, probabil, un nou orizont al cogniției, o nouă stare, chiar un nou sistem de referință, poate și o nouă pagină a Universului, într-o nouă

paradigmă, dar nu știm dacă omenirea va mai fi ceea ce a fost, ceea ce este, sau doar ce ar mai putea fi.

Dezvoltarea durabilă, în astfel de condiții, în această epocă a societății de consum, pare a nu se baza pe durabilitatea produselor, pe fiabilitatea lor exagerată – cumperi o mașină și te ții două vieți –, ci, dimpotrivă, pe accelerarea ciclului producției și consumului, chiar dacă o astfel de accelerare duce la tăierea crengii de sub picioare, adică la grăbirea consumului resurselor Planetei și repetării experienței vacilor izolate cândva pe o insulă cu multă iarbă, dar, de data aceasta, la scara unei civilizații.

2. Durabilitatea fluidă și noua strategie de dezvoltare...

Societatea de consum nu va dura o veșnicie, pentru simplu motiv că veșnicia nu are durată; este veșnicie și atât. Veșnicie a curgerii, a devenirii, a ciclurilor ființării, a gândului și a faptului dintre două infinituri, cel mic și cel mare. Este însă clar că ea, această societate de consum, apărută în urma unei soluții la supraproducție, a schimbat în mod semnificativ filozofia și fizionomia vieții umane pe pământ. Oamenii trăiesc mai mult, dar nu în mod independent sau dependent doar de natură, ci într-un mod condiționat și mult mai sofisticat decât la începuturile pe care le găsim consemnate în istorie. Este însă posibil ca, înaintea civilizației noastre, să mai fi existat și alte civilizații, adaptate la condițiile de atunci, și care, probabil, au creat sisteme de valori proprii lor. Civilizații care, dacă au existat, au și dispărut. Este posibil ca unele urme ale sistemelor respective să se fi păstrat, dar, în mod sigur, ele, acele civilizații au trecut, așa cum trece tot ce există pe planeta noastră și, probabil, în întregul univers. Stejarul trăiește mai mult decât omul, iar piatra muntelui durează mai mult decât trunchiul stejarului. Durata este, deci, diferită, la fel și durabilitatea. Durabilitatea, înțelegă ca durată, ca interval de timp al existenței obiectului, faptului, evenimentului, noțiunii, conceptului etc., dar și durabilitatea înțelegă ca putere, ca rezistență la factori distructivi, la presiuni, la atacuri, la diversiuni, la războaie. Știm dintotdeauna că, sub semnul duratei, nu pot sta decât pietrele tari, oamenii valoroși, apele cu multe izvoare și lucrurile bine făcute, adică valorile și sistemele de valori, cele care înfruntă timpul, dar nu și devenirea, adaptarea la nou. Uneori, chiar și atunci când le trece vremea, ele, valorile, tot mai rămân. Ca obiecte, ca fapte consemnate în cuvinte, în imagini, în piatră, în noțiuni, în concepte, în teorii, în științe... Transmise din generație în generație, sau păstrate acolo, în memoria nedegradabilă a timpului, a spațiului, în uriașe patrimonii... Dar marile cetăți ale Antichității și Evului Mediu sunt azi ruine, așezările urbane sau rurale din timpuri străvechi sunt, azi, acoperite de pământ..., din marile temple și din marile opere ale timpurilor trecute au rămas, azi, doar câteva exemplare, urme și mărturii, ca

niște simboluri... Toate trec. Nu te poți scălda de două ori în același râu, spuneau anticii, sugerând că nimic nu stă pe loc, în încremenire, că totul curge... Dar esența rămâne. Iar această esență se regăsește azi în noile palate, în zgârie-nori, în aglomerări urbane, în zboruri cosmice, în concepte, în teorii, în știință, în artă, în cultură, în civilizația modernă.

Și durata este fluidă, tocmai prin raportarea existenței la timp și la spațiu. Totul este degradabil, totul este muritor, chiar dacă una dintre marile legi ale naturii spune că, în natură, nimic nu se pierde, nimic nu se câștigă, ci totul se transformă... Iar expresia cea mai complexă și cea mai bogată a duratei și durabilității este cea a dezvoltării durabile. O dezvoltare este un proces. Un proces care durează. De unde rezultă că dezvoltarea durabilă se definește pe durabilitatea unui proces de transformare, de progres, de trecere continuă la o nouă stare, la o nouă treaptă cantitativă și calitativă.

Dezvoltarea durabilă nu constă numai în durabilitatea și rezistența în timp a ceea ce există și a ceea ce ai construit, ci și în transformabilitatea a ceea ce ai durat, în devenire, în schimbare, în transformare, în noile paradigme.

Durabilitatea presupune existența unor repere, a unor ansambluri nedegradabile, a unor opere nemuritoare etc., dar și a fluxurilor dintre ele. Durabilitatea culturii și civilizațiilor este, deopotrivă, zidită în piatră, dar și capabilă să urce muntele timpului, să înfrunte vremurile și să ajungă undeva la un final, fie pentru a trece într-o altă etapă, într-o altă stare, într-o altă dimensiune, într-o altă frecvență, într-o altă filosofie, fie pentru a preda ștafeta altui alergător de cursă lungă. Astăzi, rețeaua introduce o nouă filozofie în fizionomia și arhitectura duratei – cea a conexiunii, a interdependenței și a timpului real – aducând această procesualitate complexă în văzul lumii și transformând virtualul într-un real fluid, omniprezent și omnipotent.

De aceea, azi, și cu atât mai mult, mâine, am putea spune că durabilitatea nu mai este un apanaj al granitului, ci și al apei, al fluidului, pentru că tot ce există nu există doar în sine și pentru sine, ci și într-un continuum fluid, într-o procesualitate continuă, repetabilă și ascendentă.

Descendentul sau degradarea și, ca urmare, dispariția nu este de fapt un final absolut, ci o transformare, o devenire, o trecere în altceva. Această afirmație este, bineînțeles, valabilă și în viața oamenilor, în societate și în toate formele de existență a acesteia.

Ontologia spațiului plin, ca și cea a spațiului gol, nu este definită pe un concept de saturație, de încremenire, de nemișcare, pentru că o astfel de stare ar însemna entropie zero, deci moarte, ci, dimpotrivă, pe o procesualitate dinamică și complexă, în care durata se măsoară, așa cum se arăta mai sus, în capacitatea și capabilitatea devenirii.

Dezvoltarea durabilă se fundamentează pe implacabilitatea devenirii, iar aceasta pe fluiditatea durabilității, caracteristica fundamentală a dezvoltării societății omenеști în momentul de față.

Orice strategie, în orice domeniu ar fi, nu este altceva decât știința, priceperea, arta și metoda de a transpune într-un sistem operațional, folosind forțe, mijloace și resurse adecvate, o decizie politică în acel domeniu, luată de cei în drept.

Prin urmare, strategia dezvoltării durabile este știința, experiența, priceperea, arta și metoda de a transpune în concept strategic, operațional și tactic (de acțiune) și într-un sistem operațional adecvat (adică într-un dispozitiv, într-un proiect, într-o arhitectură constructivă) o decizie politică, luată de cei în drept, pentru dezvoltare durabilă a unui stat, a unei națiuni, a unei întreprinderi etc., potrivit capacităților și capabilităților existente sau asigurate la timp.

Nivelurile acțiunii eficiente sunt condiționate de principii, dar și de realitățile concrete, de variația acestora și se află într-o strictă interdependență. În *Figura nr. 3* se prezintă aceste niveluri și interacțiunile dintre ele.

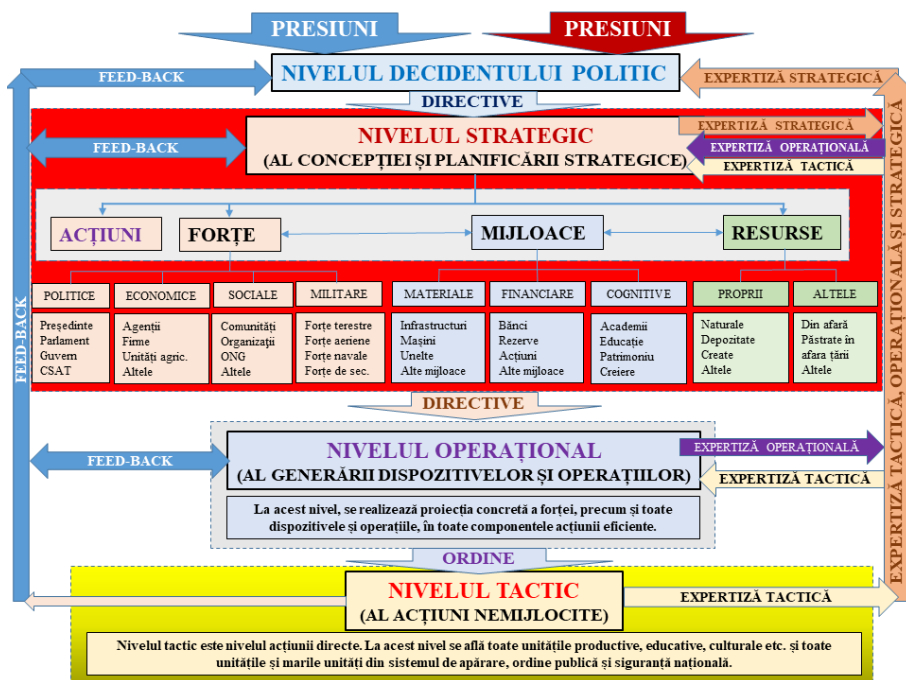

Figura nr. 3 Niveluri ale acțiunii eficiente și relațiile dintre ele

3. Securitatea și apărarea în epoca durabilității fluide din procesualitatea generării cognocivilizației

Fluiditatea durabilității nu înseamnă negarea lucrului care durează, a lucrului bine făcut, ci doar integrarea procesualității lucrului bine făcut în semnificația duratei și a durabilității în noul context economic, social, politic, cultural și militar, geofizic, geopolitic și geostrategic.

Durabilitatea și fluiditatea interoperează consistent în noile condiții create de dezvoltarea durabilă. Interoperabilitatea dintre aceste două concepte și, evident, dintre aceste două realități constituie esența procesualității generării noii civilizații, în care deja am făcut primii pași, civilizația cognitivă sau *cognocivilizația*.

Aceste noi condiții – și ele dinamice și complexe – sunt, de fapt, coordonatele multiple în care se redefinește dezvoltarea durabilă. Ele se concretizează în *domenii ale dezvoltării durabile*, iar o astfel de dezvoltare va duce, în cele din urmă la edificarea celei mai înalte trepte a civilizației omenești de pe Terra, treapta cognocivilizației.

Aceste domenii ale generării și consolidării cognocivilizației sunt, în opinia noastră, următoarele:

1. Nivelul tot mai înalt al cunoașterii și crearea, pe această bază, a sistemelor de valori ale cognocivilizației;

2. Cognocultura;

3. Educația formală, centrată pe cognovaloare;

4. Educația informală;

5. Educația non-formală;

6. Cognotehnologia;

7. Înalta tehnologie;

8. Tehnologia informației;

9. Cyberspațiul;

10. Infospațiul;

11. Cognospațiul;

12. Explozia demografică;

13. Cognopolitica;

14. Cognoeconomia;

15. Cognosecuritatea;

16. Cognorăzboiul.

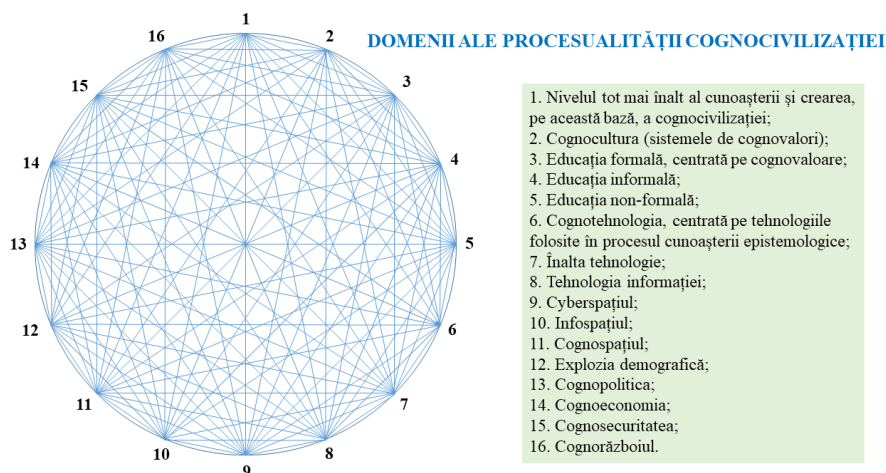

Figura nr. 2 Interacțiuni de rețea ale domeniilor procesualității cognocivilizației

Nivelul tot mai înalt al cunoașterii și crearea, pe această bază, a sistemelor de valori ale cognocivilizației

Pe măsură ce timpul trece și cunoașterea avansează, fluxurile cognitive aflându-se într-o continuă interacțiune de rețea, este limpede că extremele se ating și conceptele se armonizează. Cunoașterea impune alți piloni și alte temelii pentru dezvoltare, adică noi sisteme de valori, unele extrase din schimbarea, transformarea și modernizare acelor vechi, altele noi, specifice epocii în care trăim.

Încet, încet, omenirea va ieși din cultura vârtelniței, a rășchitorului, a suculei și a plugului tras de boi și o va sedimenta, în templele sale axiologice și patrimoniale. Acestea nu vor mai fi radical diferite, ci foarte asemănătoare, întrucât rețeaua permite cunoașterea și transferul rapid, instantaneu.

Durabilitatea se va măsura nu doar pe unitatea de timp și pe rezistența la schimbare și transformare, ci prin capacitatea de schimbare și transformare, adică pe unitatea de devenire, ca să-i spunem așa.

Desigur, în epoca societății de consum, a accelerării fluidizării duratei, de efectul de rețea profită, îndeosebi, corporațiile, cele care devin mai puternice chiar decât unele dintre marile state, dar acești prădători ai acestui tip de societate nu vor fi la fel de puternici și în epoca cognocivilizației, pentru că fluiditatea duratei nu va polariza durata și puterea, ci, potrivit legilor entropice, o va deplasa și spre un echilibru relativ, din care se vor genera noile culturi, noile fundamente și noile interese ale dezvoltării durabile.

Cognocultura

Conceptul fundamental al culturii este valoarea. Conceptul fundamental al civilizației, deci baza ei, structura ei de rezistență și arhitectura ei esențială, este dat de cultură, adică de marile sisteme de valori. La ora actuală, există atâtea culturi, câte civilizații. Mai mult, se pare că fiecare stat a devenit, în timp, mai mult decât o identitate politică, mai mult chiar decât o identitate teritorială, economică și socială; a devenit o identitate sau, în orice caz, o specificitate civilizațională. Câte state, atâtea civilizații. Încet, încet, cognocultura fie va scoate statele și identitățile culturale și civilizaționale din frontierele-limite, din frontierele identitate exclusiviste și conflictuale, la va trece, o perioadă, printr-un sistem de frontiere culturale de confluență, pentru ca, în final, vechile frontiere să rămână doar reamintiri sau nostalgii, fie le va aduce la un numitor comun prin ceea ce noi numim cognocultură. Este clar că omenirea se îndreaptă spre o civilizație de confluență, spre o civilizație sinergică, de sinteză. Nu știm cât va dura acest proces, dar știm că el a început deja. Probabil că, înainte de a se ajunge, și în domeniul civilizațional, ca în multe altele, la o entropie zero, vor apărea noi tensiuni interioare, care vor regenera suptorii de mișcare, de redevenire, așa cum s-a întâmplat mereu de-a lungul dezvoltării civilizației umane.

Educația formală, centrată pe cognovaloare

Procesualitate generării cognoculturii are, ca temelie, ca bază de plecare și, deopotrivă, ca vector principal și metodă, educația. Sistemele educaționale din toată lumea tind spre aceeași procesualitate, spre aceeași arhitectură metodologică și spre aceleași orizonturi, întrucât profesiile viitorului cer asta. Oamenii au nevoie să învețe, în prezent, viitorul, să se pregătească pentru a trăi și munci în acel mâine care începe azi. Științele de bază sunt aceleași în toate sistemele educaționale de pe mapamond. Toți elevii, indiferent unde trăiesc, învață matematică, fizică, biologie, chimie, informatică, limba maternă, una sau mai multe limbi străine, iar procesul de recunoaștere a diplomelor și de accesare a locurilor de muncă oriunde pe planeta Pământ a început deja și, în pofida degradării cumplite a mediului de securitate, avansează foarte rapid. IT, high-tech și rețeaua facilitează educația formală – adică acea educație instituționalizată și consfințită ca un drept fundamental al omului individual, ca o datorie de bază a statului și ca o funcție indispensabilă a societății moderne –, iar aceasta a devenit modalitatea cea mai eficientă și cea mai directă de creare a omului-cogniție, a omului-știe-tot, a omului educat. Cu toate hiatusurile și opreliștile arbitrare și ticăloase create de disfuncțiile societății actuale, mai ales la noi în țară,

drumul spre instituirea unui sistem educațional formal bazat pe cunoaștere, adică pe formarea la copii și la adulți a unei culturi a cunoașterii, a unei cognoculturi a început deja. Din păcate, noul vector educațional ieste prea mult, prea devreme și prea primejdios din cultura tradițională identitară, din cultura de tranzit spre ceea ce numim cognocultură. Iar acest lucru va genera un conflict între filozofia identitară a individului, bazată pe valorile neamului, ale țării și pe neevadarea încăpățânată din areal, și, probabil, va produce, cel puțin pentru o vreme, un nou tip de înstrăinare, mai periculos decât toate celelalte la un loc – înstrăinare de rețea, înstrăinarea în mulțime. Educația formală, centrată pe cognocultură, tocmai asta trebuie să nu o facă.

Educația informală

Educația informală devine, azi mai mult ca ieri și mâine cu mult mai mult ca azi, un tip de educația și de autoeducație la fel de important ca educația formală, și nu doar un adjuvant al acesteia. Ea sfidează în ierarhia, metodologia tradițională și pedagogia clasică și introduce orizontalitatea și, mai ales, efectul de rețea. Astăzi este posibil ca, spre exemplu, un copil din clasa a treia, care abia și-a însușit operațiile cu fracții și alte elemente care se învață la acest nivel, să acceseze pe internet calculul integral și chiar să învețe să rezolve unele integrale, dacă îl duce mintea și dacă are o astfel de curiozitate. Se înțelege că o astfel de situație este una de excepție, dar este totuși posibilă.

Rețeaua, învățământul elearning și posibilitatea accesării oricărei informații din cele care se află pe rețea face din învățământul de tip informal, mai ales dacă intervin și unii factori moderatori, un învățământ de prim rang. Acest tip de învățământ, care se efectuează fără constrângeri, fără cenzură și fără intervenția altcuiva, creează o bază extrem de puternică și de valoroasă pentru crearea din timp a unor elemente care să formeze acea arhitectură, acea structură de rezistență pe care se vor mula foarte rapid și foarte consistent straturile cognoculturii.

Educația non-formală

Educația non-formală face și ea parte din vectorii de formare a suptorilor de cognocultură și de acces timpuriu la cognocultură. Și chiar dacă unele elemente ale educației non-formale pot intra în conflict cu programele școlare și, în general, cu educația formală, cea care constituie, în societatea actuală, axul principal și vectorul principal al educației și pregătirii fiecăruia dintre noi pentru viață, ea nu poate lipsi din ansamblul pregătirii unui om pentru viitor. Este drept că educația formală este una de tip permanent, în sensul că, pe tot parcursul vieții, un om urmează diferite trepte ale

învățământului și diferite cursuri de perfecționare. În societatea viitorului, omul va fi toată viața un elev silitor. Dar educația lui se va centra din ce în ce mai mult pe el, va fi din ce în ce mai mult un fel de ființare a sinelui sau, în orice caz, un mod de a ființa prin cogniție. Învățarea dincolo de școală, în cadrul unei altfel de școli sau în afara oricărei școli va deveni, cu timpul, indispensabilă. Va deveni ceva asemănător cu ceea ce, azi, denumim școala vieții. Ei bine, mâine, școala vieții va fi o învățare continuă, deopotrivă, formală, informală și non-formală, care va face din fiecare om un fel de știe-tot, un fel de mic savant.

Cognotehnologia

Unei astfel de educații îi corespunde o societate bazată nu doar pe cogniții, ci și pe o tehnologie extrem de performantă, pe o tehnologie a cogniției, pe o cognotehnologie. Este vorba de acele elemente ale info-tech și ale high-tech care facilitează și însoțesc conceptualizarea, formarea și folosirea bazelor de date, crearea unor programe adecvate, accesul la orice tip de informație și de cogniție în timp real, crearea și multiplicare bibliotecilor virtuale, pătrunderea (autorizată sau nu) în arhivele de orice tip etc. Astăzi, fără un program corespunzător, nu poți accesa bazele de date, nu poți redacta și tehnoredacta un text, nu poți concepe și efectua un proiect. Fără computer, nu exiști. Dar acesta este doar începutul, este doar forma primitivă a ceea ce numim cognotehnologie. Aproape în cursul aceluiași an, apar elemente noi, programe noi, procesoare mai puternice și mai fiabile, iar accesul la informație și la cogniție devine, deja, un acces de masă. Astăzi, aproape că nu există om care să nu aibă un calculator, o tabletă, un smartphone sau un simplu telefon mobil. Procesul primului calculator pe care l-am cumpărat eu prin 1993 era de 40 de megahertzi, iar memoria RAM de 267 k. Acum, procesoarele de pe laptop-ul meu de tipul Intel® Core™ i7, pe care l-am cumpărat cu vreo trei ani în urmă, au fiecare 2,4 gigahertzi, iar memoria DDR3 are 16 gigahertzi, ca să nu mai vorbesc de placa video care are și ea 4 GH și de celelalte componente. Saltul este imens. Dar, deja, această configurație este depășită. Mâine, toate ecuațiile complicate vor avea probabil soluții sau metodologii prestabilite, flexibile, care vor facilita imens dezvoltarea și chiar revoluționarea sistemelor de calcul și, probabil, în foarte scurt timp, se vor inventa tehnologii și softuri noi, care să permită captarea, analizarea și cunoașterea informației din trecut și din viitor.

Înalta tehnologie

De fapt, suportul tehnic al acestui progres imens în domeniul cunoașterii îl reprezintă înalta tehnologie. La ora actuală, ea nu este totuși

accesibilă oricui, dar întregul mapamond și, într-un fel, fiecare om de pe planetă beneficiază, într-o formă sau alta, de efectele creării și implementării ei. Acest proces de dezvoltare și implementare, în toate statele, a high-tech se va continua. Secretele, nici chiar cele tehnologice, nu pot fi păstrate, azi, pe termen lung. În epoca bazată pe cunoaștere, cea care va bate toate recordurile posibile este, fără îndoială, cunoașterea. Este saltul calitativ al omenirii către epoca sa superioară, către adevărata sa esență.

Tehnologia informației

Tehnologia informației este strâns legată de înalta tehnologie – este, de fapt, înaltă tehnologie – specializată în captarea, culegerea, analizarea și prelucrarea datelor din care se generează informația. Informația este materia primă a cunoașterii, este „lucrul în sine” al acesteia. Informația devine cogniție sau intră în compunerea cogniției după ce a fost integrată într-un sistem cognitiv, după ce a fost conexată cu alte informații, cu sisteme de valori și cu alte elemente care să-i asigure locul și rolul său în sistemul cognitiv. Unele dintre informații sunt perisabile, au viață scurtă. Ele sunt, sau pot fi folosite pentru a confirma sau infirma alte informații, pentru a le completa sau pentru a ajuta la fixarea unei cogniții, dar și pentru crearea de certitudini cognitive. Altele intră în componența cogniției, în nucleul acesteia, în structura sa de rezistență. Această procesualitate de integrare a informației în sistemele cognitive, de transformare a ei în cogniție ține de o maieutică a cunoașterii, de o procesualitate foarte complicată, de sisteme multiplicatoare sau sintetizatoare.

Tehnologia informației este cea care asigură suporturile tehnice de rețea (module, relee, aparatură de criptare, de stocare, de securizare etc.). Senzorii care recepționează și transmit date sunt montați pe orice mașină, pe orice satelit pe orice mijloc fix sau mobil și nu este departe vremea, când acești senzori vor explora corpul omenesc și vor transmite unor centre specializate toate datele și informațiile necesare controlului și menținerii sănătății, frecvenței utile, capacității de muncă și de gândire etc.

Cyberspațiul

Cyberspațiul este universul rețelei și modus-ul ei vivendi. Cu alte cuvinte, rețeaua a creat un spațiu al ei, un spațiu al circulației în timp real, adică instantaneu, a datelor și informațiilor, a tera-datelor și terabiților, sistem pe care omul, deși el este cel care l-a creat, abia de-acum începe să-l înțeleagă și, în orice caz, îl va înțelege destul de greu. Cyberspațiul are, la ora actuală și cu atât mai mult în viitor, o serie de funcții noi, necunoscute

până azi în viața oamenilor de pe planeta Pământ, cel puțin la nivelul civilizației din care facem și noi parte:

- funcția extensiei comprehensive;
- funcția conectivă;
- funcția interactivă;
- funcția fluxurilor fluide;
- funcția unui feed-back continuu și în timp real;
- funcția multiplicărilor sau reducărilor nelineare, complexe și chiar haotice;
- funcția generării și regenerării rețelei;
- funcția generării și managementului infospațiului și cognospațiului.

Aceste funcții – lesne de înțeles – scot omul individual din propria-i izolare, din propria-i ființare în sine, arondându-l la Univers, acolo unde-i este, de fapt, locul în cea de a n-a dimensiune a sa, cea cognitivă.

Infospațiul

În epoca actuală și în cea viitoare, bătălia principală se va duce, cu siguranță, în primul rând, în infospațiu și pentru infospațiu. Cine stăpânește infospațiu va stăpâni, cu siguranță, lumea. Pentru că, va avea acces cu prioritate la necunoscut, la informație în timp real și chiar în ante-timp. Din păcate, este de așteptat ca toate aceste progrese imense, revoluționare să nu schimbe natura și esența lumii, nici inegalitățile din interiorul ei și cu atât mai puțin conflictualitatea ei endogenă.

De aceea, infospațiul nu va fi și nu va rămâne doar anticamera cognospațiului, a cunoașterii și a condiției umane superioare, ci și un câmp de luptă, un spațiu info-strategic, info-operațional și info-tactic de cea mai mare importanță. Bătălia pentru infospațiu, pentru supremație în info-spațiu este o componentă a bătăliei pentru cognospațiu și ea se va desfășura, după toate probabilitățile, atât pentru controlul lui, cât și pentru controlul oamenilor, al inteligenței omenești, al creierelor, al entităților și identităților de orice fel, adică pentru putere și influență. Pentru că, odată cu înaintarea accelerată și extrem de performantă în spațiul necunoscut, în info-spațiu, se va intensifica, din nefericire și conflictualitatea dintre oameni, centrată de data aceasta, pe informații și pe concepte.

Cognospațiul

Cognospațiul este acel areal n-dimensional în care trăiesc oamenii. Omul, în esență, este cunoaștere. Așa a fost de cât există oameni pe planeta Pământ sau de unde or fi venit ei (dacă or fi venit de undeva și nu sunt doar un produs efectiv al Terrei) și, după toate probabilitățile, așa va fi mereu.

Cognospațiul este partea cunoscută a Necunoscutului, este ceea ce, de fapt, omul știe, ceea ce a acumulat el în lunga istoria a cunoașterii. Cognospațiul este un produs al gândului, al capacității și capabilității omului de a cunoaște și înțelege Universul, de a transforma Necunoscutul în Cunoscut, de a genera sisteme cognitive, valori și patrimonii.

Cognospațiul este expresia lumii oamenilor, este, deopotrivă, Abstractul Concretului și Concretul Abstractului, este sinteza lor. E drept, și celelalte animale și plante de pe planetă trăiesc într-un univers al lor, au propriile sisteme de interacționare și chiar de comunicare. Este clar că și pietrele vorbesc între ele. Dar, deocamdată, nu știm dacă ele gândesc, dacă au un infospațiu sau un cognospațiu al lor, dacă noi putem intra în contact cu aceste lumi mai profund și mai consistent decât o facem azi, Probabil că da, dar și această provocare face parte tot din direcțiile de cercetare și arealul în care omul egoist și expansionist își extinde limitele.

Explozia demografică

Explozia demografică – deja în desfășurare – va fi, probabil, bing-bang-ul ieșirii din gravitație, al controlului gravitației și al populării cu ființa umană a unora dintre exoplanete. Până atunci, oamenii trebuie să-și controleze propria devenire, propria ființare, să treacă toate elementele confruntării sau cooperării în plan cognitiv, să se întoarcă, adică, la forța gândului și a cuvântului și să atingă, probabil, ultimul nivel de abstractizare, acela al formalizării și simbolisticii complete. Concomitent cu extinderea cognospațiului, omul trebuie să găsească – pe planetă sau în afara acesteia – noi resurse de energie, mai exact, să acceseze într-un mod mult mai profitabil energia solară și energia cosmică și chiar s-o înmagazineze pe Terra, ca rezerve pentru vremuri mai grele. Explozia demografică, migrațiile masive, confruntările de tot felul, polarizarea bogăției și a sărăciei vor continua, credem noi, să însoțească omenirea și în ere cognocivilizației. Pentru că omul nu acceptă nici egalitatea dintre oameni, nici pace eternă și nici lipsa de griji. Omul este făcut să se îngrijoreze, să se zbată, să se nemulțumească, să se luptă și să câștige sau să piardă.

Cognopolitica

Probabil că și politica, în calitatea ei de expresie sinergică a interesului, îndeosebi a interesului vital (atunci când are răbdarea să-l afle și să-l slujească), va continua nu doar să bată câmpii și să genereze conflicte, ci și să construiască din când în când câte ceva. Fie și pentru motivul că omul nu este doar o ființă neliniștită, ci și o ființă politică, dependentă de cetate, adică de ceilalți și de un anume mod de viață. Dacă societatea, în ansamblul

ei, cunoaște deja o deplasare foarte puternică spre cognospațiu, spre cunoaștere, prin cunoaștere, spre concept, este normal ca și politica, în calitatea ei de expresie concentrată și sinergică a interesului comun, să se deplaseze semnificativ și chiar total spre o dimensiune nouă, spre o dimensiune cogno. Această devenire se pare că o va apropia mai mult de un suport academic, de un suport cognitiv deopotrivă abstract și concret, pe suport de rețea și cu un puternic efect de rețea.

Cognoeconomia

Deja se vorbește și ai de o economie bazată pe cunoaștere, de o economie de rețea, de o economie transfrontalieră. Astfel de concepte – puse în practică, azi, de marile corporații – subminează statele de drept și nu este departe vremea când, probabil, se va consider că statele și-au trăit traiul, că ele reprezintă o frână în calea expansiunii economice și financiare care se va ancora din ce în ce mai mult pe zone cognoeconomice, energetice, de resurse primare, agricole etc. Cognoeconomia va fi, după toate probabilitățile, conceptul fundamental al societăți bazate pe cunoaștere, iar toate conceptele de până acum – frontiere, stat de drept, suveranitate, independență etc. etc. – vor deveni nu doar desuete și inoperabile, ci și primejdioase pentru noul tip de societate. Cel puțin așa pare a fi spiritul corporatist, concretizat, între altele, și în faptul că, din 1990 și până azi, adică în 27 de ani, aceste corporații au jecmănit resursele românești mai mult decât au făcut-o, în mai bine de o mie de ani, toate imperiile și toate stăpânirile care au dominat România și toate războaiele prin care a trecut această țară. De aceea, noi considerăm că, în etapa următoare, va urma o ofensivă fără precedent împotriva statelor care au mai rămas în picioare sau necucerite în totalitate de spiritul corporatist și de marea ofensivă financiară a lumii bogate împotriva lumii sărace. Desigur, aceasta e partea proastă, partea întunecată, partea murdară a cognoeconomiei și a geoeconomiei, iar ea nu este menită să asigure prosperitatea întregii lumi, ci doar prosperitatea celor puternici. De aici nu rezultă că progresul și înaintea spre o cognocivilizație benefică pentru întreaga omenire ar trebui oprit, ci doar că el nu se desfășoară în coordonate favorabile pentru întreaga omenire, ci doar pentru unii, mai exact, pentru cei care folosesc instituțiile financiare și corporatismul doar în interes propriu.

Cognosecuritatea

Este clar pentru toată lumea că, de când a apărut omul și comunitatea umană pe pământ, scopul fundamental și obiectivul strategic cel mai important au fost acelea de a asigura oamenilor – sau măcar unora dintre ei – prosperitate, libertate și securitate. Aceste trei concepte nu s-a schimbat

niciodată pe această planetă, chiar dacă planeta s-a faliat pentru a-i despărți, prin crevase imense, pe cei care creează cetăți cvasi-inexpugnabile în jurul lor față de cei care n-au șansa de a avea vreodată nici prosperitate, nici libertate și cu atât mai puțin vreun dram de securitate. Aici, în pofida atâtor mișcări, atâtor revoluții și atâtor războaie, nu sunt prea multe lucruri de spus. Oricum, revoluțiile și războaiele nu le-au declanșat și nu le-au dus cei neputincioși, ci doar cei care au avut și au un astfel de potențial, precum și capabilitatea de a se folosi de ceilalți.

Cognosecibilitatea este un concept cu desăvârșire nou, ci dor un concept care relevă faptul că, în societatea cunoașteri, predominantă va fi securitatea infospațiului, a cyberspațiului și a cognospațiului, iar aceasta nu se va putea asigura decât prin forțe, mijloace, resurse, politici, strategii, operații și tactici adecvate.

Cognorăzboiul

Va ieși oare vreodată lumea din nevoia de securitate? Dar din nevoia de apărare? De ce securitate? De ce apărare? Apărare împotriva cui?! Va reuși, oare, vreodată, omenirea să renunțe la fenomenul război, sau războiul – denumit și redenumit oricum – face parte nemijlocită din viața ei? Dar lanțul întrebărilor nu se oprește aici. Din păcate, sau, poate, din fericire, omul se află întotdeauna într-un război cu sine și cu restul lumii, într-un război pe care nici nu-l câștigă pe deplin, nici nu îl pierde pe deplin, ci doar se folosește de el sau în folosește pentru a-și reîncărca și a-și reînnoi totdeauna bateriile care-l mențin viu, puternic și motivat. Fără puternica motivație de a trăi, a se lupta și a birui, omul pare a fi lipsit de sens. Poate că așa fac toate identitățile din Univers, devreme ce se nasc, trăiesc și mor stele și planete, galaxii și mari identități cosmice, de vreme de, prin găuri negre se trece în alte identități, în alte dimensiuni și în alte forme de existență, poate chiar și în alte file ale Universului, de vreme ce acestea există... Și cine știe câte alte lucruri se mai petrec, fără ca noi să le știm sau măcar să le bănuim!

Azi, omul se războiește continuu cu sine, pe tărâmul gândului, cu armele gândirii, ale raționamentului, ale judecății. Se războiește și cu altul, cu celălalt, cunoscut sau necunoscut, cu arme de foc, cu arme subtile, cu arme ale voinței și ale cogniției. Pentru identitate, pentru putere, pentru influență, pentru cogniție. Acest lucru nu va înceta niciodată, pentru că, atunci când va înceta, va dispărea și omul. De aceea, este foarte posibil ca, în era cognocivilizației, războirea identităților și a arealelor omeniești să se facă, în principal, prin concepte, prin cogniții. De fapt, un astfel de război se desfășoară și azi. Oamenii se bat în primul rând, în idei, în concepte, în mentalități, în politici, războiul nefiind altceva, spunea Clausewitz, decât o continuare a politicii prin mijloace violente. Astfel de mijloace violente vor

exista, probabil, și mâine, dar acestea se pare că nu vor mai fi predominant fizice. De aici nu rezultă că ele nu vor fi la fel de primejdioase, cum sunt, spre exemplu, azi, cele nucleare, ci doar că oamenii nu vor renunța niciodată la această jucărie care face parte din ființa lor.

În acesta caz, durabilitatea nu mai este un ceva care există și rezistă în timp, ci un ceva care curge, care devine, care se schimbă, dar care nu dispare și nu-și schimbă esența, nici substanța, ci, poate, doar forma.

Concluzii

1. În strategia dezvoltării durabile, prima care-și schimbă forma, conținutul, expresia și aparența, dar niciodată esența și substanța este însăși durabilitatea.

2. O strategie care are drept concept, rațiune și esență dezvoltarea durabilă nu se poate baza decât pe capacitatea și capabilitatea durabilității de a rămâne ea însăși în lungul drum al zilei către noapte și al nopții către zorii zilei, indiferent de fluxurile și perturbațiile care se vor manifesta totdeauna dinamic și complex. În societatea omenească, durata, ca și durabilitatea, nu este și nu poate fi niciodată un obiect, un fapt sau un eveniment încrămenit în aceeași formă și în aceiași parametri. Totdeauna, tot ce există pe Pământ și în Univers durează atâta timp cât are capacitatea și capabilitatea de a se adapta la împrejurări, de a se schimba, de a se transforma, fără să-și schimbe însă esența și, deci substanța. De aceea, conceptul fundamental al dezvoltării societății omenești, chiar și în epoca pe care noi o denumim aici cognocivilizație, este durabilitatea fluidă, durabilitatea dinamică, totdeauna capabilă să se teleporteze în forma adecvată fără a-și schimba esența, rațiunea și substanța.

3. Planificatorii strategiei dezvoltării durabile trebuie să vadă dincolo de ceea ce se vede, să calculeze posibili parametri ai durabilității, în funcție de variabilitatea condițiilor, inclusiv a celor esențiale și să genereze acele suporturi de potențial care permit, susțin și modelează devenirea.

PUTERILE PUTERII

- Une possible configuration de la nouvelle politique plus ou moins visible de sphères d'influence dans l'Union Européenne -

Rezumat

În această etapă a globalizării intempestive și interesate, dar și necesare și obiective, a economiilor, finanțelor, culturii, s-ar părea că politica sferelor de influență nu mai este de actualitate. Totuși, din comportamentul efectiv al marilor puteri economice și militare, al Alianței Nord-Atlantice, precum și din numeroase lucrări și studii pe teme ale relațiilor internaționale, rezultă că politica sferelor de influență de azi nu s-a schimbat aproape cu nimic, în esența ei, față de cea de ieri.

Cuvinte-cheie: politică, mari puteri, sfere de influență, realitate

Résumé

Dans cette étape de la globalisation intempestive et intéressée, mais, tout à fait, nécessaire et objective, de l'économies, de la finance, de la culture, il semblerait que la politique des sphères d'influence ne soit d'actualité non plus. Mais, quand-même, on résulte, de comportement effectif des grandes puissance économiques et militaires, de l'Alliance North-Atlantique et même-ci de nombreuses études sur les thèmes des relations internationales, que la politique des sphères d'influence, aujourd'hui, en son essence, n'est pas changé pas du tout, vis-à-vis de celle d'hier.

Mots-clefs : politique, grandes puissances, sphères d'influence, réalité

1. Prima și cea mai concludentă dovadă în emergența continuă și tenace a puterilor puterii o reprezintă chiar conceptele strategice NATO din 1991 încoace, potrivit cărora, între altele, Alianța poate interveni și în afara ariei sale de cuprindere. Cu alte cuvinte, este vorba de extinderea sferei de influență a NATO într-o arie nedelimitată strict, tocmai datorită puterilor puterii sale. Oricum, însăși existența Alianței și implicarea ei, cu sau fără

acordul întregii lumi, în managementul mediului de securitate global sau de areal constituie o modalitate de influențare a lumii, în primul rând, prin consonanța și rezonanța unor raporturi de putere. Fiind cea mai puternică forță militară și politico-militară care a existat vreodată pe Terra, este foarte clar că influența ei în lume este colosală. Și este foarte bine că și noi, românii, facem parte din această Alianță, chiar dacă, cel puțin până în acest moment, cei care diriguiesc azi treburile țării au folosit această condiție, deopotrivă, pentru a distruge aproape complet capacitatea de apărare a țării noastre, mai ales industria de apărare românească, pe motiv că, oricum, ne apără NATO, și pentru a prădui țara mai sălbatic decât în oricare altă epocă din multimilenara istorie a neamului românesc.

Conducerea României din ultimele trei decenii s-a comportat mai degrabă ca un inamic feroce al țării, decât ca un patriot sau măcar ca un cetățean onest, cu minim bun-simț, asemănător celui al omului de rând. Această conducere nu a înțeles niciodată (sau nu a vrut să înțeleagă) că România este un stat suveran, iar apărarea națională este esențială pentru supraviețuirea țării. Apărarea colectivă, concept specific NATO și apărarea comună, concept specific Uniunii Europene, n-ar trebui să contravină prevederilor Cartei ONU și, oricum, ele nu substituie apărarea națională, ci doar o fac posibilă, o operaționalizează, o ajută, o pun în operă. Pentru că, azi, niciun stat de pe lume, oricât ar fi el de puternic, nu se mai poate apăra de unul singur. Cel puțin potrivit previziunilor belicoase din această etapă a înarmării fără precedent a marilor puteri ale lumii. Dar, neputința unui stat în fața unei agresiuni uriașe – așa cum se prezintă astăzi agresiunea globalizării și a corporațiilor împotriva identităților statale naționale – nu se compensează și nu se soluționează prin abandonarea sau cedarea, de către conducerea aceluia stat, a suveranității în favoarea multinaționalelor, corporațiilor, instituțiilor și organizațiilor internaționale, în folosul altui stat sau în beneficiul celor care vor să-l distrugă. O astfel de atitudine nu este conformă dreptului internațional, ci, dimpotrivă, este complet potrivnică acestuia.

Toată românimea ar trebui să știe și să înțeleagă profund că, în caz de război, pentru apărarea și păstrarea pământului sfânt al țării, tot ostașul român își va da sângele și viața. Și tot el va fi, după ce războiul se va fi încheiat, dacă a supraviețuit dezastrului, umilit și batjocorit de ticăloasa politică românească. Așa a fost mereu pe acest pământ dumnezeiesc, sfințit de sângele soldaților și murdărit de lăcomia, șiretenia, oportunismul și nepatriotismul majorității politicienilor care s-au perindat prin marile fotolii ale națiunii.

2. În cartea sa *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*¹²⁴, Samuel P. Huntington împarte lumea în 7 sau 8 civilizații (Occidentală, Ortodoxă, Sinică, Japoneză, Hindusă, Islamică, Africană și, eventual Latino-americană, dar aceasta din urmă poate fi integrată în Civilizația occidentală), care se vor război între ele în viitor, după cum spune ilustrul profesor. Dar nu atât între ele, cât mai ales împotriva civilizației occidentale pe care profesorul de la Harvard, ca și Thierry P. Millemann, în *Fața ascunsă a lumii occidentale*, o consideră agresivă. O parte dintre aceste civilizații au un stat-nucleu (China, pentru civilizația sinică, India pentru civilizația hindusă, Turcia, Egiptul sau Arabia Saudită, în luptă pentru a deveni stat-nucleu al civilizației islamice, Rusia, pentru civilizația ortodoxă), iar acest nucleu este cel care influențează, cel care diriguiește, cel care determină principalele coordonate de mișcare ale acestor civilizații. Cu alte cuvinte, într-o astfel de concepție, *în sfera de influență a statului-nucleu intră toate statele înrudite prin religie, cultură, practici, obiceiuri etc.* Această înrudire influențează desigur și schimburile economice. Este și motivul pentru care Huntington împarte Europa în două, Estul aparținând civilizației ortodoxe, iar Vestul civilizației occidentale. Linia care separă tranșant cele două civilizații trece pe la est de Țările Baltice, pe la Vest de Belarus, pe la est de ceea ce se numește Ucraina subcarpatică, adică Ucraina catolică, pe linia Carpaților, despărțind Transilvania de România, pe granița dintre Croația și Iugoslavia și aproximativ pe o linie care desparte teritoriile locuite de croații din Bosnia (care sunt catolici) de celelalte teritorii ale Bosniei unde se află bosniaci sârbi și musulmani.

Profesorul de la Harvard evită să se pronunțe asupra statului sau statelor-nucleu din civilizația occidentală. Acestea sunt sau pot fi, desigur, mai multe: Marea Britanie, Germania, Franța și, bineînțeles, SUA.

Cu alte cuvinte, Huntington sugerează că sfera de influență a Rusiei ar cuprinde toate țările ortodoxe. Deci, potrivit acestei afirmații, Republica Belarus, Ucraina, România (fără Transilvania și Banat), Serbia, Bulgaria și, în oarecare măsură, Grecia s-au aflat, se află și s-ar afla și în viitor în sfera de influență a Rusiei. Iar Civilizația occidentală, dacă dorește o bună conviețuire în acest spațiu, trebuie să țină seama de această linie trasă încă de la 1500 și consolidată într-un fel prin pacea de la Westfalia din 1648.

3. Un al doilea spațiu de confruntare, după Huntington (a se vedea articolul „**Puterea solitară**“, apărut în „Foreign Affairs“ și preluat de „La revue internationale et strategique“, din vara anului 1999), este *cel al puterii*,

¹²⁴ Samuel P. Huntington, 1997, *The Clash of Civilizations the Remaking of World Order*. Simon & Schuster

al luptei pentru putere. Huntington distinge trei niveluri ale acestei lupte după cel al bipolarismului:

- cel al superputerii mondiale unice, deci al *unipolarismului*;
- cel al *uni-multipolarismului*;
- cel al *multipolarismului*.

În timpul bipolarismului, SUA exercita influență asupra unei părți din țările globului, iar URSS asupra celeilalte părți. Exista, desigur, și o categorie a țărilor neangajate, nealiniat, dar și ele se aflau sub influența uneia sau alteia dintre cele două superputeri nucleare și a civilizațiilor pe care le reprezentau (a se citi: le dominau). Datele problemei s-au schimbat, într-o vreme (din 1991 și până în 1993), SUA rămânând singura superputere mondială. În acest interval de timp, lumea a fost *unipolară*. Soarele răsărea și apunea acolo, în America, pentru că America era peste tot. Și, desigur, tot am peste tot este și acum. Ca o uriașă putere, ca o conștiință, ca o democrație mai pură chiar decât cea din vremea celor care au inventat-o – vechii greci –, ca un spirit și, mai ales, ca o imensă teamă generată și întreținută de o uriașă forță multivectorială și de zecile de baze militare dislocate în punctele-cheie ale lumii. După această perioadă, urmează o etapă de tranziție pe care profesorul american o numește *uni-multipolară*, unde SUA este singura superputere, dar lumea nu mai este *unipolară*, deși Statele Unite se comportă ca și cum ar fi, și, în final, lumea va fi din nou *multipolară*. Deja câteva puteri au zvâcnit în forță, intrând tranșant în competiția multipolarității: Rusia și-a reluat locul de mare putere strategică nucleară mondială, China a devenit una dintre cele mai mari puteri economice și militare mondiale, cu șanse de a trece rapid la supremația economică și chiar militară a lumii, India, Brazilia și, mai ales, Turcia au intrat în elita puterilor militare, iar lumea islamică, deși supusă unor presiuni uriașe, a generat Statul Islamic, inițial, ca punct de sprijin cameleonic al Occidentului în războiul său de diversiunea dus zona cu cele mai ieftine resurse de petrol, apoi, în interes propriu, ca detașament înaintat în revigorarea marelui Califat...

Uniunea Europeană geme sub presiunea invaziei intempestive a lumii musulmane alungate de acasă de crize și războaie îngrozitoare – războaie din războiul continuu al omenirii –, iar terorismul, o realitate deopotrivă periculoasă și mincinoasă, efect și, în același timp, instrument al ticăloșiei unora dintre oameni, înnoadă mințile fără creiere și scoate creierii din minți, desigur, în folosul corporațiilor și al unor inși care, cred ei, sunt stăpânii lumii, așa cum unii lideri ai clanurilor de țigani din România se cred stăpânii unor orașe întregi sau unor cartiere importante din marile orașe ale țării. Dar asta-i epoca în care trăim. Nu onoarea, dreptatea, valoarea sunt triumfătoare, ci opusul lor, îmbrăcat, mai exact, fardat sau camuflat în haina lor...

Ne aflăm în *etapa reaşezării sferelor de influenţă*, în funcţie de rezultatele luptei pentru putere care se desfăşoară la ora actuală între marii actori ai lumii.

Care sunt aceşti mari actori?

Aceştia sunt, după Huntington, la rândul lor, de trei categorii:

a. *Superputere mondială* - SUA

b. *Puteri regionale principale* - Rusia, China, Europa Unită, Brazilia, Iran, India.

c. *Puteri regionale secundare*, care se opun puterilor regionale importante. În anii care au urmat, aceste puteri regionale secundare, „fabricate”, încurajate, susţinute şi întreţinute de interesul puterii dominante – unele chiar fără identitate, cum se dovedeşte a fi, azi, Statul Islamic – au proliferat şi au creat falii strategice colosale: falia strategică musulmană, falia strategică a Golfului, falia strategică Marea Neagră – Marea Baltică, falia strategică balcanică etc. Aceste zone de ruptură arată care este de fapt situaţia lumii în ultimul deceniu al secolului al XX-lea.

Astfel, după Huntington, Statele Unite şi puterile regionale secundare au un interes comun, acela de a limita dominaţia marilor state, adică a puterilor regionale principale, în diferite regiuni:

- SUA şi Japonia, contra Chinei;
- SUA şi Marea Britanie, contra Europei Unite (a se analiza fenomenul Brexit);
- SUA şi Argentina, contra Braziliei;
- SUA şi Arabia Saudită, contra puterii iraniene în Golf;
- SUA şi Pakistan, contra Indiei în Asia de Sud-Est (dar, până acum, fără prea mult succes).

Am adăuga: SUA şi Ucraina, împotriva Rusiei, dar răspunsul preemptiv şi chiar preventiv al Rusiei, în urma summit-ului de la Vilnius al Parteneriatului estic, a generat falia strategică de care vorbeam, cea mai periculoasă din lume, cumulată cu falia geopolitică în mozaic, de factură hibridă, generată de migraţia musulmană masivă în ţările bogate ale Uniunii Europene.

Acest fenomen migraţionist îşi are cauzele lui speciale şi realităţile lui obiective, dintre care cele mai importante sunt, credem noi, următoarele:

- reacţia ţărilor din Orientul Mijlociu la politica şi strategiile Vestului de *divide et impera*;
- atracţia de facto a populaţiilor din fostele colonii de către marile metropole de odinioară, cele care au făcut, practic, ce au vrut şi ce le-a plăcut în Orientul Mijlociu, în Orientul Apropiat, în Africa, în America de Nord şi în cea de Sud, în Asia, adică oriunde în lume.

În cartea sa *Faşa ascunsă a lumii occidentale*, Thierry P. Millemann, a arătat şi a demonstrat, prin analiza pertinentă pe care a făcut-o, că politica

strategică pe care au adoptat-o țările occidentale la nivelul planetei nu este altceva decât un răspuns la următoarele patru chestiuni fundamentale¹²⁵:

a) Păstrarea, într-o lume care evoluează constant, a supremației actuale, pentru menținerea supremației occidentale actuale, a libestății sale și a modului său de viață;

b) Asigurarea, în continuare, a controlul producției și al aprovizionării cu materii prime, îndeosebi energetice, vitale pentru dezvoltarea propriilor economii;

c) Însușirea beneficiilor comercializării materiilor prime, în așa fel încât costurile lor să fie cât mai mici, să nu influențeze creșterea și să nu permită țărilor producătoare o posibilă industrializare, care ar deveni concurentă și, deci, periculoasă;

d) Controlul creșterii demografice exponențiale din Lumea a Treia, care le amenință, într-un viitor apropiat, echilibrul, suporturile puterii discreționare și chiar existența.

Aceste patru chestiuni sunt departe de a fi rezolvate, dar punerea în operă a politicilor și strategiilor occidentale pe aceste patru obiective nu a făcut altceva decât să genereze Primăvara Arabă soldată cu dezechilibre și evoluții haotice, recrudescența extremismului musulman, apariția Statului Islamic, războiul distrugător din Siria, redeschiderea unor falii strategice care ar putea declanșa fulgerător un nou război mondial și, în fine, migrația musulmană masivă în Occident.

Cu alte cuvinte, politica de forță, arogantă sau de subtilități perverse și efecte greu controlabile a afectat foarte grav țările din așa-zisa Lume a treia, dar și România. Astfel, într-un sfert de veac, România a devenit, dintr-o țară industrializată și cu un potențial economic remarcabil¹²⁶, o țară complet subjugată economic, cu resursele naturale cedate necondițional Occidentului, cu un sistem educațional bulversat în fiecare an, care produce cei mai numeroși analfabeți din Europa, un furnizor de creiere și de potențial intelectual pentru străinătate și un uzurpator de cultură națională, de înstrăinare, umilire și distrugere a patrimoniului național etc.

¹²⁵ Thierry Millemann, *Fața ascunsă a lumii occidentale*, Pro Editură și Tipografie, București, 2008, p. 13

¹²⁶ Spre exemplu, România era, înainte de 1990, o mare putere în ceea ce privește industria petroliferă, care extrăgea, rafina, prelucra și folosea, în interes propriu, 14 milioane de tone de petrol pe an, plus ceea ce încasa din activitățile industriale desfășurate în afara frontierelor. În 2008, din pământul României se mai extrăgeau doar cinci milioane de tone de petrol, dar nu pentru România, ci pentru... Austria. Această conversie nu reprezintă în nici un caz un progres, nici un regretabil regres, ci un act de trădare națională.

4. În Europa, lucrurile sunt însă mult mai complicate, întrucât aici se confruntă, pe de o parte, interesele globale ale SUA și Uniunii Europene, ale țărilor puternice, dominante din Uniunea Europeană (cele care au tranșat Uniunea exclusiv în favoarea lor) și, pe de altă parte, cele regionale.

În acest sens, se constituie, dinamic și complex, următoarele grupări de forțe:

a. SUA și UE, împotriva Rusiei și pentru dominarea piețelor lumii în dauna islamismului, Chinei, Indiei, dar și pentru generarea și aplicarea unei noi strategii de îndiguire a puterii colosului din Est;

b. SUA și Marea Britanie, împotriva axei Paris-Berlin, pentru menținerea influenței anglo-saxone în întreaga Europă și, mai exact, pentru consolidarea puterii anglo-saxone în lume,

c. UE, adică axa Paris-Berlin împotriva influenței SUA și Japoniei în Europa și a dominării acestora pe piața mondială.

Reacțiile SUA în acest ultim caz sunt deja evidente:

- un parteneriat strategic cu Rusia (bruiat de criza ucraineană, dar menținut printr-un bypass geopolitic și geostrategic nuclear);

- crearea și menținerea unei puternice prezențe americane în Balcani și Carpați, pe falia strategică Marea Neagră – Marea Baltică);

- menținerea sub un anumit control (prin NATO, prin Parteneriatul pentru Pace și prin mijloace financiare, economice sau politice) a Ungariei, Poloniei, Cehiei, Croației, Sloveniei și a altor țări care se află sub influență tradițională germană;

- menținerea unei colaborări a Statelor Unite cu Germania, pentru a contrabalansa în favoarea SUA bătălia pro-anti americană care se duce în Europa (centrul anti-americanismului s-ar afla în Franța și centrul pro-americanismului, în Marea Britanie); există însă și opinii, mai ales în Franța, care arată că, de fapt, puterea cvasidiscreționară a SUA se bazează nu doar pe Marea Britanie, ci pe un triumf (SUA-Franța-Marea Britanie) care funcționează încă de la finalul celui de-Al Doilea Război Mondial, iar relația americană cu Germania este de fapt, un mod de a controla puterea germană și de a o menține în parametri comozi pentru SUA și neimportanți pentru restul lumii;

- realizarea unor parteneriate strategice cu anumite țări din zonă, între care se află și cel cu România;

- menținerea unui parteneriat special cu Turcia (chiar și după recenta dezamorsare de către Erdogan a ultimei lovituri militare de stat din această țară și crearea unei oportunități de întoarcere la valorile otomanismului de altădată, Turcia rămâne cel mai puternic aliat al NATO în Mediterana de Est și în zona Mării Negre);

- prezența economică masivă în zona petrolieră din Marea Caspică;

- consolidarea relațiilor cu toate țările de pe falia strategică Marea Neagră – Marea Baltică, dar mai ales cu Țările Baltice, cu Polonia, cu România și cu Ucraina;

- o prezență militară remarcabilă în Kosovo, unde se află cea mai puternică bază militară americană din Europa, dar și în Albania, Macedonia și Bosnia etc.

Atitudinea mai ponderată a Bruxellesului față de Rusia, în timpul crizei ucrainene, dar și în prezent, coroborată cu ieșirea intempestivă a Rusiei pe culoarul strategic mediteranean și pe cel al Mării Caspice, Orientul Apropiat, pe breteaua strategică Marea Caspică, Iran, Irak, Golful Persic, relevă o altă ecuație de putere, prin care Rusia implantează un pilon geostrategic nu doar la Tartus și Latakia, ci în zona cea mai sensibilă a Orientului Apropiat, la granița cu acea regiune mediană foarte extinsă, pe care George Bush, cel care a declanșat războiul împotriva terorismului, o numea Marele Orient Mijlociu Democrat și Prosper. Nu numai că s-a ales praful de acest proiect, dar toate țările care au suportat efectele războaielor din Golf și cele generate de Primăvara arabă, au trecut prin urgia crizelor și conflictelor armate sângeroase și au ajuns printre furnizorii cei mai temuți de insecuritate, de conflictualitate și de migrație ilegală în fosta mare metropolă a Lumii – Europa Occidentală. Și chiar dacă firmele americane s-au implantat masiv în Golf, în Caspica, în Libia și mai peste tot pe unde a pus piciorul soldatul american, iar prezența acestei mari puteri mondiale în Irak, în Arabia Saudită, în Kuweit, în Afganistan și în alte țări importante, ca și parteneriatul cu India, relația cu Pakistanul și cu unele țări din Asia Centrală și din Caucaz se constituie într-o realitate specifică acestei epoci, iar mediul strategic de securitate este departe de a accepta vreo premisă cât de mică de optimizare, ci, dimpotrivă, a ajuns deja pe muchie de cuțit, mai ales după escaladarea ostilităților din Siria, un nou Babilon al războiului fără limite.

Pentru că, aceasta-i realitatea. Ceea ce s-a realizat în perioada post Război Rece de care vorbea Huntington, nu este altceva decât regenerarea războiului continuu al lumii și ajungerea strategiilor influenței la stadiul de dezechilibru generalizat, cu desfășurări imprevizibile și chiar haotice.

5. În Europa, se distingeau, cu câțiva ani în urmă, următoarele niveluri ale configurației politicilor și strategiilor mai mult sau mai puțin vizibile ale influenței:

- a. Nivelul NATO - Federația Rusă.
- b. Nivelul vest-european - est-european.
- c. Nivelul endogen
 - a. La nivelul NATO - Federația Rusă, s-a dus o bătălie foarte grea, pe linia de fractură huntingtoniană. Rezultatele acestei confruntări păreau, pe vremea candidaturii României la acces în Alianță, imprevizibile, chiar dacă

NATO dispunea și dispune și la ora actuală de toate atu-urile pentru a câștiga (putere economică și militară, opțiunea clară pro-NATO a țărilor implicate și integrarea efectivă a celor mai multe dintre ele în această Alianță: Polonia, Cehia, Slovacia, Ungaria, Bulgaria, România, Albania, Croația, Slovenia, Muntenegru) etc. Linia de fractură Est-Vest s-a mutat un pic mai la Est. Ea nu mai trece, acum, pe creasta Munților Carpați, rupând Maramureșul, Transilvania și Banatul de România, ci, în urma extensiei NATO spre Est până la Est de țările Baltice și de țara noastră, se identifică esențialmente cu falia strategică Marea Baltică- Marea Neagră, trecând pe la Est de țările Baltice, pe la Vest de Belarus, pe la Est de România (Republica Moldova și Ucraina rămân pe falie și prin miezul Mării Negre.

Cu prilejul crizei ucrainene, marele colos din Est a adoptat o atitudine strategică dinamică foarte rapidă și fermă, a reanexat Crimeea, și-a modernizat Forțele Strategice Nucleare și restul armatei și a demonstrat, prin intervenția din Siria, că dispune de un potențial ofensiv de nivel macrostrategic și de noi mijloace de luptă moderne și performante: rachete de croazieră, sisteme de arme noi la bordul aviației de bombardament și de bombardament strategic, al submarinelor și navelor de război de suprafață, tehnologie eficientă de protecție a blindatelor și sistemele eficiente de război electronic etc.

Disponerea comandamentelor strategice la Petersburg, cel de Nord-Vest (pe culoarul strategic maritim baltic și nu departe de originea culoarului strategic central european: Galiția, nordul lanțului muntos european, Normandia), la Rostok pe Don (cel de la originea culoarului strategic Marea Neagră – Marea Mediterană și a culoarului strategic al Dunării), la Ecaterinburg (cel central) și la Habarovsk (cel Estic), numărul foarte mare de exerciții și aplicații desfășurate îndeosebi în Marea Baltică, în Marea Neagră, în Nord, dar și pe restul teritoriului Rusiei, arată că Rusia nu se mai lasă impresionată de puterea discreționară a Vestului și revine semnificativ în elita puterii discreționare cu pretenții deja probate prin acțiunile din cadrul Consiliului de Securitate al ONU și, pe teren, în războiul din Siria, la influențarea sistemelor de guvernare a lumii. Crearea forumului BRICS (Brazilia, Rusia, India, China, Africa de Sud), forum la care se pare că va candida și Turcia, țara cu a cincea armată din lume ca potențial și valoare strategică, recompune și pe alte criterii bătălia coloșilor planatei Terra pentru putere și influență. Desigur, este foarte greu de schimbat ordinea existentă până în acest moment, oricât de bulversată și de haotică ar fi ea, dar țările emergente, mai ales China, dovedesc a fi capabile de un ritm de dezvoltare extrem de mare și de o altă filozofie decât cea extrem de conflictuală de până acum.

Și chiar dacă și-a pierdut, în cea mai mare măsură – în unele cazuri, chiar semnificativ sau chiar definitiv – puterea de influență asupra țărilor din

Estul Europei, Rusia revine puternic pe platforma marilor puteri decizionale (chiar dictatoriale) asupra securității lumii și chiar asupra condiției umane. Ceea ce, de altfel, se pare că își și dorește.

Diferența de potențial dintre NATO și Rusia este uriașă (de la peste 38.590 de miliarde de dolari, cât este PIB-ul american însumat cu cel al Uniunii Europene, potrivit estimării făcute de CIA pentru 2016, la 3.862, cât era, tot în 2016, PIB-ul Rusiei). Dar Rusia deține o armată extrem de puternică – a doua din lume după cea a SUA –, iar forța sa strategică nucleară numără deja, potrivit unor estimări, un potențial de 8500 de vectori. Potrivit aceluiași estimări, SUA dispun de 7700 de vectori nucleari.

Dar iată cum se prezintă situația armelor nucleare strategice din lume, potrivit a trei surse:

ȚARA	POPULAȚIE	Sursa 1		Sursa 2		Sursa 3	
		VECTORI	LOC	VECTORI	LOC	VECTORI	LOC
Rusia	142.257.519	8500	1	8500	1	8000	1
SUA	326.625.791	7200-7400	2	7700	2	7400	2
Franța	67.106.161	300	3	300	3	300	3
China	1.379.302.271	250	4	250	4	250	4
Marea Britanie	64.769.462	225	5	225	5	225	5
Pakistan	204.984.861	120	6	120	6	100-120	6
India	1.281.935.911	100	7	90-110	7	90-110	7
Israel	8.299.706	80	8	80	8	80	8
Coreea de Nord	25.248.140	10	9	10	9	10	9
Iran	82.021.564		10		10		10
TOTAL	3.582.551.386	16.755-16.955		17.275-17.295		16.455-16495	

Cu peste 16.00 de vectori nucleari, fiecare purtător de zeci de focoaie, este clar cam la ce grad de amenințare a ajuns civilizația hominienilor pe planeta Pământ. Iar influența acestui arsenal (ca să nu spunem amenințarea) este atât de mare încât omenirea refuză chiar să o mai perceapă sau să mai creadă că există cu adevărat.

b. Nivelul european se află, de asemenea, într-o situație extrem de greu de evaluat, datorită, în principal, condiției cu totul speciale în care se află țările continentului nostru în urma spargerii bipolarității, extinderii Uniunii Europene și crizelor de sistem și de proces care tot băntuie lumea post-bipolară de la finele secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea. Printre aceste condiții se află, în opinia noastră, și următoarele:

NATO s-a înființat la 4 aprilie 1949, membrii fondatori fiind, în ordine alfabetică, următoarele 12 țări:

1. Belgia;

2. Canada;
3. Danemarca;
4. Statele Unite ale Americii;
5. Franța;
6. Islanda;
7. Italia;
8. Luxemburg;
9. Norvegia;
10. Țările de Jos (Olanda);
11. Portugalia;
12. Regatul Unit;

Prima extindere a NATO are loc la 18 februarie 1952 și include următoarele două țări rivale:

13. Grecia;
14. Turcia;

A doua extindere are loc la 9 mai 1955 și include o singură țară, constituind, pentru Germania, chiar și prin data respectivă, 9 mai, un fel de final al efectului final al celui de-Al Doilea război Mondial:

15. Germania (Republica Federală a Germaniei, cum se numea atunci, adică din 1955 până la unificarea din 1990 cu Republica Democrată Germană);

Cea de a treia extindere a avut loc la 20 mai 1982 și a inclus, de asemenea, o singură țară:

16. Spania;

În această formulă se afla NATO, până la imploziile țărilor est-europene socialiste, desființarea Tratatului de la Varșovia și orientarea lor spre un nou sistem de securitate sub influența și auspiciile NATO. A început astfel un fel de competiție a fostelor țări socialiste din tabăra estică pentru intrarea cât mai rapidă în NATO, iar Vestul a înființat așa-numitul Parteneriat pentru Pace, prin care se urmărea tocmai deschiderea unei noi oferte de securitate și colaborare, foarte atractivă pentru toate țările est-europene și nu numai. Era, de fapt, o continuare a unei strategii reușite – cea de îndiguire a Rusiei și de distrugere a comunismului –, soluție agreată de toată lumea, inclusiv de Rusia, care a renunțat și ea, în 1991, la regimul comunist, dar cu o miză uriașă de reconfigurare, în folos occidental, a structurii puterii și influenței.

Se intrase deja în epoca uni-polarismului, de care vorbea, Statele Unite asumându-și deopotrivă un fel de orizont discreționar de dominanță strategică, fiind unica superputere cu forțe și mijloace dislocate în toată lumea, cu politici și strategii mondialiste, dar și o uriașă responsabilitate de securitate a Planetei, desigur, împreună cu Europa Occidentală.

Primul obiectiv era extinderea NATO și, mai târziu, a Uniunii Europene, pe seama țărilor foste socialiste din Europa de Est. În acest sens, prima extindere NATO a avut în vedere țările de la limita sa estică imediată, după un concept strategic care generase, la vremea respectivă, un război mondial. Dar civilizația dominantă are totdeauna memorie scurtă. Așadar, cea de a patra extindere, care a urmat după autodesființarea Tratatului de la Varșovia, din 1991, a fost una de proximitate și a inclus, prudent și semnificativ, la 12 martie 1999, doar trei țări:

- 17. Ungaria;
- 18. Polonia;
- 19. Cehia;

Douăsprezece zile mai târziu, pe 24 martie 1999, NATO declanșa, fără aprobarea Consiliului de Securitate al ONU, cea mai mare operație militară din istoria sa de până atunci: 1200 de avioane NATO și mii de rachete de croazieră Tomahawk loveau năprasnic Serbia.

Cea de a cincea extindere a Alianței – și cea mai masivă – a cuprins, la grămadă, și restul, adică cele șapte țări candidate, între care și România, a șaptea țară ca suprafață, populație și potențial din Europa, dar, probabil, nu suficient de utilă pentru interesele imediate ale Vestului. Cele șapte țări admise prin generozitatea Washingtonului și utilitatea lor marginală în războiul din Balcani, sunt, în ordine alfabetică, următoarele:

- 20 Bulgaria;
- 21 Slovacia;
- 22. Slovenia;
- 23. Estonia;
- 24. Letonia;
- 25. Lituania;
- 26. România;

Cea de a șasea extindere s-a efectuat la 1 aprilie 2009, a fost orientată spre Balcanii de Vest, și a inclus următoarele două țări: care închid ieșirea continentală la Marea Adriatică și asigură controlul strategic semnificativ, de către NATO, al culoarului geostrategic maritim Marea Neagră – Marea Mediterană. Această extindere a inclus două țări cu ieșire la Marea Adriatică:

- 27. Croația;
- 28. Albania.

A șaptea extindere a Alianței s-a efectuat la 5 iunie 2017, tot pe seama Balcanilor de Vest și a asigurat, pe de o parte, controlul complet al Mării Adriatice, și a inclus o singură țară:

- 29. Muntenegru

Simpla analiză a cronologiei extinderii NATO relevă interesele celor care diriguiesc lumea, ale marilor puteri vestice și ale unor cercuri de interese, probabil cele care, actualmente, au dus la redeschiderea faliei strategice Marea Neagră – Marea Baltică și la provocarea unei crize geopolitice și geostrategice, cu o miză uriașă. Extinderea NATO, până la această oră, a asigurat îndiguirea completă a Serbiei și, pe cât posibil, interzicerea transformării ei într-un aliat bază strategic al Rusiei în viitorul apropiat. Macedonia, deși nu a fost inclusă în Alianță datorită votului negativ al Greciei, se află esențialmente sub influența NATO și sub cea a Uniunii Europene.

Amplasarea unor elemente ale dispozitivului geopolitic și geostrategic ale NATO în Țările Baltice, în România, Turcia și Polonia reprezintă, pe de o parte, un avertisment strategic categoric adresat Rusiei și, pe de altă parte, o presiune pentru schimbarea unor politici și strategii de influență într-o zonă de ruptură, tocmai în momentul în care Uniunea Europeană se confruntă cu una dintre cele mai teribile crize – criza generată de migrația musulmană masivă în Vestul Europei – și cu efectele acesteia, deopotrivă, pe termen scurt, pe termen mediu și chiar pe termen lung.

Uniunea Europeană are, în prezent, 28 de state membre. Ea a fost însă fondată, în 1951, de șase țări vest-europene, din rațiuni politice, economice, strategice, consonante la euro-atlantism și puternic ancorate în europenism. Cele șase țări, în ordine alfabetică, sunt următoarele:

1. Franța;
2. Germania;
3. Italia;
4. Olanda (Țările de Jos);
5. Belgia;
6. Luxemburg;

În 1973, a avut loc prima extindere, aderând la UE trei țări:

7. Irlanda;

8. Regatul Unit (n-a făcut parte dintre membrii fondatori, pentru că nu voia să fie condusă de francezi. După ce s-a semnat tratatul de prietenie franco-german din 1963, Charles de Gaulle se opune aderării Marii Britanii la Uniunea Europeană. Însă, în 1973, Marea Britanie, Irlanda și Danemarca devin membri ai CE;

9. Danemarca;

Cea de a doua extindere a inclus o singură țară, Grecia, care era membră NATO din 1952. Devine membră a UE în 1981:

10. Grecia;

În 1986, are loc cea de a treia extindere și include două țări, care ceruseră, de fapt, încă din 1962, asocierea la comunitatea europeană:

11. Spania;

12. Portugalia;

În continuare, au mai depus aplicații pentru includerea în UE: Turcia, în 1987, Austria, în 1989, Cipru și Malta în 1990.

Cea de a patra extindere are loc în 1995 și cuprinde trei țări bogate, cu un PIB mai mare decât cel al mediei țărilor comunității de la acea dată:

13. Finlanda;

14. Suedia;

15. Austria;

A urmat cel mai mare val al extinderii, cel de la 1 mai 2004, care a cuprins nu mai puțin de 10 țări:

16. Polonia;

17. Slovenia;

18. Ungaria;

19. Malta;

20. Cipru;

21. Letonia;

22. Estonia;

23. Lituania;

24. Cehia;

25. Slovacia;

La 1 ianuarie 2007 au fost acceptate încă două state:

26. România;

27. Bulgaria.

La 1 iulie 2013, a aderat la Uniunea Europeană încă o țară:

28. Croația.

Dacă se face o paralelă între cronologia aderării țărilor din Europa și America la NATO și aderarea țărilor europene la Uniunea Europeană, se desprind clar câteva caracteristici foarte importante:

- aderarea a fost efectiv un proces politic, geopolitic și geostrategic, de interes esențial pentru Statele Unite ale Americii și, evident, pentru marile puteri de pe continentul european;

- aderarea a urmărit, în afara unor criterii de progres și prosperitate economică și de securitate de areal, formarea unui front încheiat împotriva Rusiei (considerată agresivă de către întregul Occident) și a altor mari puteri de pe marile platforme geoeconomice și geostrategice;

- fiecare val de extindere reprezintă, dincolo de o anumită eșalonare criterială și de performanță, o ierarhizare, în ordinea importanței pentru Vest, și, în același timp, o expresie a unor relații de influență și de consonanță create de-a lungul istoriei.

Deși oficialii de la Bruxelles neagă în mod categoric orice ierarhizare privind țările și popoarele europene, culturile și civilizațiile din Europa, în fapt, aceste ierarhizări există și se dovedesc a fi foarte importante.

În acest sens, România a fost tratată ca o țară de periferie, încurajată și chiar obligată să-și înstrăineze resursele naturale, să-și distrugă industria sub pretextul necesității stridente a privatizării marilor coloși și a oricărei alte unități economice, să-și distrugă finanțele și să creeze, în tot acest timp, dependențe categorice de marile interese occidentale.

Niciuna dintre reformele care s-au derulat în România începând din anul 1990 încoace nu a fost favorabilă în nici un fel țării, ci, dimpotrivă, a dus la distrugerea sistemului său financiar, a capitalului românesc, la înstrăinarea tuturor resurselor, la dezindustrializarea rapidă și intempestivă, la externalizarea serviciilor, la bulversare sistemului educațional și, mai ales, la migrația masivă în Vest atât a forței de muncă înalte calificate (medici, ingineri, cercetători, specialiști în diferite domenii etc.), cât și a celei necalificate, milioane de români părăsindu-și căminele în căutarea unui loc de muncă, oricare ar fi acesta, prin țările vestice.

Turcia a optat pentru integrarea în UE încă de la Acordurile de la Ankara din 1963, dar în permanență s-a lovit de opoziția guvernelor conservatoare din Franța, Germania, Austria, Grecia, Slovenia și Cipru. În ultimul timp, mai ales după înăbușirea, de către președintele Erdogan, a loviturii de stat a generalilor, Turcia nu mai pare atât de interesată de integrarea în UE. Mai mult, Turcia, fiind o țară islamică, este foarte posibil, așa cum afirmam mai sus, să devină un fel de lider al populațiilor turcice, al căror areal se întinde, din Asia Centrală, până în zona uigură din China.

6. În interiorul Europei a reînceput să se materializeze efectiv, odată cu destrămarea Iugoslaviei și dezmembrarea Uniunii Sovietice, lupta pentru reconstruirea vechilor sfere de influență, chiar dacă noua lor configurație va aduce, probabil, și unele schimbări. Singurele care frânează în oarecare măsură desfășurarea acestui proces sau îi dau o anumită turnură sunt prezența americană și existența NATO. Desigur, în acest moment, Europa Occidentală nu este atât de puternică încât să se lipsească complet de prezența americană, dar există numeroase semne – unele tranșante – prin care se arată că o astfel de prezență nu mai este încă pentru multă vreme de dorit. Și nici americanii nu mai sunt atât de interesați să participe la apărarea Occidentului European împotriva noilor amenințări care se conturează din ce în ce mai mult în acest început de secol și de mileniu și nici să suporte, fără un folos clar pentru ei, o mare parte din costurile securității și apărării occidentale europene.

Oricum, lupta pentru sfere de influență în Europa are mai multe componente care nu sunt toate necontradictorii:

- a. Componenta NATO, în următoarele variante:
 - extinderea NATO într-o arie nedefinită;

- extinderea operațională (de dispozitiv) a NATO doar până la „graniția” huntingtoniană estică a Occidentului, care pare a fi, în viziunea unora, și primul aliniament de apărare strategică împotriva Estului (dar și limita dinainte a bazei de plecare la ofensivă a Vestului împotriva Estului) urmând să treacă pe Carpați¹²⁷;

- limitarea extinderii, dar creșterea influenței asupra întregii Europe, fără Rusia, și asupra altor zone de interes pentru Statele Unite și pentru Europa Occidentală.

Această componentă implică în mod direct controlul american asupra continentului și limitarea acțiunilor UE și a altor organisme europene, precum și a marilor puteri europene. Ea situează, de asemenea, Rusia ca partener cu care NATO ar putea să-și împartă influența în Europa, în sensul înțelegerilor de odinioară de la Teheran, din 1943, și de la Yalta, din 1945, dar și unora mai recente. Considerăm că, deși conducerea Alianței consideră că Rusia este principalul său inamic, iar Rusia o spune tranșant, în doctrina sa de securitate, că NATO este inamic pentru ea, un parteneriat NATO-Rusia va continua, totuși, să existe. Nu știm dacă, la ora actuală, Consiliul NATO-Rusia mai funcționează (oricum, chiar și când funcționa, fiecare parte își vedea de treburile și interesele ei), dar ultimele summit-uri ale NATO, ca și recente declarații ale Moscovei au pecetluit un front politic și strategic de așteptare pe falia Marea Neagră – Marea Baltică.

b. Componenta europeană, în speță, Uniunea Europeană:

- posibila extindere a UE asupra întregii Europe, inclusiv asupra Rusiei și realizarea unității continentului european, situație în care sferele de influență ale marilor puteri europene s-ar anula sau s-ar reduce doar la arii restrânse care țin de tradiții, de interese nemijlocite și de unele conjuncturi; există unele teorii în acest sens, Europa cu tehnologiile și finanțele, imensa Asie cu resursele, dar imediat ce vreun imprudent folosește conceptul Eurasia, în înțelesul de mai sus, toate trâmbițele încep să sune semnalul alertei de gradul zero, în sensul că așa ceva nu se poate, întrucât Eurasia ar deveni, din toate punctele de vedere, puterea mondială numărul unu, iar marile puteri de pe planeta Pământ, mai ales Statele Unite ale Americii nu ar permite așa-ceva; desigur, nici diriguitorii UE și nici marile puteri asiatice sau euro-asiatice nu sunt prea interesante în a se coaliza în acest fel, deși, în timp, noua civilizație bazată pe cunoaștere – cognocivilizația – ar ameliora

¹²⁷ Dacă, în concepția strategică a Vestului, primul aliniament de apărare strategică ar trebui să treacă pe Carpați, atunci de ce au realizat americanii scutul antirachetă la Devesel, în Câmpia Română, și nu în Transilvania? Acest scut, ca și baza militară de la Kogălniceanu, nu sunt făcute pentru război, ci pentru perioada de pace și pentru cea premergătoare războiului; ele vizează mai degrabă gestionarea crizelor și conflictelor, decât apărarea strategică a NATO, sau, mă rog, ofensiva strategică a Vestului împotriva Estului, pe linia tradițiilor deja tezaurizate.

în mod substanțiale nu doar conflictele exogene, ci și specificitățile și deosebirile esențiale;

- extinderea UE asupra întregii Europe, concomitent cu refacerea sferelor de influență, în interiorul Uniunii, ale marilor puteri europene (Franța, Germania, Marea Britanie, Rusia, Spania, Italia);

- transformarea Uniunii Europene într-o uniune a euroregiunilor, prin care să se distrugă vechile tradiții conflictuale și războinice și să se genereze o nouă paradigmă geopolitică europeană.

- c. Întărirea rolului Germaniei, care și-a refăcut deja sfera ei de influență, și al Rusiei, care nu poate renunța la influența sa asupra Balcanilor, Caucazului și țărilor rusofone, concomitent cu slăbirea rolului Statelor Unite în Europa.

Pe la începutul anului 1999, a avut loc o dezbatere cu tema *„Amsterdam și securitatea europeană: progrese și iluzii”*. La acea dezbatere, au prezentat referate:

- Jean-Marie Guéhenno, președintele Consiliului de administrație IHEDN (Institutul de Înalte Studii de Apărare Națională);

- Gabriel Robin, ambasadorul Franței;

- Francois Heisbourg, președintele Centrului de politică de securitate de la Geneva.

Deși e mult de-atunci, iar datele problemei sunt azi cu totul altele, este interesant, totuși, pentru tema sferelor de influență, ce s-a discutat atunci. Din aceste referate, precum și din debaterile care au urmat, rezultă preocupările de atunci ale marilor puteri din Europa, centrate, pe de o parte, pe definirea și afirmarea unei identități a continentului – inclusiv a unei identități de apărare – și, pe de altă parte, pe identificarea unor posibile evoluții a raporturilor intraeuropene.

Jean-Marie Guéhenno, în referatul *„O evoluție care pare să se accelereze”*, se referea îndeosebi la poziția evolutivă cea mai notabilă a Marii Britanii care s-a concretizat, la acea vreme, în declarația comună franco-britanică la 4 decembrie în urma întâlnirii de la Saint-Malo. Autorul cita câteva fraze din textul acestei declarații: *„Uniunea Europeană trebuie să aibă o capacitate autonomă de acțiune”* și *„întărind solidaritatea între țările Uniunii Europene pentru ca Europa să poată face să se audă vocea sa în afacerile lumii, acționând în conformitate cu obligațiile noastre în sânul NATO, noi contribuim la vitalitatea Alianței atlantice reînnoite.”* Și, în continuare, autorul remarcă: *„acestea sunt afirmații cu care nu ne-a obișnuit diplomația britanică. Este o evoluție remarcabilă a Londrei să admită ca, în sânul Uniunii Europene, să se vorbească de apărare. Îmi amintesc de trecerea mea pe la UEO unde a evoca o astfel de chestiune era un tabu*

absolut pentru britanici: singurul interes al UEO pentru Londra era de a stabili o încuietore etanșe între problemele de apărare tratate de NATO, și afacerile Uniunii Europene, UEO nefiind nicicum o pasarelă între cele două organizații, ci un soi de zonă de încetare a focului. “

Autorul cita o frază pronunțată de Joshka Fischer înainte de a deveni ministru de externe, foarte semnificativă pentru un reprezentant al verzilor: *„De asemenea, noi trebuie, ca parte pacifistă într-o lume violentă, să ne comportăm de o manieră care ține cont de existența acestei violențe și să reacționăm cu violență la o violență care se practică în mod violent.* “

Franța, de asemenea, și-a reconsiderat poziția sa față de Alianță. Faptul că un general francez a fost numit comandant al „Forței de extracție“ în Macedonia a fost considerat, la vremea respectivă, nu numai o chestiune militară, ci și una politică asupra căreia - spunea autorul - trebuie reflectat.

El semnala de asemenea că unii interpretau acele evoluții ale Marii Britanii, ale Franței și ale Germaniei ca o *„reîntoarcere la realitățile politicii de putere“*, fiecare din cele trei mari țări ale Uniunii Europene sporindu-și marja sa de manevră în raport cu celelalte două, sau cel puțin căutând să o facă cu scopul de a se situa deasupra lor. După această interpretare, Marea Britanie, care s-a distanțat în mod voluntar față de Uniunea Economică și Monetară (UEM), lansa o operație de diversiune și se străduia să detașeze Franța și Germania pentru a se plasa în domeniul militar în vârful jocului, ținând seama de poziția sa privilegiată în NATO. În același fel, se putea imagina că Germania, nemaifiind reținută în fața Europei de sentimentul culpabilității sale, era în curs de a-și crea ea însăși o marjă de acțiuni vizavi de Franța, apropiindu-se mai mult de britanici. În această privință, sublinia autorul, uniunea între DASA și BAE ar putea fi văzută ca prefigurare a unei manevre politice. Cât despre Franța, s-ar putea crede că, fiind deopotrivă în cercul UEM în tandem cu Germania și în cel al apărării cu Marea Britanie, speră să se plaseze ea în vârful triumfului fiind mai ofensivă decât celelalte două și având astfel maximum de spațiu de manevră.

„Din partea mea, eu cred că dacă acestea ar fi calculele celor trei puteri, ele s-ar situa toate trei în lumea iluziilor. Politica ce consistă în a visa să ai mâinile mai libere decât vecinul conduce la a accepta că și celălalt le are efectiv, și aceasta este contrar oricărei logici de integrare europeană urmată cu succes după război. Este o politică descrisă perfect de o fabulă a lui La Fontaine, aceea a greierului care dorea să fie la fel de mare ca un bou. Dacă aceasta ar fi realitatea, ar exista toate rațiunile de a fi pesimiști privind evoluția apărării europene, pentru că aceasta ar însemna, o dată mai mult, un joc în care Statele Unite ar putea folosi vanitățile naționale ale unora și ale altora, ale diviziunii europene, fiecare fiind flatat de a avea propria sa relație privilegiată cu Washingtonul. Dacă fiecare din marile puteri europene

încearcă să practice un joc solitar în domeniul apărării, nu suntem departe de o manevră de tipul celei prezentată mai sus.

Eu cred totuși, și voi concluziona asupra acestui mesaj, că noi suntem la începuturile unei convergențe între cele trei principale puteri europene în domeniul apărării. (...)

... Europa de astăzi, față de Statele Unite din ce în ce mai mult imprevizibile, nu are interesul să se detașeze într-o idee de independență de dragul independenței, ci trebuie să încerce să maximizeze influența sa. Solidaritatea transatlantică este un fapt politic european și Europa nu se va afirma opunându-se acestuia. Recunoscând-o, nu înseamnă a admite un leadership infinit, ci *necesitatea de a construi o capacitate de influență europeană.*“

Gabriel Robin, în referatul „*Sfârșitul politicilor naționale?*“ s-a referit la politica europeană de securitate și cooperare (PESC). El arăta că, privind PESC, Amsterdamul a complicat și mai mult lucrurile decât le-a complicat Maastrichtul. „În fine – scria autorul –, ca și cum toate acestea ar fi prea simple, ansamblul sistemului se va ancora pe de o parte de procedura bugetară a Uniunii și pe de altă parte, de UEO despre care se știe că ea însăși are o geometrie variabilă și că se înglobează în structurile NATO. Mașinăria era deja complicată; acum avem o uzină cu gaz!“

Iată deci progresul: este spectacular, dar spectacularul constă în complicație. După ultimele știri, s-ar preconiza suprimarea UEO, ceea ce ar face să dispară un plan întreg din ceea ce tratatul avea cel mai nou, și acesta chiar atunci când el a fost cu greu ratificat.

Occidentalii sunt de părere că nu se așteaptă mare lucru de la Amsterdam. Complexitatea acestor mecanisme garantează imobilitatea lor.

„Acum să venim la cel de al doilea aspect, adică la ceea ce Amsterdamul confirmă de la Maastricht. Progresul constă în complicare. Confirmarea este cea a unei iluzii. După câțiva ani de experiență, s-a dovedit că Maastrichtul a fost o iluzie. Nicăieri PESC, zis «instituit» la Maastricht, nu s-a manifestat. Nici în Orientul Apropiat, nici în Golf, nici la NATO, nici în Africa. Și când a pretins că a făcut-o, a fost lamentabilul fiasco din Iugoslavia. Peste tot rezultatele au fost derizorii sau dezastruoase.

Eșecul PESC nu este accidental; el este legat de conceptul său, cum se vede clar în exemplul iugoslav.

PESC, mai întâi, nu este o politică: Europa a vrut să mențină unitatea iugoslavă, apoi ea s-a străduit să o distrugă, ea voia o Bosnie unitară și a sfârșit prin a se resemna cu o Bosnie cu trei entități.

PESC nu este europeană. Niciodată Europa n-a fost toată la un loc, în întregul ei, și niciodată ea nu a fost singură nici pe teren, nici în Grupul de

contact. Și epilogul afacerii a fost de a chema în ajutor NATO și de a recurge la America.

În fine, PESC nu privește securitatea Europei. Continentul nu a fost agresat; interesele sale de securitate n-au fost puse în joc. Oricare ar fi fost derularea evenimentelor, securitatea sa nu a fost afectată prin aceasta. *Europa nu apăra securitatea sa; ea credea că afirmă puterea sa.*

PESC de la Maastricht nu a fost nimic din ceea ce ea se anunța. Aceea de la Amsterdam i s-a asemănat în toate punctele. Ea nu era de fapt o politică. Definea doar mijloacele, nu și un scopul. Europeanii nu au fost și nu sunt de acord cu nimic, nici asupra problemei nucleare, nici asupra lui NATO, nici asupra inamicului, nici asupra amenințării. PESC nu a fost și nu este europeană: ea confirmă doar abandonul Europei în favoarea NATO. Ea nu are nimic de a face cu securitatea. Europa nu are în jurul ei decât amici. Ea nu are deci inamici pe care trebuie să-i învingă; ea dorește numai să-și dea subiecte sau clienți. Rusia nu a fost și nu este, deci, considerată inamicul Europei, chiar dacă, membrii europeni ai NATO, la toate summiturile care au urmat după criza ucraineană au fost de acord că Rusia constituie o amenințare pentru Alianță. De aceea, a și generat, aprobat și pus în aplicare sancțiunile aplicate Rusiei în urma crizei ucrainene, anexării Crimeii și izbucnirii conflictului armat din Donbass și Lugansk.

Cum zicea Raymond Devos, de trei ori nimic de la Maastricht multiplicat prin de trei ori nimic de la Amsterdam, aceasta nu înseamnă nimic nou.

Destinul Amsterdamului, ca și cel al Maastrichtului a fost să eșueze. Mai întâi, în sensul obișnuit al cuvântului: eșecul a fost inevitabil. Apoi, și mai ales, în acel sens în care eșecul este în mod deliberat programat: trebuia ca Amsterdam să eșueze pentru a avea un «super-Amsterdam», pentru a o sfârși prin aceasta cu politicile naționale și pentru a repune securitatea Europei în mâini neeuropene.“

Din spusele autorului ar rezulta că UE nu are sens, dacă Europa nu are în jurul ei decât amici. Or UE s-a constituit tocmai pentru a contracara concurența economică a SUA și Japoniei și a face din continentul european o superputere economică. Dacă ea va fi și militară, vom vedea.

Problema care se punea tranșant la acea vreme era dacă resursele Europei sunt suficiente pentru a se dezvolta prin mijloacele sale proprii, sau dacă Europa, precum odinioară Vestul marilor imperii portughez, britanic și francez, trebuie să atace din nou în afara Europei (de data aceasta ca o mare entitate, ca o superputere) pentru a-și spori influența și a beneficia din nou de bogățiile planetei. Dar va mai fi oare posibil așa ceva?

François Heisbourg, în referatul „*Premisele unei convergențe a obiectivelor*“ se referea la aceleași confuzii care caracterizau, atunci (ca și

acum, de altfel), Europa. Aceste confuzii nu înseamnă însă neînțelegere, ci fie lipsa curajului de a se afirma și a se pune mai repede în aplicare viziunea integraționistă a Europei, fie neîncrederea în această viziune, în această soluție și folosirea ei doar ca un pretext *pentru repunerea în operă a noilor politici ale sferelor de influență de odinioară*. Această ultimă idee nu poate fi însă materializată ușor, deoarece nici o țară din Europa, cu excepția Germaniei, nu este suficient de puternică pentru a intra într-o competiție globală. Mai mult, atâta vreme cât integrarea europeană slujea ca bază economică temeinică pentru NATO, ea era susținută de americani – cel puțin în această dimensiune –, iar din momentul în care UE a devenit potrivnică SUA, ea a început să fie subminată de către SUA. De aceea autorul spunea, cu prilejul acelei dezbateri:

„Cei care înțeleg să plaseze Europa contra americanilor sunt aceiași care refuză ca Europa să acționeze realmente în problemele de securitate care se pot prezenta pe continentul nostru: Bosnia, Kosovo... Observ, în afară de aceasta, că britanicii sunt foarte neliniștiți de incapacitatea europenilor de a aduce o contribuție autonomă în situații unde nu este normal ca noi să așteptăm ca americanii să fie în avangardă.“ Ce s-a petrecut ulterior este foarte clar: Kosovo s-a desprins de Serbia și a devenit ce nu fusese niciodată – o țară –, creând un precedent pentru intensificarea mișcărilor separatiste de pe continent. Acțiunile separatiste ale Osetiilor, intervenția militară a Rusii în Georgia, dar și anexarea Crimeii fiind, în cele din urmă, și un mod de folosire a momentului oportun sau prilejului favorabil de către Rusia pentru a-și consolida puterea pe culoarul strategic Marea Neagră, Marea Mediterană.

Un alt domeniu unde tratatul de la Amsterdam nu punea restricții este cel al armamentelor. S-a creat Organizația comună de cooperare în materie de armamente. Desigur, aceasta reprezenta, într-un fel, și o modalitate europeană de a răspunde provocării americane în domeniul mijloacelor moderne de luptă. Așa cum UE, în faza ei inițială, se constituia ca o modalitate de concentrare a eforturilor Occidentului european în vederea contrabalansării dominației economice americane și japoneze în lume (la urma urmei, pentru afirmarea unei identități europene în acest domeniu), și în ceea ce privește realizarea sistemelor de arme foarte moderne, Europa Unită trebuia să aibă un cuvânt de spus. Cum va fi el spus și la ce anume va folosi, era, la acea dată, greu de anticipat. Oricum, abia la summitul NATO din Țara Galilor din timpul crizei ucrainene, țările europene membre NATO au fost de acord să-și sporească cheltuielile militare, într-un interval de un deceniu, la 2%.

Gabriel Robin spunea că nu există nimic comun între marile puteri europene, iar dacă totuși există ceva comun aceasta nu este altceva decât modalitatea de a lăsa americanilor mână liberă. Jean-Marie Guéhenno safirma însă că, dimpotrivă, suveranitatea a cam scăpat printre degete și există o convergență posibilă și cu aceasta se vor construi instituțiile de mâine.

În 1815, la Viena, se gândea asupra concertului european. Acesta a funcționat 30 de ani, pentru că nu erau Statele Unite. În zilele noastre acestea au posibilitatea să ofere un alt model de apărare și de intervenție în lume. „Chestiunea este simplă: *dacă dorim să avem o apărare europeană care să conteze, trebuie să o facem într-un cadru federal așa cum s-a făcut moneda unică*. De ce nu se vorbește despre aceasta? “

Pactul de Stabilitate privind Europa de Sud-Est părea, atunci, o încercare europeană de a găsi soluții pentru o zonă care, este limpede pentru toată lumea, se află între Est și Vest, acolo unde se ciocnesc interese și civilizații. Dar, din structura acestui document, se vede clar că el nu este un document al Balcanilor, ci un document pentru marile țări europene, pentru SUA și pentru Rusia în problema Balcanilor.

Europa, care s-a redresat în urma celui de Al Doilea Război Mondial, (mai exact, cele trei mari puteri europene - Franța, Germania și, într-un fel, Marea Britanie, la care se adaugă și Rusia), încearcă să se reunifice și dorește să-și afirme propria-i identitate (economică, politică, culturală și militară). Deocamdată, Vestul o face în complementaritate cu SUA și cu NATO, dar și ca entitate de sine stătătoare. Nu este simplu și nu poate fi simplu. Pe de o parte, datorită dimensiunii euro-atlantice care are avantajele, dar și barierele sale, și, pe de altă parte, datorită, indeciziilor europene, incapacității continentului de a soluționa marile problemele care se pun sau se creează, de a face față unei game infinite de subtilități strategice. Acordurile de la Maastricht și de la Amsterdam sunt destul de relevante în acest sens. Dar nici documentele de la Lisabona n-au reușit, în pofida complexității lor, să așeze lucrurile într-o matcă unitară, cu același talveg.

Criza ucraineană a dat încă odată cărțile pe față. De fapt, summit-ul de la Vilnius, din 29 noiembrie 2013 al Parteneriatului Estic – cel de al treilea – a arătat care este situația reală. Cele șase țări vizate de acest Parteneriat – Belarus, Ucraina, Republica Moldova, Azerbaidjan, Armenia și Georgia – urmau să semneze, cu acest prilej, un Acord de Asociere și parteneriat cu UE, considerat ca un fel de pas înainte spre o posibilă extindere a Uniunii Europene spre est, prin includerea, în timp și a acestor țări. Acest parteneriat a ofensat însă Rusia, întrucât Moscova privea – atunci, ca și acum – extinderea NATO și a Uniunii Europene spre Est, ca o modalitate de

apropiere periculoasă de frontierele sale, ceea ce, pentru decidentul politic și strategic rus, era inadmisibil.

Se știe, Rusia nu a dus, de-a lungul timpurilor, o politică colonială. Teritoriul ei era suficient de mare pentru a nu-și propune să se extindă peste mări. Politicile și strategiile Rusiei au vizat dintotdeauna siguranța strategică de proximitate, câștigarea bătăliei cu Japonia și, mai ales, cu Vestul și ieșirea la oceanul cald, atât prin zona Pacificului, cât mai ales prin cele două culoare strategice maritime europene – cel al Mării Baltice și cel al Mării Negre – Mării Mediterane. Or, în concepția (desigur nedeclarată) a Moscovei, cele șase țări ale Parteneriatului Estic fac parte din zona sa de siguranță strategică de proximitate. Probabil că niciodată conducerea Rusiei n-o să spună clar și distinct așa ceva (nicio țară, oricât ar fi ea de mare, de puternică și de importantă, nu are voie să-și plaseze, în mod legal, zona de siguranță strategică în afara teritoriului său, pe spezele altor țări suverane și independente. Dar realitatea – confirmată de atâtea ori în istorie – nu ține totdeauna (a se citi mai niciodată) cont de normele de drept și este așa cum vor cei puternici să fie.

Eșecul parțial al summit-ului de la Vilnius se pare că are această explicație. Conducerea Rusiei, prin vocea lui Vladimir Putin, a spus-o destul de tranșant.

Ceea ce a urmat se cunoaște: redeschiderea faliei strategice Marea Neagră – Marea Baltică, re-crearea ostilităților Est-Vest, ostilități la care Europa Occidentală, în speță Uniunea Europeană, se aliniază mai de voie, mai de nevoie, iar NATO își găsește astfel un inamic de talie mare și un obiect al muncii pentru prezent și pentru viitor.

Conceptul de bază european rămâne, totuși, **integrarea**. Șansa Europei este Uniunea Europeană. Acestea sunt deja truisme. Nu se știe însă dacă Uniunea Europeană va reuși, în timp util, să-și găsească un orizont de așteptare benefic pentru toată lumea sau doar o altfel de dominare asupra țărilor de mâna a doua și a treia – pentru că, în pofida Tratatului și documentelor de la Lisabona, se pare că trendul este nu cel al egalității, fraternității și libertății, ci unul care a mai fost, cel al interesului marilor puteri europene din toate timpurile – ceea ce, desigur, va duce la o criză extrem de gravă. De fapt, această criză deja a început, prin Brexit. Marea Britanie a părăsit Uniunea Europeană, iar acest act n-ar trebui să fie de natură să-i liniștească pe europeni, ci, dimpotrivă, să-i îngrijoreze profund. Aproape tot ce s-a realizat până acum, începând cu acordurile de la Saint Mallo și continuând cu emergența unei politici europene coerente de securitate și apărare, consonantă cu cea euro-atlantică, s-a cam năruit. Uniunea Europeană nu reușește să găsească nici un ideal și nici măcar vreo temă care să-i unească pe europeni în același concept și în aceeași voință.

Există, în opinia noastră, o configurația a UE, alta decât cea oficială, una pe patru niveluri care sunt din ce în ce mai proeminente:

1. Nivelul marilor puteri europene (Germania și Franța);
2. Nivelul țărilor privilegiate sau cu un stat istoric de vechi componente ale unor foste mari imperii, agreat de marile puteri (Spania, Italia, Belgia, Austria, Danemarca, Finlanda, Grecia, Luxemburg, Olanda, Portugalia, Suedia);
3. Nivelul țărilor aflate tradițional sub protecția sau sub influența uneia sau alteia dintre marile puteri (Polonia, Ungaria, Cehia, Slovacia, Slovenia, Malta, Cipru, Croația, Lituania, Estonia, Letonia, Irlanda);
4. Nivelul țărilor de periferie (România, Bulgaria).

Această clasificare pe niveluri arată de ce Uniunea Europeană pare o mașinărie cu două sau patru viteze. Țările de periferie, îndeosebi România, au fost obligate să-și distrugă industria, finanțele, să-și cedeze resursele naturale unor surate din Uniunea Europeană sau de aiurea, fiind practic aservite total corporațiilor străine și intereselor unora dintre marile puteri.

Totuși, se conturează din ce în ce mai mult și o altă realitate de care trebuie să se țină seama. Marile țări europene își au și ele interesele lor și obiectivele lor strategice pe termen mediu și pe termen lung. Umbrela NATO le-a fost și le este încă extrem de folositoare, chiar dacă, uneori le-a mai și îngădit unele tendințe. Ele au de ales între integrare, adică renunțare la unele prerogative ale suveranității reale, și afirmare proprie. Este însă foarte clară că Germania și Franța, nu numai că nu renunță în nici un fel la vreun miligram din suveranitatea lor absolută asupra a tot ce le aparține, dar fac în așa fel încât, sub auspiciile UE, să beneficieze, indirect și de suveranitatea celorlalte țări. Oficial, de o jumătate de veac, toate țările UE au ales integrarea. Uniunea Europeană este o realitate, adică una dintre cele mai mari puteri economice ale lumii. Dar unele voci vorbesc și de o competiție între marile puteri europene, în special între Marea Britanie, Franța și Germania, privind nu numai vârful piramidei, ci și influența în Europa. Au început să fie aduse în discuție tradiții, valori comune, aspecte care țin de apartenența la aceleași areal-uri etc. La această competiția participă, bineînțeles, nu doar Statele Unite ale Americii, ci și Rusia, și China. Mai nou, de câțiva ani buni, la divizarea, bulversarea și schimbarea paradigmei geopolitice și geostrategice din Uniunea Europeană, contribuie și migrația musulmană masivă.

Această competiție a marilor puteri pentru putere și influență, folosindu-se de organizațiile și organisme pe care ele însele le-au creat, de politicile și strategiile UE, pe care ele însele le-au încurajat sau le-au impus, arată, la o analiză mai amănunțită, cam care este realitatea zilelor noastre privind reconfigurarea puterii și influenței pe continentul european și în lume.

□ **Germania**, țara învinsă în cele două războaie mondiale, renăscută ca pasărea Phoenix, se pare că a renunțat la interesele ei globale, cel puțin deocamdată, dar nu și la cele regionale. Ea a acționat cu multă perseverență pentru refacerea glaciș-ului strategic spre est (Polonia, Cehia, Slovacia, Ungaria, Croația, Slovenia), realizarea unui coridor strategic la Marea Adriatică și a unei situații de unitate și siguranță strategică spre Vest (reconcilierea cu Franța, relația deosebită cu Olanda, relația foarte bună cu Italia și cu Israel etc.). Ministrul apărării al Germaniei afirma, la colocviul de la Paris din octombrie 1992 pe teme strategice, că Germania este înconjurată acum numai de prieteni și că războiul cel puțin pe termen apropiat, este imposibil pentru această țară.

Germania este, deocamdată singura țară din Europa care a acționat tranșant, mai întâi pentru unificare, apoi pentru refacerea, pas cu pas, a sferei sale de influență, adică a acelei zone pe care geopoliticienii germani o numeau Mittel Europa. Astfel, în țările menționate mai sus, inclusiv în Belgia, Germania are cei mai mulți investitori, iar valuta forte din aceste țări, înainte de impunerea euro, era marca germană. Tot marca era valută forte și în țările din fosta Iugoslavie.

Apreciem că Germania este singura mare putere de pe continent care și-a refăcut aproape în întregime sfera ei de influență în Europa (Polonia, Cehia, Ungaria, Croația, Slovenia, Slovacia, o parte din Bosnia, Olanda și Belgia). Franța, care se află la remorca germană privind situația economiei, nu este împotriva acestei strategii germane, pentru că, spre deosebire de Germania, această mare putere europeană are interese majore și în afara continentului european, mai ales în Africa, în Orientul Mijlociu și chiar și dincolo de ocean.

Mai mult, Germania, care este cea mai puternică țară din Uniunea Europeană și din Europa, a ridicat, la acea vreme de după unificare, și problema folosirii limbii germane în cadrul acestui organism. Evident, în timp, Uniunea Europeană folosește toate cele 23 de limbi care se vorbesc în Uniune ca limbi oficiale ale Uniunii, ceea ce demonstrează respectul față de limba oficială a fiecărui stat membru.

Germania este printre cei mai puternici investitori și în România.

□ **Franța** are interese globale, în domeniile ei de peste mări, altele decât cele ale UE, mai ales în Africa și în Mediterana, dar și europene. Așa se explică prezența ei la toate marile acțiuni de menținere/impunere a păcii. Ea are de asemenea interesul de a-și reface relațiile cu țările francofone sau considerate a fi francofone, dar nu și cu toate cele care i-au fost aliate în marile conflagrații mondiale. Franța menține o relație specială cu România, dar care, în astfel de împrejurări, nu are prea mare valoare, nici pentru Franța, nici pentru România. Totuși, Franța menține o bună relație cu

Federația Rusă, având în vedere, desigur, atât experiența celor două războaie, cât și o anumită proiecție asupra raporturilor de forțe ale viitorului. Retorica franceză din timpul crizei ucrainene, intervenția lui Holland și a Angelei Merkel pentru soluționarea crizei ucrainene și încetarea focului între rebeli și armata ucraineană se înscriu în filozofie politică de mare putere duse de aceste țări, în relație cu politica de mare putere a Rusiei, iar acest lucru spune iarăși foarte multe în ceea ce privește relația putere-influență.

□ **Marea Britanie** are, de asemenea, interese globale majore, ca putere maritimă, ca fost mare imperiu, ca actual imperiu, ca principal aliat al Statelor Unite. Interesele ei cuprind deopotrivă domeniile de peste mări care-i aparțin (a se vedea intervenția în insulele Falkland), precum și lumea arabă, mai ales cea care este deținătoare de petrol și a aparținut cândva de domeniul britanic. Dar interesele britanice se manifestă deopotrivă și pentru Orientul Mijlociu și pentru Orientul Apropiat. Concomitent, Marea Britanie încearcă să-și exercite influența în tandem cu Statele Unite, asupra Bazinului Caspic, asupra României și zonei Balcanilor. Balcanii au prezentat din totdeauna un interes tradițional pentru Marea Britanie.

Brexit-ul a arătat adevărata realitate în relațiile de putere și influență pe continentul european. Este limpede că Marea Britanie nu putea accepta politica germană a Uniunii Europene și nici nu-și putea limita puterea și influența la un domeniu dominat deja de alții. Relația specială a Marii Britanii cu Statele Unite, interesele ei peste mări și pe mări erau mai presus de o închistare tip germanică, limitativă și non-expansivă, foarte costisitoare pentru neputerile europene și, de aceea, constrângerilor de acest gen, le-a preferat libertatea de mare putere, o libertate care, în cadrul Uniunii, îi era îngăduită. Două săbii nu încap în aceeași teacă. Chiar dacă, se pare, că „inamicul” comun al marilor puteri de pe continent – Franța și Germania – și al Albionului nu sunt baricadele sau ambuscadele ridicate sau întinse de procesul de globalizare, ci migrația musulmană masivă, cea care, în scurtă vreme, va lovi în punctele vitale ale acestor țări războinice din Europa de Vest, care au cucerit și supus, până la această oră, aproape întreaga lume. Atât cu arma, cât și cu cohortele lor culturale și civilizaționale.

□ **Spania** se află în aceeași alianță Nord-Atlantică cu Marea Britanie, inamicul pe mări de odinioară, dar nu a uitat niciodată că visul ei este să recupereze Gibraltarul. Lumea este prea tensionată pentru a se vorbi acum de așa ceva. Iar Spania are deja probleme interne cu separatiștii cataloni, cu bascii și cu migrația musulmană și intra-europeană. Dar de aici nu rezultă că problema aceasta ar fi rezolvată sau că Spania ar fi renunțat la Gibraltar.

Țările europene mediteraneene se constituie într-o entitate care le exprimă influența atât asupra Mediteranei, cât și asupra nordului Africii. De aceea, a fost creată și o forță specială - EUROMARFOR - care exprimă

unitatea europeană a acestor țări și apără interesul lor în Mediterana, în cadrul unei identități de apărare europene comune.

Criza recentă din Catalonia a fost rezolvată prin intervenția fermă a guvernului. Desigur politica euroregiunilor pare a fi o cupă de oxigen pentru separatiștii de pretutindeni, dar și o bombă cu efect greu previzibil, întrucât ea ar putea încuraja separatismul și un imens val de acțiuni și revolte care ar putea duce nu la disoluția statelor de drept, așa cum rezultă la prima analiză, ci la generarea unor războaie intra-europene care, practic, ar distruge civilizația actuală a continentului și ordinea existentă. De aceea, noile orientări post-westfaliene readuc în prim plan importanța și valoarea suveranității statelor de drept.

□ **Italia** este interesată pentru a-și spori influența în Marea Mediterană, în Adriatica, în zona Albaniei și în cea a Sloveniei. Aici interesele Italiei se ciocnesc cu cele ale Germaniei. Pentru Italia este foarte important să țină sub influență Slovenia și chiar o parte din Croația, dat fiind culoarul strategic Liubliana, Udine, Câmpia Padului. Dar nu numai din acest motiv strategic militar, ci și datorită faptului că pe aici se deschid principalele căi comerciale (roada strategică comercială) cu țările dunărene. Acțiunile din ultimul deceniu ale Italiei în zonă confirmă această strategie. Și chiar dacă Italia, ca și Grecia, este prima dintre țările care se confruntă cu valurile de emigranți musulmani și nord-africani, ceea ce-i creează probleme deosebite, această țară nu uită nici disensiunile ei interne dintre Nord și Sud, problemele economice și sociale cu care se confruntă, dar și necesitatea consolidării conceptului de unitate italiană într-un spațiu încărcat de valorile supreme ale mileniilor sale de istorie și de civilizație.

□ **Turcia** este apreciată ca o putere regională relativ sigură, fiabilă și fortificată, în plină dezvoltare, în mijlocul unei zone de criză. Această zonă de criză cuprinde deopotrivă Balcanii, Caucazul, Orientul Apropiat și Orientul Mijlociu. În această țară se dezvoltă deopotrivă două curente care vor defini în viitor și mai pregnant rolul Turciei: *panturkismul* și *panturanismul*. *Panturkismul* ține de unitatea poporului turc, iar *panturanismul* are o sferă de cuprindere ceva mai largă și se referă la unitatea popoarelor turco-mongole într-un fel de sinteză anti-slavă. Interesul Turciei pentru Asia Centrală este însă mai mic decât cel pentru Caucaz și Balcani. Statele Unite ale Americii sprijină masiv Turcia în politica ei caucaziană și balcanică.

Interesul Turciei pentru Balcani este unul cu totul și cu totul deosebit. Și s-ar putea ca, prin intermediul americanilor sau independent, ea să-și poată extinde sfera de influență în Albania și în zona musulmană din Federația Croată - Musulmană din cadrul Bosniei. În felul acesta, Turcia ar obține o poziție strategică avantajoasă în confruntarea cu Grecia, deci în menținerea unui status favorabil.

Ofensiva tradiționalismului a început însă puternic după înăbușirea, de către Erdogan, a ultimei tentative a loviturii militare de stat. Turcia este tentată să revină la tradiționalism, la valorile otomanismului, chiar dacă acest lucru ar trece dincolo de valorile kemalismului din vremea lui Atatürk. Influența Turciei în Balcani, în Asia Centrală, în Caucaz și, în general, în rândurile populațiilor turcice este în creștere. Rusia nu încearcă s-o împiedice, ci se pare că, în pofida incidentului cu doborârea unui bombardier rusesc Suhoi 24 în zona de la frontiera dintre Siria și Turcia, cultivă o relația apropiată cu fostul său inamic din vremea imperiilor, tocmai pentru a nu provoca ostilitate din partea acestei țării în Marea Neagră.

Influența Turciei în spațiul de odinioară al Imperiului Otoman sau în rândul țărilor foste vasale, inclusiv în România, este în creștere. Nu știm ce consecințe va avea o astfel de realitate, dar, după Primul Război Mondial, deși Imperiul Otoman s-a desființat, puterea Turciei a crescut continuu. Nu întâmplător, desigur, modelul de mare Califat pe care-l trâmbează Statul Islamic este cel al Imperiului Otoman. Pentru că, desigur, acesta a fost ultimul mare Califat...

□ **Rusia**, pe termen lung, este aspirantă la fostul ei statut de superputere mondială. Cu câțiva ani în urmă, acest obiectiv părea imposibil. Nici acum, în anul de grație 2018, situația nu pare prea favorabilă colosului din Est, ci, dimpotrivă, ea se menține la fel de îngrijorătoare. Rusia nu mai este lipsită însă de putere militară. Rusia, la fel ca toate marile puteri ale planetei, s-a înarmat și se înarmează continuu. Falia strategică Marea Neagră – Marea Baltică s-a accentuat și, deși nu este în interesul Europei Centrale și Europei Occidentale ca o astfel de falie să se mențină, realitatea din ultimul deceniu a complicat teribil relațiile Est-Vest, adică Rusia – restul Europei. La un moment dat, chiar se credea că ar putea izbucni un război. Scenariștii n-au pierdut ocazia să facă scenarii, să așeze de o parte și de cealaltă forțe, mijloace, resurse, politici, strategii și acțiuni.

Războiul bate totuși la ușă, iar afirmațiile lui Zbigniew Brzezinski, potrivit cărora Rusia ar trebui împărțită în trei (partea Europeană să intre în UE, unde-i este locul; partea siberiană să fie luată de americani și, eventual, dată musulmanilor; iar Extremul Orient dat Chinei), par a fi chiar un suport pentru atitudinea ofensivă a SUA față de Rusia, dar și un pretext pentru ca Rusia să se înarmeze. Pentru că, așa cum afirmam mai sus, nimeni, nici măcar Statele Unite ale Americii, cea mai teribilă superputere economică și militară a lumii, nu-și poate permite să ofenseze sau să se joace în șotron cu un colos care are 8500 de vectori nucleari intercontinentali în silozuri, pe șei în deplasare într-un imens teritoriu de zece mii de kilometri de la Vest la Est, pe submarine, la bordul avioanelor de toate felurile, pe mașini de luptă de tot soiul etc. etc., 15.000 de tancuri, Foarte multe din ultimele generații, nave de

război performante, dotate cu rachete de croazieră, cu vestitele rachete Bulava etc. etc.

Deocamdată, intrarea Rusiei în competiția înarmării și dominării lumii cu Statele Unite nu poate fi benefică pentru Rusia. De aceea, postura de lider al civilizației ortodoxe – impropriu denumită astfel, întrucât o religie nu definește o civilizație – părea, la un moment dat, mult mai avantajoasă. La un moment dat, chiar s-a credea că Rusia acceptă și o astfel de postură, mai ales în schimbul ajutorului financiar substanțial pe care-l aștepta din partea Statelor Unite și a Occidentului european. De unde și parteneriatul său strategic cu SUA, acordurile de colaborare și parteneriat cu UE, participarea la misiuni de menținere a păcii etc. Mai mult, Rusia și-a dezvoltat un soi de relații speciale cu Grecia interesată în a achiziționa teribilele S-300 și alte mijloace ultraperformante (cel puțin până la criza financiară care a pus pe butuci țara lui Pericle). Dar Rusia este, totuși, o mare putere mondială. Ea are interese în Pacific, în Marea Nordului, în Oceanul Arctic, în Oceanul Atlantic, precum și în Cosmos. De aceea, sfera ei de influență este greu de delimitat cu precizie. În dialogul mondial, ca putere cosmică, Rusia are un cuvânt de spus în relația ei cu Statele Unite și cu China, de unde și acceptarea unui anumit raport de forțe în Pacific.

Fără îndoială că dialogul ruso-american nu privește numai cele două mari putere strategice nucleare, ci și Europa, Asia, America Latină, iar Rusia, ca țară europeană, care deține cea mai mare parte a continentului european precum și cea mai mare parte a bogățiilor naturale ale Europei, are, în acest sens, un cuvânt greu de spus.

Deocamdată, bătălia Rusiei se duce pentru acest spațiu european și îndeosebi pentru cel caucazian. Aici, în pofida faptului că Georgia a semnat, la Vilnius, Acordul de colaborare și parteneriat cu UE, Rusia a câștigat din punct de vedere geopolitic și geostrategic.

Războiul din Iugoslavia a fost un test al acestei confruntări din care Rusia, chiar dacă n-a câștigat, nici n-a pierdut. Se folosește însă la maximum de acea realitate pentru a consolida relațiile cu Serbia și chiar pentru a-i oferi o anumită asistență militară.

În bătălia pentru Ucraina și Belarus, Rusia a câștigat, la început, Belarus, apoi... Crimeea și Estul Ucrainei. Se credea, la un moment dat, mai ales imediat după summit-ul din 2013 de la Vilnius, că Ucraina nu poate fi potrivnică Rusiei. Ulterior, Ucraina s-a auto-sfâșiat. Estul cu Rusia, Vestul Ucrainei cu Vestul European, mai mult cu NATO, adică cu SUA, decât cu marile puteri vest-europene. Retorica, uneori fără sens și chiar fără logică, a conducerii de la București a ofensat în mod gratuit Rusia, iar relațiile României cu această mare putere s-au răcit. Amplasarea scutului antirachetă american la Deveselu a pus și mai mult paie pe foc. Iar acum, Rusia este ostilă României, așa cum este ostilă și Alianței Nord-Atlantice, dar nu și

Vestului Europei. Rusia continuă să aibă relații amiabile cu Germania și cu Franța, cu Grecia, cu Turcia, cu Ungaria și cu alte țări europene, chiar dacă, pe falia strategică Marea Neagră – Marea Baltică, dispozitive ale NATO și ale Rusiei stau față în față, cu glonțul pe țevă.

7. Țările europene care fac obiectul zonelor de influență sunt îndeosebi cele din Europa centrală și de Est. Cele din Vestul Europei, fiind vechi metropole colonialiste, deci stăpânitoare, arogante și cu conștiință elitistă, superioară, au deja un alt statut. Totuși, și în rândul acestora, există ierarhii și influențe, în funcție de multe criterii: economic, istoric, cultural etc. Deși, potrivit unui principiu democratic, în majoritatea acestor structuri se folosește consensul, se știe foarte clar cine anume duce frâiele în NATO și în UE. Chiar și ipostazele de neutralitate ale Elveției și Austriei au început să fie reconsiderate și discutate foarte serios în aceste țări care, iată, doresc să se alinieze valorilor cărora le aparțin, adică Occidentului.

Principalele țări europene pot fi grupate după diferite criterii. Spre exemplu, după criteriul geografic, geopolitic și cel al înrudirii putem distinge:

a. Grupul țărilor nordice:

- Norvegia;
- Suedia;
- Finlanda;
- Danemarca.

b. Grupul țărilor baltice:

- Estonia;
- Letonia;
- Lituania.

c. Grupul țărilor anglo-saxone:

- Marea Britanie;
- Irlanda.

d. Grupul țărilor germanice sau apropiate Germaniei:

- Germania;
- Austria;
- Olanda;
- Elveția;
- Ungaria.

e. Grupul țărilor latine:

- Franța;
- Italia;
- Spania;
- Portugalia;

- România;
- Republica Moldova.

f. Grupul țărilor slave:

- Rusia (ca țară euro-asiatică);
- Ucraina;
- Belarus;
- Polonia;
- Cehia;
- Slovacia;
- Bulgaria;
- Iugoslavia;
- Croația;
- Slovenia;
- Macedonia.

g. Grupul țărilor musulmane:

- Turcia (ca țară euro-asiatică);
- Albania;
- Kosovo.

h. Grupul țărilor multietnice:

- Bosnia-Herțegovina;

Avându-se în vedere criteriul religiilor, țările din Europa se împart în general în patru categorii mari:

a. Țări catolice sau de religii derivate din catolicism:

- Marea Britanie;
- Irlanda;
- Norvegia;
- Suedia;
- Finlanda;
- Danemarca.
- Estonia;
- Letonia;
- Lituania.
- Germania;
- Austria;
- Olanda;
- Elveția;
- Ungaria.
- Franța;
- Italia;
- Spania;
- Portugalia;

- Polonia;
- Cehia;
- Croația;
- Slovacia;
- Slovenia.

b. Grupul țărilor de religie ortodoxă

- Rusia;
- Ucraina;
- Belarus;
- România;
- Republica Moldova;
- Grecia;
- Bulgaria;
- Serbia;
- Muntenegru.

c. Grupul țărilor musulmane

- Turcia;
- Albania;
- Kosovo

d. Grupul țărilor cu mai multe religii

- Bosnia Herțegovina

La acestea, s-ar mai putea adăuga și altele privind apartenența la NATO și la UE etc. Aceste categorisiri ale țărilor europene nu este identică și cu împărțirea lor pe sfere de influență. De altfel, această împărțire pe sfere de influență nu este nicăieri oficializată și recunoscută. Iar sferele de influență pot fi și ele, la rândul lor, identificate în funcție de multe criterii (istorice, economice, politice, culturale, religioase, conjuncturale etc.). Pentru că, spre exemplu, o anumită importanță o are influența Germaniei asupra țărilor tradițional filo-germane și altă importanță o are influența Greciei și Turciei asupra Insulei Cipru. Grecia și Turcia se află de zeci de ani într-o situație conflictuală mult mai complexă decât disputarea acestei insule.

Aici este vorba de zonele de influență ale marilor puteri.

Postura și interesele țărilor europene (cele care sunt supuse influenței) față de configurarea acestor zone sunt de mai multe feluri:

- de acceptare;
- de respingere;
- de obținere a unor avantaje economice;
- de folosire a noilor conjuncturi pentru refacerea, cu ajutorul marilor puteri, sau în umbra sprijinului acestora, a unor privilegii sau obținerea unor susțineri în confruntarea cu alte țări din regiune;
- de așteptare tensionată, nesigură;

- de obținere a unui rol mai important în noile relații europene;
- de obținere a favorurilor unor cancelarii occidentale importante;
- de reconfigurare a frontierelor;
- de afirmare sau măcar de păstrare a propriei identități.

Și aici, ca în oricare altă mare grupare de identități, de valori, de civilizații și de interese, operează politici, strategii, forțe, mijloace, dispozitive și comportamente extrem de fluide, în desfășurarea cărora, se conturează, totuși, de-a lungul timpului, formațiuni cvasi-stabile, confluența și crevase.

8. În aceste condiții, configurarea sferelor de influență în zona balcanică poate arăta astfel:

a. În sfera de influență temporară americană și britanică (parteneriate):

- România;
- Bulgaria;
- Macedonia;
- Albania;
- Kosovo;
- Turcia;
- Italia;
- Grecia.

b. În sfera de influență germană (asociere la UE etc.)

- Ungaria;
- Croația;
- Cehia;
- Slovenia;
- Slovacia.

c. În sfera de influență a Rusiei

- Serbia.

d. În sfera de influență a Italiei:

- Albania

e. În sfera de influență a Turciei (cu sprijinul SUA)

- probabil populația musulmană din Bosnia-Herțegovina și o parte din Albania.

9. Politica sferelor de influență poate fi însă privită mai nuanțat ca odinioară, datorită, în primul rând, noilor determinări ale epocii în care trăim, procesului de globalizare a economiei, a culturii, vieții sociale și, bineînțeles, informației. În acest sens, există:

- zone aflate sub influența marilor puteri economice și militare;

- zone aflate sub influența marilor state-nucleu ale unităților civilizaționale;
- zone aflate sub influența temporară (dar foarte puternică) a unor structuri internaționale (NATO, UE, CSI, Grupul de la Vișegrad etc.);
- zone de interferență (zonele de parteneriat, de alianță și de coaliție).

Desigur, sferile de influență sunt în curs de constituire, sau de reconstituire. Ele sunt fluide și schimbătoare. Spre exemplu, americanii nu sunt interesați în mod direct de România, ci doar în măsura în care, incluzând România în sfera de influență americană, obțin un avantaj geopolitic în confruntarea cu Rusia și UE, în Bazinul Caspic și în spațiul Mării Negre. Ei sunt în schimb foarte interesați de sprijinirea directă a Turciei pentru a realiza un anumit control strategic asupra țărilor din Bazinul Caspic, din Estul Mediteranei, din bazinul Mării Negre și din Caucaz, precum și de modul cum va fi transportat, în continuare, petrolul din zona Mării Caspice. Este și unul din motivele pentru care a fost finanțată și realizată conducta Baku-Ceyhan.

Din acest motiv, România se află, ca întotdeauna, la mijloc și va trebui să-și aleagă sau să accepte singură situarea ei în una din următoarele ipostaze:

- în sfera de influență vremelnică a americanilor și aliaților lor britanici;
- în sfera de influență încă nedefinită a Uniunii Europene, dominată de Germania, (ca membru de mâna a treia sau a patra a acestei complicate identități europene, așa cum s-a dovedit a fi până acum);
- în afara acestor sfere, izolată, sau într-un glacis strategic între Est și Vest.

După toate probabilitățile, România nu poate rămâne în afara acestor sfere, pentru simplul motiv că nimeni nu va ține seama de voința ei, că nu va fi lăsată, dar și pentru faptul că este membră a Uniunii Europene și a NATO. În această situație, pentru a evita postura de glacis între Est și Vest, de graniță între civilizații (o graniță care, potrivit opiniei formulate de Huntington în celebra sa carte, din 1997, cu privire la ciocnirea civilizațiilor, trece chiar prin inima ei), este necesar ca ea să-și re-definească propria-i civilizație, propria-i identitate, care trebuie să fie una de sinteză, dar nu o sinteză anti-occidentală, anti-maghiară sau anti-slavă, întrucât noi nu am fost și nu putem fi împotriva tuturor, ci o sinteză a unei civilizații distincte, unificatoare, favorabilă cooperării, schimbului, stabilității și non-confruntării. La urma urmei, România face parte efectivă din Uniunea Europeană, chiar dacă Uniunea Europeană o tratează marginal, și în ceea ce privește alocarea de fonduri, și în ceea ce privește intrarea în spațiul Shengen și în ceea ce privește cultura și valorile ei ancestrale.

Există o foarte bogată experiență românească în sensul afirmării civilizației românești, civilizație distinctă față de cele din jurul ei, de care, din păcate, conducerea din ultimele decenii a României a cam uitat. Diplomația românească a obținut de multe ori rezultate foarte bune, ducând o astfel de politică înțeleaptă, de promovarea unor relații bune cu toată lumea, de pe poziții foarte clare. A trece de o parte sau de alta a unei linii pe care alții o trag artificial, în necunoștință de cauză, chiar prin inima României, ar însemna a admite, în aceste conjuncturi noi, foarte periculoase, ruperea țării în două sau mai multe părți. Nu de noi, ci de alții. Sau, poate, chiar de către noi înșine, ajunși în pragul maxim al prostiei, dezbinării și necunoașterii de sine. De aceea, acceptarea politicii euroregiunilor, nu numai că nu aduce nici un fel de avantaj dezvoltării durabile, motivul aparent pentru care au fost create, dar este foarte posibil să genereze premise pentru o fragmentare a teritoriului național, pentru o dezmembrare a României.

E drept că există foarte multe precedente defavorabile unității celui mai unitar popor din Europa, în pofida unității sale de limbă, cultură ancestrală, obiceiuri și mod de viață. Din vremea dacilor încoace, niciodată țara noastră nu a fost lăsată să-și consolideze suveranitatea și integritatea teritorială. În multimilenara sa existență, spațiul românesc nu a reușit, de la vremea Daciei unificate încoace, decât abia în ultima sută de ani, să dureze o țară puternică și stabilă, deși au trecut peste ea zeci de invazii migratoare ale populațiilor nomade războinice, alte zeci de războaie de tot felul, precum și două războaie mondiale.

Dreptul ancestral natural al românilor asupra propriului lor pământ nu este pe placul niciunuia dintre vecinii noștri, fiecare considerându-se îndreptățit de a primi sau de a obține, în situații favorabile, anumite zone sau anumite regiuni din țara noastră. La care se adaugă și obsesia maghiarilor extremiști din Transilvania și de aiurea de a rupe Ardealul, inima istorică milenară a statului dac și a poporului român, de România sau măcar de a crea o regiune autonomă secuiască (sau chiar un stat secuiesc) exact în centrul țării românilor. S-a mai încercat acest lucru prin dictatul de la Viena, din 1940, iar consecințele se cunosc. Mai mult, la 1812, rușii obțin Basarabia românească de la Imperiul Otoman, deși nu există nici un document semnat în acest sens, schimbă, în timp, compoziția populației în regiunile Kahul și Ismail, de la gurile Dunării, în defavoarea elementului românesc, interesați de dominarea intrării în culoarul strategic al Dunării, și pe cea a populației românești din Nordul Bucovinei, pentru a crea un suport de acces rapid în culoarul strategic central-european (Galiția Occidentală, nordul lanțului muntos european, până în Normandia) etc. Era în interesul lor strategic și geopolitic să o facă. Iar la această făcătură nu s-a opus nimeni. Nici atunci, nici acum.

Interesele geopolitice și geostrategice ale Rusiei și ale altor mari puteri din Europa au fost totdeauna mai presus și mai puternice decât voința și, mai ales, decât puterea românilor de a-și apăra teritoriul, iar cei interesați n-au scăpat nici un prilej favorabil pentru a transforma România fie într-o zonă de siguranță strategică pentru fiecare dintre cele trei mari imperii de dinaintea Primului Război Mondial (Imperiul Țarist, Imperiul Austro-Ungar, Imperiul Otoman), fie într-un spațiu vasal, pe care l-au exploatat cum au dorit. Exact ca și acum. Sistemul financiar românesc a fost distrus în primii ani de după 1990, resursele naturale ale României, ca și întreaga ei economie, sunt controlate de mari corporații străine și, mai ales, de Rusia, de Austria, de Germania, de Italia și de oricine altcineva, mai puțin de românii valorile sunt estompate, cultura trecută în derizoriu, interesele deturnate sau spulberate.

Cvasitotalitatea întreprinderilor românești au fost distruse, 40 la sută din teritoriul arabil al țării a fost vândut la străini, pădurile au fost, în cea mai mare parte, tăiate, cu acte în regulă, de către o celebră firmă austriacă, iar milioanele de români rămași pe drumuri au luat calea străinătății în căutarea unui loc de muncă, oricare ar fi acela, îndeosebi cel de slugă pe la alții. Rezultatele muncii de un secol (1918-2018) a generațiilor de hei-rup și de sacrificiu pentru țară au fost năruite în mai puțin de 25 de ani, iar România readusă, cu voința, neputința, trădarea și ticăloșia celor care au condus țara în acest ultim sfert de veac, la sapă de lemn, la condiția de țară periferică, de mâna a patra, cu o populație devenită incultă și cu mentalitate de sclav. Aici nu mai este vorba de influență, ci de subjugare, de distrugere, de exterminare. Războiul politic, economic, cultural și social dus de un sfert de veac împotriva României, în primul rând de către cei care au condus și conduc România – Parlament, Guvern, Justiție – a produs mai multe pagube decât s-au produs în toate secolele care au precedat această epocă nenorocită, ce se dorea a fi de libertate, securitate și prosperitate. Ne-a mai rămas doar vrajba, umilința, rugăciunea și plânsul.

Ce ar mai fi de spus?

PUTERE ȘI ILUZIE

- Alte măști, aceeași scenă... -

Rezumat

În ultimii 30 de ani, omenirea a continuat să se înarmeze, să se războiască pentru... pace, putere, influență, piețe și resurse, să se înrobească modern și sofisticat, să migreze și să urmeze disimetric ;i asimetric pregătirile de toate felurile pentru Marele Război. Desigur, în numele democrației, libertății, al păcii, securității și prosperității. Avem stații orbitale și mii de sateliți care țin sub ochean tot ce mișcă sau nu mișcă pe Terra, suntem deja în măsură să vedem și dincolo de ceea ce se vede, descoperim exoplanete, vortexuri și galaxii, iar bătălia pentru putere, resurse, piețe și influență se continuă. Puterea nu este, desigur, o iluzie, dar este foarte posibil ca, astăzi, iluzia să aspire nonșalant la condiția de mare putere.

Cuvinte-cheie: putere, înarmare, condiție, iluzie

Résumé

Dans la dernière trentaine d'années, le monde a continué de s'armer, de faire la guerre pour la paix, le pouvoir, l'influence, les marchés et des ressources, pour se s'assujettir modern et sophistiqué, de se migrer et de mener plus loin, dissymétrique et asymétrique les préparations de toutes les façons pour la Grande Guerre. Bien sûr, au nom de la démocratie, de la liberté, de la paix, de la sécurité et de la prospérité. Aujourd'hui, Il y a des stations orbitales et des milliers de satellites qui tiennent sous l'observation tout qui bouge ou non sur la Terre, nous sommes déjà en mesure de de voir au-delà de ce qu'on voie, nous découvrons des exoplanètes, des vortex et des galaxies, et la bataille pour la puissance, les marchés et pour l'influence continue. Le pouvoir n'est pas, surement, une illusion, mais c'est possible que, aujourd'hui, l'illusion aspirerait nonchalant a la condition de grande puissance.

Mots-clefs : pouvoir, armement, condition, illusion

Introducere

Nivelul civilizațional la care a ajuns lumea este unul foarte înalt și, în același timp, foarte periculos. Foarte înalt, întrucât omenirea a atins cote incredibile, care nu par consonante cu cele ale naturii, ci, în foarte mare măsură, chiar diferite de universul nivelului geofizic și chiar de universul nivelului cosmic, ca să spunem, așa. Natura umană nu este identică cu natura geofizică și nici cu cea cosmică, cel puțin din câte cunoaștem noi până azi, întrucât ea trece dincolo de ceea ce se vede, de ceea ce se percepe și construiește în abstract, în cognitiv. Esența naturii umane este cunoașterea. Omul trăiește, deopotrivă, în spațiul fizic care-i este dat, fie ancestral, fie accidental, și în spațiul cognitiv, în cognospațiu, acolo unde, de fapt, el se simte capabil să cuprindă și chiar să înțeleagă nemărginirea.

Nici un om de pe planetă nu este însă foarte sigur nici de ceea ce știe, nici de ceea ce nu știe. În cel mai fericit caz, unii dintre noi știu, sau măcar intuiesc, că universul cunoașterii lor, chiar dacă se află într-o continuă expansiune, este, totuși, limitat și chiar fragmentat. Este adevărat, patrimoniul cognitiv este uriaș, bazele de date, depozitele cogniției și copacul cunoașterii reprezintă un adevărat univers. Iar depozitele acestea ale cogniției se vor găsi, de acum încolo, nu numai pe Terra, ci și în Cosmos, pe alte planete și chiar în alte galaxii. Oamenii de știință și, în general, pământenii vor avea grijă ca averea lui cea mai prețioasă – cunoașterea – să nu se piardă în Universul Necunoscut. De aceea, omul, singurul potențial nedegradabil de pe planetă, își pune totdeauna întrebări. Despre universul în care trăiește, despre alte posibile universuri, despre sine, despre ceilalți, despre omenire, despre planete și exoplanete, despre teoriile pe care le știe sau nu le știe, dar mai ales despre propria sa condiție. El își dă seama că societatea în care trăiește este relativ armonioasă și tot relativ conflictuală, echilibrul dintre armonie și conflictualitate fiind el însuși complex, dinamic și, mai ales, extrem de fragil. Adică un echilibru pe muchie de cuțit.

Istoria lumii este, predominant, așa cum o știm noi, istoria războaielor omenirii, iar comunitățile civilizaționale ale oamenilor, indiferent cum s-au numit sau cum se numesc ele, își fac un titlu de glorie din a fi distrus puterea și condiția altor comunități ale oamenilor, indiferent care ar fi fost sau care ar fi acestea, de a le fi luat, cu forța armelor, a diplomației și, mai ales, a minciunilor stratagemice, resursele, pământurile, istoria, demnitatea, libertatea și chiar viața. Marile glorii de odinioară au fost și încă sunt (cum ar putea fi altfel?!) ale învingătorilor. E drept, uneori, acești învingători au fost și unele comunități ale populațiile sedentare, ba, chiar, într-o anumită epocă (secolele IV î.e.n.-XIV e.n.), chiar populațiile sedentare din Eurasia, în

ansamblul lor. Gérard Chaliand, în *Anthologie mondiale de la stratégie...*¹²⁸, arată că „antagonismul fundamental al secolului al IV-lea î.e.n. până în secolul al XIV-lea e.n., la scara continentului eurasiatic, este cel între nomazi și sedentari.“ Războiul dintre populațiile războinice migratoare și cele sedentare a fost câștigat, în final, de cele sedentare. Dar, chiar și așa, viața sedentarelor – ancestral legați de filosofia și fizionomia spațiului plin, a spațiului-izvor, dătător de resurse, de dimensiune verticală pământ-cer a existenței lor îndestulate – nu a mai rămas aceeași. Pentru că, populațiile războinice migratoare din foaierul perturbator, situat undeva, între nordul Mării Caspice și Extremul Orient, aveau nevoie de resurse pentru viață, de apă și de adăpost. Și cum aceste populații războinice migratoare n-au fost obișnuite, prin natura propriei lor existențe, cu munca câmpului și cu celelalte profesii sedentare, ele au ales calea cea mai ușoară în a supraviețui: și-au folosit puterea armată, organizarea militară, disciplina și calitățile lor de acaparatori agresivi și intempestivi pentru prăduirea populațiilor sedentare. Este mai ușor să iei de la altul lucrul deja făcut, sau resursele, decât să trudești din greu pentru o bucată de pâine. În aceste condiții, și populațiile sedentare au fost nevoite să creeze și să-și însușească arta războiului de apărare. Și chiar dacă ele au câștigat războiul cu populațiile migratoare, în sensul că le-au asimilat, nici ele n-au mai rămas aceleași. Noțiunea aceasta de asimilare a populațiilor războinice migratoare este, totuși relativă. Am spune că, mai degrabă, ele, aceste populații migratoare, s-au sedentarizat, în sensul că și-au constituit țări de bază, acolo unde au dorit sau unde au fost posibil, continuând însă să prăduiască lumea sedentară și resursele ei, întrucât năravul din fire n-are mântuire. Între timp, în acest fel, s-au sedentarizat, în cvasitotalitatea lor, și populațiile războinice migratoare, generând, prin vortexul de un mileniu al Imperiului Roman și prin expansiunea în sine a omenirii din perioada Evului Mediu, dar și prin Renaștere și prin prima revoluție științifică și culturală a lumii, civilizația occidentală de azi.

Au trecut două-trei milenii de atunci, dar această civilizație – care a generat cunoaștere, o cultură modernă și cucerirea restului lumii (mai puțin a Chinei și, în general, a populațiilor asiatice – nu și-a schimbat năravul, adică esența. A rămas, așa cum scria Samuel P. Huntington în celebra sa lucrare *Ciocnirea civilizațiilor...*, activă, expansivă și, mai ales, agresivă.

Astăzi, după experiența dramatică a atâtor și atâtor războaie, dar mai ales a celor două Războaie Mondiale și a Războiului Rece, constatăm că, de fapt, nu s-a schimbat nimic. Vechile paradigme s-au îmbrăcat în haine noi, nici mai transparente, nici mai opace, ci doar mai sofisticate, mai fluide și

¹²⁸ Gérard Chaliand, *Anthologie mondiale de la stratégie*, Robert Laffont, Paris, 1990, p. XIX

mai anapoda. Aproape toate populațiile sedentare de pe Terra au fost fragmentate, izolate, închise în rezervații, deturnate de la sensul lor istoric, obligate să fie altfel, să accepte adică un mod de viață care nu le este specific, să renunțe la valorile lor ancestrale, adică la civilizația lor autentică, statornică, păstrătoare de tradiții, în favoarea unor cvasi-valori nici tranzitorii, nici fluide, ci doar amalgamate, neautentice, lipsite complet de suportul lor durabil, lipsite, adică, de rădăcini. Pentru că, între timp, și populațiile războinice migratoare s-au semi-sedentarizat, în sensul că și-au durat o țară-bază, așa cum am subliniat mai sus, de unde au continuat să exploreze și atace lumea în lung și-n lat, să-i consume resursele și să impună noua ordine hibridă convenabilă totdeauna puterii discreționare democratice și prospere. Adică să „civilizeze”, prin foc, sabie și politici de tot felul, această lume, căreia romanii în ziceau barbară.

Dintre sedentarii autentici (populații apărute și statornicite de-a lungul unor cursuri de apă, pe văi, pe dealuri domoale, în podșuri, în zone submontane și chiar în zone montane prielnice), au mai rămas doar unele insule. Celelalte au fost nimicite sau închise în rezervații.

Una dintre aceste insule de sedentarism autentic este situată pe teritoriul de azi al României. Această insulă civilizațională autentică, dar și ea hărățită și căpușată dureros, această insulă de civilizație a pământului a rezistat aici, în primul rând, datorită suportului ei profund, valorilor ei autentice legate de spațiul plin, specifice unei culturi pământene, așezate, de spațiul generos, de credința lor în nemurire, ci doar de trecere într-o altă stare, într-o altă dimensiune, într-un alt univers, de armonia credinței și bucuriei de a trăi, de existența unui *modus vivendi* statornic, chiar dacă au existat și perioade de transhumanță.

De-a lungul mileniilor, indiferent care au fost provocările, firea celor mai vechi și mai statornici locuitori ai acestor pământuri nu s-a schimbat. Inteligența nativă a tracilor și, mai ales a geto-dacilor și a strămoșilor lor, și capacitatea excepțională de a asimila cunoștințe și de a se adapta la împrejurări, calități deja cunoscute și acceptate de lumea științifică, așa cum o arată dovezile arheologice și cele rezultate în urma unor investigații științifice incontestabile, au ajutat aceste populații să existe, să supraviețuiască tuturor furtunilor și să ajungă, până azi, puternice, unitare, pașnice, tolerante și flexibile la orice.

În aceste condiții, una dintre cele mai impresionante dovezi este însăși existența și persistența limbii române, limba geto-dacilor, a tracilor, și a românilor de azi. Această limbă, întocmai ca populațiile care o vorbesc, deși are reguli destul de rigide, pe care Academia le complică (sofisticează) și mai mult în noile ediții ale Gramaticii limbii române, este flexibilă, transparentă la semnificație, nu se deformează, deși asimilează rapid cuvinte, își extinde continuu semantica, expresivitatea, fără a-și degrada autenticitatea,

fluiditatea și potențialitatea. Ieri, protipendada românească, era franțuzită, azi pretinsa elită a neamului sau ce o fi este englezită...

Chiar dacă teritoriul de azi al României este ce a rămas din ce a mai rămas, iar conducătorii de azi sunt printre cei mai nepământenii și mai neromâni din tot lanțul istoric supraviețuitor, fluidul Dumnezeiesc care dă viață acestui neam n-a ieșit încă din izvorul său ancestral, n-a părăsit încă fizionomia și filozofia acestui spațiu plin cu de toate, dar mai ales, cu drame și cu iubire ancestrală și perenă a pământului.

1. Același pământ, aceeași realitate...

De când se știe lumea lume, conflictualitatea ei nici nu s-a diminuat, nici nu s-a echilibrat, ci doar s-a perpetuat în aceeași determinare a nedeterminării. Omenirea este unitară în fundamentul ei, în arealul ei de valori ancestrale, de cultură și civilizație și conflictuală în zona ei de interese, de atitudini și motivații, de proiecte și, mai ales, de acțiuni. Acțiunea umană – eficientă sau nu – nu are la bază un sistem de valori, ci un pachet de interese. Interesele – individuale, comunitare, colective, particulare, generale, conjuncturale, intempestive, permanente sau aleatorii, organizate sau haotice etc. etc. – au fost și vor fi mai totdeauna diferite, opuse, conflictuale, dar rareori consonante și cu atât mai puțin armonioase. Este adevărat că oamenii se asociază și alcătuiesc comunități care nu se bazează doar pe sisteme comune de valori, ci mai ales pe seturi comune de interese. De aceea, interesele fundamentale, chiar vitale, ale comunităților migratoare războinice sunt esențialmente diferite, chiar opuse intereselor populațiilor sedentare. Aceste interese se află și se vor afla totdeauna într-un raport de conflictualitate, oricât de bine colorată și de fluidă ar fi haina stratagemică în care sunt îmbrăcate cele ale populațiilor războinice migratoare și oricât de naive, de credule și de binevoitoare ar fi cele ale populațiilor sedentare, care încă mai cred că e destul loc sub soare pentru toată lumea.

De la nașterea lor încă misterioasă (sau de la venirea lor încă nedovedită pe deplin) pe planetă și până la mâinele și poimâinele lor geopolitic și geostrategic, populațiile războinice migratoare (indiferent în ce formulă și în ce stadiu civilizațional s-ar afla) vor continua să atace totdeauna și în toate felurile sedentaritatea altora, inclusiv a altor migratori războinici sedentarizați, pentru a le domina, pentru a le acapara resursele, pentru a stăpâni piețele și pentru a impune regulile convenabile lor de supraviețuire în bogăție și putere și de continuare a construcției unei ontologii complicate și sofisticate în care și prin care puterea absolută și, prin urmare, dreptul de decizie să le aparțină, creând în acest sens fel de fel de iluzii, în care umiliile sedentari originali încă mai cred.

Din momentul în care a început bătălia pentru un spațiu mai bun sub soare, pentru resurse și pentru piețe, pentru putere discreționară și dominanță politică, economică, strategică, informațională, militară și cognitivă, adică totală, s-a declanșat și acel război fără limite, acel război contra-simetric, cu formele și formulele lui de toate felurile – de la cele economice la cele militare, non-militare și cognitive –, de care, probabil, nu vom scăpa decât odată cu stingerea ultimei picături de viață pe planeta albastră.

Poate că, doar atunci când focul din centrul Terrei se va stinge, când magma va deveni poroasă și rece, permițând infiltrarea oceanelor în adânc, adică atunci și numai atunci când frumoasa noastră planetă albastră se va răci complet și va muri, va exploda sub propria-i presiune endogenă, își va pierde forța de gravitație, sau va deveni pur și simplu un bolovan ceresc, va înceta și conflictualitatea endogenă a lumii oamenilor. Desigur, dacă, între timp, supraviețuitorii speciei nu vor fi părăsit corabia și nu vor fi emigrat spre alte exoplanete.

Dacă analizăm cauzele tuturor războaielor de pe Planetă, sau măcar, ale unora dintre ele – așa cum o tot facem probabil de vreo două-trei milenii sau cine știe de când! –, vom ajunge, după logica Stagiritului, la concluzia că războaiele fac parte intrinsecă din viața omenirii, că, în Universul pe care îl cunoaștem și în care ne aflăm, regula de bază este războiul, conflictualitatea, tensiunea interioară, mișcarea și nu echilibrul durabil, pacea, încremenirea și nemișcarea. Cu alte cuvinte, războiul este cvasi-permanent, absolut și implicit, în timp ce pacea este relativă, vremelnică și haotic distribuită. Europeanii de azi, mai ales cei occidentali, vor să îndepărteze războiul de bijuteriilor lor de țări, așa cum au făcut-o mereu, deși cele mai teribile războaie ale lumii – inclusiv cele două Războaie Mondiale – s-au desfășurat, în principal, pe teritoriul lor, dar, după cum merg lucrurile azi, se pare că, nu peste multă vreme, va izbucni, tot aici, în acest spațiu al tuturor minunilor civilizaționale moderne și al tuturor relelor endogene, și cel de al treilea război mondial, care, probabil, va fi și ultimul.

Că lucrurile stau așa și nu altfel, o dovedește nu doar istoria cunoscută a civilizației noastre, a speciei hominienilor pe planeta Pământ, ci și realitățile actuale, vremurile în care trăim.

După încheierea Războiului Rece, cu toții ne-am fi așteptat ca ostilitatea Est-Vest și Nord-Sud să înceteze sau măcar să se diminueze, marile identități să-și dea mâna, iar direcția principală de efort să fie consolidarea păcii, rezolvarea problemelor presante ce țin de resursele de apă, de protecție a mediului, de cunoaștere a Universului, de lichidare a sărăciei, de protecție împotriva calamităților, de cunoaștere a necunoscutului, concomitent cu o posibilă colaborare cu alte civilizații și chiar de penetrare a în alte file din Univers sau în alte universuri.

Fără a nega și existența unor astfel de preocupări (Acceleratorul de la Cern este o dovadă în acest sens, ca și Laserul de la București, construit pe locul unui excepțional accelerator de particule, la care, probabil, România slugarnică sau sluită a renunțat de bună voie și nesilită de nimeni sau alte centre de cercetări și experimentări în acest sens, impuse de stadiul actual al cunoașterii), trebuie să spunem că bipolaritatea geopolitică și geostrategică din vremea Războiului Rece nu s-a spart pus și simplu, ci s-a transformat într-un război foarte complicat, fără reguli, fără morală și fără limite. Clasicul nostru război de apărare, de cucerire, de constrângere sau de evadare din orice constrângere, dar cu reguli clare, statornicite de mii de ani, s-a transformat într-o competiție care tinde spre o dimensiune extrem de complicată, chiar haotică, fără sens și fără limite.

Războiul de azi poate fi unul de susținere sau de impunere pe piața lumii (prin tot felul de politici, de strategii, de operații, de acțiuni, folosind-se tot felul de forțe, mijloace și resurse) a interesului unor corporații, de dominanță informațională, cognitivă, geopolitică și geostrategică, de reamplasare a forțelor și mijloacelor în vederea constituirii unor dispozitive de toate felurile (politice, economice, militare, C4I2SR, cognitive etc.), de control, supraveghere și securitate a rutelor planetare de transport, strâmtorilor, punctelor vitale etc., de realizare a unor amplasamente și puncte sau zone de sprijin strategic și operațional, astfel încât ele să transmită mesaje, avertismente, să efectueze acțiuni preventive, preemptive sau disuasive, să încercuiască, să fragmenteze, să impună reguli, să provoace „stricăciuni”, cum spunea George Friedmann, și, în final, dacă va fi nevoie, să lovească năprasnic, să distrugă complet adversarul, chiar dacă realitatea disuasivă a mediului strategic actual este cea a distrugerii reciproce garantate. Se așteaptă ca rachetele hipersonice, sistemele antirachetă actuale și, mai ales, cele viitoare, probabil încă ascunse privurilor, dispozitivele de amplificare a undelor și de folosire a acestora ca arme extrem de complicate, aviația strategică hipersonică, robotica militară și sistemele de arme capabile să acționeze inclusiv în spațiul geofizic, geoclimatic și cosmic, în cel cognitiv și în cel mintal să schimbe regula și să aducă, în ultimă instanță, câștigul de cauză pe care fiecare din marile puteri ale lumii și-l dorește cu ardoare.

Omenirea nu a ieșit încă din filozofia și fizionomia dominanței strategice a marilor puteri învingătoare, flancate de marile puteri revanșarde, iar jungla de tratate, legi, garanții și măsuri asiguratorii nu face altceva decât să complice și mai mult situația. Băncile de pretutindeni, FMI-ul și întregul dispozitiv financiar al Planetei, scăpat de sub determinarea și de sub controlul pieței și al factorului economic, nu fac altceva decât să îndatoreze, în modul cel mai abstract, dar și cel mai concret, mai brutal și mai ticălos cu putință, toți oamenii obișnuiți de pe planetă. Vânzându-le cămătărește și

foarte scump iluzia că, prin împrumuturi de o viață, pot să devină bogați și independenți, îi înrobește, de fapt, pe cei mai mulți dintre ei pentru tot restul zilelor pe care le mai au de trăit. Exact același lucru se întâmplă și cu țările. Unele dintre aceste țări, care dispun de resurse naturale și umane suficiente, de pământ fertil, de păduri seculare, de populații inteligente, de structuri, infrastructuri și mijloace cu ajutorul cărora pot genera activități educaționale, sociale, economice și politice prospere, care să le ajute să ajungă la un nivel înalt de libertate, de civilizație, bunăstare și securitate, sunt, peste noapte, obligate să-și concesioneze resursele (adică se le doneze marilor companii ale lumii), să facă împrumuturi înrobitoare la acești cămătari oficiali globali, să-și redimensioneze activitățile economice, sociale, culturale și, mai ales, educaționale după voia și recomandările altora, să renunțe la valorile lor și la tradiții și, astfel, în loc să prospere, să ajungă, în câțiva ani, în situații dezastruoase, cu milioane de oameni alungați peste hotare în căutarea unui loc de muncă, slugă pe la alții, cu sistemul educațional făcut varză de niște figuri conducătoare care nu știu nici măcar tabla înmulțirii, cu creierele nației încurajate, obligate și chiar somate să întărească potențialul uman nedegradabil al marilor capitale dominante ale lumii, cu moralul națiunii zdruncinat, cu o populație înjumătățită, îndobitocită, divizată și pusă pe harță și, mai ales, cu o armată redusă, ca în cazul României, de la peste 300.000 de militari activi și câteva milioane de rezerviști instruiți, cu armamente și tehnică de luptă fabricate, în majoritate, în țară, la o mini-armată sub 75.000 de militari, cu o rezervă aproape inexistentă, cu o industrie a apărării complet distrusă, cu armament și tehnică militară cumpărată, pa bani grei, din cimitirele tehnice ale altora etc. etc...

Aceasta este, de fapt, situația României de azi. O Românie căreia nu-i mai aparțin nici resursele sale proprii, cu care a înzestrat-o Dumnezeu, cu petrolul exploatat, azi, de austrieci, cu 40 la sută din pământul său arabil donat străinilor, cu serviciile încredințate altora, tot unora din afara țării, ca și cum ei ar veni cu energia electrică, cu apa și cu gazul de la ei din țară sau de aiurea și nu chiar din pământul românesc, produse de români, cu pădurile rase de pe suprafața pământului de o firmă austriacă, cu un capital românesc făcut să fie inexistent prin distrugerea sistemului financiar național, cu un sistem de legi mai încurcate decât jungla amazoniană, cu un sistem educațional care produce creiere pentru alții și analfabeți pentru România, cu oameni deznădăcinați, alungați de acasă, cu sate, în majoritate părăsite, cu o Justiție care face totdeauna dreptate străinilor și care lovește năprasnic în capii clasei politice, dar și cu o clasă politică de țate care se ceartă peste gardul de sârmă ghimpată tras chiar de ea și de acoliții ei prin inima țării, cu un sistem anticorupție care nu numai că nu combate corupția, dar, făcându-și din lupta împotriva corupților un blazon, atentează, arbitrar, voluntarist, subiectiv și nonșalant, încălcând Constituția și legile țării, și fiind încurajată

chiar de președintele țării (el însuși având grave probleme cu Justiția), la siguranța și securitatea structurilor alese în mod democratic, cu zeci de procese pierdute la CEDO, cu incultură și prostie cât roata carului...

Tabloul României, oricât l-ar cosmetiza televiziunile și toți cei interesați să distrugă în continuare bruma de țară care ne-a mai rămas, nu este unul încurajator. România este singura țară din Europa care și-a expulzat, pur și simplu, populația calificată, și-a redus armata la câteva divizii, neglijând complet problemele de securitate și de supraviețuire a țării, probabil pe motiv că ne apără NATO, a încurajat regionalizarea și n-a descurajat trădarea, minciuna, prostia și incompetența. Atacurile la veterani, la pensionarii militari, la rezerviști – atâția câți or mai fi –, la sistemul de securitate și apărare, incompetența crasă a celor care concep și pun în operă legi, ochii bulbucăți și zâmbetul mefistofelic al unor unși zei politici sau de care or fi, proveniți din împărăția lui Hades, sunt realități care arată cât de jos am ajuns și cât de mari și de grave sunt vulnerabilitățile produse de ei...

Când nu ai o economie puternică și sigură, când nu-ți mai poți controla resursele strategice, când ești aservit la alții, când ai renunțat de bună voie și nesilit de nimeni la puterea pe care ți-o dădeau finanțele proprii, sistemul economic, industria, agricultura, pământul Dumnezeiesc și resursele, când te-ai transformat dintr-o națiune demnă, școlită și educată într-o producătoare de badante, de imigranți și de creiere pentru alții, golindu-ți subsolul, visteria, patrimoniul cultural, satele, rezervorul de inteligență și sufletul, viața și demnitatea de miezul lor cel mai fierbinte, ești nimeni. Nu mai ai nicio importanță pe lumea aceasta. Ești la mâna unui destin care nu mai este al tău. Ai pierdut moștenirea sacră a strămoșilor și zestrea pe care ei au păstrat-o cu prețul sângelui și ți-au dat-o ție, nu pentru a o dărui la alții, cu prețul aruncării tale în rândul sclavilor lumii, ci pentru a împlini visul lor și al celor care au murit pentru el – acela de a fi o țară liberă, prosperă, prietenă cu toate lumea, dar stăpână pe resursele ei, pe destinul ei și pe viața ei.

Bravos, națiune! Halal să-ți fie!, cum ar fi spus conu Iancu.

În acest timp, toată lumea se înarmează. *Si vis pacem para bellum*, zicea Publius Flavius Vegetius Renatus... Ei, și?! Ce dacă zicea!

Vorbe! vor spune aleșii nației, în ton cu groparii ei.

Conducătorii de după 1990 ai României au înțeles altfel acest mesaj. Ei au înțeles că, dacă vrei pace, trebuie să renunți la armată, la serviciul militar obligatoriu, la demnitate națională, la condiția ta de țară suverană și de popor liber, educat și prosper și să te cufunzi cât mai adânc în mocirla sclaviei, umilinței, lipsei de educație și prostiei...

În acest timp, toată lumea se află într-un război fără limite, fără reguli și fără orizonturi, în care contează, în primul rând, aliniamentul misiunii

imEDIATE și ajustarea cât mai rapidă a dispozitivelor necesare pentru bătăliile următoare. Desigur, marile puteri ale lumii sunt, ca de fiecare dată, în top. Tot ele sunt cele care fac, direct sau indirect, regulile. Regulile care le convin.

Imperiul Roman, dar și urmașii Romei sunt tot acolo, sus, pe listă. Germania și Japonia au fost învinse în cel de-Al Doilea Război Mondial, dar, acum, după mai bine de șapte decenii de la finalul celei mai dezastruoase conflagrații mondiale, sunt tot în topul celor zece.

După Primul Război Mondial, Imperiul Otoman a dispărut, dar Kemal Atatürk a reușit să mențină Turcia unită în rândul țărilor lumii și s-o modernizeze, aproximativ după legile Occidentului. Dar și epoca Atatürk a trecut. Probabil, conducerea actuală a Turciei și, mai ales, nostalgicii otoman-ismului visează la un nou Califat. Oricum, ultimul în funcțiune a fost Imperiul Otoman. Nu întâmplător, în cartea sa *Ciocrnirea civilizațiilor...*, Samuel P. Huntington, spunea că războiul viitor va fi unul intercivilizațional, îndeosebi între civilizația musulmană și cea occidentală. Iar unul din posibilele state-pivot ale Civilizației Musulmane este Turcia. Armata Turciei este a doua ca mărime din NATO și a opta armată a lumii.

La un nou Califat visează și Statul Islamic (SI), alcătuire apărută de niciunde, dar care, o vrem a făcut regula în Siria și chiar în Irak și a înspăimântat lumea. Nici acum acest SI nu și-a diminuat intențiile, filosofia și rațiunea de a exista. Dar știm cu toții (sau, măcar, bănuim) ce făcătură este și acest Stat Islamic. Cine l-a încurajat, cine l-a susținut, cine îl subvenționează și cine se teme de el. Teatrul de război din Siria – primul ca durată, amploare și intensitate din secolul al XXI-lea – este doar una dintre fațetele noului areal al zeului Marte.

2. Aceleași măști, aceeași realitate!

Bugetele alocate spun aproape totul. Bugetele celor nouă țări care urmează după SUA, la un loc, totalizează 537,28 miliarde de dolari, mai mic deci decât al puterii americane (587 miliarde dolari). Este lesne de înțeles care este și care poate fi raportul de forțe pe plan mondial, mai ales dacă avem în vedere faptul că, în cadrul NATO, la bugetul american, se adaugă bugetele celorlalte țări membre. Făcând un raport de forțe și de potențial între NATO și restul țărilor lumii, se ajunge inevitabil la o concluzie pe care orice muritor cu scaun la cap o știe: *nu există nicio forță pe această lume care să poată concura cu NATO, din nici un punct de vedere*. Nici financiar, nici economic, nici tehnologic, nici informațional și cu atât mai puțin militar. Este adevărat, cel puțin din statisticile publice, că Rusia deține 8000 de vectori nucleari moderni sau modernizați, în timp ce statele Unite dețin

7400, dar, dacă adăugăm și vectorii Franței și Marii Britanii, raportul de forțe nucleare se echilibrează.

De asemenea, efectivele, tipurile de tehnică de luptă și de mijloace de proiecție a forței, precum și amplasarea bazelor militare și concluziile care se desprind din politicile și strategiile militare sau de securitate ale acestor țări permit o analiză din care se pot desprinde câteva concluzii importante:

- Occidentul, condus de SUA, și-a asigurat, din toate punctele de vedere, o dominanță strategică pe termen lung. Probabil că, în intenția tuturor țărilor care compune lumea occidentală, din care facem parte și noi, nu este aceea de a provoca un nou război mondial pustiitor și dezastruos. Un astfel de război va fi (dacă va fi), cu siguranță, unul nuclear și înalt tehnologizat. Nu știm dacă lumea îi va supraviețui; după toate calculele, nu; dar, Terra este încă o planetă foarte tânără, n-are nici un fir de păr cărunț (scoarța ei este doar de 15-60 km), în timp ce adâncurile (mantalele, nucleul lichid și nucleul solid) alcătuiesc încă un foc viu și dens, care întreține viața și vigoarea planetei, precum și capacitatea ei de a proteja biosfera și viața de radiația cosmică și solară nocivă și chiar de efectul unor războaie intraumane dezastruoase. Miracolul dezvoltării celor două orașe japoneze bombardate atomic – Hiroshima și Nagasaki –, azi, unele dintre cele mai prospere și mai înfloritoare orașe din lume, modul cum se prezintă azi mediul la Cernobîl (unde, în zona puternic iradiată și nelocuibilă de oameni, au apărut o floră și o faună uimitoare, cu plante și specii de animale care dispăruseră demult) etc. arată că, probabil, și după dezastrul unui război nuclear, va fi iarăși posibilă viața pe planeta Pământ.

- Rusia a revenit spectaculos în rândul marilor puteri militare ale lumii, iar cursa înarmărilor a fost reluată, chiar dacă liderii marilor puteri neagă acest fapt;

- Puterile emergente (China, India, Turcia, Brazilia, Africa de Sud etc.) au intrat deja în topul țărilor care contează în filosofia și fizionomia puterii politice, economice, militare și cognitive pe planeta Pământ;

- Uniunea Europeană, care, deocamdată, pare a nu fi interesată de bătaia pentru puterea mondială, este principala aliată a Statelor Unite, iar majoritatea statelor occidentale sunt membre NATO. Mai mult, patru din topul celor zece armate din lume sunt armate ale unor țări ale Uniunii Europene (Franța, Marea Britanie, Germania și Italia);

- Nu este, totuși, departe vremea când, din punct de vedere militar, marile puteri ale lumii, se vor echilibra;

- Declanșarea unor confruntări militare de mare anvergură și de foarte mare intensitate nu depinde însă numai de voința și de interesele marilor puteri, ci de cele ale marilor corporații, ale Finanței și ale unor imense și foarte puternice cercuri de interese transfrontaliere sau fără nici un fel de frontiere.

3. Se regroupează forțele, se redefinesc dispozitivele, se adâncesc faliile

Bipolarismul Războiului Rece s-a încheiat demult. Dimensiunea uni-multipolară de care vorbea Huntington a trecut și ea în lumea lucrurilor trecătoare. Sau, poate, încă n-am trecut. Huntington spunea că, într-o astfel de etapă, superputerea americană va conviețui cu celelalte puteri ale lumii, mai ales cu cele emergente, iar această nu va dura o veșnicie, ci se va încheia cu trecerea la multipolarism. Oricum, nu s-a înțeles mare lucru din această alcătuire de cuvinte. Dar nu s-a ieșit nici din dominața SUA asupra întregii planete, nici din înrâncenarea cu care se desfășoară, deocamdată în sfera potențialului endogen și reconfigurărilor geopolitice și geostrategice.

Profesorul Jules Dufour, într-o analiză intitulată „*Le réseau mondial des bases militaires US*”¹²⁹, arată, ceea ce, de altfel, inclusiv americanii o spun de câte ori consideră că este necesar să o facă: imensa putere militară americană, prima din lume, susține interesele Statelor Unite pe toate meridianele globului, iar cele patru elemente majore prin Statele Unite care realizează acest lucru sunt următoarele:

- controlul economiei mondiale și al piețelor financiare;
- folosirea tuturor resurselor naturale nevralgice (materii prime și resurse energetice) pentru creșterea avuției proprii, prin utilizarea indirectă a corporațiilor multinaționale;
- tutelarea a 191 de guverne membre ale ONU;
- cucerirea, ocuparea și supravegherea, prin rețeaua bazelor sau instalațiilor militare care sunt amplasate pe întreaga planetă, a tuturor elementelor de interes pentru puterea americană (continente, oceane și spațiul extra-atmosferic).

Există patru categorii de baze militare americane amplasate atât pe teritoriul SUA, cât și în toată lumea:

- baze militare aeriene (Air Forces);
- baze militare terestre (Army);
- baze militare navale (NAVY) și
- baze militare de comunicații și supraveghere (Spy).

După majoritatea celor care au studiat această problemă, Statele Unite dispun de 700-800 de baze militare amplasate în toată lumea. Potrivit unor documente publicate în 2002, Statele Unite sunt prezente, din punct de vedere militar, în 156 de state, au baze militare în 63 de țări, iar efectivele

¹²⁹ Jules Dufours, *Le réseau mondial des bases militaires US*, <https://www.mondialisation.ca/le-r-seau-mondial-des-bases-militaires-us/5314> (accesat la 13 iunie 2018)

dislocate erau, la acea dată, 255.065 militari. Prezența militară americană în lume conținea, la acea dată, 845.411 instalații diverse.

După datele publicate de Pentagon în 2005, Statele Unite dispuneau de 735 de baze militare în străinătate, acoperind o suprafață de 2.202.735 hectare. Potrivit acestor date, Pentagonul este unul dintre cei mai mari proprietari de terenuri de pe planetă.¹³⁰

După unele date luate de Dufour de pe Wikipedia în februarie 2007, sistemul de apărare american metropolitan, estimat la 6000 de instalații în Statele Unite și în lume, dispunea de un personal de 1,4 milioane, din care 1.168.195 în Statele Unite și în teritoriile americane de peste mări, iar 235.000 în străinătate.

Prezența bazelor militare americane și ale altor mari puteri în străinătate nu este privită cu ochi buni de întreaga planetă, ci, dimpotrivă, cu suspiciune, neîncredere și chiar cu foarte multă teamă. Există o puternică rețea internațională care acționează împotriva prezenței bazelor străine pe teritoriile altor țări sau în Oceanul planetar, dar, vorba ceea, câinii latră, ursul trece.

Nu insistăm asupra amplasării și misiunii acestor baze, întrucât este foarte clar care este rolul și rostul amplasării unor baze militare pe întregul glob și chiar în spațiul extra-atmosferic.

Nimeni nu se îndoiește de supremația americană în acest domeniu. Unii cred că o astfel de supremație este benefică pentru întreaga planetă, întrucât americanii mențin un control al conflictualității lumii, descurajând și prevenind astfel războiul devastator, alții consideră că dispozitivul geostrategic și cosmostrategic american slujește interesul american, asigurând dominanța mondială a Statelor Unite. Inclusiv toate alianțele, toate parteneriatele și toate coalițiile constituite și conduse de americani nu fac altceva decât să servească direct interesului american și, desigur, indirect și pe cel al partenerilor.

De la amiralul Mahan încoace, Statele Unite au înțeles fraza pe care a spus-o amiralul american atunci: *Cine stăpânește marea stăpânește lumea*. Iar puterea maritimă (sea power) este unul dintre mijloacele necesare. De aceea, americanii supraveghează și controlează, practic, toate rutele maritime, strâmtorile, punctele vitale și toate zonele de importanță strategică de pe suprafața planetei Pământ, atât de pe mare, cât și de pe uscat, din aer și din Cosmos. Și chiar dacă, între timp, și alte mari puteri și-au amplasat baze militare pe alte teritorii, precum și mijloace de supraveghere în spațiul extraatmosferic, în spațiul cibernetic și oriunde au considerat că este necesar, America nu poate fi deocamdată egalată sau depășită în această privință. Marele nostru partener strategic lucrează la un astfel de dispozitiv de

¹³⁰ *Ibidem*

aproape un secol, dispune de cea mai înaltă tehnologie existentă pe planetă, de cele mai dotate creiere și de uriașe resurse alocate acestui domeniu, resurse pe care nu le are nimeni și nimeni nu-și poate permite să le aloce, întrucât, oricum, nu dispune de ele. Spre exemplu, numai pentru programul de cercetare a ionosferei HAARP de la Gakona, din Alaska, americanii au alocat, încă de la început, 31 de milioane de dolari, anual.

Securitatea și apărarea Statelor Unite ale Americii nu depind esențialmente de NATO sau de alte alianțe, coaliții și structuri, care sunt vitale pentru alte state, ci doar de capacitatea și capabilitatea americană de a genera politici, strategii, forțe, mijloace și resurse care să asigure crearea și punerea în operă a unui proiect (deja realizat) de dominanță strategică mondială și pe termen lung, pe care americanii îl consideră absolut necesar pentru securitatea, prosperitatea și libertatea lor. Kissinger, la vârsta pe care o are acum, spunea că America este extrem de puternică, iar celelalte mari puteri ale planetei, cum ar fi, spre exemplu, Rusia și China, își fac iluzii cu privire la capacitatea lor de a se pune cu Statele Unite sau de a concura cu puterea americană.

America, așa cum rezultă și din tabelul de mai sus, investește foarte mult în domeniul militar. Chiar dacă procentul alocării americane pentru apărare a scăzut, în acești ultimi ani, de la 4,24 % din PIB, cât era în 2012, la 3,29%, cât a fost în 2016, aceste alocări erau, în 2016, de 587 miliarde de dolari. Nicio țară din lume, nici măcar China, care are un PIB uriaș, nu-și permite să aloce o asemenea sumă pentru cheltuieli militare. Și aceasta și pentru motivul că nicio altă țară din lume nu și-a asumat misiunile și responsabilitățile pe care și le-au asumat americanii. Înainte de implozia Tratatului de la Varșovia, Statele Unite reprezentau polul de putere a lumii occidentale, a lumii libere, iar NATO constituia – și constituie și acum – o expresie a voinței țărilor care alcătuiesc această lume de a-și menține, în comun, forțele, mijloacele și resursele necesare pentru a-și proteja și susține modul lor de viață și pentru a-și asigura pacea și securitatea.

Între timp, mai ales după summit-ul din 1991, prin conceptul strategic elaborat atunci (primul concept care fost dat publicității), NATO și-a asumat noi misiuni de securitate, de menținere a păcii, de gestionare a crizelor și conflictelor din arealul său dar și din afara acestuia. Aici au intervenit discuții, întrucât o parte din membrii europeni doreau ca NATO să rămână în limita competențelor generate prin Tratatul de la Washington și nu să-și extindă aria.

La summit-ul de la Washington, din 1999, s-a acceptat, totuși, o adaptare a misiunilor NATO în funcție de noile condiții. Astfel NATO a intervenit în Libia și în Afganistan. Oricum, pentru acțiunile din Irak, din Afganistan, din Libia, din Siria și cam de peste tot – inclusiv în războiul din

Coreea din 1950-1953 etc. –, americanii al alcătuit, prin intermediul ONU sau nu, coaliții de state care au desfășurat astfel de acțiuni militare.

Din bazele militare americane instalate în puncte importante de pe suprafața Terrei, inclusiv în Israel, din sistemul de sateliți, dar și prin numeroase alte mijloace, americanii supraveghează îndeaproape acțiunile Rusiei, ale Chinei, ale Iranului și ale altor țări. Practic, tot ce mișcă în lumea aceasta și are vreo importanță strategică pentru SUA și pentru aliații și partenerii săi se află în vizorul american. Este bine? Este rău? Atâta vreme cât America își asumă o astfel de responsabilitate cu sau fără permisiunea ONU – pentru controlul conflictualității (îndeosebi, militare, dar nu numai) a lumii și prevenirea unui război devastator –, e, desigur, de bine. Dar o astfel de situație nu poate dura la infinit. Acumulările de arme și de ranchiune, polarizarea excesivă a lumii între bogăție și sărăcie, jocurile financiare, interesele puternice de dominație a lumii ale unor cercuri de putere economică și financiară fără frontiere, dar și problemele grave care se pun în legătură cu resursele, cu piețele, cu creierele și, înainte de toate, cu oamenii și cu rostul lor pe planetă arată că oricând este posibilă izbucnirea unui război dezastruos. Nu știm dacă un astfel de posibil război va purifica sau va distruge ființa umană. Știm însă că omul nu a învățat mare lucru din războaiele de până acum, în afară de faptul că trebuie să se pregătească foarte serios pentru următorul. Noi, românii, nici acest lucru foarte simplu, care face parte din modul de a trăi al omenirii, nu l-am învățat și nu l-am înțeles. Ca și cum conflictualitatea endogenă a lumii în care trăim nu ne-ar privi și pe noi.

Aflată în zona faliei strategice Marea Neagră - Marea Caspică, redeschisă odată cu criza ucraineană, noi fiind, de data aceasta, în Vest, adică acolo unde ne este locul, făcând parte din NATO și din Uniunea Europeană și având un parteneriat strategic cu Statele Unite, s-ar părea că țara noastră se află acolo unde dorește conducerea ei (sau măcar o parte din ea) să fie. În fond, aceasta a fost și rațiunea evenimentelor din decembrie 1989: ieșirea, în numele combaterii comunismului, din starea de libertate, de suveranitate, independență, industrializare, dezvoltare durabilă, educație temeinică și solidă, de statornicie și patriotism, cedarea resurselor, a finanțelor, a economiei, a pământului, a vieții și a patriei cui s-a nimerit și revenirea la condiția de dezbinare națională, umilință, slugărnice și, în ultimă instanță, de prostie. În numele iluziei de bine.

SECURITATE ȘI INSECURITATE, AZI

- Sécurité et insécurité, aujourd'hui -

Rezumat

Securitatea și insecuritatea sunt două componente ale aceluiași întreg, care se supun unui efect de sumă nulă. Când crește o componentă, scade cealaltă. Deși ambele formează un întreg, managementul lor este extrem de dificil. Orice întreg tinde spre o maximă securitate, dar niciodată nu poate atinge acest prag. Securitatea, în calitatea ei de echilibru între puteri, este, deopotrivă, o stare și o procesualitate complicată. Nimic nu este perfect, dar totul tinde spre perfecțiune, chiar și imperfecțiunea.

Cuvinte-cheie: securitate, insecuritate, putere, mare putere, cyber-putere,

Résumé

La sécurité et l'insécurité sont deux composantes d'un même ensemble, qui subissent un effet de somme nulle. Quand un composant grandit, l'autre diminue. Bien que les deux forment un tout, leur gestion est extrêmement difficile. Tout tend vers une sécurité maximale, mais ne peut jamais atteindre ce seuil. La sécurité, en tant qu'équilibre entre les pouvoirs, est également un état et une processualité compliqués. Rien n'est parfait, mais tout tend à la perfection, même l'imperfection aussi.

Mots-clefs : sécurité, insécurité, puissance, grand puissance, cyber-puissance

Azi nu mai e ca ieri. Azi e ca azi. Dar orice azi vine din ieri. Cam cu aceeași Mărie, dar cu o altfel de pălărie, de fapt și ea, noua, veche de când există lumea ca lume. Pentru că, orice s-ar spune, oricâte legi și nelegi am avea, oricâți lupi s-ar înveșmânta în piei de oaie, doar Puterea este și, se pare, va fi mereu cea care va conta. Desigur, propagandiștii de toate soiurile continuă și vor continua, cât îi vor ține

bojocii și gura, să clămpănească pe strunele lui *Demos* și ale lui *Kratos*, în timp ce o parte din ce în ce mai mică și mai neînsemnată a lumii în viață va avea răbdare să-i asculte și chiar să-i creadă, iar cealaltă parte se va preface că-i ascultă și, mai ales, că-i și aude, dar, oricum, nu va înțelege mai nimic. Și nici nu-și va bate capul prea mult să înțeleagă.

Piatra trece, apele rămân... „Bucuroși, le-om duce toate”, zicea Mircea din poezia lui Eminescu. Puterea – sub toate formele și formulele ei – va domina și își va face toate poftele, nestingherită de nimeni și de nimic, fără să-i peste de restul lumii. Restul lumii, chiar dacă reprezintă peste 90 la sută din populația lucrătoare și cuvântătoare a Terrei, nu contează. Contează doar ce vrea Puterea. Și, neîndoielnic, ea vrea ce a vrut de când există ea pe planeta Pământ: putere. Adică stăpânire, dominanță, influență, control și folosire discreționară a resurselor, indiferent câte or fi, cum or fi, le cui or fi, în ce țară s-ar afla și ce drepturi naturale ar avea ceilalți, cei cărora le aparțin, de drept, conform împărțirilor politico-administrative hotărâte de-a lungul istoriei, în urma puternicelor războaie și extrem de fragilelor perioade de pace. Ce este, cum este și ce cuprinde această Putere, e greu de explicat. Puterea e putere și pare a fi de-ajuns. Logica ei e simplă. Deasupra, nimic, sub ea, totul. Sau măcar cât se poate, adică foarte, foarte mult. Ea este, deopotrivă, fermă, inflexibilă și de piatră, economică, financiară – mai ales, financiară –, militară și super-militară, dar și volatilă, cameleonică, pământeană, divină și cyber-spațială, multidimensională, cu geometrie fluidă, multirol, plutitoare pe orice fel de ocean și aptă pentru orice fel de orizont, perfect adaptabilă oricăror condiții. Și, evident, capabilă să ducă totdeauna, zi și noapte, orice fel de război – de la cel militar la cel cognitiv, de la cel cu picioarele pe pământ la cel cibernetic, de la cel limitat – de joasă, medie sau mare intensitate și amploare – la cel nelimitat, oriunde, oricând și oricum. Nu există, pe planeta Pământ, putere care să nu aibă în vedere și nici război care să nu se bazeze pe o anumită putere. Odinioară, în războaiele antichității, marii comandanți militar chinezi împărații chinezi, luau în campaniile lor militare, și savanții. Pentru că puterea, fără minți luminate, nu ajunge prea departe. Iar fără elite, nu există. Este doar o iluzie sau o furtună care se trezește din senin și pierе din lipsă de nori.

Toate încercările de până acum de a trece puterea în mâna poporului au eșuat tragic. Tot ceea ce s-a reușit vreodată, începând de la Pericle încoace, este crearea acelui mecanism înșelător al votului, prin care poporul matur, conștient și responsabil, își alege conducătorii. Desigur, nu direct, ca odinioară, ci prin sistemul partidelor politice, al candidaturilor, al minciunilor, ipocriziilor, amenințărilor, mituirilor și tuturor virtuților și metehnelor civilizației pământene, cea care nu a atins încă nivelul de dezvoltare, de înțelepciune și de echilibru al naturii care o adăpostește.

Toate, dar absolut toate poveștile care se îndrugă pământenilor – și pe care pământenii le cred, cred că le cred, sau se prefac că le cred, totuna – rostogolesc aceleași sloganuri ale valorilor democratice, economiei de piață, libertății, prosperității și securității, drepturilor omului, șanselor pentru toți, libertăților democratice etc. etc.

Când se desecretizează unele arhive, iar prostimea – sau măcar prostimea intelectuală – află, din ce e scris acolo, o foarte mică parte a unui adevăr – și acela relativ (adică fost absolut și, de aceea, pecetluit și înzăvorât cu toate lacătele posibile și imposibile), sau, dimpotrivă, adevărul de dincolo de adevărurile din văzul lumii, fie nu înțelege mai nimic din ce ar trebui să fie de înțeles, fie înțelege doar ce spun sau nu spun managerii tuturor adevărurilor reale, imaginare, adevărate sau mincinoase... â

Dar totul a trecut, iar generațiilor cu caș la gură nu le prea pasă de adevărurile bunicilor și străbunicilor lor, pentru că, nu-i așa?!, morți „sunt cei muriți”... În afară de istorici și de unii cercetători – care se entuziasmează de labirinturile unde, în sfârșit, au pătruns și pot reconstitui din pietricele, cuvinte și artefacte o lume ce va fi existat –, nimănui nu-i prea pasă. Ce-a trecut e bun trecut...

Puterea reține doar ce-i slujește ei, fie ca suporturi pentru clamarea unor origini, valori sau rădăcini, fie pentru generarea sau folosirea unor mobiluri în susținerea sau proiectarea unor vectori pentru bătăliile de azi, de mâine și de poimâine.

Puterea nu este niciodată putere staționară sau putere încheiată, ajunsă la capăt, coaptă și trecută în fruct. Ea, atâta vreme cât există, este totdeauna în expansiune. Puterile care nu sunt în expansiune nu există. Sau se află doar într-un popas, adică într-o haltă ceva mai mare, sau într-un declin metodologic, înainte de a se prăbuși sau înainte de a-și relua expansiunea. E drept, expansiunea este și ea de zeci de mii de feluri și configurații. Care mai de care mai cu moț și mai sofisticată. Pentru că, de la o vreme, nici puterile nu mai sunt lineare și previzibile, ci nelineare și imprevizibile, precum animalele mari de pradă. Desigur, și micii prădători sunt nelineari și imprevizibili, dar în sfera lor de competență.

Și chiar dacă toate puterile, indiferent care ar fi și cum ar fi, sunt, în cele din urmă, limitate în timp și spațiu, Puterea, ca atare, n-are margini, ci doar orizonturi...

Orice putere, în tagma oamenilor, este, în cele din urmă, politică. Pentru că oamenii gândesc, își planifică totdeauna acțiunea – chiar și atunci când n-au timp să facă planuri complicate, ingenioase și detaliate – au un scop și urmăresc sau își propun să urmărească realizarea unor obiective, pe diferite orizonturi.

Politica este expresia concentrată (uneori, și lăbărtată) a interesului, iar interesul este ceea ce rezultă din frământarea și sinteza interioară, din

lupta contrariilor, din cerințe de ființare și de expansiune a ființării în spațiul cu resurse. De aceea, interesul este și va fi totdeauna mobilul acțiunii, suportul ei motivațional. Nimeni nu acționează pentru că-i vine să acționeze, pentru că așa-i dictează ființarea ființei sale, ci determinat de un anumit interes. Însă, pentru a acționa, trebuie să ai capacitatea și capabilitatea s-o faci. Aceasta înseamnă, desigur, forțe, mijloace, resurse, capacități și capabilități. Capacitățile sunt volume și, totodată, resurse date de forțe, mijloace și cogniții, dar și capabilitățile țin de forțe, întrucât sunt cunoștințe, deprinderi, potențialuri intelectuale și, mai ales, abilități.

Sunt, deci, infinite feluri de putere. Și infinite feluri de politici. Puterea la care ne referim noi aici este cea existentă în rândul oamenilor și societății omenești de pe planeta Pământ. Ea este deopotrivă, putere politică, putere militară, putere economică, putere intelectuală, putere informațională, putere a cunoașterii etc. Dar toate aceste tipuri de putere, în acțiune, au tipuri și tipologii corespunzătoare de politici decidente, de strategii planificatoare și vizionare, de niveluri operaționale (de punere în operă, de realizare a dispozitivelor necesare acțiunii tactice) și, în cele din urmă, de șaibă, adică de acțiuni propriu-zise, de acțiuni tactice. De aici nu rezultă că, la nivel tactic, există doar acțiuni, nu și planuri, politici și resurse, capacități și capabilități. Toate acestea există la toate nivelurile acțiunii umane – politic, strategic, operațional și tactic – , ele însele apropiindu-se până la contopire, iar distincția între ele ține mai mult de înțelegerea și dinamica structurii acționale decât de discontinuități și niveluri de presiune. Pentru că este vorba, în fond, de acțiunea umană, acțiune prin excelență inovatoare, creativă, toate aceste niveluri au, în componența și dinamica lor, trei universuri vectoriale care dau dimensiunea, consistența și frumusețea acțiunii umane: universul științei; universul experienței și al priceperii; universul artei.

Fiecare identitate a oamenilor are o anumită putere, pe care și-o exprimă în raport cu ceilalți și cu mediul înconjurător, fie sub forma unor presiuni de toate felurile, fie sub forma rezistenței la tot soiul de presiuni și/sau de contracarare și anihilare a acestor presiuni.

Realistii, în frunte cu Hans, Morgenthau, întemeietorul realismului, cred că raporturile dintre state sunt raporturi de putere. De putere brută, esențială, dar și de putere subtilă, adaptabilă la vremuri și vremuri, dar tot putere. Toate celelalte elemente din arhitectura extrem de complicată a modernității nu sunt altceva decât labirinturi păzite ferm de proștii leneși, în care intră inteligenții harnici și trebăluiesc până redescoperă roata – desigur, roata cibernetică, dar tot roată – și pe care le folosesc vizionarii strategic ai puterii discreționare, pentru a ține ocupată prostimea și a deturna elitele care nu-și cunosc locul în sistem. Iar ei, inventează instituții, teorii și concepte care să slujească puterea discreționară, dar nu direct, ci demonstrând, prin

noile concepte dintr-un Univers paralel, că marea putere nu mai e mar5e putere, ci doar o țară ca oricare alta, care se spune Cartei ONU, dreptului internațional, recomandărilor instituțiilor – sigurele care pot să ajute statele, inclusiv pe cele4 mari și extrem de puternice, să supraviețuiască într-o lume ultrademocratică a interdependențelor. Rețelei și informației în timp real. Realisții sunt convinși că instituțiile acestea nu fac și nu pot face mare lucru pentru a crea condițiile necesare stabilității internaționale, chiar dacă s-a creat și se impune din ce în ce mai mult iluzia că o pot face și că o fac într-adevăr. Realisții susțin că inclusiv aceste instituții sunt un efect al distribuției puterii pe plan mondial și nu pot influența marile puteri, ele însele fiind create datorită interesului marilor puteri de a-și crea noi instrumente prin care, de fapt, să-și imună ceea ce au ele pentru ele și în folosul lor: puterea.

Așa cum s-a dovedit de la cel de-Al Doilea Război Mondial încoace, instituțiile create de marile puteri nu sunt chiar variabile independente, așa cum susțin instituționaliștii, și n-au reușit nici să influențeze semnificativ comportamentul statelor, nici să prevină războaiele.

În concepția realiștilor, arena internațională este una brutală, cu reguli extrem de dure, chiar dacă, de regulă, se spune altceva. Statele se comportă mai degrabă ca parteneri într-o luptă pe care fiecare caută să o câștige. Nu este vorba de o competiție, ci de o luptă efectivă, desfășurată după regulile războiului. Iar acolo unde există luptă, nu există cooperare. Sau, oricum, cooperarea nu se face pe secvențe, pe politic și strategii, ci pe principii, adică, mai degrabă, în sațiul cultural. Unde n-ar trebui să existe conflicte, întrucât valorile nu sunt conflictuale. Nu valorile produc competiție și războaie, ci interesele.

Dar războiul, în epoca în care trăim, nu se reduce la bătăliile dintre armate, ci înseamnă mult mai mult. Statele se războiesc (desigur, simulând cooperarea) pentru piețe și resurse, pentru câștiguri financiare și cognitive, pentru creiere și forță de muncă, mai exact, pentru aproape orice. Procedurile, formele și modalitățile prin care o fac nu sunt neapărat cele armate (deși în eșalonul lor strategic de așteptare disuasivă se află armate extrem de puternice, dotate cu tot ce a creat mai teribil noua industrie a zeului Marte pe planeta Pământ), ci cuprind negocieri, sancțiuni, presiuni financiare și de altă natură, ofensive intempestive și asimetrice ale corporațiilor etc.

Statele se spionează reciproc, se suspectează reciproce, fiecare căutând, ca în orice afacere, să câștige, cinstit sau nu, dar, oricum pe spezele celuilalt. Fiecare își cunoaște interesele sale și, de regulă, și le slujește cu ardoare, chiar dacă face apel și la compromisuri. De fapt, statele nu se înțeleg perfect în mai nimic, așa cum nu se înțeleg nici oamenii. Fiecare încearcă – și va încerca mereu – ca, folosindu-se de propria-i putere, să

impune celuilalt un comportament pe lacul lui, sau, în orice caz, să nu renunțe la interesele sale și, mai ales, la drepturile sale.

La drept vorbind, nici armele nu tac, ci dimpotrivă, se dezvoltă rapid, în progresie geometrică și sunt gata în orice moment să declanșeze prăpădul. De fapt, l-au și declanșat. Spre exemplu, în 60 de ani de pace (1945-2006), au avut loc o mulțime de crize, conflicte armate și războaie care totalizează 747 de ani.¹³¹ Cu alte cuvinte, în fiecare an de pace se află 12 ani de crize, conflicte și războaie.

Totuși, se consideră că instituțiile internaționale sunt cele care, la ora actuală, dețin puterea – o altfel de putere, mai flexibilă, mai democratică, mai accesibilă –, iar această putere democratică și înțeleaptă influențează efectiv statele. Instituțiile internaționale par a fi, după opiniile celor care nu mai cred în state, un fel de mămici ale statelor, institutori, vătăfi moderni sau, și mai rău, ciobani internaționali care păzesc turma statelor, considerate a fi niște oi nici suficient de înțelepte, nici suficient de îndreptățite să facă ce le taie capul.

Instituțiile, chiar dacă sunt creații ale statelor pentru a le ajuta să rezolve problemele dintre ele și să trăiască armonios într-o lume complicată și conflictuală – așa cum a fost mereu omenirea, de când există ea –, reprezintă o prezență mai mult decât birocratică, o prezență necesară și utilă, așa cum sunt totdeauna instrumentele acțiunii eficiente. De aceea, John J. Mearsheimer formulează patru întrebări esențiale cu privire la aceste instituții:

1. Ce sunt instituțiile?
2. Cum acționează ele pentru a menține pacea și care este logica de cauzalitate a fiecărei teorii?
3. Tipurile de logică prin care se arată cum funcționează instituțiile sunt, oare, convingătoare?
4. Se sprijină aceste teorii pe dovezi?

În lipsa unor definiții foarte clare pentru aceste instituții și în prezența unora foarte generale, prin care se poate înțelege aproape orice, Mearsheimer crede că instituțiile sunt *un set de reguli ce stipulează modalitățile prin care statele ar trebui să coopereze și să concureze între ele*. Definiția exprimă efectiv rațiunea pentru care s-au constituit aceste instituții în epoca în care trăim. De unde rezultă clar că instituțiile nu pot substitui statele. Și nici nu pot prelua atribuțiile și competențele acestora, chiar dacă respectivele instituții prescriu reguli care sunt negociate și exprimate în cadrul unor acorduri internaționale și se concretizează în organizații cu personal și buget propriu. Statele sunt însă cele care hotărăsc asupra regulilor pe care și le

¹³¹ *Criza, conflictul, războiul*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București 2006, pp. 394-399

asumă și pe care le respectă sau nu. Instituționaliștii nu cred asta, ci văd instituțiile ca pe o formă de putere în această epocă. Instituțiile, ca și organizațiile pe care le creează, nu sunt însă identități politice, economice, culturale și civilizaționale, așa cum sunt statele, ci doar instrumente de interfață, impuse de dinamica fără precedent a vieții politice, economice, sociale și culturale internaționale. Ele nu au interese proprii sau, dacă au și astfel de interese, acestea nu pot fi decât interese inter-statale sau suprastatale. Și unele și altele sunt fie de tranzit, fie de altă natură, dar ambele distrugătoare pentru state. Oricum, esența acestor instituții – cel puțin la ora actuală – este cea a unei birocrății internaționale, generate de noul nivel de dezvoltare a relațiilor internaționale. Or, birocrăția – oricât ar fi de necesară pentru o societate – nu înseamnă putere, ci instrument al puterii. Al cărei puteri?

În relațiile internaționale, statele nu se comportă neapărat egoist și agresiv, ci în funcție de interesele pe care le au. Iar aceste interese decurg din dinamica vieții interioare, din presiunile interne și internaționale, din raporturile dintre punctele tari și punctele slabe, din nivelul de risc, definit pe intersecția dintre amenințări și vulnerabilitățile la acestea, adică din complexitatea existenței și ființării lor pe planetă. De aceea, statele nu doresc instrumente de impunere, instrumente care să le domine sau să fie în folosul celor care exercită în lume politici și strategii de dominare și influențare, ci instrumente care să faciliteze cunoașterea și cooperarea.

Realismul nu susține o imagine prea optimistă referitoare la politicile mondiale și relațiile internaționale. Morgenthau arată că, de fapt, statele aspiră către putere (fiecare înțelegând puterea în felul său). Waltz crede că, la urma urmei, statele nu vor decât să supraviețuiască, ceea ce înseamnă o orientare a acestora către maximizarea securității. Nu este o noutate. Dintotdeauna statele au acordat – și acordă – o maximă atenție securității lor. Și într-un caz și în celălalt, statele generează și dezvoltă o atenție cu totul specială problematicii securității lor. Securitatea reprezintă un element vital atât în politicile și strategiile de supraviețuire, cât și în cele de dezvoltare durabilă.

Securitatea este o stare rezultată dintr-un proces continuu de echilibrare a componentelor puterii sistemului și procesului, dar și de optimizare a raporturilor lui cu exteriorul.

Apărarea este o acțiune de urgență, adesea în situații-limită, care se manifestă atât defensiv, cât și ofensiv, în situații de criză, de conflict și de război.

Procesualitatea securității este continuă, atât în dimensiunea sa endogenă, cât și în cea exogenă.

Procesualitatea apărării este secvențială, urgentă și vitală. Adeseori, de calitate apărării depinde supraviețuirea sistemului și procesului.

Securitatea și apărarea sunt elemente vitale ale statului. Ele n-au dispărut, nu s-au estompat și nu au devenit desuete. Mediul internațional de securitate este, de fapt, unul de insecuritate, întrucât dinamica provocărilor, pericolelor și amenințărilor și cea a vulnerabilităților statelor la acestea este una fluidă și, de aceea, extrem de periculoasă.

Concepția pesimista a realiștilor se exprimă prin cele cinci ipoteze ale realismului privind sistemul internațional (în măsura în care putem vorbi de un sistem internațional de state sau bazat pe state):

1. Caracterul anarhic al sistemului internațional, dar nu în sens de haotic sau dezordonat, ci pentru că statele sunt independente, suverane, iar comportamentul lor nu este unul ordonat sau dirijat, întrucât deasupra statelor nu există nimic, instituțiile și organizațiile internaționale fiind, de fapt, interstatale și nu suprastatale;

2. Statele posedă o anumită capacitate militară ofensivă care le oferă mijloacele necesare pentru a se ataca și chiar pentru a se distruge reciproc, iar această capacitate atinge astăzi cote nemaiîntâlnite niciodată pe Terra;

3. Statele nu pot fi niciodată sigure de intențiile celorlalte state (nici un stat nu poate garanta că alt stat nu-și va folosi capacitatea militară ofensivă împotriva sa);

4. Supraviețuirea este motivul de bază al comportamentului statelor și, în acest sens, statele trebuie să fie suverane și să-și mențină suveranitatea;

5. Statele raționează strategic asupra modului în care pot supraviețui în sistemul internațional, dar se pot, de multe ori, înșela asupra potențialilor adversari, întrucât statele își disimulează comportamentul ofensiv.

Nu există, pe planetă, nicio armată ofensivă. Toate armatele și toate doctrinele sunt defensive. Dar noțiuni precum acțiune preventivă, acțiune preemptivă, apărare activă, apărare înaintată etc. nu sunt altceva decât concepte acoperitoare pentru caracterul ofensiv al celor mai multe armate de pe planeta Pământ.

Din aceste ipoteze enunțate mai sus, care stau la baza concepției realiștilor de ieri și de azi, rezultă trei tipare principale de comportament:

1. Statele din sistemul internațional actual bazat pe state se tem unele de altele, iar nivelul de teamă dintre ele, oricâte asigurări și tratate de colaborare s-ar încheia și oricât de bine ar fi mascat de diplomatie, nu poate fi niciodată nesemnificativ. Competiția politică dintre state este mult mai periculoasă decât competiția de piață, întrucât ea poate duce la război, chiar dacă toate documentele internaționale și Carta ONU interzic războiul de agresiune, iar, în absența acestuia (întrucât este interzis), războiul de apărare nu ar mai avea sens.

2. Fiecare stat din sistemul internațional are ca obiectiv strategic vital să-și asigure propria supraviețuire. Celelalte state, în logica realismului, pot fi și sunt considerate un pericol și, în anumite situații, chiar o amenințare

pentru fiecare dintre ele, întrucât nu există o autoritate supremă care să le controleze și să le impună un anumit tip de comportament. Și chiar dacă o astfel de autoritate ar exista, ea nu va putea avea, practic, nici un cuvânt de spus, în actualele condiții, fără garanția marilor puteri și a celorlalte state. Nimeni nu poate avea o asemenea forță care să-i asigure dominanța strategică asupra tuturor statelor și, mai ales, supunerea acestora unei asemenea logici. Uniunea Europeană și NATO nu sunt suveranități, ci organizații de state suverane care-și garantează reciproc, prin tratatele de constituire, prin politici și concepte strategice, securitatea și apărarea. Fiecare stat se comportă, totuși, potrivit intereselor sale, chiar dacă își asumă participarea la gestionarea crizelor și conflictelor, la securitatea comună și la apărarea colectivă.

3. Statele din sistemul internațional încearcă să-și maximizeze poziția de putere față de alte state, puterea militară fiind cea mai sigură modalitate de a asigura supraviețuirea într-o lume periculoasă. Teorii precum cele ale suprasaturației cu mijloace militare, ale distrugerii reciproce, ale dezvoltării armelor în așa fel încât ele fac imposibil războiul, nu rezistă unei analize realiste. Deși se vehiculează de mai mult vreme și par foarte convingătoare pentru pacifiști, nici un stat nu a renunțat vreodată nici la puterea sa militară, nici la doctrinele militare, nici la sisteme de alianțe și coaliții, care să-i sporească această putere și să-l pună la adăpost.

Cooperarea în viziunea realismului este promovată și, în același timp, restricționată de doi factori inhibitori: câștigul relativ și preocuparea față de înșelăciune.

Este și motivul pentru care se constituie alianțe, organizații regionale de cooperare etc.

Instituționalismul se exprimă, azi, prin trei teorii importante: instituționalismul liberal; securitatea colectivă; teoria critică.

Instituționalismul liberal este nu este o teorie foarte ambițioasă.¹³² Prin această teorie, se susține că o mai bună colaborare economică dintre state ar reduce pericolul de război. Dar înșelăciunea nu permite acest lucru. Sau, oricum, îl împiedică. Acest tip de instituționalism susține că obstacolul acesta ar trebui înlăturat, iar statele să fie obligate să aibă încredere unele în altele, printr-un fel de cod acceptat de toate. Acest cod ar duce la diminuarea tensiunilor dintre state. S-au încercat sute de variante, dar niciuna n-a adus statele la același gen de conduită, nici chiar Tratatul de la Lisabona pentru statele Uniunii Europene, întrucât, este foarte complicat să reduci diversitatea și paleta infinitelor interese la o unitate normativă. Este o utopie să credem că lumea va fi vreodată unitară și non-conflictuală. Universul

¹³² Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, 2007, p. 588

însuși, oricât ar fi el de Univers și de unitar, este, în același timp, și conflictual. Altfel ar ajunge la entropie zero și ar pieri. Iar războiul... Ar putea fi prevenit, în anumite condiții, cel al armelor distrugătoare, dar ce te faci cu războiul economic, cu cel mediatic, cu cel cibernetic, cu cel nelimitat?... De aici nu rezultă că astfel de reguli, care ar putea fi binevenite (la urma urmei, și drumul spre iad poate fi pavat cu bune intenții), afectează suveranitatea statelor, ci doar faptul că trebuie ca, în relațiile dintre ele, să respecte niște reguli care ar reduce tensiunile și ar preveni conflictul și chiar războiul. S-a întâmplat oare vreodată așa-ceva în istoria omenirii?!

Securitatea colectivă se referă în mod direct la colectivizarea puteri și, pe această bază, și la problematica modalităților de prevenire a războiului. Forța joacă un rol important în politica mondială – chiar dacă o astfel de politică n-ar trebui să se bazeze pe forță sau pe amenințarea cu forța –, iar statele trebuie să se protejeze împotriva eventualelor agresori, așa cum rezultă și din art. 51 al Cartei ONU. Dar chiar și art. 51 dă dreptul Consiliului de Securitate, îndeosebi celor cinci membri permanenți – China, Franța, Marea Britanie, Rusia și Statele Unite – să întreprindă „oricând acțiunile pe care le vor socoti necesare pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale”.¹³³ Trei norme antirealiste arată că amenințarea conflictului poate fi mult redusă dacă: a) statele resping ideea utilizării forței pentru a schimba statu-quo-ul; b) statele nu trebuie să se comporte în funcție de interesul lor îngust, pentru a face față statelor care încalcă norma și amenință cu războiul sau chiar îl declanșează; c) statele trebuie să aibă încredere că și celelalte state vor renunța la folosirea forței.

Aceste norme au un grad substanțial de utopie, întrucât este greu de crezut că statele, mai ales marile puteri, vor renunța vreodată putere, mai ales la puterea militară, de dragul menținerii păcii. Deocamdată, aceste norme sunt valabile, într-un fel, în relațiile dintre marile puteri nucleare, nu și pentru restul lumii și, mai ales, nu și atunci când pun în mișcare art. 51 pentru a rezolva un conflict care nu le privește direct, dar care poate amenința securitatea unei regiuni sau a unei zone strategice importante (a se vedea cazul războiului împotriva Irakului din 1991, continuat în 2003, dar și al războiului din Libia, din Siria și șirului războaielor din „Primăvara arabă” etc.).

Teoria critică dorește să instaureze cooperarea și pacea autentică. Această teorie ar consta în modul cum gândim și cum vorbim despre politica internațională. În discurs constă puterea. Teoria critică doar critică. Și atât. Ea nu are soluții, ci speră, așa cum se exprima plastic Richard Asthley, ca, spărgând sferele realismului care a dominat și încă domină lumea relațiilor internaționale, să se vadă ce nu a fost bun acolo și, din aceasta, pot rezulta

¹³³ Carta ONU, art. 51.

soluții. Chiar dacă soluțiile nu vin doar din vorbe și nici măcar doar din fapte.

Instituționalismul liberal are dreptate în ceea ce privește trișatul în relațiile economice. Dar el ignoră cealaltă barieră majoră și anume considerațiile despre câștigurile relative. Statele operează cu câștiguri absolute. Fiecare stat este preocupat de modul în care strategia oponentului său îi va afecta câștigurile proprii, dar nu cât de mult câștigă una dintre tabere față de cealaltă. Instituționaliștii liberali afirmă că teoria lor este valabilă în domeniul economic și nu în cel militar, dar forța militară contează semnificativ în relațiile economice, așa cum și domeniul economic contează serios în crearea și menținerea puterii militare. Așadar, câștigurile relative sunt importante atât pentru domeniul economic, cât și pentru cel militar. Există și alte teorii care sunt preocupate de problema câștigurilor relative. Spre exemplu, teoria comerțului strategic oferă o argumentare economică, în sensul că statele trebuie să-și susțină firmele pentru a dobândi un avantaj în competiție cu țările rivale, acesta fiind cel mai bun mod de a asigura securitate și prosperitatea economică națională. Instituționaliștii liberali argumentează, la rândul lor, că, dacă statele nu trișează în relațiile economice, atunci nu are sens să se discute despre câștigurile relative. Chiar dacă înșelăciunea ar fi eliminată, statele tot vor fi preocupate de câștigurile relative, întrucât diferențele de profit vor fi transferate în avantaje militare folosite pentru descurajare, coerciție și chiar agresiune. Deși câștigurile relative nu ar fi trebuit să aibă relevanță pentru țările din Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), și în cadrul țărilor occidentale câștigurile relative au contat în relațiile dintre ele. Există trei studii importante în acest sens. Stephen Krasner a studiat eforturile de cooperare din diferite sectoare ale industriei internaționale de comunicații. Statele nu erau preocupate aproape de loc de trișat, dar erau foarte îngrijorate de câștigurile relative. Această constatare l-a dus la concluzia că „instituționalismul liberal nu este relevant pentru comunicațiile globale”. Grieco a studiat eforturile americane și pe cele ale Comunității Europene de a implementa, sub auspiciile GATT, acordurile referitoare la barierele nontarifare în calea comerțului. El a remarcat că nu preocuparea legală de înșelăciune a dus la succes, ci interesul față de distribuția câștigurilor. Michael Mastanduno relevă că problema câștigurilor relative a fost un factor important în modelarea politicii SUA față de Japonia în cazul avionului de vânătoare FSX, în cel al sateliților și în cel al televiziunii de înaltă rezoluție.¹³⁴

¹³⁴ Apud Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, 2007, p. 592, Krasne, „Global communication and National Power”, pp. 336-366; Grieco, „Cooperation Among Nation, și Michael

Preocupările pentru câștigurile relative nu sunt incompatibile cu cooperarea, dar constituie un obstacol în calea acesteia și, de aceea, trebuie luate în calcul atunci când se dezvoltă o teorie a cooperării între state.

Teoria securității colective conține două erori majore care țin de componenta importantă a încrederii. Teoria securității colective nu oferă o explicație acceptabilă asupra modului în care statele își depășesc temerile ancestrale și ajung să aibă încredere unele în altele. Realismul susține că ele se tem, întrucât operează într-o structură internațională anarhică, cu numeroase evoluții imprevizibile și chiar haotice. Mai mult, adepții securității colective susțin reducerea masivă a armamentelor, dar recunosc că statele trebuie să-și mențină o suficientă capacitate ofensivă pentru a se apăra în caz de agresiune. Nici un stat nu poate fi complet sigur de intenția celorlalte, oricâte garanții de securitate i s-ar acorda. Și acest lucru nu neapărat pentru că unele dintre state ar fi agresive iar altele nu, ci pentru motivul că, într-o structură internațională de state suverane, fiecare având politici și strategii în funcție de interesele sale, în care evoluțiile relațiilor dintre ele au determinări foarte complexe, atitudinile statelor variază în funcție de dinamica realității, de sistemele de presiuni, provocări, pericole și amenințări la adresa lor, de vulnerabilitățile la acestea și de nivelul de risc. Unul sau mai multe state ar putea respinge teoria securității colective, comportându-se agresiv.

Mai există însă un motiv pentru care statele nu pot avea încredere deplină într-un sistem de securitate colectivă. Claude arăta că securitatea colectivă cere îndeplinirea unor condiții extraordinar de complexe.¹³⁵ Au fost identificate următoarele nouă:

1. Statele trebuie să distingă clar între agresor și victimă, pentru a putea să funcționeze, ori, acest lucru este foarte greu, întrucât, mai ales în timp de criză, această identificare este foarte dificilă (spre exemplu, nici până acum nu se știe foarte exact care dintre marile puteri este vinovată pentru declanșarea Primului Război Mondial și, probabil, nici în legătură cu declanșarea celui de-Al Doilea Război Mondial lucrurile nu sunt atât de clare, cum par ele în acest moment).

2. Teoria spune că orice fel de agresiune este un lucru rău. Există însă exemple care, cel puțin dintr-o anumită perspectivă, arată că agresiunea nu pare un lucru chiar atât de rău (statele predominant ofensive au o mulțime de exemple și de argumente în sprijinul agresiunii ca fapt pozitiv).

3. Sunt state care se află în relații de prietenie din rațiuni istorice și ideologice. Este greu de presupus, spre exemplu, că Statele Unite ar utiliza

Mastanduno, *De Relative Gains Matter? America's Response to Japanese Industrial Policy*, *International Security*, vol. 16. Nr. 1 (vară 1991), pp. 73-113.

¹³⁵ Apud Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, 2007, p. 592, Laude, *Swords into Plowshares*, p. 250.

vreodată forța împotriva Marii Britanii sau a Israelului, chiar dacă aceste state ar fi considerate agresoare. Dimpotrivă, Statele Unite au sprijinit Marea Britanie în Războiul din Falkland, iar ripostele disproporționate ale Israelului din Fâșia Gaza nu au produs o reacție de condamnare sau de respingere din partea Statelor Unite.

4. Există dușmăanii tradiționale între unele state, care complică eforturile privind securitatea colectivă.

5. Chiar dacă statele cad de acord să reziste în mod colectiv unei agresiuni, este dificil de stabilit contribuțiile. Se poartă și acum discuții serioase între Statele Unite și Europa privind contribuția la efortul Alianței și la punerea în aplicare a conceptului strategic, dar și pe tema bugetelor apărării.

6. Garantarea unei reacții rapide la agresiune, în cadrul securității colective, este dificilă. Nu se poate prevedea cu exactitate care vor fi grupările de state și coalițiile în caz de conflict. Statele Unite au avut nevoie de peste șase luni pentru a forma coaliția care a eliberat Kuweitul de sub ocupația lui Saddam Hussein.

7. Se apreciază că, probabil, statele vor ezita să se alăture unui efort de securitate colectivă, deoarece sistemul transformă orice conflict local în unul internațional. Soluția o reprezintă izolarea zonei, așa cum s-a procedat în cazul războaielor din spațiul fostei Iugoslavii. Or, securitatea colectivă implică extinderea, chiar dacă urmărește izolarea zonei și soluționarea conflictului.

8. Ideea că statele trebuie să răspundă automat la agresiune afectează suveranitatea statelor și va fi, deci, greu de acceptat. Experiența actuală arată că statele care participă efectiv cu forțe la gestionarea crizelor și conflictelor acționează și reacționează diferit în acceptarea soluțiilor propuse de comandamentele internaționale. Deciziile care se iau în cadrul organismelor internaționale sau al instituțiilor responsabile cu gestionarea conflictualității trebuie să aibă girul parlamentelor naționale, iar această procedură îngreunează acțiunea propriu-zisă.

9. Există contradicții în ceea ce privește pozițiile și atitudinile referitoare la utilizarea forței. Acestea ridică semne de întrebare în legătură cu disponibilitatea statelor de a veni într-adevăr în ajutorul celui care îl solicită sau are nevoie de el.

După cum observăm, toate cele nouă condiții sunt formulate în termeni categorici, ca și cum poziția statelor în probleme ce țin de relațiile internaționale, de participarea efectivă la gestionarea crizelor și conflictelor, de acțiunea în Uniunea Europeană și în NATO, în organizații internaționale sau regionale ar fi una inflexibilă, bazată pe un interes național decupat din sfera celorlalte realități și interese, fără a se ține seama de dinamica intereselor celorlalte state, inclusiv a celor comune ce țin de arealul

geopolitic și geostrategic, de mediul geografic, de protecția mediului, de valorificarea resurselor, de comportamentul la calamități și dezastre, de caracteristicile mediului internațional de securitate, de drepturile omului, de protecția vieții etc.

Toate teoriile, inclusiv cele constructiviste, partajează realitatea statelor și relațiilor dintre ele, o supun unor analize care duc la concluzii dintre cele mai interesante privind conceptul de suveranitate, de putere, de securitate și apărare și nu numai. Samuel Barkin, examinând epistemologia constructivistă și teoria realistă clasică, arată că, în realitate, acestea sunt compatibile, chiar dacă unii dintre constructiviști le consideră altfel.¹³⁶ Constructiviștii cred că metoda lor sau scopul lor constă în construcția socială a politicii internaționale. Cele două epistemologii constructiviste, una care admite faptul empiric (o realitate care poate fi studiată empiric), alta care consideră că nu există o adevărată realitate descoperită prin studiu empiric) sunt cunoscute drept constructivism „neoclasic” și constructivism „postmodern”. Constructivismul aduce trei acuzații realismului: 1) că pune accentul pe capacitățile materiale; 2) că are o concepție materialistă despre natura umană; 3) că este empirist.

În realitate, realismul chiar are în vedere realitatea frustră și complicată a relațiilor dintre state, într-o epocă în care, ce-i drept, totul se construiește și reconstruiește sub presiunea rețelei, a spațiului cognitiv, a noilor sisteme de valori și, mai ales, a ofensivei corporațiilor și bătăliei acerbe pentru piețe și resurse, pentru dominanță și putere discreționară. Aceste bătălii sunt camuflate în tratate, acorduri și cuvinte de tot felul, dar ele nu ajută cu nimic la controlul și diminuarea puterii marilor puteri, la înarmarea efectivă a planetei, la exodul de populații, la adâncirea faliilor strategice dintre civilizații, la degradarea mediului internațional de securitate și la multe alte provocări, pericole, amenințări și, mai ales, vulnerabilități la acestea.

Epoca hipersonică abia a început. Chiar dacă nu a fost consemnată ca atare.

Puterea continuă să crească și nu are nici un fel de intenție de a se dispersa, de a se democratiza sau de a se demoniza. Și cu atât mai puțin de a aparține poporului.

Puterea dintr-un stat, în epoca democrațiilor liberale sau de care or fi, ar trebui să aparțină poporului și să fie manifestată prin atotputernicia votului suveran. Că nu este așa, o spun vremurile de azi de pretutindeni.

Se spune că, într-un stat democratic, puterea nu este nici discreționară, nici dictatorială, nici monoputere, nici cvasiputere. Ea aparține poporului

¹³⁶ J. Samuel Barkin, *Realist Constructivism*, în *International Studies Review*, Vol. 5, 2003, pp. 325-342.

suveran și se manifestă prin instituțiile constituite din reprezentanții aleși în mod democratic sau numiți conform legii.

Această putere, între-un stat, este un triptic: Puterea legislativă (Parlamentul), Puterea executivă (Guvernul) și Puterea judecătorească (Justiția).

Fiecare dintre acestea are atribuții precise și competențe pe măsură. Niciuna dintre ele nu este putere absolută, nici putere suverană – suveranitatea aparține poporului –, ci doar legislativă (care generează legi), executivă (care guvernează, potrivit acestor legi) și judecătorească (care judecă potrivit acestor legi). Niciuna dintre aceste puteri nu este de capul ei, ci, dimpotrivă, este strict legată de celelalte două și trebuie să dea socoteală atât celorlalte două, cât și poporului. Parlamentul controlează executivul asupra modului în care pune în operă legile privind guvernarea țării și activitatea instituțiilor și Puterea judecătorească asupra modului în care aplică legile țării în actul de Justiție. Executivul controlează Legiuitorul asupra modului în care respectă principiile și realitățile țării în mecanismele generării legilor, iar Justiția controlează cele două puteri (legiuitoare și executivă) prin norma de drept. Pentru că nimeni, nici măcar legiuitorul, nu poate fi în afara legii. Dar Justiția, arogantă, imatură, fixistă și incultă, evident atunci când este așa și acolo unde este așa – și mai tot timpul și cam peste tot în lumea asta este așa, pentru că asta înțelege ea prin independența Justiției – devine, prin fluiditatea și încrederea ce i se acordă, câteodată, ea însăși putere discreționară (ca în România acestor ani), sau suport de putere pentru Puterea discreționară. Ceea ce este foarte grav într-un stat de drept.

Controlul reciproc înseamnă și sprijin reciproc, expertiză și colaborare în armonizarea puterii în sensul cerut de interesul național vital și de politicile și strategiile dezvoltării durabile. Din păcate, peste tot în lume, fiecare dintre aceste puteri tinde spre un fel de absolutism al puterii, sau, în orice caz, spre autonomizarea și atomizarea categoriei de putere de care dispune. La urma urmei, nimic nu este perfect pe lumea aceasta, dar o țară nu se conduce cu imperfecțiuni, goluri, mofturi, capricii, orgolii și autocrație. În țara noastră, neînțelegerea sau, și mai rău, ignorarea cerințelor echilibrului între puteri, insuficienta colaborare și expertizarea reciprocă, lipsa dialogului și cooperării pe tot parcursul actului conducerii au creat conflicte extrem de grave și disfuncții care au adus dezastre economiei naționale, sistemului educației, securității naționale, siguranței cetățeanului, demografiei, culturii și civilizației. Ceea ce a distrus puterea românească în trei decenii nu va putea fi recuperat nici într-o sută de ani. Iar această constatare, pe care orice locuitor al României o știe ca pe Tatăl nostru, este tragică.

Puterea marilor puteri este, de fapt, puterea care guvernează lumea. Omenirea n-a ieșit și, probabil, nu va ieși niciodată din filozofia și fizionomia civilizației de mare putere, adică de putere care exploatează discreționar resursele planetei și nu dă nimănui, niciodată, socoteală pentru

asta. Occidentul, format în general din populații războinice migratoare sedentarizate în baza de plecare din Europa Occidentală, au cucerit cvasitotalitatea planetei, dar nu pentru a o civiliza, în sensul impunerii culturii vest-europene, ci pentru a-i folosi resursele naturale. Pe baza acestor resurse, Occidentul a înflorit, iar civilizațiile de pe alte continente au fost fie alungate, fie occidentalizate, fie distruse.

Astăzi, marile puteri ale planetei – care sunt și cele mai mari consumatoare de resurse, mai ales energetice – continuă aceeași politică de control și folosire discreționară a resurselor, desigur, folosind alte mijloace. Cele două războaie mondiale n-au rezolvat niciuna dintre problemele de fond ale relațiilor internaționale dintre state, ci doar au schimbat, pentru câte o jumătate de veac, polii de putere. În cele din urmă, principalii protagoniști ai puterii discreționare au revenit la locurile lor și, probabil, ciclul se va repeta. Dacă privim topurile cu primele zece puteri militare ale lumii, vom observa că sunt cam aceleași care erau și acum o sută de ani. Desigur, aceste mari puteri nu fac chiar ce vor ele. Asupra lor se exercită multe presiuni, unele venind dinspre suratele lor, altele dinspre zona non-statală, dinspre marile proiecte subterane de schimbare a lumii, dinspre puterea ocultă, sau, cine știe, poate și dinspre alte civilizații.

Există, în toată această uriașă vânzoleală de putere, două noi mari puteri, necunoscute până azi, care, pe de o parte, sprijină ofensiva marilor puteri seculare împotriva restului lumii în bătaia pentru supremație strategică, operațională, tactică și de orice altă natură și, pe de altă parte, le concurează în modul cel mai serios și mai periculos: corporațiile transfrontaliere; cyber-puterea sau, mai pe românește, **puterea cibernetică și puterea ocultă**. Trebuie spus că marile puteri nu sunt străine de așa ceva, în fond lor le aparține înalta tehnologie, tehnologia informației și noul spațiu infinit – cyberspațiul. Dar există entități și identități – unele dintre ele aparținând unor țări mici, care nu sunt mari puteri, altele unor rețele transfrontaliere, altele puterii oculte, altele unor nimeni care pot să încurce – și chiar încurcă efectiv – socotelile marilor puteri în legătură cu dominarea spațiilor pământene cu resurse, dar și a spațiului cibernetic.

Puterea non-statală devine, pe de o parte, un concurent de temut pentru puterea statală și, pe de altă parte, un instrument la îndemâna marilor puteri, a rețelelor de tot felul, dar și a puterii oculte de presiune și chiar de agresiune împotriva ordinii de drept, bazate pe state. Se pare că statele au devenit calul de bătaie al tuturor componentelor non-statale, rețelelor și organizațiilor de tot felul, chiar dacă unele dintre acestea își au resursele și rațiunea de a exista tocmai în existența și funcționarea statelor. Din păcate, prin politica euro-regiunilor, se pare că și Uniunea Europeană a declanșat, mai direct sau mai voalat, o presiune împotriva statelor de drept, mai ales a celor mici și mijlocii, inclusiv împotriva României. Migrația musulmană

masivă – determinată de războiul din Siria, de războaiele din Irak și din Libia, de efectele „Primăverii arabe”, de apariția și proliferarea Statului Islamic etc. – a diminuat puțin această presiune, dar ea va continua și, dacă nu va fi un eșec în sine, atunci va fi un dezastru pentru statele care abia au reușit, în ultima sută de ani, să-și refacă o parte din valorile distruse de puterea discreționară a imperiilor vremurilor trecute. Se pare că, mai mult sau mai puțin voalat, poftele acestor imperii încep să renască.

Puterea corporatistă este, la ora actuală, puterea secolului. Este o putere extrem de ofensivă, fluidă, transfrontalieră și anti-frontieră, care câștigă teren pe zi ce trece, bulversând valorile tradiționale, făcând zob economia statelor de drept, dar aducând, în plan economic, efectul de rețea. Acest efect, asociat cu noua cultură cognitivă, care este, în esența ei generată de vectorul rețea, distruge cultura tradițională a statelor sedentare și dezrădăcinează populațiile. Procesul de înstrăinare care va urma va fi unul teribil. Corporațiile, se pare, vor reuși să realizeze – ca efect secundar, desigur, întrucât nu își propun asta – ceea ce n-au realizat, vreme de mai bine de un mileniu, imperiile care au dominat zona noastră de viațuire, conviețuire și de interes strategic: golirea ei de creiere, de resurse și transformarea ei într-un uriaș deșert cultural.

Puterea șireată este o putere trans-putere. Ea este o putere de tip inteligent, predominant pervers, și aparține, deopotrivă, unor conducători (a se vedea Traian Bănescu), unor state (a se vedea Israelul), unor centri de putere, dar și unor organizații și rețele transfrontaliere, unor elemente ale dispozitivelor financiare, unor organizații oculte etc. De aceea, este foarte greu de depistat, de analizat, de înțeles și de contracarat. Multe dintre evenimentele care au zguduit sau zguduie lumea au ca suport tocmai astfel de presiuni sau impulsuri ale puterii șirete.

Puterea cognitivă este superputerea noului mileniu care abia a început. Ea este generată de procesele cognitive – de la cele ale cunoașterii comune la cele ale cunoașterii științifice, epistemologice – și aparține inteligenței și rațiunii planetei. După părerea noastră, atunci când se va realiza pe deplin, va scoate omenirea din haosul în care trăiește și o va reproiecta pe traiectoria valorilor rațiunii și ale ființării intelectuale profunde și complete. Vremurile acestea sunt încă departe, dar ele au început azi. Și știm că, oricât de conflictuală și de imprevizibilă ar fi această lume, în cele din urmă ea își va găsi echilibrul de care are nevoie – echilibrul dat de puterea cognitivă – ce o va aduce cu adevărat în starea de bine.

Puterea cyber sau ciberputerea, cum îi zicem noi, este puterea care se generează în spațiul virtual. Adică peste tot și nicăieri. Ea nu este nici vizibilă, nici pe deplin controlabilă. Pe măsură ce sunt identificate unele dintre elementele și traiectele ei, apar altele noi, neidentificabile. Așa cum gândirea este infinită, și inteligența artificială (IA) este infinită. Este

provocarea noului mileniu. Ea va ajuta omenirea să transfere, în mare măsură, conflictualitatea ei într-un spațiu al mașinilor inteligente, al mașinilor augmentative. Astăzi, ne jucăm cu așa ceva. Măine, nu vom putea trăi fără așa ceva. Este posibil ca IA și epoca Cyber să ducă la un nou timp de război – războiul cognitiv, războiul inteligențelor artificiale. Imaginația ne poate duce aproape la orice. Dar, tot așa, este posibil ca omul să fie mai liniștit la el acasă. Dacă, între timp, Pământul nu se va răci prea mult (dacă Soarele va îmbătrâni) sau, dimpotrivă, dacă Soarele va crește în volum în următoarele patru miliarde de ani, așa cum prognozează un institut american care se ocupă cu studiul stelei noastre diurne, iar temperatura pe Terra va ajunge la 70-80 de grade, atunci, poate, ne vom întoarce pe Marte, pe tărâmul strămoșilor, după cum spun unii, unde va fi ceva mai răcoare. În fine, vom trăi și vom vedea. Dar puterea cyber va continua să existe și să crească exponențial.

Puterea occidentală este una de tip agresiv, după cum spune Samuel P. Huntington, referindu-se la civilizația occidentală. Ea a generat valorile civilizației în care trăim azi, le-a distrus pe cele ale unora dintre civilizațiile care locuiau ținuturile îndepărtate și necunoscute, concomitent cu ofensiva endogenă din propria-i ogradă. E drept, conflictele și războaiele au generat arta militară, dar și falia strategică dintre lumea creștină și lumea musulmană, dintre Est și Vest, dintre Nord și Sud, dintre Da și Nu, dintre Bogăție și Sărăcie, dintre Război și Pace. Acum această putere a Vestului european asistă cumva nedumerită la redeschiderea faliei strategice Marea Neagră – Marea Baltică și nu știe dacă va fi, în cele din urmă, pace sau război. Așa cum a mai fost. Tot pentru Putere, Orgolii și evident, Resurse. Unii spun că Europa Occidentală a îmbătrânit, mai ales după ce a născut sau, mai precis, a luat act de apariția și maturizarea rapidă a **Civilizației americane**, care, orice s-ar spune, chiar dacă vine din Civilizația occidentală, nu este urmașa ei, ci un nou tip de civilizație. Civilizația noastră de elită din Vestul european a cam îmbătrânit, și-a epuizat energia și nu-i mai arde de escapade geopolitice și de ofensive împotriva restului lumii. Nu știm foarte precis dacă este chiar așa, dar vedem cât de neputincioasă este, acum în lupta cu vremuirile de azi.

Puterea emergentă a existat dintotdeauna pe planeta Pământ. Și America a fost odată putere emergentă. Acum, cu această învrednicire sunt catalogate China, India, Brazilia, Africa de Sus și chiar Rusia. De aceea, aceste mari țări ale lumii au generat ceea ce se numește, pe scurt BRICS (Brazilia, Rusia, India, China, Africa de Sud). Cu acest forum mai cochetază și alte țări, între care, se pare că și Turcia. Turcia, care își aduce din ce în ce mai vârtos aminte că a fost un mare Imperiu, ultimul Califat..., iar vremea lui Atatürk a trecut..., are, probabil, orizontul ei de securitate și de așteptare strategică, alta decât cea a QAlianșei din care face parte,

Puterea din umbră, din care face parte și puterea ocultă, are un statut misterios. Este și nu este, face planuri și nu face planuri, are și nu are resurse, domină marile puteri sau, dimpotrivă, le servește și le deserveste, le susține sau, poate, doar le combate, le pune la colț... Greu de cunoscut, de înțeles, de analizat și de evaluat. Totdeauna există puteri din umbră. Ele se înfrățesc cu mai toate celelalte puteri, își păstrează sau nu misterele, clandestinitatea, forța ascunsă și legenda... Ar mai trebui adăugat că, de fapt, orice putere se dedublează în ceea ce este și în ceea ce se bănuiește a fi, în ceea ce există și în legenda despre ceea ce există. Pentru că așa este Puterea făcută. Iar exemple sunt destule.

Puterea mafiotă este, puterea din spatele puterii. Termenul vine de unde vine, dar semnificația lui este vagă, sugestivă, dar și extrem de precisă. Familia mafioților nu este opusul familiei nemafioților, nici oglinda ei luminată în negru, ci doar una dintre ramificațiile vâscului neiertător, exclusivist și criminal. Puterea mafiotă este un fel de caracatiță cu brațe puternice, lungi și ascunse. În fața ei nu rezistă nici un tip de securitate, iar insecuritatea este blazonul ei de brand.

Puterea economică este cea care generează, întreține și perpetuează războiul economic. Un război de tip complex, nelimitat și extrem de pervers. Unii îl numesc competiție economică alții îi zic concurență, iar cei mai mulți îl consideră un efect al economiei de piață. Este un război cu teatru geopolitic și geostrategic, care se duce pentru zone geoeconomice, pentru piețe și resurse. El implică toate acțiunile posibile, de la presiuni și amenințări, la acțiuni militare și de altă natură. Puterea economică este esențială. Ea este, de fapt, un potențial ținut în lanțuri de puterea financiară, putere care, în cele din urmă, s-a cocoțat pe Everestul tuturor puterilor de pe planetă și, de acolo, face cam ce vrea. Nu se știe pe cine slujește și cine o slujește, dar nu există om în această lume care să nu-i cunoască și să nu-i simtă forța, acțiunea și efectul. În războiul dus din 1989 încoace împotriva României, primul obiectiv strategic de importanță colosală a fost distrugerea, mai exact, acapararea sistemului financiar al țării. În numai trei ani, acesta a fost pus complet pe butuci. După aceea, tot românul, de la Vlădică la opincă, a rămas cu buza umflată și cu... joc de glezne. În anii următori, toată economia a fost anihilată, la recomandarea celor care urma să ne primească în rândul lor, sărăciți și alungați de acasă, iar forța de muncă înalt calificată gonită în patru-vânturile Europei. Adio, Românie industrializată, doctor docent în petrol și gaze, cu întreprinderi dotate cu tehnologie vestică de ultimă oră, cumpărată, pe bani grei, din Occidentul înalt tehnologizat! Adio și-un praz verde! - cum zice olteanul.

Puterea financiară este cea mai cea dintre toate. Ea face și desface tot ce-i pofteste pușculița. Distruge o țară în câteva săptămâni sau doar în câteva ore, face și desface frontiere, îndatorează, execută, taie și spânzură,

spânzură și taie, nimicește și contabilizează. Atât. Securitate financiară există doar pentru ea, iar pentru restul lumii, doar datorii pe viață, dependență, sclavie financiară și insecuritate financiară. Sclavie modernă cu card și bancomat.

Puterea legitimă este un fel de putere acoperitoare pentru **puterea nelegitimă**. Ea contează doar atunci când nu contează cealaltă, când se numără oile mâncate de lup și lupii vânați de iepuri. Puterea legitimă poate fi formală sau informală, adevărată sau virtuală, nu contează când este vorba de cedarea resurselor către orice fel de putere – colosală sau necolosală, legitimă sau nelegitimă, europeană sau neeuropeană, numai românească să nu fie –, dar contează teribil atunci când se numără performanțele ei negative, exprimate în ceea ce nu mai există în spațiul românesc. Rolul ei se rezumă la gestionarea cu entuziasm a dezastrului...

Puterea ilegitimă este reversul cel mai puternic al puterii legitime, iar omniprezența ei în mai toate structurile statului român a dus la ceea ce vedem azi: o țară fostă frumoasă, fostă plină de obiective industriale, de institute de cercetare, de vapoare ale unei flote comerciale de top în Europa și în lume, de creiere și de performanțe de toate felurile, toate, azi, rase de pe suprafața pământului, ca și cum ar fi fost ciumate...

Am luat la întâmplare o parte dintre puterile Puterii. Fiecare își are arealul ei, caracteristicile ei și vocația ei. Esențial este că puterea este totul. Fără putere ești nimic. Fără putere nu exiști. Puterea este dată de potențialul din noi. Așa cum bine se știe potențialul uman este nu numai o resursă nedegradabilă, ci și una fără margini. La fel și cel al comunităților umane. Puterea te ridică, dar te și omoară. De aceea, se poate pune o întrebare esențială: Această putere este benefică sau periculoasă? Ce bine ar fi dacă am cunoaște răspunsul! Sau dacă ar exista un răspuns categoric, în afară de cel pe care cei la care ne înclinăm și azi îl formulau în trei cuvinte latinești: **Esse est excruciare**. Ca să luăm aminte că există totuși tortură.

O NOUĂ CONFIGURAȚIE A UNUI IDEAL CARE NU EXISTĂ

- A New Configuration of an Ideal That Does Not Exist -

Rezumat

Poate că este încă prea devreme sau, poate, prea târziu să punem și să ne punem o astfel de întrebare. Dar, așa cum o dovedesc mileniile de civilizație a oamenilor pe planeta Pământ, ea este nu numai posibilă, ci și necesară. Fie doar și pentru generarea unei reflecții privind condiția umană, condiția comunităților umane și a societății oamenilor. Și chiar dacă orice sistem și orice proces se îndreaptă inevitabil spre finalul său, care poate să însemne moarte, dispariție sau năruire, dar și devenire sau transformare, iar acest lucru face parte din acel adagiu cunoscut de când e lumea – tot ce există merită să piară –, noi, oamenii, trebuie să știm ce, de ce și cum, când, unde și, mai ales, prin ce maieutică. Dar, dincoace de dimensiunea holistică a oricărei dispariții sau deveniri, există analiza endogenă de sistem și de proces, de securitate și, prin urmare, de risc endogen și exogen. Oamenii au dreptul la reflecție, pentru a ști și a înțelege dacă societatea și, implicit, comunitatea în care trăiesc vor fi prospere sau dezastruoase, vor dispărea sau se vor transforma. Această trebuință existențială și cognitivă dăinuie de când e lumea și va exista cât va exista omenirea.

Cuvinte-cheie: existență; devenire; transformare; dezastru; cunoaștere;

Abstract

Perhaps it is still too early or maybe too late to ask and ask ourselves such a question. But, as the millennia of civilization of humans on the planet Earth prove, it is not only possible, but also necessary. It is just for generating a reflection on the human condition, the condition of human communities and people's society. And even if any system and process is inevitably heading towards its end, which can mean death, disappearance or disappointment, but

also becoming or transforming, and this is part of that known adage from the world - everything that is worth it we perish - we, people, need to know what, why and how, when, where, and especially by what means. But because of the holistic dimension of any disappearance or becoming, there is endogenous system and process analysis, security, and therefore endogenous and exogenous risk. People have the right to reflection, to know and understand whether society and, implicitly, the community in which they live will be prosperous or disastrous, will disappear or become transformed. This existential and cognitive need persists from the world and will exist as humanity will exist.

Key words: existence; making; transformation; disaster; knowledge;

Résumé

Peut-être est-il encore trop tôt ou peut-être trop tard pour poser et se poser une telle question. Mais, comme le prouvent les millénaires de la civilisation humaine sur la planète Terre, cela n'est pas seulement possible, mais également nécessaire. C'est juste pour générer une réflexion sur la condition humaine, la condition des communautés humaines et la société des personnes. Et même si un système ou un processus se dirige inévitablement vers sa fin, ce qui peut signifier mort, disparition ou déception, mais aussi devenir ou se transformer, et cela fait partie de cet adage connu du monde entier - tout ce qui en vaut la peine nous périssons - nous, les gens, devons savoir quoi, pourquoi et comment, quand, où et surtout par quels moyens. Mais en raison de la dimension holistique de toute disparition ou de tout devenir, il existe une analyse des systèmes et des processus endogènes, une sécurité et donc un risque endogène et exogène. Les personnes ont le droit de réfléchir, de savoir et de comprendre si la société et, implicitement, la communauté dans laquelle elles vivent seront prospères ou désastreuses, disparaîtront ou se transformeront. Ce besoin existentiel et cognitif persiste du monde et existera comme existera l'humanité.

Mots clés: existence; faire; transformation; catastrophe; la connaissance;

1. Ce a fost și cam cum a fost

Finalul mileniului doi și debutul mileniului trei nu sunt doar o trecere comună de la pasul milenar doi la pasul milenar trei. Și aceasta nu pentru că, vreme de o mie de ani, s-a spus și s-a tot spus că anul 2000 va fi catastrofic și va marca sfârșitul lumii. Și nici pentru că ar fi existat sau că ar fi putut exista semne, contra-semne, para-semne sau certo-semne că a trebuit sau că ar fi trebuit să se întâmple ceva, că oamenii nu merită efectiv să continue să trăiască pe o planetă căreia îi transformă resursele în nimic, existența fizică într-o infrastructură procesată contra-naturii, viața în moarte și moartea aproape în orice. Nu, nu pentru asta. Omul este o ființă gânditoare, o ființă care trăiește, deopotrivă, în spațiul fizic și în cel virtual, în sine și în afara sinelui, adică în comunitate și în afara comunității, pe planetă și în Univers, în concret și în abstract, în real și în ideal și cam oriunde îl duc mintea, împrejurările, interesul și creierul.

Uneori, această ființă inteligentă și tenace se comportă ca și cum ar fi un produs al Pământului care înobilează pământul, în sensul că omul sfințește locul, alteori ca o bacterie, când bună când rea, sau ca un venetic cosmic și extraterestru, venit cândva aici, cine știe de unde, cum și din ce motiv, chitit să consume cât mai repede resursele de apă, de aer, de minerale și de care or mai fi, după care să-și ia tălpășița spre o altă exoplanetă, precum o fac pe pământ lăcustele. Putem să credem și asta despre noi și despre strămoșii noștri, de vreme ce naturii nu-i prea convine ce îi facem noi, oamenii, și, atunci când nu întreținem ce am făcut, mama natura, rapid (adică în câțiva ani, în câteva zeci de ani, în câteva secole sau în câteva milenii) rade tot ce am făcut noi și ei nu-i este de niciun folos.

Totuși, omul reușește să suprapună, peste natura Terrei, propria sa natură, să acoperă, încet dar sigur, uscatul cu infrastructuri convenabile lui și dezastruoase pentru natura-mamă, sau de care o fi etc. Dacă se va continua așa și nu va interveni o catastrofă care să-i transforme pe oameni pur și simplu în îngrășământ pentru scoarța Terrei, probabil că, la finele mileniului trei, sau chiar mai devreme, întreaga suprafață a planetei va fi acoperită cu cuiburi de beton, fier și sticlă, de compozite și ce va mai fi nevoie pentru pohta ce-o vor pohti oamenii, cum ar spune un cronicar care n-a uitat complet de înaintașii lui. Și nici de urmașii urmașilor...

Oamenii s-au organizat în comunități, iar comunitățile de azi, sau cel puțin cele care au ajuns până azi s-au organizat în țări, fiecare dintre aceste țări fiind, deopotrivă, un rod al unor determinări obiective și subiective, voluntare și involuntare, găsite, acceptate, create sau impuse și un produs al

unui *modus cognoscendi*. Cert este că, la o analiză atentă, se va constata că oamenii – acest potențial intelectual inteligent nedegradabil – au creat valori foarte importante pentru ei și comunitățile lor, iar aceste valori s-au constituit în sisteme de valori, sistemele în patrimoni, patrimoniile în culturi, culturile în civilizații, civilizațiile în temelii. Valorile, sistemele de valori, patrimoniile, culturile, civilizațiile și temelile sunt suporturile sedentare ale naturii umane, ale ființei umane, iar ființarea ființei umane, atât în interioritatea ei infinită, cât și în exterioritatea ei nesfârșită, își extrage determinările și resursele din aceste temelii, așa cum copacul își extrage seva din pământ, și energia necesară suporturilor de creație, de dezvoltare și de devenire din lumina cogniției, din cea a Soarelui și din cea a Universului.

Interioritatea și exterioritatea ființării, generarea informației, ca monadă a construcției cognitive și plămădirea trebuinței cognitive, ca trebuință intelectuală superioară, necesară generării cogniției și, pe această bază, a motivației acțiunii umane, sunt componente ale unui *modus vivendi* al oamenilor pe planeta Pământ și, prin urmare, ale formării și susținerii interesului, ca motiv al acțiunii umane eficiente. Și chiar dacă o astfel de procesualitate este complexă, continuă și nelimitată, deci fără embargo-uri și fără puțința de a o opri vreodată, ea are nevoie de neuroni și de sinapse, deci de noduri de rețea și de rețele, de furci caudine și de sancțiuni, atunci când o ia razna.

La ora actuală, țara este unitatea de bază a civilizației hominienilor de pe Terra, așa cum, spre exemplu, familia este identitatea din care se generează ființa umană și omul pregătit să trăiască în mediul natural și în cel al oamenilor, batalionul este unitatea de bază a armatei, întreprinderea (firma), unitatea de bază a economiei, școala, unitatea de bază a educației etc.

Cel puțin așa a fost până acum. Și se pare că așa ar fi logic să fie și în continuare. Numai că, între timp, au intervenit mutații care generează noi presiuni și noi elemente de risc în arealul de existență și de ființare al ființei umane.

Probabil că, la începutul începuturilor – cel puțin pentru perioada din istoria planetei pentru care s-au găsit dovezi arheologice –, comunitățile umane s-au format în zone cât de cât protejate, cu resurse vitale (apă, hrană, mediu favorabil) și mijloace de securitate și apărare împotriva pericolelor și amenințărilor din acele vremuri.

Se pare că, încă de la început au existat două tipuri de comunități ale oamenilor:

- cele care au avut norocul să se nască în zone fertile, protejate de natură, cu adăposturi, resurse de apă și de hrană abundente;

- cele care n-au avut acest noroc și au apărut în zone geografice fără resurse suficiente (sau au ajuns într-o astfel de situație, datorită, spre exemplu, deșertificării unor ținuturi și numeroaselor schimbări climatice și de natură geofizică etc.) și care au fost nevoite să caute zone mai prielnice fie pentru a se stabili acolo, fie pentru a lua de acolo (a prădui) mijloacele necesare și a se întoarce în locurile natale.

Din prima categorie s-au generat populațiile sedentare, caracterizate de filosofia spațiului plin, a spațiului cu resurse și adăpost. Din cea de a doua s-au generat populațiile migratoare războinice, caracterizate de filosofia spațiului gol, a spațiului fără resurse și de trebuința de a căuta în altă parte resurse, fie pentru a se stabili acolo și a deveni populații sedentare, fie pentru a-i prădui pe sedentari, în situația în care acele locuri erau ocupate de aceștia.

Din populațiile sedentare autentice au rămas, probabil, foarte puține comunități pe planetă. Una dintre acestea este și poporul român. Și chiar dacă, așa cum scrie Gérard Chaliand în studiul introductiv la lucrarea, de peste 1500 de pagini, *Anthologie mondiale de la stratégie, d'origines jusqu'au nucléaire*, „antagonismul fundamental al secolului al IV-lea î.e.n., până în secolul al XIV-lea, la scara continentului eurasiatic, este cel între nomazi și sedentari”¹³⁷, iar confruntarea a fost câștigată de sedentari, timpul și desfășurările de forțe, mijloace și acțiuni au schimbat nu numai datele problemei, ci au generat și efecte noi, unele dintre ele foarte complexe. Se pare că, în acest interval de timp, cele mai puternice țări din Europa și chiar din lume – și ne referim îndeosebi la cele care alcătuiesc osatura strategică a lumii occidentale și, deci, fundamentele acestui tip de civilizație, considerată cea mai avansată din lume – o constituie populațiile migratoare războinice din arealul eurasiatic, care au acaparat teritoriile vestice ale platformei euro-asiatice, fiind nevoite ca, pentru o lungă perioadă de timp, să se oprească aici, din cauza Oceanului. Dar, după distrugerea Imperiului Roman și, ulterior, după descoperirea mijloacelor necesare traversării oceanului, aceste populații au continuat să caute resurse în întreaga planetă, distrugând, practic, civilizațiile existente acolo și acaparându-le resursele.

Cu alte cuvinte, bălălia pentru resurse a existat dintotdeauna și a fost continuată și amplificată în fiecare epocă istorică, astfel încât, Occidentul, folosind resursele întregii planete, a prosperat, în timp ce restul lumii a

¹³⁷ Gerard Chaliand, *Anthologie mondiale de la strategie*, Robert Laffont, Paris, 1990, p. XIX

devenit, în mare măsură, servitorul acestui Occident totdeauna inovator, acaparator de creiere, nesătuț și conflictual. De aici nu rezultă că restul civilizațiilor ar fi fost ușă de biserică, ci doar că bătaia pentru resurse a fost totdeauna câștigată de occidentali. Și cam așa se întâmplă și azi.

Cele două războaie mondiale, ale căror cauze, scopuri și obiective nu sunt cunoscute pe deplin nici acum, au arătat adevărata față a acestei lumi dominată de civilizația occidentală. Numeroși specialiști în analiza fenomenelor care s-au produs în lume au remarcat că, de fapt, aceste războaie – care n-au soluționat nimic din uriașul arsenal al acestui tip de conflictualitate, ci, dimpotrivă, au amplificat-o și mai mult – au arătat, într-o cheie extrem de dificil de descifrat, care este adevărata față a acestui sens în care evoluează lumea. De unde și o întrebare extrem de simplă și, în același timp, extrem de grea: *Care este esența acestei lumi?*

Omul nu iubește animalele de pradă, dar el este cel mai mare și mai sofisticat predător de pe această planetă: El este cel care ucide fără milă orice vietate care îi asigură proteinele necesare, mai mult, îmblânzește și chiar creează vietăți pentru a fi ucise și a-și asigura astfel hrana. Și tot el distruge o parte din flora planetei, tot pentru a-și asigura confortul culinar și sentimentul puterii asupra lucrurilor. Și nimeni nu-l trage la răspundere pentru asta. El nu dă socoteală nici naturii, nici lui Dumnezeu pe care îl invocă în tot ce face sau nu face, ci doar altui om care, pe treapta ierarhică, îi este superior.

Omul a creat un sistem economic prin care folosește la discreție resursele planetei, desigur, în detrimentul planetei și al altui om, un sistem financiar care îi asigură accesul la ce dorește el, un sistem de sisteme, de procese și de ce o mai fi, pe care-l folosește pentru a subjuga și chiar pentru a distruge alt om, pentru a-i lua resursele și a-l face slugă. Toate principiile pe care le-au proclamat până acum cei care au confiscat puterea n-au fost și nu sunt altceva decât modalități care justifică inegalitatea, inechitatea, dominanța, proclamând sus și tare egalitatea, fraternitatea, libertatea, democrația, drepturile omului și toate celelalte sloganuri care împânzesc tot ce există. De fapt, principiile, legile și normele slujesc doar pe cei care le emană și asigură, celor care se consideră a fi în drept să impună celorlalți un anumit comportament, accesul la putere, influență, resurse și confort.

Ei, bine, în această construcție paradoxală, benefică pentru unii și distrugătoare pentru alții, omul este obligat să-și accepte o soartă hotărâtă de alt om, dar pusă pe seama lui Dumnezeu.

În urma Primului Război Mondial, s-a constituit Liga Națiunilor – pentru că, abia în urma acestei conflagrații, unele dintre imperii au dispărut,

iar identitățile naționale, constituite de-a lungul istoriei au devenit independente, suverane și legitime –, care trebuia să asigure egalitatea între națiuni, suveranitatea și independența statelor, libertatea și dreptul la o viață liniștită.

Dar, la umbra noilor reglementări și ale noului *modus vivendi*, s-a pregătit următorul război. Tot mondial. Există mii de opinii și de analize pe tema cauzelor, condițiilor și împrejurărilor în care s-a pregătit și izbucnit acesta, dar finalul celui mai mare dezastru al societății umane de pe planeta Pământ (desigur, din perioada cunoscută) n-a rezolvat niciuna dintre marile probleme ale omenirii și nici n-a făcut posibile crearea unor premise pentru găsirea unor soluții care să scoată lumea din propria-i conflictualitate. Pentru că, o astfel de conflictualitate este favorabilă creării și justificării politicilor și strategiilor de dominanță politică, economică, socială și strategică, iar puterea nu avea, nu are și nu va avea niciodată vreun interes de schimbare a acestei paradigme. Deși doctrina proclamă sus și tare, prin toate mijloacele posibile, drepturile omului, egalitatea de șanse, egalitatea în fața legii și a lui Dumnezeu, realitatea emanată de cei care au generat o astfel de doctrină este cu totul alta. În numele dreptății, egalității, libertății și democrației, al drepturilor omului, al nediscriminării și egalității de șanse, mai puțin de zece la sută din populația planetei deține cât dețin ceilalți 90 la sută. Bogăția și sărăcia nu se află într-un echilibru, ci sunt polarizate.

Occidentul, prin mijloacele democrației și drepturilor omului, își asigură, de un mileniu, puterea, accesul la resursele planetei, finanțele și mijloacele utile pentru a perpetua o astfel de situație. Orice încercare de instaurare și legitimare a egalității și echității umane a fost mereu înăbușită, în numele acestor idealuri, chiar de cei care le creează și le proclamă. Toate teoriile care s-au aflat la baza unei societăți în care oamenii să fie cu adevărat egali au fost reformulate sau, în orice caz, aplicate după bunul plac al celor puternici. În Grecia antică, acolo unde a apărut asocierea cuvintelor *demos* și *kratos*, erau egali între ei doar cetățenii, adică negustorii, militarii și proprietarii de pământuri. Sclavii și străinii, spre exemplu, nu erau cetățeni, nu puteau fi egali cu cetățenii și, deci, puterea poporului era, de fapt, puterea aristocrației, a celor puternici. Aceștia nu munceau fizic (munca fizică era rezervată sclavilor și animalelor), ci doar filosofau, se întâlneau în agore și făceau legi.

Nici prin alte părți nu a existat vreodată vreo egalitate între oameni. E drept, un om nu este identic cu celălalt. Fiecare om este, în felul lui, unic și irepetabil pe planeta Pământ și în Univers. Nici la indienii americani, nici la incași, nici la azteci, nici la daci, nici la huni, nici la popoarele turcice, nici la

romani, nici la mongolii lui Gingis Han, nici în triburile din Amazonia, nici aiurea, nicăieri pe Terra, nici măcar în perioada socialismului, în țările în care a existat un astfel de sistem politic, nu s-a realizat vreodată acea egalitate și acea echitate între oameni, proclamată atât de vocal în toate colțurile planetei. Dimpotrivă, s-a făcut tot ce a fost posibil, ca oamenii să-și accepte condiția și soarta, așa zice legea divină, cum cere Dumnezeu, în numele căruia se proclamă, ca lege supremă, bogăția și sărăcia, ierarhia socială, umilința, supușenia, acceptarea sorții și speranța de răsplătă pe lumea cealaltă.

Toate încercările unor oameni iluștri de a elabora concepte, teorii și de a genera experimente cu privire la egalitatea socială și echitatea între oameni și comunități au fost sortite eșecului. Mai mult, nimeni, nicăieri, n-a pledat vreodată convingător și tenace pentru emanciparea prin educație, pentru accesul la cultură, pentru dreptul sacru la egalitate. Țările puternice le-au subjugat totdeauna pe cele care n-au reușit să se apere, mai ales pe cele care dețineau resurse naturale, transformându-le fie în țări vasale, fie în țări așa-zise partenere, fie incluzându-le în componența unor imperii, supunându-le unor agresiuni complicate și sofisticate, în numele emancipării lor, al democrației și progresului.

La ora actuală, țările sunt, deopotrivă, identități patrimoniale și entități în curs de consolidare sau, dimpotrivă, identități atacate de corporații, de marea finanță, de grupuri de interese, de fel de fel de rețele, astfel încât ele să nu poată ajunge niciodată la o maturitate deplină, la o construcție monolitică, integrală, indisolubilă, care să nu mai poată fi divizată și care, împreună cu alte țări, să formeze ansambluri monolitice, perfect armonizate, capabile să înfrunte provocările viitorului și să asigure păstrarea și dezvoltarea patrimoniului, supraviețuirea, prosperitatea, libertatea și securitatea cetățenilor lor.

Principalele etape ale formării și consolidării statelor de drept sunt, în opinia noastră, următoarele:

1) Etapa formării conștiinței de sine, a conștiinței identitare a comunității și a idealului;

2) Etapa frontierei-linie care identifică, definește, consolidează, impune și opune;

3) Etapa dezvoltării și punerii în aplicare a conceptului de identitate comunitară, teritorială, istorică, socială și culturală, rezultată din conștiința de sine și, în timp, crearea patrimoniului; dezvoltarea idealului de cetățean, de comunitate și de țară și, pe baza lui, a proiectului de țară;

4) Etapa formării și consolidării structurii de rezistență a societății, bazată pe un patrimoniu consolidat și pe cultura identității, a idealului național și a proiectului de țară;

5) Etapa națiunii, a împlinirii idealului național și a proiectului de țară;

6) Etapa holistică, a frontierei-suprafață (cea care face posibilă integralitatea economică, socială, culturală, securitară și cognitivă).

Ultima etapă, cea holistică, reprezintă realizarea unității depline, integrale, în care țara nu are nevoie de o frontieră-linie și de păzirea ei, ci ea însăși se prezintă ca un monolit impenetrabil, dar și ca o piatră care, devenind piatră, și-a epuizat, practic, acea tensiune interioară care i-a asigurat, prin secole, progresul pentru a ajunge aici. Odată ajunsă aici, ea are trei posibilități:

- epuizându-și energia de mișcare, pur și simplu, dispare, așa cum și planeta Pământ, după ce își va înceta activitatea geofizică, își va absorbi oceanele și fie se va pulveriza prin implozie, fie va deveni ca Marte, inertă sau se va transforma, probabil, într-un bolovan cosmic;

- intră în componența unei noi identități, prin unificarea cu identitățile statale vecine, care au ajuns la limita competenței identitare, în formula în care au existat până atunci și au nevoie de o nouă formulă și de un nou proiect;

- folosind potențialul uman (nedegradabil) care au propulsat-o până aici, trece la o nouă stare, reînnoindu-și idealul și elaborând un nou proiect de țară.

Referindu-ne la acel proiect care se numește Uniune Europeană, constatăm, între multe altele, și următoarele:

- niciuna dintre țările membre ale Uniunii Europene nu a ajuns la etapa integralității depline și, pe această bază, la stadiul holistic, deci ultim, cel al integralității perfecte, care să genereze necesitatea unui nou ideal, a unei noi opțiuni și a unui nou orizont de așteptare (de aceea, cetățenii UE nu au, la ora actuală, un ideal comun, o idee care să-i anime pe toți, ci, dimpotrivă, nu se înțeleg în mai nimic și fac fel de fel de mișculații pentru a se situa cât mai bine în folosirea resurselor și a mijloacelor financiare);

- situându-se pe diferite trepte de dezvoltare, țările care au aderat la Uniune sunt situate diferit în noua identitate, iar diferențele dintre ele sunt mult prea mari, ca și mentalitățile, pentru a permite o reuniune pe bază de trăsături comune și, în același timp, pe bază de diferențe; ar fi ca și cum două sau mai multe roți dințate ar avea dinți cu pas diferit, fiind imposibilă asamblarea lor într-un mecanism funcțional (totdeauna marile puteri vor gândi și acționa ca mari puteri, iar țările pe care ele le-au tutelat, le-au

exploatat, sau chiar le-au inclus în componența lor, vor fi tratate după matricea seculară și nu după ceea ce se scrie prin tratatele de constituire și prin o mie de alte documente e tot felul;

- sistemele de valori, patrimoniul fiecărei țări, dimensiunea istorică, mentalitatea, istoria, conflictele nerezolvate în trecut, dezvoltarea economică inegală și multe altele fac aproape imposibilă integrarea normală, lineară și fără sincope și, de aceea, Bruxellesul se pare că apelează și va apela și în continuare la politica impunerii, a monitorizării, a discriminării, a vitezelor diferite etc., adică exact la politica imperială care a precedat constituirea națiunilor și a continuat, chiar și în timpul formării și consolidării națiunilor, o politică de tip imperial (îmbrăcată în haine vopsite democratic).

Desigur, de aici nu rezultă că nu este necesară o Uniune Europeană, dar faptul că aproape fiecare țară din Europa are un trecut milenar, un parcurs dramatic și o identitate forte puternică și nepermisivă, reprezentând, de fapt, o identitate civilizațională specifică, cere un alt proiect, un alt construct, un alt parcurs. Noi suntem convinși că, dacă se va continua să se treacă cu buldozerul peste două mii de ani de cultură, de experiență și de viață, peste sistemele de valori ale fiecăreia dintre țările europene angajate în acest proiect, Bruxelles-ul hotărând totdeauna ce, de ce și cum, atunci Uniunea nu va fi nici un imperiu pe deplin german, nici un dualism sau amalgam de tip austro-ungar, nici un imperiu napoleonian, ci mai degrabă o Uniune de tip sovietic și nici măcar una de valoare integrativă, hei-rupistă și buldozeristă, așa cum a fost sau cum a mai fost.

Cerințele formulate de Bruxelles și îndeplinite ad-litteram și prostește de conducerile oarbe de la București n-au făcut altceva decât să distrugă economia României, să dea frâu liber corporațiilor mângătoare de resurse, tratatelor de spoliere a bogățiilor țării, politicilor de umilire a populației, migrației masive a unei populații sedentare milenare, adică unui dezastru care nu a existat niciodată în această țară, nici măcar pe vremea imperiilor sau a celor două războaie mondiale.

Și asta în condițiile în care niciuna dintre țările europene nu și-a rezolvat pe deplin nici problemele interne, nici pe cele frontaliere, nici pe cele care privesc proiectul de țară, nici pe cele ale minorităților (care vor să fie suverane, independente, alipite la alte țări etc. etc, nici pe cele religioase, nici pe cele ale migrației, nici pe cele ale educației, nici pe cele umanitare, nici pe cele ale păstrării, în spațiul național, a potențialului intelectual, singurul nedegradabil pe planeta pământ și în fiecare țară în parte și nici vreuna dintre provocările prezentului și cu atât mai puțin ale viitorului.

România, membră, cu drepturi sfârtecate, controlate și monitorizate cu o „aparatură” neetalonată și ruginită, a Uniunii Europene, se află în una dintre cele mai dramatice situații din istoria ei milenară. Oficial, peste 4,5 milioane de oameni din forța de muncă înalt calificată sau calificată și chiar necalificată a țării (pentru că, în România, înainte de 1990, în afară de unii oameni care lucrau pământul, dar și aceștia stăpâneau ca nimeni alții acest meșteșug milenar, nu exista forță de muncă necalificată) a emigrat în Occident în căutarea unui loc de muncă, alte câteva milioane își fac veacul, mai mult pe afară decât în țară, la munci sezoniere sau la ce s-o găsi, unii chiar la furat, sistemul educațional s-a bulversat, căutând, ca orbul, modele peste tot și nicăieri și distrugând unul dintre cele mai performante sisteme de învățământ din Europa, în numele unor iluzii stupide etc.

Încă din primii ani de după 1990, cine a avut ochi să vadă, urechi să asculte și creier să înțeleagă și-a dat seama că România se va întoarce (va fi „ajutată” și chiar obligată să se întoarcă) rapid la sapă de lemn, că tot ce a realizat în sute de ani va fi distrus doar în câțiva ani. Atitudinea arogantă și disprețuitoare a Vestului față de țara noastră, marginalizarea ei vizibilă și umilitoare, tratarea uneia dintre cele mai bine educate populații din Europa ca fiind primitivă și coborâtă acum din copac și multe altele, distrugerea rapidă, încă din primii ani de după 1989, a sistemului financiar național, distrugerea marilor obiective industriale, a combinatelor de prelucrare a lemnului, care făceau minuni și exportau mobilă sculptată în toată lumea, a industriei petroliere (România fiind una dintre cele mai performante țări din lume în acest domeniu) și acceptarea gaterelor italiene și mai ales a drujbelor austriece care au ras, în câțiva ani, pădurile seculare ale țării și au devastat parcurile naționale, schimbând pur și simplu regimul pluvionar și, prin urmare, clima țării, fără ca guvernele stupide și antinaționale ale României post-decembriste să miște un deget, ci doar clamând sus și tare, în mod sinucigaș din punct de vedere politic și strategic, în fața unei populații decimate și lovite cumplit de ciuma portocalie sau de care o fi fost, că își face doar temele date de Bruxelles și de oricine altcineva, în afară de poporul român, popor alungat peste hotare, pentru prima oară în istoria sa milenară, umilit și tratat ca o zdreanță, ca un infractor, sau ca un nimeni.

Faptul că România, care a fost înzestrată de Dumnezeu cu unul dintre cele mai fertile ogoare din Europa și chiar din lume, își înstrăinează pământul și importă 70 la sută din alimentele pe care le consumă cei care au mai rămas prin țară, este nu doar cel mai stupid paradox, ci și cea mai teribilă și umilitoare înfrângere pe care a suferit-o vreodată acest popor sedentar, statornic, inteligent, cumpătat și răbdător, acum divizat, prost,

rănit grav, umilit și batjocorit chiar de cei care îl conduc și îi cerșesc sau îi manipulează voturile.

Și, în aceste condiții, chioara clasă politică din România mai are tupeul să apară pe sticlă, să rânjească mefistofelic în văzul națiunii și să se bată cu sine și cu nimeni, cu ochii bulbucăți și sufletul plin de venin, fără să-și dea seama că nu face altceva decât să târască România într-o prăpastie.

Desigur, nu este chiar cu totul și cu totul nou ceea ce fac acești clonați politicieni, azi. Tot așa s-au petrecut lucrurile și între cele două Războaie Mondiale, în care Marea Unire a fost sancționată cu rapturile teritoriale din 1940, hotărâte la Vinea, tot la Viena...

În acest timp, hoarda de postaci, de anarhiști, de nimeni ridicați de cei interesați la rang de cineva, atacă de-a valma, cu tricolorul în mână și înjurătura pe buze, tot ce există, bun sau rău, fie fără să înțeleagă nimic din ce se întâmplă, pentru că n-au nici cultura necesară, nici răbdarea, nici interesul și nici capacitatea să citească, să analizeze, să afle și să înțeleagă, fie crezând doar în ce li se spune.

Sistemul educațional produce, în mare măsură, analfabeți, o parte dintre manuale sunt încurcate, lipsite de continuitate și de o structură logică, inteligibilă, o parte dintre dascăli sunt ei înșiși departe de standardele profesionale și lipsiți de aptitudinile și abilitățile pedagogice necesare acestei profesii delicate, de importanță vitală pentru o națiune și pentru omenire, în general, creierele fug încotro văd cu ochii sau unde cred ele că le este mai bine, golind țara de materia ei cenușie, iar cele care mai rămân mor de prostia din jurul lor...

2. Crearea și distrugerea suporturilor de plămădire a națiunii române

Anul 2018, anul Centenarului Unirii – Unirea fiind cea mai mare realizare a milenarului popor român, de după înfrângerea lui Decebal din anul 106, un fel de revanșă, de reparație, de reîntregire a unei inimi sfârtecate, a unui neam căruia i s-a înfipt un pumnal în inimă, dar care a supraviețuit și, așa, cu inima străpunsă, a ajuns la vindecare și reîntregire – ar fi trebuit să fie impresionantă, profundă și sensibilă. Sau măcar modestă, curată, de bun simț. Pentru că, pe frontispiciul ei și, deopotrivă, în profunzimile ei, se află crezul și idealul secular al unui popor, crucile din cimitirele eroilor, răbdarea, cumpătarea, străduința, stăruința, lupta generațiilor care au făurit-o și marea inimă română. Dar și aici, clasa politică și-a dat cu stângul în dreptul, o parte dintre oficialii puși la patru ace, dar lipsiți

de creier și de inimă, au lăsat un gust amar, iar conducerea țării, în toate componentele ei, a fost incapabilă să prezinte României, de ziua centenarului reîntregirii ei, un proiect de țară, prin care să se urmărească identificarea și punerea în operă a interesului ei vital – cel de supraviețuire, de recăștigare a încrederii, de redobândire a controlului avuției naționale, a patrimoniului, de refacere, în condițiile date, a potențialului economic, de exercitare, într-o manieră inteligentă, bazată pe cunoașterea și valorificarea interdependențelor, a suveranității, desigur, în context european și euro-atlantic –, sau măcar să reanime speranța și respectul față de memoria milioanelor de soldați care au murit pe câmpurile de luptă ale nației pentru suveranitatea, independența, securitatea, libertatea și prosperitatea poporului român și dăinuirea românescului pe pământul pe care s-a născut.

Gangsterii politici de azi ai României, lipsiți nu numai de caracter, de suflet și de genialitatea de care sunt atât de departe, dar și de minimul de neuroni necesari pentru a înțelege cât de cât vremurile și a privi în mod conștient spre orizont, n-au făcut altceva decât să se dea în acel spectacol lamentabil care ne scârbește în fiecare zi și ne oripilează, până la starea de greață.

Ei nu au înțeles niciodată și nu înțeleg nici acum că poporul român este un popor unitar, prin limbă și prin cultura sa ancestrală, adică prin obiceiuri, prin sistemele sale de valori perene, prin contopirea până la identificare cu arealul, prin filosofia spațiului plin, binecuvântat de Dumnezeu, că nu ei, politicienii de azi, și nici înaintașii lor aroganți, conflictuali și unii dintre ei perversi și chiar trădători, au format și au menținut unitatea spațiului românesc, ci poporul român, mai ales țăranii. Ei, țăranii, au fost dintotdeauna stâlpi de țară, ei au dat sufletul lor pământului, au păstrat limba și și-au extras seva din esența nobilă a acestui pământ.

În anii cât am fost acolo, la rădăcini, în satul meu de pe malul Oltețului, la sfârșitul unei zile de săpat, îmi lipeam nările de brazda încă proaspătă și mă umpleam de mirosul pământului. Sus, pe deal, în poienița din pădure, îmi lipeam urechea de iarba proaspătă și ascultam inima pământului.

Învățătorul din sat și, ulterior, profesorii din ciclul doi, ne-au învățat temeinic limba română literară, literatura, gramatica, matematica, fizica, biologia, chimia, istoria, geografia etc., ne-au deprins să pregătim și să efectuăm un altoi pe un copac tânăr, pe un fir de trandafir, pe o viță de vie, ne-au învățat denumirile în limba română și în limba latină ale tuturor plantelor, păsărilor și animalelor din zonă și, mai ales, ne-au cultivat iubirea pământului, a satului, a semenilor și a țării. După absolvire, patru dintre noi

au reușit, printre primii, la unul dintre cele mai renumite licee atunci, ca și acum – Liceul „Frații Buzești” din Craiova –, iar ceilalți, toți, au reușit cu brio la școlile tehnice sau profesionale la care au dat examen. Toți am ajuns oameni și purtăm de o viață, în suflet și în inimă, acele învățături și acel spirit.

Întregul sistem educativ din România, în toate timpurile, inclusiv în vremea socialismului, era axat pe învățare temeinică, așezată, pe valorile universale și naționale, pe formarea de caractere, pe cultura profundă, pe respectul muncii, al înaintașilor și al temeiniciei.

În cele din urmă, se reușise ca învățământul de toate treptele să fie complet gratuit, iar accesul la oricare dintre școlile și facultățile țării să fie liber pentru oricine, iar reușita să depindă în exclusivitate de capacitatea, posibilitățile intelectuale și rezultatele efective obținute la examenele de admitere și de absolvire.

Au trecut peste șase decenii de atunci, dar eu, țăran dintr-un sat de pe malul Oltețului, uneori, în miez de noapte, cobor în spatele blocului în care locuiesc, îmi lipesc urechea de pământul dintre betoane și ascult...

În anii 1990, în finalul unei epoci hulite azi, pentru prima dată în istoria multimilenară a spațiului românesc, întreaga populație era educată. Proiectul de care vorbește președintele României azi a fost realizat deja ieri și abandonat azi. Ieri, aproape toate instituțiile și întreprinderile statului erau și centre de educație permanentă, în care oamenii, cu mici excepții, ajungeau unde-i ducea capul, studiile aprofundate, voința, priceperea și înțelepciunea. Dincolo de sloganuri și de tarele politice ale vremurilor, fie ele capitaliste, nedefinite sau socialiste, educația era educație.

Numai proștii, rău-voitorii, cârcotașii sau cei lipsiți de simțul realității și, mai ales, de caracter nu recunosc sau contestă uriașele realizări ale României în ceea ce privește sistemul educațional în ultimul secol de românism profund, autentic și modern.

Și chiar dacă mai erau încă multe de făcut, fiecare român din această țară avea nu numai dreptul la educație, ci și posibilitatea să acceseze, fără nicio restricție, ci doar prin puterile și calitățile proprii, fără costuri, orice treaptă și orice formă a acestui sistem educațional.

De asemenea, până în primii ani de după 1990, serviciul militar era obligatoriu. Dar, cel puțin pentru România, el nu reprezenta o corvoadă, o acțiune gratuită și frustrantă, o închisoare, ci o școală, în care și prin care fiecare tânăr învăța și se antrena să-și apere țara, singurul loc de pe pământ unde ei, tinerii, ca români, își aveau casa, familia, strămoșii, rădăcinile,

siguranța, valorile ancestrale și iubirea de neam. Armata reușea să facă din fiecare nu doar un luptător puternic și tenace, ci și un camarad de nădejde, un continuator al vitejilor care au durat, cu brațul și, adesea, cu prețul vieții lor, România, un om respectuos, călit, în măsură să-și asume, în mod conștient și responsabil, orice risc, să facă față oricăror provocări și să-și slujească cu devotament, în orice postură și în orice situație, țara.

Prin acest tip de serviciu, toți bărbații țării și studențele din învățământul superior și nu numai primeau, dincolo de sloganele vremii, o educație profundă, în spiritul ordinii și disciplinei militare, folositoare atât în timp de război, cât și în timp de pace. Ei, bine, suspendarea serviciului miliar obligatoriu nu a fost nici substituită, nici compensată prin alte forme de educație întru apărarea țării, în formarea bărbăției, caracterului și rezistenței la greu.

Formarea armatei naționale, în timpul lui Cuza și apoi, întrebuințarea ei în Războiul nostru de Independență de la 1877, în Războiul nostru sacru din 1916-1919 și în Războiul nostru de supaviețuire și păstrare a României din 1941-1945, au generat acel spirit militar unitar și patriotic atât de necesar oamenilor acestui pământ. Tinerii chemați la oaste au învățat să mânuiască o armă și să acționeze împreună în batalioane, regimente, brigăzi și divizii, să înțeleagă că toți sunt aparținători ai aceluiași neam, al acestei țări, iar idealul lor și interesul lor vital trebuie să fie totdeauna unitatea, prosperitatea, securitatea și libertatea poporului român.

Apoi, cu timpul, mai ales după 1989, acest spirit a fost atacat din toate părțile:

- indirect, dar extrem de virulent și de eficient, de corporații, care n-au nevoie de frontiere, ci doar de piețe și resurse pentru a-și spori averea și bogăția;

- de marea finanță, căreia nu-i pasă de țări suverane, ci doar de măsura în care pot obține clienți și pot crea datornici eterni;

- de neprietenii României;

- de revanșarzi și de toți cei care râvnesc, de secole la acest pământ.

Iar cei care și-au asumat conducerea țării în aceste vremuri, în loc să slujească, să apere și să folosească noile oportunități pentru prosperitatea țării, au acceptat, ca niște simbriași fără ochi și fără minte, tot ce li s-a sugerat, li s-a cerut sau li s-a impus...

Desigur, țara este membră a Uniunii Europene, a Alianței Nord-Atlantice și a numeroaselor organizații și organisme internaționale – ceea ce reprezintă o foarte mare realizare –, dar care nu rezolvă niciuna dintre problemele grave ale României și nici nu creează vreun suport pentru rezolvarea lor în viitor. Dimpotrivă, lipsa de viziune politică și strategică a

celor care conduc România de trei decenii încoace, învrăjbirea populației și alungarea ei peste hotare, cedarea resurselor naturale cu care a înzestrat Dumnezeu acest pământ al românilor, distrugerea mediului ambiant prin tăierea de către firme străine a pădurilor țării, ceea ce reprezintă o crimă și nu vreo afacere profitabilă pentru România, auto-detronarea ei din postura de specialistă de prim rang în industria petrolului, în industria textilă, în cercetarea științifică în domeniul agriculturii, reformarea continuă, absurdă și fără niciun orizont a unui sistem educațional adus, an de an, într-o cascadă de crize fără precedent și într-o cădere liberă în ceea ce privește calitatea, toate celelalte spuse și scrise de atâtea ori de către mii de observatori, analiști și specialiști, oameni cărora le pasă de soarta acestei țări, de adevărul istoric și de valorile națiunii, arată care este adevărul despre noua eră de democrație, libertate, haos și lipsă de orizont.

Asta ne-am dorit noi de la noua eră, zisă liberală, democratică și prosperă? O nouă configurație a unui ideal care, de fapt, nu există?

Și în nevăzul lumii, n-am mai văzut nimic...

ISBN 978-973-0-29275-6